BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE

6
33 G
22

PETRI CRINITI VIRI DOCTISSIMI

DE

Honeſta diſciplina, Lib. XXV.

Poëtis Latinis, Lib. V.

ET

Poëmaton, Lib. II.

Cum Indicibus.

LVGDVNI APVD SEB. GRYPHIVM,

1543.

LIBRORVM DE HONESTA DISCIPLINA, Petri Criniti Capitum ſingulorum Index.

CAPITA LIBRI PRIMI.

De triplici tentorio Tamburlani Scytharum principis, & qua conditione Imperator maximus in conſpectum, & aciem hoſtium accederet. Caput I.
Quibus diſciplinis atque præceptis Perſarum reges filios inſtruerent: & qua potiſſimum ætate: ex Platonis Alcibiade. II.
De Pſyllis, ac Marſis, eorumq; poteſtate in uenenis tractandis: ac de Exagono legato, in dolium ſerpentũ coniecto: & de Sillographis autoribus nonnihil. III.
Anacharſis Scythæ ſententia, de populari Athenienſium ſtatu: & quo pacto populi adminiſtratio ab honeſtis, & prudentibus uiris fugienda, & deteſtanda ſit. IIII.
Pacuuij poëtæ carmen relatũ de fortuna: eiusq; multiplici poteſtate: & quid item de eadẽ C. Plin. ſcripſerit. V.
Quàm eruditè Plato philoſophus ſcripſerit homines iracundos memoria præſtare, graues autẽ obliuione: tum de Thracenſibus populis, & cæli poteſtate. VI.
De obitu Hermolai Veneti, & Pici Mirandulæ officio erga eundem, cum peſtilentia in Vrbe laboraret. VII.
De ſæuitia Fuluiæ in Ciceronis caput, & qua ignominia habitus ſit, ex Dionis hiſtoria: & carmen Seueri poëtæ additum de eodem Cicerone. VIII.
Taciti uerba explicata in Iudæorum hiſtoria: & quo

pacto Chriſtiani etiam ſunt Aſinarij appellati, quá'que ignominia Chriſti effigies ab antiquis depicta fuerit: in quo inſolentiam pariter, atq; odium contra Chriſtianã religionem oſtenderunt. IX.

Dictum nimis improbum, ac nefandum, Theodori Gazæ cum Beſſarione philoſopho ſuper doctrina diui Hieronymi: & quomodo iniquius pro Ciceroniano fuerit accuſatus. X.

De Socratis conſtantia cum uxoribus, ac de eius effigie & deformitate, ex Hieronymo: tum de imaginibus philoſophorum in ueterum gymnaſijs. XI.

Quanta prudentia, ac doctrina Meſſala Coruinus præſtiterit, & quomodo præfecturam Romanæ urbis recuſauerit, ut inciuilem atq; immoderatam dignitatem. XII.

Chriſtianos fuiſſe per ignominiam Semiſsios, & Sarmẽtarios uocatos: & quòd Semiſſes homines pro minutioribus, & ignauiſsimis à ueteribus dicantur. XIII.

Anquiro, & Anquiſitiones, uocabula eſſe Romana, & honeſta: quibuſq; autoribus id aſſeratur, cõtra quorundam inſcitiam. XIIII.

Quòd eodẽ die natalis Alexandri Macedonis fuit & templi Dianæ Epheſiæ concrematio: ac de autore ipſo incendij cognitio non iniucunda. XV.

De doctrina Annei Senecæ philoſophi, & eius ſententiæ allatæ, quæ ſint ab omnibus ediſcendæ, & obſeruandæ. XVI.

Quàm ſit grauiſsimum ſcelus auaritiæ crimen, ac uerba ibidem ex epiſtola Caßij, & alia ex Salluſtio ad id pertinentia. XVII.

Indigitare deos, quid ſit, ac de Indigitamentis: & qui dij Indigetes uocati ſunt, ex multis autoribus. XVIII.

CAPITA LIB. II.

Remedium de ſoluendis amoribus: cum mirifico exemplo Fauſtinæ: ac de natali Cōmodi Imperatoris, qui omniū crudeliſſimus fuit. Caput I.

De ſtudio, ac literarijs uigilijs Pici Mirandulæ: tum inibi Apologus perelegās de Furio Creſino, ex Pliniana hiſtoria allatus. II.

De ſubſellijs, eorumq́; uocabulis: & quid maximè Scimpodium, quid Scamellum, & quid Suppedaneū ex ueterum autoritate. III.

In uitæ officijs habendam generis ac dignitatis hominum rationem: & quàm prudenter ab Hadriano Imperatore factum ſit contra ignobilem libertum: ac ibidem quoque de Auguſti Octauij prudentia & ciuilitate in re ſimili. IIII.

De generibus fulminum, quæ uidelicet Poſtularia, quæ Peſtifera, & Peremptalia ſint: ac de Fulguritis arboribus copioſe explicatum. V.

Quàm C. Plinius à Græcis diſſentiat de obitu poëtæ Sophoclis: ac de ijs etiam nonnihil, qui præ nimio gaudio interierint. VI.

Qui apud ueteres fuerint Brutiani ſerui, & qua ignominia ſint à Romanis habiti Brutij populi, quòd ab illis deſciuerint: tum nōnihil etiā de Comicis lorarijs. VII.

Quo commēto Pixodorus pro Deo habitus ſit: & de marmoris inuentione, ac de Lapidicinis nonnihil ex Theophraſti libris. VIII.

De ætate Conſtantij Imperatoris & Narſetis, ac de epiſtola Regis Saporis ad Imperatorē Conſtantiū, et quid ab eo reſponſum fuerit, ex Marcellini hiſtorijs. IX.

Quo artificio tonitrua in ſcenis olim ederentur: ac de

Metelli Pij immodico luxu,atq; libidine, ex Salluſtij uerbis:& quomodo imitatus ea ſit poëta Vergilius, cùm de Salmoneo agit. x.

Quæ cauſa fuerit ut Mythologi ſcribant Gigantum pedes in uolumen deſinere:& Lampridij uerba expoſita de Commodi Imperatoris crudelitate. xi.

Quàm grauiter ac ſatyricè Io.Picus Mirandula contra inertes & otioſos homines uerba habuerit, & quòd Solon in ſuis legibus damnandos cenſuit: ac inibi elegantiſsimi uerſus poſiti ex Enniana ſatyra contra iſtos otioſe oſcitantes. xii.

Quòd ijs maximè uerbis Politianus ſe oblectari dicebat: ut ſunt Reciprocicornes arietes, & beſtiæ Exunges, & Excornes,& alia ibidem addita. xiii.

Diſputatio de Rep.habita, ac de Imperio Venetũm: & Apologus elegans de pinu,& cucurbita. xiiii.

De oraculo à Maximino Imperatore inſtructo contra Chriſtianos, & ibidem de cõſtantia Chriſtianorũ,quibusq; uerbis cõtra Romanos præſides uterentur. xv.

Qui grammatici de origine uerborũ ſcripſerunt,& unde hæc uerba Auidus & Inuidus dicta ſunt, perelegans & erudita enucleatio. xvi.

CAPITA LIB. III.

Quòd Plato Philoſophus inuidiæ morbo laborauit, & quòd infenſus Xenophonti,ac Democrito fuerit, cuius etiam libros extingui cupierit. Caput i.

Diſputatio habita inter Hieronymum Sauonerolam & Picum Mirandulam de philoſophia ueterum cum Chriſtiana academia: & quid itẽ uetuſtiſsimi de ipſo Deo ſenſerint,id eſt,Moſes,Mercurius,Zoroaſtres,& Pythagoras. ii.

Quòd apud noſtros quatuor idiomatum genera fuiſſe tradantur, hoc eſt, Priſcum, Latinum, Romanum, & Miſtum, & quo maximè tempore floruerunt, ac de Hetruſcis etiam literis nonnihil. III.
De nominibus Romanorum, & quòd à Sabinis prænomen acceperint ex fœdere cum Romanis facto: tum qua die Romani nomen aſſumerent. IIII.
Qui maximè apud Latinos de ſacris, ac pontificijs uerbis ſcripſerint, & quomodo Reus & Dãnatus inter ſe diſferunt: tum ex iure ipſo Pontificum uerba expoſita. V.
De uiribus atræ bilis, ac de Eurilocho, & poëta Malacho, quàm grauiter eo morbo ad inſaniam uexarẽtur. VI.
Quo habitu, & forma eſſet Romana toga, ac de alijs ueſtibus, quæ cuiq; populo adſcribantur: tum alia ibidem non iniucunda addita. VII.
Quàm iniquo animo Pub. Vergilius fuerit contra grammatiſtas, atq; ineptos literatores, ac eiuſdem elegans dictum ſuper illo ænigmate, Treis pateat cæli ſpatium non amplius ulnas. VIII.
De his hominibus, qui ſeipſos in puteum iaciant, & quid in cauſa, exemplis de Laurentiano, & alijs adductis. IX.
De populis qui humana carne ueſcantur, & quæ Hieronymus de Scottis gente Britannica ſcripſerit. X.
De lapide caryſtio mirifica obſeruatio, quòd ex eo ueſtes contexantur, atque in ignem poſitæ à maculis emundentur. XI.
Locus in epiſtola M. Tullij ad Trebatium expoſitus de Philoctete, quamq; impudenter à quibuſdam deprauetur, ac falſò exponatur. XII.
Veterum conſuetudo relata de Bactrianis populis, & de Atrijs in furtis mulctandis ex autore Bardeſane: ac de

Aegyptijs & Lacedæmonijs, qui impunè furtum fa-cerent. XIII.

Triginta millia Deorum à poëta Heſiodo celebrari, & à M. Varrone CCC. Ioues, & quàm ridicula foret uete-rum de ijs opinio. XIIII.

Qui ſunt apud Aegyptios Sarabaitæ ſacerdotes, & de eo rum moribus, atq; improbiſsima ſimulatione, ex Augu-ſtino & Hieronymo. XV.

CAPITA LIB. IIII.

Dignum memoria de rege Piſiſtrato, quo aſtu atq; com-mento contra aduerſarios ſit uſus pro firmando Im-perio: tum de eius quoq; tyrannide nonnihil ex uerbis Solonis. Caput I.

Quo ſtudio ac diligentia factum ſit à Romanis, ut libros Magonis de agro colendo in Latinum conuerterent: tum aliud exemplum de Cor. Taciti hiſtoria, quo hono-re à Tacito Imperatore habita, & in bibliothecis loca-ta fuerit. II.

De Cenſorum poteſtate, ac de triplici pœna in Romanos, & qui dicerentur in ærarios relati: ac ibidem ſubſcripta uerba ex antiquis legibus de ipſis cenſoribus. III.

Quantum bonis præceptoribus diſcipuli debeant, ac de Alexandro Macedone erga præceptorem Ariſtotelem, tum de eius quinquaginta libris de Animalibus digna prorſus memoria. IIII.

De præfectis ſyluarum apud Romanos, & de maioribus ac minoribus prouincijs: ac inibi illud Vergilij expoſi-tum, Si canimus ſyluas, ſyluæ ſunt conſule dignæ: contra aliorum ſententiam. V.

Quòd in ſolſtitiali tempore frondes in quibuſdam arbori-bus

bus conuertantur, & quæ bruma augeri minuiq́; ſit obſeruatum à Stoicis ex Lunæ uiribus. VI.
De Philemone poëta Comico, eiusq́; mirando interitu, ex Luciani hiſtoria, & aliorum commentarijs. VII.
Quid Mulſum apud ueteres in ſacris, ac Titij uerba poſita de hoc: tum Romuli Pollionis dictum ad Octauium Augu. & alia obiter non iniucunda. VIII.
Quid apud ueteres ſit, urbem Romam fuiſſe ad æquilibrium poſitam: & quòd æquilibritas uertitur à M. Tullio, quod eſt Græcè Iſonomia: tum nonnihil etiam de differentia inter urbem & Romã, ex doctrina Iuriſconſultorum. IX.
De Pythagorica philoſophia, & de Iani fronte quadruplici, ac de Manaſſe Rege, eiusq́; ſtatua cum facie quincuplici. X.
Quomodo accipiendum ſit apud Varronem limbus XII. ſignorum: & unde Cælum & Mundus dicantur: ſimulq́; uerſus additi ex Varronis Menippeis quàm uenuſtiſſimi. XI.
De quibuſdam legibus, & eorum præmio qui hoſtes multos interemiſſent, ex libris Ariſtotelis: & quæ Firmianus contra Ennium & Ciceronem protulit. XII.
Petronij Arbitri carmen appoſitum, in quo ciconiam Pietaticultricem, & Gracilipedem dixit: tum inibi de alitis eiuſdem pietate non indigna relatio. XIII.
De legatione Gallorum ad Regem Alexandrum, ac de illorum congrua, & opportuna reſponſione contra ambitioſam Regis inſolentiam. XIIII.
Poëtæ Vergilij uerſus appoſiti de Numa Rege, quòd canus in adoleſcentia fuerit: & quòd Strabo idipſum de L. Tarquinio rege retulerit. XV.

CAPITA LIB. V.

Quàm multiplici doctrina præſtet Io. Picus Mirandula, *& iudicium ab eo egregiè factum de* Hebræis, Græcis, *atq; Latinis doctrinis, earumq́; differentia.* Cap. I.

Creditum eſſe ad gratiam & formam conferre cibum ex lepore: tum lepida hiſtoria de Alexandro Seuero Imperatore, *additis uerſiculis non inuenuſtis.* II.

Quòd optimi oratores in dicendo exciderint. III.

Quòd Romani *homines initio* Imperij *contempſerint meliores diſciplinas, & quando ipſa poëtice in urbem acceſſit, tum fuiſſe graſſatores dictos à* Romanis *poëtas, &* Horatij *uerſus expoſiti.* IIII.

Qui maximè Dij *extra urbem* Romam *templa habuerunt, & qua ratione: tum quòd ijdem* Romani *ex* Solonis *legibus ſepulcra extra urbem haberi uoluerunt.* V.

De Traiano Auguſto *cum præfecto militum, eiusq́; ſermone ad eum: ac de eiuſdem* Imperatoris *geſtis ac uictorijs maximis.* VI.

Cautum ex XII. *tabulis contra eos, qui alienas ſegetes excantare, & pellicere tentaſſent: &* Plinij *uerba notata & expoſita: inibiq́; prodigium maximum adſcriptum de agris* Vectianis. VII.

Quantum pro ueritate inuigilandum, ac de Indorum *philoſophis, eorumq́; ſtudio pro ueritate, ac pœna perpetui ſilentij contra mendaces.* VIII.

Quàm eruditè Pythagoras *hominum ætatem in quatuor partes diuiſit: atq; inibi etiam de* Seruio Tullio, *qui* Romanorum *ciuium treis ætates notauerit, ex* Tuberone, *&* Gellio. IX.

Quo commento, atq; ſæuitia Iulianus Imperator *contra* Chriſtianos *deſæuiret, ac de eius libris cõtra* Chriſtum,

&

& qui maximè illis reſponderunt. X.
Quàm egregiè doctus in omni philoſophia Vergilius fuerit: quomodo ea quæ de inferis, & campis Elyſijs ſcribit, ex Gobria mago tranſtulerit apud Academicum Xenocratem. XI.
Qui ſint apud Marc. Ciceronem Pentelici hermæ: ac de pentelicis columnis atque lapidicinis diligenter multa expoſita. XII.
Quòd docile animal ac placidum ſit elephas, & quòd per funes incedere diſcat: tum de funambulis, ac funerepis hominibus. XIII.
De Mythra Deo, qui pro ſole apud Perſas colitur: deq; illius ſimulacro, ac de Mythriacis ſacris copioſe explicatum. XIIII.

CAPITA LIB. VI.

De Belliſarij principis epiſtola ad Regem Totilam, cum is de úrbe Roma diruenda cogitaret: quibusq; uerbis ab infando conſilio deuaſtandæ urbis eum deflexerit. Caput I.
Quòd ſit cautim loquendum apud principes: tum de Rege Perſarum Cambyſe, & Traxaſpe nobile exemplum: & quomodo præſtant apud Perſas qui amplius bibunt. II.
Non eſſe populo uulganda, quæ arcana in ſacris ſunt: ac Vergilij carmen expoſitum ex Eleuſinis ſacris, Procul, ô procul eſte profani. & item de Numenij ſomnio digna obſeruatione hiſtoria. III.
De Gallonij ſumptu, ac dapibus, uerba in oratione Ciceronis expoſita: ac ibidem Luciliani uerſus appoſiti, cũ Horatiana imitatione de Gallonij acipenſere. IIII.
Quibus uerbis Caracalla Imperator cum Iulia nouerca pudore

pudore uendito ſit congreſſus, quantum'que flagitij & malorum nimia imperandi licentia oriatur. v.

De *ſtudio philoſophi* Euclidis *in bonis diſciplinis, ac de* Hieronymo *etiam, quàm uehementer & aßiduè inuigi laret: tum quibus præceptoribus atq; urbibus doctrinã acceperit.* vi.

De xvi. *cæli regionibus, & quæ numina cuique ſint adſcripta, ex* Mineo Capella *relatum, & alia obiter addita.* vii.

De *literarum notis in ueterum cauſis, tum de ſilentio in iudicijs, ac* Plautinus *iocus expoſitus.* viii.

De *mollitie* Hortenſij *oratoris, ac* Demoſthenis*: tum per= lepida hiſtoria de* Hortenſij *munditia, qui diem colle= gæ dixit, quòd illi togæ ſtructuram deturbauit.* ix.

De *ſæuitia* L. Syllæ, & Vedij Pollionis, *qui ſeruos in piſci nas conijceret ad Murenas: & de* Octauij Auguſti *ani= mo contra eam feritatem.* x.

De Lecanomãtia *ueterum, quomodo & quibus ſacris fieri conſueuit, ac de uoce & natura dæmonum, & alia ibi= dem ex* Ioanne Zeze *repetita.* xi.

Quibus *elementis atq; initijs animantia dicantur cõſtare, ac de quinta eſſentia ad uniuerſum orbem diſponẽdum atq; abſoluendum, ibidemq́;* Mercurij Aegyptij *uerba relata, &* Vergilij *carmen expoſitum.* xii.

Relatum *de* Carmanis *populis, quàm mirifica eorum con= ſuetudo ſit, in ſuſpendendis occiſorum capitibus, & eo= rum linguis eſitandis.* xiii.

CAPITA LIB. VII.

De *ingenio & eruditione* Gregorij Nazianzeni & Ba= ſilij*, quo affectu ac ſtudio ſimul ab humanis literis ad ſacras & diuinas conceſſerint.* Caput i.

De

De Hieroglyphicis Aegyptiorum literis,ac de uulture & ape,eorumq; Symbolo:tum de cruce etiam ipſa nobilis conſideratio. II.

Factum memorabile Octauij Romani oratoris cum Rege Antiocho,& de ſagminibus legatorum, quæ in clarigatione geſtabant,ex Iureconſultis & alijs. III.

Qui de ingenio dæmonum ſcripſerint, ac de Gnoſticis & Euchetis, quibusq; ſacris dæmonem ſe concipere putarent,digna memoria obſeruatio. IIII.

De Maximiani Imperatoris ſæuitia in Chriſtianos, & quòd affectus morbo animum commutarit:tum eiuſdem edictum poſitũ pro religione ipſa Chriſtianorum. V.

De municipibus Romanorum populis,& quid apud Horatium ſit,Digni Cærite cæra,expoſitum eius carmen: tum quibus cauſis atq; rationibus municipes Romani eſſent,copioſe explicatum. VI.

Quo animo Cæſar Anticatones libros ſcripſerit,& quantum Catoni inuitus conceſſerit,cum eius ebrietatem reprehenderet:aliaq; non contemnenda de Ciceronis inconſtantia adſcripta. VII.

De impoſitione nominum apud Comicos poëtas, & quid inter ſe differant, Cylones & Chilones: ac ibidem Ciceronis uerbum explicatum,contra quorundam ſententiam. VIII.

De ſpatio humanæ uitæ, & adnotanda obſeruatio de pondere humani cordis,quomodo creſcat & decreſcat, ex Anatomica Aegyptiorum obſeruatione. IX.

Quomodo à mathematicis uitæ hominum finis aſſeratur, ac de ætate Moſis ex Trebellio Pollione: ac de Xenophilo muſico nonnihil. X.

Quantũ Publius Vergilius & à M.Tullio laudatus fuerit,

rit, & quo honore ab uniuerſo Romano populo habitus, cùm carmen in theatro recitaret. XI.

De hiſtoria T. Liuij, quòd in L *libros autore ipſo diuiſa fuerit, non in Decades, contra aliorũ opinionem: tum quibus id autoribus comprobetur.* XII.

De Bonifacio Romano Põtifice, eiuſq; inſolentia & ambitione: tum eiuſdem ſceleſtum facinus relatum contra Prochetum Archiepiſcopũ: ac de improbitate & impudentia Chriſtianorum Pontificum. XIII.

Scitum reſponſum Ariſtippi, cùm rogaretur, cur homines doctiores diuitum domos, atq; principum frequenter adeant, minimè autem ad eos diuites. XIIII.

CAPITA LIB. VIII.

De Simone Samarite, qui magus dicitur, & quo modo in Vrbe pro Deo habitus ſit, & quo cultu, atq; honore fuerit, ex Tertulliani Apologetico, & alijs autoribus. Caput I.

De Aegyptiorum antiquitate, eorumq́; urbibus, ex Pomponij commentario: ac de alijs etiam regionibus nonnihil obſeruatum. II.

De triplici dicendi genere apud ueteres, & quo maximè ſtylo uſi ſunt Romani, Hiſpani, & Punici autores, ex Mirandulæ ſententia. III.

De falſitate oraculorum, quòd ad principum nutum ferebantur, exemplo Philipppi Macedonis, ut Demoſthenes, & alij probarunt. IIII.

Annei Senecæ locus in epiſtolis expoſitus de meta ſudante in urbe Roma, ac de Pub. Victore, qui de regionibus Vrbis ſcripſit. V.

De Milonis Crotonienſis robore, ex Pauſania: ac de Maximino & Firmo Romanis Imperatoribus, quo robore, &

re,& qua forma fuerint. VI.

De his qui fœcundiores fuerint ad prolem procreandam, ac Proculi Auguſti uerba de ingenti eiuſdem libidine. VII.

De XII. *Romanis dijs,& eorum nominibus, qui ſingulis menſibus apud ueteres præponerētur, ex antiquo marmore,ac Ennij carmen additum.* VIII.

Veterum poëtarum carmen relatum contra Chaldæos & Ariolos:& qua ratione minimè ſit illis adhibēda fides, ex ſententia Philoſophi Phauorini. IX.

De crimine Scopiliſmi in Arabia,& locus apud Iurecõſultos emendatus: ac leges item contra eos, qui limites ac terminos extrahunt. X.

De autoritate maxima Imperij Romanorum, & epiſtola Belſolis regis adſcripta de Valeriano Cæſare Auguſto capto. XI.

De Fulminitis & Fulguritis arboribus,ac de Ioue Fulguratore & Tonitruali in libris aruſpicum: aliaq́; ibidem addita de fulminibus. XII.

Quæ ſit lex annaria in ueterum ſcriptis: & quid hoc uerbum Aeuitas ſignificet in XII. *tabulis.* XIII.

CAPITA LIB. IX.

De Magia Dardani, eiusq́; libris è ſepulcro à Democrito erutis:ac de Græcis philoſophis,qui ad Aegyptios per-rexerunt. Caput I.

De Bonoſo imperatore,& eius uinolentia,ac ioculare dictum in eius obitu,pendere amphorā:tum de lege Sympoſiaca in potationibus. II.

De dijs regionum atque urbium, quibusq́; nominibus appellarentur, ex Tertulliano, Origene, & alijs autoribus. III.

Anac

Anacreontis carmen adſcriptum uenuſtiſsimum de poculo, & in Latinos numeros conuerſum, quod apud Gellium *deprauatum eſt.* IIII.

De Magia Aegyptiorum,*& qui in ea præſtiterunt: ac de* XXXVI.*dæmonibus,& qua poteſtate polleant.* V.

Non *eſſe uiri prudentis in humanis confidere, & exemplum nobile de iniquiſsima fortuna* Belliſarij *ducis.* VI.

De *multiplici cauſa terræ motus, &* Neptuni *poteſtate: tum de terræ motu maximo, qui* Tiberio *imperante in* Aſia *euenerit.* VII.

Hiſtoria de Leænæ *meretricis conſtantia in tormentis, ac* Tertulliani *uerba expoſita: tũ de* Theodoro *etiã quàm firmo & conſtanti animo fuerit.* VIII.

De Leone Imperatore, *qui edicto cauit,ut omnes imagines è templis ac* Baſilicis *Chriſtianorum delerentur,& epiſtola* Valentis *&* Theodoſij *Auguſtorum de eadem re appoſita.* IX.

De Hierophantis *Athenienſium ad ſorbitionem cicutæ: ac de* Romanis *Sacerdotibus,* Flaminibus, *&* Pontificibus. X.

Quàm *egregia ſingulariq́; doctrina præſtiterit* Mercurius Aegyptius *in rebus diuinis: ac eiuſdem uerba adſcripta de* Deo,*de* Mente,*& de* Animis, *in libro de ſapientia dei.* XI.

Qui *ſunt apud* Iureconſultos Iudices *recuperatores in æſtimandis iniurijs: ac de* Iudicio *recuperatorio copioſe explicatum.* XII.

Quàm *imprudenter atque imperitè ab his erratum ſit, qui* Scirpum *acceperunt pro ænigmate: & quòd apud autorem* Gellium Scrupum, *non* Scirpum *legendum ſit.* XIII.

CAPITA LIBRI X.

De doctrina Gamalielis Hebræi, & quo iudicio probauerit Ieſum Chriſtum pro Deo accipiendum. Cap. I.
De Narſete Eunucho, & Sophiæ Auguſtæ uerbis ad eũ: ac reſponſum Narſetis in fœminæ inſolentiam. II.
De populi improbitate, ac de exilio Ariſtotelis, quòd impietatis accuſatus in Chalcidẽ profugerit: tum alia obiter non iniucunda. III.
Quæ ſunt maximè à dijs roganda, & quomodo, ex Platone: tum uerſiculi Perſiani de uotis peragẽdis. IIII.
Quantum conceſſerint Chriſto Romani Imper. Tiberius & Hadrianus: ac de Alexandro etiam Seuero, qui Chriſtum inter alia numina adorauit. V.
Vnde apud poëtam Vergilium Ramus aureus, & Viſcus in ilice, in Sexto Aeneidos: ac de Magia Druydum, Vergilij carmen expoſitum. VI.
De Hetruſca diſciplina, & quo ſtudio Romani nobiles ad eam diſcendam mitterentur: ac uerſus ibidem ex XII. additi. VII.
De cura & periculis eorum, qui Imperio præſunt: ac Saturnini Auguſti uerba ad hoc ipſum pertinẽtia. VIII.
De antiquorum proprietate in carmine in rebus exprimendis, ſimulq; Accij poëtæ uerſus appoſiti ex Argonautis elegantiſsimi, & Q. Ennij. IX.
Quæ ratio fuerit, ne Flamines ſacerdotes apud Romanos nodum aliquem habere poſſent in ueſtibus: & quàm libera, & aperta eſſe debeat animorum coniunctio inter amicos. X.
De multiplici ac ſingulari doctrina M. Varronis, et quòd idem tamen à Palæmone grammatico contemptus fuerit, ac iniquiſsima uoce porcus appellatus. XI.

Quid in libris Iurecõſultorum ſint Exconſules, Exquæſtores, Expræfecti, & alia eius generis, quamq; ſubagreſtia, & parum Latina ſunt. XII.
Biantis Prienei ſententia relata, quo conſilio ac ratione uti debeamus in decernendis cauſis inter amicos, uel inimicos. XIII.

CAPITA LIBRI XI.

Mirificum prodigium de fulmine in natali M. Tullij, ex annalibus Eutropij: ac de uiribus etiam fulminum nõnihil. Cap. I.
De officio tribuni militum, ex ſententia Aureliani Cæſaris Imperatoris, & eius epiſtola adſcripta, ex Vopiſci hiſtoria. II.
De Pythagorica Metamorphoſi, & Laberij poëtæ uerſus apud Tertullianum recogniti, atque expoſiti. III.
De ſtatua Niobes à Praxitele: & ibidem Auſonij poëtæ nobile epigramma, ex Græco: tum de eadem Niobe, ex Pauſaniæ commentarijs. IIII.
Hiſtoria ex C. Plinio de Octauia Auguſta, quæ oui augurio in ſinu confoti ſexum futuræ prolis prænotauit: & alia item non iniucunda. V.
De origine dei Canopi, ac eiuſdem ſimulacro: & quo cõmento ac fraude pro Deo ſit habitus. VI.
Pacuuianum ænigma de teſtudine, ac uerſus eiuſdem lepidiſsimi ex Tragœdia allati; tum locus Tertulliani expoſitus. VII.
Scita & elegans obſeruatio ex lege ueteri, de re uenerea: ac de edictis etiam Semiramijs ab Heliogabalo Imperatore inſtitutis. VIII.
De ſæuitia Macrini Imperatoris, & qua crudelitate in adulteros animaduerterit: tum alia obiter addita. IX.

De no

De nominibus militum, & qui ſint Primani, Tertiani, Quintani, & eiuſmodi alia apud Cor. Tacitum: & de quartarijs mulionibus apud Lucilium. x.

De Proculo & Regillo Imperatore, & quomodo per iocum fortuna illudente Imperij dignitatem adepti ſunt Cap. xi.

Quid apud ueteres ſignificet Sororiare, & quæ ſint mammæ ſororiantes in puellis: ac ibidem expoſitum quid Fratriare, & Fraterculare, ex Pompeij commentarijs, & Plinij locus emendatus. xii.

Non credendum eſſe, quod à C. Plinio ſcriptum eſt de C. Mecœnate, quòd inſomnis per triennium fuerit: ac de his etiam qui ſomniantes inambulare conſueuerint. Cap. xiii.

CAPITA LIBRI XII.

Qualis doctrina Platonis fuerit: & quomodo inter Pythagoram & Socratem medius fertur, ex Numenij Pythagorici ſententia. Cap. i.

Quibus uiribus polleant vii. planetæ in hominum corpore, ex Arabum libris, ac de xii. ſignis, eorumq́; poteſtate, ex ueterum ſententijs. ii.

Egregiè factum, & ingenti animo, à Petro Caponio Florentino cum Carolo Rege Gallorum, in concerpendis tabulis corã eodem Rege, cùm iniquiores contra remp. uiderentur. iii.

Quot in Romano exercitu legiones forent, ex hiſtoria Polybij uiri diligentiſsimi: ac de Centurijs & Cohortibus nonnihil. iiii.

De ingenti animo Iulij Cæſaris, cùm ad pontem Rubiconem acceſsit: & edictum adſcriptum, quod in ponte fluminis legebatur. v.

De peris & manticis, eorumq́; nominibus: ac de Paſceolo, & Sacciperijs apud Plautum: inibiq́; de Hippoperis apud Anneum Senecam. VI.

De Romanis ſpectaculis, & ludis apparatiſsimis Probi Imperatoris, cùm de Germanis triumpharet, ex hiſtoria Flauij Vopiſci. VII.

De ueteri Germanorum repub. & eorum moribus, inſtitutis, ac legibus tam in militia, quàm in religione, non contemnenda obſeruatio. VIII.

Vrbanè factum à Claudio Imperat. de ſcypho ſurrepto à T. Iunio in conuiuio: ac res ibidem explicata. IX.

Iudicium factum ab Hadriano Imperatore de Aegyptijs populis, eorumq́; moribus: ac ibidē epiſtola perelegans Phlegontis Tralliani, ac de eius operibus nonnihil. X.

Dictum elegans Phauorini philoſophi de Hadriano Imperatore, ac ſimile quiddam Aſinij Pollionis cum Octauio Auguſto. XI.

Verba Hieronymi expoſita de Hiſmenia, contra quorundam inſcitiā atq; ineptias: tum de Antigenide, & Hiſmenia tibicinibus nonnihil additum. XII.

Deos Aeuiternos, & Aeuintegros à poëta Ennio appellari, & Apuleij uerba appoſita de dijs Aeuiternis. Cap. XIII.

CAPITA LIBRI XIII.

Pulcherrima deſcriptio de naturæ ordine ac poteſtate, ex Bardeſane Syrio: ac Pacuuij carmen allatum de re conſimili. Cap. I.

De malo ciuilium diſſenſionū, & imagine Diſcordiæ elegantiſsimis uerſibus à Petronio Arbitro deſcripta. II.

Romanorum lex de dijs colendis ac probandis per S.P.Q.R. ac de Chriſto etiam, & quantum Tiberius Imperator

perator illi conceſſerit. III.

De nimia ſeritate Saporis regis contra Romanum Imperatorem Aurelianum: ac de Tamburlano etiam principe ſimile exemplum contra Bayſettum Turcarum imperatorem. IIII.

De L. Metello uiro clariſsimo, & quòd in tota uita decem præcipua pro uoto ſit conſecutus: ac de Craſſo etiam Mutiano, eiusq; inſignibus. V.

Diligens adnotatio de generibus telorum ac nominibus, & quæ cuiuſq; gentis ſunt: tum de lancea & cæſtris nonnihil. VI.

De Anatomice diſciplina, & hiſtoria de Ariſtomene Meſſenio, qui hirſuto corde fuerit: ac ibidem relata quædam ex ueteribus de humano corde. VII.

Quomodo Diocletianus Cæſar Imperij dignitatem contempſerit: & quibus uerbis apud populum Romanum deprecatus ſit. VIII.

Diſſentire C. Plinium ab antiquis ſcriptoribus de urſis Numidicis: et quòd in Libya & Numidia celebrẽtur, ex Solino, Herodoto, & alijs. IX.

De figuris & effigie elementorũ ex Pythagorica doctrina apud philoſophum Platonem. X.

Quòd in Romana Theologia fořet Deus Sentinus, & Vitunus: ac de dijs etiam Selectis nonnulla ex Varronis & Auguſtini commentarijs. XI.

Quàm ſit grauiſsimum crimen nimia in homine inſolentia: & quòd pro comitiali morbo habeatur, atq; execretur à philoſophis. XII.

CAPITA LIBRI XIIII.

Quàm probis moribus, & egregia doctrina Plutarchus præſtiterit; ac ibidem epiſtola eiuſdem adſcripta ad Vlpium

pium Traianum Auguſtum. Cap. I.

Sacricommiſſum, & impiecommiſſum, quomodo inter ſe differant, ex pontificũ legibus: & quid ſignificent. II.

De obitu dæmonum, ac memoranda hiſtoria de Panis interitu Tiberio Cæſare imperante, ex Plutarcho, & Euſebio: tum de Chriſto etiam nonnihil. III.

Galieni Imper. dicta impudenter contra Romanam rempub. & quo animo fuerit in acceptis cladibus, atq; defectionibus. IIII.

Probro fuiſſe apud Romanos, ut equites, ac pedites in cælibatu eſſent: tum leges allatæ contra cælibatum: & quid item Moſes & Plato ſtatuerunt. V.

De Centenarijs cœnis, ac uerba Tertulliani expoſita: tum de lege Fannia & milliarijs apris, & columnis. VI.

De urbanitate M. Antonij cum Græcis, & quo commento Athenienſium blandimentis illuſerit, ac digna talione repreſſerit. VII.

Quæ ſit apud Syrios dea Adagartis, ac de eius ſimulacro, & quòd uirginis ſignum pro iuſtitia ſit à Nigidio Figulo acceptum, eiuſq; uerba appoſita. VIII.

De triplici numerorum proportione in arithmetice, muſice, ac geometrice: tum de eleganti ſimilitudine ad rẽpublicam. IX.

De Romanorum ſtudio in bonis diſciplinis, & relata contentio inter Lucullum, Hortenſium, & Siſennam de hiſtoria Marſica componenda. X.

Qua urbanitate Antoninus Geta Imperator per literarũ ordinem conuiuia ſtrueret, quibuſq; notis fercula ipſa prænotaret. XI.

Quòd nullæ deorum imagines per CLX. annos in urbe Roma fuerint ex Numæ doctrina: & ꝙ Hebræi quoq;

nullas

nullas in templis imagines haberent: aliaq; de templis atq; imaginibus memoranda. XII.
An uerum ſit, quod de Numa & Pythagora notauimus: ac ibidem probatum, habuiſſe Romanos tēporibus Numæ regis imagines deorum. XIII.
De Aſclepiade Medico, qui lectos ægrotis ſuſpenſiles primus excogitauit: ac de triclinijs uerſatilibus Imperatoris Heliogabali. XIIII.

CAPITA LIBRI XV.

Hiſtoria de Cleomede Picte, & quibus geſtis atq; honoribus claruerit, ex Theodoreto, & alijs autoribus. Ca. I.
Nobile exemplum de Alexandro Macedone cōtra inutiles labores, & nimis curioſam ſedulitatem. II.
Qui ſint apud Iureconſultos Reliquatores, & quid item Reliquari, & reliquatio: ac loci aliquot in iure ciuili expoſiti. III.
Quamde, pro Quàm, apud ueteres dici ſolitū, & Lucretij poëtæ uerſus emēdatus, atq; expoſitus: tum alia ibidem addita. IIII.
De Hadriani Imperatoris ingenio & urbanitate, & qua talione Florum poëtam repreſſerit, uerſiculis eiuſdem relatis. V.
Dici ſolitum apud ueteres, trabes, canes, duces in ſingulari, pro eo quod eſt trabs, canis, & dux: & alia eiuſmodi obſeruata ex M. Varrone, & alijs. VI.
Qui ſint apud Iureconſultos Pedanei iudices, & qui item Pedarij ſautores & ſenatores, ex commentarijs Atticis. VII.
Quàm eruditè à noſtris Iureconſultis uerba Latina exponantur: & quomodo apud eos liberi & parentes accipi debeant, non aſpernanda obſeruatio. VIII.

Quanta calamitas rei Latinæ acceſſerit ex interitu Hermolai Veneti, Pici Mirãdulæ, & Angeli Politiani: tum de liberalitate Laurentij Medicis erga Hermolaum: ac de iniquitate ſui temporis. IX.

De dijs ipſis, eorumq; nominibus in Romanis ſacris, qui ſegetibus ac frumentis præſiderent, ex Varronis & Auguſtini libris. X.

Quàm molli animo Artemon Periphoretus fuerit: & hiſtoria perlepida de mirifica eius formidine. XI.

CAPITA LIBRI XVI.

Quæ fuerit origo Hetruſcæ diſciplinæ: ac de Tagete uate, qui è glebis extitit, eiusq; libris diligenter obſeruatum. Cap. I.

De ſerpentum natura & genio in Aegyptia theologia, & qua ratione accipitris caput illis addatur: aliaq; de accipitre memoranda. II.

De fœdere inter Gabios & Romanos, quòd in corio bouis inſtar Clypei exaratum fuerit, & unde Clypeis nomen, & quid item Clypeare uerbum deſignet. III.

De uiribus & ægritudine amoris, ac de eius remedijs copioſè relatum, ex Arabum commentarijs. IIII.

M. Varronis oraculum de Romano Imperio, quod ex Augurio XII. *uulturum per* M. CC. *annos futurum eſſet.* V.

Qui fuerint apud ueteres Adamiani, & Nyctages hæretici, ac de Lychnobijs etiam hominibus, & Horatij locus expoſitus: tum de his, qui Himerobaptiſtæ dicerentur. VI.

Quibus rationibus Ageſilaus princeps, & Plotinus ſuas imagines effingi noluerunt: ac de Alexandro item Macedone nonnihil. VII.

Qui

Qui Abecedarij, Syllabarij, ac Nominarij *ſint apud* Hieronymum: *ac de* Abecedario *ex uerbis* Hieronymi *&* Auguſtini. VIII.

De *Romanis uatibus antiquiſsimis, eorumq́; hymnis & canticis: tum qui dicerentur Mineruij, Ianales, & Iunonij uerſus.* IX.

De M.*Antonio qui leonibus ad currum iunctis uehi conſueuit, ac de* Heliogabali *portẽtoſo ingenio, qui leones, tigresq́;, & mulieres ad currum iunxerit.* X.

CAPITA LIBRI XVII.

Quot apud ueteres idiomata celebrentur, ac de illorum inuentoribus: tum perelegantes ſenarij appoſiti, & de Gordiani Imperatoris *ſepulcro.* Cap. I.

De *Maximini* Imperatoris *ſæuitia, & uerſiculis contra eum uulgò prolatis.* II.

Horatij carmen expoſitum de Cyclope in ſcena ſaltante, & de Cyclopeis ludis ex ueterum autoritate, ac Lucilij *uerſus de* Polyphemo. III.

Quo habitu ac figura ſtylus eſſet apud ueteres, ac de parte eius deletili: & quid item ſit Stylum *uertere, ex* Auguſtino, Hieronymo, *& alijs.* IIII.

Quæ ſint Serperaſtra in geniculis puerorum alligata, & Ariſtotelis uerba in Politicis *ex* Varronis *ſententia expoſita.* V.

Quid ſit propriè Lychnuchos, *& emendata uox in* Suetonij *hiſtoria: tũ* Lucretij *poëtæ Carmen additum.* VI.

Quid in ueterum nummis ſit, A.A.A.F.F. *ac de tribunitia poteſtate ad nummos ſignandos: tum locus ex decemuiralibus tabulis.* VII.

Qui ſint apud Iureconſultos *Directarij, & Dirigere, ac reſtituta in* Pandectis *uerior lectio: tum quid apud* Græ

cos Tichobates intelligatur. VIII.

De *Tertulliani eruditione,ac eius uerba contra Marcio=nem hæreticum relata: & quo modo Hieronymus ea tranſtulit.* IX.

Mos ueterum de mittenda Imperatorum imagine ad Vrbem,ſiquando in abſentia crearentur: & quòd ipſi Iu=dæi nullas imagines Cæſarum recipere uoluerunt. X.

Qui ſint apud Aelium Lāpridium benè naſati homines: ac de Imperatoris Antonini Heliogabali flagitioſa,& infanda libidine. XI.

De *Architæ colūba uolatili ex mechanica eius diſciplina: ac de Boëthij philoſophi pari ingenio & doctrina ad mechanica quædam miranda efficienda, ex Caßiodori Varijs.* XII.

Mirandum,& Adynaton uideri, quod à Ioſepho tradi=tur de Alexandro Macedone,ut huic perinde ac Moſi mare Phamphylicum patuerit, cùm trāsfretaret in Perſas cum exercitu. XIII.

Aureliani Imperatoris epiſtola ad Zenobiam Palmyrenorum reginam,& eius reſponſum,quàm alto & generoſo animo ad eundem ſit redditum. XIIII.

Vnde rerum principia, atq; effectus in uita exiſtant: & quomodo Aſtrologi,Phyſici,atq; Theologi inter ſe diſſentiant. XV.

Quid ſit morbus tonſillarum,in qua maximè parte corporis, qualiq; origine dicantur tonſillæ. XVI.

CAPITA LIBRI XVIII.

De *Hormiſda Perſarum principe,& quo aſtu, atq; commento è cuſtodia ſit liberatus ab uxore.* Cap. I.

Vergilij carmen emendatum contra quorundam inſci=tiam,

tiam, Furit intus aquai: ex Quintiliano & alijs autoribus. II.

Dictum Demoſthenis de ſua fuga, ac uerba Tertulliani explicata: & quo pacto Cicero & Demoſtenes in proprijs cauſis maximè degeneres ac timidi fuerint. III.

Horatij poëtæ uerſus expoſiti contra aliorum ſententiam de Attæ fabulis, cùm inquit, Rectè nec'ne crocum floresq; perambulet Attæ Fabula ſi dubitem. ac de Croco in ſcenis copioſe expoſitum. IIII.

Quid apud ueteres Muginari ſignificet, & quomodo ea uoce utatur Cicero: & quid item ſit apud Varronem ex prouerbio Min facere. V.

Qui ſint propriè milites Aerediruti apud poëtam Auſonium: ac eiuſdem uerba in epiſtola explicata. VI.

Quo pacto Varronis uerba in libro de agricultura emendari oporteat, & quo ſenſu accipienda ſint. VII.

Accij poetæ uerſus apud Apuleium recogniti: & quo pacto mutuatus ſit illos ex Acciana tragœdia. VIII.

Egregiè factum à Rege Alfonſo in legenda Liuij hiſtoria contra imperium medicorum: & de ſimultate inter eum, & Coſmam Medicem. IX.

M. Ciceronis uerba expoſita de L. Tubulo ſacrilego, & Luciani uerſus additi de eodem: tum quàm acri carmine Romanos ciues Lucilius exagitarit. X.

Quanta ſæuitia fuerit Auidius Caßius, ac de ſupplicio illius ad necandos homines per fumum: tum de his etiam qui fumos uenderent, non inelegans obſeruatio. XI.

Relatum ex lege Menenia de comprimendis morientium oculis: & quòd minimè filijs liceret parentum oculos occludere. XII.

Verbum quod eſt Subulo Hetruſcum eſſe, ac pro tibicine

cine accipi: & Macrobij uerba de Subulonibus adſcripta. XIII.
De animantibus quæ in igne uiuant: ac ibidem de Chamæleontis facie, ingenio, & coloribus. XIIII.

CAPITA LIBRI XIX.

De remedio expergiſcendi à ſomno, & quomodo inter ſe differant autores de Alexandro Macedone, & Ariſtotele philoſopho enarrantes. Cap. I.
De inſtrumentis militarium machinarum, & earum uocabulis: ac de Tellenone, & de machina Demetrij Ducis, quæ Poliorces dicebatur. II.
Ennij poetæ carmen de Publ. Scipione allatum: & Annei Senecæ uerba in epiſtolis emendata atq; recognita. III.
Caßij Seueri dictum perelegans in Labienum hiſtoricum, ac de improba eiuſdem Labieni dicacitate. IIII.
Quid ſit Repandiroſtrum & Incuruiceruicum pecus, ex Pacuuio apud M. Varronem: & emendata ibidem uerba & expoſita contra imperitorum ſententiam. V.
De imagine Nemeſis, eiuſq; poteſtate, & nominibus, & epigramma Auſonij expoſitum. VI.
De prudenti reſponſo Cæcilij Metelli ad amicum, qui eius animi conſilium ſcire cupiebat: neq; eſſe cuiuſquam ingenio facilè confidendum in rebus grauioribus. VII.
Ceruos pro ſeruis & fugitiuis accipi apud ueteres, ac Martialis poëtæ carmen expoſitum contra aliorum ſententiam. VIII.
M. Ciceronis uerba emendata atq; expoſita in libro de Optimo dicendi genere, ex Lucianis uerſibus de Eſernino oratore. IX.
Locus elegans Heliogabali Imperatoris de ſuis conuiuijs in

in diſcunbendo: ac de Sigmate etiam menſa, uel ſedili: & quòd ea uoce Martialis utatur. x.

De Cymbio uaſe, & Carcheſio: & quo pacto Macrobius fœdè errauit, cùm de his diſſerit in Saturnalium commentarijs. xi.

Quibus cauſis Romanus populus atros dies ac luctuoſos haberet: ac de minuendo luctu & publicè, & priuatim. xii.

De Necepſo rege & philoſopho, eiuſq; magice: & Paulini poëtæ uerſus expoſiti ex Firmico Materno, & alijs. xiii.

CAPITA LIBRI XX.

De Sibyllarū diuinatione, quæ in Branchis, ac Delphis uaticinia redderent: ac ibidem nonnihil de prophetis relatum ex doctrina Platonicorum. Cap. i.

Mos ueterum relatus in comitijs dirimendis Ioue tonante, aut fulgurante, & quòd flaminica etiam feriata tunc eſſet. ii.

Quòd in Tyberis undatione draco maximus per Vrbem uiſus ſit, Maurico imperante, ac de alio item Auguſti Cæſaris dracone, quem pro comitio oſtentauit: alia & ibidem conſimilia ex hiſtorijs ueterum allata. iii.

De Symbolis Aegyptiæ theologiæ, ac de Loto arbore ſuper qua Deus locaretur: aliaq; obiter non iniucunda de Loto capillata. iiii.

Scita admodum ac elegans expoſitio à Plutarcho de origine uerbi quod eſt Spurius: ac nonnihil etiam de Latinis Prænominibus. v.

De Veſtalium capillis, qui ad arborem Loton obruerentur: ac Plinij locus expoſitus, tum quæ arbores felices, aut infelices à ueteribus habeantur. vi.

Qui

Qui apud ueteres ſit prætextatus ſermo, ac de uerbis præ textatis, & quomodo in ea uoce parum conſentiant au tores. VII.

Aenigmata duo allata, unum ex Platone, alterum uerò ex fabulis Plautinis: & utrunq; lepidum, & perurba-num. VIII.

De licentia ueterum poëtarum in notandis hominibus, ac elegans parodia Metelli conſulis contra poëtam Næ-uium: tum de lege à cenſoribus lata, qua poëtarum ma-ledicentia reprimeretur. IX.

De morbo Elephantiaſi, & unde nomen acceperit: ac de Lichenis ibidem, & Gallica ſcabie contra quorundam inſcitiam. X.

CAPITA LIBRI XXI.

Qui maximè dicantur apud ueteres nullo affectu pertur-bati: ac de M. Antonino imperatore, et Philippo Augu ſto qui nullo unquam commento ad riſum potuit ex-citari. Cap. I.

De Mario Gratidiano uiro prætorio, & quanta immani-tate à Sergio Catilina diſſectus, atq; interemptus fuerit in Syllanis tumultibus, ex Iulio Firmico: & alia de Ca tilina & Cicerone addita contra Feneſtellam. II.

De uaticinijs per aquam & per uinum: & apud quos ma ximè populos clara eſſent, ex Plutarcho, & alijs auto-ribus. III.

Iunonis Monetæ nomen & origo allata, tum de eiuſdem templis & inſcriptione in nummis Cæſaris Domitia-ni Auguſti. IIII.

De uiribus dæmonum, & quòd eorum ſex genera tradan tur, diligens adnotatio ex commentarijs Pſelli, & Au-guſtini. V.

Quæ

Quæ figura ſit dicendi in ueterum libris Mediusfidius, *quaq́; origine cenſeri debeat: ac de* Fidio Deo *non-nihil.* VI.

Quibus uerbis in Latino *ſermone uti debemus, & quàm uerecunda eſſe debeat in componendis uocibus tra-latio.* VII.

De inſigni atq; mirifico portento infantis, qui duplici pe-ctore atq; capite biennium uixerit, hiſtoria non conte-mnenda: ac de cauſis portentorum. VIII.

Traditum eſſe, quòd ex uiris ſapientibus plerunq; inſani, ac dementes gignantur: exemplo addito de Ariſtarchi *filijs, uiri doctiſsimi, & aliorum complurium, ex* Aelij Spartiani *uerbis.* IX.

Quomodo accipiendum ſtadium, & quàm multiplex fue rit: ac nonnihil etiam de alijs menſuris. X.

Præclarè factum atq; ingenti animo ab Auidio Caßio Au guſto *in ſeditione exercitus: atq; eiuſdem uerba ibidem relata.* XI.

Quibus liceret in Vrbe *ſepeliri: ac de* Poſthumio Tuber-to, *uiro conſulari, de quo* M. Cicero *in legibus ſubob-ſcurè intellexit.* XII.

De Romanis *familijs* Fabiorum, *atq;* Curionum, *& qua maximè dignitate in ciuitate præſtarunt: tum de* Lepi-dis *etiam breuiter adnotatum.* XIII.

Quantum ſit ab amoris contagio abſtinendum, ex Crate-tis *philoſophi ſententia: ac ibidem* Panætij *uerba nota-ta ex* Anneo Seneca, *in quibus par grauitas atq; doctri na exiſtat.* XIIII.

De ſtudio ueterum in auſpicijs, ac de his auibus, que omi-noſæ, ac inauſpicatæ haberētur: quæq́; oſcines, aut præ petes dicerentur. XV.

CAPITA LIBRI XXII.

Copioſè expoſitum de Aſaroticis pauimentis,ac de Litho ſtratis,ſeu Teſſellatis,de opere uermiculato,ac de Cero ſtratis nonnihil. Cap. I.

De pœna Romanorum ciuium per uites, ac Plinij uerba expoſita ex hiſtoria de Scipione Aphricano,tum de uite centuriali copioſe. II.

De ſortibus Præneſtinis, earumq́; origine apud Romanos:& quomodo ederentur in templis, ac Liuij locus expoſitus. III.

Quanta prudentia M. Cato iudicauerit non eſſe publicè audiendos in Romana Ciuitate tres Athenienſium oratores, id eſt,Carneadem,Critolaum,& Diogenem: ac de illorum mirabili ingenio & facundia. IIII.

Quæ differentia tradatur inter Deportatos & Relegatos:& qui maximè autores deportari homines ac portenta ſcribant. V.

De quadragenario numero, & eius poteſtate in puerperis & infantibus:tum de feſto die, quem Græci Tetracoſton appellant. VI.

De clementia M. Antonini Imperatoris,& quibus maximè uerbis contra ſeipſum conſpirantibus parcendum monuerit. VII.

Quàm conſtanti & alto animo fuerit M. Cato,& eius dictum de ſe, cùm bella inter Cæſarem & Pompeium æſtuarent. VIII.

De Proſa & Poſtuerta Romanis dijs,ac ibidem de Anteuorta, & quòd inter ſe differant, quaq́; ratione colerentur à Romanis. IX.

Quæ ſint Samiata ferramenta in Aureliani Auguſtini epiſtola,& Samiare arma, ac de ſamijs uaſis & Numæ

Cape

Capedunculis in Romanis ſacris. x.

De oratore Iſocrate, eiusq́; inſigni facundia: & quomodo tria in primis notanda præſtiterit, ex hiſtoria Pauſaniæ. xi.

De eruditione Criſpi Paſsieni, & eius eleganti ſententia in habendis probandisq́; amicis. xii.

CAPITA LIB. XXIII.

Quòd Octauius Auguſtus tria potiſsimum in uotis habuerit: ac de fortunæ uiribus, honore, & nominibus apud Romanos. Cap. i.

De immodico luxu Antonini Heliogabali Imperat. ac de eius culcitris cum leporinis pilis, & perdicum plumis: ibidemq́; expoſitum de Accubitis. ii.

Quæ diuinationis ſpecies habenda ſit Capnomantia: & Statij poëtæ uerſus allati, atq; expoſiti ſuper hac uaticinandi ratione. iii.

Quòd imperante Tiberio uitrum flexile ac ductile redditum ſit: & qua pœna tantæ inuentionis autor damnatus fuerit. iiii.

Quibus uenenata quædam animantia uiuant: ut uiperæ, Scorpionesq́;, ac de amphibijs etiam & alijs. v.

Deos eſſe accipiendos tam fœminino genere, quàm maſculino: ac de Luno etiam deo pro Luna: & quo cultu atq; inſtitutis apud Carras coleretur. vi.

Iudicium à poëta Marullo factũ de Latinis poëtis, & quo uitio notati ſunt, aut quo ordine habendi. vii.

De Iuliorum, & Antoniorum familijs: & quòd in hominibus improbiſsimis, atq; monſtroſis defecerint. viii.

Vinum eſſe remedio contra aconitum, ac defenſus à calumnia quorundam Macrobius, qui Cicutam pro Aconito audacius quàm uerius in eius Saturnalibus re-

ponunt. IX.

Quòd iniquo animo Porphyrius philoſophus Chriſti religionem ſit inſectatus, atq; eiuſdem falſum atq; improbum uaticinium appoſitum, in quo Chriſtianos ipſos per CCCLX. *annos duraturos ſcripſerit.* X.

De *Val.* Homulli *ingenio, & eiuſdem dictis contra* M. *Antoninum* Imper. *eiuſq; conſtantiam.* XI.

De *diſciplina* Arabum *in aſtronomicis: & quòd ipſa hominum ætas certis temporibus ad planetas referatur.* XII.

Expoſitum *diligenter quid* Hoſtorium *ſit, quid* Rutrum *&* Rutellum, *ex* Lucilij *carmine: ac de imaginibus etiã cum rutro.* XIII.

Vnum *eſſe hominem inter omnia animantia, qui calidis in potu utatur: & ad uenerem pro libidine quocunq; anni tempore accedat.* XIIII.

CAPITA LIB. XXIIII.

Quantum Ariſtoteles Platoni *magiſtro conceſſerit, ac uerſus in ara ab eo poſiti: & quòd magi etiam* Platoni *immolarunt propter abſolutum nouies nouenarium numerum.* Caput I.

De *cultu quorundam animantium à uarijs populis, & de* Syria *dea, eiuſq; effigie relatum.* II.

Mercurij Aegyptij *uerba de natura, ac de maieſtate* Dei, *deq; ſpiritu & mundi materia, ac de homine.* III.

Poëtæ Lucretij *obitum eodem die cõtigiſſe, quo* Pub. Vergilius *uirilem togã induit,* Licinio *&* Pompeio Conſs. *ac de natali poëtæ* Vergilij. IIII.

Quàm *ſeuerè factum ſit à* Romanis *contra inſolentiam, & de conuicijs atq; contumelijs, quæ publicè in triumphantes à ſeruulis dicerentur.* V.

De

De animantibus, arboribus, ac lapidibus quæ naturali conſenſu cum Solis & Lunæ uiribus conſentiant. VI.
Verſiculi aliquot in Vergiliano poëmate emendati: ac de dactylicis, & ſpondaicis numeris nonnihil. VII.
Qua ratione intelligatur uer ſacrum fieri, ac uerba Plinij expoſita de populis Sabinis ex hiſtoria Siſennæ. VIII.
Plauti uerba expoſita in prologo Pœnuli, quo loco Ariſtarchi Achillem nominat contra imperitorum ſententiam. IX.
Perlepida hiſtoria de Phryne meretrice & Praxitele: & quo commento uſa ſit in explorandis Praxitelis operibus, quæ abſoluta forent. X.
De doctrina Ioannis Scoti, & quòd ſæuiſſima cæde ab ingratiſſimis diſcipulis interemptus fuerit. XI.
Verba ex epiſtola diui Augusti relata de luxu & mollitie Mecœnatis, & quàm impudenter atq; inſcitiſſimè ab imperitis deprauata ſint. XII.
De impia & uaniſſima ſuperſtitione Templariorum, & quomodo à Clemente pontifice maximo abolita fuerit, non iniucunda cognitio. XIII.
Tertulliani uerba expoſita de Curio aleatore, et quàm nobilis tradatur fuiſſe in talari ludo, ex M. Cicerone, Pediano, & alijs. XIIII.
Quid ſignificent hæ uoces, hoc eſt, Tricones apud Iulium Capitolinum, & Lymphiones in epiſtola Phlegontis liberti: ac de Lympholentis nonnihil. XV.
Quis apud ueteres Aegyptios maximus omnium Deus haberetur, qualiq; imagine ſit, ex oraculo Serapidis celebratus. XVI.

CAPITA LIB. XXV.

Qui maximè homines comitiali morbo uexarentur, &

quibus argumentis agnoſcantur, ex L. Apuleio, *& alijs.* Caput I.
De nominibus auſpiciorum apud ueteres, ac de illorũ ſuperſtitioſis obſeruatiõibus ex antiquis grãmaticis. II.
Quanta fuerit Eſdræ ſacerdotis eruditio, & quàm mirifica eiuſdem memoria in ordinanda atque componenda Hebræorum philoſophia: ac de Cabala etiam nonnihil, ex uerbis Pici Mirandulæ. III.
Quid ſit apud Iurecõſultos Præſcriptio quinq; pedum: ac Ciceronis uerba expoſita in libris de legibus. IIII.
Quæ foret in libris pontificum dea Tutulina: & de ſacerdotibus Tutulatis in Saturnio carmine diligenter notatum. V.
Lapidare, & Lapidationes uario ſignificatu intelligi: & quid item Lapideſcere, ac lapire ſit, explicatum. VI.
Quo nomine apud ueteres Manna diceretur: ac de illius uſu, & cognitione apud medicos: tum de Manna Turis nonnihil. VII.
Quæ habita ſit apud ueteres autores minor mulcta, & maxima: ac de mulctandis iniurijs ex XII. *tabulis diligenter obſeruatum.* VIII.
De oraculis quæ ederentur in Dodone ex ſonitu peluium: & Auſonij poëtæ carmen de hoc expoſitum. IX.
Quid ſit Sonticus morbus in legibus decemuiralibus: & Sontire uerbum in quo ſignificatu accipiendum ſit. X.
De nominibus & poteſtate deorũ apud ueteres, & quàm inanis ac futilis eorum ſuperſtitio foret, copioſe enarratum. XI.

FINIS.

INDEX RERVM
MEMORABILIVM, QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Priores numeri libros indicant: poſteriores librorum capita.

A.A.A.F.F. *quid ſignẽt, libro 6. capite* 7
Abcedarij & ſyllabarij 18.7
Accij carmen apud Apuleium 18.8
Accipiter apud Aegyptios 16.2
Adamiani & Nyctages hæretici 16.6
Adagartis dea 14.8
Adulatio Athenienſiũ ab Antonio deluſa 14.7
Aegyptiorum antiquitas & urbes 7.2
Aegyptiæ theologiæ ſymbola 20.4
Aegyptiorum mores 12.10
Aenigmata duo expoſita 20.8
Aequilibrium urbis 4.9
Acrediruti milites 18.6
Aetatis humanæ diuiſio 5.9
Aetas hominum ad planetas relata 23.12
Alcibiades Platonis 1.2
Aleatores præcipui 24.14
Alexandri pro arte inutili donum 15.2
Alexandro ut Moſi mare peruium 17.13
Alexander & alij nolentes fingi 16.7
Alexandri experrectio 19.1
Amatorium remedium 2.1
Amicorum habendorum ſententia Poßidonij 22.12
Amoris cõtagio abſtinẽdũ 21.14
Amoris uires & remedia 16.4
Anacreontis carmen de poculo 9.4
Anatonia 13.7
Animãtia in igne uiuẽtia 18.13
Animãtiũ cultus diuinus 24.2
Cum luna conſenſus 24.6
Annaria lex 8.13
Anquiro & Anquiſitiões 1.14
Anticatones Cæſaris 7.7
Antonius in adulationẽ Athenienſium 14.7

Antonini Getæ apparat⁹ 14.11
Antonini clementia 22.7
Eiuſdem conſtantia 23.11
Apologus de pinu & cucurbita 2.14
Arbores fœlices, et īfœlices 20.6
Ariſtippi ſcitū reſpōſum 7.14
Ariſtotelis exilium 10.3
Ariſtarchi filij uecordes 21.9
Artemonis meticuloſitas 15.11
Aſclepiadis lecti pēſiles 14.14
Aſinarij dicti Chriſtiani 1.9
Attæ Fabulæ apud Horatium 28.4
Auaritiæ crimen 1.17
Aues ominoſæ 21.15
Auguſti Cæſ. tria uota 23.1
Auidus & Inuidus unde dicta 2.16
Auidij Imperatoris pulchrum facinus 21.11
Auſpicia ueterum 21.15
Auſpiciorum nomina & ſuperſtitio 25.2

B

Baſilij magni ſtudium 7.1
Belliſarij ad Totilam epl'a 6.1
Eiuſdem infortunia 9.6
Belſolis epiſtola 8.11
Biantis dictum, non iudicandū inter amicos 10.13
Bibere apud Perſas decet 6.2
Bilis atræ uires 3.6
Bonifacij Pōt. inſolentia 7.13
Bonoſi bibacitas 9.2
Brutiani ſerui 2.7

C

Carmanorū in eſitandis linguis hominum conſuetudo 6.14
Canopi Dei origo 11.6
Capilli Veſtaliū ad lotō 20.6
Capnomantia quæ ſit 23.3
Caracalla cum nouerca coijt 11.5
Caryſtij lapidis textura 3.11
Caroli Francorū regis diſcerptæ tabulæ 12.3
Catilinæ ſæuitia 21.2
Catoni ceßit Cæſar īuitus 7.7
Catonis de repellēdis oratoribus Atheniēſiū ſentētia 22.4
Catonis conſtantia & dictum de ſe 22.8
Cælum & mundus unde dicta 4.12
Cælibatus Romanis probroſus 14.5
Centenariæ cœnæ 14.6
Cēſorum poteſtas Romæ 4.3
Cerite cera digni 7.6
Ceruos pro fugitiuis accipi 19.8

Chaldæis

Chaldæis non adhibenda fides 8.9
Chamæleontis facies, ingeniũ, & colores 18.14
Chriſto & chriſtianis ignominia illata 1.9.& cap.13
Chriſtus à Romanis Imperatoribus cultus 10.5.& 13.3
Chriſtianorũ conſtantia 2.15
Ciceronis de Tubulo uerba 18.10
Ciceronis capiti illuſum 1.8
Ciceronis locus emẽdatus 19.9
Cyclopem ſaltare apud Horatium 17.3
Cylones & chilones ac cillones 7.8
Cymbia & carcheſia 19.11
Ciuilium bellorum mala 13.2
Cleomedis hiſtoria 15.1
Clypei nomen unde ſumptum 16.3
Colũba lignea uolatilis 17.12
Comitia Ioue tonante diremta 20.2
Comitiali morbo uexati 25.3
Commodi imperatoris natiuitas 2.1
Crudelitas 2.11
Conſilium celandum, ſentẽtia Metelli 19.7
Conſtantij Imper. ætas 2.[illegible]
Cor humanum 7.9.& 13.7
Craſſi Mutiani inſignia 13.5
Crucis nobilis cõſideratio 7.2

D

Dæmonũ natura. 6.9. Ingeniũ, & conceptio. 7.4. Poteſtas 9.5. Vires & genera 21.5
Demoſthenis mollities 6.9
Demoſthenis fuga, ac dictũ, & timiditas in propria cauſa, ut Ciceronis 28.3
Deportati & relegati 22.5
Deus Sẽtinus & Vitunus 13.11
Deorum millia xxx. apud Heſiodum 3.14
Deorũ nõia & poteſtas 25.11
Deorum colendorum lex Romana 13.3
Deus maximus Aegyptijs 24.16
Dea Tutulina 25.5
Dij Romani menſibus præfecti 8.8
Dij regionum & urbium 9.3
Dij Aeuiterni & Aeuintegri 12.13
Dij ſegetum & frugum 15.10
Dij utriuſq; ſexus 23.6
Dicendi genus triplex 8.3
Dicta elegantia 12.11

Dies atri & luctuoſi 9.12
Dignitatis habenda ratio 2.4
Diocletianus Imperij contemptor 13.8
Directarij & Tichobates 17.7
Diuitiæ pernicioſæ 25.9
Docti cur diuitũ domos frequẽtent, & nõ ecõuerſo 7.14.
Dodonæ oracula 25.9
Dracões mirandi uiſi 20.4

E

Elemẽta & quĩta eſſentia 6.12
Elementorum figuræ 13.10
Elephanti docilitas 5.14
Elephãtus cõtra Vallã. 20.10
Elyſij unde à Vergilio ſumpti 5.11
Ennius de Scipione 19.3
Epheſinæ Dianæ templi flagratio. 1.15
Eſdræ eruditio: & quid Cabala. 25.3
Eſerninus orator 19.9
Euclidis ſtudium 6.6
Exconſules, Expræfecti & Exquæstores 10.12

F

Familiæ Rõanæ 11.13. et 24.8
Fidius deus 21.6
Filij ſapientum inſani 21.9
Fortunæ poteſtates 1.5
Franciſcus Barbarus obmutuit 5.3
Frondes conuerti 4.6
Fulgurator & Fulminita 8.12
Fulminum genera 11.1
Fulmen in natali Ciceronis 2.5
Fuluiæ in caput Ciceronis ſæuitia 1.8
Fumo pereant fumum uendentes 18.11
Funambuli & Funerepi. 5.13
Furtorum punitio 3.13

G

Gamalielis dictum de Chriſto 10.1
Galieni improbitas 14.4
Galli ĩ Alexãdrũ magnũ 4.14
Gallonij acipenſer 6.4
Germanorum reſpublica, & mores 12.8
Gibellinus es &c. dictum pontificis. 7.14
Gigãtum pedes tortuoſi 2.11
Gnoſtici & Eucheti 7.4
Gregorij Nazianzeni ſtudium 7.1.

H

Hadrianus Imper. in Florum poëtam 15.5
Heliogabali luxus 16. 10. & 17.11. & 24.2

Hær

Heretici uarij 16.6
Hermolai Barbari interitus 15.7
Hermolao Barbaro defuncto impenſum officium à Pico Mirandulano 1.7
Hetruſca diſciplina 10.7
Hieronymus ſanctus male ſugillatur. 1.10. eius ſtudium 6.2
Hieroglyphicæ Aegyptiorum 7.2
Hierophantæ Athenieñ. 9.10
Hiſmenia apud diuum Hieronymum 12.12
Hominis libido inſolens 23.17
Horatij locus emendatus 18.4
Hormiſda Perſarũ prĩceps 18.1
Hortenſij mollities 6.9
Hoſtorium quid ſit 23.13

I

Iani frons quadruplex 4.10
Idiomatum Italiæ genera 3.3
Idiomata quot apud ueteres Italos 3.3
Imagines philoſophorum in gymnaſijs 1.11
Imago diſcordiæ 13.2
Imagines proſcriptæ è templis à Leone Impera. 9.9
Imagines deorum non fuiſſe Romæ 14.12. & ſeq.
Imagines Imperatorum quas Iudæi recipere noluerũt ad uictores miſſæ 17.10
Imperij Rom. autoritas 8.11.
Imperij periculum 10.8
Indigitare deos 1.18
Infans monſtruoſus 21.8
Inſolentiæ malum 23.12
Interfectoris hominum præmia 4.12
Ioannis Scoti cædes 24.11
Iracũdi memoria præſtant 1.6
Iſocratis præſtantia 22.11
Iudices Recuperatores 9.12
Iulij Cæſaris ad Rubiconem animus. 12.5
Iuliani Imperatoris in Chriſtianos ſæuitia 5.10
Iunonis monetæ nomen 21.4
Iureconſultorum peritia 15.8

L

Labieni dicacitas 19.4
Lapidare & lapidatiões 25.6
Lecanomantia 6.11
Lectorum ornamenta 23.2
Legiones exercitus Romani 12.4
Leones ad currum iũcti 16.10
Leporinus cibus ad gratiã 5.2
Lex ſympoſiaca 9.2
Liberi, & Parẽtes q ſint 15.8

Libri Magonis de agro colendo 4.2
Licētia nimia quid noceat 6.5
Licentia poëtarum repreſſa 20.9
Lychnuchos quid ſit 17.6
Lychnobij qui ſint 16.6
Lymphiones & Lympholenti 24.15
Literarum in iudicijs notæ 6.8
Liuij operis diuiſio 7.12
Liuius regibus lectitādus 18.9
Loquendum cautè apud principes 6.2
Lotos arbor capillata 20.4
Lucilij acrimonia in Satyra 18.10
Lucretij obitus 24.4
Ludi in triumpho Probi 12.7
Lunus deus apud Carras 23.7

M

Machinæ bellicæ 19.2
Macrinus in adulteros 11.9
Magia Dardani 9.1
Magia Aegyptiorum 9.5
Manaſsis regis ſtatua 4.10
Manna apud ueteres 25.7
Maximiani in Chriſtianos ſæuitia 7.5.& 17.2
Mechanica induſtria 17.12
Mecœnas per triennium inſomnis 11.13
Mecœnatis mollities 24.12
Mediusfidius, & Fidius deus 21.6
Memoria in iracundis & non in grauibus 1.6
Mercurij in doctrina præſtantia 9.11
Mercurij de Deo uerba 24.3
Metamorphoſis Pythagorica 11.3
Meretrix in tormentis conſtans 9.8
Meſſala præturam fugit 1.12
Metelli inſignia 13.5
Militum nomina 11.10
Milites ærediruti 18.6
Milonis robur 8.6
Min facere quid ſit 18.5
Mythra Deus Perſarum 5.14
Morbus comitialis 13.12
Morbus tonſillarum 17.16
Morborum uaria nomina 20.10
Morbus ſonticus 25.10
Moſis ætas 7.10
Muginari quid ſit 18.5
Mulſum apud ueteres 4.8
Mulcta minor, & maxima 25.8
Municipes Romani 7.6

Narſet

N

Narſetis ætas 2.8
Narſetis dictum 10.2
Naſati bene 17.11
Naturæ ordo & poteſtas 13.1
Necepſi magica ars 19.13
Nemeſis imago & poteſtas 19.6
Niobes ſtatua 11.4
Nomina Romanorum 3.4
Nomina ſacculorum 12.6
Nomina et genera telorũ 13.6
Nominum apud comicos impoſitio 7.8
Nodo carebat ueſtis flaminum 10.10
Numæ regis tẽporibus an fuerint imagines in tẽplis deorum Romæ 14.13
Numerorum in tribus ſcientijs proportio 14.9

O

Otioſi taxantur 2.12
Octauij Aug. prudentia 2.4
Octauij oratoris facinus 7.3
Oculos parẽtũ moriẽtiũ uetantur liberi cõprimere 18.12
Oraculum de Romuli Imperio 16.6
Oraculorum gentilium falſitas 8.4
Oratores præclari elingues facti 5.3
Oratores Athenienſium non eſſe audiendos 22.4
Oui augurium per Octauiam Auguſtam 11.5

P

Pacuuij carmẽ de fortuna 5.5
Panos interitus 14.3
Paſceolum & ſacciperia 12.6
Paßienus de amicis habendis 12.12
Pauimentorum genera 22.1
Pedanei iudices & pedarij fautores 15.7
Pentelici Hermæ apud Ciceronem 5.12
Peræ, mãticæ, ſacculi, etc. 12.6
Perſarum regum filiorum educatio 1.2
Philemonis comici ĩteritus 4.7
Philoctetem legẽdum in epiſt. Ciceronis 3.12
Philoſophia uetus cum religione 3.2
Philoſophi ad Aegyptios profecti 9.1
Phrynes meretriculæ fraus 24.10
Pici Mirandulæ ſtudium 2.2 & 5.1

Pietat

Pietaticultrix & Gracilipes ciconia 4.13
Piſiſtrati aſtus & tyrānis 4.1
Pythagorica philoſophia 4.10
Pixodorus,p Deo habitus 2.7
Planetarum in nos uires 12.2
Platonis inuidia 3.2
Platoni quantum conceſſum eſt 24.1.
Plutarchi præſtantia 14.1
Plautus de Ariſtarchi Achille 23.9
Plato inter Pythagoram & Socratem medius 12.1
Poëtæ à Rom.contempti 5.4
Poëtarū Latinorū notæ 23.7
Populi adminiſtratio uitanda 1.4
Porphyrij in Chriſtum impietas 23.10
Præceptorum obſeruatio 4.4
Præfecti ſyluarum 4.5
Prænomina Latina 20.5
Præſcriptio q̄nq; pedū 25.4
Prætextatus ſermo 20.7
Primani,Tertiani,&c. milites 11.10
Principia rerum & morborum 17.15
Proculi libido: et q̄ ad gignendū fœcūdiores ſint repti 8.8
Proculus fortuito Imperator euaſit. 11.11
Proprietas antiquorū in carmine 10.9
Proſa et Poſtuerta et Anteuorta deæ gētiliū quōdā 22.9
Pſylli et Marſi faſcinatores 1.3
Puteo ſe demergentes in Gallia 3.9

Q

Quadragenarij numeri poteſtas præſertim ī pueros 22.6
Quamde, pro quàm, uetuſtè 15.4

R

Ramus aureus & uiſcus in Ilice 3.10
Reciprocicornes arietes 2.13
Regionum XVI. *cæli numina* 6.7
Relati in ærarios 4.3
Reliquatores & Reliquari quid ſit 15.3
Repandiroſtrum 19.5
Reus & damnatus quomodo differant 3.5
Robur Milonis & quorūdam Imperatorum 8.6
Romanorum ſtudium 14.10
Rutrum & Rutellum quid ſint 23.13

Sacerd

S

Sacerdotes Romani 9.10
Sacra non diuulganda 6.3
Sacricommiſſum 14.2
Sagmina legatorum 7.3
Samiata ferramenta & Samia uaſa 22.10
Saporis regis epiſtola 2.9
Saporis & Tamburlani ſæuitia 13.4
Sarabaitæ ſacerdotes 3.15
Saturnini de Imperio uerba 10.8
Scyphus ſurreptus in conuiuio 12.9
Scirpus non eſt ænigma, ſed ſcrupus 9.13
Scopeliſmi crimen 8.10
Scoti Anthropophagi 3.10
Segetis traductio uetatur 5.7
Semiſſij & Sarmentarij dicti Chriſtiani 1.13
Senecæ doctrina 1.16
Senecæ locus in epiſtolis emẽdatus 8.5.& 19.3
Sepeliendi qui ſint intra Vrbem 21.12
Serapis 24.16
Serperaſtra in geniculis puerorum 17.5
Serpentum natura in Aegypto 16.2
Serui in piſcinas abiecti 6.10
Sibyllarum uaticinia 20.1
Sigma menſa 19.10
Syllæ ſæuitia 6.10
Simon Magus pro Deo habitus 8.1
Syria dea 24.2
Socratis conſtantia cum uxoribus 1.11
Somniantes inambulare ſoliti 11.13
Somni remedium 19.1
Sophoclis poëtæ obitus 2.3
Sororiare, & Mammæ ſororiantes 11.12
Sortes Præneſtinæ 22.5
Spurius unde natum uocabulum 20.10
Stadium quid ſit & quàm multiplex 21.10
Styli figura 13.4
Subſellia, & eorum uocabula 2.3
Subulo.i.tibicen 18.13

T

Tages ſortium inuentor 16.1
Telleno & Poliorces 19.2
Templa & ſepulcra extra Vrbem 5.5
Tẽplariorũ ſuperſtitio 24.13

Terræ

Terræmotus maximus & eius cauſa 9.7
Tentoria Tamburlani 1.1
Tertulliani eruditio 17.9
Teſtudinis ænigma ex Pacuuio 11.7
Toga Romana 3.7
Tonitrua in Scenis edita 2.10
Trabes, canes, duces in nominatiuo ſingulari 15.6
Traiani Impatoris geſta 5.6
Translationibus parcè utendum 21.7
Tribuni militũ officium 9.2
Tribunorum plebis poteſtas 17.7
Tricones 24.15
Triumphantium contumeliæ 24.5
Tubertus apud Ciceronẽ 21.12
V
Varro doctiſsimus à Palæmone porcus dictus 10.11
Varronis uerba quædam 18.7
Vaſorum nomina 19.11
Vates Romani 16.9
Vaticinia per aquam & uinum 21.3
Venenatorum animalium cibus 23.5
Venereæ rei lex 11.8
Ver ſacrum fieri 24.8
Verba Latini ſermonis qualia ſint 21.7
Vergilij in grammatiſtas odium 3.8
Vergilij præſtantia 5.11
Vergilius à Cicerone laudatus 7.11
Vergiliani uerſus aliter legendi, ut ſpondaici & dactylici 24.7. *Treis pateat cæli ſpatium &c.* 3. 8. *Si canimus ſyluas, exponitur* 4.5. *Noſco crines incanaq; menta* 4. 15. *Furit intus aquai, non aquæ uis* 18.2
Veritatis ſtudium 5.8
Vinum prodeſſe contra aconitum 23.9
Viri nullo affectu perturbati 21.8
Vitæ humanæ ſpatium 7.9
Vite ciues puniẽdos eſſe 22.2
Vitrum flexile & ductile factum 23.4
Vota quæ petenda ſint 10.4
Vrſi Numidici 13.9

FINIS.

POETARVM INDEX.

Accius Tragicus. Cap. VII.
Aemilius Macer. LII.
Afranius Comicus. XI.
Albinouanus. LXIII.
Alphius Auitus. LXXIX.
Andronicus Liuius I.
Annianus Feſcenni. XXIIII.
Apollinaris Sidonius. XCIII.
Aquilius Comicus. XVI.
Aruntius Stella LXVIII.
Aſinius Gallus. LIIII.
Atta Comicus. XXIII.
Attilius Tragicus. II.
Auienus. LXXVIII.
Aurelius Olympius LXXXII.
Auſonius Gallus LXXXV.
Baſſus. LI. & LXII.
Bibaculus. XXXI.
Cæcilius Comicus. VI.
Cæſius Baſſus. LI.
Calidius. XXXV.
Calphurnius Siculus. LXXXI.
Caluus Licinius. XXXVI.
Caſſius Seuerus. XLVII.
Catullus epigrammatarius. XXII.
Cinna. XXX.
Claudianus Alex. LXXXIIII.
Clodius Sabinus. LXII.
Cornelius Gallus. XLII.
Cornelius Seuerus. LVI.
Cornificius epigrām. XXIX.
Damaſus poëta Hiſpanus. LXXXVIII.
Domitius Marſus. XLVIII.
Ennius Epicus. II.
Fabius Dorſennus. XII.
Fauſtus Gallus. XCII.
Feſtus Rufus. LXXVIII.
Fortunatus. XCI.
Furius Antias. XXIIII.
Furius Bibaculus. XXXI.
Germanicus. L.
Getulicus. LIX.
Heluius Cinna. XXX.
Hæna Hiſpanus. LX.
Horatius Flaccus. XXXVIII.
Iuuenalis Satyricus, Hiſpanus. LXVII.
Iuuencus Hiſpanus. XXXVII.
Laberius. XXI.
Laurea Tullius. XXXVI.
Licentius Hipponeñ. XC.
Licinius Imbrex. XVII.
Licinius epigramma. XXV.
Licinius Caluus. XXVIII.

Liuius

Liuius Andronicus.	I.	Serenus lyricus.	LXXVI.
Lucanus.	LVII.	Seuerus.	XLVII. & LVI.
Lucilius Satyricus.	IX.	Sextilius Hæna.	LX.
Lucretius Phyſicus.	XIX.	Silius Italicus.	LXV.
Macer Veroneñ.	LI.	Syrus Mimographus.	XXIIII.
Mallius mathematicus.	XLI.	Sollius Sidonius Apol.	XCIII.
Marcus Marullus.	LXXV.	Statius Cæcilius.	VI.
Martialis epigramma.	LXIX.	Statius Papinius.	LXV.
Marius Mimographus.	XI.	Stella.	LXVIII.
Mecœnas	XLV.	Terentius Comicus.	VIII.
Montanus	XLIX.	Terentius Varro.	XXXIII.
Næuius comicus	III.	Terentianus.	LXXXII.
Nouius comicus	XVIII.	Tibullus elegi.	XL.
Ouidius Naſo.	XLVI.	Ticida epigramma.	XXXIII.
Pacuuius tragicus.	V.	Trabeas comicus.	XIIII.
Paulus Paſsienus.	LXXIII.	Turpilius comicus.	X.
Pedo Albinouanus.	LXIII.	Valerius Aedituus.	XXVI.
Perſius ſatyricus.	LV.	Valerius Catullus.	XXVII.
Plautus comicus.	LII.	Valerius Flaccus Setinus.	LXVI.
Pomponius Bononieñ.	XX.	Valgius.	XXXIX.
Pomponius Secundus.	LVIII.	Valerius tragicus.	XLIIII.
Pontius Paulinus.	LXXXIX.	Varro Atacinus.	XXXII.
Propertius eleg.	XLIII.	Venantius Honorius.	XCI.
Prudẽti⁹ Clemẽs.	LXXXVIII.	Vergilius Maro.	XXXVII.
Rabirius.	III.	Vergilius Romanus Comicus.	LXXVII.
Saleius Baſſus.	XII.	Veſtritius Spurina.	LXXI.
Sedigitus.	LXIIII.	Voconius Victor.	LXXII.
Seneca Tragicus.	LIII.	Vulcatius Sedigitus.	LXIIII.
Sentius Augur.	LXX.		
Septimius Afer.	LXXX.		

FINIS.

PETRI CRI NITI COMMEN TARIORVM DE HONESTA DI- SCIPLI- NA,

Ad Bernardinum Caraffam Neapolitanum, pontificem Antiochenſem, Præfatio.

EGREGIE' *factum eſt, ac prudenter, Bernardine Pontifex Antiochenſis, ab ijs, qui ueterum Reſp. legibus, atque decretis inſtituerunt: quoniam cùm alia multa in his, tum illud etiam decreuerunt, ut in illis hominibus præcipuè ornandis, atq; illuſtrandis ratio haberetur, qui plurimum forent conſecuti in bonis ſtudijs, atq; honeſtis artibus. Quod abs te præclarè, atq; diligentiſsimè factum uidemus, qui in tantis patriæ tuæ incommodis, ac periculis, minimè tibijpſi, tuæq; clariſsimæ familiæ defueris: quò magis laudari ab omnibus, atq; approbari debes. Ego uerò et amicitiæ iure adductus, quæ inter nos maxima eſt, & excellentis tuæ doctrinæ merito prouocatus, dicare tibi conſtitui lucubrationes noſtras de Honeſta Diſciplina, ac tuo nomini nuncupare: Secutus eorum rationem, qui cùm ſuffragari aliter nequeāt, benè ſaltem ſentiendo, atq; ſcribendo ſtudioſe adnituntur, ut gratiam aliquam referant. Quod & Varro Terentius,*

qui Togatorum omnium doctiſsimus eſt habitus, faciendũ in amicorum officio exiſtimauit. Neq; præterea mihi excidit, quàm liberali congreſſu, quàm gratis, ac doctis ſermonibus me acceperis ſuperiori anno, cùm Romæ agere. Quòd ſi noſtra hæc neq; ad Critolai libram expẽſa ſunt, neq; ad Cleanthis lucernam euigilata (nam fateri inſcitiã noſtrã maluimus, quàm modeſtiæ præſcriptũ egredi) diligẽtiã tamẽ adhibuimus haud mediocrẽ in hoc opere. Neq; aliud à me propemodũ quæſitũ eſt, quàm ut ea ſubinde (ut fit) adnotarem, carptimq; colligerem, quæ & honeſtatem eruditionis probarent, ac meliora præſertim ingenia iuuarent. Multa in his comperies, quæ ad ius ciuile, & pontificiũ faciunt: alia rurſus, quæ ad inſtitutiones ueterum, & humaniores diſciplinas pertinent, quibus tu quoque miro ſtudio, atq; diligentia inuigilas. Neq; difficiles quæſtiones, aut nimis anxias tractauimus: ſed ciuiles in primis, & honeſtas. Minimè autem dubitamus, fore quidem permultos, qui libidine magis accuſandi, quàm animo rectè iudicandi adituri hæc ſint: quoniam pleriſq; innatum hoc eſt, ut malint uideri in alieno opere ingenioſi, quàm in docendo atq; intelligendo alijs prodeſſe. Nam reprehẽdere, atq; damnare imperiti etiam uolunt: iudicare ac probè expendere prudentes tantum, atque egregiè docti poſſunt: ad quorum ego iudicium ſemper mihi elaborandum exiſtimaui. Sapienter uerò & grauiter factum eſt à P. Scipione, qui uir optimus ab uniuerſo Senatu eſt appellatus. Nam cùm minus probè, atque honeſtè ſe conſulem nominatum comperiſſet, ea dignitate ſe abdicandum cenſuit: ne tam ſanctum nomen ullo uitio teneri crederetur. Ex quo magis etiam Philoxenus uidetur commendandus, qui reduci in carcerem maluit, quàm parum

honeſto

honeſto ſuffragio eximi. Quod à nobis ob eam cauſam relatum eſt, quoniam ætate noſtra permulti inueniuntur, qui pari inſcitia, atq; inſolentia unumquenque accuſant, & aßiduis reprehenſionibus nulla ratione aut iudicio lacerant. Quorum nos tumidam, inanemq; loquacitatem non modò deſpicimus, ſed ubiq; longè contemnendam arbitramur. Libuit autem hoc potißimum opere quandam rerum uarietatem, & quaſi ſyluam obſeruationum admittere, ne legentium animi in tam uaria, multiplicíq; lectione aliquid ſaltem non inueniant, quod ingenium ſuum inſtruere, aut excitare poßit. Qua in re autores quidem habemus in Romanis literis magni nominis uiros, ac ſumma eruditione celebres, quales in Atticis commentarijs Gellium, Aurelium Macrobium, ac Probum Valerium. Apud Græcos etiam complures traduntur, qui eandem in ſcribendo uarietatem magno ſtudio ſunt conſectati, neq; id quidem ſine maximis laudibus. Quò mihi rectius multò uidetur eorum ſequi autoritatem, qui & in uitæ officijs, & in rebus ſcribendis rationem habendam duxerunt, non præſentis duntaxat ætatis, ſed ipſius etiam poſteritatis. Quod equidem ſemper effeci, cùm multis alijs rationibus, tum quòd omnem propè ætatem in bonis artibus, atque honeſtis diſciplinis non minore animi uoluptate, quàm ſtudio hactenus conſumpſerim. Pro quibus eò nunc magis ſtandum, atque in acie durandum exiſtimo, quò barbari populi infeſtis armis contra Romanas aquilas, hoc eſt meliores literas, cladem & ruinam aßiduè moliuntur: quod illis propè ad uotum ſucceſſerit in tantis Italiæ fluctibus, atque fortunis, niſi per ſolertes uiros, atque prudentiores diligenti cura, & optimo ſtudio proſpiciatur. Sed hæc aliâs. Tu interim uelim læto

animo capias hoc noſtrum munus. Ita enim licebit pro ueteri officio diligentiam noſtram probare, & amicitiam inter nos firmiorem, atq; integriorem conſtitutuere. Vale, & noſtra hæc ſtudia Oliuerio Caraffæ Cardinali Neapolitano patruo tuo, V. Ampliß. commendabis. Florentiæ, Nonis Iunijs, M. D. IIII.

PETRI CRINITI COMMENTARIORM DE HONESTA DISCIPLINA

*

LIBER PRIMVS.

De triplici Tentorio Tamburlani Scytharum principis: & qua conditione Imperator maximus in conſpectum, & aciem hoſtium accederet. CAP. I.

NEMINI *dubiũ eſt, uitam ipſam mortalium fieri multò prudentiorẽ, & cultiorem ex rerum, hiſtoriarumq́; obſeruatione. Sed ea præcipuè ſunt pluris æſtimanda, quæ ad uſum magis ipſum, & uitæ rationes conducunt: ſicuti exempla antiquitatis ſunt, ex quibus ita homines ſubinde fiunt prudentiores, ut qui optimè antiquitatem calleat, is æquè & præſentia intelligit, & futura plerunq; proſpicit. Subit autem nunc* στρατήγημα*, de Tamburlano Scytharum Imperatore, & eius ſæuitia. Is enim quò maiorẽ hoſtibus terrorẽ, atq; metũ incuteret, triplici tẽtorio in exercitu uti cõſueuit: ſic ut in unoquoq; diſpar color appareret, quo animi quoq; mutatio militis intelligeretur. Primũ enim colore albo, purpureo ſecundũ, tertiũ nigro proferebat. Idq́; ratione quadam Imperij & uictoriæ faciebat, uir alioqui, et geſtis, & autoritate clariſſimus: nam ex colore tentorij uolebat ab his cognoſci belli conditiones, cum quibus in certamen deſcende*

ſcenderet. Prima die cùm in conſpectũ hoſtium cum exercitu aduentaſſet, tentorium illud colore albo explicabatur. In quo ſignificabat nulla in re, ſi modò ſe dederent, iniuriam ſe aliquam illaturũ. Quòd ſi alterã diem hoſtis expectaſſet, tum coloris rubri tentoriũ educebat, quaſi ad cædem & ſanguinem. Si ad triduum res protrahebatur, pro colore atro omnia quidem atra futura: & extremam cunctis occidionem prænuntiabat.

Quibus diſciplinis atq; præceptis Perſarum reges filios inſtruerent, & qua potiſsimùm ætate: ex Platonis Alcibiade. CAP. II.

Res digna memoria eſt, quam Plato Philoſophus refert in lib. de ingenio hominis. Nam quũ Socrates diligenter diſſerat, quo ſtudio ac diligentia Lacedæmones ad eruditionẽ uirtutis καὶ παιδείαν *inſtruantur: mox ad ipſos etiam Perſarum reges accedit: eorumq; mirificam ſanè ac memorãdam diſciplinam recenſet. Siquidem apud eos, inquit, qui regis filius in regno ſuccedit, primò eius natalem quicunq; in regno ſunt, celebrant: ſimulq; in poſterum quotannis eãdem lucem ſacris ac feſtis uniuerſa Aſia proſequitur. Mox uerò nutriri puer incipit: neq; id à quauis nutrice peragitur, ſed ab ipſis duntaxat Eunuchis, qui in regis aula omnium optimi cenſeantur: nam illis iiſdem reliqua omnia demandant, quæ ad pueri curã, educationẽq; pertineant. Præcipuè uerò diligentiam adhibent maximã, uti natum ipſum decora, & egregia forma habeãt: ex quo mẽbra eius & artus accuratè ac diligenter dirigunt, atq; componunt. Vbi uerò ſeptimũ ætatis annum cõplerunt, ad equeſtris diſciplinæ magiſtros, atq; in ipſas uenationes mittuntur. Anno autem XIIII. curam eiuſdem ſuſcipiunt, qui magiſtri regij nominantur: hi quidem & ex uniuerſa*

Perſia delecti quatuor ſunt, qui cæteris omnibus uirtute præſtent: uidelicet ſapiẽtia, iuſtitia, temperãtia, atq; fortitudine. Ex his uerò primus eiuſmodi magicã docet, quæ à Zoroaſtre Oromaſi filio profecta eſt: quæ nihil eſt aliud, quàm Deorum cultus. Idemq; regia inſtituta tradit. Secundus commonet, ut in tota uita ueritatem præcipuè colat. Tertius, ne quo affectu aut libidine ſuperetur, ſed liberè uitã agere cõſueſcat: ſibiq; ipſi primũ imperare, nec alteri ſeruire. Quartus demum intrepidum illum & impauidum reddit: necubi metuendo ſeruus efficiatur. Hæc Plato in Alcibiade retulit: quò facilius præceptor Socrates Alcibiadis animum ad ipſam uirtutem excitaret: ſimulq; Delphicum illud ſubinde reſpiceret: quo monemur, VT SEIPSVM QVISQVE PROBÈ COGNOSCAT: *necubi imperio animi abutamur: quod à Plutarcho etiam Chæroneo præclarè exponitur.*

De Pſyllis ac Marſis, eorumq; poteſtate in uenenis tractandis: ac de Exagono legato in dolium ſerpentũ coniecto: ac de Sillographis autoribus nonnihil. CAP. III.

DE Pſyllorum ac Marſorum populis, qui maximè in tractandis uenenis, experiendisq; ualerent, & Herodotus Halicarnaſſeus, & alij permulti ſcripſerunt. Verùm quod in Romanis annalibus ſeruatũ eſt, et à Plinio relatũ, id eiuſmodi certè eſt, ut fidẽ propè hiſtoriæ exuperet, de uiro Exagono: qui quũ fortè in Vrbe orator ageret, ac uenenorum uires, poteſtatemq; iactaret, Romani quidam cõſules uolentẽ eum in doliũ ſerpentũ coniecerunt, quo tanti facinoris experimentum facerent: quæ res magnum proculdubio miraculum de Exagono eiuſq; ingenio præbuit: quum ſerpentes ipſi καὶ τὰ λοιπὰ ἰοβόλα *in ipſo eum dolio circunlamberent, atq; demulcerent, Romanis hoc totum*

ſpectantibus. Sedenim populi qui contra uenena polleant, etiam Ophiogenes in Cypro inſula, itemq́; Tentyri celebrantur: qui eſſe adeo crocodilis terrori dicuntur, ut uocē quoq; illorum maximè reformident, ac fugiant: nam & faſcinationes ab iïſdem fieri traditū eſt. Pſylli autem apud quoſdā pro uirulentis omnibus ac uenenatis intelliguntur. Timonis uerò opus inſcriptum σίλλοι φιλοσόφων, quòd eſſet amarulentum carmen, plenumq́; mordacitatis. Nam & Marcellinus Ammianus Didymum quidem grammaticū Alexandrinū ſatyricè inceſſit: quòd is autores, ut inquit, Sillographos imitatus, libros VI. contra Mar. Ciceronem ſcripſerit: iuxta illud uetus, Sus Pallada. Siquidem in his Didymus Ciceromaſtix potius dictus eſt, quàm docti nomē aſſecutus: quod etiā Gallus Aſinius, & Laertius Licinius pari improbitate factitarūt: cuius commentarius titulo (ut inquit Gellius) infando Ciceromaſtix diceretur.

Anacharſis Scythæ ſententia de populari Athenienſium ſtatu: & quo pacto populi adminiſtratio ab honeſtis & prudentibus uiris fugienda & deteſtanda ſit. CAP. IIII.

RElatum eſt à Plutarcho Chæroneo, quo pacto Anacharſes Scytha, qui ex ſeptem fuit, Athenienſium ſtatum (qui populi Imperio agebatur) breui interiturum prædixerit. Nam quum fortè is in Athenienſis populi concionem foret deductus, ac ſpectaſſet, ea quidem omnia, quæ ſumma in Repub. & præcipua erant, iudicio populi diſcerni: miratus primò eſt Athenienſium conditionem: qui quum rebus præclarè geſtis, & autoritate apud omnes præſtarent, ad tam iniquum Imperium, peneq́; obnoxium deueniſſent: itaq; prudentiſſimè inquit, O' Rempub. breui perituram, in qua uiri principes conſultent, populus autē

& im

& imperita rerum plebecula decernat: cui uidelicet proprium ſit, & in minimis maximè formidare, et in maximis minimè proſpicere. Quod hercle dictũ Anacharſis ἐκ τοῦ μαντείου *fuit. Ex quo Plato Philoſophus & ueritatis uindex, rerumq́; publicarũ uir conſultiſſimus apertè dicebat, Nullo modo iuſtũ Imperiũ, uel ciuitatẽ appellandã, in qua popularis improbitas ſumma queq; Reipublicæ munera tractare præſumat. Nec enim de nihilo Charondas (qui leges Athenienſibus condidit) in hunc modum de populo concludebat: Qui ſe populo committit, Fortunam, non rationem ſequitur: qui Fortunæ fauet, periculo et aleæ ſe dedit: qui in alea eſt, ad ruinam & cladem inclinat. Sic ille in populo Fortunam, in bonis Rationem ponebat.*

Pacuuii carmen relatum de Fortuna, eiusq́; multiplici poteſtate. Et quid item de eadem C. Plinius ſcripſerit. CAP. V.

Quoniam permulta paſſim ab autoribus de Fortuna, eiusq́; uiribus ſcribuntur, libitum nobis in præſens Pacuuianum carmen apponere: in quo graphicè quidem & eleganter uis ipſa Fortunæ, ac poteſtas, ab eo ſit expreſſa his uerſibus:

Fortunam (inquit) inſanam eſſe & brutam perhibent philoſophi:
Saxiq́; adinſtar globoſi prædicant eſſe uolubilem:
Quia quò ſaxum impulerit ſors, eò cadere Fortunam autumant.
Cæcam ob eam rem eſſe uocant, quia nil cernat quo ſeſe applicet.
Inſanam autẽ aiunt, qui atrox, incerta, inſtabiliſq́; ſit.
Brutam, quia dignũ aut indignũ nequeat internoſcere.

Hactenus Pacuuius. quod etiam carmẽ M. Cicero in Rhe-

to retulit: ne quis in eo quæritando diutius fatigetur: etſi quidam paulò indoctius id ut ſolutam Ciceronis orationē adducant. Plinius autem in hunc modū de eiuſdē Fortunæ poteſtate ad Cæſarē Veſpaſianū, Toto, inquit, mundo, & locis omnibus, omnibusq; horis, omnium uocibus Fortuna ſola inuocatur, & una nominatur, una accuſatur, una agitur rea, una cogitatur, ſola laudatur, ſola arguitur, & cum conuicijs colitur: uolubilisq;, à pleriſq; uerò & cæca etiā exiſtimata: uaga, inconſtans, incerta, uaria, indignorumq; fautrix. Huic omnia expenſa, huic omnia ferūtur accepta: & in tota ratione mortalium ſola utranq; paginam facit. Apud Scythas uerò eiuſdem ſimulacrum ſine pedibus fingebatur, ut manus tantum & pennas haberet. Apud Smyrneos autem eiuſmodi fuit, ut capite polum fulciret, & manu altera Cornu Amaltheæ retineret: quæ Bubali ſtatua etiam à Pauſania deſcribitur.

Quàm eruditè Plato philoſophus ſcripſerit, Homines iracundos memoria præſtare, graues autē obliuione. Tum de Thracēſibus populis, & cæli poteſtate. CAP. VII.

NEmo eſt omnium qui ignoret, qualis, quantuſq; Plato philoſophus & uitæ, & ingeniorum exiſtimator fuerit, ut eius quidē iudicium in quaq; re ad amußim factū merito credatur. Sed eruditè, ac prudenter uiſus mihi eſt eos homines adnotaſſe, qui uel iudicio, uel memoria præſtent. Tū quo maximè argumento hoc totū prænoſcamus. Nam eos inquit maiori memoria eſſe, qui ad irā & contē tionē facilius excitantur. Eos uerò qui modeſtiā & grauitatem præ ſe ferunt, ſegniores plerunq;, & obliuioni obnoxios. Sed uerba ipſa ſubijciemus ex Platonis libro de Scientia, quo loco Demetrius cum Socrate hanc partem exequitur, de Theeteto agens: Eſt admodum, inquit,

arduum

arduum reperire hominem ingenioſum, qui ſimul etiam manſuetus, atq; modeſtus ſit. Nec enim fuiſſe quenquam hactenus, aut eſſe uideo, qui eo naturæ genio ſit, ut utrũq; ſimul habeat: Sed enim qui acuti ſunt, callidiq́;, ac memorioſi, & dociles, in iracundiam ferè atq; contentiones feruntur præcipites, atq; raptantur, perinde ac ipſæ naues ſine ullis retinaculis: iidemq́; homines furore potius quodã, quàm fortitudine præſtant. Verùm qui natura grauiores ſunt, ſicubi ſe, inquit, ad diſciplinas cõtferunt, tardi, deſides, obliuioſi, atq; obtorpeſcentes uidentur. Nam & Thracenſes populi, ut eſt autor Ariſtoteles, quia robuſtiores, hebetioresq́; ſunt, nullius propè memoriæ cenſentur: ſiquidẽ ad quatuor tantum enumerant, neq; ultra rationem producunt: quòd eis priora excidant, ſi plura connumerent, ſicuti pueruli faciunt. Quæ res cæli, ut opinor, merito, & defluuijs accidit: quãdo ipſi fere homines, καὶ τὰ ἄλογα ζῶα magna ex parte ex illis conſtant. Vnde ſic Iulius Maternus ad Mauortium Lollianum in aſtronomicis: Quædam (inquit) gentes ita à cælo formatæ ſunt, ut propria ſint morum unitate perſpicuæ. Scythæ immanis feritatis crudelitate graſſantur: Itali fiunt regali ſemper nobilitate præfulgidi: Galli ſtolidi: Auari Syri: acuti Siculi: luxurioſi ſemper Aſiatici, & uoluptatibus occupati: Hiſpani elata iactantiæ animoſitate præpoſiti.

De obitu Hermolai Barbari Veneti, & Pici Mirandulæ officiq erga eundem, quum peſtilentia in Vrbe laboraret. CAP. VII.

QVo tẽpore has noſtras cõmentationes meditabar, relatũ mihi eſt, Hermolaũ Barbarũ (qui Romæ, tũ agebat) peſtilentiæ morbo affectũ: quæ res Picũ Mirãdulã, et

Angelũ Politianũ,uiros,& ingenio, et doctrina nobiles, ita ſtatim cõmouit, atq; affecit, ut illacrymari propemodũ cœperint, ac ſortẽ bonarũ literarũ maximè de queſti ſint: quaſi in hoc uno homine Romana res periclitari uideretur:neq; iactura quidẽ,ſed naufragium foret,ſi Hermolaus interiret.Dein autem Picus, ut uir maximè officioſus, & ingenuè doctus,excogitare cœpit,quonã pacto,qui Florẽtiæ tum ageret,ferre opem Hermolao abſenti poſſet. Itaq; ſtatim pharmacon contra peſtem, quod ille ſibi, ſiquando incidiſſet, aſſeruabat diligentiſſimè, curat ut Romã quàm celerrimè ad Hermolaũ deuehatur. Dicebat autem Picus illud ipſum ex oleo ſcorpionum,linguisq; aſpidum,et alijs eiuſmodi uenenis, confectum: ut nihil fieri poſſet contra peſtilẽtem morbum commodius,aut præſentius:ſed interim dum antidotum ad Hermolaum defertur, ſæuiente morbo, in fata cõcedit. Quam rem libuit hoc loco referre,ut quorundam inſolentiam pariter & inſcitiam deprimamus:qui quum ſeipſos doctrina cæteris præferant, & præferri cupiant, in hoc maximè gloriantur, ſi doctiſſimo cuique maledixerint: & alia reprehendentes, in quenq; pari dementia blacterent: quum ſit officium uiri humanioris, non diſciplinis modò,ſed etiam doctis fauere:quod ipſe Picus Mirandula egregiè præſtabat:reputans animi parum liberi & inſynceri eſſe, inuidiæ magis, quàm doctrinæ concedere. In quo & Plato & Xenophon merito ſunt à doctis reprehenſi: quum neuter mentionem uſquam de altero fecerit, ſed obliquè potius alter alterum perſtrinxerit.Quò magis etiam damnandi ſunt, quòd amœnitatis Socraticæ duo fuiſſe lumina creditum eſt. Et is hercle poſteritatem deſerit,qui antiquitati addictus, nihil ſuæ ætati concedit.

De ſæuitia Fuluiæ in Ciceronis caput: & qua ignominia habitus ſit, ex Dionis hiſtoria: & carmen Seueri poëtæ additum de eodem Cicerone. CAP. VIII.

QVantopere ſæuitũ ſit in M. Tullium à M. Antonio poſt eius cædẽ, teſtis eſt uniuerſa antiquitas: qualiq́; ignominia & iniurijs affectus fuerit, cùm eius ſacrũ caput ac manus crudeliter abſciſſæ, ac pro roſtris affixæ fuerint. Primò enim allatũ ipſi Antonio caput, in mẽſa apponi uoluit, perq́; diẽ illud aſpexit quouſq; tali ſpectaculo animũ exſatiaſſet: deinde tollẽdũ præcepit, ut Appianus Alexandrinus refert. Sed quod eſt apud Dionẽ Pruſieũ, & in Suidæ collectaneis notatũ, repetẽdũ arbitror, ne tam ſæuã, tam crudelẽ, ſcelerataq́; immanitatẽ in ſacroſanctũ eloquentiæ principem non cõſideremus: præſertim agẽte hoc fœminæ improbitate. Nam quũ Fuluia Antonij uxor eiuſdẽ M. Tullij caput in manibus retineret, primò illud maledictis, ac diris execrata eſt: deinceps etiã inſpuẽs gremio ſuo appoſuit, acriuſq; inſpiciens, linguã quoq; illi è faucibus extraxit, & in eam ſæpe aciculã infixit, qua tũc ad ornamenta capitis utebatur: ne quid omnino poſſet ab aliquo deſiderari, in quo muliebris ſæuitiæ argumẽta deeſſent. Huius autẽ cædem, atq; immane facinus permulti apud ueteres, tum proſa, tum carmine deplorarũt: ut Porcius Latro, Albutius Sylo, Ceſtius Murrhedius, alijq́;. Sed nemo tamen elegantius, doctius, efficacius, quàm Seuerus Cornelius his uerſibus: uti ab Anneo Seneca traditum eſt:

Oraq́; magnanimum ſpirantia pene uirorum
In roſtris iacuere ſuis. Sed enim abſtulit omnis
Tanquam ſola foret rapti Ciceronis imago.
Tunc redeunt animis ingentia conſulis acta,
Iurateq́; manus, deprenſaq́; fœdera noxæ,
Patriciumq́; nefas: eſt nunc & pœna Cethegi,

Deiectuſq; redit uotis Catilina nefandis.
Quid fauor, aut cœtus, pleni quid honoribus anni
Profuerint: ſacris exacta quid artibus ætas?
Abſtulit una dies æui decus: ictaq; luctu
Conticuit Latiæ triſtis facundia linguæ:
Vnica ſollicitis quondam tutela, ſaluſq;:
Egregium ſemper patriæ caput: ille ſenatus
Vindex, ille fori, legum, rituſq;, togæq;.
*ſæuis *Publica uox *eius æternum obmutuit armis:*
Informes uultus, ſparſamq; cruore nefando
Canitiem, ſacraſq; manus, operumq; miniſtras
Tantorum, pedibus cuius proiecta ſuperbis
Proculcauit ouans: nec lubrica fata, deoſq;
Reſpexit: nullo luet hæc Antonius æuo.
Hoc neq; in Aemathio mitis uictoria Perſe,
Nec te dire Syphax, non fecit in hoſte Philippo:
Inq; triumphato ludibria cuncta Iugurtha
Affuerat: noſtræq; cadens ferus Annibal iræ:
Membra tamen Stygias tulit inuiolata ſub umbras.

Taciti uerba explicata in Iudæorum hiſtoriam: & quo pacto Chriſtiani etiam ſunt Aſinarii appellati: quaq; ignominia Chriſti effigies ab antiquis depicta fuerit: in quo inſolentiam pariter atque odium contra Chriſtianam religionem oſtenderunt. CAP. IX.

VErba ſunt Cornelij Taciti, quo loco hiſtoriã de Iudæorum origine, & moribus ſcribit. Aſſenſere Iudæi Moſi duci, atq; omnium ignari, fortuitum iter incipiũt: ſed nihil æque quàm inopia aquæ fatigabat. Iãq; haud procul exitio totis campis procubuerunt: quum grex aſinorum agreſtiũ è paſtu in rupem nemore opacam conſcendit. In quibus uulgatiſsimi ferè codices deprauati alicubi comperiuntur,

riuntur, & quidem ineptiſsimè, uti res ipſa, & Sept. Tertullianus docet, qui Taciti uerba mutuatus, ad hunc modum in Apologetico id explicat: Refert (inquit) Tacitus Iudæos Aegypto expeditos, ſiue (ut putauit) extorres, uaſtis Arabiæ aquarum locis egentiſsimos, quum ſiti macerarentur, onagris, qui fortè de paſtu potũ petituri exiſtimabantur, indicibus fontium uſos: ob eamq; gratiã conſimilis beſtiæ ſuperficiẽ conſecraſſe. Notũ eſt enim ꝙ ipſi quidẽ Iudæi ab Appione Alexandrino, Moloneq́;, et alijs notati ſint, quòd aureum aſini caput in templi ſacrario ſeruarẽt, atq; adorarẽt: quoniam Moſe duce (ut improbè aſſerunt) aſinorũ beneficio aquas Iudæi inuenerunt. Quod eſſe falſum & planè fictitium Ioſephus Iudæorũ uernaculus, & templi ſacerdos, alijq́; complures aſſeuerant. Vnde idem Tacitus, ut mendaciorũ loquaciſsimus, à noſtris merito inceſsitur. Romani autem ueteres pari cauſa & Chriſtianos æquè ac Iudæos Aſinarios uocarunt, obſtinato uidelicet in Chriſti nomen odio, quem per ignominiam etiam Chreſtum per e, literam appellabant. Sed & figuris, picturiſq; Chriſtianis illudebant: quãdo infando etiã picturæ genere deum noſtrũ ſic depictũ ſpectanti populo propoſuerunt, ut is foret auribus aſininis, pede altero inungulatus, librum geſtans, & togatus. Cui flagitio ut ſcelus adderent, tali titulo Chriſti effigiem dedecorarunt: Deus Chriſtianorum ὀνόχοιτης. qua in re uel ipſe quidem Tertullianus ægrè à riſu abſtinuit, quum nomen ipſum, & formam conſpiceret.

Dictum Theodori Gazę nimis improbum cum Beſſarione philoſopho, ſuper doctrina diui Hieronymi: & quomodo iniquius pro Ciceroniano fuerit accuſatus.

CAP. X.

Dictum

Dictum eſt celebre Theodori *Gazæ de diuo* Hieronymo,*eiuſq; eruditione,affectum fuiſſe iniuria* Hieronymum *à* Rufino,*quòd eum pro* Ciceroniano *accuſet:in quo paulò audacius ironia eſt uſus:*Nam *quid(inquit)opus,ut in re falſa in ius appellaretur,litéq; illi ad tribunal* Chriſti *de nimia eloquẽtia conteſtaretur? Sed hoc totum de* Gazæ *ingenio & acumine pro re nata exponemus.* Erant *fortè cum* Beſſarione Niceno *, uiro in philoſophia excellenti,* Theodorus Gaza,*&* Plethõ Byzantius,*qui cognomento* γέμιστος *appellatur:tres eo tempore,ut conſtat,uiri doctrina,& ingenio nobiles.* Quæ*ſitum eſt igitur de diuo* Hieronymo *quantum in* Romana *eloquentia præſtiterit.* Ex *quo* Beſſarion : Facundia,*inquit, maxima fuit apud* Latinos Hieronymus *: quando & affectatæ nimis eloquentiæ pro* Ciceroniano *et habitus ſit,& accuſatus.*In *quo* Theodorus *dicitur riſum mouiſſe,ut qui foret in* Romana *etiam eloquentia cenſor acerrimus.*Et *ſimul iniuria hæc,inquit, ô* Beſſarion,*inſignis in* Hieronymũ *facta eſt à* Rufino:*plagaſq; illas nullo ſuo merito tulit.* Quo *dicto* Beſſarion *&* Gemiſtus *magis riſerunt, cognito* Theodori *ingenio , &* Attica *urbanitate.* Neq; *prorſus negauerim,quædã eſſe in* Hieronymo,*quæ non uſquequaq;* Romanã *in dicendo puritatẽ,atq; elegantiã probant.* Quod *equidẽ uitiũ,ſi id uitium eſt,non homini, ſed tempori, & profeßioni tribuendũ exiſtimo.* Nã *inter* Chriſtianos *homines , ut idẽ inquit* Hieronymus*, non eloquentiæ , ſed uitæ accuſantur uitia.* In *quo tamẽ improbior, atq; audacior uideri poteſt* Theodorus,*qui tam apertè contra* Papiam *legem* Latinam *ciuitatem inuadat : eumq; uirum in ius appellet, qui de omnibus ueterum diſciplinis quàm optimè meritus dicatur.*

De

De Socratis conſtantia cum uxoribus, ac de eius effigie & deformitate, ex Hieronymo: tum de imaginibus philoſophorum in ueterum gymnaſiis. CAP. XI.

Librum fecit Hieronymus contra Iouinianum, in quo de bono & laude uirginitatis cum copioſe diſſerat, complureis fœminas recenſet, quæ tali merito apud uarios populos ac nationes præſtiterint: prætereaq; mala & incommoda, quæ ex ipſis uxoribus proueniant. Vnde quum de Socrate philoſopho ageret, quàm conſtanti animo earũ iurgia & cõtumelias perferret: Non modò, inquit, Socrates hanc uxorum improbitatem patienter ferebat: ſed illas ultrò de ſua etiam deformitate irridebat. Nam Xanthippe quidem, & Myrtho, quæ filia Ariſtidis fuit, ſiue (ut tradit Hieronymus) neptis, cùm Socratis ambæ forent uxores, ex lege illa Athenienſium ob ciuitatem replendam, in muliebres ſubinde contentiones propter eundem Socratem deueniebant. Sed is in hunc modum illis inter ſe iurgantibus perurbanè illudebat, ut à tali improbitate & conuicijs abſtinerent: neq; dignũ eſſe, ut propter eum diſceptarent, qui eſſet homo tam fœdus, ac deformis: quiq; ſimis naribus, recalua fronte, piloſis humeris, & repandis cruribus. Hæc Hieronymus de facie philoſophi Socratis: quæ me quoque monuerũt, ut ea referam, quæ de forma, & effigie ueterũ philoſophorũ in Athenæis gymnaſijs, Prytaneisq; olim uiſerentur, ſicuti Sidonius Apollinaris ad Fauſtum tradit. In Areopagis, inquit, uel gymnaſijs curua ceruice Zeutyppus, Aratus panda, Zenon fronte contracta, Epicurus cute diſtenta, Diogenes barba comante, Socrates coma candente, Ariſtoteles brachio exerto, Xenophanes crure collecto, Heraclitus fletu oculis clauſis, Democritus riſu labris apertis, Chryſippus digitis propter numerorum indicia

conſtrictis, Euclides propter menſurarum ſpatia laxatis, Cleanthes propter utrunque corroſis.

Quanta prudentia, ac doctrina Meſſala Coruinus præſtiterit: & quomodo præfecturam Romanæ Vrbis recuſauit, ut inciuilem, atque immoderatam dignitatem. CAP. XII.

Dictum à nobis aliàs de Imperatore Diocletiano, eiuſque ciuili animo, atque modeſtia in Romano Imperio gubernando: cùm ætate iam edita in ſuis hortulis molliter conſeneſcere in otio maluerit apud Salonas, quàm Romanæ Reipublicæ adminiſtrationem ſubire. Sed illud de Meſſala Coruino dignum ſatis exiſtimaui, quod hoc loco referretur, uiro in publicis officijs, atque omnibus diſciplinis clariſſimo. Is igitur primus omnium Romanæ Vrbis præfectus conſtitutus, die ſexta (ut ab Euſebio traditum eſt) ab ea dignitate ſe abdicauit. Qua in re maiorem habuit rationem patriæ, quàm ſuæ dignitatis: ut qui diceret, Inciuilem, atque immodicam eſſe poteſtatem, nec in Romana ciuitate ferendam. Quod equiden idcirco ſeruandum putaui, quoniam præfecturæ ipſæ Vrbanæ, magnas ſæpe factiones, atque calamitates in Vrbe excitarũt. De hoc autem Meſſala, eiuſque ſingulari prudentia & grauitate, ut alia nunc omittamus, teſtimonium extat ampliſſimum Marci Tullij Ciceronis, ſic enim ad Brutum: Meſſalæ, inquit, excellentiam non poſſum ſilentio præterire: caue putes quenquam eſſe illi ſimilem conſtantia, cura, ſtudio Reipublicæ, & eloquentia, qua mirabiliter excellit. Tametſi Meſſala idem cùm prouectior foret, memoriæ ſenſum ſic amiſit, ut ſui quoque nominis oblitus tradatur. Idq; illi biennio ante obitum contigit: quod Orbilio itidem Beneuentano accidiſſe conſtat. Vnde illud poëtæ

Bibac

Bibaculi, Orbilius ubinam eſt literarum obliuio.

Chriſtianos fuiſſe per ignominiã Semiſsios & Sarmẽtarios uocatos, & quòd Semiſſes homines pro minutioribus,& ignauiſsimis à ueteribus dicãtur. CAP. XIII.

P*Alàm eſt, quanta libidine,ac ſæuitia* Roma.*olim principes Chriſtianos homines inſectarẽtur, ſurgentemq́; religionẽ comprimere conati ſint. Nam & ſæuiſsimis decretis,atq; edictis nõ abſtinuerũt, quò tam propenſam religionẽ,& egregiã animi conſtantiam perfringerẽt, quod innumeri propè autores teſtantur. Itaq; cõuicijs etiam,& maledictis Chriſtianos uulgò exagitabant, Semiſsios, & Sarmentarios ridiculo nomine appellantes, ut à Septimio Tertulliano proditũ eſt:neq; alia ratione ſic eos uocarunt, quàm quod ad ſtipitem dimidij aſsis reuincti ſarmentis additis concremarentur. De quo ſupplicij genere Pamphilus quoq; Euſebius meminit. Quin & Auguſtinus ſarmentis tradit cõplures Chriſtianos cõſumptos:quocirca Sarmentarios dictitabant. Semiſſes autem illi homines à ueteribus ſunt nũcupati,qui breuiculi, atq; minutiores extarẽt:quaſi ad mẽſuram dimidij aſsis:ut ſemodios, & ſemuncias dicimus. Vnde P. Vatinius ad Ciceronẽ: Simius(inquit)nõ ſemiſsis homo,contra me arma tulit. Sed & Tiberius Donatus in commentario Vergiliano ad Donatianum filiũ, Semiuiros dici refert, quaſi ex ſemiſsibus conſtantes: quibus nihil haberi deterius poteſt. De uſuris autẽ,quæ per beſſes, & ſemiſſes dicerentur,commodè à nobis dictum eſt.*

Anquiro, & Anquiſitiones, uocabula eſſe Romana, & honeſta: quibusq́ue autoribus id aſſeratur,contra quorundam inſcitiam. CAP. XIIII.

R*Iſum mihi grammatici quidam nuper mouerunt, cùm Romæ agerem:Nam inter alias eorum ludicras quæ-*

ſtiones, atque ineptias, uerbum hoc, quod eſt Anquiſitio, & Anquirere, perinde atque inſolens, & inhoneſtum aſſerebant: neq; dignum, quod à Romanis hominibus pro Latino, & ſyncero haberetur. Quod ego pro tẽpore diſſimulandum potius, quàm exponendum putaui. Sed hoc quidem uerbum ſatis frequens apud ueteres cõperitur, etſi alicubi deprauatum ſit, proq́; eo Inquiſitiones repoſitum. Nec enim Liuius tantum in Romana hiſtoria uſus eſt, ſed & M. Cicero, & Iunius Columella: M. quoq; Sergius commentarium ſcripſit Anquiſitionum titulo, ſicuti à Terentio Varrone obſeruatum eſt: quo loco de Accenſi officio, ac poteſtate diſſerit. Dictum uerò eadem figura eſt, qua & Amputare, & Ambuſtum, & Ancæſum dicimus. Nam Amputare circumputare eſt: ut à Sexto etiam Pompeio exponitur: unde aurum putum pro puro & purgato ab antiquis acceptum eſt. Anquiſitiones autẽ intelligimus, cùm diligenti perueſtigatione aliquid circum quæramus: quod & Ver. Flaccus probauit. Hinc etiam Annus deductus eſt, ab ipſo temporis circuitu, ut ex Capitone Atteio refert Macrobius: quoniam An, pro circum ueteres poſuerunt: unde An terminos, circum terminos, & Anſanctum, & Ambire pro circumire: quæ grammaticorum commentarijs peruulgata atque detrita ſunt.

Quòd eodem die natalis Alexandri Macedonis fuit, & templi Dianæ Epheſiæ concrematio: ac de autore ipſo incendii cognitio non iniocunda. CAP. XV.

IN ueterum libris ſeruatum eſt, eodem die natalem Alexandri Macedonis fuiſſe, & Epheſiæ Dianæ templum illud memoratiſſimum incenſum: quod inter VII. *toto orbe pulcherrima refertur. Id autẽ accidit Olympiade* CVI. *ut Annales tradunt. Nomẽ uerò ei, qui tantum facinus fuerit*

rit aggreſſus, fuit Heroſtrato. *Itaq; cum captus foret, atq; interrogatus ab* Epheſijs, *qua'nam ratione adductus, tantum ſcelus perpetraſſet: non aliam ob cauſam reſpondit, quàm ut maiorem nominis famam, atque æternam celebritatem conſequeretur. Quo comperto, decretum ab omnibus* Epheſijs *factum eſt, ne quis eum ullis unquam temporibus nominaret.* Neque *me latet ſepties fuiſſe id templum reſtitutū, ut* Mutianus *eſt autor.* Strabo *autem uir in perquirendis ueterum monumentis diligens, refectum aſſerit, longeq; præſtantius, ac maioribus ornamentis abſolutum,* Dinocrate *tanti operis autore: qui* Alexandriam *quoque urbem conſtruxit: qua in re* Athenodorus *quidem, ac* Timæus *à Strabone aduocantur.*

De doctrina Annei Senecæ philoſophi, & eius ſententiæ allatæ, quæ ſint ab omnibus ediſcendæ, & obſeruandæ. CAP. XVI.

IN Seneca *Anneo complura paßim comperies, quæ animi magnitudinem, conſtantiamq;, & grauitatem maximam indicent.* Nam *de hominis eloquutione, & ſtylo orationis nihil mihi dicendum exiſtimo hoc loco: cùm noſtri quidem* Critici *ut incultum, atq; inelegantem meritò notauerint. Quòd ſi mores in eodem quærantur, ſi uitæ præcepta, ſi æquitas, modeſtia, continentia, cæteræq; uirtutes exigantur, perdoctè id quidem, & grauiter, laudatas ab eo, & abſolutas inueniemus: cùm uitia quoque, & libidines, omnem'que nequitiam magno ſtudio repulerit, & conſtanter depreſſerit: cuiuſmodi ſunt hæc quæ nuper ueluti* Pythiæ *oracula cenſui ediſcenda, ac in memoria ſemper retinenda.* Nihil *eſt, inquit, turpius, quàm grandis natu ſenex, qui nullum habet aliud ſuæ uitæ argumentum, quo ſe diu uixiſſe dicat, præter ætatem.* Item *& illud de*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

officijs & actionibus hominũ: Ita uiuendũ, inquit, cum hominibus, tanquam Deus uideat: ſic loquendũ cum Deo, tanquam homines audiant. Quæ cùm nuper Ioanni Canaccio retuliſſem, omnibus quidẽ locis atq; tẽplis habẽda, atq; obſeruãda aſſeruit, homo nõ minori cõſtãtia animi inſignis, quàm egregia uitæ ſynceritate. Neq; mirũ uideri debet, ſi diuus etiam Hieronymus hunc ipſum Senecam in Chriſtianorũ academiam, ac ſanctorũ Catalogũ pertrahere conatus eſt.

Quòd ſit grauiſsimum ſcelus, Auaritiæ crimen: ac uerba ibidem ex epiſtola Caſsii, & alia ex Salluſtio ad id pertinentia. CAP. XVII.

QVàm multa & quàm uaria ſcripta ſint à ueteribus contra Auaritiam, palàm eſt: cùm omnes propè autores magnis quidẽ cõuicijs, inſectationibusq; tantum ſcelus execrati ſint. Sed Auidij Caßij uerba ex eius epiſtola repetenda ſunt: quoniam ſi hoc malum priuato homine indignũ eſt, certè in principe nefandum, atq; mulctandum. Sic igitur Auidius Caßius ad generũ ſuum: Miſeram rempublicã atq; infœlicem, quæ nimis diuites, diuitiarumq; cupidos patitur. Itaq; M. Antoninus Imperator, uir & moribus, & rebus geſtis clarißimus, nihil in tota uita magis timuit, atque deprecatus eſt, quàm Auaritiæ famam: ſicuti relatum eſt à Iulio Capitolino. Nam quantum à tali crimine abeſſet, teſtes optimi ſunt eius epiſtolæ. Vero autem uerius eſt, quod à Criſpo Salluſtio refertur in hunc modum: Belua fera, immanis, intoleranda eſt Auaritia: quò intendit, oppida, agros, fana, atq; domos uaſtat, diuina cum humanis permiſcet: neque exercitus, neque mœnia obſtant, quò minus ui ſua penetret: fama, pudicitia, liberis, patria, atque parentibus, cunctos mortales ſpoliat. Ex quo illa nobilis, ac uehemens execratio: Si eſſent inferi, Auaritiæ cunicu

niculi eos refodiſſent. Quod ob eam rationem ſeruaui, ut facilius conſiderari poßit, quantum ætate noſtra in eorum dignitate, ac imperio ſperandum eſt, qui ad aurum, & diuitias congerendas animum ſemper intendunt, cùm ſit hoc uitium præter cætera omnia uitioſißimum.

Indigitare Deos, quid ſit: ac de Indigitamẽtis: & qui dii Indigetes uocati ſint, ex multis autoribus. CAP. XVIII.

VErba ſunt in ueterũ commentarijs Indigitare, *&* Indigitamenta*: de quibus nonnihil dicendum exiſtimaui, cùm paulò ſint obſcuriora, & à nonnullis ineptè expoſita.* Indigitare *igitur pro eo accipere debemus, quod eſt* Indigetem *& diuinum comprecando reddere.* Nam *eos dicimus ferè* Indigetes *(ut à multis traditur) qui nullius rei egeant.* Id *enim eſt tantùm deorum, ut* Xenophon Socraticus *aſſeruit.* Hinc *illud peruulgatum,* Calendis Maijs *ſolitos ueteres bonam* Deam, Faunam'que *&* Opem *&* Fatuam *ex pontificum libris indigitare.* Virgines *autem* Veſtales *cum indigitare* Apollinem *uellent (ut à* Vectio Prætextato *refertur)* Apollinem medicum, Apollinem pæana *dicebant: quo loco celebrare, & comprecari à* Feſto *expoſitum eſt.* Sed *&* Frontinus Vrbem Romam *ueteri uerbo* Indigetem *uocauit:* Romana, *inquit, urbs* Indiges, *terrarum'que dea: cui par eſt nihil, & nihil ſecundum.* Dij *præterea* Indigetes *illi habiti ſunt in pontificum libris, quorum nomen uulgari non liceret, ut autores ſunt* Verrius, Dionyſius, *&* Feſtus. Quanquam Aeneas *quoq;* Indiges *dictus eſt, eidemq; templa conſtructa, cùm in certamine contra* Mezentium *nunquam comparuiſſet.* C. *uerò* Flaccus *librum compoſuit de* Indigitamẽtis, *eumq; ad* Cæſarẽ *miſit, ut* Cenſorinus *meminit, cùm de nomine & poteſtate* Genij *diſſerit.* Neq; *illud ignoramus,* Indigitamenta *à*

quibuſdam pro incantamētis et ueneficijs exponi. Sed hoc ab indagando,ut puto:alterū ab indigendo deductum eſt.

PETRI CRINITI DE HONESTA DISCIPLINA LIBER SECVNDVS.

Remedium de ſoluendis amoribus, cum mirifico exemplo Fauſtinæ,ac de natali Commodi Imperatoris,qui omnium crudeliſsimus fuit. CAP. I.

RELATVM *eſt in Græcorū commentarijs, quanam ratione,ac remedio uti homines oporteat in ſoluēdis amoribus: neque Magi tantum in ſuis libris hoc tradiderunt,ſed etiam Cadmus Mileſius,qui inter alia hiſtoriæ monumenta libros aliquot compoſuit de abolendo amore: ſicuti ſcriptum eſt in Suidæ collectaneis. Nos uerò exemplum nunc apponemus de Fauſtina illuſtri fœmina, quæ cùm Antonini Pij Imperatoris filia eſſet,& Marci Philoſophi uxor: tamen gladiatoris amore nimio, ac ſupra fidem tabeſceret:mirifico prorſus commento excogitatum eſt,ut à tanto amoris contagio eam redimerent. Nam cùm M. Imperator ex ea rem percepiſſet, Chaldæis hoc & mathematicis expoſuit:à quibus decretum eſt pro Fauſtinæ ſalute,ut occiſo gladiatore, quem illa maximè deperibat,eiuſdem cruore epoto ſe ſubleuaret,ac ſtatim cum uiro ſuo concumberet.Quo facto (ut traditur) ipſa quidem Fauſtina amoris cōtagio liberata eſt,ac ex eo quidem cōcubitu natus mox Antoninus Cōmodus, qui Romanum Imperium gladiatorijs pugnis,ac ſæuiſsimis cædibus, ut homo ſanguinarius, adeo attriuit,ut gladiatoris nomen*

non

non Imperatoris meruerit: quod & Iulius Capitolinus ad Cæſarẽ Diocletianũ refert: quanquàm nec ignoramus quidem hoc totum de ortu Commodi Augusti ueluti commẽtitium καὶ ἄπιςον *à quibuſdam referri: quando idem Capitolinus ex uulgari fabella circunlatum hoc aſſerat.*

De ſtudio ac literariis uigiliis Pici Mirandulæ: tum inibi Apologus perelegans de Furio Creſino, ex Pliniana hiſtoria allatus. CAP. II.

F*Actum eſt, ut Picum Mirandulanum nuper audirem de philoſophia doctè, atque egregiè diſſerentem. Ibiq; cùm Angelus Politianus, & alij complures eius ingenium, atq; multiplicẽ eruditionẽ laudarẽt, ac mirabundi extollerent: Non eſt (inquit Picus) ut hac in re mihi, aut ingenio meo uelitis blandiri. Quin reſpicite potius ad labores, & uigilias noſtras: ac tum facilè intelligetis, gratulandum potius aſsiduis uigilijs, atq; lucubrationibus; quàm noſtro ingenio plaudendum. Et ſimul aſpicite (inquit) ſupellectilem noſtram, atque librorum Theſauros. Oſtendebat autem egregiè inſtructam atque copioſam bibliothecam, libris'que affatim omnigenis refertam. In quo recordatus equidem ſum ueterem hiſtoriam Furij Creſini, elegantem ſanè & lepidam: quæ perinde à nobis nunc refertur, atq; à C. Plinio poſita eſt, quo loco de agris colendis præcepta exponit. C. (inquit) Furius Creſinus è ſeruitute liberatus, cùm in paruo admodũ agello largiores multò fructus perciperet, quàm ex ampliſsimis uicinitas: inuidia magna erat, ceu fruges alienas ueneficijs pelliceret. Quamobrem à Spurio Albino Curuli die dicta metuens damnationem, cùm in ſuffragium tribus oporteret ire, inſtrumentum ruſticum omne in forum protulit, ſimulq; filiam adduxit ualidam, atque (ut ait Piſo) bene curatam, ac ueſtitam: ferra-*

menta egregiè facta, graues ligones, uomeres ponderoſos, boues ſaturos, ac poſtea dixit: Veneficia mea, Quirites, hæc ſunt: neq; poſſum uobis oſtendere, aut in forum adducere lucubrationes, uigilias, & ſudores. Quo dicto omniũ ſententijs abſolutus eſt. Sedenim illud in ſtudijs dolendum eſt doctioribus, quòd etſi gratum ſit reperiri aliquos, qui admodum in diſciplinis profecerint: Non tamen æſtimatur, aut expenditur, quantis uigilijs, atq; laboribus hoc totum ſunt aſſecuti. Ex quo *prudentiſsimè* Cicero: *Ad Deos Hercules (inquit) nunquam abijſſet, niſi cùm inter homines eſſet, eam ſibi uiam in cælum muniuiſſet.*

De ſubſelliis eorumque uocabulis: & quid maximè Scimpodium, quid Scamellum, & quid Suppedaneum, ex ueterum autoritate. CAP. III.

Verum profectò illud eſt Q. *Ennij: Eum præterpropter uitam uiuere, qui aſsiduè in otio obliteſcit. Quod ego ſemper cenſui quouis tẽpore effugiẽdum, tum ijs maximè uiris, qui alios iuuare uelint, ac poſteritatem ipſam in aliquo poſsint inſtruere. Et cùm nuper legerem ueteres quorundam cõmentarios, offendi in his uoces aliquot minimè uulgareis, aut cõmuneis, quibus ſedes, earũq; ſpecies notarentur. Vnde libitum mihi eſt, aliquid ſubijcere, quod aliqua in parte ad hoc pertineat, memoriamq; ipſam communiat, ne bono otio uſquequaq; abutamur. Sũt autẽ quæ in præſentia occurrunt hæc:* Tripodes, *Subſellia, Stratum, Hemicyclũ, Trochus, Exhedra, Scimpodiũ, Lectica: unde etiã Lecticarij, et in Vrbe* Roma *caſtra lecticariorũ celebrãtur Tranſtyberina regione à* P. *Victore. Sed et Cathedra, Hypodion & Torus, Segeſtria quoq; Scamellũ, Siliquaſtrũ, Sellæ, et Biſſelliũ. De his enim Var. Terẽtius agit in libris de Latina lingua ad M. Ciceronẽ. Tum à ſedendo*

multa

multa ſcribit deflecti. Nam à ſedēdo(inquit) Sedes, Sedile, Sellæ & Siliquaſtrū, & ab his etiā Subſelliū. Sicuti Subſipere, quod non planè ſapit: ſic quod non planè Sella erat, Subſelliū: ubi autē duo ſorent, Biſſellia dicebātur. Vnde & Pedianus Aſconius Subſellia inquit ea eſſe, quæ triumuiris, quæſtoribusq́; darētur, illisq́; etiam, qui minora iudicia exercerent: Sellas autē fuiſſe curules, ac tribunales. Scimpodiū uerò Sellæ genus apud ueteres, quod in Græcia frequens fuit. unde illud Gellius Græcienſe appellauit: Offendimus(inquit) Frontonē Cornelium in Scimpodio Græcienſi cubantem: cum pedes grauiter ægrotaret. De Scamello autē illud ſciendum, quòd à Scamno quidem hoc deducitur: ſicuti Var. & Priſcianus docent. Iuniores Scabellum dixerunt ex affinitate, ut puto, literarum quæ ſit inter M, & B, nam quod in poëmate Dauid legitur, προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅτι ἅγιόν ἐστιν. Veteres interpretes, non ſcabellum, ut Hieronymus: ſed ſuppedaneum interpretari maluerunt: quod Auguſtinus etiam & alij referunt.

In uitæ officiis habendā generis, ac dignitatis hominū rationē: & q̄ prudēter ab Hadriano Imper. factū ſit cōtra ignobilē libertū: ac ibidē quoq; de Aug. Octauii prudentia & ciuilitate in re ſimili. CAP. IIII.

NOn iniuria factū eſt, ut Varium Antoniū Augu. Annales atq; hiſtoriæ ueterum plurimū accuſent, quòd inter alia eius portēta ac ſcelera, Vrbis Romanæ maieſtatē contēpſerit: Senatumq́; ipſum, ut homo inſolētiſſimus, uelut abiectum mancipiū ita poſthabuerit, ut honores, præfecturas, ac dignitates per ſeruos etiam ac libidinum miniſtros uendiderit: ac plurimos paſſim in Senatum conuocarit, nulla ratione habita ætatis, non cenſus, nō generis, aut uirtutis. Aelius autem Hadrianus cum Senatoriam grauitatem

ſummis honoribus ac ſtudio perſequeretur, apertè oſtendit, quantum Roman*æ dignitati concederet, quod ab ipſo Spartiano deſcribitur.Sed illud tamē eiuſdem Imperatoris dignū profectò facinus uiſum eſt,quod hoc loco afferatur: Nam cùm libertum ſuum inter duos fortes Senatores medium ambulantē aſpiceret: paſſus non eſt talem,tamq́; iniquam Senatoriæ dignitati afferri ignominiam. Itaq; aulicum ſtatim quēdam delegauit, qui audaciam eiuſmodi cōprimens,illi colaphum infligeret,ac inſuper adderet, Noli impudens inter eos ambulare,quorū eſſe adhuc ſeruus poteſ.Qua in re ſapienter ab Hadriano Cæſare probatū eſt, non pertinere ad principum dignitatē atq; fortunam amori amplius quàm uirtuti concedere.Quod Octauius quoq; Auguſtus prudentiſſimè atq; ciuiliter obſeruauit, qui ſuos omneis amicos in Vrbe pari iure iiſdemq́; legibus,atq; cæteros teneri uoluerit: quin & maximè cōqueſtus eſt,quòd ipſe Romanus populus liberis ſuis in theatro aſſurrexiſſet: ac ſi quando eos populo commendauit, ut homo grauiſſimus ſemper adijcere conſueuit, ſi merebuntur. Quod & Suetonius Tranquillus in hiſtoria Cæſarum refert.*

De generibus fulminum, quæ uidelicet Poſtularia, quæ Peſtifera,& Peremptalia ſint: ac de procurandis fulminibus ex decemuiralibus tabulis,ac de fulguritis arboribus copioſè explicatum. CAP. V.

*QVi de fulminibus,& eorum poteſtate apud ueteres ſcripſerunt,permulta quidem genera referunt,eaq́; cum ad publica,tum ad priuata ſpectare aſſerunt.*Nam *diſciplina ipſa Tuſcorū* XI. *eſſe fulminū genera exiſtimauit.* Rom.*uerò ſacerdotes et aruſpices duo ex his tantum ſeruarūt,diurna uidelicet* Ioui,*nocturna autē Sumano adſcribentes.In uniuerſum autē triplici modo appellabant*: Po-

ſtul

ſtularia uidelicet,Peſtifera,& Peremptalia: ſicuti Sextus Pompeius ex Verrio Flacco retulit: & Anneus quoq; Se*neca inſinuat.* Poſtularia *enim ob eam cauſam uocarunt: quoniam uotorũ,uel ſacrificiorũ ſpretam uel omiſſam religionẽ repoſcebãt.*Peſtifera *ſecũdo loco ea nominarũt,quibus interitus, aut exilium,uel aliqua clades denũtiaretur.* Perẽptalia *uerò ea omnia,quæ ſuperiorũ fulgurũ,ac prodigiorũ oſtenta,& ſignificationes perimerẽt, atq; penitus abolerent. Sedenim & tempora præſtituta,ac definita his erant, ac poteſtas per ipſos fulguratores populo denũtiata.* Quòd et C.Plinius ex Annei libris *copioſè probat,qui publica et priuata fulmina,nõ iiſdem uiribus pollere affirmat:nam priuata(inquit)nõ ultra* x.*annũ exiſtimãt portẽdere:præterquàm hæc quæ matrimonio primo uel natali die facta ſunt.* Publica *autẽ ultra annos* xxx.*præterquàm in deductione oppidorũ.* Veteres *autẽ* Romani *ex* Hetruſca *diſciplina ſacerdotes in* Vrbe *habuerunt qui fulmina ipſa procurarẽt,ac rite expiarẽt: qui* Fulguratores *etiã à* M. Catone *appellantur: ex quo in decemuiralibus legibus ad hunc modum de procurandis,atq; expiandis fulminibus:*

Sacerdotes cœli fulgura regionibus ratis temperanto:
Vrbem,*agros,& templa,libera,& effata habento:*
Prodigia,*portẽta,ad* Hetruſcos *& aruſpices deſerũto.*
Procuranto *fulgura,& obſita pianto.*

Procurare *enim fulmen,&* Expiare, *põtificia uerba ſunt, & ſuis ſacris attributa,ut cõſtat.* Quod *à* M.*etiam* Cicerone *exponitur.*Nam *&* Sueto.Tranquil.*Galbæ* Imperatoris *auum procuraſſe fulgura ſcribit: ac dum ſacra peragerct,direpta illi è manibus exta ab aquila,& in quærcum delata.* Quod *ipſi Galbæ* Imperium *præſignauit. Sed &* Fulgurales *libri à ueteribus citantur, in quibus copioſe ſit*

explic

explicitum, quo pacto procurari Fulgura deberent, quibus'que uictimis poſſent expiari. Vnde & Fulgur Deus: & Fulgurator Iupiter, ac eius templum in Vrbe apud autores celebre. Quin et Fulguritæ arbores hinc dictæ ſunt, ſicuti in Plautina fabula ex Philemonis theſauro:

In agro (inquit) fulguritæ ſint alternæ arbores:
Sues moriuntur angina acerrume:
Oues ſcabie ſunt tam glabræ, quàm hæc eſt manus.

Hoc autem modo Fulgur, Fulmen, & Tonitruum exponi uideo: ut Fulgur ignem oſtendat, Fulmen emittat: tertium comminatio quædam ſit & ſonitus ſine ictu.

Quòd C. Plin. à Grçcis diſsẽtiat de obitu poëtę Sophoclis: ac de iis etiã nõnihil, q̃ præ nimio gaudio ĩterierĩt. CAP. VI.

CAius Plinius in libro hiſtoriæ naturalis VII. *Sophoclem Tragœdiæ poëtã ſcribit mirifico mortis genere occubuiſſe: ſiquidẽ ex nũtio (inquit) tragicæ uictoriæ periјt. Qua in re Græci ferè omnes autores maximè diſſentiunt. Nam & Samoſateus Lucianus, quẽ Firmianus dijs, hominibusq; inimicũ dicit, in hunc ferè modũ* περὶ τῶν μακροβίων *ad Quintillũ de Sophocle.* Σοφοκλῆς ὁ τραγῳδοποιὸς ῥᾶγα σταφυλῆς καταπιὼν ἀπεπνίγη, πέντε καὶ ἐνενήκοντα ζήσας ἔτη. *Aſtipulantur huic ſententiæ & illi poëtæ Sotadis uerſiculi: in quibus eruditè exponitur, quàm ipſa plerunque innocentia ab iniquitate ſuperetur: tum ipſum quoque Sophoclem ait acino uuæ extinctum.*

Σωκράτην ὁ κόσμος πεποίηκε σοφὸν εἶναι,
Καὶ κακῶς ἀνεῖλε τὸν Σωκράτην ὁ κόσμος
Ἐν τῇ φυλακῇ, κώνειον ἐκεῖ πίων τέθνηκεν.
Πουλύποδα φάγων ὁ Διογένης ὠμὸν τέθνηκεν,
Αἰσχύλῳ γράφοντι ἐπιπέπτωκεν χελώνη,
Σοφοκλῆς ῥᾶγα φάγων σταφυλῆς, πνιγεὶς τέθνηκε.

Deniq;

Deniq; et illud Græcis dicterijs uulgatũ eſt, treis Tragœdiæ poëtas uario & mirãdo fato perijſſe: Euripidẽ à canibus, Aeſchylum à teſtudine, Sophoclẽ ex uuæ acino. Quòd autẽ Plinius cõtra cæteros de obitu Sophoclis retulerit, uitio magis memoriæ factũ id arbitror, q̃ inſcitiæ. Haud enim temerè aliqd de tãto uiro pronũtiandũ cẽſeo: qui de omni uita, & bonis diſciplinis q̃ optimè ſit meritus. Nam & Latini ſcriptores lõgè in hoc diſſentiũt, quũ Maximus quoq; Valerius pro Plinio faciat. Nã de Anacreonte Teio notius eſt, q̃ ut hoc pluribus debeat exponi: eũ. ſ. pari obitu ac Sophoclẽ ex acino uuæ ſuffocatũ. Qui autẽ nimia lætitia & gaudio perierint, cõplures apud ueteres nominãtur, ſicuti Polycrata inſignis fœmina ex Naxo inſula, Diagoras etiã Rhodius, ac Philippides comœdiæ autor, qui in poëtarum certamine cũ præter ſpem uiciſſet, nimio gaudio exanimatus eſt. Ex quo fortaſſe Latini autores pro Philippide comico tragicũ Sophoclẽ receperũt, qđ alibi etiã notauimus.

Qui apud ueteres fuerint Brutiani ſerui, & qua ignominia: & qui ſint à Romanis habiti Brutii populi, quòd ab illis deſciuerint: tũ nõnihil etiã de comicis Lorariis. CAP. VII.

RElatum eſt in ueterum commentarijs mirificum quidem exemplum, ac Romana ſeueritate condignum, contra populos Brutios. Hi enim quo tempore Carthaginienſis Annibal Italiam cum exercitu inuaſiſſet, ac Romanus populus alicubi minus feliciter cum Pœnis depugnaſſet, primi quidẽ ex omni Italia ad Annibalẽ defecerũt: ſed quũ ſuperatus Annibal Italia excedere cogeretur, bono atq; utili exẽplo Senat. Popu. Q. Roma. cenſuit in Brutios animaduertendũ, ac ita eos puniẽdos, ut nunquam deinde pro ſocijs Roma. populi haberẽtur: neq; nomina eorũ (ſicuti ante) in ordinẽ militiæ ſcriberẽtur. Sed illud etiã ſtatuer

tuerunt,ut ad maiorem quidem ignominiam omnes Brutij Romanis in prouincijs tendentibus parerēt,ac ueluti mancipia quædam uiliſsima ſeruiliter ijſdem miniſtrarēt: adeo graui & iniquo animo Senatus Romanus defectionem populorum ferebat. Hi autē Brutij Lucanis cōfines ſunt: quos & bilingues quidam uocarūt, quòd Oſcè et Græcè loquerētur: quod & Sextus ex Verrio Flacco ſcribit. Vnde etiā Brutianæ parmæ apud ueteres nobiles. M. autē Cato, quem Plinius omniū bonarum artiū magiſtrum optimum uocat, Quint. Thermū acerrimè inſectatus eſt, quòd is imperauerit, atq; autor fuerit, ut ipſi etiā Decemuiri à Brutianis uapularēt. Nam Brutianos intelligit eos, qui accincti loris, uerbera & plagas incuterēt: cuiuſmodi ſunt in comœdijs & ſcenicis fabulis, qui Lorarij dicūtur: quorū quidē munus atq; officiū erat, ut ſeruos uincirent, atq; uerberarent, qualis Terētianus Dromo: quod & Gellius autor diligens in Atticis obſeruauit, & Feſtus etiam Pompeius retulit.

Quo commento Pixodorus pro Deo habitus ſit: & de marmoris inuentione, ac de lapidicinis nonnihil, ex Theophraſti libris. CAP. VIII.

PEriocunda ſanè ac lepida hiſtoria traditur de Euangelo Deo in uēterum commentarijs: quo uidelicet pacto ex inuentione marmoris cœlo receptus fuerit: is enim Pixodorus antè dicebatur. Nam cum Epheſij ciues tēplum illud egregium, atq; magnificū, Dianæ ex marmore conſtruendum cenſerent, quod inter ſeptem reponitur, decretum eſt, ut ex pluribus locis, atque inſulis, lapides ac marmora peterentur; ueluti ex Paro, Proconeſo, Heraclea, alijsq; inſulis. Is autem Pixodorus in Thaſo fortè greges paſcebat: & quum duo arietes certatim concurrerent, ac ſummo impetu congreſsi præteriſſent, alter ex his lapidem cornu

cornu proſcidit, ex quo cruſta colore maximè candido euulſa eſt: quam demiratus Pixodorus collegit, ac relicto pecore curſim ad Epheſios detulit: quod adeo gratũ atq; opportunũ ciues habuerũt, ut non modò diuinis honoribus illum colerent, ſed Εὐάγγελον *pro Pixodoro nominantes, ſacra quotmenſibus eidẽ ab Epheſijs magiſtratibus fiebãt. Quod & Pollio Victruuius refert ad Octauiũ Auguſtũ, quo maximè libro de machinationibus diſſerit. Sed & Pixodori lapidicinæ diu pòſt ab antiquis nominatæ ſunt, ſicuti etiam aliæ à Theophraſto celebrantur: in quo* περὶ τῶν λίθων: *cuiuſmodi Pariæ, Pentelicæ, Chiæ, Thebaicæq;.* ἐξ ὧν, *inquit,* διὸ καὶ διονομασμέναι λιθοτομίαι Παρίων τέ καὶ Πεντελικῶν, καὶ Χιῶν, καὶ Θεβαϊκῶν, καὶ ὡς ὁ περὶ Αἰγύπτου. *Fuit alter etiam Euangelus, qui libros de re militari diligenter conſcripſit, quod Aelianus in epiſtola ad Traianũ imperatorẽ demõſtrat. Nam & Plutarchus Chæroneus eſt autor, Philopœmenẽ ipſum magnopere fuiſſe Euangeli cõmentarijs delectatum, ſic ut frequenter eos in manibus haberet.*

De ætate Conſtantii Imperatoris, & Narſetis: ac de epiſtola regis Saporis ad Imperatorem Conſtantium: & quid ab eo reſponſum fuerit, ex Marcellini hiſtoriis. CAP. IX.

FActum nuper eſt, ut ego & Politianus in Marciana bibliotheca Florentiæ ſederemus: cumq; alij non indocti uiri adeſſent, habitus ſermo eſt longior de ætate & imperio Conſtantij principis: de Narſete etiam, de Beliſario, de Iuliano Byzãtino, ac de rege Perſarum Sapore. Idq; ipſum ex monumẽtis cùm Græcis, tum Latinis: quod hi uidelicet ijſdem ferè temporibus uixerunt, magniſq; & multis conflictibus in Italia, diuerſiſq; regionibus contẽderunt. Sed ego mox, quũ Romanas fortè hiſtorias legerẽ,

 oſtendi

offendi epiſtolam Saporis Perſarũ principis ad Imperatorem Conſtantium: in qua facilè apparet, quo animo rex Sapor, atq; audacia fuerit, quum ad Imperatorem Conſtantium Auguſtum in hunc propè ſenſum per Narſetem legatum literas ſcripſerit. Rex regum Sapor, & Solis, & Lunæ frater, Conſtantio Auguſto ſalutem. Lætatus ſum ad optimã te uiam rediijſſe, et incorruptũ æquitatis ſuffragiũ agnouiſſe, & ſatis expertus es, quãtas olim clades nimia alieni cupiditas ediderit. Sed quoniã ueritatis quidẽ ratio libera atq; ſoluta eſſe debet, paucis abſoluã, quod aliâs ſæpius recenſui: uidelicet ad uſq; flumẽ Sermona, & Macedoniæ fines maiores meos tenuiſſe: quod & Romanæ antiquitates teſtantur. Proinde quod ad nos pertinet, audacter id repeto, atq; efflagito: eſt enim cordi iuſtitiæ cauſam tutari, quando & à prima quidem adoleſcentia nihil unquã pœnitendũ admiſi. Ideoq; & Armeniã, & Meſopotamiã recuperare molior: quæ auo meo per fraudẽ atq; inſidias ereptæ ſunt. Quòd ſi morem ſuadenti geſſeris, probè quidem ac prudenter feceris: ut reliqua ſecurius, ac ſine ullo diſcrimine obtineas. In quo medicos ipſos, eorumq; diſciplinam ſecutus fueris, qui aliquando partes corporis quaſdam adurere, uel excindere conſueuerũt, ut reliquis integris, ac ſolidis uti liceat: quod & bruta quædam animantia factitant, quæ quum intelligant, cuius rei cauſa in primis petantur atq; capiantur, illud ipſum ſponte amittunt, ut impauide mox, ac ſine ullo uitæ diſcrimine degant. Idem de te pronuntio. Quòd ſi hæc noſtra legatio irrita fuerit, uere proximo inſtructis copijs, atq; omni exercitu accinctus, res noſtras (quãtum ratio & fortuna perſuaſerit) repetam. Hactenus rex Sapor ad Conſtantium Auguſtum: qui has literas diligenter expendit, ac recto pectore (ut inquit Ammianus) librauit. Sed apponam Imperatoris

etiam

etiam Conſtantij reſponſum, quò pars hæc melius poßit conſiderari. Victor terra mariq́ꝫ, Conſtantius Sapori regi ſalutem. *Tuæ ſoſpitati gratulor, ut amicus, ſi hoc uelis: cupiditatem uerò animi tui ſemper indefeſſam, fuſiusq́ꝫ uagantem uehementer inſimulo.* Meſopotamiam *poſcis, ut tuam atqꝫ Armeniam: proinde etiam ſuades, ut integro corpori membra quædam adimantur, quò ſalus de reliquo in tuto à me collocetur: ſed accipe ueritatẽ nõ obſcuram quidem, aut ullis præſtigijs obductam: ſed apertam, et perſpicuam, quæ nullis omnino minis, aut perterretur, aut diminuitur.* Meus *prætor præfectus opinatus cũ duce tuo, de pace me quidem inconſulto diſſeruit, quod hoc in communem uſum fore putabat: id ego neqꝫ abnuo, neqꝫ repello: modò cum dignitate fiat, neqꝫ de maieſtate quicquam præripiat.* Nam *indignum, atqꝫ abſonum eſt, inuidiæ ac iniquitati contra me anſam præbere, quum tyrannis per totum orbem deletis,* Romani *nobis obtemperent. Simul & ignaui hominis foret, ea nunc prodere, quæ diu illibata ſeruauimus.* Valeant *igitur iſtæ formidines, quæ nobis intentantur: nos enim pro noſtra conſuetudine, non inertia, ſed modeſtia pugnas magis excepimus, quàm intulimus, parati ſemper iure belli noſtra omnia defendere: quod ipſum experiendo, & agendo cognouimus, rarißimum quidem in prælijs rem* Romanam *titubaſſe, aut nunquam deniqꝫ in partem deteriorem prolapſam.*

Quo artificio tonitrua in ſcenis olim ederentur: ac de Metelli Pii immodico luxu atq; libidine, ex Salluſtii uerbis: & quo modo imitatus eſt poëta Vergil. quum de Salmoneo agit. CAP. X.

M*Os olim fuit in ſcenicis fabulis* Iouẽ *quãdoqꝫ tonãtẽ inducere: ſic ut eius numine pro re nata tonitrua*

quædam ederentur, quod etiamnum ex ueterũ comœdijs colligimus. Nam & ludis in ipſa ſcena abſolutis (ut inquit Feſtus) ſimulitudinem quandam tonitrui imitari conſueuerunt. Principio autem eos ſonitus ad hunc modum faciebant, ut clauos, ac lapides in labrum æneum conijcerent, ex quo repercuſſu ſonitus ille diſſultaret. Sed à Claudio mox Pulchro inuentum eſt, ut ex coniectu diſſono lapidum multò quidem maiores tonitrus, ac uerisimiliores uiderentur: quod in libro VI. de uerborum ſignificatu à Põpeio explicatur. Vnde ſic etiã Plautinus Amphitryo:

Hẽ qd hoc? quàm ualidè tonuit: dij obſecro ueſtrã fidẽ.

Sed quod in Salluſtiana hiſtoria relatum eſt de Metello Pio, eiusq; immodico luxu atq; ſuperbia, dignum ſanè uiſum eſt, quod hoc loco apponeretur. Is enim Metellus tam elati, atq; inſolentis animi fuit, ut ſeipſum, quaſi Iouem, coli pateretur, ac ture ad ſe litatum, accedere. Quin & hoc inſtituit, ut inſtrumentis aptè conſtructis, eius capiti corona cum tonitru ſuperponeretur. Sed hæc Salluſtij uerbis repetenda ſunt, ſicuti in cœnis Macrobianis leguntur. Metellus (inquit) Pius à C. Vrbino ad cœnam quum eſſet inuitatus, ultra Romanum ac mortalium etiam morem curabant, exornatis ædibus per aulæa & inſignia, ſcenisq; ad oſtentationem hiſtrionum fabricatis, ſimul croco ſparſa humus, & alia in modum templi celeberrimi. Præterea conſidenti in tranſennam demiſſum Victoriæ ſimulacrum cum machinato ſtrepitu & tonitru coronam ei imponebant: tum uenienti ture, quaſi deo ſupplicabatur. Ex his autem conſiderari poteſt, qua ratione ueteres in ſcenicis ludis tonitrua ſimularent. Vnde etiã de Salmoneo Salluſtiana quidem imitatione uidetur à Vergilio dictum:

Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas,

Dum

Dum flammas Iouis, & ſonitus imitatur olympi.
Quattuor hic inuectus equis & lampada quaſſans
Per Graium populos, mediæq; per Elidis Vrbem
Ibat ouans, diuumq; ſibi poſcebat honores
Demens: qui nimbos, & non imitabile fulmen
Aere, & cornipedum curſu ſimularat equorum.

Quæ cauſa fuerit ut Mythologi ſcribant, gigantum pedes in uolumen deſinere: & Lampridii uerba expoſita de Commodi Imperatoris crudelitate. CAP. XI.

NOn pauci ex ueteribus fuerunt, qui fabularum myſteria, ac reconditam eruditionem perquirentes, libros de illis compoſuerunt. In quo etiam ſtudio uetuſtiſſimi illi apud Græcos (ut inquit Strabo) & maximè Pythagorici elaborarunt: ne populo inuulgarent, quæ animis tantum initiatis promenda eſſent. Quod & Vectius Prætextatus copioſe apud Macrobium demonſtrat. Nam & inter alia quum de Hercule & gigantibus loquitur, Non temerè, inquit, factum apud Mythologos, ut gigantum effigiem ſic formarent: ut eorum pedes in draconum uolumina deſinerent: idq; ipſum ea ratione factum refert, quò intelligamus, nihil eos rectum, aut ſublime cogitaſſe, aut effeciſſe, quum detorti eorum greſſus ad inferna demergãtur. Neq; enim quiſquã ignorat, nullam aliam ob rem gigãtes ipſos cõfictos, quàm ut impij homines, atq; inſolentes, & quaſi ἄθεα crederentur. Vnde, in fabulis eos uoluiſſe aliquando deos ipſos de cœlo depellere, auſosq; cõtra illos pugnare: quod in cœnis, ut dixi, Macrobianis, tum apud Plutarchũ explicatur. Quod & Seruius grammaticus intellexit, qui ex Vulcano aſſerit natum puerum Erichthonium: ſed pedibus (ut inquit) draconteis, uti in Vergiliano commentario retulit. Sed illud notandum eſt, quod in Aelio

Lampridio legitur: quo loco imperatoris Commodi libidinem, atq; ſæuitiam perſequitur. Refert enim à Commodo ipſo eos homines, qui pedibus debiles forent, nec ambulare admodum poſſent, in gigantum effigiem formatos, ſic ut quaſi dracones, inquit, effingerent: ac deinde ſagittis eos conficere ſolebat. Qua in re ſignaſſe illud uidetur, quod in modum obtorti anguis deſinere gigantum pedes diximus. Nam & in uetuſtis adhuc quibuſdam monumentis (ut Pomponius Lætus mõſtrabat) maiores quædam effigies Romæ uiſuntur, quæ ipſis pedibus obliquatos uidẽtur ſerpentes referre: quod illa tortuoſa uolumina indicant, ex quibus impietas (ut ait Prætextatus) eleganti figura demonſtratur.

Quàm grauiter ac ſatyricè Ioannes Picus Mirandula contra inertes, & otioſos homines uerba habuerit: & quòd Solon in ſuis legibus damnandos cenſuit: ac inibi elegantiſsimi uerſus poſiti ex Enniana ſatyra contra iſtos otioſè oſcitantes. CAP. XII.

NVper fortè cum Pico Mirandulano diem conſumpſi: qui quum de uita et philoſophia permulta grauiter, & copioſè protuliſſet: illorum maximè ingenium atq; animos ſubinde accuſabat, qui ſegniter admodum degenere otio obliteſcunt. Qua in re, ut fit, quum acrius ac ſeuerius declamaret, cœpi mox diligentius conſiderare, factum ab eo non minus acriter, quàm prudenter, ut iſtiuſmodi homines, imò hominum mancipia tam acerbè, tam grauiter, tam ſatyricè ſit inſectatus. Nam quid eſſe in uita nequius aut ſceleſtius poteſt, quàm tempus ipſum, rem ſcilicet pretioſiſsimam, ſomno, inertiaq; turpiſsimè tranſigere? Qui enim deſides, ignaui, & oſcitantes uiuunt, non hercle magis uiuunt, quàm ſtolidæ pecudes, & meræ beluæ: neq; uiuunt enim, ſed ſpiritum trahunt, ſicuti pecudes ſolent.

lent. Quò factum eſt, ut quidam νομοθέται pœnas quidem acerrimas contra iſtos deſides atq; otioſos ſtatuerint: eoſq; iure infames dixerint. Siquidē & Solon ipſe in ſuis legibus inertiam hanc, turpemq; ignauiam ſeueriſſimè cul pauit. Qui deſidiam, inquit, ſectatus eſt, is accuſantibus eſto obnoxius. Vnde illud etiam Q. Ennij nō minus equidem diſcendum cenſeo, quàm dogmata et præcepta quædā ex philoſophia intima eruta: quod idem poëta in tragœdia Iphigenia his uerſibus contra inertiam poſuit: ut Iulius Celſinus apud Frontonem Cornelium retulit:

Otio qui neſcit uti, plus negotij habet,
Quàm quum eſt negotium in negotio.
Nam cui quid agat inſtitutum eſt, nullo negotio
Id agit: ſtudet ibi, mentem atq; animum delectat ſuum.
Otioſo initio animus neſcit quid uelit.
Hoc idē eſt enim: neq; domi nūc nos, nec militiæ ſumus.
Imus huc, hinc illuc: quū illuc uētum eſt, ire illinc lubet:
Incertè errat animus, præterpropter uitam uiuitur.
Quod etiā in Atticis lucubrationibus à Gellio refertur.

Quòd his maximè uerbis Politianus ſe oblectari dicebat: ut ſunt Reciprocicornes Arietes & beſtiæ exungues & excornes: & alia ibidem addita. CAP. XIII.

Dicebat olim Politianus, magna ſe uoluptate affici, atq; incredibili delectatione teneri in his uerbis, quæ ſunt Reciprocicornes, & Lanicutes arietes, & item beſtiæ exungues & excornes: quòd eorum compoſitio felix & iocunda ſit: non improbior & putida, ſicut in alijs multis cōtigit. Arietes autē Reciprocicornes & Lanicutes à Laberio poëta in Mimis dicti ſunt: quē tamen Gellius cōplura refert admodū licenter cōfinxiſſe. quod alibi diximus. Beſtias autē exungues & excornes Tertullianus

uocat, pro his, quæ ſine unguibus & cornibus forent: ut in libro de Pallio habetur: quum Vedij Pollionis crudelitatem inceſſit: ut qui murenis homines etiam ipſos deuorandos conijceret. Theodorus uerò Gaza depedes, deplumes, & depiles perelegantcr in uſum Romanum intulit: uir unus, ut ego exiſtimo, ætate ſuperiori, qui cum omni antiquitate in optimus diſciplinis comparari poſſit.

Diſputatio de Repub. habita: ac de imperio Venetorum: & Apologus elegans de pinu & cucurbita. CAP. XIIII.

IN *hortis Oricellarijs cum nuper aliquot egregiè docti homines conueniſſent, ubi de honeſtis literis, optimisq́; diſciplinis ſæpe & copioſe agitur, fortè incidit mentio de ueterum inſtitutis, de regenda ciuitate, ac de Venetum clariſſimo, atq; ſummo imperio. Qua in re quum multi multa (ut fit) diſſeruiſſent: ibidem ſenex quidam in officijs Reip. homo accuratus & prudens, Volo, inquit, uobis de uenetum imperio perelegantem referre apologum, quem à Franciſco olim Barbaro audiui: qui noſtra ætate magna uir eloquentia & conſilio fuit. Is enim cum de ſtatu ac dignitate Philippi ducis Mediolanenſis, & Rep. Veneta ageretur, in hunc modum locutus eſt: Scio ego quantum momenti poſitum ſit in fortunæ uiribus, quantum ponderis in ratione & diligentia hominum: nam quò maiora ſunt imperia, eò ſæuiores quandoq; caſus atq; calamitates habent. Sed apologum audiatis. Sata eſt olim, inquit, cucurbita iuxta arborem pinum, quæ grandis admodum, & ramis patulis extabat: cucurbita uerò quum multis pluuijs atq; cœli temperamento creuiſſet, laſciuire incipit, & ramulos audacius porrigere: iam ſerpebat in pinum, iam ſurgere, iam ramos & frondes inuoluere audebat, ampliora folia, candenteis flores, prægrandia poma, & uireſcentia oſten*

oſtentans. Itaq; *tanto faſtu atq; inſolentia intumuit, ut pinum arborem auſa ſit aggredi: & uides, inquit, ut te ſupero: ut amplius folijs, ut uirore præſto, & iamiam ad cacumen proſurgo.* Tum *pinus, quæ ſenili prudentia & robore pollebat, nihil mirata eſt cucurbitæ inſolentis audaciam, ſed ita ad eam reſpondit:* Ego *hic multas hyemes, calores, æſtus, uariaſq; calamitates peruici, & adhuc integra conſiſto:* Tu *ad primos rigores minus audaciæ habebis, cùm & folia concident, & uiror omnis aberit.* Sic *& in* Italia, *inquit* Barbarus, *permultæ quidem ſunt cucurbitæ, quæ pinum aggredi magnopere conantur: ſed habent tamen plus animi, quàm roboris.* Quocirca *breui exareſcunt, aut decidunt.* Pinus *autem uexari atq; turbari poteſt, extirpari autem, aut ſiccari, niſi longiſsimo tempore, nequit.*

De oraculo à Maximino imperatore inſtructo contra Chriſtianos: & ibidem de conſtantia Chriſtianorum: quibusque uerbis contra Romanos præſides uterentur. CAP. XV.

SAtis *compertum eſt ex Annalibus ueterum, quantum* Romani *olim* Imperatores *decretis publicis atq; edictis,* Chriſtianorum *religionem repellere, atq; extinguere conati ſunt: ſic ut nullum crudelitatis genus omiſſum fuerit, in quo* Chriſtiani *homines uexati, atq; diſſecti non fuerint.* Sed *ut cætera nunc omittantur,* Maximinus *quidem* Cæſar *non minore aſtu, quàm ſæuitia, uſus eſt in perſequendis, lacerandiſq;* Chriſtianis. Siquidem Iouis *ſimulacrum (quod in urbe* Antiochia *celebre fuit) ſic inſtrui curauit, commentoq; callido aptari, ut in edendis oraculis, quæ tum magno cultu habebãtur, reſponſum de* Chriſtianis *hoc promereretur:* Ne *homines* Chriſto *dicati degerent*

in urbibus, neq; ullis locis iuxta urbes, ſed procul, ut noxium genus atq; ueneficum, fugarentur. Quò factum eſt, ut uagi, palanteſq;, & reiecti ab omnibus forent: tametſi pro religionis merito atq; maieſtate id accidebat, ut quò plures, ſæuioreſq; forent perſecutores, eò maior, & amplior religio haberetur. Nec enim quicquam principum ſæuitiam, atq; feritatem magis extimulabat, quàm firmitudo illa, & inuicta atq; impenetrabilis Chriſtianorum cõſtantia: quæ quamlibet libidinem atq; immanitatẽ longè exuperaret: cum foret hæc oratio Chriſtianorum, ut à Septimio Tertulliano ſcriptum eſt, O Romani præſides, cruciate, torquete, damnate, allidite, atterite nos: probatio eſt noſtræ innocentiæ ueſtra iniquitas.

Qui grammatici de origine uerborum ſcripſerunt: & unde hæc uerba, Auidus & Inuidus dicta ſunt, perelegans & erudita enucleatio. CAP. VI.

MAgno ſtudio ac diligentia quæſitum eſt à ueteribus grammaticis de origine ac ſignificatu uerborum: qua in re Nigidius, Verrius Flaccus, Pedianus, & M. Varro plurimum operæ poſuerunt: quoniam in conſideranda atq; intelligenda uerborum origine, uaria ferè atq; diuerſa ab autoribus tradita ſunt: Quod & Fabius Quintilianus teſtatur, & Academici probant. Ego autẽ ſecreto opere de hoc pluribus diſſerui: nunc exponẽdum putamus, unde originẽ traxerint hæ uoces, Auidus, et Inuidus: quoniam grãmatici quidã iuniores nõ minori inſcitia, quàm improbitate in his aberrant: cũ probi autores tam eleganter, tamq; erudite de his egerint. Affirmant enim à uidẽdo deductum eſſe utrunq; uocabulũ: nam auidi à non uidendo nominati ſunt, propter nimiam cupiditatem: ut Verr. Flaccus exiſtimauit. quod a, litera priuandi uim obtineat:

ſicuti

ſicuti Amentes dicimus, qui mentem non habent. Inuidos autem & Inuidiam ſimili ratione inquit Cicero dici: quoniam ex nimia uidendi cura liueſcant: quod in tertia (ut puto) Tuſculana comperies: Ab inuidendo, inquit, recte dici poteſt inuidentia: ut effugiamus ambiguum nomen inuidiæ: quod uerbũ dictum eſt, à nimis intuẽdo fortunam alterius: quod & poëta Accius in Menalippo teſtatur:

Florem quiſnam liberum inuidit meum.

Qua in re M. Cicero non Accium modò excuſat, ſed etiam egregiè commendat, quòd inuidere cum accuſandi caſu protulerit: quoniam ius ſuum poëta retinuit.

PETRI CRINITI
DE HONESTA DISCIPLINA COMMENT. LIBER TERTIVS.

Quòd Plato philoſophus inuidiæ morbo laborauit: & quòd infenſus Xenophonti atq; Democrito fuerit: cuius etiam libros extingui cupierit. CAP. I.

PERMVLTA *adhuc ſuperſunt indicia ex ueterum ſcriptis, quibus copioſè probari poteſt, Platonẽ philoſophũ æmulationis, ac inuidiæ morbo maximè laboraſſe, aliorumq; laudes iniquo animo accepiſſe. Siquidem inter eum, ac Xenophontẽ tacitæ cuiuſdam æmulationis liuor extitit: cùm nullibi Plato de ipſo Xenophonte tanto uiro meminerit: eiuſdem uerò diſcipulos ac ſectatores loquenteis induxerit: quod animi malè affecti, atq; inſynceri argumentum præbuit, ut Gellius dicebat. De Abderite autem Democrito, qui longè in Phyſicis præſtitit,*

præſtitit, idem factum eſt à Platone, ſicuti Ariſtoxenus refert: nam cum Plato, inquit, locos quoſdam tractaret, in quibus contra Democritum ſentiebat, prudens tamen ac ſciens nuſquam illum citauit, etſi alios fere philoſophos nominaret: tum, quod eſt amplius, idem Plato quæcunq; habere potuit Democriti commẽtaria, traditur collegiſſe, eaq́; cum cremari uoluiſſet, ab Amyda & Clinia uiris Pythagoricis prohibitus eſt, aſſerentibus, eos Democriti libros non poſſe omnes extingui, cùm apud multos paßim exempla eorum ſeruarẽtur. Quam rem & Laërtius Diogenes ex ueterum commentarijs recenſet: nam & Georgius Cretenſis, qui Trapezuntius appellari maluit, permulta Platonis philoſophi uitia collegit, libris de hoc compoſitis. Vnde Io. Alarienſis ridicula uoce illum Cenotimonem, & Erinnym appellat: quod & Nicenus Beſſarion alicubi aſſeruit.

Diſputatio habita inter Hieronymum Sauonerolam, & Picum Mirandulam, de philoſophia ueterum cum Chriſtiana academia. Et quid item uetuſtiſsimi de ipſo Deo ſenſerint, id eſt Moſes, Mercurius, Zoroaſtres, & Pythagoras. CAP. II.

QVàm uera ſit, atq; ex re conficta à Luciano eloquentiæ imago apud Celtas populos, nuper equidẽ conſideraui, cùm Io. Picus Mirandula meipſum, Laurentianumq́; ſua oratione quocunq; uellet perduceret: tanta enim in eo uiro & uocis ſuauitas, & rerum omniũ cognitio adeſt: ut etiam, ſicut ille Luciani λόγιος Mercurius facilè omneis populos, atq; homines ſuis ſermonibus capere, oblectare, atq; afficere poßit. Nuper autem conſedimus in Marciana academia apud Hieronymũ Sauonerolam, qui ætate noſtra in omni propè philoſophia maximè præſtat: ſed inibi Laurentianus (ut fit) ex veterũ philoſophia cùm permul

permulta de ipſo Deo, ac eius poteſtate retuliſſet, ac de animæ uiribus: cumq́; in hoc non re, ſed uerbis diſſentire Chriſtianos aſſirmaret: modeſte (ut ſolebat) ac placidè Hieronymus, Caue, inquit, Laurentiane, ne uerba pro rebus accipias. Nam qui ueteres philoſophos in academiam pertrahunt, perfacilè quidem uel falluntur ipſi, uel alios fallunt. Plato enim ad animi inſolentiam, Ariſtoteles uerò ad impietatem inſtruit: quò magis te, inquit, Laurentiane hortamur, ut ab ipſis philoſophiæ ſpatijs, atq; umbraculis ad Salomonis porticum deficias, in qua certiſſima uitæ ratio, atq; ueritas continetur. Quibus dictis cùm Io. Picus ſubriſiſſet, & ad te, inquit, hæc etiam pertinent Crinite, qui tam ſtudioſè, adhuc penè adoleſcens, tamq́; aßiduè omnibus propè diſciplinis incumbas. Sed ea, inquit, de Deo & animis decreta, cùm diu à me euigilata, atq; perpenſa fuerint, puto me poſteris etiam probaturum, Chriſti religionem magna ex parte cum ueteri philoſophia conſentire: modò hæc omnia diligentius, atq; probius intelligantur: cùm nulla unquam religio fuerit, quæ Deum ipſum æternum, rerumq́; omnium abſolutiſſimum non dixerit, ſicuti & animam quoq; immortalẽ. Sed principes, inquit, in omni mortalium uita extiterunt aliquot & iudicio, & rerum cognitione maximi, ut Moſes, Pythagoras, Mercurius, Zoroaſtres, Solon, qui omnes pari conſenſu non modò hæc crediderunt, ſed maximè affirmarunt. Nam ſi quid eſt antiquitati concedendum, omnis certè illa ueterum theologia pari ſententia id ipſum aſſeruit. Hermes enim, qui apud Aegyptios floruit, & qui maximus philoſophus, maximus ſacerdos, & maximus rex fuit, certè cum Moſe ipſo conſentit, eiusq́; opinioni magnopere accedit. Nam & Pythagoræ diuina illa philoſophia, quam

Magicen nuncuparũt, magna ex parte ad Moſis diſcipli nas pertinebat:ut qui ad Hebræos quoq;,eorumq; doctrinas in Aegyptũ uſq; perrexerit, pluraq; illorũ ſacra atq; myſteria intellexerit. Nam Platonis etiam eruditio(ut cõſtat)ad Hebraicam ueritatẽ ferè accedit: ex quo permulti eum germanum Moſem dixerunt, ſed Græce loquentem. Zoroaſtres autem ille, Oromaſi filius, cùm magicen quidẽ percoleret, nihil aliud accipiebat, quàm Dei cultum, atq; diuinitatis ſtudium: quo ille occupatus naturæ uires, omnemq; poteſtatẽ egregiè apud Perſas perquiſiuit, ut ſacra illa, & ſublimia diuini intellectus arcana cognoſceret: quam partem uel Theurgiam multi, uel Cabalam alij, uel Magicẽ etiam dixerunt. Sed enim omnis antiquitas tantũ uidetur Hebræis atq; Aegyptijs conceßiſſe, ut ueritatem ab illis acceptam per uarias orbis regiones, atq; diuerſos populos circunducere, atq; illuſtrare uoluerit. Quod eo animo à quibuſdam effectum eſt, ut magis addere aliquid, ac inuenire ipſi crederentur, quàm ſumpta ab alijs approbare. Quibus relatis Hieronymus Sauonerola Io. Picum complexus, & unus tu, inquit, es Pice ætate noſtra, qui omnium ueterum philoſophiam, ac religionis Chriſtianæ præcepta & leges percalleas: ut hæc tua quidem rerum penè omniũ cognitio, antiquioribus illis Hieronymo, Auguſtino, Baſilijs, Gregorijsq;, ac Dionyſijs meritò conferri poßit. Nam alia ibidem multa Io. Picus de Chriſto, legibusq; eius, ac religione copioſe diſſeruit, ex Chaldaicis atq; Syriacis theſauris. quod alibi commodius recenſui.

Quòd apud noſtros quatuor idiomatum genera fuiſſe tradantur: id eſt Priſcum, Latinum, Romanum, & Miſtum, & quo maximè tempore floruerunt: ac de Hetruſcis etiam literis nonnihil. CAP. III.

DIgnum obſeruatione uiſum eſt, quod in quorundam commentarijs legitur de Latina eruditione, & quo maximè idiomate, quibusq; temporibus maiores uſi fuerint. Relatum igitur eſt, quatuor fuiſſe apud noſtros linguarum proprietates: hoc eſt Priſcam, Latinam, Romanã, Miſtam: quod ex Varronis autoritate grammatici ueteres tradunt. Priſca eſt, qua uetuſtiſſimi Italiæ populi ſub Iano uidelicet, & Saturno regibus uſi ſunt: cuiuſmodi carmina quædam incondita, parumq; noſtris intellecta adhuc ſuperſunt: ut Saliorum & Argeorũ ſacra, de quibus Varro etiam Terentius meminit. Latina uerò, quàm ſub Latino, et regibus Tuſciæ cæteri quidem populi in ipſo Latio loquebantur, qua tabulæ decemuirales ſcriptæ ſunt, ac ſacræ leges, & publica quædã edicta. Romana, quæ poſt exactos reges Ro. populi geſta complexa eſt: nam & hãc ipſam inter poëtas M. Plautus, Næuius, Accius, Pacuuius, Ennius, & P. Vergilius maximè coluerunt: ex oratoribus autem & hiſtoricis M. Cato, Siſenna, Quadrigarius, Val. Antias, Cæſar, & M. Cicero. Miſta uerò, quæ aucto Imperio, et libertate amiſſa, uarios populos ac nationes in iura ciuitatis admiſit. Quò factum eſt ut Romana uirtus, ac loquendi iuſta integritas paſſim cum moribus degeneraret, ex ueteri ſententia:

Moribus antiquis res ſtat Romana uiriſq;.

Neq; autem me latet, Latinã quidẽ doctrinã ex multiplici, uarioq; idiomate conſtare: ſiquidẽ & Oſca, & Sabina uocabula à multis olim recepta ſunt, ut Punica nũc omittamus. Nã et Q. Ennius Oſce locutus eſt: tũ Hetruſcas alij fabulas expoſuerũt, ſicuti Liuius, et M. Cic. alicubi teſtãtur.

De nominibus Romanorum, & quòd à Sabinis prænomen acceperint, ex fœdere cum Romanis facto: tum qua die Romani nomen aſſumerent. CAP. IIII.

Apud

APud Macrobium, & alios ueteres, non pauca ſunt obſeruata de poteſtate & ratione nomınum Romanorum. Vnde uidelicet aſſumpta, uel deducta ſint. Sed enim Romani homines, non uno tantùm nomine uel cognomine cenſebantur: ſed pluribus etiam quàm à noſtris grammaticis tradatur: ſicuti uidere quorundam exempla poſſumus. Nam ſic utiq; de Attico leges, eum quidem his appellationibus fuiſſe uocatum, ut diceretur T. Cæcilius, Satus, Pomponius, Atticus. Solebant enim Romani, uel ab illis cognomẽ accipere, à quibus hæredes relinquerentur, quod alibi demonſtraui. Nec illud ignoramus, tria præſertim nomina Romanorum à poëtis deſignari. Vnde illud,

Tres equitum turmæ: tria nomina nobiliorum.

Sed hac in re putaui obſeruandum, quod ab Eutropio ſcriptum eſt in Rom. hiſtoria ad Valentem Aug. quod equidem non ſatis memini, an apud alium autorem legerim. Poſt multas, inquit, contentiones inter Sabinum populum & Romanum factum eſt fœdus: ac iure ſocietatis in eandem ſententiam conuenere, ut rex T. Tatius ſimul cum Romulo imperium teneret, Sabiniq;, & Rom. unus populus efficeretur. Ex quo ad hoc, inquit, confirmandũ Rom. tum cœperunt Sabinorum nomina ſuis præponere, Sabini autẽ Romanorũ, ut nouæ quidẽ amicitiæ nominũ iura adijcerent: quò factũ eſt, ut nemo deinceps Romanorũ abſq; prænomine haberetur. Neq; uerò illud ignoratur, inueterũ cõmentarijs luſtricos dies illos à Romanis dictos, quibus nomina infantibus imponerẽtur. Nã & Nondinã deã (ut aſſerit Vectius Prætextatus) Romani colebãt, à die nona appellatam, quo uidelicet ipſos infantes luſtrarent, ac nomen imponerent: etſi octauo die fœminis, maribus autem nono, ut in cœnis Macrobianis legitur.

Qui

Qui maximè apud Latinos de Sacris ac Pontificiis uerbis ſcripſerint: & quomodo Reus & Damnatus inter ſe differunt: tum ex iure ipſo Pontificum uerba expoſita. CAP. V.

QVi apud ueteres de iure pontificio, & antiquis ſacris ſcripſerunt, percommodè uiſi ſunt, atq; egregiè uerborum proprietates, ac poteſtatem explicare: ea cùm primis referētes, quæ ad ſacras uoces, quæ ad Funerales, & Saliares pertinerent, cuiuſmodi autores à Macrobio celebrantur: Vectius Prætextatus, ac Flauianus, ut Labeonem Antiſtium, & Veranium mittamus, qui libros de Pontificalibus reliquerunt. Sed enim cum ritus ac cerimonias ſacrorum inueſtigarent, uerborum quoq; rationes, atq; originem mirifica diligentia conquiſierunt: quod in his nuper uocibus obſeruauimus, quæ ad Reum & Damnatum pertinent, nō minus uero, quàm ſubtili iudicio examinatis: ſiquidem utrunq; uocabulum in uotis nuncupandis, atq; perſoluendis frequens in ueterum libris comperies. Nam illum propriè Reum dixerunt, qui ſuſcepto uoto in ſacris ſeſe numini aſtringit: Damnatum uerò dicimus, qui ſe à promiſſis eximit, & uota perſoluit: quod in Macrobianis quoq; cœnis ab Euſtathio elegāter diſputatur. Vnde illud etiam in ueterum legibus legitur:

Qui reus uoti eſt, accedito ad ſacra:
Qui damnatus eſt, ſacra rite perſoluito.

Nam & P. Maro, qui ius Pontificium optimè calluit, egregiè id obſeruauit: quo loco inquit,

Dij, quibus imperium eſt pelagi, quorū æquora curro:
Vobis lætus ego hoc candenti in littore taurum
Conſtituam ante aras uoti reus: extaq; ſalſos
Porriciam in fluctus, & uina liquentia fundam.

De uiribus atræ bilis : ac de Eurylocho, & poëta Malacho : quàm grauiter eo morbo ad inſaniam uexarentur. CAP. VI.

QVi de moribus & uita philoſophorum ſcripſerũt, Eurylochum tradunt, qui Elienſem Pyrrhonẽ audiuit, miris modis atra bile uexatum fuiſſe : quæ Græcè μελαγχολίαν *dicitur : atq; ſic percitum eo morbo, ut cùm in Elide uarijs & diuerſis multorum quæſtionibus ageretur, ac reſponſitando eſſet fatigatus, pallium abiecerit, & Alpheum fluuium tranauerit. Illud quoq; de eodem Eurylocho, eiusq; furore traditur, ſic aliquando inſtigatum* κατὰ μαγείρου*, ut ſumpto ueru cum carnibus uſque in forum illum inſequeretur. Fuit autem Eurylochus acerrimo quidem ingenio, cuiuſmodi ferè hi ſunt, qui atra bile ſunt affecti : quod ab Ariſtotele philoſopho, atq; alijs approbatur. Nam & Phauorinus Academicus, qui Pyrrhoniorum libros compoſuit, heroicam hanc affectionem appellabat dicens* εἶναι σχεδὸν τὸ πάθος τοῦτο ἡρωϊκὸν *: quando Hercules, Lyſander, Aiax, Alcmæon ac Bellerophon eodem uitio laborarunt: Socratem nũc & Platonem mittamus. Nam Malachus quidem poëta excellens fuit: ſed eo tum abſoluendo carmine præſtantior, cùm mente penitus foret alienatus: ſicuti etiam de Bacchis, & Sibyllis (ut appellant) creditum eſt. Quin & Auguſtinus copiosè affirmat, poëtas ipſos non proprio, ſed alieno ore carmen effundere: quod à Platone probatur in eo libro, cui titulum fecit de Furore poëtico. Sed enim de atra bile cum plura ſcribat Ariſtoteles in problematis: Frigida, inquit, ſtolidos & ignauos reddit : calida ingenioſos, & amantes: nimia uerò attonitos, & timidos. Sed hæc alibi commodius explicauimus.*

Quo habitu & forma eſſet Romana toga: ac de aliis ueſtibus, quæ cuique populo adſcribantur: tum alia inibi non iniucunda addita. CAP. VII.

Scripta ſunt à ueteribus permulta de ueſtibus, & eorũ genere: ſicuti à Suetonio Trãquillo, Cornuto, & alijs, qui diligenter quæſierunt: quibus etiam uocibus apud uarios populos ſignarentur: ſicuti Græcorũ pallium, Sardorum Maſtruga, Bracchæ Gallorũ, Germanorum Rhenones, Romanorũ toga: de quibus à me alibi dictum eſt. Sed hoc loco notãdum mihi uidetur de Romana toga aliquid: quo habitu quãq; ratione accipienda, atq; intelligenda ſit: cùm nuper de re hac quæſtio inter doctiores haberetur. Ad hunc igitur modum Romani ueſtem hanc habuerunt, ueluti etiamnum in ueterũ ſtatuis & marmoribus conſpicimus: quæ togatæ ob id imagines appellabantur. Erat autem ueſtis uſq; ad talos: unde Talares etiã togæ à quibuſdam dicuntur. Idq; ſeruatum eſt Romæ uſque ad ætatem Octauij Auguſti: quod à Fabio Quintiliano diligenter eſt obſeruatum. Nam deinde breuiores fuerunt, ſic ut ad media crura eſſent demiſſæ. Rotundam uerò & aptè cæſam uolebãt, ne enormis, uel indecẽs uideretur: ſiqua ex parte minus iuſta, nec eadem fuiſſet proportio. Sinus etiam faciebat, qui cũ altiores cinctura extarent, decenter & honeſtè in partem ſiniſtram ducerentur. Ita enim deſiderat Fabius in oratore, quoniam ſedeat aptius. Merito autem reprehenſus eſt C. Plinius, qui Talarem togam dixerit à Cicerone geſtari ſolitam, ut ea uarices uelaret: cum cõſuetudo tum foret, togas ipſas ad talos uſque demitti: ſicuti Græcorum pallium erat. In ſuperiori autem parte humerum operire debebat, iugulum ut attingeret potius, quàm uelaret: ne togæ ipſius dignitas & latitudo, quæ in pecto-

re uiſebatur, in anguſtum deducta perderetur. Erant & manicæ in toga uſq; ad ipſas penè manus: neq; tamen ad imos digitos, quarum latitudo æqua & decens, magis decorem, quàm uenuſtatem præferebat: ut cum brachium in agendo tolleret, cæteris togæ partibus optimè reſponderet. Ita enim Romani togam ferè habuerunt: nam in Mena Pompeij liberto togam nimis defluentem atq; redundantem, uirulento carmine inſectatur Horatius: cum ſex ulnarum eſſet, eaq; amictus Menas populo ſtomachāte per ſacram uiam incederet: neq; enim licebat in urbe, præterquàm libero homini, hac ueſte uti: ſiquidē & ætatis, & hominum in habitu ueſtiū ratio eſt à Senatu populoq; Rom. ſeruata. Nam et pueri prætexta toga uſi ſunt, ſicuti ex his notiſsimum eſt, quæ Vectius Prætextatus in Macrobianis cœnis de Prætexta & Bulla aurea copioſe diſſeruit. Virili autem toga uti à ſextodecimo ætatis anno incipiebant: etſi quidam temerè diſſentiunt. Octauius enim Auguſtus XII. agens annū auiam Iuniā defunctam pro cōcione laudauit, & quadriēnio pòſt (ut ait Trāquillus) uirilē togam aſſumpſit. Viri autem Romani, ut eſt autor Gellius, primò quidem ſine tunicis toga ſola amicti fuerunt: poſtea ſubſtrictas & breues tunicas citra humerum deſinētes habebant. Ex quo Scipio ille Aphricanus Pauli filius, cùm in Gallum Sulpitiū eſſet inuectus, cū Cheridota illum tunica accubuiſſe non ſine ſtomacho affirmauit. Et re uera facta eſt aliquando mutatio in Ro. ciuitate de indumentis gerendis: ſiquidem Octauius Auguſtus, ædilibus demandauit, ne quem ciuem in foro aut circo paterentur conſiſtere, niſi poſitis lacernis togatos: & cum fortè pro concione uidiſſet penulatorum turbam, indignabūdus & clamitans, En, inquit, Romanos rerum dominos, gentemq; togatam.

Quàm iniquo animo Pub. Vergilius fuerit cõtra Grammatiſtas, atque ineptos literatores: ac eiuſdem elegans dictum ſuper illo ęnigmate: Treis pateat cæli ſpatium non amplius ulnas. CAP. VIII.

TRaditum eſt à multis, P. quidẽ Vergilium bonis ingenijs, ac eruditis, plurimũ gratiæ & fauoris oſtendiſſe: contra autẽ literatores, ac male doctos homines mirum eſt quàm affecto & infenſo animo fuerit: quòd in his maiorem audaciã ac impudentiã, quàm maturitatẽ & iudiciũ uideret: ex quo prolatis etiã uerſibus hoc totũ apertè aſſeruit: ſicuti Iunius Philargyrius, & Seruius Honoratus referũt. Sed quod in uerſiculo Vergiliano acciderit de cæli ſpatio grãmaticis cõquirẽtibus, dignũ ſanè uideri poteſt adnotatione. ĩ hoc enim carmine ex Bucolico ludicro,

Treis pateat cæli ſpatium non amplius ulnas:

Cum Cornificius, & alij quidam grammatici dubitarent, anxieq́; à poëta perquirerent, ſiquid fortè remotius ſubeſſet: perlepidè reſponſum eſt à Vergilio, ſe in ea re grammaticis omnibus crucẽ fixiſſe, in qua ſe aſsiduè diſtorquerent: quod ipſe etiam Pedianus à Vergilio audiuit, quẽadmodũ Iunius idẽ Philargyrius in Vergiliano cõmentario refert: qui tamẽ Pedianus reſpondiſſe traditur, Mihi certè nullam crucẽ, non enim ſum id anxiè quæſiturus. Quãtum uerò doctrinæ Vergilianæ ac eius feliciſsimo ingenio conceſſerit Pedianus, cum ex alijs multis declarari poteſt, tum quòd idem Pedianus librum quoq; contra eius obtrectatores compoſuit: qui P. Vergilio & hiſtoriæ falſitatem, & furta ex Homero obijciebant: cum in utroq; non defenſionem modò, ſed gratiam & laudem ſingularem meritò inuenerit: quemadmodum Euſtathius, ac Furius Albinus eruditè & copioſè apud Macrobium teſtantur.

De his hominibus, qui ſeipſos in puteum iaciant: & quid in cauſa: exemplis de Laurentiano, & aliis adductis. CAP. IX.

QVæſitum nuper eſt à uiris prudentioribus, quonã fa to acciderit, ut hoc ipſo anno in parte Galliæ (quæ à noſtris Lugdunenſis dicitur) non paucæ quidẽ fœminæ ſeipſas in puteos & in undas cõiecerint: etſi nullo (ut ap parebat) corporis morbo uexarẽtur. In quo nihil certum, aut etiam dignum eſt allatum, præterquàm q̃ hoc totum pleriq; poteſtate ſyderum, ac cœli defluxu fieri arbitrati ſunt, unde furore perciti homines, uiolenta nece occumbe= rent. Nec enim deſunt exempla apud ueteres, quibus aper= tè colligitur, plurimos tali morbo affectos ſe interemiſſe: quod à ueteribus tamẽ in deorum iram & quaſi ultionem refertur. Nam de his, qui graui morbo, aut peſte tenentur, uulgatius eſt, quàm ut hoc tradendum ſit: cùm Galenus quoq;, & Hippocrates, in medicina præſtantes, uinciẽdos præcipiant ægrotos, ſicubi peſtilenti, uel grauiſsima febre infeſtantur: quod in his maximè accidit, qui peſtilentia la= borant: ut in celebri illa Athenienſium traditur, in qua permulti ſe ipſos paſsim in undas iaciebant: quod à poëta Lucretio eleganter explicatur:

Multi præcipites lymphis putealibus altè
In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum iacientes corpus in undas.

Teſtis mihi & Pontanus uirginẽ Neeram in Salẽtinis pau cis antè annis ſeſe in puteum deieciſſe. Sed hoc nimia indi= gnatione factũ conſtitit, quòd ab eo ſe repudiatam uideret, cui pro cõiuge pacta erat. Sedenim quod nuper accidit in Petro Leonio, mirificũ certè uiſum eſt: quãdo is & in phi loſophia uir excellẽs, ac prudentia propè egregia, in pu= teum ſe

teum ſe Florentino ſuburbano immerſit: quod etiam mox Laurentiano Florentino contigit, cuius ego Academiam aliquando acceßi, eiuſq; diſciplinæ auditor interfui: quum Ariſtotelis atq; Hippocratis cōmentarios magna erudi-tione exponeret. Sed in obitu hoc Laurentiani conſenſum eſt à medicis, fuiſſe illū atra bile ſic percitū, ut Hippocra-tis uinculo neceſſe fuerit illū alligare: quanq & hoc ipſo anno fœminæ aliquot in Crotonieſi agro idē factitarunt.

De populis, qui humana carne ueſcantut: & quæ Hieronymus de Scotis gente Britannica ſcripſerit. CAP. X.

FRequens mentio eſt apud ueteres autores de populis Anthropophagis, qui uidelicet iccirco ſunt à Græcis appellati, q humana carne ueſcantur. Nam apud Scythas (inquit Plinius) plura genera ſunt, quæ humanis corpo-ribus ueſcuntur. Et in medio propè orbe terrarum Sicilia & Italia, gentes fuiſſe olim huius monſtri, Cyclopas & Læſtrygonas dictos conſtat. Sed idem relatum eſt etiā ab Hieronymo de Scotis, q hi populi ab hominibus eſitandis non abſtinerent: quod hercle mirū eſt, quum ad ipſam Hie ronymi ætatē id agerent. Sic enim refert idē quo loco ua-rios populorum mores ac ritus percenſet. Quid, inquit, lo quar de cæteris nationibus, cum ipſe adoleſcētulus in Gal lia uiderim Scotos, gentem Britannicā, humanis ueſci car nibus, & quum per ſyluas porcorum greges & armen-torum, pecudumq; reperiant, paſtorū nates, & fœmina-rum papillas ſolent abſcindere, & has ſolas ciborum de-licias arbitrari. Iidem etiam Scoti, quaſi Platonis rempu-blicam ſequentes, nullam propriam habent coniugem, ſed pro libidine, inquit, more pecudum laſciuiunt. Quod à me de Scotis eò libentius eſt obſeruatum, quoniam & doctio-res quidam opinati ſunt, de his quidē populis nullam Ro-

manis Imperatoribus cognitionem fuiſſe. In qua ſententia & Hermolaus Barbarus fuit. Noſtra autē ætate complures cum Carolo Francorum rege Italiam inuaſerunt, qui ſub eius ſignis militarent: ſunt enim in dirigendis maximè ſagittis uiri acres, atq; egregij.

De lapide Caryſtio mirifica obſeruatio: quòd ex eo ueſtes contexantur, atque in ignem poſitæ à maculis emundentur. CAP. XI.

DE Caryſtijs columnis atq; marmoribus complura ab ijs traduntur, qui de lapidicinis ſcripſerunt. De illo autem genere lapidis, qui ad Caryſtum celebratur, cū alij multi, tum præcipuè Strabo mirāda quædā deſcribit, cū netilem hunc, atq; textilē eſſe referat. Quin ex hoc ipſo lapide mātilia inquit Strabo egregiè cōtexi, atq; abſolui: quæ ſi fortè cōtraxerint ſordes, & in ignē deferātur, facilè quidē emundari, atq; omneis maculas tolli, ac ſi in lauacro fuerint. Quod ego ob id obſeruandum exiſtimaui, ut apertius intelligamus, nihil tā mirū uideri in maieſtate naturæ, qn illud ipſum magno cōſenſu credi oporteat: etiā ſi malè docti homines, atq; antiquitatis īperiti, uel talia imprudēter cōtemnūt, uel īepto riſu, tanq̄ mēdacia explodūt.

Locus in epiſtola M. Tullii ad Trebatium expoſitus de Philoctete: quámque impudenter à quibuſdam deprauetur, ac falſo itidem exponatur. CAP. XII.

MVlti hactenus fuerunt, qui in cōmētarijs Angeli Politiani, qbus Miſcellanea titulū fecit, cōplura uelut abſurda, & imperitè expoſita adnotarūt. Nam cuiq; inſitum propè eſt, aliena magis detrahendo reprehendere, quàm ſua docēdo cōprobare. Nos autē eos homines laude dignos, atq; cōmendatione cēſemus, qui legēdo, ſcribēdo, atq; cōmentādo permultū uigilarūt, etiā ſi nō ſunt omnia in bonis diſciplinis conſecuti. Quod ea ratione dictum

uolumus, ut eorum inſcitiam, atq; ineptam audaciam reprimamus, qui in hoc literarum certamine uolſellis (ut inquit Varro) non gladijs pugnant. Sed his miſsis M. Ciceronis locus exponendus eſt in epiſtola ad Trebatium iureconſultum, quo loco de Philoctete agitur, cui ſimilem dicit Trebatium in locis uarijs peragrandis. Deinde quòd in Britannia, inquit, non minus quàm Philoctetem te præbuiſti, planè non reprehendo. Quibus uerbis Cicero ſignificat Trebatium ipſum parum certo loco conſiſtere, ſed peregrè uagari, & ſpectacula complura quæritare, ad exemplum Philoctetis: ut ex Græcis quoq; fabulis colligimus, in quibus Philoctetes inducitur poſt acceptam iniuriam per uarias urbes ac regiones deferri. Sed eiuſdem Ciceronis uerba repetenda ſunt ex epiſtola ad Q. Fratrem: ut apertius intelligamus, quàm ſit hoc loco abſurda mentio de Philotheoro. De Repu. inquit, nimium te laborare doleo, & meliorem ciuem eſſe, quàm Philoctetem, qui accepta iniuria illa ſpectacula quærebat, quæ tibi acerba eſſe uideo. Ex his autem uerbis nemo eſt, qui non uideat, Philoctetem eſſe legendum, non Philotheorum: quando & ueteres quoq; codices huic ſententiæ aſtipulantur: quod ego cùm Politiano retuliſſem, ingenuè quidem & amicè profeſſus eſt, non fines modò ſe hac in re, ſed ipſam quoq; poſſeſsionem concedere.

Veterum conſuetudo relata de Bactrianis populis, & Atriis in furtis mulctandis, ex autore Bardeſane: ac de Aegyptiis etiam, & Lacedæmoniis, qui impunè furta committerent. CAP. XIII.

COmplura paßim apud ueteres de furtis leguntur, quibus legibus, atq; ſupplicijs mulctari oporteat. Sed illud ex libris Bardeſanis de fato apponẽdum putaui. Apud

Bactrianos(inquit)populos,qui pauca furãtur,ſputis de- honeſtari ſolẽt,taliq́; ignominia dedecorãtur. Apud Atrios *item,qui minima furantur,lapidibus obruuntur.* Quod *&* Pamphilus Euſebius *recenſet:quo loco de fato cõtra* Chaldæos *&* Mathematicos *diſſerit.* Lacedæmones *autem uiri & acres,in primis & ſobrij,patrio iure ac legibus furandi uſum permiſerunt:neq; id ipſum ob turpiorẽ quæſtum, aut ad ſumptum libidini ſuppeditandum, uel opulentiam congerendam:ſed pro ipſa(ut inquit* Gellius *) diſciplina, & exercitio rei bellicæ:quoniam ſedulitas illa,& ſolertia furandi,ingenia & animos iuuenum acueret,atq; ad inſidiarum aſtus excitaret,& uigilandi tolerantiam obfirmaret.* Apud Aegyptios *item uetuſtiſſimos illos furta omnia fuiſſe permiſſa,& impunita traditum eſt.* Qua *in re illud* M.Catonis,*ueluti ex* Delphico *ſeruatũ eſt,in originibus de furtis :* Fures, *inquit, priuatorũ furtorũ in neruo atq; cõpedibus ætatẽ agunt:fures publici in auro atq; purpura.*

Triginta millia deorum à poeta Heſiodo celebrari, & à M.Varrone ccc.Ioues: & quàm ridicula foret ueterũ de Dijs opinio. CAP. XIIII.

SCripſit Aenomaus *librum de falſitate oraculorum, in quo flagitia omnia* Apollinis, *& uatum deceptiones detexit.* Quo *autem loco refert,imperatum fuiſſe ab* Apolline Mithymnẽſibus, *ut ligneum* Dionyſij *caput colerẽt,* Triginta,*inquit, millia deorum in orbe terrarum haberi: idq́; ipſum à uate* Heſiodo *fuiſſe aſſertum.* Septimius *uerò* Tertullianus *in* Apologetico *contra gentiles,* Trecentos *inquit* Ioues,*ſeu mauis* Iupitros *à* M.Varrone *dinumeratos,eosq́; ſine capitibus introductos.* Quocirca *nõ ineptè dictum uidetur à quibuſdam philoſophis,fuiſſe eos maximè dementes,atq; inſanos, qui rebus omnibus & adeſſe*

deos

deos putauerint, & uaria flagitia, quæq; obſcœniſsima di-ctu ſunt, ꝓ numinibus coluerint: quod ab Auguſtino etiã, & Firmiano longis uoluminibus atq; magnis conuicijs in ceſsitur, deridetur, atq; exploditur. Itaq; otioſum eſt, inquit Tertullianus, per omnia deorum nomina uelle decurrere, qui colerentur à ueteribus: quum tot tamq; uarij, noui, ueteres, ſerui, barbari, Græci, Romani, peregrini, captiui, adoptiui, proprij, communes, maſculi, fœminæ, ruſtici, urbani, nautici, militares enumerentur.

Qui ſint apud Aegyptios Sarabaitæ ſacerdotes: ac de eorum moribus, atque improbiſsima ſimulatione, ex Auguſtino & Hieronymo autoribus. CAP. XV.

SErmo habitus eſt in Marciana bibliotheca à Pico Mirandula, & Politiano, de quibuſdã hæreticis, eorumq; diſciplinis atq; opinionibus: tum de Auguſtini egregia & ſingulari doctrina, in examinandis, refellendis, atq; eijciendis illorum erroribus, qui Chriſtianorum mentes, ueluti proſerpens hedera, facilè implicant. Inter alia uerò complura quæſitum eſt, quinam forent Sarabaitæ ſacerdotes, quoniam in Auguſtini epiſtola mentio de his obiter facta ſit. Qua in re quum nihil reſponſum fuerit, putaui hoc loco ea ſubijcienda, quæ de his relata ſunt ab eodem Auguſtino ex Hieronymi traditione. Tales ſunt (inquit) Sarabaitæ ſacerdotes, ut eorum genus omni affectu, atq; ſtudio ſit deuitandum: ipſi deniq; in Aegypto poſiti ſunt, in foraminibus petrarum habitantes, induti porcorum & boum pellibus, cincti funibus palmarum, ſpinas ad calcanea portantes ad cingulum ligatas, diſcalceati, & ſanguine cruentati, cauernis exeuntes ad feſtum Scænophegiæ pergunt Hieroſolymam, & Sancta ſanctorum intrantes, paupertatem & abſtinentiam prædicant à ſe ſeruari: tũ barbam

ſpectante populo ibidem acriter peruellunt: itaq; nummis tali aſtu & commento adeptis, in ſuam regionem remeāt, & in lætitia, & dapibus epulātur. Hos Sarabaitas, *inquit* Auguſtinus, *nolite obſecro imitari: quia non beatos illos, ſed in magnis ſupplicijs damnatos meritò eſſe prædicamus.* Videntur *enim pro his ab* Auguſtino & Hieronymo *accepti, qui cùm uultum ſeueritatis uendicent, atq; ſeueritatem egregiam præ ſe ferāt, in receſſu ſcelera omnia & flagitia retinent.* Cuiuſmodi *homines & à* Paulo, & *à cæteris magnopere exagitantur: ſiquidem* Catones & *Curios ſimulant, (ut inquit ille) uiuūt autē* Bacchanalia.

PETRI CRINITI

DE HONESTA DISCIPLINA COMMENT.

LIB. QVARTVS.

Dignum memoria de rege Piſiſtrato, quo aſtu atq; commento contra aduerſarios ſit uſus pro firmando imperio: tum de eius quoq; tyrannide nonnihil ex uerbis Solonis. CAP. I.

DIGNVM *obſeruatione ac memoria eſt, quod in hiſtoria de rege* Piſiſtrato, & *eius diſſenſione cum filijs notatur: tum quàm callidè ac prudenter (ut homo* Græcus) *omnem prorſus odij ac ſimultatis ſuſpicionem apud populum* Athenienſem *ſuſtulerit.* Nam *quum fortè idem* Piſiſtratus *(qui* Athenis *imperauit) in dicenda ſententia minimè obtinuiſſet à liberis aſſenſum: ex ea re factum eſt, ut inter eos orta ſimultas crede-*

retur

retur, quod æmulis atq; aduerſantibus (ut fit) maximè gratum pro uoto contigerat: ſperantibus ob eam fortè ſeditionem, atq; diſcordiam, futuram in regno nouitatem. Verùm Piſiſtratus comperto æmulantium animo, ut eximia uir prudentia, ciues omnes conuocauit, atq; ad eos in hunc modum uerba habuit: Succenſui equidem pro tempore (inquit) ô Athenienſes meis filijs, quòd ipſi paternæ uoluntati, ut par fuit, minus acquieſcerent: ſed uiſum mihi deinceps eſt officium eſſe meum, ac pietatis paternæ munus, ut ego ipſe in liberorum ſententiam concederem. Debetis igitur ſcire, ſobolem quidem ac liberos regis cum patre conuenire, & in omnibus eſſe concordes. Quo commento, atq; aſtutia effecit, ut omnibus planè Athenienſibus ſpes tolleretur futuræ nouitatis. Idem quoq; Piſiſtratus mira quadam arte & ingenio tyrannidem occupauit (ſicuti à Solone, & alijs permultis ſcribitur). Nam blãdè primùm uocare populum, atq; illicere cœpit: dein ſibi ipſe uulnera inflixit, & in publicum ſimul progreſſus atq; uociferans, ea ſe ab hoſtibus accepiſſe: quadringentos ſibi cuſtodes dari exorauit, iuuenes admodum acres & robuſtos, quibus armatis ſtipatus, Reipub. Athenienſium ſtatum euertit, ac regiam poteſtatem arripuit.

Quo ſtudio, ac diligentia factum ſit à Romanis, ut libros Magonis de agro colendo in Latinum conuerterent: tum aliud exemplum de Cor. Taciti hiſtoria: quo honore à Tacito Imperatore habita, & in bibliothecis locata fuerit. CAP. II.

Notandum & illud eſt, quanta cura & ſtudio factum ſit à Romanis, ut ea omnia diligenter obſeruarent, quæ ad ipſam uitam, cultumq;, & mores hominum pertinerent. Nec enim leges tantùm & ſacra quædam ab Athenienſibus per legatos acceperunt: ſed commentarios etiam de

de Agricultura, & eius præceptis, ab ipſis Carthaginienſibus, ſenatus autoritate, in uſum Romanũ tranſtulerunt. Nam quum Mago ille Pœnus, qui contra Romanos Imperator excellens fuerit, libros de re ruſtica duodetriginta condidiſſet, decretum eſt à Romano ſenatu, ut ea quidem uolumina ex Punica lingua in Latinum ſermonem conuerterentur, quò maior etiam utilitas, atq; commoditas colendi agri Romanis uiris traderetur. Quod ipſe C. Plinius ad Veſpaſianum Auguſtum ſcribit: qui inter alios quoq; Magoniani operis interpretes, Decium Syllanum fuiſſe aſſerit, cui demandatum fuerit, ut Magonem ipſum in Romanam orationem transferret: ſiquidem non modò nobili genere Syllanus hic fuit, ſed etiam ſapientiæ, ut inquit Plinius, compoſitiſſimæ. Facit ad hoc & aliud exemplum de Tacito Imperatore Romano: Is enim Cor. Taciti uiri conſularis hiſtoriam de Romanis Imperatoribus, non modò in omnibus bibliothecis iuſſit collocari: ſed etiam edicto cauit, ut decies quotannis ad uſum publicum tranſcriberetur, atq; in bibliothecis pariter poneretur. In quo apertè probatur, non illum modò ſui generis, & familiæ, ſed etiam hiſtoriæ rationem habuiſſe, qua rerum omnium memoria & utilitas ad ipſos poſteros propagatur: quod & Flauius Vopiſcus ad Baſſum retulit.

De Cenſorum poteſtate, ac de triplici pœna in Romanos: & qui dicerētur in ærarios relati ac ibidem ſubſcripta uerba ex antiquis legibus de ipſis Cenſoribus. CAP. III.

PRudenter à Romanis factum eſt, in moderando imperio, & moribus corrigendis, ut ea in re magiſtratus eiuſmodi haberentur, qui conſilio & diligentia ſingulari hoc officium præſtarent: quales in urbe Cenſores fuerunt, quos præter alia multa quæ agerent, ad regendos

dos etiam ciuitatis mores creari mos fuit. Sed in erogandis pœnis, atq; mulctandis delictis, quod apud Aſconium Pedianum reperio, notandum mihi hoc loco uidetur, quòd in quoq; ordine Romani ciues pro ipſis meritis cuiq; condignam pœnam ſtatuiſſent. Nam qui Senatores eſſent, ijs quidem pœna fuit, ut ſenatu amoti eijcerentur: qui autem Romani equites delinquebant, eiſdem Cenſores publicum equum adimebant: ſicuti nimis interdum obeſis corpulentisq́; equitibus, uel quibus male curati equi, ſtrigoſioresq́; fuiſſent. Qui uerò plebei forent, eorum nomen pro derelicto in Cæritum tabulas Cẽſorum autoritate referebatur: neq; amplius in centuriæ ſuæ albo ſcribebatur: ſed ærarij fiebant, ac pro capite duntaxat tributi nomine æs præbebant. Ex quo permultos legimus in ærarios fuiſſe relatos: ſicuti & apud Liuium, & alios ueteres habemus. Quod ego ob id appoſui, ut eorum facilius errores à ſtudioſis agnoſcantur, qui etiam doctiores haberi ſolent. Sed & ipſa uerba libet hoc loco adijcere ex antiquis legibus: quò apertius Cẽſorum dignitas, atq; poteſtas intelligatur. Nam & Cicero hæc eadem refert:

Cenſores populi, ciuitates, ſoboles, familias,
Pecuniasq́; cenſento: urbis templa, uias.
Aquas, ærarium, uectigalia tuento.
Populiq; partes in tribus diſtribuunto:
Exinde pecunias per ciuitatis ordines partiunto.
Equitum, peditumq́; prolem diſtribuunto.
Cælibes eſſe prohibento: mores populi regunto:
Probrum in ſenatu non relinquunto.
Bini ſunto: magiſtratum quinquennio habento.
Reliqui magiſtratus annui ſunto:
Ollaq; poteſtas ſemper eſto.

Quod

Quod à me alibi copioſius ſcriptum eſt, quum cenſorum poteſtatem, aliosq; magiſtratus Romanæ *ciuitatis diligenter explicaremus.*

Quantum bonis præceptoribus diſcipuli debeant: ac de Alexandro Macedone erga præceptorem Ariſtotelem: tum de eius quinquaginta libris de Animalibus digna prorſus memoria. CAP. IIII.

QVantum debeãt homines honeſtis ac eruditis præceptoribus, abundè quidam ueteres principes & Romani, & Græci, demonſtrarunt: qui ſuos quidem præceptores non modò ſumma & egregia obſeruatione coluerunt: ſed honoribus etiam maximis, atq; dignitatibus proſecuti ſunt. Nam *parentibus, & dijs, & præceptoribus (ut inquit* Plato*) uix hercle pro merito illud uetus* ἀντιπελαργεῖν *obſeruari poteſt: quum tanto muneri nullæ ſatis gratiæ referantur.* Alexander *autem* Macedo Phi*lippi filius, qui feliciſsimè imperauit, quum* Ariſtoteli *philoſopho debere ſe ingenij eruditionem intelligeret, nõ ſemel quidem ſuum animum atq; obſeruantiam præceptori aperuit, ratus ſuum eſſe officium ex iure ipſo humanitatis tanto præceptori uicem aliquam optimè de ſe merenti referre.* Non *enim tantum* Ariſtotelis *nomini patriam condidit, ac tantæ rerum claritati benignum (ut inquit* Plinius*) animi teſtimonium miſcuit: ſed etiam naturæ ſacra, & cauſas perquirenti opem maximam tulit: ne tam diligenti ſtudio, & honeſtiſsimæ diſciplinæ, ſua deeſſent emolumenta: ſicuti quum libros illos quinquaginta de* Animalibus *compoſuit: quæ à Græcis* πολυτάλαντα βίβλια *ſunt appellata: quoniam octingenta quidem talenta (ut inquit* Athenæus*) impenſa in his ſunt.* In *quo rex maximus apertè demonſtrauit, non*

eſſe

eſſe minus poſteritatē cōmentarijs inſtruere,quàm uniuerſi orbis populos atq; prouincias deuincere. Sed hoc totũ copioſe C.Plin. declarat ad Cæſarem Veſpaſianum in hunc modum:Alexander,inquit,Magnus quum eſſet inflammatus mira cupidine animalium naturas noſcendi,cōmentationem hanc Ariſtoteli delegauit,ſummo in omniſcientia uiro:tum aliquot millia hominũ in totius Aſiæ Græciæq; tractu parere illi iuſſa ſunt:eorum uidelicet,quos uenatus,aucupia,piſcatuſq; alebãt: quibuſq; uiuaria,armẽta,piſcinæ, auiaria,in cura erant:ne quid uſquã gentium à tanto uiro poßit ignorari.Hos enim omnes percontando quinquaginta fermè uolumina illa præclara de Animalibus condidit. Hæc Plinius de Alexandri ſtudio & affectu erga præceptorem Ariſtotelem.Quod equidem uel ob eam præcipue cauſam putaui obſeruandum:quoniã in quorundam cōmentarijs eundem inuenio Alexandrũ mutato animo fuiſſe cōtra præceptorem: eumq; deinde capitali odio fuiſſe inſectatum.Quod eſſe uerum & illud admodum inſinuat,quoniã Alexandri mors ex ueneno illo Stygiæ aquæ non ſine infamia Ariſtotelis excogitata creditur.

De præfectis ſyluarum apud Romanos: & de maioribus ac minoribus prouinciis:ac inibi illud Vergilii expoſitum:Si canimus ſyluas,ſyluæ ſint conſule dignæ:contra aliorum ſententiam. CAP. V.

PVblij Vergilij uerſus notißimi ſunt in poëmate Bucolico,quod inſcribitur Pollio:

Non omnes arbuſta iuuant,humileſq; myricæ:
Si canimus ſyluas,ſyluæ ſint conſule dignæ.

Quo loco noſtri ĩterpretes,ut alia multa,paulò indoctius, atq; ieiunius hoc ipſum exponunt : dicentes,ſyluas dignas conſule:id eſt conſulari dignitate : ut ad Pollionem conſu-

lem referri poſſit:idq́; ipſum nullo prorſus autore ſcribunt. Sed enim maior ſubeſt eruditio, ac ſenſus remotior, qui ex ipſis Romanorum *legibus atq; decretis elicitur.* Nam *cautum fuit apud* Romanos,*uti* Conſules *quidem ipſi curã collium atq; ſyluarum haberent, ut hac ratione materies non deeſſet, qua uidelicet nauigia publica poſſent à præfectis fabrûm confici.* Sicuti *& ſeruatum adhuc in* Veneta Republica,*uti præfectos habeant, quibus cura hæc ſyluarum ſit demandata:ut quotãnis ſata illa & arbores ex decreto publico excindantur, ne materies non copioſa conſtituendis nauigijs ſuggeratur.* Quin *& illud in ueterum libris notatum,quòd ipſe* Ancus Martius, *qui* Numæ *nepos ex filia fuit,primus apud* Romanos *ſyluas ad uſum nauium publicauerit,& ſalinarum uectigal inſtituerit.* Fuit *autem cõſuetudo apud* Romanos,*ut poſteaquã in urbe cõſules creati eſſent,prouincias ſortirentur, quas inſtructis copijs, & parato exercitu deuincerent: quod ſicubi hoc caſu aliquo defuiſſet,tum minores obibant.* Erãt *enim aliæ maiores & cõſulares prouinciæ:aliæ rurſus minores, & in queis* Conſules *haud amplam laudem atq; dignitatem conſequi poſſent:ueluti cũ ſyluarum & collium negotium agerent.* Ex quo Tranquillus Suetonius *de* Cæſaris *conſulatu:* Cum Bibulo,*inquit,* Conſul *creatus eſt, & ob eam cauſam opera optimatibus data eſt, ut prouinciæ futuris* Conſulibus *minimi negotij,id eſt ſyluæ colleſq́; decernerentur: qua maximè iniuria* Cæſar *inſtructus omnibus officijs* Cn. Pompeium *aſſectatus eſt offenſum patribus.* Sed *hoc idem ex noſtris etiam* Iureconſultis *ediſcitur: qui prouincias minores nominant, & ſyluarum curam in illis reponunt.* Quibus *facilè conſtat, quid ipſe poëta* Vergilius *iuris ciuilis (ut ait* Flauianus) *doctiſſimus inſinuet.* Quam *ſententiam*

tentiam & Niger noſter Lacetus non improbat, uir ingenio maximè candido, & elegantias ueterum probè doctus.

Quòd in ſolſtitiali tempore frondes in quibuſdam arboribus conuertantur: & quæ bruma augeri minuiq; ſit obſeruatum à Stoicis ex lunæ uiribus. CAP. VI.

SEruatum eſt à ueteribus, euenire in quibuſdam arboribus, ut in ſolſtitiali tempore frondes conuertantur, uel in brumali etiam reuireſcant. M. autem Varro in libro ad uxorem Fundaniam, diſcrimina hæc admiranda appellauit, quibus anni tempus diſcernatur, & ex uerſura filiorum dies ſolſtitialis fuiſſe appareat: quod in olea, populo alba, & ſalice accidere teſtatur. Quæ cùm in alijs autoribus relata eſſent, putaui ea ſubijcienda, quæ M. Cicero ex Stoicorum obſeruationibus recẽſet: quo loco de extiſpicijs & diuinationibus agit. Probatum eſt, inquit, à Stoicis in ipſa bruma muſculorum iecuſcula augeri: pulegium aridũ floreſcere brumali die. Item inflatas rumpi ueſiculas, & ſemina malorum, quæ in his medijs incluſa ſunt, in contrarias partes ſe uertere. Iam & neruos in fidibus alijs pulſis, reſonare alios. Oſtreis & Conchylijs omnibus contingere, ut cum luna pariter creſcant, atq; decreſcant. Arbores etiam hyemali tempore ſimul cum luna conſeneſcũt, & in marinis æſtibus acceſſus & receſſus Lunæ motu gubernantur. Plutarchus autem Cheronæus in commentario Heſiodeo, apud Peluſiotas populos retulit minimè cepas eſitari, quoniam inter olera id ſolum contra lunæ aucta, ac damna minuendi uires, & augendi contrarias habeat. C. item Plinius, & A. Gellius ſimilia quædam obſeruarunt: ſed hæc etiam in promiſcuis quæſtionibus expoſuimus.

De Philemone poëta comico, eiuſq; mirãdo interitu: ex Luciani hiſtoria, & aliorum commentariis. CAP. VII.

Lepida quidem hiſtoria eſt, ac ſcitu digna, de Philemone comico, eiuſq; mirando interitu, ſicuti in Græcorũ commentarijs reperitur. Is enim Philemon in ſcribendis fabulis eleganti ingenio, & peruenuſto habitus eſt: quando in ſcena ipſa pleriſq; (ut ſcribitur) Menandro etiam prælatus eſt. Sed cùm idem Philemon ætate iam edita prouectior eſſet: eiq; ficus ad cibum paratæ in conſpectu fořet, aſello eas comedente puerum aduocauit, ut aſinum abigeret. Sed is tardius cùm ſuperueniſſet, & comeſtas omnes uideret, urbaniſſimè inquit, Et nunc da merum aſello. quo audito cœpit adeo poëta Philemon riſu & cachinno diffluere, ut ex eo ibidem ſtatim perierit. Lucianus autẽ Samoſateus περὶ τῶν μακροβίων, *ad hũc modũ de Philemone:*

Φιλήμων, inquit, ὁ κωμικὸς ὁμοίως τοῦ Κρατίνου ἑπτὰ καὶ ἐνενήκοντα ἔτη βιοὺς, κατέκειτο μὲν ἐπὶ κλίνης ἠρεμῶν. θεασάμενος δὲ ὄνον τὰ παρασκευασμένα αὐτῷ σῦκα κατεσθίοντα, ὥρμησε μὲν εἰς γέλωτα. καλέσας δὲ τὸν οἰκέτην, καὶ σὺν πολλῷ καὶ ἀθρόῳ γέλωτι εἰπὼν, προσδοῦναι τῷ ὄνῳ ἀκράτου ῥοφεῖν, ἀποπνιγεὶς ὑπὸ τοῦ γέλωτος ἀπέθανε.

Hoc idem & in Suidæ collectaneis, & apud ueteres multos paſſim reperitur. Neq; autem me latet: alios quoque nimio riſu perijſſe: quod alibi cõmodius diximus. De ipſo autẽ Philemone & in Maximi Valerij exẽplis mẽtio habetur. Etſi poëtæ nomẽ temerè à quibuſdã ſit deprauatũ.

De mulſo apud ueteres in ſacris, ac Titii uerba poſita de hoc. Tum Romuli Pollionis dictum ad Octauiũ Auguſtum, & alia obiter non iniocunda. CAP. VIII.

De mulſo & eius potione permulta in ueterũ libris ſcripta ſunt: neque apud eos modò qui de generibus

potion

potionum diligenter quæſierunt, ſed apud illos etiam autores, qui ſacra deorum, & libationes retulerunt: omnes autem in hoc ferè conueniunt, Mulſum quidem pro uini genere accipiendum, quod eſſet melle commiſtum. Vnde in ſacris Herculis, & Cereris, mulſum hoc præcipuè celebratur, ſicuti Vectius Prætextatus in cœnis Macrobianis oſtendit: nam Cereris ſacris haud uinum quidem libari fas erat: ex quo iocus ille Plautinus perquam lepidus in Aularia de Cerealibus nuptijs. Quin & XI. Calẽd. Ianuarias ſacrum Herculi & Cereri fiebat: quod in Romanis etiam faſtis apparet, in hunc uidelicet modum: Sue prægnante, panibus, & mulſo. Hincq́; eruditè ac prudenter excuſari uideo P. Vergilium, qui ſcienter dixerit,

Cui tu lacte fauos, & miti dilue baccho.

Haud enim ignorabat, uir utriuſq; iuris optimè conſultus, uinũ ipſum miteſcere, cùm mulſum fieri occœpiſſet. C. autem Titius, uir doctus, & qui Romanos luxus acerrima oratione lacerauit, de hoc etiã mulſo mentionẽ fecit, ſicuti Furius Albinus ex oratione illius apud Macrobium recenſet. Vix (inquit) præ uino ſuſtinẽt palpebras, eunt in conſiliũ, ibi hæc oratio, quid mihi negotij eſt cum iſtis nugatoribus: potius quàm potamus mulſum miſtũ uino Græco: edimus turdum pinguem, bonumq́; piſcem, lupum germanũ? Quibus apparet Scipionum ætate (nam tum is Titius uixit) ſolitos eſſe Romanos Græcum uinũ & mulſum potitare. Sed & L. Scipio (ut eſt autor Liuius) in bello cõtra Sãnites, diſcrimine ipſo, quo templa dijs immortalibus uoueri mos erat, uoluit Ioui uictori, ſi legiones hoſtiũ fudiſſet, pauxillum mulſi prius quàm temetum biberet, ſe facturum: quod ipſis dijs cordi fuit. Illud autem mulſi genus pro optimo habitum eſt, quod ex uetere uino conſta-

ret: nam & multi (ut inquit Plinius) longam ſenectam mulſi tantum nutritu citra alium cibũ tolerauere. Ex quo *nobile illud exemplũ de* R*omulo* P*ollione,qui ſupra centum annos uixit.* N*ã cùm ſorte diuus* A*uguſtus illum rogaret,quanam ratione uigorem illum,& animi & corporis tam feliciter cuſtodiret: intus mulſo reſpondit, foris oleo.* A*ppellatur & aqua mulſa apud eundem* P*linium, alioſq; medicos,quæ melle addito diluitur:cuius potus maximè utilis alſioſis:& ijs,qui humilis, exiliſq; animi ſunt: quos* G*ræci τοὺς μικροψύχους uocant.* L*enit etiam tranſitũ ſpiritus,& cõtra tuſsim ualet,aliaq; permulta:ſicuti eorũ tradunt commentaria,qui remedia morbis excogitarunt.*

Quid apud ueteres ſit,urbem Romam fuiſſe ad æquilibrium poſitam: & quòd æquilibritas uertitur à M. Tullio, quod eſt Græcè ἰσονομία. Tum nonnihil etiam de differentia inter Vrbem & Romam, ex doctrina Iureconſultorum. CAP. IX.

S*Criptum eſt à Iulio Solino de urbe* R*oma, eam fuiſſe primò* Q*uadratam uocatam, quoniam ad æquilibrium eſſet poſita: in quo à uiris doctioribus quæſitum eſt, quid eo loco Solinus intelligat, cùm uoce duriuſcula ſitum ac poſitionem tam auguſtæ urbis ad æquilibriũ factam retulerit. Sedenim putamus non aliter hoc accipiendum,quàm ut ipſam dicamus* R*omam ad æqualem regulam,& quaſi ἰσονομικῶς, in quadratam ſpeciem conſtructam: quod &* S*ex.*P*ompeius ex* V*errio teſtatur, ratione loci ac mœniũ habita.* V*nde* P*lutarchus etiam, uir in perquirendis* R*omanis antiquitatibus diligens,* Ῥώμην τετράγωνον *uocat: nam & in cæteris quoque ædificijs dicimus aliquid ad æquilibrium compoſitum, quod æqua ratione abſolutum,*

& und

& undecunq; perfectum appareat: tametſi hanc uocem, quæ eſt Aequilibriũ, ex tabulis decemuiralibus ſcimus profectam, quo loco lex talionis continetur: quando & Sex. Cæcilius pœnam talionis ad æquilibrium factam expoſuit, hoc eſt, πρὸς τὴν ἰσονομίαν, habita iniuriarum ratione: ut ipſam uidelicet talionẽ quaſi ad amuſsim, & libellam æquiparent, atq; expendant. Hæc enim uerba ſunt legis: Si membrum rupit meum, è pacto talio eſto. quod & Gellius uir Romanus ex Phauorini philoſophi diſputatione recenſuit. Sed & M. Cicero ἰσονομίαν Latino uerbo exponẽs, æquilibritatem appellat, in libro de natura deorũ: cùm de Atomis illis Democriteis agit. Confugis (inquit) ad æquilibritatem. Sic enim ἰσονομίαν (ſi placet) appellemus: tametſi ſciam in uulgatis quidem codicibus æquabilitatem perperam ſcriptum. Noſtri uerò Iureconſulti (ut id etiam referatur) inter Vrbem & Romam differentiam haud inelegantem ponunt ut, Vrbem uidelicet locum duntaxat intra mœnia intelligamus: Romam uerò & ipſa etiam ſuburbia, quæq; iuxta urbem circũuiſantur: eoq; id aſſerunt, ut intelligi facilius poſsit, quæ aut Romæ, aut in Vrbe iure legationis comprehendantur: nequid in erciſcunda familia diſcriminis aut fraudis naſceretur. De Roma autẽ quadrata, eiuſq; ratione commodius egimus: ne illud Qu. Ennij carmen minus à noſtris intelligatur,

Et quis tum curat Romæ regnare quadratæ.

Cum primo hæc ſaxo appoſita foret in ſpeciem quadratam conſtituto, ut Pompeius & Dionyſius teſtantur: quod & noſter Ber. Oricellarius in ſuis commentarijs de urbe Roma diligenter exequitur.

De Pythagorica philoſophia, ac de Iani frõte quadruplici, ac de Manaſſe rege, eiuſq; ſtatua cũ facie quinceuplici. CAP. X.

Qui de ueterum Theologia commentarios ſcripſerunt, pleraq; uolunt de dijs, eorũq; ſimulacris allegoricè intelligi. Sicuti & Pythagorici philoſophi, qui arcana illa cœleſtis diſciplinæ, ac rerum myſteria, quodam quaſi uelamẽto obduxerunt, ne temere profanũ uulgus ad ea accederet. Quod apud nos Macrobius, & Fabius Placiades demonſtrãt, ut Græcos mittamus, qui multò copioſius hanc partem abſoluerunt. Sed libitum mihi ea referre de Iano, eiuſq; ſimulacro, quæ ex Baßianis commentarijs Vectius Prætextatus recẽſet: qui eum ait appellatum fuiſſe Bifrontem, quoniã & ſuperum & inferũ Ianitor habeatur: quod in Faſtis etiam Ouidianis patet. Sed quadruplici facie eundem finxerunt, & Quadrifórmẽ (ut ait Baſſus) uocarũt, quòd uniuerſa climata ſua maieſtate cõplexus eſt, & in quatuor orbis partes conſpicit: ſicuti hoc ipſum Iani ſimulacrum demonſtrat: ex quo ſaliari carmine ut deorum deus celebratur. Auguſtinus cum de Romanorũ dijs diſſerit, Ianũ (inquit) ipſum bifrontem, & quadrifrontem etiã, tanquã geminum fecerunt. Et quoniã plurimi dij ſelecti erubeſcenda perpetrando amiſerant frontem: quantò iſte innocentior eſſet, tantò frontoſior apparet. Manaſſes quoq; rex Hebræorum, cũ ſtatuã ſibi poneret, quincuplici facie ornatam uoluit: quò maior in eo prudentia, & maieſtas (ut puto) ſignaretur: quod Euſebius Pamphilus, ex Maneti Annalibus tradit. Nam cũ is prophetam Eſaiam interfeciſſet, ſtatuam ſibi poſuit quinq; facies habentem. quod in ſacra etiam hiſtoria legitur.

Quomodo accipiendum ſit apud Varronem Limbus XII. ſignorum, & unde cælum & mundus dicantur: ſimulq́; uerſus additi ex Varronis Menippeis, quàm uenuſtiſsimi. CAP. XI.

Qui

QVi de cælo & mundo ſcripſerunt, copioſe quidem exponũt, qua origine, quo motu, quibusq; partibus cenſeri debeant: ut Plato, & Ariſtoteles. M. quoq; Cicero in libro de uniuerſitate, quem magna ex parte à Platone in Latinum ſermonem tranſtulit, abundè hoc totum diſſeruit. Quæ res cum ſæpe numero ſe ad conſiderãdum offerat, putaui fore nõ indignum, ſi M. Varronis uerſiculos referrem, quos in Menippeis Satyris, ſeu Gynicis, non minori elegantia, quàm doctrina inſeruit: cum cælum ipſum, ignemq́;, & mundum pro eodẽ habendum tradat. ſic enim in Dolio ſatyra, ut Probus etiam Valerius teſtatur in Vergilij commentario:

Mundus (inquit) domus eſt maxima omnium,
Quam quinq; altitonæ fragmine zonæ cingunt:
Per quam limbus pictus bis ſex ſignis
Stellimicantibus, altus in obliquo æthere lunæ,
Bigas acceptat poſthumi: cui ſeplaſia fœtet.
Vocatur à cælatura cælum: Græce ab ornatu κόσμος.
Latine à puritia mundus.

In his limbum ſcribit per orbem cum duodecim ſtellimicãtibus ſignis deferri: uocat autem Limbum hoc loco Terentius Varro, circulum illum, ſiue partẽ, quæ Græce ζωδιακὸς dicitur: qua uoce & Plinius utitur. Quin apud eundem Varronem Coßinius inquit, Capellarum dentes inimici ſationis: quas etiam aſtrologi ita receperunt in cælum, ut extra limbum XII. ſignorum excluſerint. Quia autem à cælare cælum, & ab ornatu κόσμος Græcè dicatur, cũ multi referunt, tum C. Plinius, qui hunc ipſum Varronis locum, ut alia multa ſecutus, ad hunc modum ſcribit: Quem κόσμον Græci, nomine ornamenti appellarunt, eum & nos à perfecta abſolutaq; elegantia mundum, cælumq; haud dubiè

cælati argumento diximus: ut interpretatur M. Varro. adiuuat & rerum ordo deſcripto circulo, qui ſignifer uocatur, in XII. animaliũ effigies: & per illas Solis curſu congruens tot ſeculis ratio.

De quibuſdam legibus: & eorum præmio, qui hoſtes multos interemiſſent: ex libris Ariſtotelis: & quę Firmianus cõtra Enniũ & Ciceronẽ protulerit. CAP. XII.

R*Eferuntur ab Ariſtotele, & alijs permultæ leges, de illorum præmio & dignitate, qui certando, ac ſtrenuè dimicando ex hoſtibus aliquot occidiſſent: ſicuti de Spartanis populis, Perſis, Thracenſibusq́;, & alijs: ſed ea libitum eſt in præſens annotare, quæ ipſe Ariſtoteles in Politicis proſequitur: de his ſcilicet ciuitatibus, ac nationibus, quæ ſuas leges atq; inſtituta ad militarem diſciplinam augendã & confirmandam ſtatuerunt: ſic ut ex cruore hoſtium, ac cædibus, maior animi uirtus atq; dignitas haberetur: Ceu apud Perſas, inquit, Thraces, Scythas, Macedones, & Gallos. complura ſunt inſtituta. Sedenim lex aliquando apud Macedones fuit, qua cautum, eos homines capiſtro cingi, qui nullum hoſtem interemiſſent. Apud Scythas autem & illud decretum eſt, ut hi tantum in celebri conuiuio circũlatam pateram accepturi eſſent, qui ex hoſtibus aliquot occidiſſent. Iberi autem, gens admodum bellicoſa, tot erigere obeliſcos circa ſepulcrum conſueuerunt, quot ex numero hoſtiũ necaſſent. Sed & Carthaginienſes pro expeditionũ numero, in quibus meruiſſent, annulorũ ornatũ retinebant: quò factũ eſt, ut cõplures tum maximè inſignes ſint habiti, qui animo acres atq; feroces, multos in prælijs cũ magna ſtrage obtruncaſſent. Apud noſtros autem Romanos Scipio ille Aphricanus magnopere apud poëtam Ennium gloriatur, quòd per ſanguinẽ hoſtium, & cædes, uiam ſibi ad*

cælum

cælum aperuit: quod ipſe quidem Cælius Firmianus uelut impium, ac ſceleſtum facinus uehementer exagitat: Enniumq; & Ciceronem ea in re uanitatis & impudentiæ arguit, cum in hunc modum de ſe idem Scipio apud Ennium loquatur:

Si fas cædendo cæleſtia ſcandere cuiquam,
Mi ſoli cæli maxima porta patet.

O quantis in tenebris Aphricane (inquit Firmianus) uerſatus es, uel potius, ô poëta, qui per cædes & ſanguinem patere in cælum aſcenſum putaueris. cui uanitati & Cicero aſſentit. Eſt uerò, inquit, Aphricane: nam & Herculi eadem iſta uia patuit.

Petronii Arbitri carmen appoſitum: in quo Ciconiam Pietaticultricem & Gracilipedem dixit: tum inibi de alitis eiuſdem pietate non indigna relatio. CAP. XIII.

LEgebamus nuper Venetiis ego & Ioannes Venetus Petronij Arbitri Satyricon opus contra declamatores: in quo cùm alia multa nos magnopere affecerunt, tum illud præcipuè carmen, in quo de Pauone, & Ciconia ludens, illum Babylonico aureo amictum: & ciconiam Pietaticultricem, Gracilipedem, Choraliſtriam, & Exulhyemē appellauit. Sed adſcribemus eiuſdē uerſus: eoq; libentius id agendū eſt, quòd in uulgatis ferè codicibus, nō pauca deprauata, atq; interliſa diligens lector cōperiet.

Tuo palato, inquit, clauſus pauo naſcitur,
Plumato amictus aureo Babylonico.
Ciconia etiam grata peregrino hoſpita,
Pietaticultrix, gracilipes, choraliſtria:
Auis exulhyemis: titulus tepidi temporis,
Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo.

Neq; deſunt apud ueteres, qui referant, ipſam quidem Ciconiæ

coniæ imaginem exculpi olim ſolitam ſuper ſceptris Regum, quò eorũ pietas, atq; iuſtitia indicaretur. Illud enim uetus ἀντιπελαργεῖν *peruulgatum eſt, de ingenio atq; pietate* Ciconiæ *erga parentes : quod etiam diuus* Ambroſius *confirmat, qui* Romanorum, *inquit, uſu alitem hanc pietatis nomine honeſtatam.*

De legatione Gallorum ad regem Alexandrum, ac de illorum congrua & opportuna reſponſione, contra ambitioſam regis inſolentiam. CAP. XIIII.

QVANTA *celebritate nominis, atq; magnitudine imperauit* Alexander Philippi *filius, uniuerſa antiquitas memorat : quando nemini par felicitas, & animus in obeundis bellicis rebus, atq; ſuperandis periculis contigerit: quò factum eſt, ut pleræq; nationes atq; populi, muneribus ſummis atq; honoribus illum decorare, atque auguſtiorem reddere conarentur: ſed quæ de* Gallorum *legatis ſcripta ſunt ab autore* Strabone, *uiſum mihi eſt, ut hoc loco adnotarem. Ad hanc enim propè ſententiam de* Gallis: Alexander *(inquit) ille* Macedo Philippi *filius, in ea nobili expeditione, quam contra populum* Thracenſem *ſuſcepit, cùm* Triballorum *præterea gentem inuaſiſſet,* Gethas *ipſos acceßit, eorumq; urbem in ſuam poteſtatem redegit. Itaq; paulò mox à* Syrmo Triballorum *rege, & alijs permultis munera capiens, ad ſuos remeauit. Sed interim ad* Alexandrum *mittuntur amicitiæ eius conſequendæ nomine* Gallorum *legati, qui eam regionem prope* Adriam *incolebant.* Eos *uerò* Alexãder *pro regis dignitate cùm comiter atq; amicè accepiſſet, in celebri (ut fit) conuiuio legatos rogauit,* Quid *illud præcipuè foret, quòd illi præ cæteris extimeſcerent,* (Putauit *enim de ſeipſo reſponſuros).* Qua *in re* Galli *(ut homines ſunt ingenio ſimplici,*

atque

atque barbaro) nil aliud (reſponderunt) ô rex: quàm ne cœlum ſupra nos corruat. In quo deluſa eſt inſoleſcentis regis ambitio, & importuna interrogatio.

Poëtæ Vergilii uerſus appoſiti de Numa rege, quòd canus in adoleſcentia fuerit; & quòd Strabo idipſum de L. Tarquinio rege retulerit. CAP. XV.

PVb. Vergilij uerſus ſunt in libro Aeneidos VI.
Quis procul ille autem ramis inſignis oliuæ
Sacra ferens? noſco crines, incanaq́; menta
Regis Romani: primus qui legibus urbem
Fundabit, Curibus paruis, & paupere terra
Miſſus in imperium.-

Quo loco de Pompilio Numa intelligendum eſt, quoniam ſic ipſe autor Vergilius uidetur ſenſiſſe: itaq́; Honoratus Seruius canum fuiſſe Numam à prima ætate aſſerit: eoq́; nomine dictũ à poëta Vergilio, incanaq́; menta: quod equidem non recolo me unquam legiſſe apud alium quenquam ex ueteribus. Strabo autem autor grauiſsimus, & in priſcis monumentis diligens, Tarquinium refert fuiſſe à pueritia caneſcentẽ. Vrbes, inquit, XII. cõditæ ſunt à rege Tarquinio, in quo tam egregia floruit ſapientia, ut ab ineunte pueritia canum fuiſſe referant. Neq; autem me latet periphraſticos poſſe accipi canos in homine, pro ſenili prudentia: & in iuuene canitiem pro ſapientia. Sed utcunque ſit, minimè hoc prætereundum exiſtimaui: quod in hac re obſeruatum eſt à Strabone de rege Tarquinio: cùm præſertim Vergilius idem Numæ tribuerit.

PETRI CRINITI DE HONESTA DISCIPLINA LIBER QVINTVS.

Quàm multiplici doctrina præſtet Io. Picus Mirandula: & iudicium ab eo egregiè factũ de Hebræis, Græcis, atq; Latinis doctrinis, earumq; differentia. CAP. I.

EGIMVS *nuper ego, & Laurẽtianus, cum Io. Pico Mirandula: qui ut homo in optimis quibuſq; diſciplinis maximè occupatus, complura doctè & copioſè retulit de principijs, ac uarietate ſcientiarum: tum de multiplici philoſophiæ cognitione, & autoribus, apud diuerſos populos atque regiones. Sed inter alia multa de Hebræis, Græcis, ac Romanis, quãtum equidem memoria poſſum repetere, in hunc modum diſſeruit. In Hebræorũ, inquit, philoſophia omnia ſunt uelut quodam numine ſacra, & in maieſtate ueritatis abdita; ceu prodigia quædam, & arcana myſteria. In Græcorum uerò diſciplinis, ingenium, acumen, & omnigena eruditio apparet: ut nulla unquam gens fuerit, quæ dicendi copia, & ingenij elegantia cum illis poßit conferri. In Romana uerò academia ea ferè omnia, quæ ad ciuitatẽ, & uitæ mores pertinent, grauiter & copioſè ſunt explicata, ac magnificè dicta. Sic, ut grauitas maximè Romanis, & imperij maieſtas: Græcis ingeniũ, & acumen, Hebræis doctrina ſecretior, & quaſi diuinitas (ut Picus dicebat) adſcribi poßit. Quod ipſa Moſis uolumina, & uaticinia illa prophetarum magnopere probant. Ad hanc igitur ſentẽtiam noſter Picus de ueterum diſciplinis, atque ingenijs diſſerebat. Sed enim M. quoq; Cicero de Græcis ipſis elegan-*

ter quidẽ hæc protulit in oratione pro L. Flacco: Hoc ego *dicam de toto Græcorũ genere: tribuo illis literas, do multarum artium diſciplinam, non adimo ſermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam, deniq; etiam ſiqua ſibi alia ſumunt, nõ repugno: teſtimoniorũ religionem & fidẽ nunquam iſta natio coluit.* Quin & Iamblichus *inter* Platonicos *nobilis, Græcos ipſos leuitatis, atq; inconſtantiæ accuſat: cũ* Aegyptios *uel Hebræos (quos appellat barbaros) in deorum cultu atq; obſeruantia conſtantes atq; egregios aſſerat.* Sed *eius uerba ſubſcribam, cum grauiter & copioſe hoc totum in ſuis myſterijs expreſſerit:* Par *eſt, inquit, in deorum cultu ritus ueteres, tanquam ſacros & optimos, ſemper cuſtodire, eosq; intactos & inuiolatos ſeruare, ne quid omnino addatur, aut etiã adimatur.* Hinc *enim factum eſt, inquit, ut numina ipſa & uota, comminuta ac debilitata appareãt, quod ex ipſa quidem præuaricatione, ac nouandæ religionis ſtudio permulta immutata ſint, & in dies magis immutentur.* Nam & Græci *ipſi ſuopte ingenio rerum nouarum ſtudioſi, in quamlibet partem facile ad quæq; momẽta uertũtur: ut qui leues ſint, & inſtar nauis, in qua nihil ſabuli inſederit, nihil omnino ſeruant, quod à maioribus acceperint: ſed immutantes ſubinde omnia, uetera eijciunt: & ex ingenita leuitate alia atq; alia commutant, in re nulla cõſtantes.* Barbari *autẽ, inquit, ut moribus firmi atq; integri ſunt, ſic etiã in iiſdẽ ſermonibus atq; ſententijs maxima cõſtantia perſeuerãt: quò fit, ut ipſis dijs meritò ſupra alios inſederint, & orationes offerãt illis maximè acceptas, quæ nulla ratione ab alijs poſſunt immutari.*

Creditum eſſe ad gratiam & formam conferre cibum ex lepore: tum lepida hiſtoria de Alexandro Seuero Imper. additis uerſiculis non inuenuſtis. CAP. II.

Factum

FActum prudenter eſt à Conſtantio Auguſto imperatore, qui principum Romanorum mores, ac uitam, deſcribi curauerit: eoq́; ſtudio & affectu res eorum geſtas legebat, ut nihil ad imperium Romanum, eiusq́; maieſtatem ſeruandam magis pertinere iudicaret. Siquidem non geſta modò principum in his debent explicari, ſed etiam mores, ac dicta copioſè referri: ne quid à poſteris deſideretur, quod ipſam humanitatẽ, eiusq́; cultum inſtruere, atq; communire poßit. Illud autem de Alexandro nuper Seuero Imperatore libenter legi, qui Leptitanus fuit, elegantijsq́; poeticis, & omni eruditionę plurimum delectatus, quod in urbe olim de forma eius, ac decore, dicterio nõ illepido circumlatum eſt. Sedenim ex ueterũ iocis, cùm hi homines formoſi, ac uenuſti per ſeptem dies credantur, qui leporem comedant, ac idem Seuerus Alexander quotidie lepuſculos eſitaret, iocus emerſit in uulgus, Imperatorẽ ex cibo leporum formam ſibi & gratiam aucupari. Sed appo nemus ipſos uerſiculos, quò facilius rei feſtiuitas, atq; Imperatoris reſpõſum appareat: in quibus nõ carminis probitatẽ, ſed urbanitatẽ potius uir mediocriter doctus agnoſcet:

Pulchrum quòd uides eſſe noſtrum regem,
Quem Syrum ſua detulit propago:
Venatus facit, & lepus comeſus,
Ex quo continuum capit leporem.

Quibus Alexander eleganti reſponſo talionem retulit, & quidem Græcis uerſiculis: ſed Latini tantum reperiuntur, quod equidem ſciam, in hunc modum:

Pulchrum quod putas eſſe ueſtrum regem,
Vulgari miſerande de fabella:
Si uerum putas eſſe, non iraſcor.
Tantum tu comedas uelim lepuſculos,

Vt fias,animi malis repulſis,
Pulcher:ne inuideas liuore mentis.

Valerius autem Martialis,ut homo Hiſpanus, elegãti hoc epigrammate Gelliæ deformitati illuſit,cùm formam de leporis cibo uendicaret:

Cum leporem mittis:ſemper mihi Gellia mandas,
Septem formoſus Marce diebus eris.
Si uerum dicis,ſi uerum Gellia mandas,
Ediſti nunquam Gellia tu leporem.

C.quoq; Plinius,quo loco de remedijs morborum agit, ex diuerſis animantibus, de lepore inquit ex Catonis ſententia, eius aſſumpto cibo fieri ſomnioſos; tum uulgo etiam perſuaſum,conciliari ex eo corpori gratiam,etſi perquam friuolo(ut inquit)ioco receptum id eſſe putauerit.

Quòd optimi oratores in dicendo exciderint: tum de Franciſco Barbaro, & Sothino Senenſi Iurecõſulto, qui & apud Põtificem maximum, & apud Venetum principem dicturus obticuerit. CAP. III.

NOtum eſt omnibus,quãtũ & Demoſthenes,& Theophraſtus ingenio,& eloquentia apud Græcos præſtiterint,ut in tota penè Græcia uix unus aut alter pari iure cum illis conferri poßit:ſed hi tamen(ut ueteres memorant) dum uerba aliquando facturi eſſent, ſubito pauore affecti,à ſermone defecerunt.Nam Theophraſtus apud populum Atheniẽſem dicturus, præ pudore(ut creditur)obticuit. Idem quoq; Demoſthenes apud Philippum regem Amyntæ filium fecit. Quod & noſtra ætate aliquãdo accidit: Nam uiri aliquot & doctrina, & in rebus gerendis prudentia non uulgari, inter orandum exciderunt: ſicuti ex populo Senenſi Barth. nuper Sothinus iuris cùm ciuilis, tum pontificij conſultißimus, qui Alexandro Pon-

tifici maximo ſuæ ciuitatis nomine gratulaturus, in media propè oratione excidit, quam illi Ang. Politianus dictauerat. Quin idem pòſt Sothinus anno ſuperiore (cum Venetijs agerem) apud Auguſtinum Barbadicum Venetæ reipub. principem dicturus, cœpit orationem, ſed nihil tamen exprimere potuit. Franciſcus autem Barbarus, uir & conſilio, & eloquentia maximus, apud Philippum Mediolani ducem uerba facturus, cum in hunc modum cœpiſſet: Magnum eſt nomen tuum princeps maxime in uniuerſa terra: ac paulò mox orationis oblitus, quã didicerat, cœpit à capite repetere: & cùm deturbatus ægrè conſiſteret, interim dux Philippus, ut homo ſapiẽs, & modeſtia ſingulari, qua ſi eum interpellaret, apprehenſa Barbari manu familiarius aliud, atq; aliud ab eo cœpit percontari, quouſq; illum animo labentem firmauit, & ad capita orationis deduxit: qua in re nõ minus apparuit ducis maximi modeſtia, quàm Veneti oratoris uerecundia.

Quòd Rom. homines initio imperii cõtempſerint meliores diſciplinas: & quãdo ipſa poëtice in urbem acceſsit, tum fuiſſe graſſatores dictos à Romanis poëtas: & Horatii uerſus expoſiti. CAP. IIII.

RElata ſunt in Romanis Annalibus Senat. Conſ. contra Rhetores, tum edicta etiam contra philoſophos, quibus cautum, ne in urbe eiuſmodi homines agerent: quoniã putabant ſurgente imperio eorum animos molleſcere, & quaſi corrumpi, qui ad otium magis, & animi quietem diuerterent, quàm qui armis & in bello aßiduos, ac ſtrenuos, ſe demonſtrarent. Nam Ro. tum popu. eum uirum præcipuè laudabat, cùm bonum colonũ, & ſtrenuum militem uocabat. Sed eos quoq; homines improbatos primò à Romanis comperio, qui carmen ſcriberent, ac poëticæ facultati

facultati incumberent. Quod ob eam maximè cauſam putaui obſeruandum, quòd in quorundam libris legitur, Romanos *quidem ipſos maximum honorem ſemper habuiſſe profeßioni poëticæ, pro'que ſumma dignitate accepiſſe, ſi ſua geſta à poëtis deſcriberentur: quam rem & M.Cicero alicubi aſſerit: ſed exempla quædam, ac meliorum autoritas tradit, contrà accidiſſe. Siquidem anno urbis conditæ circiter* XX.*&* DC. *in Vrbem eſt inuectum hoc ipſum poëtices ſtudium: quo uidelicet tempore ſecundũ bellum contra Pœnos à* Romanis *incœptum eſt: quod idem* M.Cicero*, atque alij complures referunt.* Ex *quo* Licinij Porci *carmen hoc eſt, quod à* Gellio *quoq; aſſertur:*

Punico bello ſecundo Muſa pennato gradu
Intulit ſeſe bellicoſam in Romuli gentem feram.

Quo loco Licinius *poëticam ipſam inuaſiſſe* Vrbem *ſignificat: quòd eiuſmodi tum poëtæ audacius atque improbius mores* Romanos *notarent: cuiuſmodi* Næuius *fuit, atq; Lucilius: quod ab* Horatio Flacco *pereleganter aſſertum eſt his uerſibus:*

Libertasq; recurrentes accepta per annos
Luſit amabiliter. donec iam ſæuus apertam
In rabiem uerti cœpit iocus, & per honeſtas
Ire domos impunè minax: doluere cruento
Dente laceßiti &c.

Sed & M.Cicero *ſcribit, datum fuiſſe uitio* M.Nobiliori *à* Catone*, quòd is* Q.Ennium *poëtam, cùm conſul foret, in* Aetoliam *prouinciam ſecum duxiſſet.* Nam *& idem* Cato*, qui Cẽſorius dictus eſt, in libro quem de moribus fecit, multò explicatius, atque apertius docet, nullum fuiſſe honorem poëtis: cuius uerba ſubijciam, ſicuti à* Gellio

etiam in Atticis adducuntur. Romani,inquit,noſtri equos carius,quàm coquos emebãt;poëticæ artis honos nõ erat: ſi quis in ea ſtudebat,aut ſeſe ad cõuiuia applicabat,graſſator uocabatur. Ex quibus apertè conſtat,nõ modò poëtas ipſos primò in Vrbe pro ineptis reiectos, ſed etiam graſſatores uocatos.unde illud Horatianum:

Græcia capta ferum uictorem cepit,& artes
Intulit agreſti Latio:ſic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius.

Qui maximè Dii extra Vrbem Romam templa habuerũt, & qua ratione: tum quòd iidem Romani ex Solonis legibus ſepulcra extra Vrbem haberi uoluerunt. CAP. V.

IN *eorum libris, qui de Dijs ac religionibus ſcripſerũt, compertum eſt,* Aegyptios *quidem populos* Saturni *ac* Serapis *tẽpla extra urbẽ habuiſſe,cùm aliorũ tamen* Deorum *permulta in urbibus & oppidis uiſerentur; cuius rei cauſam hanc referunt,quòd his uidelicet tantũ duobus* Dijs *ſanguine & uictimis litarent; cæteris uerò omnibus ture, & precibus:quod* Horus Aegyptius *apud* Macrobiũ *etiã teſtatur.*Neq; *enim pertinere ad urbis fortunas & dignitatem uiſum eſt,eius numinis templum intra mœnia conſpici,cui ſanguine litarent.*Rom. *autem popu. ratione propè conſimili quoſdam* Deos *cenſuit extra* Vrbem *ſtatuendos, illiſq; templa extra pomœrium facta ſunt:ſicuti* Aeſculapio,Vulcano,*& alijs:ne uidelicet peſtis, uel incẽdia urbẽ ingrederentur,eamq; male afficerent.*Ex quo Deos *quidẽ ipſos coluerunt, ſed extra urbem tamẽ excluſerũt:quod à* Plutarcho *in* Romanis *quæſtionibus explicatur: nã* Romulus *primò* Vulcani *templum procul ab urbe conſtituit.* Ariſtoteles *uerò in omni doctrina excellens, templa quædam deorum intra mœnia habẽda exiſtimat,alia porrò ext*

rò extra mœnia:ſicuti & in media(inquit)urbe templum Gratiarum: quò omnes intelligerent, quantum ad officia humanitatis pertineat,gratiam bene merenti aliquam referre. Sed & ſepulcra item, quæ ſacra ferè habita ſunt, S. P.Q.R. *extra urbem diu habuit: quod ipſæ* X I I.*tabulæ demonſtrant, quibus cautum eſt, ne intra pomœrium cuiuſquam ſepulcra forent.*In *quo ſecuti uidentur* Athenienſium *leges,& inſtituta:qui pari credo ratione nullũ prorſus ſepulcrum in urbem admiſerunt, quod ipſum ex lege* Solonis *decretum eſt, quæ in hunc modum præcipit:* Ne *ſepulcra in urbe ſunto.* In *tabulis autem noſtris decemuiralibus ita ſcriptum:*In *urbe ne ſepelito,ne'ue urito.*Quod *&* M.Cicero *in ſuis legibus copioſè proſequitur:ut in epiſtolicis etiam ſcripſimus.*

De Traiano Aug. cum præfecto militum, eiuſq; ſermone ad eum: ac de eiuſdem Imperatoris geſtis,ac uictoriis maximis. CAP. VI.

DE *Traiano imperatore, eius'que rebus geſtis permulta quidem memoria digna ab antiquis ſcribuntur.* Nam *& hic* Plutarchum *philoſophum præceptorem habuit, cuius diſciplinis ingenij cultum, moresq; honeſtiſſimos eſt adeptus:ut à Sen.* P.Q.R. *tanto imperio digniſsimus haberetur.Sed illud interim de* Traiano *libitum referre, quod in Suidæ collectaneis obſeruatum eſt. Cùm is igitur coram* Romanis *magiſtratibus aliquando adeſſet,gladium,quem geſtabat, è uagina eduxit,nudum'que* τῷ ὑπάρχῳ *exhibuit dicens:* En *accipe gladium: quòd ſi hic quidem principe dignus eſt, utere pro me. Sed ipſa Græca neſcio quo pacto cultius atque grauius rem exprimunt:* δέξαι τὸ ξίφος τοῦτο, καὶ εἰ μὲν καλῶς ὑπάρχω, ὑπὲρ ἐμοῦ, εἰ δὲ μὴ, κατ' ἐμοῦ χρῆσαι. *Tam acceptum uerò*

eius imperium militibus fuit, ac tanto amore, & affectu ſemper habitum, ut fines Romani imperij longe late'que diffuderit: quod apud Græcos multi, & Eutropius apud nos in Romanis annalibus ad ualentem Aug. refert: nec enim Datiam modò prouinciam, Decibalo uicto, ſubegit, quæ decies centena millia paſſuum in circuitu continebat: ſed Armeniam quoque recepit, & Aſſyriam, Meſopotamiam, & Arabiam in prouinciæ formam redegit: ut Indiam deinde inuaderet, cùm Seleuciam, Cteſiphonem, ac Babylonem clariſſimas urbes occupaſſet, regibus partim interemptis. Vnde Traiano imperante uetus dignitas, ac illa quaſi maieſtas Romani faſtigij ad Auguſtũ decus aucta eſt. Nam & illud paßim ab omnibus probatum eſt: ipſum quidem Traianum militarem gloriam ciuilitate animi ac ſingulari modeſtia ſuperauiſſe. Ex quo illud celebre dictum, Ne ſis Traiano melior, Auguſto felicior.

Cautum ex XII. tabulis contra eos, qui alienas ſegetes excantare, & pellicere tentaſſent. Et Plinii uerba notata, & expoſita: imbiq; prodigium maximũ adſcriptum de agris Vectianis. CAP. VII.

IN *decemuiralibus tabulis notatum fuit apud ueteres, eos quidem capiti obnoxios iudicari, qui alienas ſegetes excãtaſſent, aut ullis ueneficijs, & carminibus pellicere auſi eſſent. In quo etſi uideo reprehendi Saſernas, atq; alios autores, quòd in eorum libris incantationes quaſdã retulerint: uidetur tamen haudquaquam fuiſſe indignum obſeruatione: cùm Romana illa ſeueritas de re hac in duodecim cauiſſet: ita enim in his relatum, ſicuti & C. Plinij teſtimonio probatum:*

Ne pelliciunto alienas ſegetes excantando:

Ne incantanto: ne agrum defrudanto:

Ne frug

Ne frugem aratro quæſitam mox furtim depaſcunto.
Puberes ſi ſecanto, Cereri eos ſuſpendunto.
Impubes arbitratu prætoris uerberanto:
Ac noxam duplionem decernunto.

Quod ego uel ob id afferendum putaui, ut eiuſdem Plinij *uerba facilius intelligantur: qui cùm de incantamẽtis agat, & uerborum uiribus:* In XII. *inquit, tabulis etiam ſcriptũ, qui fruges excantaſſent, & qui malum carmen incantaſſent.* Ex *his enim apertè cognoſcimus:* Excantare ſegetes *atq;* Pellicere, *ſacra eſſe uocabula, & eiuſmodi incantationibus propria: ſicuti* Porricere exta, Procurare *fulmina,* Legere *oſſa, & alia eius generis permulta, de quibus ſuo loco diximus.* Putamus *enim maximè ad honeſtam eruditionem pertinere, non modò uires, ac poteſtatem rerum, uerborumq; cognoſſe: ſed & etymõ, & proprietatẽ: quod &* Fabius *in primis* Quintilianus *præcipit.* Nam *& poëtæ interdum ueteres ſic ea ſuis carminibus inſerunt, quæ ad ſacra ritusq; pertinẽt, ut neq; ſenſus alicubi, nec eruditio admodũ deprehẽdatur.* Sed *libet etiã (quoniã de incãtamẽtis & ueneficijs egimus) portẽtum adijcere, qđ à* Plinio *ipſo notatũ eſt de agris* Vectianis *ætate* Impa. Neronis *pmutatis.* Prodigiũ, *inquit, ſuper omnia, quæ unquã audita ſunt, uideri hoc debet: cũ in agro* Marrucino Vectij Marcelli, *qui eques* Romanus *fuit, &* Neronis *procurator, uniuerſum oliuetũ uiã publicã tranſgreſſum ſit, atq; ipſa prædia ex loco ĩ cõtrarias ſedes pfecta ſunt.* Quod *in geſtis etiã* Neronis *idẽ ſe* Plinius *expoſuiſſe pſitetur: etſi uerecũdia ipſa minus ad fidẽ tã pdigioſi ac inauditi portẽti inclinauerit.*

Quantum pro ueritate inuigilandum, ac de Indorum philoſophis, eorũq; ſtudio pro ueritate: ac pœna perpetui ſilentii contra mendaces. CAP. VIII.

PLatonis ſententia eſt, Nihil magis ſpectare ad officiũ philoſophi, quàm cæteris omiſſis ueritati aſſiduè incumbere: quoniam hæc tam altè poſita eſt, tamq́; in tenebris obuoluta, atq; recondita, ut nihil ſit æquè difficile, quàm eam indagando peruestigare, ac peruestigatam cognoſſe. Ex quo, ut in alijs permultis, in hoc etiam cum ueteribus philoſophis placita Christianorum conſentiunt, aſſerentium, Nihil in tota uita aut eſſe amplius, aut melius, quàm diuinæ ueritatis patrocinium ſubire, & in eius maieſtate conquieſcere. Sed in Chaldæorum doctrinis, atq; Gymnoſophiſtarũ diſciplinis, tam celebre atq; excultum eius ſtudium fuit, ut eorum dogmata & leges huiuſmodi homines maximè obnoxios facerent, qui in aliquo eſſent mendacio deprehenſi. Nam in republica ipſa Indorum, primus quidem ordo ac dignitas eorum cenſebatur (ſicuti à Diodoro, & alijs traditur) qui philoſophiæ ſacris occupati, optimis quidem diſciplinis incumberent. Hi autem ab omni prorſus ſeruitio ac imperio alieni erant, & quaſi Dijs accepti, defunctorũ iuſta curabant: tum rerum cauſas perquirẽtes, ſingulis anni principijs conueniebant, pluuias & uentos, calores, & frigora, morboſq́; futuri anni prædicentes, uniuerſo populo in communem uſum conſulebãt. Quòd ſi quis falſa prænuntiaſſet, haud id quidem impunè faciebat, ſed perpetui ſilẽtij pœna mulctabatur, ſic ut per totam uitam nihil omnino proloqui liceret. Nam & Socrates apertè dicebat: uerum quidem hominem præter cætera omnia mendacij oſorem eſſe. Quin in Symandij regis monumento, iudicũ quoq; imagines ſculptæ fuerũt, quibus ab ipſo collo, ueritatis effigies pendebat, oculiſq́; penè clauſis, ac libris circũpoſitis conſpicuè. de qua re commodè aliàs ſcripſimus, cùm de Hieroglyphicis AEgyptiorum ageremus.

Quòd

Quòd eruditè Pythagoras hominũ ætatẽ in quatuor partes diuiſit: atq; inibi etiã de Seruio Tullio, qui Ro. ciuiũ treis ætates notauerit: ex Tuberone & Gellio. CAP. IX.

EGregiè profectò & eruditè factum eſt à philoſopho Pythagora in diſtinguenda, annotandaq; hominum ætate. In quatuor enim partes uitam ipſam diſtribuit hoc modo: παῖδες εἴκοσιν, νεανίσκοι εἴκοσιν, νέοι εἴκοσιν, γέροντες εἴκοσιν. *Has autem ætates idem Pythagoras quatuor anni temporibus condigna ſimilitudine comparabat: uidelicet uerno tempori pueros, æſtati adoleſcentes, autumno iuuenes, hyemi ſenes. Accipit autem adoleſcentes puberes, ſicuti etiam iuuenes uiros: quam rem & Diogenes Laertius in libris de uitis philoſophorum recenſet. Seruius autem Tullius, qui Rom. populi rex prudentiſſimus eſt habitus, cùm cenſum urbis conſtitueret, ac illas claſſes pro ætate ordinaret, in treis quidẽ partes ciues ſuos diuiſit, ut eſſent ad annum uſq; XVIII. pueri, & inde ad annos XLVI. iuniores: ſupra illam uerò ætatẽ ſeniores: quod ipſum à Tuberone in Romana hiſtoria notatum eſt: ſicuti & Gellius quoq; in Atticis retulit. Var. autem Terentius, qui eſt habitus togatorum doctiſſimus, quinq; partes hominum uitæ attribuit: itaq; omnem gradum, præter extremum in annos XV. diuidit. Primò enim ad annum XV. Pueros appellat, quòd impubes, & pueri ſunt. Secũdo ad XXX. annũ Adoleſcẽtes tradit, ab adoleſcẽdo nominatos. Tertio Iuuenes dictos ad annũ uſq; XLV. eò quòd rempub. quidem domi & foris egregiè poſſent iuuare. Quarto Seniores, quòd ea maximè ætate ſeneſcere corpus hominum incipiat: indeq; in exitũ uſq; uitæ Senectus dicitur, quòd eo maximè tẽpore hominũ corpus ſenio laboret. De quo Cenſorinus uir Romanus copioſe ad Cerellium ſcribit: quo loco Hippocratis*

etiam medici, Solonis, & Staſeæ opinionem retulit in homĩ num ætate ſignanda, atq; definienda: quæ apud autores facilè diligentiores comperient.

Quo commento, atq; ſæuitia Iulianus Imperator contra Chriſtianos deſæuierit: ac de eius libris contra Chriſtum, & qui maximè illis reſponderunt. CAP. X.

EVſebius Pamphilus, Auguſtinus, & alij copioſe memorant, qui potiſſimũ Romani principes, & qua ſæuitia Chriſtianos, eorũq; religionem ſunt inſectati. Nõ enim ferebat S.P.Q.Rom. aduſq; Conſtantinos Imperatores, Chriſtianũ nomẽ ſurgere, aut amplius euagari. Verùm de Iuliano Imperat. qui Byzãtius fuit, mirificũ prorſus cõmẽtum, atq; adeo callidũ traditur, quo Chriſtianos populos ab inſtituto, atq; incœpto ſuæ religionis depelleret. Non enim ui, nõ cædibus, nõ tormentis, (ſicuti permulti fecerũt Imperatores, ſæuiſſimi quidẽ, atq; ſanguinarij) ſed alia ratione aggreſſus eſt, ut eos ad ueterẽ Romanamq́; religionem cõuerteret. Nã prolatis præmijs, ac dignitatibus, tum blandimẽtis etiã, atq; perſuaſionibus ſic effecit, ut is multò plures occupauerit, quàm q̃ crudeliter eos, atq; immaniter perſequẽdo attriuerit. qđ & Ruffinus etiã ad Chromatiũ ſcribit. Idcq́; tñ Iulianus Auguſtus edicto cauit, ne Chriſtiani hoĩes ꝓuinciarũ procuratiões haberẽt, neq; ius dicerẽt: q̧ ipſa (ut dicebat) Chriſtianorũ lex uti gladio prohiberet. Quin & cingulũ militiæ nemini prorſus cõceſſit, q̃ Romanis Dijs ac numinibus nõ ĩmolaſſet. Nã ſacra illa Romana tã reuerẽter, ac religioſè coluit, ut uulgò etiã Victimarius diceretur. Sed & pari edicto conſtituit, ne Chriſtiani ipſi gẽtiliũ ſcholas, atq; gymnaſia, adire poſſent: quò minus ĩ bonis ſtudijs atq; diſciplinis ꝓficerẽt: qđ ab ipſo etiã Marcellino Ammiano refertur, ut Auguſtinũ, Hieronymũ ac Rufi

num

nũ mittamus. Ammianus enim etſi ſub ipſo Imꝑatore Iuliano meruit, atq; in acie uerſatus eſt: neſcio tñ quo pacto de Chriſtianis ipſis modeſtius multò, quàm aut Zoſimus, aut Cor. Tacitus loquitur. Illud quoq; notãdũ eſt, de eodẽ Iuliano, fuiſſe illũ Græcè ac Latinè apprimè doctũ: tũ inter alia multa libros VII. uerbis petulantiſſimis contra Chriſtum effudiſſe, cùm Parthicã expeditionẽ urgeret: quibus (ut eſt autor Hieronymus) fortiſſimè reſponderunt, Methodius, Euſebius, atq; Apollinaris: ſed hæc alibi copioſè diſſerui.

Quàm egregiè doctus in omni philoſophia Vergilius fuerit: & quo modo ea quę de inferis, & campis Elyſiis ſcribat, ex Gobria mago tranſtulerit: apud Academicum Xenocratem. CAP. XI.

PRo *comperto apud omnes eſt, P. Vergiliũ omniũ philoſophorum decreta atq; opiniones egregiè calluiſſe: quod ipſum cùm locis multis probauit, tũ in libro maximè Aeneidos VI. in quo ſatis, abundeq; uidetur aſſeruiſſe, quantũ uidelicet humanas omneis, atq; diuinas diſciplinas didicerit. Sed quæ de Cocyto, & Acheronte fluuijs retulit, tũ de Minoë, ac Rhadamantho, qui (ut appellat) quæſitores apud inferos ſint, ac de campis Elyſijs, ubi beatorum animæ ſempiterno æuo fruãtur, ea quidem omnia ex ipſis philoſophiæ penetralibus eruta ſunt, è media Academia aſſumpta: etſi grammatici noſtri ex Græcorũ fabulis, atq; poëticis commentis accepta dicunt: nihil prætereà aliud quærentes, niſi quod obuium, decantatum, atq; expoſitum ſit. Nos autem apud Xenocratem Academicum, qui Platonem audiuit, relata hæc à Socrate legimus. Is enim ex Gobria mago de animæ pœnis, atq; beatitudine, hoc idem ſe accepiſſe tradit. Sed apponamus Vergilij carmen, ut facilius intelligatur, quàm Gobriæ relationi accedat:*

Hic locus eſt, parteis ubi ſe uia findit in ambas:

Dext

Dextera, quæ Ditis magni ſub mœnia tendit:
Hac iter Elyſium nobis: at læua malorum
Exercet pœnas, & ad impia tartara mittit.
Et paulo mox,
Reſpicit Aeneas ſubito, & ſub rupe ſiniſtra
Mœnia lata uidet, triplici circundata muro:
Quæ rapidis flammis ambit torrentibus amnis
Tartareus Phlegeton: torquetq; ſonantia ſaxa.
Porta aduerſa ingens ſolidoq; adamante columnæ,
Vis ut nulla uirûm, non ipſi excindere ferro
Cælicolæ ualeant: ſtat ferrea turris ad auras:
Tiſiphoneq; ſedens, palla ſuccincta cruenta,
Veſtibulum exſomnis ſeruat noctesq; diesq;.
Hinc exaudiri gemitus, & ſæua ſonare
Verbera: tum ſtridor ferri, tractæq; catenæ.

Sed nunc ea apponamus, quæ ſapiẽs Gobrias apud Xenocratẽ refırat ex æneis tabulis cũ Xerxis ætate inſulã Delon cuſtodiret. Didici (inquit Gobrias) ex tabulis æneis, mortaliũ animas (ubi corpus exuãt) in occultiorẽ locũ ſub terrã demigrare. In quo Iunonis regia eſt (quã poëta noſter Vergilius infernã uocat). Siquidẽ (inquit Gobrias) cũ terræ ipſius elementũ mediã orbis partẽ teneat, cælũ uerò in ſpecie orbis ſit: eius quidẽ mediã partẽ Dij cælites nacti ſunt: alterã uerò inferiorẽ, partim fratres cælicolarũ, partim nepotes. Veſtibula autẽ ipſa eius regiõis, quæ Plutonis eſt, clauſtris æneisq; catenis undiq; uinciũtur: eos uerò q prætermeãt, fluuius Acheron primò, et mox Cocytus excipit. Deinde aũt ad Minoẽm & Rhadamanthũ ducuntur, in eã uidelicet regionẽ, quæ ueritatis titulũ præfert: ibi enim aſſidẽt iudices cuiuſq; uitã examinãtes, ubi neutiquã locus eſt mẽdacio relictus: ſed enim quibuſcunq; boni dæmones

dæmones in uita ipſa aſpirauerint, ad Elyſios cāpos, id eſt, piorū locū ſe omnes recipiūt: ubi uer quidē aſſiduū, uarijs omnigeniſq; fructibus uiget: ibidemq; læti fontes præniten tibus undis blāditer obmurmurāt: & prata uirētibus her bis, uarijs depicta coloribus. Neq; deſunt philoſophantiū cœtus, poëtarumq; et Muſarū chori ſuauiſſimè cōcinētes: iocunda & grata conuiuia: tū potantiū uenuſti ac hilares cœtus: lætitia uerò inuiolabilis, & uitæ ſuauitas maxima. Nec enim frigoris illic aut æſtus nimiū, ſed cæli pfectio: ſa lubritate aëris, & calore ſolis oīa æquè amœna, atq; tēpe rata. Et hæc eſt beatorum ſedes, ubi expiatis animis diuina ſemp myſteria celebrātur. Ac deinceps eorū præterea (inquit) animos luſtrari cōuenit, q circa Herculē & Dionyſiū accedūt: tū ex Cereris cultu atq; ſtudio ſpē quidē fœlicis itineris cōcipere: q uerò in flagitijs, atq; ſceleribus fœdè uixerint, ſtatim à Furijs p ipſum tartarū raptātur in Erebū & Chaos, ubi impiorū regio eſt, Danaidumq; puellarū irritus labor, ad explēda aquis cribra nequicquā nitētiū: ibidemq; Tātali ſitis, Titij uiſcera, Siſyphi ſaxū perpetim qdē reuolubile: iā & feræ truces ſæuiēteſq; ſe ultro corpo ribus circūplicāt: accēſæ ibidē faces, quæ igne ppeti carnes oburunt: hoīeſq; impij & ſceleſtj omnigenis pœnis ac ſupplicijs aſſiduè diſcruciati uexantur. Atq; hæc hactenus Platonicus Xenocrates ex Gobria retulit: ut manifeſtò ex his cōſtet, uerā eſſe Macrobij ſententiā, qui P. quidē Vergiliū dixerit, oīs prorſus philoſophiæ fuiſſe conſultiſſimū.

Qui ſint apud M. Ciceronem Pentelici hermæ: ac de Pentelicis columnis, atq; lapidicinis diligenter expoſita. CAP. XII.

VIdeo & illud in quæſtiōe apud doctiores, quo modo accipiēda atq; intelligēda ſunt uerba hæc M. Tullij in epiſt

in epiſtola ad Pomponiũ Atticũ: Hermæ illi tui Pentelici cũ capitibus æneis me maximè delectant. In quibus exponendis nõ pauci admodũ imperitiſſimè incurrũt. Ego autẽ Pentelicos Hermas ita exiſtimo accipiendos hoc loco, uti Mercuriolos lapideos intelligamus, ex marmore uidelicet Pẽtelico: quoniã eiuſmodi ſigilla Cicero in Gymnaſio (ut inquit) ac Xyſtis collocare cupiebat: ut qui talibus monumentis, atq; antiquitatũ lautitijs miro ſtudio teneretur. Lapis uerò Pentelicus ex lapidicinis Pentelicorũ eruebatur: de quibus nõ Plinius modò & Strabo, ſed etiã Theophraſtus in libro de lapidibus diſſerit: quo loco celebres tradit lapidicinas illas, quæ Thebaicæ, Chiæ, Pariæ, ac Pẽtelicæ nominẽtur. Sed & Pauſanias Pẽtelicas lapidicinas in Atride cõſtituit, quæ forẽt magno pretio. Plutarchus aũt Chæroneus cùm Capitolij magnitudinẽ, atq; ingẽtes illas extructiões deſcribit: Colũnas inquit illuc ex urbe Athenarũ deuectas, quæ Pẽtelico lapide cõſtarent: quas ipſe colũnas (ut inquit) Athenis cõſpexerat. Sed imperãte Cæſare Domitiano ad uſum atq; ornamẽtũ Iouis Capitolini in urbẽ delatæ ſunt. Is enim Domitianus incredibili ſumptu atq; magnificẽtia Capitoliũ inſtaurauit, cũ memorabili illo ĩcẽdio magna ex parte fuiſſet cõcrematũ. De Mercurijs uerò, q Hermæ à Græcis dicãtur, quàm frequentiſſimè apud Græcos autores mentionẽ cõperias: ut Plutarchũ, Thucydidẽ, & Pauſaniã, q ab Athenienſibus refert primũ fuiſſe inſtitutum Mercurios ipſos inter ornamenta exculpere.

Quàm docile animal ac placidum ſit Elephas: & quòd per funes incedere diſcat: tũ de Funambulis ac Funerepis hominibus. CAP. XIII.

DE Elephãtis, eorumq; uiribus, ingenio, & docilitate, cùm multa à ueteribus producta ſint, nõnulla (ut fit)

quibuſdam audiētibus retulimus: quòd ea uidelicet animā-tia inter cætera bruta ferè obſequio, & docilitate præſtēt: ſic ut ad magiſtri imperiū ſcribere, & per funes ambulare traditū ſit: quā rem uelut incredendam, & fabuloſam non ſine riſu quidā exceperunt, maioribusq́; ſibilis cōtempſe-runt. Quod ego apud ignaros homines, ſordidisq́;, & uiliſ-ſimis officijs occupatos, pro tēpore diſsimulandum exiſti-maui. Sed in tanta rerū, animātiūq́; uarietate, nihil tam ſummum, aut tam mirū uideri debet, quin & eſſe id poſsit, & credi iure optimo oporteat (ut eſt autor Ariſtoteles) pro mirifica & ſingulari naturæ maieſtate: quod in his præſertim accidere par eſt, quæ optimis quidē autoribus, ac ho-neſtis teſtimonijs nitūtur. Nā quòd elephātes ipſi per funes incedere, atq; ambulare diſcāt, nō alijs q̄dē uerbis à nobis probari debet, quàm Annei Senecæ, qui ad hunc modū in epiſtolis, Leonibus (inquit) manus magiſter īſerit, oſculatur Tigrim ſuus cuſtos, Elephātē mimus Aethiops iubet ſubſidere in genua, & ambulare p̄ funē. C. uerò Plinius & ad-uerſis funibus eos ſubire teſtatur, & regredi magis pronis. Sed & Mutianus autor ſummus affirmauit, elephātē fuiſ-ſe, qui ductus Græcarū literarū didicerit, ſolitū perſcribere Græcis uerbis, Ipſe Egio hæc ſcripſi, & ſpolia Celtica di-caui. M. itē Cicero nullū eſſe animal refert, quod & magnitudine ſua, & docilitate præſtet elephātis. Eos uerò homines, qui per funes ambulare ſoliti ſunt, Græci σχοινοβάτας uo-carūt: à noſtris autē Funābuli, ſeu Funerepi dicuntur: qua uoce apud Latinos Terētius poëta, & Meſſala uſi tradūtur: ut Apuleium mittamus, qui funerepos homines appel-lat in oratione ad Seuerianum proconſulem Carthaginis.

De Mythra Deo, qui pro ſole apud Perſas colitur: deq́; illius ſimulacro, ac de Mythriacis ſacris copioſè explicatum. CAP. XIIII.

LEgebatur nuper in hortis Oricellarijs hiſtoria de Cõmodo Antonino imperatore, qui inter alia ſcelera atq; flagitia (ut traditur) etiã Mythriaca ſacra homicidio polluit. Quo loco dubitatum eſt à quibuſdam nõ indoctis uiris qui aderant, quænam ſacra hæc forent, aut cui potiſſimum numini dicata: quod à nobis exponendum eſt paulò copioſius pro noſtro ſtudio, atq; diligentia in ueterum diſciplinis: & primò quidem referemus de ipſo Apolline, qui Mythra dictus eſt apud Perſas, ac paulo poſt de ſacris Mythriacis. Perſæ igitur (ut à multis refertur) ſummo cultu atq; honore ſolem habuerunt, quem Mythram uocarunt, quod & Strabo in Perſis, & Herodotus, alijq; complures teſtantur. Simulacrũ uerò eius in hunc propè modum finxerunt: ut effigies foret leonis uultũ proferẽs, tiarãq; priſco habitu geſtans, quæ utriſq; manibus cornua bubula comprimeret. Cuius rei ſenſus atq; interpretatio ab ijs ferè explicatur, qui mythologica proſequuntur. Neq; illud ab re uideri poteſt, quod à Papinio poëta in Thebaide ſcribitur, cum Solis poteſtatem atq; nomina refert.

Adſis memor hoſpitij, Iunoniáq; arua
Dexter ames: ſeu te roſeum Titana uocari
Gentis Achæmeniæ ritu, ſeu præſtat Oſyrim
Frugiferum, ſeu Perſei ſub rupibus antri
Indignata ſequi torquentem cornua Mythram.

Sed & Capella Mineus, in Philologiæ nuptijs, Mythræ nomen repetit his uerſibus:

Te Phæbum perhibent prodentem occulta futuri.
Vel quia diſſoluis nocturna admiſſa Iſaeum.
Te Serapim Nilus, Memphis ueneratur Oſyrim.
Diſſona ſacra Mythram.

Mythriaca uerò ſacra ita ferè habita ſunt: ut in ſacrum

antrum ſacerdotes conuenirent, atq; Apollinem magna ueneratione proſequentes, Mythram appellarẽt: tum bouem ex antro correptis cornibus educerent, eumq́; ſacerdotes ueluti Mythræ uictimam immolarẽt: ſimul & hymnos aliaq́; cãtica decãtarẽt: de quo & Suidas in collectaneis, & Placidus etiam grammaticus pluribus diſſertarũt.

PETRI CRINITI DE HONESTA DISCIPLINA COMMENT. LIBER SEXTUS.

De Belliſarii principis epiſtola ad regem Totylam, cùm is de urbe Roma diruẽda cogitaret: quibusq́; uerbis ab infando conſilio deuaſtãdæ Vrbis eũ deflexerit. CAP. I.

DE Belliſario principe, eiusq́; imperio, & geſtis, copioſè alibi ſcripſimus: cùm tam egregia facinora geſſerit, ac tã multiplici, tamq́; uaria fortuna uixerit, ſicuti in Romanis annalibus, & Procopij hiſtoria legitur. Sed hoc loco uiſum mihi eſt, non ingratũ fore legẽtibus, ſi eiuſdẽ epiſtolam ſubijciã, quã ipſe Belliſarius Græcè ſcriptã ad imperatorẽ Totylam miſit, cũ is urbẽ uictor cũ exercitu eſſet ingreſſurus, ac nõ paruã mœnium partẽ tum diruiſſet: nam & pulcherrima quidẽ ædificia, & quæ digniſſima in urbe forẽt, incẽdi uolebat: Romamq́; ipſam μηλόβοτον (ut inquit Procopius) efficere, ni tantum facinus ſuis literis Belliſarius inhibuiſſet, ad regẽ Totylam Græcè ſcriptis in hũc modũ: Prudẽtis uiri officiũ eſt, urbes augere, uacuasq́; ornamentis implere. Quod ipſum ad eũ maximè ſpectat, q̃ probo, ciuiliq́; animo agere con-

ſueuit. Siqua uerò ſit urbs, quæ ſūmo ornatu, eximiaq́; pulchritudine polleat, ſicuti Roma nunc eſt: nonne id ingenij perditiſſimi, atq; obnoxij dixeris, ſicubi diruere illã conetur? ſedenim Roma ipſa omniũ quidẽ urbiũ, quæ ſub cælo ſunt, maxima & memoratu digniſſima, nõ uiri unius opere, nõ breui momẽto ad id magnitudinis, atq; pulchritudinis excreuit: ſed regũ plurimorũ, uirorumq́; clariſſimorũ uirtutibus, lõgo tẽpore, ſumma diuitiarũ copia, artificioq́; incredibili. Nec enim breui hmõi urbẽ (quam nũc uides) Romani extruxerũt, monumẽtũ ſanè cũctis poſteris eximiæ uirtutis. Cæterũ cũ ita ſe res habeat, illud ſcire debes, qđ alterũ neceſſariò ſequitur: aut enim hoc in bello uictus ſuccũbes, aut annuẽte fortuna ſuperabis. Quòd ſi ad te uictoria ipſa declinarit, Romãq́; deleueris, haud rẽ alienã, ſed tuã, propriãq́; ô Totyla, perditũ ibis. Sin autẽ eã ſeruaris, regiã certe omniũ pulcherrimã, atq; ditiſſimã poſſederis. Si uerò à nobis deuictus fueris, ſeruata urbe atq; incolumi, gratias ĩmortales à uictore debes expectare: ſed diruta nulla pr̄ſus humanitate cõtra te agetur. Vtcũq; autẽ hac ĩ re te geſſeris, ſtatim fama ſubſequetur: quã ſcias quidem eiuſmodi futurã, qualem tu ipſe, uel opera tua portabunt. Vale. Hactenus Belliſarius. Qua in re illud notandũ, quòd ipſe quidem Totylas (ut inquit Procopius) cùm epiſtolam hanc ſæpius perlegiſſet, ac æquo animo eiuſmodi admonitionem accepiſſet, ab incœpto opere diruendæ urbis deſtitit: neq; mox quicquam contra urbem molitus eſt: quod abunde in hiſtoria ipſa Procopij ſcriptum eſt.

Quàm ſit cautim loquendũ apud principes: tum de rege Perſarũ Cãbyſe & Traxaſpe nobile exẽplũ: & quomodo præſtãt apud Perſas qui amplisſimè bibunt. CAP. II.

NVper habitus ſermo eſt inter doctiores, quantum in uitæ officijs proloqui, & quo tẽpore deceat: quoniã nihil ferè magis in uita noxiũ, atq; pernicioſum eſt, quàm

intẽpeſtiuè aliqđ ꝓferre: præſertim apud prĩcipes, à quibus id totũ facilè põt effici, qđ libitũ illis ſit. Ad hoc autẽ *exẽpla aliquot in mediũ pro re ſunt allata ex* Græcis *atq;* Romanis *hiſtorijs: ut de* Calliſthene *philoſopho, & poëta* Philoxeno, *alijsq; cõpluribus.* Sed *exẽplũ de rege* Perſarum Cambyſe, *ac* Traxaſpe, *uiſum ꝑfectò eſt dignũ ingenio barbaro, atq; truculẽto: cuiuſmodi* Cãbyſes *fuerit, regum quidẽ* Perſarũ *ſæuiſsimus.* Nã *cùm is* Traxaſpes, *qui regi chariſsimus erat, nimiũ uini auidũ regem, & uſq; ad ebrietatẽ ꝓfundi uideret, eũ liberius ſummonuit, ut parcius mero ĩdulgeret: parũ dignũ referẽs, in rege accuſari ebrietatẽ: quẽ uidelicet oculi hoĩm atq; aures ſequerẽtur.* Quibus *uerbis iratus* Cãbyſes, Et *oſtendã, inquit, tibi ex ipſo uino regẽ haud ſibi excidere, neq; mẽte labi, aut oculis caligare: ſed et manu, et oculis ſuis ꝓbè officiũ ſuũ præſtare: & ſimul cœpit liberius bibere, atq; capacioribus poculis ſeipſum ꝓluere.* Ac *iã factus uinolẽtus,* Huc, *inquit, ô* Traxaſpes, *filius tuus ꝓcedat: tũ iubet adoleſcẽtẽ ſublata ſuper caput ſiniſtra manu ꝓcul cõſiſtere, & interim capit arcũ rex, intẽdẽsq; illũ,* Probabo *nũc, inqt, falſum eſſe qđ obiurgas: & ĩ cor ipſum adoleſcẽtis aciẽ ſimul ac ſpiculũ direxit.* Cũq; *illud ꝓ libidine fixiſſet, propè acceßit, ac diſciſſo adoleſcẽtis pectore,* Spiculũ, *ĩquit (ut dixerã) ĩ cor ipſum aſpicis? nũquid ô pater mihi excido? aut ĩ ictu aberro?* Pater *aũt* Traxaſpes *factus iã ſuo malo ĩ loquẽdo prudẽtior, fortunæq; regiæ, et ſæuitiæ obſequẽs,* Nec *ipſe, ĩquit,* Apollo *certius atq; aptius arcũ intẽdiſſet.* Quã *rẽ nõ* Herodotus *modò* Halicarnaſſæus *ĩ* Perſica *hiſtoria, ſed* Anneus *ẽt* Seneca *retulit.* Cõſuetudo *aũt apud* Perſarũ *ꝓp̃los fuit, ut hi nobiliores crederẽtur, atq; ĩ agẽdis officijs aptiores, q̃ cũ ſe uino admodũ ꝓluerẽt, mẽte ipſa cõſiſterẽt: neq; à rõne*

diſcederent. Ex *quo Cyrus regis Darij filius,cum ad Lacones epiſtolã de ſe ſcriberet,nõ modò ſeipſum in magica diſciplina præſtare fratri Artaxerxi aſſeruit:ſed in potãdo mero adeo excelluiſſe, ut cùm cæteris foret bibacior,mẽte tamen cõſiſteret.qđ à Plutarcho etiã Chæroneo traditur.*

¶Non eſſe populo inuulganda,quæ arcana in ſacris ſunt: ac Vergilii carmen expoſitũ ex Eleuſinis ſacris: Procul ô procul eſte profani: & item de Numenii ſomnio digna obſeruatione hiſtoria. CAP. III.

EGregiè Plato & prudenter alicubi docet,non eſſe illa populo aperienda,& inuulgãda, quæ ſacra & arcana in myſterijs ſunt: quoniã indignũ prorſus,ac fœdum ſit,ab eiuſmodi hominibus ea illotis manibus tractari, quæ initiatis duntaxat animis, ac expiatis patere debent. Ex *quo meritò laudati ſunt Pythagorici philoſophi,qui propria dogmata & præcepta inter ſuos tantum ſeruantes, nemini alteri indicabant: quod Hebræi etiam in ſacris legibus diligentiſſimè obſeruarunt. P.autem Vergilius, qui mores uarios,rituſq́; ac religiones optimè tenuit, non temere illud ad Sibyllæ nomen retulit:*

Aduentante Dea procul, ô procul eſte profani,
Conclamat uates, totoq́; abſiſtite luco.

Id enim ex Eleuſinæ Cereris initijs aſſumptũ à poëta eſt: in quibus (ut ueterum probat autoritas) eos dũtaxat admittebant,qui forent initiati: quod ab ipſo præcone agebatur,procul eſſe profanum uulgus acclamante. Vnde *illud Flacci perelegans: Odi profanum uulgus & arceo. Quando & Valerius Soranus non aliam ob cauſam dicitur obijſſe,quàm quòd patrios deos,eorumq́; nomen cõtra ius Romanæ religionis inueſtigauerit.Qua in re libet etiã Numenij Pythagorici ſomniũ apponere, quò facilius in-*

tellig

telligatur,nihil fœdius,aut ſceleſtius habendũ,quàm myſteria occulta religionis in uulgus prodere. Sedenim Numenius ipſe,quanquam in philoſophia uir excellens, in eo tamen offenſam numinum ſubiuit,quòd Eleuſina uidelicet ſacra interpretari,ac uulgo promere auſus ſit. Quò factũ eſt,ut in ſomnio Deas quidẽ Eleuſinas uiderit forma et habitu meretricio ante apertũ lupanar proſtantes:cũq; huius rei cauſam diligẽter Numenius quæreret,cũ bile admodum,& irata fronte illi reſponderũt, ab adyto ſe ueteris pudicitiæ ab eo abſtractas,ſeq; omnibus paßim ꝓſtitutas. Itaq; facilè mox Numenius culpã agnouit: cùm nihil eſſe petulãtius diceret,quàm de rebus diuinis ac religionis arcanis citra uerecundiam agere. Habes hoc & in primo Macrobij commentario ad Euſtathium filium, in quo de Repub. Marci Tullij diſputat.

De Gallonii ſumptu & dapibus,uerba in oratione Ciceronis expoſita : atq; ibidem Luciliani uerſus appoſiti: cũ Horatiana imitatione de Gallonii acipẽſere. CAP. IIII.

LEgebatur nuper oratio M. Tullij pro P. Quintio: et cum quidam benè literati, atq; eruditi,adeſſent: orta eſt addubitatio de hiſtoria Gallonij, & eius luxu, in his uerbis: Non ut dominentur illis,qui relicta uirorum bonorum diſciplina,& quæſtum, & ſumptũ Gallonij ſequi maluerũt. Quis igitur hic Gallonius apud M. Ciceronem ſit,facilius dubitatur ab eruditis,quàm explicatur:nos autem in Lucilianis uerſibus pridem legimus, Publium hunc Gallonium fuiſſe poſtremæ gulæ hominẽ, & in cupedijs, et lautioribus cibis aßiduè uerſatum. Vnde ob eam rem à Lælio uiro ſapienti Gurges eſt appellatus. Nam & Flaccus Horatius eundem Gallonium fuiſſe præconem aliquando teſtatur, atq; eius menſam acipenſere magno infamem:

 quod

quod ex Lucilij poëtæ ſatyra mutuatus eſt. Verſus autem Lucilianos, quoniam lepidißimi ſunt, libitum eſt adijcere: ſicuti & M. Cicero in libro de Finibus refert ex ſatyra ad Lapathum:

Lælius præclare & recte Sophos, illeq́; uere
O' Publi gurges Galloni ex homo miſer inquit.
Cœnaſti in uita nunquam bene, cùm omnia in iſto
Conſumis ſquilla, atq; acipenſere cum decumano.

Sed & Florens Tertullianus Curij aleam, Apitij gulam, & Gallonij ſumptum, & Antonij ebrietatem inceßit: ut ex his omnibus facilè quiſquam intelligat, quid in oratione M. Tullij Gallonij ſumptus ſignificet: quin Romæ etiam inſpeximus hanc de C. Gallonio & uxore inſcriptionem in marmoreo lapide:

D. M. GALLONIAE. C. F. QVAE EPICHARIS. C. GALLONIVS. C. F. VIP. MARITIMOS ET PATER FECIT.

Quibus uerbis Caracalla Imper. cum Iulia nouerca, pudore uendito, ſit congreſſus: quantúq; flagitii & malorum ex nimia imperandi licentia oriatur. CAP. V.

NOtum carmen eſt, & apud ueteres olim in urbe celebratum:

Cui plus licet, quàm par eſt: plus uult, quàm licet.

Hoc enim in uita mortalium ferè accidit, ut cum imperio ipſo, licentia maior in dies fiat. Vnde omnia propè ſcelera ac flagitia, reiectis legibus, oriuntur. Quod ipſum infinita quidem exempla teſtantur, quæ in Græcis ac Romanis annalibus paßim leguntur. Sed illud uiſum mihi eſt dignum relatu de Antonino Auguſto Caracalla, eiuſq́; coniugio. Nam cum Iuliam nouercam haberet: eaq́; egregia forma & elegãti præſtaret: forte accidit, ut corporis partem

tem præſente Antonino Imperatore Paulo *incautius nudaret:qua cõſpecta, cùm in eam procliuius exarſiſſet* Antoninus, *Velim, inquit, ſi liceret.* Iulia *uerò (ut ingenia mulierum ſunt) arrepta ſtatim occaſione,Si libet,licet,reſpondit:* Leges *dat* Imperator,*non accipit.* Quibus *auditis,*Antoninus *idem* Caracalla *ad obeundum ſcelus audacior factus eſt,ac nuptias cum nouerca* Iulia *celebrauit,et ad parricidium (ut inquit* Spartianus*) adiunxit inceſtum: ſiquidem* Iuliam *duxit uxorem, cuius filium paulo ante occiderat.* Ex *quo perlepido ſcommate* Helij Pertinacis *illuſus eſt,cum eundem non* Parthicum *modò,* Alamãnicũ, *&* Arabicum Imperat. *ſed* Geticum *etiam appellauerit.*

Neque *autem adhuc* Mario Maximo *aſſentimus, qui eam meliorem eſſe rẽpub.atq; tutiorem dicit,in qua* Princeps *ipſe malus eſt,quàm in qua ſint amici principis mali: nã facilius eſt(ut apparet) à bono principe malos corrigi, quàm malum principem à bonis ſuperari:etſi huic ſententiæ* Iulius *quoque* Capitolinus *parum accedat,ſumpto de* Imperio Domitiani Auguſti *exemplo: quod alibi etiam latius explicauimus.*

De ſtudio philoſophi Euclidis in bonis diſciplinis:ac de Hieronymo etiã,q̃ uehemẽter & aſsiduè inuigilaret: tũ quib⁹ prçceptorib⁹ atq; urbib⁹ doctrinã accepit. CAP. VI.

PRobè *factum eſt à ueteribus,qui* Euclidis *philoſophi ſtudium atq; eruditionem ſummis laudibus ſunt proſecuti.* Præter *enim aſsiduam eius diligentiam, atq; labores maximos in percipiendis diſciplinis, in audiẽdo etiam* Socrate *promptum & alacrem animum probauit: ſicuti philoſophus* Taurus *retulit,uir inter* Academicos Hadriani *ætate excellens.*Nam *cùm ipſe* Euclides, *propter* Athenienſium *decretum contra* Megarenſes,*non poſſet* Athe-

nas ſe conferre, ad audiendum Socratem: quoniam capi-tale foret, ſi quiſquam Megarenſium ab Athenienſibus eſſet comprehenſus: non tamen putauit magis periculi rationem habendam, quàm ſtudiorum: ſed muliebri ueſte indutus, & pallio (ut inquit Gellius) uerſicolore amictus, capiteq; obtectus ſub ipſam noctem à Megaris Athenas itabat: ut per noctem ſaltem audire Socratem, atque aliquid diſcere liceret. Tum etiam ſub lucem eadem ueſte intectus in patriam Megaram remeabat. Hieronymus autẽ noſter in omnibus propè diſciplinis uir ſummus, non minore ſtudio ac diligẽtia honeſtis artibus incubuit. Nam & Romæ prius, & in Byzantio mox, atque Antiochia, demumq; apud Solymas plures ac uarios præceptores audiuit. Sed cùm Iudæi ipſi ex ueteri lege neminem poſſint Chriſtianum edocere: impetratum eſt tandem à Hieronymo, ut Hebræam eruditionem horis ſaltem nocturnis liceret adire: eoq; nomine Barbanum quendam audiuit: qui ſiquando à cæteris Iudæis deprehendi metueret, Nicodemum alium, & ipſum Iudæum, in præceptoris officio ſubſtituebat: tantumq; adeo & uigilando aſſiduèq; componendo cõſecutus eſt Hieronymus, ut plura quidem idiomata egregiè didicerit. Quod ipſe etiam Auguſtinus in libro ad Cyrillum de Hieronymo teſtatur: qui eum ſcribit non Hebraicam modò, Græcamq;, & Chaldaicam, ſed Latinam, Perſicam, Arabam, ac Medam percepiſſe: etſi plerique affirmant, hunc ipſum librum minimè Auguſtino adſcribendum. Illud certè notiſſimum, quòd idem quidem Hieronymus in humanioribus literis Aelium Donatum atq; Victorinũ audiuit. In ſacris uerò Gregoriũ Nazianzenum, Apollinarem Antiochenũ, & Didymum Alexandrinum: ſicuti ex Iudæis Barbanũ quẽ diximus: hũc enim

Hierony

Hieronymus nocturnum præceptorem appellat. Sed hoc totum copioſè Hieronymus refert in epiſtola ad Pammachium & Oceanum: modeſtè tamen, ut hominem decuit, poſteritatis cauſam, atq; religionis agentem.

De XVI. cæli regionibus, & quæ nomina ſint adſcripta: ex Mineo Capella relatũ, & alia obiter addita. CAP. VII.

DE ueterum Dijs atq; numinibus complura quidem & Latinè & Græcè ſcripta leguntur: nec enim defuerunt qui libros integros huic operi dicauerint. Nos autem ea nunc obſeruanda putauimus, quæ cæli regiones deſignarũt, quibusq; locis propria numina ſunt attributa, ſicuti priſca illa theologia exiſtimauit. Vniuerſum igitur cælum in regiones XVI. ſignarunt: ut quaternario numero quamlibet partem abſoluerent. Primo enim ipſe Iupiter optimus maximus collocatur: quem à iuuando patrem genitoremq; omnium dixerunt: cui collegas XI. faciunt, ut à Q. Ennio ſcriptum eſt. Qui uerò ſubſequuntur Dij, à Capella Mineo Iouis milites appellantur: nam poſt ipſum Iouem Dij Conſentes, Penates, qui & Patrij & &. Genethlij, Salus, ac Lares, Ianus etiã, & Nocturnus, & Opertanei. Tertio loco Prædiatus, Quirinus, Mars, Lares militares, Iuno, Fons & Lymphæ, dijq; Nouenſiles. Sequuntur deinde Iupiter Secundanus, Opulentia, & Minerua: quibus Diſcordiam, Seditionẽ, ac Plutonem adiunt. Mox autem Lympha ſylueſtris, Lar cæleſtis, Mulciber, & militaris Fauor. Sexto loco Ceres, Tellus, Terræq; pater, Vulcanus, Genius, & Iouis filij Pales, Fauor, & Solis filiã Celeritas. Septimo Fraus ipſa, quæ Mercurio ſolet in rebus omnibus obſecundare. In octauo Ver, & Venulcia, ut apud Verriũ notatum. Nono uerò Iuno hoſpita, & Genius. In decimo Neptunus, Neurita, & Lis.

In x i.*Conſus,unde Conſualia Romæ celebrata, & Conſi ara nobilis.In* x ii.*Fortuna,Valetudo,Pauor, & Manes. In* x iii.*Sancus deus:unde quidam ſancire,& ſagmina de duxerũt.In* x iiii.*Fata,ſeu Parcæ:hoc eſt,Decima,Nona & Morta,ut Ceſellius tradit: ſiue,ut alij uolunt,Clotho, Lacheſis & Atropos: quæ Iouis maximi ſententias exci-piũt.In* x v. *autem ſede Saturnus,Iuno cæleſtis,Veiouis, ac Dij publici.Et in ultima Nocturnus, & Ianitores ter-reſtres:quod ipſum,cũ ab alijs,tum à Mineo Capella ſer-uatum eſt,in Mercurij atq; Philologiæ nuptijs. Neq; de multiplici,uarioq; Iouis nomine diſſerendum eſt: cùm uel trecentos quidem Ioues M.Varro enumerauerit: ut au-tor eſt Florens Septimius. M.autem Cicero in* x vi. *par-tes cælum ipſum ſcribit diuiſum.Quod ex Hetruſcis com mentarijs ſumptum eſt, quorum uidelicet diſciplina dili-genti cura examinabat: qua maxima cæli parte fulmina ipſa & tonitrua mitterentur: quod Anneus itẽ Seneca,& C.Plinius teſtantur, ſicuti copioſe in epiſtolicis expoſui.*

De literarum notis in ueterum cauſis,tum de ſilentio in iudiciis:& Plautinus locus expoſitus. CAP. VIII.

MOris fuit apud ueteres,ut in quæſtionibus et cauſis peragendis iudices ipſi quibuſdam literis rem de-notarent.Siqui enim abſoluebantur,aut condemnabantur, notas ad id proprias apponebant, ueluti etiam in cauſæ ampliatione:quod à Pediano Aſconio diligenter obſerua-tum eſt.Nam ſiquis fortè à iudicibus damnatus erat,id ip-ſum K,*litera notabatur:ſin erat abſolutus,* A, *apponeba-tur.ſignum uerò ampliationis,cùm res ipſa in tempus diſ-finderetur,*N,L,*adijciebant: quòd ex eo non liquere ſi-gnabatur:eoq; modo cauſæ ampliationem naſci aſſerebãt. Quid autem interſit inter Comperendinationem & Am-plia*

pliationem egregiè idem Pedianus explicat, qui legem quoq; Glauciam ob id latam ſcribit de ipſa comperendinatione: ut ſententia diceretur, ſi eſſet abſoluendus reus: uel amplius pronuntiaretur, ſi uideretur damnandus: cum cauſæ obſcuritas foret: quod & M. Cicero locis pluribus inſinuat. De ſilentio autem in cauſis pauci ex ueteribus meminerunt, & ſi apud comicos facilius id comperias: unde iocus ille maximè Plautinus à Blepharone prolatus de gemino Amphitryone:

Dextro eodem in loco: ſigno eodem: apparet probe
Vt primum tonuit, cicatrix ruffula, ſublurida:
Iacent rationes, ſilet iudicium: quid dicam neſcio.

Hinc etiam (ut dixi) ſilentia in iudicijs, cùm nihil utiq; appareat, quod ex re uel coniectura aliqua iudicari poßit. De his uerò literarũ notis agitur etiam in Probi Valerij commentario, quem de notis, earumq; ratione compoſuit.

De mollitie Hortenſii oratoris, ac Demoſthenis: tum perlepida hiſtoria de Hortenſii munditia, qui diem collegæ dixit, quòd illi togæ ſtructuram deturbauit. CAP. IX.

SCriptum eſt ab his, qui oratorum mores & uitam explicarunt, fuiſſe Demoſthenem in ueſtitu cultuq; corporis nimium affectatæ uenuſtatis, atq; elegãtiæ: quod illi etiam probro, & quaſi dedecori ab inimicis eſt obiectum. Verùm de Q. Hortenſio paria admodũ referũtur, quòd is quidẽ uel apud Romanos ipſos tã accurato, & molli habitu, & ueſtibus uteretur, ut riſu dignũ ſit, ne ſtomacho dicam, tanta illũ mollitie, luxuq; penè fœmineo uixiſſe, in ea præſertim ciuitate, quæ uitæ grauitatẽ, ac modeſtiã egregiè ſupra cæteras coluit. Mitto enim quòd idem Hortenſius frequens ad ſpeculum accederet, faciemq; ex eo quæritaret, ne toga ulla parte non bellè poſita uiſeretur: & fluentes

entes ſinus molliter agens, qui lateris modum elegantius, quàm Romanum *uirum deceret, ambirent. Sed illud certè dignum obſeruatione, eundem quidem* Hortenſium *ſic ex profeſſo uenuſtatē coluiſſe, ut cùm ad ſpeciem mūditiemq́; cultior & ornatior aliquādo incederet, diē collegæ dixerit de acceptis iniurijs, quòd is in locū anguſtiorē illi obuius, togæ ſtructurā offenſu fortuito deſtruxerat, eāq́; de loco deturbauerat. Quod in ſuo quidē collega (ut ait* Macrobius*) uelut capitale eſt inſectatus: adeo ſe* Hortenſius *ad omnem uenuſtatis mollitiem de induſtria componebat, ne dicā effœminabat. Ex quo* L. *etiam* Torquatus *in quadam cauſa apud iudices* Dionyſiam *illum ſaltatriculā, &* Hiſtrionem *appellauit: quòd inter agendum argutijs, & manuum geſticulationibus prænimis uteretur: quam rem copioſe alibi enarrauimus.*

De ſæuitia L. Syllæ, & Vedii Pollionis, qui ſeruos in piſcinas coniiceret ad Murenas, & de Octauii Auguſti animo contra eam feritatem. CAP. X.

S*Criptū eſt in ueterū cōmentarijs de ſæuitia & crudelitate* L. Syllæ, *ac* Vedij Pollionis, *quòd is quidē* L. Sylla *tanta animi crudelitate æſtuauit, tamq́; auidè humanum ſanguinē (ut ait* Seneca*) bibit, ut ſeptē millia* Romanorum *ciuiū interimi, atq; cōtrucidari iuſſerit: ſicuti* Appianus, *alijq́; permulti referūt. Sed illud de* Pollione Vedio *nimiū quàm inuſitatæ, ac prodigioſæ feritatis iudicari poteſt: Is enim* Vedius, *cùm piſcinas magno ſtudio ac diligentia haberet, ſolitus eſt ſeruos ſuos occidere, eosq́; piſcibus uorandos præbere, ut hoīm cruore paſtos comeſſet. Quod hercle in* Romana *quidē ciuitate nō ſceleſtū modò, ſed in primis nefariū haberi debet,* Octauio *præſertī imperāte. De qua re* Septimius Tertullianus *copioſè ſcribit, in libro quē*

de Pallio

de Pallio fecit. Anneus uerò Seneca cũ Caeſ. Neronẽ ad clementiã inſtrueret, ſic inclamat: O' Vedium mille mortibus dignũ, qui deuorandos ſeruos murenis obijciat, quas erat eſurus. Qua in re illud etiam accidit dignũ Octauij Augusti prudẽtia, & manſuetudine: Nã cùm is apud eundẽ forte Vediũ cœnaret, ac puer qui miniſtrabat, cryſtallinũ fregiſſet, ſtatim Vedius interimi illũ, murenisq; obijci iuſſerat: ſed cùm ad Auguſti pedes cõfugiſſet, auxiliũ & opem implorans, abſolutus eſt. Quam rem libitum eſt Annei uerbis repetere, ex libro quẽ de Ira ſcripſit ad Nouatũ. Cum diuus, inquit, Auguſtus apud Vediũ Pollionẽ cœnaret, fregit unus è ſeruis cryſtallinum: ex quo rapi eũ ad mortem Vedius iußit: nec uulgarẽ quidem, nã murenis obijci iubebatur, quas ingens piſcina continebat. Quis non putaret hoc illum cauſa luxuriæ facere? ſæuitia erat: ſed euaſit è manibus puer, & ad Cæſaris pedes confugit: nihil aliud petiturus, quàm ut aliter periret, ne eſca piſcium fieret. In quo adeo motis eſt nouitate crudelitatis Cæſar, ut illum quidem dimitti, & cryſtallina potius omnia perfringi iuberet, piſcinamq; cõpleri. Hinc etiam C. Plinius tradit fuiſſe à Vedio Pollione in murenis ſæuitiæ documenta excogitata, qui eques Romanus fuit, cùm in earum uiuarijs damnata mancipia immergeret.

De Lecanomantia ueterum, quomodo & quibus ſacris fieri conſueuit: ac de uoce & natura dæmonum, & alia itidem ex Ioanne Zeze repetita. CAP. XI.

INter genera & poteſtates diuinationum, quas ueteres coluerunt, pars etiam illa reponitur, quæ fieri per peluim ſolebat, aut per ſolium, (ut quidam dixerunt) Græci eam frequenti uocabulo Lecanomantiam appellãt, de qua & C. Plinius alicubi diſſerit, ſed paulò tamen preßius: ut eam

eam reprehẽdere potius, quàm explicare uoluerit. In Græcis uerò commentarijs permulta comperies, in quibus hãc ipſam Lecanomãtiam illi præcipuè exponũt, qui Academiæ dogmata ſectati ſunt: quoniã de Genijs ferè Dæmonibusq́;, & diuinandi ratione, ſupra cæteros philoſophos diligenter & accuratè diſputant: cuiuſmodi ſunt illa quæ à Michaêle Pſello de natura & uiribus dæmonum, ex Marci diſciplinis referuntur. Fit etiam, inquit, uaticinatio per peluim, quæ Lecanomantia dicitur, qua & ruſtici ſæpe utuntur, quẽadmodũ per aërem quoq;, & per frondes, rerum prædictiones fieri ſolẽt: ſic ipſa quidem diuinatio per peluim cenſetur, maximeq́; apud Aſſyrios populos in pretio eſt, ſiquidem magna ex parte cum dæmonibus cõuenit, qui à tali materia haud prorſus abhorrent. Vaticinantes igitur peluim aquã plenã accipiunt, quam cùm dæmones irrepſerint, leniter primò illapſi reſident, ſic ut ſubſilire quidam ſpiritus uideatur. Nam etſi aqua ipſa in peluim fuſa, ſecundũ eius ſubſtantiam à cæteris aquis minimè differat: adhibitis tamen quibuſdam carminibus, ex eorũ poteſtate maximè præcellit, ut aptior multò ſit ad illum fatidicum ſpiritũ excipiendũ. Id autem eſt dæmonum propriũ, ut cùm attracti aut illecti in peluim ſunt, ex eo quidem lapſu perexiguus ſonus, ac ſignificationis expers audiatur: deinde in ipſa unda oberrans, & quaſi luſitans, exilem ſibilum inſuſurrat, quo futura prænoſci poſsint. Is enim ſpiritus uocẽ prætenuem emittit, quò ipſi dæmones minus intelligantur, & obſcuritate rei facilius hominum uotis imponãt. Et reuera perexilis uocula dæmonũ et exigua eſt: quod olim noſter quoq; Venetus Hermolaus dicebat, uocẽ ſe dæmonis prætenuem, & penè ſubſibilantẽ audiſſe, qua ille de Ariſtotelis fortè entelechia interrogatus ſibijpſi,

& Geor

& Georgio Placentino,reſponſitauit.Ioannes autem Zezes uir doctrina multiplici,totiusq́; antiquitatis curioſus, de ipſa uaticinandi parte in Homericæ Iliadis commentario ſcribit,ea referẽs,que ad iſtiuſmodi uaticinationes conueniant. Nam & ueterem & nouam Lecanomantiam tradit, & in quibus potiſsimum differant. Vetus enim qualis illa Vlyßis: noua autem, que ex aqua ἐν λεκάνῃ, & in qua aurum,argentum,electrum,æra & lapides, aliaq́; id genus ueniebant. Nullæ uerò adeſſe mulieres , aut aliqui cum mulieribus coinquinati poterant. Sed & ueſtes, & cætera ad id inſtrumenta ab eodem Zeze referũtur, ſicuti alibi dictum eſt.

Quibus elementis, atq; initiis animantia dicantur conſtare:ac de Quinta eſſentia ad uniuerſum orbem diſponendum,atq; abſoluendum. Ibidemq́; Mercurii uerba relata,& Vergilii carmen expoſitum. CAP. XII.

QVi de elementis animalium, atq; principijs diligenter ſcripſerunt, omnia quidem animantia tradunt ex quatuor elementis conſtare: hominem uerò ex iiſdem, ac diuino etiam ſpiritu,quem alij Quintam eſſentiam, ſeu Perfectionem,uel Harmoniam dixerunt: quæ per uniuerſum decurrere , atq; tranſmeare facilimè poſſet. Dicunt igitur ab ipſa terra carnem haberi,ab aqua humorem, ab aëre anhelitum,ab igne feruorẽ, à diuino ſpiritu ingeniũ, ſeu mauis rationẽ:quod ipſum & philoſophi aliquot aſſerunt. Romani autem Theologi,ut Val.Soranus, Var.Terentius,& Figulus,ſub nominibus deorum hoc totũ intellexerunt : quos geniales uel patrios uocarunt : quoniam ſunt hæc omnium quidem rerum ſeműna, atq; principia, quæ Græci τὰ σοιχεῖα appellant : tametſi Lunam quoq; & Solem (ut eſt autor Feſtus) cum reliquis ſignis inter

ter geniales deos conſcripſerunt. Poëta autem Vergilius, ut in omni philoſophia egregiè doctus, ad hunc modum id exequitur ſub Anchiſæ perſona:

Principio cœlum, ac terras, campoſq́; liquentes,
Lucentemq́; globum Lunæ, Titaniaq́; aſtra
Spiritus intus alit: totamq́; infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.
Inde hominum, pecudumq́; genus: uitæq́; uolantum,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus.
Igneus eſt ollis uigor, & cæleſtis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant.

Quam rē noſter Vergilius ex adytis uidetur Academiæ (ut alia permulta) tranſtuliſſe: ſiquidem à Platone philoſopho aſſertum eſt, Deum ipſum, cum molem hanc totius orbis conſtruere atq; diſponere decreuiſſet, animam quandam, ſeu ſpiritum uel rationem excogitaſſe, cuius ſapientia uniuerſus ferè orbis aptiſsimè componi, atq; adornari poſſet, & ad rerum ordinem, & ad ſingularem decorem. In qua ſententia & Mercurius Aegyptius fuit, qui diu ante Platonis ætatē floruit: cuius uerba hoc loco ſubijciemus, quò cumulatius hoc totum percipiatur. Animātium, inquit, corpus ex quatuor elementis conſtitutum eſt à Deo: habet enim aliquid in ſe ignis, aliquid aëris, aliquid aquæ, aliquid terræ: neq; tamen ignis eſt, neq; aër, neq; aqua, neq; terra. Quæ facilè probari poſſunt: nam terræ ratio in carne eſt, humoris in ſanguine, aëris in ſpiritu, ignis in calore uitali. Sed neq; ſanguis à corpore ſecerni poteſt, ſicut humor à terra: neq; calor uitalis à ſpiritu, ſicut ignis ab aëre: adeo rerum omnium duo ſola reperiuntur elementa, quorum omnis ratio in noſtri corporis fictione concluſa eſt. Itaq; ex rebus diuerſis ac repugnantibus homo factus eſt, ſicuti & mūdus ipſe ex luce ac tene

bris,ex uita & morte. Quæ duo inter ſe & in homine pugnant: ut ſi anima ſuperior euaſerit, quæ ex Deo *trahit originem, ſit immortalis, & in clara perpetua'que luce uerſetur: ſin corpus euicerit animam,ſuo'que imperio ſubiecerit, in tenebris ſempiternis, atque in obitu deliteſcat.* Idipſum et Brachmanæ *aſſerunt, ut copioſè probatur eorum decretis. Sed hæc de altioribus diſciplinis theoremata, maiorem ſibi curam,atque otium requirunt: quæ ſecreto operi explicanda reſeruamus.*

Relatum de Carmanis populis,quàm mirifica ſit eorum conſuetudo in ſuſpendendis occiſorum hoſtium capitibus,& eorum linguis eſitandis. CAP. XIII.

INter alia, quæ de Carmanis populis memorantur, illud etiam uiſum mihi eſt admodum mirificum, neque indignum, quod à nobis repetatur, qui ex eorũ numero ſumus (ut inquit eleganter Auguſtinus *) qui ſcribendo proficimus,& proficiendo ſcribimus.* Relatum *eſt igitur, neminem apud Carmaniæ populos uxorẽ poſſe ducere, niſi caput occiſi hoſtis ad ipſum regem detulerit.* Rex *autẽ craneum(ſeu caluarias, ut* Celſus *appellat) occiſorum in regia ſtatuit: linguam uerò è faucibus auulſam minutatim concidit, paneq́; permiſtam illi deguſtandam porrigit,qui ad regem caput amputatum pertulit: tum ſuis familiaribus atque aulicis ceu ſapidiſſimum cibum edendum præbet. Quin apud eoſdem ille rex haberi ſolet celebratior, atque præclarior, ad quem plura occiſorum capita deuehantur. Quod cùm alij, tum* Strabo *in geographia teſtatur, uir in omni antiquitate perueſtiganda ſolertiæ ſingularis.*

ter geniales deos conſcripſerunt. Poëta autem Vergilius, ut in omni philoſophia egregiè doctus, ad hunc modum id exequitur ſub Anchiſæ perſona:

Principio cœlum, ac terras, campoſq; liquentes,
Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaq; aſtra
Spiritus intus alit: totamq; infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.
Inde hominum, pecudumq; genus: uitæq; uolantum,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus.
Igneus eſt ollis uigor, & cæleſtis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant.

Quam rē noſter Vergilius ex adytis uidetur Academiæ (ut alia permulta) tranſtuliſſe: ſiquidem à Platone philoſopho aſſertum eſt, Deum ipſum, cum molem hanc totius orbis conſtruere atq; diſponere decreuiſſet, animam quandam, ſeu ſpiritum uel rationem excogitaſſe, cuius ſapientia uniuerſus ferè orbis aptiſſimè componi, atq; adornari poſſet, & ad rerum ordinem, & ad ſingularem decorem. In qua ſententia & Mercurius Aegyptius fuit, qui diu ante Platonis ætatē floruit: cuius uerba hoc loco ſubijciemus, quò cumulatius hoc totum percipiatur. Animātium, inquit, corpus ex quatuor elementis conſtitutum eſt à Deo: habet enim aliquid in ſe ignis, aliquid aëris, aliquid aquæ, aliquid terræ: neq; tamen ignis eſt, neq; aër, neq; aqua, neq; terra. Quæ facilè probari poſſunt: nam terræ ratio in carne eſt, humoris in ſanguine, aëris in ſpiritu, ignis in calore uitali. Sed neq; ſanguis à corpore ſecerni poteſt, ſicut humor à terra: neq; calor uitalis à ſpiritu, ſicut ignis ab aëre: adeo rerum omnium duo ſola repeeriuntur elementa, quorum omnis ratio in noſtri corporis fictione concluſa eſt. Itaq; ex rebus diuerſis ac repugnantibus homo factus eſt, ſicuti & mūdus ipſe ex luce ac tene

bris,ex uita & morte. Quæ duo inter ſe & in homine pugnant: ut ſi anima ſuperior euaſerit, quæ ex Deo trahit originem, ſit immortalis, & in clara perpetuáque luce uerſetur: ſin corpus euicerit animam,ſuóque imperio ſubiecerit, in tenebris ſempiternis, atque in obitu deliteſcat. Idipſum et Brachmanæ aſſerunt, ut copioſè probatur eorum decretis. Sed hæc de altioribus diſciplinis theoremata, maiorem ſibi curam,atque otium requirunt:quæ ſecreto operi explicanda reſeruamus.

Relatum de Carmanis populis,quàm mirifica ſit eorum conſuetudo in ſuſpendendis occiſorum hoſtium capitibus,& eorum linguis eſitandis. CAP. XIII.

INter alia, quæ de Carmanis populis memorantur, illud etiam uiſum mihi eſt admodum mirificum, neque indignum, quod à nobis repetatur, qui ex eorū numero ſumus (ut inquit eleganter Auguſtinus) qui ſcribendo proficimus,& proficiendo ſcribimus. Relatum eſt igitur, neminem apud Carmaniæ populos uxorē poſſe ducere, niſi caput occiſi hoſtis ad ipſum regem detulerit. Rex autē craneum(ſeu caluarias, ut Celſus appellat) occiſorum in regia ſtatuit: linguam uerò è faucibus auulſam minutatim concidit, paneq; permiſtam illi deguſtandam porrigit,qui ad regem caput amputatum pertulit: tum ſuis familiaribus atque aulicis ceu ſapidiſsimum cibum edendum præbet. Quin apud eoſdem ille rex haberi ſolet celebratior, atque præclarior, ad quem plura occiſorum capita deuehantur. Quod cùm alij, tum Strabo in geographia teſtatur, uir in omni antiquitate perueſtiganda ſolertiæ ſingularis.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER SEPTIMVS.

De ingenio & eruditione Gregorii Nazianzeni & Baſilii : & quo affectu ac ſtudio ſimul ab humanis literis ad ſacras & diuinas conceſſerint. CAP. I.

QVANTVM *naturæ ſimilitudo,et ſtu-
diorum ratio in conciliandis hominũ ani-
mis atq; coniungendis poßit,ſatis teſtan-
tur philoſophorum libri:in quibus exem-
pla etiam nõ pauca referuntur,tum Græ-
corum hominum,tum* Latinorum.*Sed cùm fortè eorũ mo-
res atq; uitam conſiderarem, qui in* Academia Chriſtianæ *maximè præſtiterint,dignũ memoria putaui,quod à* Rufi-
no Aquilegienſi (qui Didymum Alexandrinũ habuit præ-
ceptorẽ) ſcribitur de Baſilio,& Gregorio Nazianzeno,
eorũq; ſingulari inter ſe affectu,et diligẽtia. Sedenim Gre-
gorius idem(qui ex Nazianzo oppido fuit)*cùm præclara
eloquentia foret,atq;* Baſiliũ *egregio affectu coleret,tantũ
cõfiſus eſt eius animo,atq; amicitia(nam ſimul rhetoricam
docebãt)ut ſedentẽ illũ, ac rhetorica præcepta exhibentẽ,
de officio(ut inquit* Rufinus)*diſſerendi deponeret:atq; in-
iecta manu ad* Academiã Chriſti *perduceret:in qua altio-
ribus diſciplinis,ac diuinis myſterijs ſtudio indefeſſo,et ſo-
lertia ſingulari,per annos tredecim incubuerũt,quò ueri-
tatis arcana generi humano uberius atq; cumulatius expli-
carẽt. Sic enim de utroq; idẽ* Rufinus *ad* Chromatiũ *ſcri-
bit ;* Gregorius & Baſilius *epiſcopi, ambo nobiles, ambo*

Athe

Athenis eruditi, ambo collegæ, ambo de auditorio egreſsi ad rhetoricam profitẽdam imperante Theodoſio Auguſto *rogabãtur.* Nam *&* Hieronymus *hunc ipſum* Gregoriũ, *nõ modò ut optimũ præceptorẽ in optimis diſciplinis agnoſcit:ſed & eloquẽtiſsimum uirũ meritò appellat. Sequutus autẽ in ipſo dicendi ſtylo* Polemonẽ Laodiceũ *traditur: ac inter alia permulta cõtra* Iulianũ Imperatorẽ *librũ pro re* Chriſtiana *egregiè ſcripſiſſe: quòd ille cõtra* Chriſtũ *impudẽtiſsimè libros aliquot in expeditione illa* Parthica *effuderit:quod ab eodẽ* Hieronymo *locis pluribus relatũ eſt.*

De Hieroglyphicis Aegyptiorum literis: ac de uulture, & ape,eorumque Symbolo:tum de cruce etiã ipſa nobilis conſideratio. CAP. II.

DE *literis* Aegyptiorum, *quæ hieroglyphicæ appellantur,cùm apud ueteres autores mentio eſt, tum in obeliſcis etiam nunc cõſiderari hoc poteſt: in quibus figuræ illæ, & effigies animantum diuerſorum, herbarumq́;, fluuiorum,& arborum,ſculptæ eius gentis philoſophiam deſignant: ſicuti* Strabo *&* C.Plinius *grauiſsimi autores teſtantur. Nam in obeliſcis regum* Seſotidis *atque* Sennoſornei, *qui ex* Aegypto *in* Vrbem *deuecti ſunt, per eiuſmodi* Symbola *&* Hieroglyphicas *notas, rerum naturæ interpretatio adnotata eſt:ita enim* Aegyptiorum *philoſophia creditur primò illuſtrata, quod ab eodem* Plinio *& alijs traditur.* Inter *alias uerò effigies,ſcarabeos,apes,fluuios,boues,uultures, aliaq́; id genus notare conſueuerunt.* Porrò *ex ipſa effigie apis, ſymbolum regis ſignabatur: quòd is in obeundis uitæ officijs,non minus iuſtitiæ,quàm dulcem mellis clementiam habere debeat.* In *uulture autem naturæ genium,ac maieſtatem indicabant: quòd inter has uolucres fœminæ duntaxat inueniantur.* De *quo &* Mar-

b 2 cell

cellinus Ammianus in Romana hiſtoria ſcribit, & Plutarchus item Chæroneus. Quin illud etiam multò magis conſiderandum eſt, de ſigno ipſius crucis. Volebant enim Aegyptij ſacerdotes, ac philoſophi, per eius effigiem ſpem uenturæ ſalutis intelligi: quod & Ruffinus autor diligens in ſacra hiſtoria refert, inter ſacerdotales literas dicens relatam crucem, quæ uitam uenturam allegoricè deſignabat. ſed hanc partem περὶ τῶν ἱερογλυφικῶν τῆς Αἰγύπτου *copioſe explicauimus in epiſtolicis: ea fere omnia referentes, quæ arcana iſta Aegyptiorum ſacra denotarent.*

Factum memorabile Octauii Romani oratoris cum rege Antiocho: & de ſagminibus legatorū, quæ in clarigatione geſtabant: ex Iurecōſultis & aliis. CAP. III.

NOtatum eſt in Roma. exemplis de C. Octauio, & eius ingenti animo, quem in legatione ad regem Antiochum egregiè probauit, ut hominem decuit Romanum, & in omnibus uitæ officijs maxime præſtantē. Nam cum fortè rex Antiochus dilaturum ſe reſpōſum diceret, neq; tum aliquid Romano oratori reſpondendum putaret, Octauius inibi uirga (quam manu tenebat) locum circunſcripſit, & prius, inquit, ô rex quàm hoc ipſo circulo egrediare, reſpōſum dabis. Qua in re miratus hunc animum rex Antiochus in Rom. ciue, pro tempore dedit reſponſum. Sed in ea mox legatione idem C. Octauius interfectus fuit: quò factū eſt, ut S.P.Q.R. ſtatuam illi (ut inquit Plinius) in roſtris loco quidem oculatiſſimo, poni iuſſerit. Neq; illud ignorandum eſt, quòd ipſi legati uirgam geſtare apud ueteres conſueuerunt, ſicuti etiam ſagmina, & uerbenas, ſi quò clarigatum accederent: id eſt ad ea clara uoce repetenda, quæ ad ius Romani populi pertinerent. Vnde Martianus etiam Iurecōſultus (qui à Didio Iuliano iuſſus eſt occidi) ſanctum

refert

refert à ſagminibus dictum, ſicuti in Pandectis habetur: Sanctum eſt, inquit, quod ab iniuria hominum defenſum, atque munitum eſt. Sanctum autem dictum à ſagminibus: ſunt enim Sagmina, inquit, herbæ quædam, quas legati Po. Rom. ferre ſolent, ne quis eos uiolaret, ſicuti & Græcorũ legatis accidit. Quin & Sextus Pompeius de uerborum ſignificationibus lib. XXII. Pro uerbenis, inquit, ſagmina accipi, quòd ex loco ſancto à conſule Prætore'ue, legatis proficiſcentibus ad fœdus bellumq́; indicendum, traderentur: unde illud Næuianum,

Ius ſacratum Iouis iurandum ſagmine.

Mittimus autem quæ Liuius & cæteri de hoc ſcripſerint, ne ſtudio magis ambitionis, quàm ueritatis indultum uideri poßit.

Qui de ingenio dæmonum ſcripſerint, ac de Gnoſticis & Euchætis, quibusq́ue ſacris dæmonem ſe cõcipere putarent, digna memoria obſeruatio. CAP. IIII.

INter philoſophos ueteres, qui & ingenio clari, & doctrina præſtiterunt, maximè quidem Academici numerantur. Hi autẽ de Genijs multa ac Dæmonibus ſcribẽtes, diligenter obſeruauerunt, quo habitu ſint, quaq́; poteſtate polleant: nam habere illos uires maximas, & in quaq; re mira quædam efficere, pro comperto affirmant. Quod & Chriſtiani philoſophi pari conſenſu aſſerunt, ut Pſellus, Origenes Adamantius, & Auguſtinus in eo præſertim libro quem de poteſtate dæmonum cõpoſuit. Sed quo pacto quibusq́; ſacris Euchætæ & Gnoſtici dæmonẽ ſe olim concipere dicerent, dignum profectò memoria eſt: cùm inter alia quoq; portenta, ac prodigia magicæ uanitatis, idipſum merito referri poßit. Nam diuinationis genus, quæ Necromantia dicitur, in hunc modum fieri ſolitũ ab ipſis

quidem Gnoſticis inuenio, qui alio uerbo ἰυχῦται *uocãtur. x. Cal. Apri. quo die* IESVS *Chriſtus à Iudæo populo cruci affixus eſt, conuenire hi ſolẽt cum puellis ſibi notis, qui Gnoſtici dicũtur: tũ peractis quibuſdam ſacris, atq; luminibus extinctis, ſimul coitũ ineunt uel cũ ſorore, uel cũ filia, nec ullam prorſus rationẽ habẽt affinitatis. deinde autẽ nono mẽſe in eundẽ locũ redeũt, puellasq́; aduocãt, & natos infantes ab illis accipiũt, eorũq́; corpus circuncidunt: tũ effluẽte undiq; cruore phialas implẽt, & puerorũ ſimul corpora cremantes, cinereq́; accipientes, cruori cõmiſcẽt, atq; eo cõdimẽto epulas et pocula clàm ubicunq; incedant cõdiunt: tum his quidem ſacris & alimentis diuinos quaſi characteres in illis imprimi, atq; infundi exiſtimãt: ac ipſa etiam dæmonia liberius cõcipi & felicius retineri. Sed ijdẽ præterea Gnoſtici dogma propriũ ab inſano quodam (ut inquit Pſellus) acceperũt: quorũ opinio ſit, ut unus omnino Pater credatur, cui filios duos adſcribũt, antiquiorẽ primũ, alterũ uerò iuniorẽ: Prĩcipia aũt tria: nã patri ſupcæleſtia tantũ, iuniori autẽ filio cæleſtia, ſeniori ſubcæleſtia gubernari referũt: quod ipſum dogma, nihil ferè (ut inquit Pſellus) à poëticis fabulis, anilibusq́; ineptijs abhorret. Quæ res nõ ab Auguſtino ac Euſebio tantùm ridetur, ſed à cæteris quoq; ſacris autoribus, q pro ueritate ipſa, et religione ſummis qdẽ laboribus atq; diligẽtia excubãtes euigilarũt.*

De Maximiani Imperatoris ſæuitia in Chriſtianos, & quòd affectus morbo animũ cõmutarit: tum eiuſdem edictum poſitum pro religione ipſa Chriſtianorum. CAP. V.

INter alios plureis, qui Chriſtianam religionẽ crudeliter perſecuti ſunt, Valerius Maximianus numeratur: qui uarijs tormentorum, ac pœnarum generibus Chriſtianos ipſos peſſimè affecit: quod ab Auguſtino, Euſebio, alijsq́;

copio

copioſè exponitur. Sed is tamen Maximianus cùm in tabificum morbum, atq; peſtilentem incidiſſet, ac illi à medicis relatum foret, non aliter poſſe illum morbum curari, niſi à Chriſtianorũ ſanguine & cædibus abſtineret. Quibus auditis, Imperator Maximianus edicto cauit, ut quicunque eſſent Chriſtiani ſuum numen ac Deos extra omnem iniuriam colerent: ac ritè in religione perſtarent. Sed libitum mihi eſt hoc ipſum edictũ Maximiani Imper. & Conſtantini Augusti referre, in quo aperte conſtabit, quantũ Chriſtianæ religioni Maximianus cõceſſerit, homo alioqui ſæuiſsimus, & Imperator orbis terrarum, & qui annos plures Chriſtianos ipſos crudeliſsime fuiſſet inſectatus. Nam idem Maximianus natura quidẽ atrox, atq; ſanguinarius fuit: quo etiam (ut à quibuſdam traditur) nullũ propè animal in tota uita crudelius habitũ eſt. Edictum hoc eſt, quod per omneis fere urbes pro decreto Imperatoris dicitur publicatum. Imp. Cæſ. Maximianus inuictiſsimus Auguſtus, põtifex Maximus, Germanicus, Aegyptiacus, Thebaicus, Sarmaticus. v. Perſicus. II. Carpicus. VI. Armenicus, Medorum & Adiabenorum uictor, Trib. põtifex. XX. Imper. XIX. cos. VIII. pat. pat. proc. & Imper. Cæſ. Flauius. Val. Cõſtantinus Pius, felix, inuictus, Auguſtus pont. Imper. v. cõſ. IIII. pat. pat. proc. Inter cætera, quæ ad uſum reipub. decernimus, primò quidẽ uolueramus, ſecundum antiquas leges, & publicam Romanæ obſeruantiæ diſciplinam omnia moderari: inter quæ etiam hoc addere, ut Chriſtiâni, qui paternã religionẽ reliquerant, ad eam rurſum reuerterẽtur. Sed quoniã ſuo quodam iudicio tanta eos obſtinatio huiuſce rei habuit, ut nullo modo ad cultum antiquæ religionis redire uellẽt, quæ à maioribus noſtris fuerat inſtituta: ſed eò magis pro uolũtate ſua unuſquiſq; legẽ ſibijpſi cõ-

ſtituit, et in locis diuerſis plebs diuerſa cõcurrit: cumq; his propoſitũ à nobis edictum fuiſſet, ut ad patrias leges redirent, & ueterũ autoritate conſtitutas: pleriq; illorũ magis ſe periculis ſubijcere, cædes'que innumeras perferre, quàm præceptis talibus obedire maluerũt. Quoniamq; in eadem adhuc ſentẽtia permulti obſtinatius agũt, ut nec dijs Romanis honorem ullum redderẽt, neq; ſuæ religioni ſatisfacerẽt: pro noſtra clemẽtia atq; manſuetudine, quam omnibus exhibemus, etiam nunc erga Chriſtianos putauimus probandam: ut rurſus Chriſtiani ſint, & cœtus habeant, & conuenticula, in quibus orare conſueuerũt, conſtruere, atq; ædificare poßint: ita tamẽ, ut nihil contra publicã diſciplinam faciant. Alijs uerò locis, atq; epiſtolis, ſatis indicauimus, quid eos oporteat obſeruare. Vnde hac noſtra indulgentia illis conceſſa, ſuum Deum exorare debent pro ſalute noſtra, & pro Reipublicæ ſtatu, ut ea integra atq; incolumi, ipſi etiam ſecuri agere in proprijs laboribus poßint. Hoc autem edictum ex Romano ſermone Pamphilus Euſebius in Græcam linguam conuertit: cui ab Imperatore Conſtantino cõceſſum eſt, ut Annales, ac geſta Cæſarum euoluere, ac pro arbitrio legere poſſet: unde ſacram hiſtoriam pari ſtudio atq; doctrina conſcripſit, quam deinceps Turrantius Ruffinus, uir magna doctrina & lectione multiplici, in Latinum ſermonem tranſtulit.

De municipibus Rom. Pop. & quid apud Horatium ſit, Digni cerite cera, expoſitum eius carmen: tum quibus cauſis atque rationibus municipes Romani eſſent, copioſè explicatum. CAP. VI.

IN *iure ciuili* Romano *permultæ quidem rationes afferuntur, quibus* S.P.Q.R. *quoſdam populos atq; municipes non tantum iure* Q*uiritũ donauerit, ſed multis etiam oner*

*oneribus,atq; damnis exemerit: cuiuſmodi nominãtur Attellani,Cærites,Prænestini,& eiuſmodi alij.Primi autẽ omnium facti ſunt pop.*Rom.*municipes Cærites:& hi quidem(ut eſt autor diligens* Gellius*)ſine ullo iuris ſuffragio: quoniam bello* Gallico *ſacra* Romana *recepiſſent,eaq; diligentia ſingulari cuſtodiſſent.*Vnde *etiam tabulæ Cærites appellatæ ſunt,in quibus* Cenſorũ *poteſtas, eorum nomen referebat,qui nota aliqua uel ignominia ſorẽt inſignes.* Ex *quo eruditè* Flaccus *in epiſtola ad* Numicium,Dignos *cærite cæra appellat* Romanos,*quoniam luxu,atq; uoluptatibus turpiſsimis tenerentur:quẽ tamen locũ* Horatiani *interpretes ineptiſsimè(ut alia permulta)expoſuerunt.*Hirpiorũ *uerò familiæ, qui in* Phaliſcorũ *agro eſſent,ob mirificam quidem cauſam ab omni militia & munerũ cura uacationẽ habuerunt, quòd hæ quidẽ nudatis pedibus impune ſuper ignẽ ſacris quibuſdam incederent:quod ut facilius probari poſsit,*C.Plinij *uerba ſubſcribemus.*Haud procul Vrbe Roma*(inquit) in* Phaliſcorũ *agro familiæ ſunt paucæ,quæ uocãtur* Hirpiæ,*quæ ſacrificio annuo,quod fit ad montẽ* Soractem Apollini,*ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes,nõ aduruntur,& ob id perpetuo ſenatuſconſulto militiæ, omniumq; aliorũ munerũ uacationẽ habent.* Prænestini *autem populi,cùm in ius* Coloniæ *relati eſſent, ob eã cauſam à* Tiberio Imper.*municipes facti ſunt, quòd in* Prænestinis *finibus iuxta oppidũ ex capitali ac ſontico morbo* Cæſ. Tiberius *cõualuiſſet: eoq; nomine municipij gratia illos donauit: quod* Hadrianus Imper. *in oratione de* Italicenſibus *retulit.*In *hoc tamẽ* Municipes *à* Rom.*ciuibus differebant, quòd neq; magiſtratus capere, neq; ius ſuffragandi habere poterant,ſed munerũ tantum ciuilium atq; militariũ erant participes:ſicuti à* Verrio Flacco,*&*

Feſto ſcriptum eſt: nam & Gellius inquit municipes ipſos honorarij quidem muneris cum pop. Rom. fuiſſe participes. Feſtus uerò Pompeius eruditè ac prudēter refert, triplici modo municipia intelligi. Sicuti cum pars aliqua ciuitatis in Vrbem iure municipali cōmigraret: quales Fundani, Formiani, Cumani, Acerani, Lanuuini, Tuſculani: qui paucos poſt annos iure Quiritum donati ſunt. Secundo modo cum uniuerſa ciuitas in Vrbem cōflueret: ut Aricini, Cærites, Agnanini. Tertio eorū dicitur, qui in ea lege ad Vrbem accederēt: ut ſuæ cuiuſq; ciuitatis municipia & Coloniæ forent: ueluti Tiburtes, Præneſtini, Piſani, Vrbinates, Nolani, Bobutinenſes, Placētini, Nepeſini, Sutrini, & Lucenſes. de qua re nō modò Iurecōſulti diligēter ſcribūt: ſed & A. Gellius, & ex Verrio Flacco Pompeius.

Quo animo Cæſar Anticatones libros ſcripſerit: & quātum Catoni inuitus conceſſerit, cum eius ebrietatem reprehenderet: aliaque non contemnenda de Ciceronis inconſtantia adſcripta. CAP. VII.

DIgnum memoria eſt quod à Iulio Cæſ. ſcriptum fuit de M. Catone uiro prætorio: qui ex obitu dictus eſt Vticēſis: nam cùm M. Cicero eius uitam, egregiosq́; mores pluribus laudibus extuliſſet, parum æquo animo tulit Cæſar, eū ipſum Catonē tantopere, à Tullio in primis, cōmēdatū: ex quo duos libros cōtra eum ſcripſit, qui ex re Anticatones dicerētur: in quibus omnia propè M. Catonis uitia (ſi qua erant) collegit: ſed inter alia ebrietatē illi, uelut maximum probrum, obiecit: quod à Cæſare tamē ita relatū eſt, ut laudaſſe magis hoc tantum uirum, quàm reprehendiſſe uiſus fuerit. Nam cùm ipſe Cato plurimo uino incaluiſſet, & antelucanis officijs eſſet occupatus, fortè quoſdā habuit obuios, qui (ut inquit Cæſar) cùm eius uiri caput retexiſſ

texiſſent, admodum erubuit: ſed ita factum adiecit, ut non Catonẽ putares ab illis, ſed eos à Catone deprehẽſos. Qua in re (ut apparet) Catonẽ etiam ebrium adeo reueritus eſt, ut uel in ipſa ebrietate uideatur illam ueræ uirtutis imaginem retinuiſſe: quod & Plin. Nepos teſtatus eſt: qui, haud plus, inquit, honoris à Cæſare uel autoritatis tribui Catoni potuit, quàm ſi ebrius quoq; tam uenerabilis erat. Quòd autẽ mox idem Cicero Anticatones Cæſaris laudarit, plurimumq́; extulerit, hoc totum uel ex eius inconſtantia, uel adulationis uitio accidit: ut qui fortunæ obſequi, ac tẽpori, inuitus mallet, quàm conſtanter ſuccumbere. Ex quo ea, inquit, laudatio tota κολακία fuit, ſicuti ad Pomponiũ Atticũ ſcribit. Et diu ſanè inimicitiæ inter Cæſarẽ & Catonẽ uiguerũt: quod & Plutarchus alicubi, & Atteius Capito indicauit. Nam in libro, quem ſcripſit de officio Senatoris, apertè explicat, quo tempore Cæſ. conſulatum obijt, nihil eum dubitaſſe uiatorẽ uocare, ut Cato ipſe adhuc loquẽs in carcerẽ duceretur: in quo tamen non modò excuſatũ Catonem conſtat, ſed etiam Senatu approbante abſolutum.

De impoſitione nominũ apud Comicos poëtas: & quid inter ſe differãt Cylones & Chilones, ac ibidem Cice. uerbum explicatũ contra quorũdam ſententiã. CAP. VIII.

QVi de origine nominũ atq; uiribus ſcripſerũt, permulta quidem afferũt de his nominibus, quæ ex forma ipſa & habitu corporis deducta ſunt, quod in Scenicis maximè fabulis apparet. Nam poëtæ Comici habitum figuramq́; hominum diligenter conſiderantes, ex re plerunque perſonas denominant: cuiuſmodi ſunt qui Græca uoce appellantur Cephali, Cylones, Phalachri, Blepharones, & alia generis eiuſdẽ. Sicut à noſtris etiam Tuditani, Frontones, Lõguri, Capitones, Coßi, Labeones, Venulei, de quibus

dilig

diligenter alibi ſcripſimus. Qui autem dicantur Chilones, uel Cylones, & quo pacto inter ſe differant, libitum mihi eſt paucis hoc etiam loco adnotare: ſicuti & Sextus Pompeius ex Verrianis commentarijs refert. Chilones enim inquit eiuſmodi homines appellari, qui maioribus labris ſunt: hoc eſt, qui Labeones, aut Labieni, à noſtris dici poſſunt. T. autem Lucretius Labroſos nominat, unde illud,

Simula Silena Satyraſt labroſa philema.

Cylones uerò ſine ulla quidem aſpiratione idem Pompeius eos appellat, qui fronte prominẽtiori ſunt, & quaſi extante: nam Cillones duplici ll, aliud omnino ſignificat: etſi ridiculè quidam in hoc aberrant. Cùm enim Criſpum Salluſtium Cicero in gregẽ cillonum, ſacrilegorũ, atq; impudicorũ connumeret: nihil aliud intellexit, quàm cynædũ hominẽ, ac turpiter ceuentẽ. Quoniam Cillere apud ueteres motitare, atq; agitare eſt: quod et Seruius atq; Higinius teſtantur: unde Cillones dicti, qui pudore uendito ceuentes ſe effœminãt. Nam & Leneus Pompeij libertus, cum ſatyras contra eundem Salluſtiũ ſcriberet, nõ modò illum Popinonem ac Lurconem ſatyricè appellauit: ſed etiam λάσταυρον, quaſi meretriculam, & ſcortum, ut in Suidæ collectaneis exponitur: quod à me uel obſeruãdũ fuit, ne tam impudẽter quidã deprauare, atq; peruertere bonos codices audeant.

De ſpatio humanæ uitæ: & adnotãda obſeruatio de põdere humani cordis, quo modo creſcat & decreſcat: ex anatomica Aegyptiorum obſeruatione. CAP. IX.

DE *uita hominis, & qua fine, annorumq́; ſpatio cenſeri debeat, permulti quidem apud ueteres tradiderunt: nec illi tantũ, qui naturæ uires, ac decreta obſeruarũt. Qua in re cùm inter ſe diſſentiant autores, pleriq; tamẽ centum annorum ſpatium uitæ hominũ concedunt: idq́; ipſum uulgato*

gato magis, quàm intellecto nomine Seculum appellarunt: quod apud nos cùm alij permulti, tum ipſe Cenſorinus ad Q. Cerellium copioſè explicat. Sed à Terentio Varrone traditũ eſt, ex Dioſcoridis autoritate, qui ſiderũ ſcientiam calluit, Aegyptios quidẽ ipſos (quibus ſeruandi medicata cadauera cura fuit) ſubtili admodũ & arguta ratione deprehendiſſe: quo maximè uitæ ſpatio ætas hominis æſtimari debeat, ſumpta ex pondere humani cordis coniectura. Itaq; affirmarunt ijdem Aegyptij, centũ omnino annis hominũ uitam definiri: quòd eorũ cor, qui ſine ulla corporis tabe perierint, hoc ipſum declaret: quoniam cùm ætate (ſi expendatur) aucta atq; damna referat. Anniculi enim pondere duarum drachmarum, bimi quatuor, & ſic in ſingulis annis uſq; ad quinquageſimum binas accedere, ut centum drachmis exiſtat quinquagenarij hominis cor. Ex eo deinde numero, unoquoq; anno binas detrahi, ac minui: quò perſpicuũ eſt, ab anno centeſimo ad primam ſui ponderis redire, neq; longius poſſe proferri. Quod ego tamen acutius quidem exiſtimo, quàm uerius: quanquàm in his libris, qui τὰ ἀναβιωτικὰ proſecuti ſunt, mira prorſus atq; incredẽda explicentur. Quod alicubi & Claudius Galenus affirmat. Sed & C. Plinius id ipſum de hominis corde ad Veſpaſianũ Auguſtũ recenſuit, etſi breuiter quidẽ, cùm dixerit creditum ferè ab Aegyptijs, ex defectu humani cordis non ultra centeſimum annum poſſe homines uiuere.

Quomodo à mathematicis uitæ hominum finis aſſeratur: ac de ætate Moſis, ex Trebellio Pollione, ac de Xenophilo muſico nonnihil. CAP. X.

QVod in capite ſuperiore diximus de humanæ uitæ ſpatio, ac hominũ legitimo obitu, monuit me ueterũ autoritas, qui ab iſta Aegyptiorũ ſentẽtia prolatis quidem exemp

exẽplis longe diſſentiant:ſed ea tantũmodo referemus,quæ Trebellius Pollio ad Cõſtantiũ Imper.ſcribit in hũc modũ: Doctiſsimi(inquit) mathematicorũ cœtũ uiginti annos homini ad uiuendũ datos iudicant,neq; amplius cuiquam cõceſſum dicunt:illud etiam adijcientes,Moſen ipſum(ut Iudæorũ libri teſtantur)Dei familiarẽ, x x v*.ac centũ annos uixiſſe.Qui cùm interitũ hunc ut immaturũ fortè quereretur,ferũt illi ab incerto numine reſpõſum,Neminem deinceps amplius eſſe uicturum.Sed in ſacris etiã hiſtorijs finẽ homini ueteres tribuũt* x x*.annos ſupra cẽteſimũ:quod et Ioſephus ipſe,Firmianusq́;,& alij referũt:quanquàm Romani quidẽ autores de annis Aegyptiorũ, eorumq́; ſpatio aliter ſentiant:in quo temere ab indoctis Varro inceßitur, ut ſuo loco à nobis expoſitũ. Inter alios uerò cõplureis,q annos aliquot ſupra cẽtũ uixerint,unus quidẽ Xenophilus muſicæ diſciplinæ peritus,in tota mortalium uita repertus eſt,qui centũ et quinq; annos ſine ullo corporis incõmodo uixerit:quod ipſe C.Plinius tradit, uir unus apud Latinos (quantũ equidem iudicio poſſum conſequi)in obſeruandis, inueſtigandiſq́; naturæ arcanis,diligens,& accuratus.*

Quantũ Publius Vergilius & à M.Tullio laudatus fuerit, & quo honore ab uniuerſo Romano populo habitus,cùm carmen in theatro recitaret. CAP. XI.

ET *in epiſtolis* M.Tullij *ad* T.Põponiũ, *& in* Seruianis *cõmẽtarijs abunde relatũ eſt,quantũ* M.Cicero P. Vergilij *ingenio ac uerſibus detulerit,cùm ſeipſum continere nequierit,quò minus audiẽte* Ro.po.*ſpem Latinæ doctrinæ illũ appellarit.Nã cùm fortè Vergilij carmẽ ex Bucolico poẽmate Cic.audiſſet,miratus eruditionẽ & elegãtiã,iterũ(ut ſcribit* Seruius*)recitari illud uoluit:adeoq́; traditur in eo audiendo affectus,atq; oblectatus, ut apertè de*

autore

autore Vergilio dixerit, Magnæ ſpes altera Romæ. Quod hemiſtichiõ poëta mox in ſuũ Aeneã detorſit his uerſibus:

Hinc pater Aeneas Romanæ ſtirpis origo
Sydereo flagrans clypeo, & cæleſtibus armis,
Et iuxtà Aſcanius, magnæ ſpes altera Romæ.

Quin & illud notandum maxime eſt, quod à Materno refertur de eodem Vergilio, ut à Cor. Tacito ſcriptũ eſt: tantum enim laudis, tantum honoris nomini Vergiliano habitũ Romæ eſt à Sen. P. Q. R. ut recitanti ſuum carmen in theatro, perinde uniuerſus populus aſſurrexerit, atq; Octauio Auguſto Imper. ſic enim Tacitus ex Materni perſona in libro ad Fabiũ Iuſtum, Teſtis, inquit, Ro. po. qui auditis in Theatro Vergilij uerſibus, ſurrexit uniuerſus: ac præſentẽ ſpectantemq; Vergilium ueneratus eſt, ſic quaſi Auguſtum. Ex quibus minimè mirũ eſt, ſi & epiſtolis & carmine Auguſtus etiam Octauius totius orbis terrarum Imperator Pub. Vergilio poëtarũ principi tantũ conceſſerit.

De hiſtoria T. Liuii, quòd in libros ab autore diuiſa fuerit, non in decades, contra aliorum opinionẽ: tum quibus id autoribus comprobetur. CAP. XII.

FAlsò receptum eſt, ac doctioribus etiam perſuaſum, fuiſſe in Decades, diuiſum T. Liuio ſuum opus de Romanorũ geſtis, quæ ſingulæ decem uoluminibus explicantur, quod ipſum de autore Liuio neutiquam apud ueteres comperias. Nam & Priſcianus uir diligens, alijq; Grammatici, ſicubi Liuium citant, librorũ numerum adſcribunt, neq; Decades nominãt. Itaq; & XVI. librũ & XXXIII. & CLXVI. uidemus aduocari ab antiquis autoribus. Cui ſentẽtiæ & Franc. Petrarcha aſtipulatur, ut qui aſſerat in epiſtola ad Ioannẽ Boccatiũ, ignauia legẽtiũ cõtigiſſe, uti Liuiana hiſtoria ſit in Decades diſtributa. In partes (inqt) quas

quas Decades *uocant, non ipſe qui ſcripſit, ſed faſtidioſa legentium deſidia diuiſit. Sed & L.Florus libros* CXL. *eiuſdem autoris recenſet, ſublato penitus nomine Decadum: cùm uniuerſam hiſtoriam in Epitomen, uel(ut Latinè loquar) in Breuiarium contraxit. Id & Politianus olim ita liberè nobis concedebat, ut noſtram quoque diligentiam magnopere commendaret in perquirendis, atque examinandis ueterum monumentis.*

De Bonifacio Pontifice Romano eiuſque inſolentia,& ambitione: tum eiuſdem ſceleſtum facinus relatum contra Prochetum archiepiſcopum: ac de improbitate & impudentia Chriſtianorũ pontificũ. CAP. XIII.

NEq; illud à nobis prætermittendum eſt, quò minus in his etiam commentarijs legatur de Bonifacio Pontifice Romano,qui Cæleſtino ſucceßit in põtificatu. Is enim tanto ambitu, tantaq; libidine Gebellinorum partes traditur fuiſſe inſectatus, ut minimè ueritus ſit permulta efficere iniquißimis artibus,atq; incredibili inſolentia: neque in principes tantùm Romanos, ſed in ipſos etiam ſacerdotes: ceu illud contra Prochetum Genuenſem Pontificem,quem archiepiſcopum uocant. Nam quo die ſacra cinericia celebrantur,mos eſt apud Chriſtianos, ut Pontifex Maximus prodeuntes ſacerdotes ad eius pedes excipiat,atq; eorum capiti cineres apponat;ſingulos ſubinde commonẽs,& cineres eſſe illos, & in cinerem reuerſuros. Cùm autẽ Prochetus ſacerdos,qui habebatur inter Gebellinos, conſtitiſſet ad pedes pontificis, inibi Pontifex Bonifacius uerbis permutatis,quæ pro religione effantur,Memento(inquit) quòd Gebellinus es,& cum Gebellinis morieris:& ſimul cineres ſacros in eius frontẽ atq; oculos proiecit.Quo intelligi poteſt ab omnibus,quanta ſit eorũ hominum iniquitas,

tus, atq; impudentia, qui ſub nomine religionis nihil non licere ſibi opinantur. Nam cùm ad inſtruendos mortalium animos, pacemq́; humano generi conciliãdam, creati atq; inſtituti ſint, nihil amplius exiſtimãt, aut magis conantur, quàm pro libidine ſeditiones principum excitare, nefariasq́; uoluptates flagitioſiſſimè explere: quod et Thomas Aquinas, & Aegidius Romanus, magnis commentarijs diſſerunt.

Scitum reſponſum Ariſtippi philoſophi, cùm rogaretur, cur homines doctiores diuitum domos, atq; Principum frequenter adeant: minimè autem ad eos diuites. CAP. XIIII.

PRudenter ac ſcitè reſpõſum eſt à Cyrenaico Ariſtippo, interroganti Dionyſio, quid in cauſa foret, ut philoſophi ac eruditi homines diuitum ædes accederent, eorumq́; fores ac limina contererent: diuites autem minimè id agant. Quoniam philoſophi (inquit) probè intelligunt, quæ deſint diuitibus, & quibus maximè egeant: diuites autem hoc neſciunt. Quocirca pereleganter Picus noſter Mirandula dicebat, nullum ſe animal uidere in omni uita mortalium ſtultius, atq; inſolentius, quàm diuitem hominem, qui bonarum diſciplinarum ſit imperitus, à ſtudijsq́; liberalibus abhorreat: quoniam diuitiæ illæ impudicis uoluptatibus atq; deſidiæ paratæ ſunt, neq; in uſum hominum, aut aliquam uitæ utilitatem erogantur. Itaq; minimè mirum eſt, ſi Alexandrini reges, atq; cæteri principes, tam ſummis ſtudijs, tamq́; accurata diligentia doctiorum hominũ familiaritates, atq; ſermones conquiſierunt. Quam rem epiſtolæ Græcorum principum, ac Romanorum abundè indicant: unde illud peruulgatum, Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ.

PETRI CRINITI
COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA
LIBER VIII.

De Simone Samarite, qui Magus dicitur, & quomodo in Vrbe pro deo habitus ſit, & quo cultu atq; honore fuerit, ex Tertulliani Apologetico, & aliis autoribus. CAP. I.

NON dixerim qua uoluptate ac ſtudio ſacris autoribus incumbamus, eorumq́; le=ctionibus delectemur: ſicuti celebres ſunt qui Græcè ſcripſerunt, Origenes Adamã=tius, Clemens, Euſebius Pamphilus, Iuſti=nus martyr, Baſilius, Io. Chryſoſtomus, Gregorius Nazi=anzenus, Epiphanius, qui cognomento πεντάγλωττος *eſt nuncupatus, alijq́; complures: ac ex noſtris etiam Tertul=lianus, Hilarius, Cyprianus, Auguſtinus, Hieronymus, Ru=finus, Ambroſius, Gaudentius. Nam horum quidem com=mentarij perinde mihi atq; theſauri uideri ſolent, in quibus tam uaria, tam multiplex doctrinæ, rerumq́; omnium co-gnitio eſt, ut uniuerſam propè antiquitatẽ, legesq́; omneis, & philoſophiæ placita contineant. Quod ego nuper ſum expertus in Euſebij ac Tertulliani commentarijs legendis, qui ambo & ingenio & doctrina ſumma præſtiterunt. Sed quod in Apologetico de hiſtoria Simonis Magi inſi=nuat, apponendum putaui, quo loco de ueterum dijs agit. Cùm Laurentiã (inquit) publicũ ſcortum colitis, uelim ſal-tem Laidem, aut Phrynen inter Iunones, & Cereres, ac Dianas adoretis: cùm Simonẽ etiam magum ſtatua & in=ſcriptione ſancti dei inauguratis. Quòd autem ſtatuã Ter-tullianus Simonis dei nominet, ſcribenda hic ſunt, quæ Iu=ſtinus martyr ad Auguſtũ Antoninũ ſcribit, nã & hoc Pã=*

philus

philus Euſebius recenſet. Poſt dominum (inquit) IESVM, *Simon quidam Samareus ex uico, qui dicitur* Gyttho, *Claudio Cæſ. imperante, magicis artibus, & ope dæmonum ſuffultus, in urbe noſtra (quæ omnium tenet* Imperium*) quàm plurimis deceptis* Deus *eſt decretus, & apud nos ſimulacri honore donatus, quod in ipſo* Tyberis *flumine inter duos pontes collocatũ eſt, addito etiam hoc titulo,* Latinis *literis perſcripto,* SIMONI DEO SANCTO. *Nam & eundem omnes propè Samaritæ, ac nonnulli ex cæteris populis, perinde ac ſummum* Deum *& adorant, & confitentur.* Mitto *autem quæ* Hieronymus *de eodem ſcribit, ne plura conſectari curioſus uidear: cùm fugiſſe illum ex* Vrbe *aſſerat, aliáq; feciſſe prodigiorum inſignia.* Origenes *uerò* Adamãtius *ab his uidetur diſſentire, qui* Simonem *ipſum dicit, eiuſq; diſciplinam minus celebrẽ fuiſſe.* Ita *enim refert contra* Celſi Philalethen: Voluit *&* Simon Samareus *magus ſua arte & cõmentis non paucos è medio tollere: multos enim ſuis (ut puto) præſtigijs fallebat: nunc uerò ex omnibus, qui ubique gentium agunt, ne ad* XXX. *quidem cõperias, qui illum ſectentur: & ij prorſus circa* Palæſtinam *ſunt: in reliquis uerò orbis terrarũ prouincijs nec* Simonis *nomen auditũ eſt, cùm ipſe laudis & gloriæ auidus hoc maximè percuperet.* Quòd *ſi qua eius nominis fama extitit, ea quidẽ ex* Apoſtolorũ *hiſtoria innotuit. hæc* Adamãtius. Sed *enim quæ in* Egeſippi *hiſtoria de hoc ipſo* Simone *adſcribũtur, minus adhuc recepta ſunt: ſed cõficta omnia, et à uero aliena prudẽtiores extimarũt, ꝗ aſpiciẽte uidelicet* Imperatore Nerone *deuolauerit: nõ enim* Lucas *hoc* Antiochenus *omiſiſſet, præſertim cùm referatur à noſtris, eundẽ quidẽ precibus apoſtolorum decidiſſe, ac iuxta* Ariciam *crus alterum infregiſſe.*

De Aegyptiorum antiquitate, eorumq́; urbibus, ex Pomponii Commentario: ac de aliis etiam regionibus nonnihil obſeruatum. CAP. II.

TRaditum eſt in ueterũ commentarijs, Aegyptios quidem populos haberi omnium uetuſtiſsimos, tum rerũ diſciplinarumq́; cõpluriũ fuiſſe inuentores, ex quo terrarum parens Aegyptus appellata eſt: quod & Strabo philoſophus, & Appion polyhiſtor, alijq́; fatentur. Sed illud in primis memoria dignum, ac mirificum putaui, quod à Mela Pomponio ſcriptum eſt de iiſdem Aegyptijs, in hũc modum: Aegyptij, inquit, homines uetuſtiſsimi ſunt, trecentos enim & xxx. reges ante Amaſim, ac ſupra xiii. millium annorum ætates certis annalibus referunt: mandatumq́; literis ſeruant, dum Aegyptij ſunt, quater ſuos curſus uertiſſe ſidera, ac Solem bis iam occidiſſe, unde nunc oritur. Quin & xx. inquit, millia urbiũ regnante Amaſi habitarunt: tum ſua ætate clariſsimas dicit, quæ procul à mari ſint, Sayn, Memphim, Syenen, Bubaſtem, Elephantim, ac Thebas, quas uel ipſe Homerus poëtarum maximus centum habere portas teſtatus eſt. Quòd autem in Aegypto x. millia urbium Mela conſtituit, id ego legentium iudicio æſtimandum relinquo: ne probare illa nunc uidear, quæ portenta à pleriſq́;, ac prodigia nuncupentur. Nam qui de urbibus ſcripſerunt, perſæpe inter ſe diſſentiunt, quod aliàs demonſtraui. Sed enim in Bactrianis mille urbes fuerunt, in Italia ſeptingentæ, in Creta xc. ut à probis autoribus traditur. Sed hanc partem de urbibus ſecreto opere, dijs uolentibus, explicabimus.

De triplici dicendi genere apud ueteres, et quo maximè ſtylo uſi ſunt Romani, Hiſpani, & Punici aũtores, ex Mirandulæ ſententia. CAP. III.

VErſatus ſum nuper cum Pico Mirandula, uiro & ingenio magno, & doctrina multiplici, cum quo non

dixerim quanta animi uoluptate de literis & honeſtis diſciplinis agamus: ueluti cùm nuper de antiquis ſcriptoribus iudicium faceret, adeo ut nihil dici uerius aut prudentius poſſet: Sunt (inquit) apud Latinos plura ſcribendi genera: ſunt qui delectent, ſunt qui doceant, qui et afficiant, & qui moueant: ſunt etiam qui plura ex his, & qui pauciora conſequantur. Sedenim fuerunt, inquit, non pauci, in quibus Romana & elegans elocutio: alij rurſus ueluti municipes, & agreſtes, quaſi ſub alio cælo ſermonem dicerint. Romani omnes in ſuo genere preßi, elegantes et proprij: ut Iulius Cæſar, M. Cicero, Salluſtius, Q. Curtius, Liuius, Iunius Columella, & Cor. Tacitus. Hiſpani autem florentes, acuti, & qui ad peregrinum inclinent: ſicuti Fab. Quintilianus, Hilarius, & Anneus Seneca. Suetonium his, & Plinios addebat, quòd eſſent in ſcribendo ſimiles, figuriſq; & Græcis uocibus cupidius, ac inſolenter uterentur: quod & maximè Hiſpanis ingenijs propriũ. Punici & Carthaginienſes, duri, audaces, improbi: ut Florẽs Tertullianus, Apuleius, Cyprianus, & Capella. Priores (inquit) Romanũ ius ſeruarunt, ac nulla prorſus uitia in ſermone admiſerunt: ſequentes ab his declinarunt: tertij palã aberrãtes, uirtuti uitiũ prætulerũt. De Gallicis, inquit Picus, ingenijs nõ loquẽdũ: ut de Caßiodoro, Apollinare, Fulgẽtio, qui mythologica luſit: de Enodio itẽ ac cæteris, quorũ cõmentarij aſpiciẽdi ſunt, non probãdi. Hæc mecum Mirandula in Marciana bibliotheca Florentiæ diſſeruit.

De falſitate oraculorum, quòd ad principum nutum ferebantur, exemplo Philippi Macedonis, ut Demoſthenes & alii probarunt. CAP. IIII.

FActus eſt liber à Plutarcho philoſopho de falſitate oraculorum, quòd ea uidelicet non modò ficta ac falſa

forent,ſed interdum etiam ridicula, hominumq; commen=tis temerè cōprobata. Demoſthenes autem uir ingenio acri & callido prudenter dicebat,cùm fraudes ac deceptiones oraculorum uideret, Pythiam quidē ſuo tempore φιλιππίζειν, quòd ea ſcilicet imperio ac nutu Philippi regis à ſacerdotibus Delphicis promerētur,quæ cū eiuſdē animo ac libidine cōgruerēt. In quo facilè poſſumus cognoſſe, antiquiores illos,præſertimq; doctrinis & prudētia excultos, neutiquam iſtis deceptionibus fidē habuiſſe. Nam & illud quoq; reſponſum ex Delphico(ut aiunt)de rege Pyrrho,

Aio te Aeacida Romanos uincere poſſe:

Falſum omnino M.Cic.affirmauit, adhibitis etiā rationibus,cur ita demū referret. Primò,inquit,nūquā eſt Apollo Latinè locutus. Deinde etiā ſors hæc Græcis quidē inaudita eſt:ſed et Pyrrhi tēpore Apollo ipſe uerſus facere deſierat. hactenus Cicero. Sedenim potius id poēta Ennius pro tēpore cōfinxit:quoniā ſit poētis ipſis cōceſſum, non modò fingere aliquid,ſed mētiri etiā,& falſa dicere. Itaq; meritò ab eodē Cicerone dictū eſt, Apertè quidē cōuinci tur cætera omnia Delphica parū ſyncera fuiſſe:quod itidē à pleriſq; philoſophorū copioſe ſcimus aſſertū:ut diligēter Pāphilus Euſebius ad epiſcopum Theodorū demonſtrat.

Annei Senecæ locus in epiſtolis expoſitus de meta ſudante in urbe Roma:ac de Pub.Victore qui de regionibus Vrbis ſcripſit. CAP. V.

IN epiſtolis Annei Senecæ ad Luciliū uerba hæc ſunt: Eſſedas tranſcurrentes pono, & fabrum inquilinum, & ferrarium uicinum, aut hunc qui ad metam ſudantem tubas experitur & tibias, neq; cantat, ſed exclamat. Quo loco quid intelligamus Metam ſudantem, uiri olim doctiores quæſierunt:ſed nihil tum inuentum eſt,aut

prolatum

prolatũ, quod hoc ipſum ſatis exponeret. Sciendũ autem locum ipſum in Romana urbe fuiſſe, ita ex re appellatum: nam Metæ quidẽ in urbe & Metulæ (ut grãmatici probant) lapides erant, quaſi coni extantes, (ita enim Græcè poſſunt appellari) quoniã meta eſt perinde ac turbo inuerſus: cuiuſmodi effigies adhuc in compitis ſpectantur, quæ ad inſtar cylindri propemodũ ſunt. Erat autem locus hic, quẽ Metã ſudantẽ Seneca uocat, in regione Vrbis quarta, in qua templũ Pacis, Suburra itidẽ, Sandalariũ, & horrea caſtanearia, ſicuti à Pub. Victore traditũ eſt: qui in XIX. Vrbis regionibus ea propè omnia refert, quæ ſcitu digna, & memoria uiſerentur: etſi magis hæc ipſa Victor nominat, quàm explicat: ſic ut breuiariũ Romæ. Vrbis et quaſi locorũ περιοχὴ uideatur: quod et Bern. noſter Oricellarius putat, qui Pub. ipſum nõ modò aſſidua obſeruatione exponit, ſed Vrbis totius ambitum, ſitum, magnitudinem, ac partes pari diligentia & ſtudio exequitur, collectis ferè his omnibus, quæ ad hoc abſoluendum pertinerent.

De Milonis Crotonienſis robore ex Pauſania, ac de Maximino & Firmo Roma. Imperatoribus, quo robore, & qua forma fuerint. CAP. VI.

COmplura paſſim leguntur in antiquorum monumentis de Milone Crotonienſi, & eius clariſſimis geſtis, & robore: ſed apud unum tantum Pauſaniam ea referuntur in Heliacis, quæ mirificam ſanè, penéq; prodigioſam uiri fortitudinem arguant, quod ego ſubijciendum putaui. Is igitur Milo ex oppido Crotone fuit, & in athletica præſtitit: ita malum Punicum tenebat, ut nemo illi è manu extorqueret, aut digitum corrigeret, quum is tamen nullibi malum læderet. Idem diſco uncto inſidens, à nullo diſtrahi poterat. Vnde

& C.Plin.inquit, quòd is quũ ſemel cõſtitiſſet, nemo eum è ueſtigio educebat: ſed & chordã fronti ueluti coronam alligans retento ſpiritu, uenis plenis firmabat. Itaq; Maximinum Cæſ. Aug. qui Thrax fuit, Milonẽ Crotoniatem uulgò appellarũt: quòd is manibus hamaxas traheret, rhedã onuſtam propelleret, aliaq; ſupra fidẽ permulta efficeret. De quibus & Iunius Codrus, & Capitolinus ſcripſerunt. Firmus uerò (quem Cæſ. Aurelianus latronem Aegyptium uocabat) ut Vopiſcus tradit ad Baſſum, ſtatura fuit ingẽti, oculis promicãtibus, capillo criſpo, frõte uulnerata, uultu fuſco, reliquum corpus piloſus & hiſpidus, ita ut cyclops uulgo diceretur: robore ſic inſignis atq; egregius, ut triariũ uinceret. Nam & incudẽ pectori ſuperpoſitam, tundẽtibus alijs, conſtanter pertulit, cum ipſe reſupinus & in manus curuatus pẽdere potius, quàm iacere uideretur.

De iis qui fœcundiores fuerint ad prolem procreandam, ac Proculi Augu. uerba de ingenti ſua libidine. CAP. VII.

MIrum eſt quod ab antiquis traditur de quorundam multiplici & numeroſa ſobole, in quorum numero etiam reponitur Artaxerxes ille Perſarum Rex. Is enim CXV. filios habuit: ex quibus quinquaginta in eius necem conſpirantes, eum occiderunt: ut minus id ferendum uideatur: cùm ex tanto numero, nullus (ut inquit Trogus) repertus ſit, quem à tam impio ac nefando ſcelere patris maieſtas, aut pietas reuocarit. Quin & Eutyche XXX. quidẽ peperit filios, ſicuti à ueteribus ſcriptum eſt. Nam Cn. Pompeius in theatri ornamentis, quũ mirabiles rerũ hominumq; effigies poneret, Eutyches ſimulacrũ conſtituit. Hæc enim à XX. liberis in rogũ eſt illata, ſicuti C.Plin. ad Veſpaſianũ Auguſt. refert. Proculus autem Cæſ. centũ Sarmatas uirgines, quæ in bello captæ ſunt, intra dies XV. (ut ipſe

ipſe gloriabatur) grauidas reddidit. Adeo libidini atq; nequitiæ deditus fuit: quod etiam Flauius Vopiſcus *deteſtatur. Sed apponam uerba eiuſdem* Proculi Imperatoris *ad* Metianum: *Centum, inquit, ex* Sarmatia *uirgines cepi: ex his una nocte decem iniui: omnes tamen, quod in me erat, intra dies* XV. *mulieres reddidi.*

De XII. Romanis Diis, & eorum nominibus, qui ſingulis menſibus apud ueteres præponerentur, ex antiquo marmore, ac Ennii carmen additum. CAP. VIII.

I*Ncidi nuper in monimenta quædã* Romanæ *uetuſtatis, in quibus & ratio & ordo* Romani *anni deprehenditur: quibus uidelicet ferijs, aut etiam* Dijs *ſacra eſſent peragenda. Sed quod in primis me tenuit, repertũ ibidem eſt, ſingulis quidẽ menſibus ſuos quaſi* Deos, *ac numina aßignari, in quorũ tutelam referrentur.* Ex *quo perſæpe etiã legitur* XII. *dijs aras fuiſſe in urbe conſtructas. quod alibi copioſe diſſerui.* Nunc *uerò eum ſubijciã ordinẽ, qualis in his faſtorũ monimentis reperitur: quæ uel* Pomponius Lætus, *uir antiquitatis ſtudioſus, ad* Laurentiũ Medicẽ Florẽtiam *miſit.* Ianuarius *in tutela* Iunonis: Februarius, Neptuni: Martius, Mineruæ: Aprilis, Veneris: Maius, Apollinis: Iunius, Mercurij: Iulius, Iouis: Auguſtus, Cereris: Septẽber, Vulcani: October, Martis: Nouẽber, Dianæ: Decẽber, Veſtæ. Quæ *obſeruatio ad eorũ quoq; cõmentarios pertinet, qui faſtorũ, & annaliũ hiſtoriã explicãt.* Q. *uerò* Ennius *poëta diſticho etiã nobili* XII. *deos cõplexus eſt, quos alij patrios et penates,* Varr. *urbanos appellat: quorũ imagines ad forũ (ut inqt) dicatæ uiſerẽtur: ſex mares, et fœminæ totidẽ: ut à* Capella Martiano, & L. Apuleio *refertur.*

Iuno, Veſta, Minerua, Ceresq;, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Veterum poëtarum carmen, relatum contra Chaldæos & Ariolos: & qua ratione minimè ſit illis adhibenda fides, ex ſententia philoſophi Phauorini. CAP. IX.

Libitum mihi in otio agēti ueterum poëtarum carmen referre contra diuinaculos, & ariolos iſtos, qui & Chaldæi à Romanis, & Planetarij uocātur: ut intelligamus fuiſſe iſtiuſmodi homines ab antiquis maximè deriſos, atq; exploſos. Subijciam uerò ſenarios aliquot ex Accij, Ennij, & Pacuuij fabulis, cùm quia uenuſti admodū et elegātes ſunt, tū quòd in his alicubi deprauatæ uoces, ac perperā collocatæ ſenſum deturbāt: ut nō cuiuſq; ſit eorū elegantias ac feſtiuitates percipere, niſi paulò attentius perlegātur. In libris igitur M. Cice. (qui de diuinatione inſcribūtur) Pacuuianū hoc ex tragœdia Chryſippo inuenies:

Nam iſtos, qui linguam auium intelligunt,
Pluſq; ex alieno iecore ſapiunt, quam ſuo,
Magis audiendum, quàm auſcultandum cenſeo.

Quin & ipſe Q. Ennius, ut apud eundem Ciceronem, ſic eorum improbitatem detexit:

Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant uiam:
Quibus diuitias pollicentur, ab his drachma ipſi petūt:
De his diuitijs ſibi deducant drachmam, reddāt cætera.

Neq; minus eleganter Accius poëta in ſcribendis tragœdijs ſummus, ut in Atticis legitur:

Nihil (inqt) credo auguribus, qui aures uerbis diuitant
Alienas: ſuas ut auro locupletent domos.

Etenim Phauorinus philoſophus, qui Pyrrhoniorū libros plures cōpoſuit, contra iſtos quidē Chaldæos in hunc modum lepidè concludebat: Aut aduerſa, inquit, euentura dicunt, aut proſpera: ſi proſpera, et fallunt, miſer fias fruſtra expectando: ſi aduerſa dicant, et mentiātur, miſer fias fruſtra

ſtra timendo: ſi uera reſpondent, eaq́; ſunt nõ proſpera, iã inde ex animo miſer fies, antequã è fato fias: ſi felicia promittunt, eaq́; uentura ſunt, tum planè duo erũt incõmoda, & expectatio te ſpei ſuſpenſum fatigabit, et futurum gaudij fructum ſpes tibi iam deflorauerit. Nullo igitur pacto utendum eſſe dicebat iſtiuſmodi hominibus, qui uanis præſtigijs ac ſycophantijs imponunt, atq; decipiunt: quos etiam Gellius uir graui conſilio in rebus humanis Aeruſcatores improbos & Scycophantas appellat. Ex quo Lycus ille Plautinus in Pœnulo comœdia quàm lepidiſſimè inquit,

Heu heu quàm ego habui ariolos aruſpices,
Qui ſi quid boni promittunt, pro ſpiſſo euenit:
Id quod mali promittunt, præſentaneum eſt.

De crimine Scopeliſmi in Arabia, & locus apud Iureconſultos emendatus, ac leges item contra eos, qui limites ac terminos extrahunt. CAP. X.

IN libris Digeſtorum, ſeu Pandectarum uerba hæc Vlpiani ſunt, in quibus mentio habetur criminis, quod in Arabia prouincia Scopeliſmus uocitatur: ſed hoc ipſum uerbum ex codicibus iſtis uulgatioribus ſublatum eſt, ac pro eo etiam, quod eſt minus ferendum, adulterinam quoque uocem ſuppoſuerunt: ita ut ſpatium interdictum inſeruerint, ratione tam inepta, quàm impudenti. Sed libitum eſt locum hunc reſtituere, ne, quantũ in me ſit, noſtris Iureconſultis non ſatisfaciam: quãquàm ſunt adeo quidam à bonis literis alieni, adeo literatis omnibus male affecti, ut ſi qui maiorem elegantiam profitentur in Romanis diſciplinis, ingenioq́; non uulgari ſunt, inſectentur eos, atq; dictis contumacibus accuſent. Sed nos eorum, quod ait Plancus, orationes præterfluere ſinemus: neque enim tales ſunt

ſunt,ut in profeßione hac meliorũ literarũ admodũ profe-cerint:itaq; ſi quãdo in aciẽ ueniũt, aut tumultuãtur qui-dem, aut relicto præſidio fugam capeſſunt. Verum de his aliás. In Pandectis igitur illis archetypis, quæ Florentiæ aſſeruantur in Palatina curia, ſic legitur: Sunt quædam, quæ more prouinciarũ coërcitionem ſolent admittere, ut puta in prouincia Arabia σκοπελισμὸς crimen appellant, cuius rei admiſſum tale eſt: Pleriq; inimicorũ ſolẽt prædiũ inimici σκοπελίζειν, id eſt, lapides ponere, indicio futuros, quòd is qui eum agrum coluiſſet, malo leto periturus eſſet inſidijs eorũ, qui ſcopulos poſuiſſent. Quæ res tantum ha bet timoris, ut nemo ad eum agrum accedere auderet, cru delitatẽ timẽs eorũ, qui ſcopeliſmon fecerint. Hãc rẽ præ-ſides exequi ſolent grauiter uſq; ad pœnã capitis: quia et ipſa res mortem comminatur. Sed enim Romani quoq; illi uetuſtiores, quos Ennius poëta Caſcos appellauit, acer-rimis pœnis cõtra eos uindicabant, qui agrorum fines ac terminos exemiſſent, aut loco mutaſſent: quod in primis Numæ regis inſtituta et leges probãt, In quibus uir egre giè prudẽs ſtatuit, Licere omnibus tanquàm ſacrilegũ eũ occidere, qui uiolare ius termini auſus eſſet. Quod et Dio nyſius Halicarnaſſæus in hiſtoria Romanæ antiquitatis copioſè explicat. Vnde etiam uerſus ex antiquis legibus:

Qui ſecus faxit, & terminum exaraßit,
Ipſus & boues ſacri ſunto.

De autoritate maxima imperii Romani, & epiſtola Belſolis regis adſcripta de Valeriano Cæſare Auguſto capto. CAP. XI.

HAud alienũ mihi uiſum eſt, ſi ex Belſolis regis epiſto-la exponamus, quàm ſancta olim, quamq; inuiolabi-lis Romani imperij dignitas cẽſeretur, apud externos etiã princ

principes, cùm uel capto Caſ. Valeriano, Romanum tamen nomen maximis regibus & uenerationi æquè & terrori fuerit. Probant hoc ipſum cum alia complura, quæ in ueterum hiſtorijs continentur, tum illud, quod eſt in Belſolis regis epiſtola de Valeriano imperatore, quem Sapor Perſarum rex tum fortè pro uictoriæ iure inter captiuos retinebat: ſed adſcribemus epiſtolam ipſam Belſolis, ut apud Trebelliũ Pollionem habetur in libro ad Imperatorẽ Conſtantinũ. Belſolis rex regũ Sapori regi S. Si ſcirem poſſe Romanos aliquando penitus uinci, plurimũ tibi gratularer de uictoria, quam proferres. Sed quia uel fato, uel uirtute gens illa plurimũ poteſt: uide, ne quòd ſenẽ Imperatorẽ cepiſti, & id quidem fraude, malè tibi cedat. Illud præterea cogita, quãtas gentes Romani ex tuis hoſtibus, ſuas fecerint, à quibus ſæpe uicti ſunt. Audiuimus certè, ꝗ Galli eos uicerũt, & ingentem illã urbẽ incenderũt: certè Galli Romanis ſeruiũt. Quid Aphri? eos non'ne uicerunt? certè ſeruiũt Romanis. De lõgioribus exẽplis & remotioribus nihil dico. Mithridates Põticus totam Aſiã tenuit: certè uictus eſt: certè Aſia Romanorũ eſt. Si meũ conſiliũ requiris, utere occaſione pacis, & Valerianum ſuis redde. Ego gratulor felicitati tuæ: ſi tamen illa uti tu ſcias. Quin & Arthabeſdis literæ extant regis Armeniorum, quibus Romanũ quoq; Imperiũ ſic uiſus eſt defendere, ut Imperatorem Valerianũ à Sapore captum liberius repeteret. Ita enim in extrema epiſtola ſcriptũ eſt: Vnum cepiſti ſenem, & omnes gentes orbis terrarũ infeſtiſſimas tibi feciſti. Ad hunc propè modum & rex Caduſiorum ad Saporem ſcripſit, ut apertiſſimè conſtare poſſit, quàm ſumma in ueneratione ubiq; gentium haberetur Romana illa maieſtas, uel in maximis rerum atq; fortunæ periculis.

De

De Fulminitis & Fulguritis arboribus,ac de Ioue Fulguratore,& Tonitruali in libris Aruſpicum:aliaq́; ibidem addita de fulminibus. CAP. XII.

FVlminitæ & Fulguritæ arbores in Aruſpicum libris appellatæ ſunt, quòd eſſent fulmine ictæ. Quocirca Fulminitũ(inquit Feſtus)eũ locũ dixerunt, qui religione ſacer haberetur:quoniam dicaſſe illũ Iupiter Fulminator ſibi uideatur. Ad hæc enim loca hi accedebant, quibuſdam ſacris adhibitis,qui Fulguratores, hoc eſt,fulminum procuratores uocabantur. Hinc illud in Satyris Perſianis:

Triſte iaces lucis,euitandumq́; bidental.

De his uerò ſacris, quæ ad arbores fulguritas fierent, nõnihil comperias in Feſti commentarijs. Sed & citantur à noſtris Grãmaticis libri de fulguritis arboribus, qui cum Martijs atq; Sibyllinis ſeruarentur in tẽplo Apollinis. De *Ioue autẽ fulminatore & fulguratore (ut alia mittamus) ſic L. Apuleius in libro de mundo ad Fauſtinũ: Quum ſit unus Deus,idemq́; numẽ, pluribus quidẽ nominibus propter ſpecierum multitudinẽ,quarũ diuerſitate fit multiformis:nam à iuuãdo Iupiter dicitur:quem* ζῆνα *Græci, quòd uitæ noſtræ autor ſit,rectiſſimè appellant. Idẽ Fulgurator & Tonitrualis,& Fulminator,ac Serenator dicitur:plures Frugiferũ uocant,multi Vrbis cuſtodẽ,alij Hoſpitalẽ, Amicalemq́;,ut apud Aruſpices & Romanos ueteres inuenies. Ex his facilè intelligitur,fuiſſe in Hetruſcorũ commentarijs Fulguratorẽ Iouẽ, ac Tonitrualẽ celebratũ, ut alibi diximus. C. quoq; Plin. uir in conſiderandis atq; cognoſcẽdis naturæ uiribus præcipuè accuratus, Vulnera tradit fulminatorũ frigidiora eſſe reliquo corpore: & apud Rom. religione cautũ fuiſſe, uti cadauera fulmine icta humo iniecta cõderentur, quòd ea cremari nefas haberetur.*

Quæ ſit lex Annaria in ueterũ ſcriptis : & quid hoc uerbum Aeuitas ſignificet in XII. Tabulis. CAP. XIII.

Legem Annalem, & Annariam, ueteres iccirco appellarunt, quòd ea cautum foret de æuitate, ac de annis: hoc eſt, qua ætate, quibuſq́; temporibus capiendi magiſtratus, atq; habendi poteſtas foret. Qualis illa traditur de ſenatoribus, ut ab omni ſenatus munere uacarẽt, qui annum uitæ ſexageſimum abſoluiſſent. Item de militibus, ne ſupra quinquageſimum annum militiæ ſacramento tenerentur. Sic enim apud Iureconſultos habetur. De hac lege Annaria & in collectaneis Sex. Pompeij mentio habetur. In capiendis uerò magiſtratibus decennium ex lege interpoſitum erat, ne cuiquam eadem dignitas traderetur. ſiquidem ad hunc modum in antiquiſsimis legibus ſeruatum eſt:

Aeuitatem annali lege ſeruanto.

Eundem magiſtratum, ni interfuerint decem anni, nequis capito.

Vocabulum hoc, quod eſt Aeuitas, pro ſenio exponendum eſt, quum iam prouectiores homines ſunt, & quaſi capulares, ut uerbo utamur Plautino. Eſt autem ex XII. tabulis acceptum, ut in ea lege cõtinetur, qua de iumento & acerra agebatur.

Si in ius uocat (inquit) ſi morbus, æuitas'ue uitium eſt, Qui in ius uocaſsit, iumentum dato. Si uolet acerram inſternito.

De qua lege plura diſſeruit Sex. Cæcilius Iureconſultus, qui Hadriani ætate uixit in ſumma nominis celebritate.

PET

AVreliani Imperatoris dictum de Bonoſo celebratur, natum fuiſſe illum, nõ ut uiuat, ſed ut bibat. Hic igitur Bonoſus, cùm Romanorũ dignitas in dies magis amitteretur, Imperatoris nomen occupauit: ſed quum bello ſuperatus foret à Probo, ſeipſum laqueo ſuſpendit. Erat autem Bonoſus ex eo genere hominum, qui inter pocula, et potationes uitam conſumunt. Siquidem potator fuit egregius: ex quo in eius obitu ioculare dictum inualuit, Amphoram pendere, nõ hominem: quòd inſtar amphoræ penſilis præ uino uideretur, quod affatim ingurgitauerat. Oneſius tamẽ Græcus autor, eundem tradit Bonoſum uel in uino fuiſſe prudentiorem, tametſi bibendi modum longè excederet: quod & Flauius Vopiſcus recẽſet. Lex autem Sympoſiaca hæc eſt, ut obiter hoc addatur, ſicuti à ueteribus definitũ, ut prima uidelicet cratera faciãt ad ſitim, ſecunda ad hilaritatẽ, tertia ad ebrietatem, quarta ad inſaniam: nequis fortè modũ aut rationem in bibẽdo prætereat, quum ipſo quidem uino ſapientia ueteri prouerbio obumbretur. Nam & quaternario numero Democritus Phyſicus Abderites abſtinendũ cenſebat: cõdito uolumine de hoc, non eſſe quaternos cyathos, uel ſextarios potandos. Vnde illud fortè Auſonianum ex Flacci ſententia:

Ter bibe, uel toties ternos: ſic myſtica lex eſt,
Vel tria potanti, uel ter tria multiplicanti.

De Diis regionũ atq; urbiũ, quibusq; nominibus appellarẽtur: ex Tertulliano, Origene, & aliis autoribus. CA. III.

NOn defuerũt apud Romanos, qui de Dijs ac diuinitate permulta ſolerti animo conquiſierint: ac editis etiam cõmentarijs explicarint. In quibus cum primis celebres ſunt, Nigidius Figulus, Varro Terentius, & Val. Soranus, & qui in Pontificio iure ac philoſophiæ decretis

incubuerũt,quod Auguſtin.& Hierony.abundè affirmãt. Nos uerò eam nunc partẽ de dijs duximus referendã, quæ in quaq; regione,atq; urbibus,& oppidis,proprios lares, ac Deos aßignat.Putarũt enim ueteres(ut eſt autor L.Apuleius)ſuis regionibus Deos adſcribẽdos,qui fanis & ceremonijs poſſent admitti: ut in Bœotia Amphiaraus, in Aphrica Mopſus, in Aegypto Oſiris, & ubiq; Aeſculapius. Sed hæc multò copioſius à Diodoro & Macrobio exponũtur. Origenes autẽ Adamãtius in cõmentarijs contra Celſum: Minimè,inquit,iniquũ eſt,ſuum quẽq; numen legitimè colere,etſi pluribus inter ſe ritibus et ceremonijs differunt. Nam Aethiopũ populi, qui Meroën habitant, Iouem dũtaxat,inquit,& Bacchũ colũt: Vraniã Arabes, & Bacchũ: Oſirim Aegyptij omnes,& Iſidẽ: Mineruam Saytæ: Naucratitæ uerò ex ritu uetuſtiore Serapin ſuum numen cœperũt nũcupare: quod etiam pluribus à Tertulliano explicatur, uiro ut apparet in quaq; doctrina excellẽti: eo maximè loco, quo de ueterũ Dijs ac numinibus hiſtoriam refert. Vnicuiq;,inquit,prouinciæ,& ciuitati ſuus Deus eſt: ut Syriæ, Aſtartes: ut Arabiæ, Diaſares: ut Noricis, Tibilenus: ut Aphricæ Cœleſtus: ut Mauritaniæ ſui reguli. Dein uerò & in Italia,inquit, municipali cõſecratione alij cẽſentur dij: Cruſtuminẽſium, Deluẽtinus: Narniẽſium, Viridianus: Aeſculanorũ, Ancharia: Volſinenſiũ, Norcia: Otriculanorũ, Valẽtia: Sutrinorũ, Murcia: Phaliſcorum, Curis in honore patris: unde accepit cognomen Iuno. Qua in re non minorem ſuperſtitionem arguunt, quàm falſam ineptamq; improbitatem. Sed hæc ſatis. Nolo enim ea repetere, quæ alibi commodius explicaui.

Anacreontis carmen adſcriptum quàm uenuſtiſsimũ de poculo,& in Latinos numeros conuerſum: quod apud Gellium deprauatum eſt. CAP. III.

Celebr

CElebratur maximè inter Græcorū delicias Anacreontis poëtæ carmen, ut uenuſtū, elegans, & perlepidum: quo ἐρωτικῶς exprimitur, cuiuſmodi poculū fieri ſibi expetat: ut in eo uidelicet non armatos duces, nō cæli ſigna, Pleiades uel Bootem requirat: ſed Veneres, ſed amores, ſed racemos, & Bacchum. Eſt autem hoc prorſus:

Οὔ μοι μέλει Γύγαο
Τῶν Σαρδίων ἄνακτος,
Οὐδ' αἱρέει μὲ χρυσὸς,
Οὐδὲ φθονῶ τυράννοις,
Ἐμοὶ μέλει μύροισι
Καταβρέχειν ὑπήνην.
Ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι
Καταστέφειν κάρηνα.
Τὸ σήμερον μέλει μοι,
Τὸ δ' αὔριον τίς οἶδε.
Τὸν ἀργυροῦν τορεύσας
Ἥφαιστέ μοι ποίησον,
Πανοπλίας μὲν οὐχὶ,
Τί γὰρ μάχαισι κἀμοί;
Ποτήριον δὲ κοῖλον
Ὅσον δύνῃ βάθυνον.
Ποίει δέ μοι κατ' αὐτὸ
Μήτ' ἄστρα μήθ' ἁμάξας,
Μὴ στυγνὸν Ὠρίωνα.
Τί Πλειάδων μέλει μοι,
Τί δ' ἀστέρος Βοώτεω;
Ἀλλ' ἀμπέλους χλοώσας,
Καὶ βότρυας γελῶντας,
Καὶ χρυσέους πατοῦντας,
Σὺν τῷ καλῷ Λυαίῳ,
Ἔρωτα καὶ Βάθυλλον.

Quod ego propterea putaui referendũ, ut facilius emendari poßit in Gellianis noctibus: quo loco Romanas ueneres cum Græcorum delicijs cõmiſit. Ibi enim deprauatum id carmen, atq; improbe uiolatum eſt: nos olim Anacreonteum id pro arbitrio noſtro expreßimus his numeris: quales uulgo leguntur Laberiani:

Non mi cupio aurum, non diuites diuitias:
Non ſceptra curo minitantium principum:
Nil ad me triumphantes cum decoris faſcibus,
Nil inſtructæ acies armis præfulgentibus.
Mihi eſt uiuendum teneris in amoribus:
Mi ſunt deliciæ, & ſuaue olentia ſuauia.
Viuamus hodie, uiuamus dum licet,
Lætiq; carpamus quicquid id eſt boni.
Libet nunc crines liquidis perfundere odoribus:
Interq́; iocos agere, & lepidas ueneres.
Quin tu age Vulcane potens, mulciber ignee,
Excude mi amplum, inſigne, argenteum cymbium.
Inq́; eo non mi aſtra, non Bootem, non Pliadas,
Non Martem ferreum, non cruenta prælia.
Quid cum ſideribus, cum Marte, cum bellis mihi?
Sed intus cude Bromium uino madidum,
Viteſq́; molleis, & frondenteis palmites,
Racemoſq́;, & fluentes uirideis hederas:
Amoremq́; ſpirantem calores undiq;.

De magia Aegyptiorum, & qui in ea præſtiterunt: ac de xxxvi. dæmonibus, & qua poteſtate polleant. CAP. V.

DE magia, quæ apud Aegyptios populos celebrata ſit, permulti apud ueteres ſcripſerũt: nam & Græcorũ quidã ad eã perdiſcendã illuc enauigarũt, quò facilius, atq; copioſius de ea referrent. Nec enim latet eiuſmodi fuiſſe hanc

hanc diſciplinã, uti dæmonũ uiribus, & quibuſdam uelut incantationibus miracula ferè, ac prodigia efficerẽt: quod ex ueterũ cõmẽtarijs intelligitur. Eius autẽ originẽ C. Plinius ad Moſem & Latopelã retulit. *In qua (ut traditur)* Solomon, *Doſitheus, Simon Samareus,* Theudas, *Etham,* Calgales, Dardanus, *alijq́; cõplures præſtiterũt.* Ex Græcis Hoſtanes, Damigeron, Pythagoras, Democritus, Apollonius. *Ex his cõmentarios quidã fecerunt, quò hãc partẽ plenius excolerẽt, atq; humano corpori medelas deferrẽt.* Quod ipſi magices autores certis genijs ac dæmonibus aſſignant, ſicuti Celſus Aphricanus in his libris teſtatus eſt, quos infando titulo cõtra Chriſtũ cõpoſuit. Aegyptij, inquit, ipſi, qui magicen maximè coluerũt, tradunt humanũ corpus per VI. & XXX. dæmones curari: ex quibus alius dæmon aliam ſibi partem & portionẽ ſuſcipit, eiusq́; tutelæ ſe dedicat. Quin & eorũ nomina patria uoce appellant, quibus inuocationibus uitiatas corporis partes ad ſanitatẽ referre ſoleãt. Sed hanc partẽ & Porphyrius copioſè explicauit, qui Aegyptios quoq; ſycophãtas, atq; præſtigiatores uocitat. De Solomone autẽ, ut idẽ credatur, facit in primis Ioſephi autoritas, q & Iudæorũ uernaculus, & in oĩ antiqtate cõſiderãda diligẽter accuratus fuit. Is enim eũdẽ ſcribit Solomonẽ, nõ modò rerũ omniũ, atq; animãtiũ naturã, ac uires calluiſſe, ſed eã præterea ſcientiã, quæ ad poteſtatẽ dæmonũ, atq; ĩcãtatiões ptineat: Quibus inqt hoĩm morbi & ægritudines leniri, atq; curari ſoleãt. In hac uerò magica & annulũ adhiberi, & pelues, aliaq́; ſacra idẽ Ioſephus autor eſt: ĩ qua Iudæũ quoq; Eleazarũ dixit maximè celebrẽ fuiſſe Veſpaſianis Aug. ĩperãtibus.

Non eſſe uiri prudentis, in humanis cõfidere: & exẽplum nobile de iniquiſsima fortuna Belliſarii ducis. CAP. VI.

SErmo nuper habitus eſt à uiris prudẽtioribus: de fortunæ poteſtate & uiribus, quæ pro libidine omnia humana agit, ac uerſat: ſed inter alia multa exẽplũ de Belliſario duce maximo prolatũ eſt, quod equidẽ nõ putaui prætermittendum, cũ ætate quoq; noſtra, in qua totius Italiæ principes uarijs paßim cladibus agitantur, paria quædam propè aſpiciamus. Belliſarius igitur, ut à Procopio et alijs relatũ eſt, uir quidẽ geſtis & animo maximus, ſæpius uictor ac triũphator fuit: qui Iuſtiniani Auguſti imperiũ ſuis auſpicijs firmauit, Vãdalos populos deleuit, de Perſis triumphauit, Italiãq;, & urbẽ Romã à Barbaris & crudelißima cæde non ſemel liberauit. Tandẽ uerò poſt multas uictorias, ac peractos triumphos, cæcatus ab imperatore fuit, eidẽq; oculi crudeliter exẽpti. Neq; ob aliã cauſam, quàm propter liuoris improbitatẽ, qui uelut ignis alta ſemper, & ardua petit. Cui ut ad plenũ ſatisfaceret, in tã graui, tamq; iniqua fortuna oppreſſus, tuguriolũ ſibi propter uiã cõſtitui fecit, in quo numulos ad uictũ quæritans, uitæ reliquũ tranſigeret, dictitãs hoc ſubinde prætereuntibus: Viator, cõcede obolum Belliſario, quẽ liuor, nõ error cæcauit. Adeo nihil in humanis melius, q̃ nihil boni ſperare: quod illa etiam perquàm nobilis Sidonij acclamatio commonet, de miſera mortaliũ conditione. O neceßitas abiecta naſcendi, uiuendi miſera, durißima moriendi. Sed hoc alibi de Belliſario commodius diximus.

De multiplici cauſa terrę motus, & Neptuni poteſtate: tũ de terræ motu maximo, qui Tiberio imperante in Aſia euenerit. CAP. VII.

NOn pauci apud ueteres Græcos celebrantur, qui de motu terrarũ, & cauſis copioſe ſcripſerũt: neq; philoſophi minus, quàm hiſtoriæ autores: ſicuti apud nos etiã

C. Plinius, An. Seneca, & Marcellinus. Neq; dubium reliquerunt, uarias dici cauſas, unde iſtiuſmodi terrarū motus naſcātur. Nā Chaldæi quidē, & Babylonij, totū hoc ſideribus aſsignāt. Philoſophi autē pleriq; flatibus, & aquis: quòd hæc uiſceribus terræ incluſa, dū nitātur prorūpere, motus iſtos, & hiatus generent: ex quo Neptunum quoq; ipſum Græcorū uetuſtiſsimi Ennoſigæū, & Siſicthona appellarūt. Nā & Probus Valerius autoritate M. Varronis treis præcipuè cauſas probat, quibus terræ tremores eueniant. Aut enim uentis in terræ uiſceribus occluſis, exitūq; requirētibus fundamēta cōcuti, & his labefactis ſuperiora cōtremere. Aut etiam ex igne, quem terræ ineſſe, mons Aetna, & alij teſtantur: exuſta enim occidunt, nec ſine ſonitu & tremore ſubſidūt. Tertio ex aquis, quæ quodcūq; ſuſtinēt, delabi ſenſim in liquorē, & ingētibus ruinis terra cōſumpta, lacus maximos fieri: quod & Claudius Galenus (ut alios mittam) in libro de hiſtoria philoſophi proſequitur. Sed quod in Aſia imperante Tiberio Auguſto accidit, mirandū profectò, ac penè incredendum uidetur: ſiquidē terræmotu facto, XIII. urbes corruerūt, quorū nomina ſubijciemus, ſicuti etiā in annalibus Pamphili Euſebij notatū eſt, quos diuus Hieronymus, ut alia multa, in ſermonem Latinū cōuertit. Sunt igitur hæ: Magneſia, Epheſus, Sardis, Moſthene, Megara, Cæſarea, Philadelphia, Hymolus, Themis, Cyme, Myrrhina, Apollonia, Dicæarchia. Quod etiā ob id referēdū fuit, quoniā & C. Plinius, maximus, īquit, terræ, memoria mortaliū, extitit motus Tiberij Cæſaris prīcipatu, XIII. urbibus Aſiæ una nocte, pſtratis.

Hiſtoria de Leænæ meretricis cōſtantia in tormentis, ac Tertulliani uerba expoſita: tùm de Theodoro etiam, quàm firmo & conſtanti animo fuerit. CAP. VIII.

Verba Florentis Tertulliani ſunt in libro, qui Apologeticus cõtra gẽtiles inſcribitur: Ecce, inquit, & tormentorũ certamina à uobis coronãtur: *Attica meretrix, carnifice iam fatigato, poſtremò linguam ſuam in faciem ſæuientis tyrãni expuit, ut expueret & uocẽ, ne coniuratos cõfiteri poſſet, ſi etiã uicta uoluiſſet.* In quibus hiſtoria latenter notatur de Leæna meretice, & Hipparcho Atheniẽſium tyrãno. Nam Olympiade quidẽ LXIIII. Hippias, & Hipparchus Atheniẽſium tyrãnidem occuparunt, ſicuti relatũ ab Euſebio in annalibus: ex quo Harmodius & Ariſtogyton, aliĵq́; complures facta cõſpiratione Hipparchũ interemerũt. Leæna autẽ meretrix, cùm foret illis beneuolẽtiæ officio maximè cõiũcta, capta eſt, ac multis, uariĵsq́; tormẽtis uexata, ut conſcios, atq; cõiuratores ꝓderet. Sed illa, ut acris animi, linguã mordicus amputauit, et in Hippiæ tyrãni faciẽ ĩſpuit: qd' & C. Plinius (ut alios mittã) ĩter memorãda patiẽtiæ exẽpla retulit. In fœminis, inquit, Leæna meretrix præſtitit, quæ torta Harmodiũ et Ariſtogytonẽ tyrãnicidas minime indicauit. In uiris autẽ Anaxarchides (ut Zenonẽ mittamus) qui ſimili ꝓpe rõne cũ torqueretur, præciſã dẽtibus linguã ĩ tyrãni os expuit. De Theodoro uiro grauiſſimo, eiusq́; mirifica cõſtãtia notius eſt, q̃ ut referri oporteat: q carnifici traditus, diſcidit uerbera, fidiculas laxauit, ſoluit eculeũ, laminas extinxit, prius q̃ efficeretur, ut cõſcios tyrãnicidiĵ indicaret: quod à Maximo etiã Valerio in exemplis ueterũ ſcriptum eſt.

De Leone Imper. qui edicto cauit, ut oẽs imagines è tẽplis ac Baſilicis Chriſtianorũ delerẽtur, & epiſtola Valẽtis & Theodoſii Auguſtorum de eadem re appoſita. CAP. IX.

Relatũ eſt in ueterũ annalibus de Leonis Auguſti imperio, & eius moribus: quodq́; is Theodoſio Imper. defuncto

defuncto in Byzantio Vrbe, quæ Cõſtantinopolis dicitur, factus Imperator, edicto cauit, ut omnes quidẽ ſanctorum imagines quæ in Chriſtianorum fanis ac templis forent, abolerentur. Ex quo Romani pontifices, aliarumq́; eccleſiarũ præfecti acerrimè reſtiterũt: necubi, præterquàm in Vrbe Byzantio, tantum facinus committeretur: quoniam ſæuiſsimis pœnis eos homines Imperator afficiebat, qui tale edictum contempſiſſent. Itaq; omnes tunc imagines atq; ſimulacra, quæ in Byzantij templis ſpectarẽtur, concrematæ ſunt. Nec enim pertinere ad religionem putauit adorari cuiuſquam imaginem. Quod & Firmianus Lactantius, Septimiusq́;, & alij complures nimium quàm audacter affirmant: quaſi nefarium ſit habere ullas in templis imagines, ueluti etiam Turcæ in ſua religione cuſtodiunt. Sed libitum eſt uerba ex libris Auguſtalibus referre, quò id totum melius innoteſcat: quoniam, & Valens, & Theodoſius Auguſti Impe. præfecto prætorio ad hũc modũ ſcripſerunt: Cum ſit nobis cura diligens in rebus omnibus ſuperni numinis religionẽ tueri, ſignũ ſaluatoris Chriſti nemini quidem concedimus, coloribus, lapide, aliáue materia fingere, inſculpere, aut pingere. Sed quodcũq; reperitur tolli iubemus, grauiſsima pœna eos mulctando, qui contrarium decretis noſtris, & imperio quicquam tentauerint. In quo ſi quis fortè autorem deſiderat, is Imperatorum decreta & edicta legat, quæ à uiris doctiſsimis Tribuniano, Baſilide, Theophilo, Dioſcoroq́;, & cæteris per Satyram collecta ſunt, imperante hoc maximè Auguſto Iuſtiniano.

De Hierophantis Athenienſium ad ſorbitionem cicutæ: ac de Romanis Sacerdotibus, Flaminibus, & Pontificibus. CAP. X.

SCriptũ eſt ab Hieronymo, ſacerdotes illos Athenienſiũ, qui Græcè Hierophantæ appellãtur, quò caſtius in ſacris agerent, diuiniſq; rebus incũberẽt, cõſueuiſſe ſorbitione cicutæ ſeipſos caſtrare. Vbi uerò ad Põtificis dignitatẽ fuerãt electi, uiri eſſe deſinebãt, ne qd in eis foret, aut ad uoluptatẽ, aut ad turpiorẽ libidinem. Quæ res ad ipſa etiã Cõſtãtinorũ Augu. tẽpora (ut autores cõſentiũt) durabat: nã et idẽ refert Hieronymus de Romana religione: nullũ quidẽ ſacerdotẽ apud Romanos fuiſſe bigamũ: nulluq; flaminẽ bimaritũ: põtifices aũt uiros et nobiliſsimos, & ſanctiſsimos, quorũ præcipua hæc cura & ſtudiũ fuit, diligẽter attẽdere, ne quid cõtra mores & religionis cultum fieret: itaq; ſic in Pontificalibus ſcriptum:

Ex patrijs ritubus colunto optima,
Inceſtum Pontifices ſupremo ſupplicio ſanciunto.

Quod à nobis diligẽtius eſt cõſiderandũ ex his ſacerdotibus, eorũq; uita & moribus, qui in Chriſtianis ſacris ætate noſtra omne genus libidinum atq; nequitiæ exercent.

Quàm egregia ſingulariq; doctrina præſtiterit Mercurius Aegyptius in rebus diuinis: ac eiuſdẽ uerba adſcripta de Deo, de mẽte, & de animis, in libro de ſapientia Dei. c. xi.

QVò plura de Mercurio à nobis perquirũtur, eò maiora atq; diuiniora uideri ſolent: ſic ut Firmiani ſententiæ magnopere accedamus, qui perſæpe hũc ipſum aſſerit, rerũ propè omniũ ſupra cæteros alios ueritatẽ perſpexiſſe: tũ Græcos cõplureis pleraq; ab eodẽ Mercurio accepiſſe, quæ de Deo, de animis, ac de mũdo referuntur. Sed hæc ĩ noſtris Theorematis copioſe explicauimus. Nũc illud repetendũ exiſtimaui, quod idẽ Mercurius loquitur ad Tatiũ in eo libro, qui de ſapientia Dei inſcribitur: Beatiſsimus, inquit, Deus, qui & Dæmon optimus dicitur, animã eſſe in corpore aſſerit, mẽtẽ in anima, ĩ mẽte uerbũ.

Deũ autẽ ipſum horũ oĩm eſſe genitorẽ, ac parentẽ. Itaq; uerbũ imago & mẽs Dei eſt, corpus quidẽ ab idea, Idea uerò aĩa: et portio puriſſima materiæ aẽr, aẽris animi, animæ mens, mentis Deus. Deus in omnibus, ad omnia, circa omnia, & per omnia: mẽs ad animã, anima ad aẽrem, aẽr ad materiã. Hactenus Aegyptius Mercurius, in quibus ipſa rerũ ueritas nõ edocetur modò, ſed etiã explicatur: quod & myſteria illa, atq; arcana Pythagoreorũ comprobant.

Qui ſint apud Iurecõſultos Iudices recuperatores in æſtimandis iniuriis, ac de Iudicio recuperatorio copioſè explicatum. CAP. XII.

FRequẽs mẽtio eſt apud M. Ciceronẽ, et alios ueteres de his iudicibus, qui Recuperatores à Romanis dicerẽtur. Qua ratione & Recuperatoriũ iudiciũ eſt appellatũ: quod ĩ cauſis, ut fit, iudicãdis atq; abſoluẽdis, cũ recuperatione haberetur de æſtimãdis iniurijs. In hũc autẽ modũ cõſtituta eſt à ueteribus (ceu ex Iurecõſultis ferè colligitur) forma recuperãdi iudicia. Si quãdo in aliqua cauſa dolo malo fuiſſet habitũ iudiciũ, in ea tũ re licebat cognitores habere, qui receptã cauſam maturo iudicio æſtimarẽt. Itaq; creabãtur ad id tres iudices, qui recuperandæ cauſæ ergo Recuperatores uocabãtur: quorũ iudicio atq; æſtimatiõe, omnis dãni illatio atq; iniuria tollebatur: quæ res ab ipſis Iurecõſultis copioſè explicatur. Sex. aũt Põpeius legẽ recuperatoriã ab Aelio Gallo ſic acceptã tradit: Cũ inter populũ, & reges, nationesq;, & ciuitates peregrinas cõuenit, ut ꝑ ipſos Recuperatores agatur, de reddẽdis, recipiendiſq; bonis quæ ad priuatos pertinerẽt. Gellius Recuperatores cõſtitutos tradit in ijs, quæ ad ius referãtur, de iniurijs aſſerendis ac puniẽdis. Nã miſſa, inquit Gellius, XXV. aſſiũ pœna, factũ eſt à prætoribus, ut in æſtimãdis iniurijs Recuperatores adhiberẽtur. M. aũt Cicero in cauſa L. Flacci, quẽ ſociũ, & adiutorẽ cõſiliorũ, ac pe

riculorũ ſuorũ uocat, Recuperatores conſtitutos refert, qui rẽ uniuerſam percẽſerẽt. Recuperatores, inquit, cõtra iſtũ rẽ minime dubiã prima actione iudicauerũt. Et paulo mox: Cũ frater meus in Aſiæ præfectura Flacco ſucceßiſſet, cauſam ita detulit, Recupatores ui Flacci coactos atq; metu, falſum iudicauiſſe inuitos. Frater meus pro ſua æquitate, prudẽtiaq; decreuit, ut ſi iudicatũ negaret, in duplũ iret: ſi metu coactos diceret, haberet eoſdẽ recuperatores: quã optionẽ recuſauit. Idẽ Cicero pro A. Cecinna orationẽ habuit ad recuperatores, in qua perſæpe de his agitur. C. præterea Suetonius à Flauio refert Domitiano Augu. identidẽ admonitos recuperatores, ne ſe perfuſorijs aſſertionibus ſemper accõmodarẽt. Sed & Veſpaſianus pater Flauiã Domicillã duxit uxorem, ut ab eodem Suetonio relatũ eſt: quæ ingenua, & ciuis Romana pronuntiata eſt, iudicio recuperatorio aſſerente patre. Neq; illud omittendũ putamus, quod in ueterũ notis, atq; elogijs obſeruatũ eſt de iudicio recuperatorio his uerbis: Quãti ea res erit, tantæ pecuniæ iudiciũ recuperatoriũ dabo. teſtibusq; publicè dũtaxat decẽ denũtiãdi poteſtatẽ facio. Quæ res ab antiquis notarũ magiſtris ita perſcribi ſolita eſt: Q.E.R. E.T.P.I.R.D.T.Q.P.D.T.D.D.P.F.

Quàm imprudenter atq; imperitè ab iis erratum ſit, qui Scirpum acceperunt pro ænigmate: & quòd apud autorẽ Gelliũ Scrupum, nõ Scirpũ legendũ ſit. CAP. XIII.

IN magno errore uerſati ſunt noſtri ferè omnes grãmatici, qui Scirpũ dixerunt pro ænigmate: quod ipſum è Gellianis uerbis acceperũt: in quibus nõ Scirpũ quidẽ, ſed Scrupũ erat ſcribẽdũ: ut in ueteribus ac minus deprauatis reperitur. Sed enim quo pacto illa enodari poſſunt, quæ ſine ullis nodis ſunt, cuiuſmodi ſcirpus haberi debet? neq; ullus eſt tã hebeti ingenio, tãq; abſurdo iudicio, qui neſciat,

ipſos ſcirpos uocari enodes:unde illud uetus, cùm apud comicos poetas,tũ apud Ennium celebratum hoc carmine:

Quærunt in ſcirpo ſoliti quod dicere nodum.

Scrupus uerò pro ænigmate,& ambiguitate ob id à ueteribus acceptus eſt,quòd in eo anxietas quædã,et quaſi aſperitas intelligatur.Quod & Sex. Pompeius in lib. de priſcis uerbis undeuigeſimo inſinuat. Scrupos , inquit , pro aſperis ſaxis accipimus.Hinc rẽ ſcrupuloſam dicimus,quæ aliquid in ſe aſperitatis cõtineat.Proindeq; apud Gelliũ refertur, uocari à Græcis ferè ænigmata,quæ noſtri ſcrupos dixerũt.Cui ſentẽtiæ & Benedictus Philologus accedit, uir eruditiſſimus,et in ſtudijs noſtris accuratiſſimè doctus. Neq;uiſum eſt hoc loco eos nõiare,q̃ hac ĩ re decepti ſũt. Politianus certè,cũ ad autores illũ euocarẽ,ĩgenuè agnouit errorẽ:ſed in hoc,inquit,cæteri ætate noſtra incurrũt.

PETRI CRINITI
DE HONESTA DISCIPLINA LIB. X.

De doctrina Gamalielis Hebræi:& quo iudicio probauerit Ieſum Chriſtum pro Deo accipiendum. CAP. I.

NESCIO maiore impudẽtia,an inſcitia factũ ſit à quibuſdã ueterũ, ut non modò contra Chriſtianos populos, ſed cõtra ipſum etiã Chriſtũ libros cõponere auſi fuerint.Nõ enim homines,ſed portẽta potius quædã & prodigia dicẽda ſunt:cuiuſmodi nobiliores memorãtur,Porphyrius,Iulianus Byzãtius,Celſus Aphricanus,qui Philalethen ſcripſit, Baſilides, & alij:qui auſi etiã ĩter alia flagitia dicere, quæcũq; de Chriſto à priſcis uatibus prædicta fuerunt, ea de alijs quoq; potuiſſe intelligi:quod ab Auguſtino tamẽ,Origene,& Cypriano co-

pioſè refellitur:ſed à Gamaliele Hebræo dictũ egregiè ac prudẽder traditur. Nã cũ alios quidã fortè referrẽt, qui ſe uulgo Deos probari uellẽt, ut Doſitheũ, Theudã, & Iudã. Hi enim cum diſciplinarũ magnitudine atq; doctrinis egregiè præſtarẽt, ſeq; ſupra homines ponerẽt, deceptionibus maximis uſi ſunt, et à multis pro Deo habiti: ex quo in hũc modũ reſpõdit Gamaliel, Si hoc, inquit de Chriſto, humanum conſilium fuit, quàm mox diſſòluetur: ueluti Theudæ, Doſithei, Iudæ, & aliorũ, qui ubi mortui ſunt, eorum ficta & cõmentitia diſciplina ſublata eſt. Siquidem non diu probari inter homines poteſt improbitas, aut mendacium: quod omnis Academia concedit. Id autem de Gamaliele in Origenis commentarijs comperies, quos uir maximè doctus contra Celſum compoſuit. Sed Gamaliel ipſe iudicio & doctrina inſignis, apud Hebræos eſt habitus, qui etiã Pauli Tarſenſis præceptor fuit: unde eum dixerunt ueteres ad Gamalielis pedes eruditum, ſicut in Hieronymo legitur, qui Gamalielem hunc, & maximum uirum, atq; doctiſſimum uocat: quod Hebræorum præterea libri teſtantur.

De Narſete Eunucho, & Sophiæ Augu. uerbis ad eũ, ac reſponſo Narſetis in fœminæ inſolentiam. CAP. II.

RElata ſunt permulta in ueterum Annalibus de Narſete Eunucho, eiusq; maximis geſtis: qui de Chartulario (ut ferunt) non modò patritiam dignitatẽ eſt conſecutus, ſed Italiæ quoq; uniuerſæ factus præfectus. Eam diu obtinuit, & omneis Gotthos, gentem ferociſſimam, ſuperauit. Sed ut res humanæ ſe habent, gloria inuidiam peperit: ex quo Iuſtinus imperator, & Sophia Auguſti coniũx Narſetem hunc cœperunt inſectari. Itaq; Longinum cum magno exercitu cõtra eum mittunt. Sophia uerò & inter

alia permulta conuicia, quòd Eunuchus foret, hoc addidit, ut lanam in Gynæcio faceret, & penſa diuideret. Quibus idem Narſes pari animo reſpondit: Talem ſe quidē telam exorſurum, qualem ipſa dum uiueret, nunquam ſatis poſſet explicare: & ſimul odio (ut fertur) ac metu accenſus, Longobardos populos in Italiam accerſit, ut relicta Pannonia ad Italiæ diuitias & prædā accedāt: ne quid ad præſidiū & ultionē omitteretur. Fuit autē Narſes (ut quidam tradunt) pius, religioſus, liberalis, atq; munificus: quod aliàs à me commodius relatum eſt.

De populi improbitate, ac de exilio Ariſtotelis: quòd impietatis accuſatus in Chalcidem profugerit: tum alia obiter non iniucunda. CAP. III.

NIhil debent in tota uita minus agere, qui prudētiores ſunt, quàm populo ſeipſos cōmittere: nec enim bonis ingenijs, atq; diſciplinis, quicquam eſt tā malè affectū, & infenſum, quàm imperita uulgi inſcitia: quod equidē innumeris propè exēplis falſæ atq; improbæ philoſophorū accuſatiōes, eorūq; exilia & cædes demōſtrāt: ſicuti Socratis, Anaxilai, Apollonij Thianei, & Madaurēſis Apuleij: quorū Apologiæ abundè explicāt, quàm ſit ex Platonis ſentētia refugiēda uulgi improbitas. De Ariſtotele autem philoſopho referēdū illud puto, quod ab ipſo Adamantio Origene ponitur, quo loco Celſi Aphricani Philalethen mēdacij ac falſitatis arguit. Tradit enim Ariſtotelē ipſum à iudicibus Athenienſiū crimine impietatis fuiſſe accuſatū, quoniā dogmata quædā, ut ἄθεος καὶ ἀσεβὴς in philoſophia protuliſſet: quæ Deorū cultū minus ꝓbarēt. Ex quo Athenis relictis, Chalcidē ſe cōtulit: ubi diu uerſatus, quū literis amicorū ad reditū uocaretur, in hūc modū reſpōdit: Ex Athenis pridē receſſimus, idq; eo aïo factū eſt, ne cauſam fortè Athenienſibus daremus iterū ſcelus cōmittēdi, ſicuti in Socratē cōmiſerūt: ne'ue impiè cōtra philoſophū

rurſus feciſſe incuſentur. Neq; me autem latet, quòd idem Ariſtoteles quũ Athenis xxx. *annos ĩ lycio docuiſſet, clã ſe in Chalcidem recepit: quoniã foret impietatis ab* Eurime*donte* Hierophãta *accuſatus: ſiue à* Demophilo, *ut quidã uolunt, quòd hymnum in Hermiam pellicem ſcripſerit: cui etiam præ nimio, ut ferunt, amore ſacra fecit, atq; hoc epigramma* Delphis *incidit:*

Τοίδεπο τσ χοσίως παράβας μακάρων θέμιν ἁγνὴν
 Ἔκτεινε Περσῶν τοξοφόρων βασιλεύς.
Οὐ φανερῶς λόγχῃ φονίοις ἐνάγωσι κρατήσας,
 Ἀλλ' ἀνδρὸς πιστεῖ χρησάμενος δολίου.

Quæ ſint à Diis maximè roganda, & quomodo ex Platone: tum uerſiculi Perſiani de uotis peragẽdis. CAP. IIII.

E*Leganter* Plato *Philoſophus, & eruditè, prudẽtiam atq; iuſtitiã in ſuis legibus expreßit, ſed uel in* Alcibiade, *qui liber de uoto inſcribitur, eius honorẽ et cultũ ſic receſuit:* Perſpicuũ, *inquit, eſt & apud ipſum* Deũ, *& apud hoĩes bonæ mẽtis, iuſtitiã et prudẽtiã præcipuè honorari.* Prudẽtes *aũt ac iuſti illi meritò dicẽdi, qui probè norunt, quæ erga* Deũ, *quæq; erga hoĩes agere, atq; dicere cõuenit.* Hactenus Plato. Q*uæ meipſum cõmonẽt ſentẽtiæ ueteris, quã nõ minus* Stoicorũ *porticus, q̃ uniuerſa etiã* Academia *honore ſummo proſecuta eſt: ita enim à philoſophis, uelut ex* Delphico *platũ:* Sic *uiuẽdũ cũ hoĩbus, tãq̃* Deus *uideat: ſic loquẽdũ cũ* Deo, *tãq̃ hoĩes audiãt.* Cuius *ſecũda pars, ut inq̃t* Vectius Prætextatus, *abũdè ſancit, nequid à* Dijs *petamus, qđ uelle nos indecorũ ſit.* Nã Plato *idẽ copioſe hoc ipſo libro explicat, quæ maximè à* Dijs *petenda ſunt, & quo animo, ne fortè in* Oedipi *rogationes maiore affectu, q̃ ratiõe depellamur.* Stoici *autẽ tria potißimũ à* Dijs *rogãda affirmãt, bonã mẽtis, bonã animi ualetudinẽ, tertio corpis. Itaq;* Perſius *poẽta uidetur* Alcibiadẽ Plato

nis

nis peruidiſſe, qui in Satyra quidem ad Macrinum ſic de uotis peragendis loquitur:

Funde merum genio, non tu prece poſcis emaci
Quæ niſi ſeductis nequeas committere diuis.
At bona pars procerum tacita libabit acerra.

Cui ſententiæ & illud apud Iuuenalem accedit:

Orandum eſt ut ſit mens ſana in corpore ſano.
Fortem poſce animum mortis terrore carentem,
Qui ſpatium uitæ, extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoſcunq; labores.

Quin & in iure Pontificum apud Romanos ita ſcriptum traditur:

Ne audento placare donis iram deorum,
Cautim uota reddunto: pœna uiolati iuris eſto.

Quantum conceſſerint Chriſto Romani Imperatores, Tiberius & Hadrianus: ac de Alexandro etiã Seuero, qui Chriſtum inter alia numina adorauit. CAP. V.

PErſæpe accidit, ut à uiris doctioribus quæratur, quo in pretio apud Romanos Imperatores Chriſti numen fuerit: quo uidelicet tempore, aut quo cultu Romana ciuitas eum proſecuta ſit. At hoc ego quum aliquãdo eſſem reſponſurus, talia propemodum de ipſo Chriſtianorum Deo obſeruaui. Et primò quidem ex autoritate ueterũ conſtat Tiberium Cæſ. uoluiſſe Chriſtum à S.P. Q. R. adorari, idq; etiam ab eo relatũ eſt ad Senatũ cũ prærogatiua Tiberiani ſuffragij, ut abundè alibi diximus: quod & Pamphilus Euſebius, ac Florens Tertullianus affirmant. Sed & mox Cæſ. Hadrianus de adorãdo Chriſto cogitauit, eidẽq; templa condere inchoauit, ſicut Aelius Lampridius ad Cõſtantinum Imperatorẽ teſtatur, qui Auguſtum inquit Hadrianum ab incœpto deſtitiſſe, ueritum ne cætera etiam

templa deſerenda: quoniam præfecti ſacrorum Hadriano perſuaſerunt, Chriſtianos omnes aliquando futuros, ſi illud effeciſſet. Ex quo idem mutato animi propoſito, acerrimè mox uniuerſam Chriſtianorum factionem eſt inſectatus: quod & commentarijs ſuis & edictis propalam teſtatus eſt. Alexander autem Seuerus, qui optimus Imperator eſt habitus, quiq; Antonino Heliogabalo ſucceſſit, plurimũ Chriſtianis detulit: & Chriſti numen inter maximos & ſelectos Deos recepit. Siquidem in ſacrario ſuo (quod ab Aelio Lampridio Larariũ appellatur) inter principes diuos & animas (ut inquit) ſanctiores Chriſtũ habuit: cum quo ibidem Apollonium Thianeũ, Abrahã, & Orpheum coluit. Idem quoq; Alexander Auguſtus in minore larario Achillem, & alios duces maximos habuit, ſicuti M. Ciceronis & Vergilij ſimulacra, quem poëtarum omnium Platonem uocitabat.

Vnde apud poëtam Vergilium Ramus aureus: & uiſcus in ilice, in VI. Aeneidos: ac de magia Druydum Vergilii carmen expoſitum. CAP. VI.

SAtis compertum eſt, P. Vergilium adeo multiplici, & uaria doctrina præſtitiſſe, ut & cæleſtia pariter, & humana maximè intellexerit: quod eius diuinũ carmẽ probat, in quo & ſacra omnia, & humanæ leges atq; ritus tanta eruditione tractantur, ut eũ mirari potius homines poſſint, quàm pro merito ſatis laudare. Sed eiuſdẽ carmẽ referemus, in quo de Ramo aureo agit, quẽ Troius Aeneas ex præcepto Sibyllæ Deiphilæ ad inferos detulit: cuius etiam ſpeciẽ uirenti uiſco ſimilem dixit, & in opaca ilice inſertum: quæ omnia uidentur mihi ex philoſophia & ſacris Druydum eſſe aſſumpta, quibus religio fuit, par quiddã de uiſco & robore agere: qđ equidẽ ſuſpicari licet, quoniã &

uiſcum

uiſcum Verg. hîc, & ilicem opacam nominat, quæ inter glandiferas etiam refertur. Ab ipſo enim poëta, ut eſt autor Macrobius, plerunq; fieri uidemus, ut remotiores ritus, ueterum'que ceremonias innuendo attingat: etſi Aurelius Cornutus, uir alioqui doctus, fictum hoc de ramo ilicis à Poëta Vergilio falsò exiſtimauit. ſic autem Vergil.

Accipe quæ peragenda prius. Latet arbore opaca
Aureus, & folijs, & lento uimine ramus,
Iunoni infernæ dictus ſacer: hunc tegit omnis
Lucus, & obſcuris claudunt conuallibus umbræ.
Sed non ante datur telluris operta ſubire,
Auricomos quàm quis decerpſerit arbore fœtus.
Hoc ſibi pulchra ſuum ferri Proſerpina munus
Inſtituit: primo auulſo non deficit alter
Aureus, & ſimili frondeſcit uirga metallo.

At uerò Druydes (qui Gallorum uates ac ſacerdotes fuerent) nihil habent uiſco & robore, in quo gignatur ſacratius, ſicuti C. Plin. teſtatur. Hi enim, inquit, roborum lucos eligunt, neq; ulla ſacra ſine ea fronde conficiunt: quicquid etiam illis adnaſcitur, è cælo miſſum putant, ſignumq́; eſſe electæ ab ipſo Deo arboris. Eſt autem id rarum admodum inuentu, & repertum magna religione petitur, & ante omnia ſexta luna. Idem quoq; C. Plinius, Sacrificio, inquit, epulisq́; ritę ſub arbore præparatis, duos admouēt candidi coloris tauros, quorū cornua tunc primum uinciunt, ſacerdos candida ueſte cultus, arborem ſcandit, falce aurea demetit, cādido id excipitur ſago, tum demū uictimas immolant, precātes ut ſuū donum Deus proſperū faciat his, quibus dederint hæc. Hactenus de religione Druydum ad robur & uiſcum, quæ poëtam Vergilium (ut puto) ad ramum illum aureum inclinarunt, ex quo illud ſubdit:

Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſidunt:
Diſcolor unde auri per ramos aura refulſit.
Quale ſolet ſyluis brumali frigore uiſcum
Fronde uirere noua, quod non ſua ſeminat arbos,
Et croceo fœtu teretes circundare truncos.
Talis erat ſpecies auri frondentis opaca
Ilice: ſic leni crepitabat bractea uento.

Fuit in hac ſententia & Domitius Veronenſis, uir in perquirendis ueterum monumētis acris ingenij, & in exponendis autoribus diligens, quem tamen immatura mors nobis præripuit.

De Hetruſca diſciplina, & quo ſtudio Romani nobiles ad eam diſcendam mitterentur, ac uerſus ibidem ex XII. additi. CAP. VII.

MArcus Cicero quum de diuinatione diſſerit, copioſè probat populū quidē Hetruſcū maximè præſtitiſſe in obſeruādis, noſcendisq; augurijs & oſtentis: nā & aliquot à ueteribus celebrantur, in quorū commentarijs diſciplina hæc abundè exponeretur: ſicuti à Macrobio, Cenſorinoq;, & alijs ueteribus traditur. Qua in re ſeruatū eſt à Romanis, ut principū filij, qui in Vrbe forēt, Hetruriæ populis traderentur, quò hanc etiam diuinandi partē ediſcerent, ſicuti uerba hæc Ciceronis teſtantur. Bene, inquit, apud maiores noſtros Senatus decreuit, quando florebat Imperiū, ut de principum filijs ſex, ſingulis Hetruriæ populis in diſciplinam traderentur: ne tanta ars propter tenuitatem hominum à religionis autoritate abduceretur ad mercedem & quæſtū. Ex quibus apertè cōſtat, quo ſtudio & diligētia prouiſum eſt à S.P.Q.R. ut cognitio illa Hetruſcæ diſciplinæ cōſeruaretur. Quod ipſum & Liuius in Romana hiſtoria notauit, quò ſciētiſſimè callerēt quæcūq; de cælo

de cælo tacta eſſent, omniaq́; prodigia, portenta, & oſtenta: quod & C. Plin. & alij aſſerunt. Ex *quo etiã in ſacris ueterum, & pontificalibus libris ita ſcriptum fuit:*

Diſcunto ignari à publicis ſacerdotibus.
Hetruriæ principes diſciplinam docento.
Quibus diuis creauerint procuranto.
Et idem fulgura & obſita pianto.

Quæ ob id adſcripſimus, ut Ciceronis locũ facilius teneremus. Quũ nemo prorſus ignoret, cælũ ipſum eiusq́; partes ab Hetruſcis olim ſignatas, & in XVI. *diuiſum. Nã & fulminũ genera undecim, & deos nouẽ, qui ea iaculẽtur, ſtatuerũt: rationes prodẽdo, quid ex quaq́; parte ſignarent. quod & C. Plinius ad Veſpaſianũ Auguſtum demõſtrat.*

De cura, & periculis eorũ, qui Imperio præſunt: ac Saturnini Auguſti uerba ad hoc ipſum pertinentia. CAP. VIII.

VEtus eſt dictum, & à philoſophis approbatũ, tyrannos quidem & principes quàm rariſſimè ſeneſcere: quoniã tã uaria illis, tamq́; ſumma pericula undequaq́; immineãt prorſus, ut quàm ægerrimè cõmunẽ liuoris, & periculi ſortẽ poſſint euadere. Quã rẽ tot principũ & imperantiũ ſubitæ neces atq́; cædes maximè approbant: quum pauciſſimi omnino fuerint, qui ſuo fato perierint. Itaque permulti admodũ reperti ſunt, qui hanc imperãdi curam, uelut inquietã, æſtuantẽ, ac pernicioſam refugerũt. Quod equidẽ ex uerbis ipſis, & oratione Aug. Saturnini Imperatoris referendum cenſui: quò cumulatius à quouis intelligatur, quàm & eruditè Saturninus, & grauiter de Imperatorũ diſcrimine & periculis diſſeruerit. Neſcitis, inquit, amici, quid mali ſit Imperare: nã & gladij & tela noſtris ceruicibus impendent, imminẽt haſtæ, undiq́; ſpicula, ipſi cuſtodes timentur, ipſi comites formidantur: nõ cibus pro

uoluptate, non iter pro autoritate, non bella pro iudicio, nõ arma pro ſtudio. Adde quòd omnis ætas in Imperio reprehẽditur: ſenex eſt quiſpiã, inhabilis uidetur: ſi iuuenis, ineſt furor. Nam quòd Imperatorem me cupitis, in mortis neceſſitatem me trahitis. Sed habeo ſolatium hoc mortis, ſolus perire non potero. Hæc hactenus Saturninus, quum à ſuis purpuram eſſet indutus: ſicuti M. Saluidenus affirmat, eleganter quidem & doctè. Siquidem bonas literas Saturninus egregiè coluit, & facultatem oratoriam ſtudioſè didicit: quod & Vopiſcus homo diligens recenſet.

De antiquorum proprietate in carmine in rebus exprimendis: ſimulq; Accii poëtæ uerſus appoſiti ex Argonautis elegantiſsimi, & Q. Ennii. CAP. IX.

IN *præceptis ueterum, qui de ipſa elocutione ſcripſerunt, illud præcipuè uideo commendari, ut uerba rebus maximè conueniant: & in quaque actione deſcribenda ſic abſoluatur oratio, ut res geri potius, quàm componi uideatur. Ita enim intereſſe te putes, non legere, cùm iucunda uerbis ſuauibus, atrocibus aſpera, quieta ſedatis, deductis humilia, grandibus ardua proferuntur: unde illa orationis honeſtas, & quaſi certum decus oritur. Quam quidem partem ſummo ſtudio uidentur mihi conſecuti ueteres autores, tum ij præcipuè, qui fabulas ediderunt, ut M. Pacuuius, Attilius, Næuius, & Accius: quòd in illis uitæ geſta, & hominum mores, habituſq; pro re ipſa effingerent, atq; exprimerent. Cuiuſmodi carmen illud eſt Accianum ex Argonautis, in quo paſtorem elegantiſſimè deſcripſit, qui primum nauim, cui nomen Argo, procul aſpiciens, illico mirabundus in hunc modum uociferat:*

Tanta moles labitur,
Fremebunda ex alto ingenti ſonitu & ſtrepitu

Præ

Præ ſe undas uoluit, uortices ui ſuſcitat,
Ruit, prolapſa pelagus reſpergit, profluit:
Ita dum interruptum credas nimbum uoluier,
Dum quod ſublime uentis expulſum rapier
Saxum, aut procellis: ſed globoſos turbines
Exiſtere ictos undis concurſantibus:
Niſi quas terreſtres pontus ſtrages conciet,
Aut fortè Triton fuſcina uertens ſpecus,
Subter radices penitus undanti in freto
Molem ex profundo ſaxeam ad cælum eruit.

Quod carmen non Priſcianus modò grammaticus repetit, ſed & Q. Lucilius Balbus in illa celebri diſputatiõe de natura Deorum: etſi alicubi deprauatum, atq; inuerſum legitur. Iam uerò & illud Q. Ennij nónne adeo propriè, adeo eruditè factum eſt de augurio Romanæ urbis condendæ, ut in media Vrbe uerſari te credas. Romulũq; ipſum, & Remum certantes aſpicere de imponendo Vrbis nomine, ut minus fortè mirum ſit, ſi & Hadrianus Imperator Ennianos Annales ſupra omnia quidem poëmata commẽdauerit. Sed apponamus carmen:

Certantes magna cum cura, tum cupientes
Regni dant operam ſimul auſpicio, augurioq́;
In monte Remus auſpicio ſe deuouet, atq; ſecundam
Seruat auem ſolus: at Romulus pulcher in alto
Quærit Auentino, ſeruat genus alta uolantum,
Certabant Vrbem Romam'ne Remam'ne uocarent.
Omnibus cura uiris, uter eſſet Induperator
Expectant: ueluti conſul quum mittere ſignum
Vult, omnes auidi ſpectant ad carceris oras,
Qui mox emittat pictis è faucibus currus.
Sic expectabat populus atq; ore timebat,

Rebus utri magnis uictoria ſit data regni.
Interea ſol albus receßit in infra noctis,
Exin candida ſe radijs dedit icta foras lux,
Et ſimul ex alto longe pulcherrima præpes,
Læua uolauit auis, ſimul aureus exoritur ſol.
Cædunt de cælo quatuor ter corpora ſancta
Alituum ſe præpetibus, pulchriſq; locis dant.
Conſpicit inde ſibi data Romulus eſſe priora,
Auſpicio regni ſtabilita ſcamna, ſolumq;.

Quos uerſus & apud Ciceronem comperies, quum diuinationis partes proſequitur.

Quę ratio fuerit, ne flamines ſacerdotes apud Romanos nodũ aliquẽ habere poſſent in ueſtibus: & ꝙ libera & aperta eſſe debet aĩorũ cõiũctio inter amicos. CAP. X.

IN his ſacris atq; ceremonijs, quas flamines ſacerdotes apud Romanos dicũtur obſeruaſſe, & illud à ueteribus notatum eſt: fuiſſe nefas, uti nodum ullum haberẽt in apice, in cinctu, aut in ulla alia parte. Qua in re allegoricos intellexerunt pertinere ad uirum integra fide, optimiſq; moribus præditum, nihil dißimulãter, aut ſubdole agere in Deorum ſacris: ſed liberè, & aperto examine, ad fidem & ueritatem omnia referre. Quod ipſum in amicorũ quoq; officijs præſtandum eſt, ut à Chæroneo Plutar. probatur: ſi modò ij ſunt tales uiri, quorum uirtus atq; prudentia optimè intelligat, quantũ ſit amicorum cauſis atq; commodis concedẽdum: quod & poëta Lucilius docet in carmine ad Albinum, quo uirtutis dignitas, officium, atq; gratia prudentißimè exponitur. Itaq; conſueuit Oricellarius noſter ita amicos probare, ut in eorũ animo iudicium, in iudicio officium reponat: uir unus, quãtum equidem iudicio meo conſequi poſſum, in omnibus uitæ muneribus æſtimandis atq; cognoſ

cognoſcendis ſumma prudentia atq; conſilio.

De multiplici ac ſingulari doctrina M. Varronis: & q̃ idẽ tamen à Palæmone Grammatico cõtemptus fuerit, ac iniquiſsima uoce porcus appellatus. CAP. XI.

DE *Var. Terentio notum eſt omnibus, quãtum omnis antiquitas eius ſtudium atq; multiplices doctrinas extulerit: ut omnium quidem togatorum doctiſsimus habitus ſit. Cui ſententiæ M. Cicero, & Fabius Quintil. calculum adiecerunt. Itaq; ſic Maurus Terentianus ad Nouatemum:*

Vir doctiſsimus undecunq; Varro.

Qui tam multa legit, ut eſt autor Auguſtinus, ut aliquid ei ſcribere uacaſſe miremur: tã multa ſcripſit, quàm multa uix quẽquã legere potuiſſe credamus. Lactantius uerò Firmianus, qui & ingenio & eloquentia uir doctiſsimus meritò habetur, ſic de eodem: M. Varro, inquit, quo nemo unquam doctior, neq; apud Græcos, neq; apud Latinos uixit: in libris diuinarum rerum de hoc egit, quos ad Cæſarem ſcripſit. Atq; hæc quum ita ſe habeant, quàm improbè obſecro à Rhemnio Palæmone, quàm impudenter atq; ineptiſsimè factum eſt, qui eum ipſum M. Varronẽ omnium diſciplinarum parentem ac principem, pro imperito homine ſectatus eſt: eundemq́; etiã porcum (ſi dijs placet) appellauit: dignus eo nomine Palæmon, ut in ſuile aliquod intruderetur, quò inſolentis audaciæ atq; importuniſsimæ uaniloquentiæ pœnas lueret. De quo & Sueto. Trãq. meminit. Quod ego idcirco appoſui, ut quiuis poſsit intelligere, quàm ſint quorundam ingenia contra ueritatem obſtinata, atq; illis plerunq; uiris infenſa, qui & colendi ab omnibus, & propè adorandi ſunt pro egregia ſingulariq; doctrina.

Quid in libris Iureconſultorum ſint Exconſules, Exquæſtores, Expræfecti, & alia eius generis, quódque ſubagreſtia & parum Latina ſunt. CAP. XII.

INuenio apud noſtros Iurecõſultos,& alios autores hæc uocabula, Exquæſtores, Excõſules, Exprætores, & alia eiuſdẽ generis. Nã Symmachus & Boëthius excõſules ferè uocati ſunt, atq; his ueluti deſcriptionibus eorũ nomina honeſtari ſolẽt. Iuſtinianus quoq; Auguſtus in epiſtola ad Romanũ ſenatũ Ioannẽ exquæſtorẽ, & Leontiũ atq; Baſilidẽ expræfectos prætorios appellat. Quibus uerbis (quãtum equidẽ poſſum colligere) eos uiros deſignarunt, qui dignitate ipſa cõſulatus aut quæſturæ functi eſſent. Sic Expatricios, & Expræfectos, quòd abſoluto munere, à magiſtratu uacarent. Zeno autẽ Imperator ſcribit ad præfectũ prætoriũ Arcadiũ, placere ſuæ dignitati, ut qui patricij uel expatricij ſunt, quiq; magiſtri officiorum, aut ſacri palatij cuſtodes, uel ordini ſenatorio ſociati fuerint, non poßint niſi ab Imperatore ipſo, aut ſacris cognitoribus in ius uocari, aut puniri: ſimulq; addit, eos uiros, qui dignitatibus maioribus functi ſunt, minimè oportere omniũ iudicio ſubigi, aut pœnis mulctari. Itaq; hi hoĩes Expræfecti, Exquæſtores, & Exſenatores in Iuſtiniani cõſtitutionibus nũcupantur. Apud Varronẽ uerò, & M. Tulliũ Excuriatos atq; Exterminatos legimus, pro iis, qui extra curiã mißi ſunt, atq; extra terminos. Sed hæc honeſtis autoribus recepta & conſecrata ſunt: illa parũ Latina, & admodum ſubagreſtia uideri poſſunt. Neq; enim apud eos comperiũtur, qui Latina oratione uſi ſunt, ſed ex illo, ut opinor, Auguſtini ſeculo, in quo ferè Caßiodorus, Apollinaris, Enodius, ac Fulgẽtius numerãtur, qui magis uidẽtur Gallicũ aliqd, & peregrinũ referre, quàm Romanũ, ac probũ ſermonẽ. Ipſa enim dicẽdi elegãtia & puritas cũ Romano Imperio paulatim amiſſa eſt: quod & noſter Ioannes Corſius cũ Põtano diſſeruit, uir non minori iudicio, quàm ueterum doctrinis excultus.

Biantis

Biantis Prienei ſententia relata:quo cõſilio ac ratione uti debeamus,in decernendis cauſis inter amicos uel inimicos. CAP. XIII.

DE Prieneo Biante cõplura in Græcorũ monumentis traduntur,quæ uiri iudicium atq; ſapientiam ſingulare probant:ſed quod ab ipſo relatum eſt de ijs qui inter alios iudicium faciunt,minime contemnendum illis eſt,qui liberali ingenio ſunt. Dicebat enim, *Malle ſe inter inimicos quàm inter amicos de re aliqua ſtatuere:* Nam *ex amicis,inquit, alterũ prorſus inimicũ habueris:ex inimicis uerò alterum amicum.* Quocirca *melius ac potius cenſeri debet,amicũ ſibi adipiſci in proferẽdo iudicio, aut à rebus iudicãdis penitus abſtinere:niſi ex profeſſo ueritas ipſa fidei patrocinetur,cuius cauſa(ut* Academici *aſſerunt)nullæ quidem contentiones aut inimicitiæ refugiendæ ſunt.*

PETRI CRINITI
DE HONESTA DISCIPLINA LIBER VNDECIMVS.

Mirificum prodigium de fulmine in natali M.Tullii, ex Annalibus Eutropii, ac de uiribus etiam fulminum nonnihil. CAP. I.

MInus putaui abſurdũ fore,ſi ea in præſens referrẽ, quæ Romanus *autor* Eutropius, *in hiſtoria ad* Valentẽ Aug.*prodidit de* M.Cicerone: *atq; mirifico pdigio,quod obtigerit de uirgine* Romana,*quæ in itinere cæleſti igne tacta fuerit:unde tã egregia dicẽdi dignitas,& abſolutũ eloquẽtiæ faſtigiũ præſcriberetur.* Sed *apponã* Eutropij *uerba,quò manifeſtius appareat, quãta ſit etiã uis & natura mõſtrifica fulminum.*Bello(inquit)Iugurth

gurthino, M. Cicero Arpini naſcitur, matre Elbia nomine, patre uerò equeſtris ordinis, ex regio Volſcorū genere. Eodemq; tēpore quædā uirgo Romana in Apuliā pergens, ictu fulminis exanimata eſt: oībus ſine ſciſſura aliqua ueſtimētis adēptis, ac pectoris & pedū uinculis diſſolutis, monilibus etiā & annulis diſcuſsis, illæſo corpore nuda iacuit: equusq; (inqt) eius pari modo frænis et cingulis peremptus iacuit diſſolutis. Hæc ſatis de ꝑdigio uirginis. Neq; enim me præterit, uaria quidem, ac penè incredibilia ſcribi de fulminibus, non ab Ariſtotele modò, & alijs Græcis: ſed ab Anneo quoq; Seneca, & Plinio: nam inter alia & illud in ueterum monumentis traditur, quòd Martia princeps Romanorum, cum grauida foret, fulmine icta, exanimato partu citra ullum aliud incommodum ſuperuixit.

De officio trib. militū ex ſentētia Aureliani Cæſa. Imperatoris, & eius epiſtola adſcripta ex Vopiſci hiſtoria. CAP. II.

CVm geſta Rom. principū nuper legeremus, nulla me pars magis detinuit, quàm ſicubi militaris diſciplinæ præcepta & leges notarētur: quoniam noſtra hæc ætas ita bellis aſsiduis uexatur, ut uniuerſam propè Italiā grauiter afficiāt. Sed illud in primis Aureliani principis me delectauit, in quo tribunū militū prudēter monet, qua ratiōe & cōſilio uti debeat in exercitu regendo, & copijs alendis. Verba ex Aureliani epiſtola ſubijciā, quò facilius legētes hæc etiam expendāt. Si uis, inquit, tribunus eſſe, imò ſi uis uiuere, manus militū cōtine: nemo pullū alienū rapiat: ouē nemo cōtingat. Vuam nullus auferat, ſegetē nemo deterat: oleū, ſal, lignū nemo exigat: annona ſua cōtētus ſit. De præda hoſtis, nō de lacrymis ꝓuīcialiū habeat: arma terſa ſint, ferramēta ſamiata, calceamēta fortia: ueſtis noua, ueſtē ueterē excludat: ſtipendiū in balteo, nō in pōpa habeat: torquē brachialem & annulum apponat: equū ſaginariū ſuū de-

fricet, captũ animal non uendat, mulũ centuriatũ cõmiter curet: alter alteri quaſi ſeruus obſequatur: à medicis gratis curẽtur, aruſpicibus nihil dent, in hoſpitijs caſtè ſe agant: qui litem fecerit, uapulet. Hæc hactenus Aurelianus Cæſ. quæ ſi quis etiã apud autorem propriũ requirat, is Flauiũ Vopiſcũ adeat, q̃ de Imperatoribus Romanis ſcripſit.

De Pythagorica Metamorphoſi, & Laberii poëtæ uerſus apud Tertullianum recogniti, atq; expoſiti. CAP. III.

NOn ab re futurũ putaui, ſi Laberianos uerſus ſubtexam ex eius mimis. Nã & Florentis Tertulliani locus ſignabitur, & alia quoq; non inſuauia de Pythagora, nec iniucunda ſubiungemus. In hunc igitur modum de Pythagorica metamorphoſi iocatus eſt Laberius:

Et audio mala multa etiam ex bonis:
Par illud ut nos olim mutant philoſophi,
Et nunc de mulo hominem, de muliere colubrum
Faciant: & ex diuerſis diuerſa alia.

Quos uerſiculos in cõmẽtarijs Nonianis deprehẽdes, quãquàm alicubi deprauatos: nã & in Apologetico Tertullianus, quẽ cõtra gentiles cõpoſuit, partẽ ex his elegãter eſt mutuatus. Age iam, inquit, ſi quis philoſophus affirmarit (ut ait Laberius de ſententia Pythagoræ) hominem fieri ex mulo, colubrum ex muliere, & in eam opinionem omnia argumenta, & eloquij uirtutẽ detorſerit: non'ne & ſenſum mouebit, & fidem infringet? etiam ab animalibus abſtinẽdum propterea perſuaſum quis habet, ne fortè bubulam de aliquo proauo ſuo obſonet. Quæ uerba ſatis me commonent Pythagoricæ tranſmutationis: is enim Pythagoras, non modò Euphorbum, pauonem, Homerum poëtam ſe fuiſſe aliquãdo dictitabat: ſed & Pyrandem poſtea, & mox Callidenam, ac demum præſtanti forma meretricem,

cem, quæ Alce fuerit appellata. Vnde & nos in poëmatis olim noſtris in hunc modum luſimus:

Adde quòd is leges, legumq́; oracula nouit:
Quæ ſeruanda dedit Samius myſteria uates:
Cur etiam plures uariato corpore formas
Prætulit: atq; idem famoſi nominis Alce.
Moxq́; Melætheos animos, & pectora ſumpſit:
Et modò gemmantes ales Iunonia pennas
Explicat: & bello ferus induit arma Pyrandes.

Plotinus quoq; philoſophus in libro de ſuo cuiuſq; genio, cum de animi metamorphoſi diſſerit, in hunc propè modũ idipſum proſequitur. Quicunq; (inquit) humanã proprietatem ſeruarunt, iterum & ipſi homines renaſcuntur: qui autem ad ſenſum defecerunt, bruta quidem ac ſtolida animantia redeunt: ſed ita tamen, ut qui & iram adiecerint, fera exiſtant: & pro ipſa inter ſe differentia diſſentiant: qui uerò in libidine & uoluptatibus uitã egerint, ſalacia, uoluptaria animalia reuertantur. Quòd ſi nec ſenſu ipſo, nec ſenſus parte uſi fuerint, hi utiq; omnes plantæ reſurgant: quoniam in his uel animus tantum uegetalis fuerit, neque aliud egerint, quàm ut in plantas uerterentur. Qui autem muſicis modulis affecti, ac deliniti uixerunt, ſi in cæteris non degenerarint, animalia muſica renaſcuntur: & qui ſine ratione ciuitates atque Imperia rexerunt, aquilæ fiunt: niſi & ipſi alia prauitate ſint infecti. Nam & qui abſque ſapientia ſublimia improbius tractant, cælumq́; ſuſpiciunt, in alites commutantur, ad altiora ſemper deuolantes: qui uirtutem autem ciuilem aſſecutus eſt, homo reuertitur: qui minime adeptus, in inciuile aliquod animal, ut aprum, & in alia eiuſcemodi ſe transformat. Hæc Plotinus, de quibus alibi diximus commodius.

De

De ſtatua Niobes à Praxitele:& ibidem Auſonii poëtæ nobile epigrāma ex Græco : tum de eadem Niobe ex Pauſaniæ commentariis. CAP. IIII.

IN Græcorum poëmatis uaria leguntur de Niobes for=ma,eiuſq; imagine : quàm Praxiteles longè pulcherri=mam ſculpſit: unde eam quoq; poëtæ Græci magno ſtudio celebrarunt:cuiuſmodi hoc ſubit:

ἐκ ζωῆς μὲ θεοὶ τεῦξαν λίθον,ἐκ δὲ λίθοιο
 ζωὴν πραξιτέλης ἔμπαλιν εἰργάσατο.

Auſonius uerò Gallus egregiè admodum Latino epigrā=mate ſecutus Græcorum ſuauitatem atq; indolem, ſic eiuſ=dem ſtatuam expreſsit:

Viuebam,ſum facta ſilex,quæ deinde polita
Praxitelis manibus,uiuo iterum Niobe.
Reddidit artificis manus omnia,ſed ſine ſenſu:
Hunc ego cùm læſi numina,non habui.

Quo carmine nihil utiq; legi poteſt cultius , limatius, do=ctius:adeo ut Marullus noſter Byzantius uir eleganter do=ctus,atq; in examinandis carminibus grauis cenſor,aper=tè affirmarit,nihil ſe uſquàm legiſſe, aut etiam audiſſe ele=gantius,melius,abſolutius.Fuit autem Niobe Phoronei fi=lia, & Apis parens , ut in Euſebij Annalibus notatum eſt, quos magna ex parte ex Tomis Maneti tranſtulit.De hac complura ſcribuntur apud autorem Pauſaniam , qui ſe in=quit in Sypilo Niobes ſimulacrum aſpexiſſe , cuius hunc ad modum ſpecies erat,ut propè accedentibus petra abru=pta uideretur,procul autem cernētibus mœſta,& plorans mulier.Quin & Romæ in templo Soſiani Apollinis ima=go Niobes celebrata eſt cum liberis mœrentis : ſed eam ta=mē dubitatur Scopas,an Praxiteles fecerit:quod & C.Pli=nius teſtatur.

Hiſtoria ex C. Plinio de Octauia Augu. quæ ex oui augurio in ſinu confoti, ſexum futuræ prolis prænotauit, & alia item non iniucunda. CAP. V.

DIgnũ memoria eſt, quod à C. Plinio traditur in hiſtoria natnrali de Liuiæ Augu. ſtudio & cura, ad prænoſcendam prolem, & filij ſexum, quo grauida erat ex Nerone Impera. Cùm enim in iuuẽta eſſet, & auidiſsimè cuperet uirilem ſexum parere, hoc puellari augurio uſa traditur, uti ex eo partum prænotaret: ouum in ſinu fouendum accepit, ſubinq; illud nutrici datũ ad refouendum per uices redebat, necubi tepor ad alẽdum fœtũ intermitteretur. Neq; falſo augurio fertur augurata: ſiquidem Tib. Cæſarem peperit. Illud quoq; notandum, quod in ueterum annalibus lectum eſt: Gallinarium fuiſſe quendam, cuius nomen adhuc requirimus, qui mirifica arte, quid ex quoq; ouo foret, prævidebat. Quod ipſum à Plinio etiam deſcribitur, etſi minus id credẽdum uidetur, cum ingenuè idem profeſſus ſit, haud in omnibus ſuã ſe fidẽ legẽti aſtringere: ſed eam potius ad autores ueteres relegat. Nam nec ullum quidem mendacium tam falſum, tamq; impudens eſt, ſicuti Plato teſtatur, quin ſuis quoq; autoribus defendatur.

De origine Dei Canopi, ac eiuſdẽ ſimulacro: & quo cõmento ac fraude pro Deo ſit habitus. CAP. VI.

NOtandum & illud eſt, quod in ueterũ ſcriptis reperitur de origine dei Canopi, & quo uidelicet cõmẽto Aegyptij ſacerdotis ad cultũ numenq; deuenerit. Ferunt enim quòd ipſi quidem Chaldæi per uarias orbis regiones ignem circũuehebant, ueluti proprium ac ſummum numẽ, quod eo quoq; cæteros omneis deos, eorumq; ſimulacra deuincebant, quæcunq; ex auro, ære, argento, eboreq;, uel alia quauis materia eſſent: fiebat enim, ut ignis planè ſuperior

perior euaderet. Conuenerant autem populi, ut uicta numina uictoribus concederent: quò rei ueritas cunctis mortalibus de adorãdo numine cõſtaret. Hæc igitur cùm ſacerdos Canopi Aegyptius percepiſſet, dignũ ſanè cõmentũ, atq; percallidũ cõtra ignẽ excogitauit. Solẽt in Aegypto uaſa quædam fictilia effici, quæ Hydriæ appellantur, crebris undequaq;, ac minimis propè foraminibus patẽtes: ex quibus cùm aqua decidit, defæcatior atq; purior effluit. Sacerdos igitur Aegypti unã fortè ex his cepit, atq; obſtructis foraminibus, uarijsq; coloribus depictam, & aquis plenam, ut idolũ cõſtituit, ac ſuper uetere ſimulacro diligenter collocat, qđ eſſe Menelai gubernatoris ferebatur. Veniunt Chaldæi, circũſtant numen, cõflictũ incunt, & ignẽ ſimulacro admouẽt: tum uerò cera ipſa, qua uaſis foramina obſtructa erãt, graſſante igne reſoluitur, et aqua profluẽte ignis extinguitur: quò factũ eſt, ut fraude ſacerdotis Aegyptij Canopus uictor haberetur: unde ſimulacrum quoq; illius perexiguis pedibus, cõtracto collo, ac ꝓminẽti alueo in amphoræ modũ formatũ eſt, dorſo etiã æqualiter tereti. Hæc de Canopo deo, eiuſq; origine traduntur, & in Suidæ collectaneis, & in ſacra hiſtoria Turrantij Rufini.

Pacuuianum ænigma de teſtudine, ac uerſus eiuſdem lepidiſsimi ex Tragœdia allati: tum locus Tertulliani expoſitus. CAP. VII.

DIci non poteſt, quanta ſit olim facta iactura, in his maximè apud nos autoribus, qui tragœdias & comœdias ſcripſerunt, ſic ut eorum uix nomina reperiãtur: cum Romani primùm ciues his potiſſimum fabulis agẽdis magnopere detinerentur: nos uerò ita auide antiquitatem excutimus, et ueſtigia illa ueterum poëtarum requirimus, ut in his etiam libenter cõmoremur, quæ à noſtris grammaticis

m

maticis quamlibet interciſa & deprauata aſſeruntur: cuiuſmodi ænigma eſt illud, quod ex Pacuuianis fabulis celebratur his lepidiſſimis uerſibus:

Sanguine caſſa, domiporta, terrigena traditur,
Quadrupes, tardigrada, agreſtis, humilis, aſpera,
Capite breui, ceruice anguina, aſpectu truci,
Euiſcerata, inanima, cum animali ſono.

Id ænigma cùm in Pacuuiana fabula paulò obſcurius proferatur ab Amphione, reſponſum ab Atticis eſt, Non intelligimus, niſi apertè dixeris. Tum ille unico uerbo reſpondit, Cochleam eſſe. Quod ipſum propterea cenſui apponendum, ut ætatis noſtræ homines intelligant, quantum illi in nouandis, componendis'que uocibus tribuerent, atque indulgerent, cùm domiportam Pacuuius, & tardigradam uocauerit teſtudinem. Si quis autem inuenire hoc uelit, is apud Marcum Ciceronem de diuinatione inquirat: quò facilius locum doctiſſimi uiri Tertulliani intelligat: qui in libro de Pallio, de hoc ipſo ænigmate Pacuuiano nonnihil retulit.

Scita & elegans obſeruatio ex lege ueteri de re uenerea, ac de edictis etiam Semiramiis ab Heliogabalo Imperatore inſtitutis. CAP. VIII.

NOn defuerũt apud ueteres, qui & eruditione & ingenio clari, præcepta in literis referrent, qbus Amorum delicias, & inſtrumenta deſcriberent: tum quibus artibus, & quo ſtudio ſequi amores debeamus: quoniam & populi quidã celebrãtur, apud quos illi multùm acceptiores, atque honeſtiores, qui ſectandis amoribus promptiores, atq; acriores haberentur. Sed ego cùm in S. C. inciderim de re uenerea, quod olim Romæ (ut fertur) in tẽplo Veneris foret, minus putaui indignum, ſi in noſtris etiam

comment

commentarijs legeretur: necubi delicias iſtiuſmodi, & ueterum elegantias aſpernari uideamur, qui ad ipſam præcipuè antiquitatem reſpicimus. Ad hunc igitur modum *ſacra lex de re futuaria lecta eſt:*

Iura Viſundi, Cõſectandi, Suſurrãdi, Geſtiundi, Suttrudendi, Salutandi, Confabulãdi, Precandi, Perpetuo, Interdiu, Futuarijs permiſſa ex me ſunto. Ex æde, foramine, horto, poſtico, impluuio, cuncta hæc cõmoda nemo homini prohibento: Fidem, cõſilia ferunto: ſeruanto auxilium: operam'ue dãto: ſub noctu uota tractanto: promiſſa, iuramenta, lamenta admiſcento: ſolicitanto uerecundiã, timorem amouento, triſtitiam ſupprimunto, tempori loco'ue obſecundanto: Occaſioni ne unquam cedunto, internũtias epiſtolas ſuccudunto: his ſpem, uoluntatẽ, expectationem, neceßitatem, miſericordiam adlectanto: inſerunto fraude, ui, dolo: oſtentatione attemperatè utuntor: prudẽtiam, tacuitatem habento, tenento, geſtiũto: ex Pathica quicquam ſempiternè quaſi ſtipem & pignus capiunto: eius permiſſum aduehũto, nouam quærunto: actu'ue, pompa'ue grandianimem nobilẽ inſectantor: notas cõiectarias rectius nouanto. Hæc hactenus. Nam & ob id referendum hoc fuit: quoniam Varius quoque Heliogabalus Imperat. Sen. C. quædam ridicula & amatoria uulgauit: quæ matronæ, cui ſe crederent, & ad cuius oſculum uenirent: qua ueſte, quibusq; ornamentis uterentur. Eaq; Senat. conſ. de nomine ſuæ coniugis Semiramia iußit appellari: ſicuti Aelius quoque Lampridius teſtatur ad Imperatorem Conſtantinum Auguſtum.

De ſæuitia Macrini Imperatoris: & qua crudelitate in adulteros animaduerteret: tum alia obiter addita.

CAPVT IX.

PErmulta in ueterum monumentis leguntur, quæ Macrini Impera. ſæuitiam atq; crudelitatem referant. Is enim inter eos principes meritò ab autoribus reponitur, qui immanes atq; ſanguinarij ſunt habiti. Sed adſcribendum eſt nouum crïatus genus, inuentumq; ab eodem maximæ crudelitatis: ut ex hoc cõſtare poßit, quàm eſſet Macrinus diri animi, atq; prodigioſi in ſupplicijs exhibendis. Cùm igitur duo milites (ut à Capitolino relatum eſt) ancillæ hoſpitis pudorē uiolaſſe crederentur, atq; illud Macrinus Imper. per frumētarium didiciſſet, iußit eos in medium produci, ſimulq; interrogauit, utrũ factũ hoc eſſet: quod cùm conſtitiſſet, ſtatim geminos boues miræ magnitudinis uiuos aperiri iußit, atq; his milites ſingulos inſeri, capitibus boum exectis, quò facilius unà colloqui poſſent: ita hominis ſæuitas nouo quidem ſupplicio in puniendis adulteris delectabatur. Quin idem quoque Macrinus, ad exemplum Mezentij, uiuos homines mortuis alligabat, ac longa tabe confectos infando mortis genere exanimabat, ut eleganter poëta Vergilius expreßit de Mezentio.

Mortua quinetiam iungebat corpora uiuis,
Componens manibusq; manus, atque oribus ora,
Tormenti genus, & ſanie taboq; fluenti
Complexu in miſero, longa ſic morte necabat.

Mitto quòd & milites ſuos in crucem tulit, & ex quaq; ſeditione decumauit, atque centeſimauit, ut non Macrinus uulgò, ſed Macellinus paßim uocaretur.

De nominibus militum, & qui ſint Primani, Tertiani, Quintani, & eiuſmodi alia apud Cor. Tacitum, & de Quartariis mulionibus apud Lucilium. CAP. X.

PErmulta & uaria ſunt in ipſo exercitu militum nomina, de quibus paßim mentio fit apud autores, ſicuti qui

qui ab armis,uel gradu & ſtipendio denominantur. Sed à legionibus etiam milites quidam uocantur. Nam legiones *ipſæ à numero interdum dicebantur,ut* Quarta,Sextadecima, *& eiuſcemodi.* Quod inuenio cùm apud alios ueteres,tum in hiſtoria Corne. Taciti frequens. Is enim Primanos milites,Secundanos,Quintanosq́;,& Quartadecimanos ſæpius refert. Poſthumus (inquit) præfectum caſtrorum ſecundæ legionis cognitis quartadecimanorum, Vigeſimanorumq́; proſperis rebus,quia pari gloria legionem ſuam fraudauerat,ſeipſum gladio trāſegit.Et in alio mox libro: Sed ipſis, inquit, legionibus inerat diuerſitas animorum.Primani,quintaniq́; turbidi,adeo ut quidā ſaxa in Galbæ imagines iecerint. Idem quoq; autor in duodeuigeſimo expreſſius hoc totum explicat. Fortè inter Padum uiamq́;,inquit,patenti campo duæ legiones congreſſæ ſunt: pro Vitellio una & uigeſima,cui cognomen Rapaci,ueteri gloria inſignis,ex parte Othonis prima Adiutrix: non autem in aciem educta,ſed ferox, & noui decoris auida.Primani ſtratis una & uigeſimanorum principijs aquilam abſtulêre: quo dolore accenſa legio, impulit rurſus primanos, interfecto Orfidio Benigno legato, & plurima ſigna, uexillaq́; ex hoſtibus rapuit. À parte alia propulſa quintanorum impetu tertiadecima legio: circumuenti plurium accurſu quartadecimani, & ducibus Othonis iampridem profugis, Cecinna ac Valens ſubſidijs ſuos firmabant. Hæc Tacitus. Nam & C.Suetonius eodem modo Tertianos, & Decumanos intelligit. Quartarij uerò in ſatyris Lucilianis muliones mercenarij appellati ſunt, qui quartam ſibi partem quæſtus acciperent: ut Pompeius Sex. in libro de uerbis priſcis XVII. tradit, allato etiam Luciliano carmine:

Porrò homines nequam, malus ut quartarius, apros
Collegêre omnes.

De Proculo & Regillo Imperatoribus, & quomodo per iocum, Fortuna illudente, Imperii dignitatem adepti ſunt. CAPVT XI.

VErum profectò eſt, quod à philoſophis permultis probatur: homines quandoque Fortunam ſibi uel confingere ex tempore, uel aſſumere. Id ego cum Romanos Annales legerē, maximè comprobaui: in queis tam uaria, tam promiſcua, et multiformis Imperatorum fortuna appareat, ut quidā ex loco perhumili ad illud Imperatoris tam ſanctum, tam Auguſtū nomē aſcēderint: alij rurſus ueluti ex ioco, & quaſi cauillo deſilierint. Sicuti inter alios & Proculus, & Regillus: quorum exempla referenda in præſens putaui, ut iocantis Fortunæ aleam, ac libidinem in conſpectu haberemus. De Proculo igitur ſic traditum eſt à bonis autoribus: Cùm in conuiuio, ut fit, latrunculis luſitaret, ac decies Imperator ipſe exiſſet: ſtatim ſcurra tum quidam, (ut parata ſunt ingenia blandientium) Salue, inquit, Auguſte: & allata purpura (ut mos erat) eius humeros ornauit, eumq; adorauit. Qua ille occaſione uel oblata, uel arrepta, ut Imperator uulgò ſalutatus eſt: quod apud Græcos retulit autor Oneſimus, & apud nos Flauius Vopiſcus in libro ad Baſſum ſecundo. De Regillo autem Imperatore haud hercle minus ludicrum principium, ac ridiculum fuit, ad Auguſti nomen occupandum: cùm ille quæſtione de analogia proprij nominis habita, ad Imperium proſilijt. Nam Valerianus tribunus cùm diceret, Vnde Regillianum nomen deductum putamus? À regno, quidam reſpondit. Quo dicto, milites inibi, ut ad ea quæ cogitant proniores, Poteſt

ergo rex eſſe, & nos regem facimus: eoq́; nomine putarunt illum Imperatoria dignitate honeſtandum: ac ita demum iocante fortuna Regillus quum die ſequenti proceßiſſet, Imperator eſt à principibus ſalutatus. Neq; autem me latet, hunc ipſum Regillum magis inter tyrannos, quàm Imperatores à quibuſdam relatum. Sed utcunque ſit, Romani certè Imperatoris nomen obtinuit.

Quid apud ueteres ſignificet Sororiare: & quæ ſint mammæ ſororiantes in puellis: ac ibidem expoſitum, quid Fratriare, & Fraterculare, ex Pompeii commentariis: & Plinii locus emendatus. CAPVT XII.

NVnquam uideor magis in otio & honeſtis literis uerſari, quàm eo tempore, quo cum Ioanne Corſio, & Lacetio Nigro de optimis ſtudijs, atque omni antiquitate diſſeritur: quod equidem perſæpe accidit, quum utriuſque eruditio multiplex & abunde elegans iure optimo cenſeri poßit. Itaque nuper in hortis Oricellarijs inter alia complura quæſitum eſt de Sedigito Volcatio, deq́; eius iudicio, quod ab eo factum eſt de ingenio & ordine decem Comicorum, qui apud Latinos in pretio habiti ſunt: item de poëticis uocabulis, & ueterum audacia in uerbis inueniendis, excogitandis, atque componendis. Cuiuſmodi fuerunt M. Plautus, Cn. Næuius, P. Laberius, qui paulò durior, atq; audacior habitus eſt: M. Cato, Q. Ennius, Fabius Pictor, & alij eiuſdem ætatis non ignobiles autores. Qua in re minimè abſurdum fuerit hoc loco repetere, quid apud Plautum Sororiare ſit, & quo ſignificatu accipiendum. Sororiare igitur perinde eſt, atq; augeri & procreſcere: nam & mammas ſororiantes uocarunt

 in puel

in puellis, ut à Sex. Pompeio traditur, quum exuberantes intumeſcunt: quod illis euenit ex compreſſo lacte: qua uoce uſus eſt M. Plaut. *in comœdia* Friuolaria. *Quin & Fratriare & Fraterculare in pueris accipimus, ut idem Sext. aſſerit, quum eorum mammæ intumeſcere incipiunt: quoniam ueluti pares fraterculi oriuntur. Quod ipſum & in frumento ſpica dicitur facere, quum uirentia grana protuberant.* Politianus *uerò mammas ſororientes apud* Plinium *legebat libro* x x x. *quo loco rigentes mammas habent cæteri codices: ſed in uetuſtioribus ſororiantes comperies.* Piſcinæ *maris, inquit, mammas ſororiantes, præcordia, maciemq́; corporis corrigunt.* De *hoc à* Politiano *relatum eſt & in ſecunda* Centuria: *ſed eius commentarij magna ex parte ab his retinentur, atque occultantur, qui meliores literas & antiquitatem impudentiſſimè contemnunt.*

Incredendum eſſe quod à C. Plinio ſcriptum eſt de C. Mecœnate, quòd inſomnis per triennium fuerit, ac de his etiam, qui ſomniantes inambulare conſueuerint. CAPVT XIII.

Q*Vod à Plinio Secundo relatum eſt de C. Mecœnate, id equidem neſcio riſu'ne dignum magis ſit, an admiratione: ſiquidem ſupra omnium fidem atque opinionem uideri poteſt. Tradit enim C. Mecœnatem eo affectu, ſeu morbo intentum fuiſſe, uti ante obitum neutiquam illi ſomnus contigerit ullo triennij momento. Quod hercle, ſi uitæ hominũ ratio pro re ipſa expenditur, ἀδύνατον exiſtimari ab omnibus debet: niſi rerum fortè prodigia atq; portẽta proſequamur: cùm ſit hominis imprudentis, (ut idem Plin. inquit) fidem ſuã illis adſtringere, quæ*

naturæ

naturæ præſcriptum penitus excedunt. De Theone *autem Stoico, eiusq; ſomnijs, & illud mirificum à quibuſdam exiſtimatur, (ut* Græci *autores commemorant) quòd is dormiens paßim ambulare conſueuit.* Quo *morbo &* Periclis *ſeruus laborauit, adeo ut in ſummis etiam tectis ſomnians perambularet.* Itaq; *philoſophi ipſi, qui* Pyrrhonis *decreta ſecuti ſunt, in dubitatione ſumma uerſantur,* An *ſit in omnibus uitæ officijs magis hærendum, quàm pro certo quicquam aſſerendum: unum hoc ſe ſcire profitẽtes, quòd nihil penitus ſciant.* Qua *in re non minus ſuam modeſtiam, (ut inquit* Auguſtinus*) quàm ineptam inſcitiam arguunt.*

PETRI CRINITI
COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA, LIBER XII.

Qualis doctrina Platonis fuerit, & quo modo inter Pythagoram, & Socratem medius fertur, ex Numenii Pythagorici ſententia. CAP. I.

EGREGIE' Numenius Pythagoricus, *ac eruditè iudicium fecit de* Platone *philoſopho: quo pacto uidelicet eius uiri excellens doctrina inter* Pythagoram *ipſum ac* Socratẽ *media extiterit, ſic ut utriuſq; genium facilè in eodem agnoſcas: cùm communi iure utrũq; non modò coluerit, ſed etiam ſcribendo magnopere expreſſerit.* Verba Numenij *hæc ſunt:* Plato, *inquit, certè* Pythagoricus *fuit: ſed huc tamen & illuc liberè trahitur, ac per ſingula æque membra inter* Pythagoram, *&* Socratem *medius fertur.* Nam *ſublimitatem illam* Pythagoræ,

goræ, ad maiorem quidem humanitatem deduxit: humile uerò illud, ac deiectum Socratis, ad grauitatem & magnitudinem reduxit: atq; ita Plato Pythagora quidem popularior, & cõmunior: Socrate uerò grauior, & ſublimior eſt. Hæc Numenius de Platone in libro de diſſenſione Academicorum, quæ uel ipſe Pamphilus Euſebius recenſet ad Theodorum Epiſcopum, quo maximè loco de philoſophorum decretis diſſerit.

Quibus uiribus polleant ſeptem planetæ in hominum corpore, ex Arabum libris: ac de XII. ſignis, eorumq; poteſtate, ex ueterum ſententiis. CAP. II.

IN *monimentis Arabum, qui Aſtronomica diligenter tractarunt, non pauca interdum comperiuntur, quæ non minorem certè eruditionem, quàm gratiam & uenuſtatem retineãt. Cuiuſmodi hoc eſt, quod ab illis traditur de ſeptẽ planetis, eorumq; uiribus, tum in qua maxime humani corporis parte polleant. Nam quum ipſi homines (ut res eſt) de cælo uitam & ſpiritum trahant, fateri etiam neceſſe eſt, ſphæras illas ſuperiores, ſiue elementa, uiribus adeo ſummis excellere, ut in quibuſdam corporis partibus, ueluti ſuis domicilijs maiorem omnino uim atq; poteſtatem exerceant. Sed apponam eorum traditiones, ex quibus totum ferè hominum corpus ad illa ſeptem elemẽta deferri ac deduci uideatur. Et primò aſſerunt per Solis imaginem hominum uitam ſignificari: ex quo in ipſo etiam Sole cerebrum & corda regi affirmant: linguam uerò & os à Mercurio, ſplenem à Saturno, hepar ab Ioue, ſanguinem à Marte, renes & genitale ſemen à Venere, ſtomachum à Luna. Sed & ſingulis quoq; ſignis, quo in Zodiaco ipſo motu perpeti mouẽtur, aſtronomiæ autores ſuas humani corporis partes dederunt: ſicuti ex Græcis permulti, &*

ex noſtris Iulius Firmicus, qui ad Apoteleſmata inquit maxime pertinere, ſicubi ualetudinis locum, aut uitij uolueris inuenire. Ita enim referuntur ad ipſum ſigniferum: Caput in Ariete, Ceruix in Tauro, Humeri in Geminis, Cor in Cancro, Pectus & ſtomachus in leone, Venter in Virgine, Renes uertebræq́; in libra, Genitalia in Scorpione, Femora in Sagittario, Genicula in Capricorno, Tibiæ in Aquario, pedes in Piſcibus. Mallius uerò poëta hæc eadem ad Auguſtum Cæſarem his uerſibus,

Signa hæc (inquit) præcipuas in toto corpore uires
Exercent: Aries caput eſt ante omnia princeps:
Sortitur quoq; ſenſus, & pulcherrima colla
Taurus: & in Geminis æquali brachia ſorte
Scribuntur connexa humeris: pectusq́; locatum
Sub Cancro eſt: laterum regnum, ſcapulæq́; Leonis:
Virginis in propriam deſcendunt ilia ſortem:
Libra regit clunes: & Scorpius inguine gaudet:
Centauro femora accedunt: Capricornus utriſq;
Imperat in genibus: crurum fundentis Aquari
Arbitrium eſt: Piſcesq́; pedum ſibi iura repoſcunt.

Egregiè factum & ingenti animo à Petro Caponio Florentino cum Carolo rege Gallorum in concerpendis tabulis coram eodem rege: quum iniquiores contra Rempub. uiderentur. CAP. III.

FActum eſt anno ſuperiore, ut Carolus Gallorum rex cum magno exercitu, & inſtructis copijs, Italiæ regionem inuaderet: idq́; eo animo & conditione, ut expulſis Neapolitanis regibus, facilius regno potiretur. Sed antequàm expeditionem obiret, Florentinorum urbem uelutì uictor ingreſſus eſt: ac mutato Reipub. ſtatu ab uniuerſo populo & Ciuibus, tanquam libertatis uindex benignè

ſalu

ſalutatus,ac magnifice exceptus eſt. Dein *uerò cũ in urbe ageret cum magna copiarum parte, ac in dies cunctando expeditionem produceret,quò* Florentino *populo quamli bet conditionem imperaret:adeunt ſortè* Carolum *Gallo rum* Regem *ciues aliquot ex autoritate ſummi magiſtra- tus,ut cum eo fœdus componant, conditionesq́; pro tem- pore & ſortuna accipiant.* Atq; *in his ſortè* Petrus Capo *nius fuit, qui quum regẽ* Gallorũ *nimis uideret inſoleſcen tem,ac fortunæ blãdientis illecebris captum, utpote qui pro libidine* Florentinis *conditionem imponeret: cumq́; eam(ut fit)ſcriptis capitibus iniquiorẽ firmaret,inibi* Pe- *trus* Caponius Regẽ *ſortè aſpicit,ac tabulas legit,lectasq́; (ut uir ingentis animi)in oculis tanti regis percerpſit:ac ſimul iiſdem reiectis,*Et *nos,inquit,ad militem noſtrũ: ac relicto ibidem rege,ad curiam pergit.* Quod *& ipſum* Ca *rolus* Rex*(quãuis uictoria elatus, & xx. millia militum in caſtris haberet)admiratus,eiusq́; animũ ut altiora mo- lientem ueritus,ex itinere iubet eum reuocari,quò meliori conditione ſtatum* Florentinæ *ciuitatis componeret.* Di- *gnum certè facinus,ac memorandum, contra inſolentiam* Gallicam*:quæ ridendo fidem frãgit,& uictis illudit.* Idem Caponius *paulò mox in frequenti ſenatu,comitiis appro- bantibus,* Imperator *creatus eſt ad bellum* Piſanum *: quæ urbs à populo* Florentino *in eiuſdem regis aduentu deſci uerat : ſed inter bellica inſtrumenta dum maiore animo, quàm fortuna uerſatur,glande ictus ab hoſtibus,occubuit.*

Quot in Romano exercitu legiones forent, ex hiſtoria Polybii uiri diligentis: ac de centuriis & cohortibus nonnihil. CAP. IIII.

V*Arie traditum eſt à ueteribus de* Romano *exercitu, & eius numero : tum quot equites in eo ac pedites adeſſent*

adeſſent:quod ego, ut rei ueritas agnoſcatur, ex hiſtoria Polybij *uiri diligentis referendũ putaui.* Is *enim copioſè hoc totum in libro annalium tertio explicat in hunc modum:ut mittantur ea omnia hoc loco,quæ à* Liuio *in* Romana *hiſtoria deſcribuntur.* Romani, *inquit, quatuor omnino legionibus exercitũ abſoluunt:legiones autem ſingulæ quaternis millibus peditum conſtant, ducẽtenis equitibus:uel ſicubi maior neceſſitas urget,quinis millibus peditum,equitibus trecentenis.*His *totidem, inquit, milites ex ſocijs adijciuntur:equites ferè triplicati.* Neq; *tamen ſeruatum id eſt ſemper à uiris* Romanis*:quoniam & bello quidem* Punico *decretum fuit,ut octo tantum legionibus rem gererent,ac legiones ſingulæ ut quinq; millia hominum haberent.*Quin *& ipſe* M.Cicero *in libro de* Stoicorum *decretis,quæ* παράδοξα *appellat,* Multi, *inquit,ex te audierunt, quum diceres neminẽ eſſe diuitem, niſi qui exercitum alere poſſet ſuis fructibus:quod populo* Romano *ex tantis uectigalibus iampridem uix poteſt cõtingere.* Hoc *igitur propoſito nunquam eris diues, antequàm ex tuis poſſeſsionibus tantum reficiatur, ut eo tueri quatuor legiones,& magna equitũ ac peditũ auxilia poſsis.* Neq; *illud ignoratur, quòd & ſinguli quidem* Conſules *binas tantũ legiones contra hoſtes ducebant, auxilijs ſociorum adiectis:quod ipſum a probis autoribus aſſertum eſt.* Cincius *autem in commentarijs de re militari hæc de* Legionibus *retulit:*In *legione,inquit,ſunt* Centuriæ L X. Manipuli X X. Cohortes X. Quod *&* Gellius *quoq; uir* Romanus *in* Atticis *probat.*

De ingenti animo Iulii Cæſaris quum ad Pontem Rubiconis acceſſit, & edictum adſcriptũ,quod in ponte fluminis legebatur. CAP. V.

Frequens

FRequens mentio fit in ſermonibus hominum, quanta C. Cæſar audacia & animo fuerit, quum contra omnẽ S.P.Q.R. autoritatem fluuium Rubiconẽ cum exercitu tranſiret, atq; ad Vrbem accederet. Id ego quum paſſim legerem, putaui non fore uſquequaq; indignum, ſi edictum iſtud Romanæ Reip. ad Rubiconem, quod in ponte legebatur, ſubijcerem: ita enim facilius ferociam illam Cæſaris, & animi magnitudinem intelligemus, qui tantum moliri facinus fuerit auſus: etſi paulum dicitur tamen conſtitiſſe, ac de reditu cogitaſſe, cùm quantum aggrederetur animo reputaret. Eſt autem hoc, ſicuti ex peruetuſtis monimentis compertum eſt, in quo illa Romani imperij maieſtas facilè demonſtratur:

Iuſſu, mandato'ue Populi Ro. conſul, imperator, tribune, miles, tyro, cõmilito, armate, quiſquis es, manipularie, centurio, turmarie, legionarie, hic ſiſtito: uexillum ſinito: arma deponito: nec citra hunc amnem Rubiconem, ſigna, arma, exercitum, commeatum'ue traducito. Si quis huiuſce iuſsionis ergò aduerſus præcepta ierit, fecerit'ue: adiudicatus eſto hoſtis Po. Ro. ac ſi contra patriam arma tulerit: penates'q; è ſacris penetralibus aſportauerit.

De peris & mãticis, eorumq; nominibus: ac de Paſceolo, & Sacceperiis apud Plautum: inibiq; de Hippoperiis apud Anneum Senecam. CAP. VI.

CV'm uaria ſint nomina ſacculorum & manticarum, quæ paßim apud poëtas, cæteros'q; autores ueteres legantur: eaq; interdum legentium mentem propter raritatem ac nimiam uetuſtatem detineant: non ſum arbitratus alienum eſſe ab operis noſtri inſtituto, ſi ea omnia in hunc locum de manticis & peris ſubijciam, quæ nunc me-

moriam ſubeant. Sunt enim hæc, Loculi, Marſupia, Mantica, Calathus, et Calathiſcus per diminutionē, qui Latinè Qualus, & Quaſillus: Pera item, Culleus, Aſcopa, Situla, Aſcopera, & Sacciperium: ſed & Fiſci, Fiſcinæ, & Fiſcellæ, Sportula, Crumenæ, & Velleiæ. His annumerantur Scortea, Hippoperæ, Paſceolū, & Bulga. De Paſceolo autem, quia id rarius eſt, M. Plautus meminit in comœdia Rudente his uerbis:

Nummi, inquit, octingenti auri in marſupio inſerunt.
Præterea centū denaria Philippea in paſceolo ſeorſus.

Idem quoq; de Sacciperio.

Quænam balena (inquit) meum uorauit uidulum
Aurum atq; argentum, ubi omne compactum fuit?
Eadem illa credo, quæ meum marſupium,
Quod plenum argenti fuit in ſacciperio.

De Hippoperis facta eſt mentio in Epiſtolis Annei Senecæ, quum de M. Catonis frugalitate diſſerit. M. Cato Cenſorius, inquit, quem tam neceſſarium fuit Reip. naſci, quàm Scipionem: alter enim cum hoſtibus noſtris bellum, alter cum moribus geſsit, cantherio uehebatur, hippoperis quidem impoſitis, ut ſecum utilia portaret. De Velleijs autem & Fiſcinis ad hunc modum Pedianus Aſconius ſuper ſecunda Ciceronis oratione in Verrem. Sportæ, inquit, ſportulæ, ſportellæ nummum ſunt receptacula: & Sacci, ſacculi, ſaccelli, & crumenæ, & uelleiæ, & ſcorteæ, & manticæ, & marſupia: ita etiam fiſci, fiſcinæ, fiſcellæ, ſpartea ſunt utenſilia ad maioris ſummæ pecunias capiendas.

De Romanis ſpectaculis, & ludis apparatiſſimis Probi Imperatoris, quum de Germanis triumpharet, ex hiſtoria Flauii Vopiſci. CAP. VII.

Tenent me interdum quæ à ueteribus traduntur de Romanis ſpectaculis, ſcenicisq; ac uarijs ludis: in quibus celebrandis uidentur adeo fuiſſe quidam Imperatores procliues, ut in hoc propemodum conſtitiſſe appareat totius uictoriæ laus ac dignitas: quoniam ferè ad triumphales uictorias illuſtrandas ſpectacula iſta & ludicra parabantur. Sed libitum mihi eſt, ea hoc loco referre, quæ in triumpho Probi Auguſti Imperatoris Romano populo exhibita ſunt: quum ex eo abunde poßit intelligi, in quibus uoluptatibus, ac delicijs Romanus populus eſſet occupatus, ſicubi Romani Imperatores pro rebus bene geſtis ſolenniter triumphaſſent. Probus autem Imperator, quum de Germanis, Blemijs, ac Drungis triumphaturus eſſet, uenationem amplißimam Romæ in Circo exhibuit, ita ut Romanus populus omnia paßim diriperet. Sed adſcribam uerba Flauij Vopiſci, quibus hoc totum, nec ineleganter proſequitur: Genus, inquit, ſpectaculi eiuſmodi fuit in triumpho Probi Imperatoris: Arbores ualidæ per milites cum radicibus uulſæ, connexis latè longéq; trabibus affixæ ſunt: terra dein ſuperiecta, totusq; Circus ad ſyluæ ſpeciem conſitus, gratiam nobis uiroris obtulit. Immißi deinde per omnes aditus ſtruthiones mille, mille cerui, mille apri, mille damæ: Libycæ omnes feræ, & cætera herbatica animalia, quanta uel ali potuerunt, uel inueniri. Immißi deinde populares, rapuit quiſq; quod uolebat. Sequenti die adiecit in amphitheatro una mißione centum iubatos leones, qui rugitibus ſuis tonitrua excitabant: qui omnes contis & ſibinis interempti ſunt, & mox occiſi. Præterea multi ſunt, qui dirigere uolebant ſagittas, & immißi centum leopardi Libyci, centum deinde Syriacæ, centum damæ, & urſi ſimul trecenti.

centi. Atq; item ſunt edita gladiatorum paria C C C. *Blemijs pleriſq; pugnantibus, qui per triumphum erant ducti, cum Germanis, Sarmatis, ac multis latronibus Sauris. Hæc hactenus de Probi Imperatoris triumpho: quando nec defuerunt apud ueteres, qui de ludis ſcenicis, ac iſtiuſmodi ſpectaculis libros integros componerent: quod alibi explicaui, quum agerem de Iunio Meſſala, qui uniuerſum quidem patrimonium in edendis, ſpectandiſq; ludicris dicitur conſumpſiſſe.*

De ueteri Germanorum Repub. & eorum moribus, inſtitutis, ac legibus: tam in militia, quàm in religione, non contemnenda obſeruatio. CAP. VIII.

Nihil inuenio in ueterum Commentarijs utilius, & ad uitæ uſum cõmodius, quàm leges, ac uarios ritus ciuitatum obſeruare: moreſq; & cõſuetudines multorum populorum perdiſcere: quò maior prudentia, & cognitio fiat honeſtior. Ex quo quum libros nuper legerem, qui de Germanis, eorumq́; moribus diſſerunt: non putaui fore indignum, aut à præſcripto noſtri operis alienum, ſi de multis quædam colligerem, atq; ad uſum memoriæ ſubijcerem, cuiuſmodi hæc ſunt, quæ ad Reip. imperium, militaremq́; diſciplinam & religionem Germanorum pertinerent.

Publica omnia & priuata armati agunt.

Reges qdẽ ex nobilitate probãt, duces uerò ex uirtute.

De rebus maioribus principes conſultant, de minoribus omnes.

Nullum mortalium à proprijs laribus arcent: quòd aliquem arcere maximè inhumanum ſit.

Sera iuuenũ Venus, & fœminæ ipſæ in robuſta iam ætate nubunt.

Vxores autem ſinguli habent ſingulas.

Neq; dotem marito uxor, ſed uxori maritus affert.

Iam & in militari diſciplina plurimum commendantur: quum egregiè talia obſeruent.

Principes enim pro uictoria pugnant: & comites cæteri pro principe.

Iidem ignominioſum ducunt, ſcuta in prælijs relinquere.

Ex familijs & propinquitatibus conficiunt turmas.

Fœminasq; interdum in exercitu habēt, quæ inclinatam quandoq; aciem feruntur reſtituiſſe.

Ad negotia ferè omnia, & ad cõuiuia armati procedūt.

In cultu uerò deorū, fidem, pietatē, ac religionem mirificè obſeruāt. Nam de dijs eorūq; actis ſanctius ac reuerētius dicunt credere, quàm ſcire. Vnde illud frequens apud eos, de Deo credendum, non quærendum.

Deorū imagines minimè ad humanam formam faciunt, quòd illa cæleſtis maieſtas ſupra humanitatem ſit.

Nefas putant ut ignominioſi adſint in ſacris.

Talia ferè ſunt quæ de Germanorum moribus ab antiquis ſcriptoribus referūtur: ſicuti à Tacito, Plinio, & alijs: q præter alia multa, & hoc de Germanis aſſerunt, Plus ualere apud eos bonos mores, quàm apud alios bonas leges.

Vrbanè factū à Claudio Imperatore, de ſcypho ſurrepto à T. Iunio in conuiuio: ac res ibidē explicata. CAP. IX.

Lepidè factum ac perurbanè traditur à Claudio imperatore cum T. Iunio uiro prætorio in conuiuio celebri: in quod cum plures (ut fit) primæ nobilitatis conueniſſent, ac ſingulis uaſa Corinthia, uel Myrrhina (ut par eſt) apponerentur, quò nihil ad elegantiam poſſet deſiderari: inibi T. Iunius, qui & prætor, & legionis præpoſitus fuit, ſumpta occaſione aureum ſcyphum

egregij

egregij operis ſuffuratus eſt. Quod cùm in ratione colligenda Imperator Claudius deprehenderet, perelleganti commento hominis furtum putauit detegendum. Parato enim mox alio conuiuio, ijdem accerſuntur, qui ad Imperatoris dapes pridie conuenerant: & quum ſingulis uaſa eadem gemmea & pretioſa in mẽſa reponerentur, uni dũtaxat T. Iunio Samijs ac fictilibus miniſtratũ eſt. Quod & Suetonius, ſuppreſſo Iunij nomine, ſcribit: ex quo deinceps probro ſeruili reſperſus eſt, quaſi ſcyphum aureũ in principis conuiuio ſurripuiſſet: ut eſt autor Cor. Tacitus. Sed is tamen Iunius in Galliæ Narbonenſis proconſulatu ſeuerè admodum atque integrè prouinciam rexit, quod apud autores relatum eſt.

Iudicium factũ ab Hadriano Imperatore de Aegyptiis populis, eorumq́; moribus: ac ibidem epiſtola perelegans Phlegontis Tralliani, ac de eius operibus nonnihil. CAP. X.

NOn putaui abſurdum fore, nec ingratum legentibus, ſi Phlegontis Tralliani epiſtolam de Aegyptijs, eorumq́; moribus ſubijciam, qui libertus Hadriani Cæſ. fuit: quoniam in ea de Iudæis etiam, atque Chriſtianis, & urbe Alexandria nonnulla refert digna prorſus memoria. Neq; autem me latet hanc ipſam epiſtolam ſub Hadriani principis nomine miſſam fuiſſe Romam Seruiano uiro maximo, & qui ter conſul fuerit, ſicuti Flauius Vopiſcus tradit, in libro ad Baſſum ſecundo: Hadrianus (inquit) Auguſt. Seruiano Conſ. Sal. Aegyptum, quam mihi laudabas Seruiane, totam didici leuem, pẽdulam, & ad omnia famæ momenta uolitantem: & illi qui Serapim colunt, Chriſtiani ſunt: & deuoti ſunt Serapi, qui ſe Chriſti epiſcopos dicunt. Nemo illic archiſynagogus Iudæorum,

nemo Samarites, nemo Chriſtianorum, non preſbyter, non mathematicus, non auſpex, nõ aliptes. Ipſe ille patriarcha cum Aegyptum uenerit, ab alijs Serapidem adorare, ab alijs cogitur Chriſtum: Genus hominum ſeditioſiſsimum, uaniſsimum, iniurioſiſsimum. Ciuitas opulenta, diues, fœcunda, in qua nemo uiuat otioſus: alij uitrum conflant, ab alijs charta conficitur, omnes certè Lymphiones cuiuſq; artis uidentur: & habent podagroſi quod agant, habent cæci quod agant, nec Chiragrici quidem apud eos otioſi uiuunt: unus illis Deus eſt, hunc Chriſtiani, hunc Iudæi, hunc omnes gentes uenerantur: & utinam melius eſſet morata ciuitas, digna profectò ſui profunditate, quæ pro ſui magnitudine totius Aegypti teneat principatum. Huic ego cuncta conceſsi, uetera priuilegia reddidi, noua ſic addidi, ut præſenti gratias agerent. Deniq; ut primum diſceſsi, & in filium meum Verum multa dixerunt, & de Antonio, quæ dixerunt, comperiſſe te credo. Nihil illis opto, niſi ut ſuis pullis alantur, quos quemadmodũ fœcundant, pudet dicere. Calices tibi albos, fortes, diuerſi coloris tranſmiſi, quos mihi ſacerdos templi obtulit, tibi & ſorori meæ ſpecialiter dedicatos, quos tu uelim feſtis diebus conuiuijs adhibeas: caueas tamen, ne his Africanus noſter indulgenter utatur. Vale. Hæc de Aegyptijs Hadrianus, ex quo ſic Vopiſcus in uita Saturnini Auguſti: Sunt, inquit, Aegyptij uentoſi, furibundi, iniurioſi, nouarum rerum auidi, & uſque ad cantilenas publicas liberi. Fuit autem Phlegon Hadriani principis à ſecretis, ac libros permultos compoſuit, ſicuti in Suidæ collectaneis legitur. Itaque non pauci etiam fuerunt, qui opera quædam Hadriani in hunc ipſum Phlegontem retulerunt. Nam Hadrianus idem tam cupidus famæ fuit, & laudis, ut libros

bros à ſe ſcriptos de ſua uita, libertis ſuis literatis dederit, qui eos ſuis nominibus publicarent: quod cum alij multi, tum Aelius Spartianus tradidit ad Imperatorem Diocletianum.

Dictum elegans Phauorini philoſophi de Hadriano Impera. ac itidem ſimile quiddam Aſinii Pollionis cum Octauio Auguſto. CAP. XI.

NOn pauca in ueterum monimentis reperiuntur, quæ Phauorini philoſophi & ingenium, & optimas diſciplinas probent. Is enim ut Hadriani tempore Græca facundia præſtitit, ac Romanã quoq; eruditionem egregiè calluit. Sed in præſens dictum eius admodum elegans apponam, in quo facilè Atticam aſtutiam, atque artem cognoſcas. Nam cum Aelius Hadrianus Imperat. cum Phauorino (ut fit) de literis ageret, atque illum in uocabuli uſurpatione liberius reprehenderet, amicis id arguentibus, quòd iniquius Hadriano de uerbo huiuſmodi concederet, quo idonei autores uterentur: ſubridens Phauorinus, Et male, inquit, mihi ſuadetis familiares: qui non illum me doctiorem haberi ab omnibus æquo animo feratis, qui x x x. legionibus imperet. In hunc modum nimia Imperat. Hadriani ambitio, famæ'que cupiditas deluſa eſt. Pari exemplo & Pollio Aſinius, cum Feſcenninos in eum Octauius Auguſtus ſcriberet: At, ego, inquit, taceo: non enim facile eſt in eum ſcribere, qui poteſt proſcribere. Quod in cœnis etiam Macrobianis Auienus aſſeruit.

Verba Hieronymi expoſita de Hiſmenia, contra quorũdam inſcitiã, atq; ineptias. Tum de Antigenide, & Hiſmenia tibicinibus nonnihil additum. CAP. XII.

RIſi nuper quorũdam inſcitiam, cùm fortè Hieronymi apologia aliquot audientibus legeretur contra Turrantium Rufinum: tum eo maximè loco deprehenſa eſt eorum ignoratio, cum de erroribus L X X. agit in his uerbis: Et quòd nunc Dabreiamin interpretatus ſum: idcirco feci, ut inextricabiles moras, & ſyluam nominum, quæ ſcriptorum uitio confuſa ſunt, ſenſuum'que barbariem apertius per uerſuum cola dirigerem: mihimetipſi, & meis iuxta Hiſmeniam canens, ſi aures ſurdæ ſunt cæterorum. Quæ uerba in eodem Hieronymo leges in præfatione Paralipomenon ad Chromatium. Sed quo loco ait, Iuxta Hiſmeniam: quidam fluuium intelligi dixerunt, alij montem, alij philoſophum neſcio quem, ut nihil ineptius, aut dici abſurdius poßit: cùm ſit accipiendum Iuxta Hiſmeniam, hoc loco, ex eius Hiſmeniæ tibicinis dicto, quo ſeipſum ſibimet canere aſſerebat: ita enim ſenſus procedit, & dicti gratia. Quam rem uidetur mihi Hieronymus à Græcis autoribus, ut alia multa, mutuatus: qui de ipſo Hiſmenia referunt ſolitum ſæpe dicere, ſibijpſi canendum eſſe. Fuit enim Hiſmenias tibicen peritißimus Antigenidis diſcipulus: de quo etiam Boëthius in muſicis, Hiſmenias, inquit, Thebanus Bœotiorum pluribus quos Iſchiaticus morbus uexabat, modulis cunctas fertur abſterſiſſe moleſtias. Neque illud ignoramus, quòd hoc ipſum quidam retulerint ad Antigenidem: quoniam is diſcipulo ſuo diceret, Mihi cane & Muſis. Ex quo ſic M. Cicero in libro de claris oratoribus: Tibicen, inquit, Antigenides diſcipulo ſuo uergenti ad populum, Mihi cane, inquit, & Muſis. Ipſe autẽ Antigenides (ut eſt autor L. Apuleius in oratione ad Seuerianum proconſulem) omnis uoculæ egregius modulator fuit, &

omnium

omnimodis peritus modificator: ſeu tu uelles Aeolium ſimplex, ſeu Aſium uarium, ſeu Lydium querulum, ſeu Phrygium religioſum, ſeu Dorium bellicoſum. Mitto nũc ea de Hiſmenia quæ apud Græcos leguntur, quando & Plinius nobilem hunc facit, tradendo fulgentibus gemmis uti ſolitum: ſic ut ea oſtentatione muſicæ artes magis cenſerentur: Quod & Nicomachus, & Dionyſiodorus pari ſtudio factitarunt.

Deos æuiternos, & æuintegros à poëta Ennio appellari, & Apuleii uerba appoſita de diis æuiternis. CAP. XIII.

AEuiternos deos appellauit Q. Ennius ea ratiõe, quòd in ſempiterno æuo maieſtatem diuinam retineant: itaq; maximũ Iouem principem & æuiternum uocat, ſicuti à grammaticis noſtris adnotatum eſt. L. quoq; Apuleius cùm de nomine ac poteſtate deorum diſputat, Aeuiternos dicit his uerbis: Hos, inquit, deos in ſublimi ætheris uertice locatos, ab humana contagione procul diſcretos, plurimi, ſed non ritè, uenerantur: omnes, ſed inſcitè, metuunt: pauci, ſed impiè, diffitentur. Quos deos Plato exiſtimat ueros, incorporales, animales, neq; ſine ullo exordio, ſed prorſus ac retro æuiternos: à corporis contagione ſua quidem natura remotos, ingenio ad ſummam beatitudinem porrecto: nullius extrarij boni participatione, ſed ex bono & ad omnia competentia prono nutu, facili, ſimplici, libero, & abſoluto. Seruius autem grammaticus & Aeuintegros deos refert ab eodẽ Ennio appellatos, quod integra eorũ ætas atq; perfecta cõſiſtat. In antiquis uerò elogijs Aeuiternũ geniũ legimus: ſic enim Romæ in tabula marmorea deſcriptũ eſt:

D. POT. ET GEN. AEVI. D.

Quod interpretari ad hunc modum poſſumus: Dijs potentibus & genio æuiterno dicatum. Sed & Plinius ſecundus

de æuiterno deo meminit: in cuius ſacris furuum bouẽ immolari mos fuit, quod à Ver. Flacco notatum eſt.

PETRI CRINITI DE HONESTA DISCIPLINA LIBER XIII.

Pulcherrima deſcriptio de naturæ ordine ac poteſtate, ex Bardeſane Syrio: ac Pacuuii carmen allatum de re conſimili. CAP. I.

PERMVLTA *paßim apud philoſophiæ autores leguntur de uiribus atq; poteſtate naturæ, cuius prouidẽtia factũ ſit, ut elementa itidem ipſa ſuis quaſi numeris oriãtur, cõcreſcãt, & obeãt: quòd omnia æquè animantia ſimili lege ad ortum & obitũ perducantur. Quam rem mirifica quidem elegantia & eruditione uidetur mihi in primis Bardeſanes Syrius deſcripſiſſe, quẽ Pamphilus Euſebius in diſciplinis cæleſtibus omniũ Chaldæorum doctißimum appellat. Sed libitum eſt eius uerba ſubijcere, quibus apertè cognoſci poßit, & eiuſdem autoris eruditio, & naturæ ipſius, atq; mortalium uitæ elegantißima deſcriptio: cùm inter ipſa bruta animantia, & homines mirificam certè differentiã afferat: ſic enim tradit: Homo naſcitur, alitur, creſcit, comedit, bibit, dormit, ſeneſcit, moritur: quæ omnia ipſi cum cæteris animantibus æqua ratione communia ſunt. Sed bruta quidem & ſtolida animalia (quæ Græci ἄλογα uocant) cùm procreata ſunt, natura ipſa, non ratione feruntur. Leo carnes comeſt, ac ſi quis iniuriam*

iuriam inferat, ſtrenuè pro ſalute pugnat. Oues autem fœnum eſitant, carnes neutiquam attingunt, neq; ſe ab iniuria defendunt. Scorpius terræ glebis depaſcitur, & aculeo uirulento nec iniuriantes inuadit. Formica duce natura futuram hyemem præuidet, ob idq; ſummo labore ipſa æſtate alimenta ſibi ad uitam recondit. Apes ipſæ mel conficiunt, eodemq; nutriuntur. Plura eademq; magis miranda poſſum narrare, ſed hæc ſatis arbitror, ex quibus intelligamus bruta ipſa, & rationis expertia, ferri natura, ac ſecundum eam iucũde uiuere. Soli áutẽ homines cum & natura (ut dictum eſt) ducantur, mentem ſimul ac rationem, quæ inde oritur, præcipuum ueluti munus adepti ſunt. Etenim non unus quidẽ hominibus cibus, ſed uarius ac diuerſus: alij ut leones nutriuntur, alij ſicuti oues: neq; itidem unus omnibus ueſtitus, non mos, non lex, non unus uiuendi modus, non ſimplex rerum cupido: ſed hominum ſinguli uitam ſibi pro uoto deligunt, neq; uicinos, niſi quantum libuit, imitantur. Hæc hactenus Bardeſanes. M. autem Pacuuius uir in ſcribendis fabulis excellens, uim ac poteſtatem naturæ in Chryſippo egregiè admodum conſcripſit: cuius merito eueniat, ut orta omnia, quod inquit Salluſtius, occidant, & aucta ſeneſcant. Pacuuij uerſus hi ſunt:

Quicquid eſt hoc: omnia animat, format, alit,
Auget, creat, ſepelit, recipitq; in ſeſe omnia:
Omniumq; idem eſt pater, in idemq; eadem
Quæ erunt de integro, atq; eodem occidunt.

De malo ciuilium diſſenſionum, & imagine Diſcordiæ, elegantiſsimis uerſibus à Petronio Arbitro deſcripta. CAP. II.

CVm nuper legerem Petronij Arbitri carmen de bello inter Cæſarem & Pompeium, mirificè me talis deſcriptio tenuit: ſed in ea maximè parte ſum delectatus, qua Diſcordiæ imaginem graphicè & eruditè expreßit. Quid ego adnotandum putaui: ſiquidem nihil in quaque ciuitate calamitoſius atq; peſtilentius eſt ſeditione ciuili, & inteſtinis factionibus. Sicuti noſtra quoq; ætas abundè intelligit, qua ſuccreſcentibus paßim Italiæ fluctibus, ac diſcordijs, Galliæ reges illam inuadentes peßimè affecerunt: ſed apponam carmen Petronij,

Intremuere tubæ, ac ſciſſo Diſcordia crine
Extulit ad ſuperos ſtygium caput: huius in ore
Concretus ſanguis, contuſaq; lumina flebant:
Stabant irati ſcabra rubigine dentes:
Tabo lingua fluens, obſeſſa draconibus ora:
Atq; inter toto laceratam pectore ueſtem
Sanguinea tremulam quatiebat lampada dextra.

Ex his conſtare poteſt, quàm ſit diligenter & aßiduè laborandum, ut iſtiuſmodi ſeditiones atque diſcordias effugere poßimus: quoniam id à Catone ciuitatis uenenum uerißimè eſt appellatum: ſicuti & M. Agrippa aſſeruit, qui multum ſe debere Salluſtianæ ſententiæ profeſſus eſt, quo loco egregiè ac prudenter inquit, Concordia paruæ res creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur.

Romanorum lex de Diis colendis, ac probandis per S. P. Q. R. ac de Chriſto etiam, & quantum Tibe. Imperator illi conceſſerit. CAP. III.

NVper habita mentio eſt de Tiberio Imperatore, & Chriſti miraculis: quæſitumq; à uiris doctioribus, an Cæſar Auguſtus quicquã de eo cõperiſſet, qui tot mirãda peneq;

peneq́; incredibilia in Aegypto ac Syria Palæſtina effeciſſet. Qua in re tametſi non pauca ultro citróque pro tempore habita ſunt ad id pertinentia, nullus tamen ex ueteribus copioſius hoc explicat, quàm Florens Tertullianus: cui equidem propter antiquitatem, & egregiam eruditionem, non dixerim quantum concedam, ac deferam. Is apertè probat, relatum fuiſſe Tiberio principi per Pontium Pilatum de Chriſti diuinitate, qui tum apud Syrios præfectus agebat: quod etiam in Taciti hiſtoria notatum eſt. Quin & ipſum refert Cæſarem Tertullianus (quod eſt magis mirandum) detuliſſe hoc ad ſenatum, cum prærogatiua, ut inquit, ſui ſuffragij. Senatus uerò Romanus, quòd eam rem minus probaret, neglexit. Cæſar in ſententia perſtitit, periculumq́; & pœnam his comminatus eſt, qui temerè Chriſtianos accuſarent. Hæc, inquam, à Tertulliano in eo potiſſimùm libro referuntur, qui Apologeticus contra Gentiles inſcribitur. Neque autem mirum eſt, ſi S. P. Q. R. Imperatori Tiberio hac in re non paruit: quoniam de nouis dijs recipiendis, atq; expellendis, Senatus ipſe qua polleret autoritate decernebat, ſicuti Romanæ leges ac decreta ſtatuerunt. Nam & in Pontificum libris ita ſeruatum eſt:

Separatim nemo ſit habens deos nouos, ſiue aduenas:
Niſi publicè aſcitos priuatim colunto.
Diuos qui cæleſtes ſemper habiti, colunto,
Conſtructa à patribus delubra habento.

Ex his autẽ facilè colligitur, haud permiſſum cuiquam in Vrbe, Deos ſibi alios aſſumere, præterquã quos S.P.Q.R. uoluiſſet. Ex quo dictũ meritò eſt ab eodẽ Tertulliano, uetus decretũ Romæ fuiſſe, Ne quis Deus ab Imperatore poſſet conſecrari, niſi à Senatu etiã probaretur. Euſebius

autem

autem Pamphilus in ſacra hiſtoria hæc eadem aſſerit: mutuatus ferè (ut alia multa) à Tertulliano: quem legum, decretorumq; Romanorum peritiſſimum uocat.

De nimia feritate Saporis regis contra Roma. Imper. Aurelianum: ac de Tamburlano etiam principe ſimile exemplum contra Bayſſettum Turcarum Imperatorem. CAP. IIII.

QVi res geſtas Imperatorum apud ueteres literis commendarunt, de Sapore Perſarum rege inter alia unum hoc animi inſolentis & imperioſi exemplum referunt, de quo mihi agendum putaui. Is enim Sapor cùm in bello contra Senatum P.Q.R. Imperat. Aurelianum cepiſſet, cum maxima quidem ignominia eum hominem captiuum detinebat, qui totius ferè orbis terrarum Imperator fuiſſet: ſic ut aſcenſurus equum rex Sapor, curuatos Aureliani humeros pedibus premeret, ac deinde equum regeret. Qua animi elatione & inſolentia nihil propè immodeſtius, aut inſolentius dici poteſt: cùm & rex Belſolus, Odenatuſ'que, & Valenus, aliiq; complures præclari principes ad repetendum Roma. Imperat. Aurelianum inſurgerent contra Saporem. Sed & Tamburlanus, qui multò poſt Imperator maximus apud Scythas præſtitit, non minore quidem ſæuitia & animi feritate fuit, quod alibi à me commodius relatum eſt. Is enim Tamburlanus Bayſſettum Turcarum principem cum in bello cepiſſet, per omnes ſanè expeditiones, quas egit complures, catenis deuinctum in exercitu circumagebat: quò tam diro exemplo talis crudelitas magis magiſ'que populis innoteſceret.

De L. Metello uiro clariſsimo: & quòd tota uita decem præcipua pro uoto ſit conſecutus: ac de Craſſo etiam Mutiano, eiuſq; inſignibus. CAP. V.

Egreg

EGregiè factum eſt, ac pro Romana dignitate à L. Metello, qui decem ſe præcipua & maxima in tota uita conſequi ſummo ambitu deſiderauit: eaq́; (ut traditur) abundè pro uoto ſibi parauit. Sunt autem hæc, quæ uir maximo animo & conſilio concupierit: ut ex his apertè intelligatur, quàm uel à tenera ætate uirtutum ſigna in hominum ingenijs præluceſcant. Voluiſſe enim ferunt primarium ſe bellatorem eſſe, optimum oratorem, fortißimum Imperatorem, auſpicio ſuo maximas res geri, maximo honore uti, ſumma ſapientia eſſe, ſummum ſenatorem haberi, pecuniam magnam bono modo inuenire, multos liberos relinquere, & ſe clarißimum in ciuitate eſſe. Atque hæc quidem (ut dixi) conſecutus traditur, ſicuti Q. Metellus ſcripſit in oratione de laudibus patris, & C. Plinius in hiſtoria naturali recenſuit. Siquidem non modò Quindecemuir fuit agris dandis, ſed Pontifex, bis Conſ. Dictator, & Magiſter equitum, etiamq́; à Popu. Roma. curru donatus, quo in curiam ueheretur. Quod ipſum alibi à nobis copioſè relatum eſt. P. uerò Craſſus Mutianus, uir ſtrenuus, atque clariß. quinque maxima, & præcipua dicitur habuiſſe, ut Aſellio Sempronius in Romana hiſtoria retulit: quòd eſſet quidem ditißimus, nobilißimus, eloquentißimus, Iuriſconſultißimus: quòd etiam Pontifex max. Quam rem & in Gellianis noctibus comperies.

Diligens adnotatio de generibus telorũ, ac nominibus, & quæ cuiuſq; gentis ſunt: tum de lancea, & cæteris nonnihil. CAP. VI.

NOn defuerunt apud ueteres, qui de Re militari cùm ſcriberent, Telorum quoque genera, & gladiorum referrent: ſed ea tamen minus aptè, & commodè diſtinxerunt.

runt. Quod ego nuper in quorundam obſeruationibus cognoui, qui ueterum autoritate decepti, paulò imprudentius in eundem ſunt errorem delapſi. Qua in re ut ad liquidum ueritas pernoſcatur, telorum genera, & iaculorum afferemus, quibuſque nominibus apud ſuos populos cenſeantur: ne quis diligentiam in nobis, maiorémque præterea curam deſyderet. Sunt igitur hæc quæ apud probos autores iaculorum uocabula comperies, Spari, Cateiæ, Frameæ, Caiæ, Rumigeſti, Meſanculæ, Sibini, Geſſa, Veruta, Aclydes, Romphea, Lanceæ, Pila, Sariſſæ. Nam & Scibones quoq;, & Tragulas, & Telones, Haſtas, Sudes, Phalaricas, Iſſos, Faces, Semiphalaricas, Cæſtra, Solliferrea, & Scorpios leges. Propria uerò populorum hæc ſunt, ut doctiores ferè conſentiunt, Frameæ Germanorũ, geſſa Gallorum: romphea Thracũ, lancea Hiſpanorum, Pila Romanorum, Iſſi Boiorum, ſariſſæ Macedonum: unde Sariſſophoros milites, qui cum Alexandro Macedone decertarunt, frequens apud autores inuenias. Sibini uerò Illyricorum ſunt. Quòd autem lanceam dixerim eſſe Hiſpanicum, ſecutus ſum M. Varronem, & Gellium: nam Varro ipſe in libris rerum diuinarum lanceam aſſeruit non Latinum quidem, ſed Hiſpanicum eſſe uerbum, etſi Pom. Feſtus (qui Verrij Flacci commentarios in breuiarium contraxit) Græcum eſſe hoc ſcribat: quòd apud eos λόγχη pro haſta capiatur: ac λογχήτης ſatelles ſit. Vnde ridiculus error uulgi è ſacra hiſtoria emerſit: Longinum temerè credentis pro lancea, cùm uerba in Ioannis Euangelio ad hunc modum legantur, ἀλλὰ εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε. Cæſtron uerò apud Græcos teli genus, quod in bello Perſico inuẽtum fuerit, ſicuti Suidæ collectanea probãt. Quidã ex noſtris Viricu-
lum

lum Latinè uocarunt. Sibinam quoq; inter ipſa tela relatum Sex. Pōpeius libro XIX. *de uerbis priſcis teſtatur. Sibina, inquit, apud Illyricos telum dicitur, uenabuli ſimile, de quo & Q. Ennius in Roma. Annalibus meminit:*

Illyrici reſtant, ſicis, ſibinis fodientes.

De anatomica diſciplina, & hiſtoria de Ariſtomene Meſſenio, qui hirſuto corde fuerit: ac ibidē relata quædam ex ueteribus de humano corde. CAP. VII.

VIdere eſt apud eos autores, qui libros Anatomicos ediderunt, mirāda quædam, & quaſi incredenda deſcribi de humani corporis partibus. Qua in re putamus magna ex parte fidem illis adhibendam: quandoquidem curioſa ueterum ſedulitas, nihil propè intactum, uel inconſideratum reliquit, in quo nō ſe demitteret. Illud autem inter alia me nuper tenuit, quòd in quibuſdam hominibus traditum ſit, cum eorum cadauera diſſecarentur, hirſutum cor fuiſſe inuentum: ueluti & in corde bouis, equorumq; oſſa etiam comperta. Inter alios uerò Leonidam Spartanum, & Ariſtomenem Meſſenium nominauit C. Plinius, & Max. Valerius, eosq; animo & fortitudine fuiſſe inſignes, atq; præclariſſimos aſſerunt. Etenim Ariſtomenes quidem (ut in ueterum hiſtorijs traditur) trecentos Lacedæmones occidit: cumq; idem conuulneratus foret, & captus, latomiarum pœnam & anguſtias per cuniculos, & cauernas euaſit: ſequutus uidelicet ſubterraneos aditus. Iterum captus, cuſtodibus ſomno ſopitis, ad ignē acceſſit, & lora cum corpore exuſſit. Cum tertiò caperetur, Lacedæmones eiuſdem pectus diſſecuerunt, quò hominem quoq; introſpicere poſſent, inuentumq; eſt hirſuto corde fuiſſe Ariſtomenem. De perdicibus autem, quòd in Paphlagonia bina corda habeant, autores ſunt, philoſophus

Theop

Theophraſtus, Plinius, & Gellius: ſicuti etiam uulgatum illud in extiſpicijs: Cor ipſum aliquando haud in uictimis inuentum: quod ipſum C. Cæſari ſacrificanti non ſemel dicitur accidiſſe. Quibus autem cor rigidum ſit, bruta illa, & ſtolida animantia exiſtimantur: quibus prægande, timidiora & pauida: quibus parua, audacia & animoſa: quod & C. Plinius ex Ariſtotelis libris, ut alia multa, recenſet: quo loco de anatomice diſſerit.

Quomodo Diocletianus Cæſ. Imperii dignitatem contempſerit: & quibus uerbis apud Po. Romanum deprecatus ſit. CAP. VIII.

DIgnum ſanè exemplũ de Imperio Diocletiani Aug. in ueterum commentarijs reperitur. Is enim Diocletianus Romæ Imperator factus, diu imperium cum Herculeo Cæſare tenuit: quò factum eſt, ut cum in ſenium uergeret, relicta imperandi cura, priuati hominis perſonam delegerit: quaſi parum foret idoneus ad Imperium Ro. Po. moderandum. Quod equidem propterea exiſtimaui referendum, ut etiam quiuis intelligat, quàm maximè interdum fallantur homines, qui ea ſummo ambitu conquirant, & immoderata libidine expetant, quæ fugienda prorſus, ac deuitanda prudentiorum iudicio cenſentur: Nam hic idem Imperator Diocletianus, ubi ſe Imperio abdicauit, Salonas conceſſit Dalmatiæ urbem, in qua natus eſſet: cumq; ibidem priuatus in uilla iuxta Salonas ageret, ac molliter pro ætate præclaro in otio conquieſceret, rogatus plurimum eſt à Senatu P.Q.R. ad Imperium recipiendum: ſed is talem dignitatem æquè ac maximam peſtem recuſauit, atq; in hunc etiam modum reſcripſit: Vtinam Romani poſſetis holera uiſere noſtris

manibus

manibus Salonis inſtituta, profectò enim nunquam iſtud tentandum iudicaretis. Ex quibus haud dubiè colligitur, quanti ſit habenda ratio uitæ quietioris, præſertim in ætate iam affecta. Nam idem quoque Diocletianus cum priuatus uiueret, prudenter atq; egregiè de imperio dixit, Nihil eſſe in rebus humanis difficilius, quàm bene imperare. Quod et Flauius Vopiſcus in cōmētarijs ad Baſſum ſcribit.

Diſſentire C. Plinium ab antiquis ſcriptoribus de urſis Numidicis: & quòd in Libya & Numidia celebrētur: ex Solino, Herodoto, & aliis. CAP. IX.

SEruatum eſt, & in Rom. annalibus relatum, urſos quidem Numidicos in circo Romano ab Aedilibus editos, M. Piſone, & M. Meſſala Coſſ. qua in re C. Plinius mirari ſe plurimum refert, quòd etiam Numidicos additum ſit: cùm in ipſa, ut inquit, Aphrica minime urſi gignātur. Ego etſi à Plinij autoritate non cenſeam penitus diſsidendum, quoniam is quidem in ueterum monumentis perquirendis, penſandisq; diligentior cæteris, & accuratior uideri ſolet: non tamē prætermittam, quò minus ea de urſis Numidicis adſcribam, quæ cum publica Annalium autoritate conueniant. Siquidem Iulius Solinus in Polyhiſtore (ita enim liber inſcribitur) de urſis Numidicis hæc tradit: Numidici urſi forma, inquit, cæteris præſtant, rabie duntaxat, & uillis profundioribus. Quod haud dubie probat & in ipſa pariter Numidia urſos procreari. Verba autem ex Romanis Annalibus hæc ſunt, quæ Solinus etiā (ut alia permulta) ex libris Plinianis tranſtulit: M. Piſone, & M. Meſſala Coſſ. ad XIIII. Calend. Octobris. L. Domitius Aenobarbus curulis ædilis urſos Numidicos centum, & totidem uenatores Aethiopas in circo Romano dedit: quod ſpectaculū inter memorabiles titulos annotatur. Herodotus quoque

Halicarnaſſæus idem ſenſit de urſis Libycis: *ut poëtas noſtros mittamus, qui apertè probant, fuiſſe* Numidicos *urſos maximè celebres : nam & Numidas, & Libycos paſſim appellitant, cuiuſmodi illud:*

Profuit ergo nihil miſero: quòd comminus urſos
Figebat Numidas *albana nudus arena.* Aliud,
Quòd fræno Libyci *domantur urſi.*

De figuris & effigie elementorum, ex Pythagorica doctrina, apud philoſophum Platonem. CAP. X.

PRo *comperto iam omnibus eſt,* Platonis *quidem philoſophiam magna ex parte è ſacris illis ac myſterijs* Pythagoræ *prouenniſſe : quando & ipſe* Plato *pleraque non aliter ſenſit, ac* Pythagoras *: quod ipſum alicubi ingenuè profeſſus eſt, ut homo ad ueritatem natus: cuiuſmodi etiam placita hæc, atque decreta ſunt de mundi primordijs, eorum'que habitu & figuris. Aſſerit enim* Pythagoras*, qui'que eum ſecuti ſunt,* Terræ *elementum cubi, ſeu quadrati effigiem præferre:* Ignē *uerò* Pyramidis*:* Aquam *forma eſſe octangula : uniuerſum autem duodecim angulorum effigie. In qua ſententia &* Plato *ipſe fuit, qui in* Timæo *copioſe hoc totum percenſuit. Quod ego uel ob id obſeruandum putaui, ut iſtiuſmodi etiam opiniones memoriæ commendarem. Sed enim* Pythagoras *in hunc modum ait, ſicuti &* Claudius Galenus *repetit, quo loco de philoſophorum placitis, atque ſententijs diſputat.* Pythagoras*, inquit,* ἐκ μὲν γὰρ τοῦ κύβου γεγονέναι τὴν γῆν φησὶν, ἐκ δὲ τῆς πυραμίδος τὸ πῦρ, ἐκ δὲ τοῦ ὀκταέδρου τὸ ὕδωρ, ἐκ δὲ τοῦ δωδεκαέδρου τὴν τοῦ παντὸς σφαίρας. *Quod &* Ioannes Zezes *diligenti ſtudio proſequutus eſt: uir (ut apparet) in omni antiquitate maximè diligens.*

Quid in Romana Theologia forent Deus Sentinus, & Deus Vitunus: ac de Diis etiam ſelectis nonnulla ex Varronis, & Auguſtini commentariis. CAP. XI.

Libros XVI. *ſcripſit* M. *Varro de Romanorum Theologia, in quibus cùm uaria deorum nomina, atque rationes collegiſſet, in tam diuerſo, tamq́; multiplici deorum numero, Vitunum, & Sentinum enumerauit: eos'que appellari ſic aſſeruit (ut eſt autor Auguſtinus) quòd alter uitam, alter ſenſum à puerperio largiatur. Itaque hos Deos Auguſtinus obſcuriſsimos appellat: & ij tamen, inquit, multò plus præſtant, cum ſint ignobiliſsimi, quàm illi tot proceres, & electi dij. Nam nihil dici potius atque præclarius poteſt in omni officio mortalium, quàm uiuendi, ac ſentiendi munere ampliari. quocirca Viuificatorem, ac Senſificatorem nominat. Quòd autem Selecti dij ab Auguſtino nuncupantur, ſciendum eſt, hos omnes à Varrone explicatos uno uolumine, ob eam'que rationem ſic appellatos, quòd ampliorem poteſtatem, ac dignitatem poſsideant: ſeu quòd apud ipſos populos celebriores alijs forent, maioribus'que honoribus colerentur. Quapropter à ueteribus Dij ſelecti nobiliſsimi habiti ſunt ſupra cæteros Deos. Ab Auguſtino bis deni enumerantur ex traditionibus M. Varronis* XII. *mares,* VIII. *fœminæ: hoc eſt Ianus, Iuppiter, Saturnus, Genius, Mercurius, Apollo, Mars, Vulcanus, Neptunus, Sol, Orcus, Liber pater, Tellus, Ceres, Lucina, Iuno, Diana, Minerua, Venus, Veſta. Sed hæc de Dijs alibi explicauimus, dicatis huic operi uoluminibus.*

Quàm ſit grauiſsimum crimen, nimia in homine inſolentia: & quòd pro comitiali morbo habeatur atque execretur à philoſophis. CAP. XII.

QVantum præſtitit Prienenſis Bias conſilio atque ſapientia in omnibus uitæ officijs, notum eſt his omnibus, qui antiquitatis ſtudio, atq; diſciplinis delectantur: cùm ab ipſo etiam Apolline propter egregiam ſingularemq; illius ſapientiam tripode aureo donatus tradatur. Is igitur inter cætera hominũ uitia & delicta, Faſtum præcipuè ac Inſolentiam odio maximo habuit: nihil exiſtimans iniquius, aut ſceleſtius in rebus humanis fieri, quàm elatione animi, immodicaq; arrogantia uti. Quocirca modeſtè inquit, & ciuiliter in uitæ officijs agendum eſſe: ita enim gratia & ſtudium paratur apud omnes: Faſtus autem & Inſolentia damnum atque odium affert. Sed & Zeno ille Citieus, cuius uerecundia præcipue commendatur, monere homines conſueuit, ut nihil prorſus faſtu & inſolentia indignius atque fœdius exiſtimarẽt: idq; cum in omnibus, tum in iuuenibus maximè: quòd eorũ ingenia ſine ulla ratione impudentiſſimè inſoleſcant, eoq; nomine in furorem atque inſaniam facilè rapiantur. De qua re cum copioſè atque eleganter Picus Mirandula mecum diſſeruiſſet, haud alienum exiſtimaui ab inſtituto noſtræ profeſſionis aliquid, ceu mnemoſynon, mihi ipſi adnotare. Eſt enim hac in re habenda ſemper in memoria Heracliti Epheſij ſententia, qui ex ipſa ſcribendi obſcuritate Scotinos eſt appellatus: is nanque faſtum dicebat, atq; animi elationem, perinde atque ſacrum morbum, ſeu comitialem habendum, atq; exiſtimandum.

PET

PETRI CRINITI DE HONESTA DISCIPLINA LIB. XIIII.

Quàm probis moribus & egregia doctrina Plutarchus præſtitit: ac ibidem epiſtola eiuſdem adſcripta ad Vlpium Traianum Auguſtum. CAP. I.

COMPLVRA *ſunt in Græcorũ commentarijs, quæ Chæronenſis Plutarchi mores, atq; ingeniũ declarent: quanta uidelicet modeſtia, & probitate omnes diſciplinas, atq; optima ſtudia percoluerit: etſi opera ab eo compoſita, elucubratæq; uigiliæ, hoc totum etiam cõprobent, iuxta illud, Qualis oratio, talis uita. Nam cùm Vlpij Traiani Aug. præceptor fuerit, ac eiuſdẽ ingenium bonis diſciplinis inſtruxerit, ſuum eſſe officium exiſtimauit, non minus honeſtis ſtudijs, quàm proprio uitæ exẽplo eum optimè erudire, qui merito conſenſu omniũ totius orbis terrarum Imperator dici deberet: neq; modò Imperator, ſed optimus Imperator: quod in nummis adhuc ueteribus uulgò perſpicitur, in quibus idem Traianus titulo quaſi peculiari optimus cenſetur. Sed libuit epiſtolam philoſophi Plutarchi ſubijcere ad eundem Traianũ deſcriptum, quò facilius iudicari poßit, quanta animi libertate ad optima quæq; conſequenda adhortetur, & moneat: quaſi iam tum tanti animi indolem, ac uirtutẽ prænotaret. Plutarchus Traiano Aug. Salutẽ. Modeſtiam tuam noueram non appetere principatũ: quẽ tamen optimis moribus ſemper mereri ſtuduiſti. Itaque tantò dignior hoc iudicaris, quantò à crimine ambitionis abeſſe longius exiſtimaris: quo nomine tuæ uirtuti gratulor, & fortunæ meæ, ſi eum*

rectè geſſeris, quem probè meruiſti: alioqui te periculis, & me detrahentiū linguis ſubiectū non dubito: cùm & ignauiam Imperatorū Roma non ferat, & ſermo publicus delicta diſcipulorū refundere ſoleat in præceptores. Sic Seneca Neronis ſui culpa detrahentiū uerbis inceßitur, adoleſcentū ſuorum temeritas in Quintilianum refunditur, & Socrates in pupillum ſuū clemẽtior fuiſſe culpatur. Tu uerò quodcunque uelis, aut cupias, rectißimè geres, ſi non à teipſo receſſeris, ſi primùm te, animumq́; tuū cõpoſueris, ſi omnia ad uirtutẽ diſpoſueris, rectè tibi uniuerſa proceſſerint. Ciuitatis conſtitutiones, morumq́; uires tibi deſcripſi: quibus ſi, ut par eſt, obtemperaueris, Plutarchum uiuendi habebis autorem: alioqui præſentem epiſtolam teſtem inuoco, quòd in perniciem quidem Roma. Imperij non pergis autore Plutarcho. Hæc hactenus, quæ ab autore in libro de Imperatoria inſtitutione referuntur.

Sacricommiſſum, & impiecommiſſum quomodo inter ſe differant, ex Pontificum legibus: & quid hæc uerba ſignificent. CAP. II.

APpoſitè mehercle, & eruditè ſeruata eſt à ueteribus Romanis proprietas quædã & poteſtas in exponẽdis uocibus: adeo, ut quò antiquiores aliquid ſcripſerunt, eò id uideatur abſolutius, doctius, ac ſyncerius. Sicuti quod nuper in iure Pontificū Rom. legimus: quo loco Impiecõmiſſum & Sacricõmiſſum differre inter ſe aſſerũt: nam cõmittere impiè is dicitur, qui tamen purgari poteſt: ille autem Sacricommißi arguebatur, qui nullo pacto aut tẽpore poſſet expiari. Verſus ex tabulis illis Pontificum hi ſunt:

Sacricommiſſum eſt, quod nunquam expiari poterit:
Impiecommiſſum eſt, quod expiari poterit.

Qua in re peregregiè mihi uidentur conſideraſſe, alterum ad ui

ad uitæ modeſtiam pertinere, alterum ad religionem & Deos. Itaq; M. etiam Cicero ius *pontificum accuratè doctus*, Hoc, *inquit, poſtremum uel aſperſione aquæ, uel dierum numero tollitur: animi labes neque diuturnitate uaneſcere, nec manibus ullis elui poteſt.*

De obitu Dæmonum, ac memoranda hiſtoria de Panis interitu Tib. Cæſ. imperante: tum de Chriſto etiam nonnihil conſiderandum. CAP. III.

Librum fecit Chæroneus Plutarchus *hoc titulo: Quòd oracula ueterum defecerint, uir iudicio & Græca eloquentia ſummus.* In eo *autem* Dæmones *quoque ipſos fuiſſe mortales affirmat, exemplumq́; adijcit de* Panis *memorando interitu, quẽ accidiſſe inquit* Tib. *Cæſare imperante.* Quod *ego præterijſſem, ut commẽtitiũ & fabuloſum, niſi me* Plutarchi *grauitas, & in rebus decernẽdis iudiciũ cõmoueret: ſed eius uerba ſubſcribam, ex quibus apertè hoc totũ de* Panis *interitu cõſtare poßit.* De *morte, inquit, dæmonũ audiui equidẽ à rhetore* Aemiliano, *uiro & prudẽte ac modeſto, quẽ multos ueſtrûm cognouiſſe arbitror: quòd cùm eius pater* Italiam *adnauigaret, circa inſulas, quas appellant* Echinadas, *& uẽtis deficiẽtibus propè* Paxas *deueniſſet: cumq́; omnes ferè, qui ſimul nauigabant, attẽtiores euigilarẽt, repentè à* Paxis *inſula uox magna eſt exaudita, qua* Thannus *quidã uocabatur: quæ uox rei nouitate magno admodum terrore cunctos perculit.* Thannus *enim ille, qui uocabatur, homo erat* Aegyptius, *eiuſdẽq́; nauis gubernator.* Ex *quo ſemel atq; iterum uocatus, nihil reſpõdit: tertiò autẽ morem uocãti geßit, atq; illi reſpõdit:* Ille *uerò multò maiori uoce exclamauit,* Cùm *fueris propter paludẽ, nũtia tunc* Pana *magnũ eſſe mortuũ.* Quo *audito, dicebat* Epiterſes *(ita enim* Aemiliani *pater uocabatur) omneis*

magno terrore fuiſſe affectos. Cumq́; magnopere dubitarent, an eiuſmodi uoci foret obtemperandum, Thanni gubernatoris cõſilium hoc à cæteris probatum eſt, ut ſi uenti pro uoto ſpirarent, nihil prorſus dicendum: ſin autẽ contrà accideret, ac flatus eo loco deficerent, proloquendum eſſe quod audierunt. Cùm igitur paludem attigiſſent, neq; tum uenti ſpirarent, Thannus ipſe in æquor pronus clara uoce exclamauit, quæ audierat: Magnus Pan mortuus eſt. Quo nuntiato, ſtatim magnus multorum gemitus quodam quaſi miraculo exauditus eſt: quoniamq́; haud pauci fuerant, qui ſimul nauigabant, cùm facili curſu Romam ueniſſent, tantæ rei rumores uniuerſam quidem ciuitatem repleruntt. Tib. autem Cæſar, qui Romanæ tum Reipublicæ imperium gerebat, Thannum accerſiuit, eiq́; tam certam fidem habuit, ut conuocatis philoſophis, qui in Vrbe erant, diligenter quæſitũ ſit, quiſnam ille Pan eſſet: ipſi uerò philoſophi pari conſenſu dixerunt, de illo quidem nuntiatũ uideri, qui à Mercurio & Penelope originẽ duxerit. hactenus Plutarchus. Quæ uel Pamphilus Euſebius ad epiſcopum Theodorum recenſet: idemq́; ait, dignum eſſe diligenti animaduerſione: eodem tẽpore fuiſſe hunc dæmonis obitum, quo & Chriſtus, quem pro ſummo Deo Chriſtiani colunt, omnes quidem dæmones de hominum uita expulit, atque deiecit. Tiberio enim imperante Chriſtus uixit, & pro ſalute mortalium in crucem elatus eſt. Sed hoc totum commodius in ſacris Theorematis explicauimus.

Galieni Imperatoris impudenter dicta contra Romanã rempublicã, & quo animo fuerit in acceptis cladibus atque defectionibus. CAP. IIII.

C*Vm legerem nuper Roman. Annales, in quibus Imperatorum hiſtoria ſcribitur, apertè cognoui, quanto*

in diſc

in diſcrimine Romana *dignitas ſæpißimè ageretur, his præſertim temporibus, quibus ipſi principes libidinibus, ac uoluptatibus dediti, nihil præterea penſi habebant de* Imperio Romano *& eius maieſtate.* Itaq; *mirandum non eſt, ſi quãdo tam ſumma dignitas ad haſtam etiam deuenit, ac uilißimi inſtar mancipij uẽditioni expoſita eſt:ut is* Imperium *orbis poßideret, qui plus auri militibus obtuliſſet.* Illud *autem fœdius,atq; damnoſius,quòd quidam* Imperatores *de acceptis cladibus, ac prouinciarũ defectionibus, impudentißimè iocati ſunt:cuiuſmodi fuerũt illa, quæ* Galieno *imperante contigerunt.* Is *enim tam perditæ fuit licentiæ,atque improbitatis,ut contra* Romanũ *decus, propriamq́; dignitatem,in his iocari non dubitaret,quæ in humani generis damnũ extarent: ſicuti ab antiquis ſcriptoribus aſſeritur.* Nam *cùm* Galieno *relatum eſſet,*Aegyptũ *à* Romano Imperio *deſciuiſſe:ita illudens,inquit:*Quid?*ſine lino* Aegyptio *eſſe non poſſumus?* Perdita *autem* Galia,*riſiſſe fertur:*Et *nõ eſt,inquit, tuta reſpublica ſine trabeatis ſagis?*Cùm *uerò* Aſiam *uaſtatam,&* Alemannorum *concurſionibus,*Scytharum*'que inuaſionibus comperiſſet:* Quid,*inquit,ſine aphronitis eſſe non poſſumus?*Sed *iſtiuſmodi plura alia et fœdiora de* Galieno Imperatore *à* Pollione Trebellio *ſcribuntur ad* Conſtantinũ Imperatorem.

Probro fuiſſe apud Romanos, ut equites ac pedites in cælibatu eſſent: tum leges allatæ contra cælibatum: & quid item Moſes & Plato ſtatuerint. CAP. V.

E*Gregiè ac prudenter à ueteribus factum eſt,qui ciuitatum inſtituta & leges uolebant à ſuis ciuibus perdiſci:ne uidelicet ignari rerum, & uitæ,rationiſq́; expertes haberi poſſent.*Nam *quid eſſe hominibus melius,ac potius debet, quàm ex aliorum inuentis, atque conſtitutionibus*

prudentiam augere, & inſcitiam prorſus expellere? Ex *quo illud nuper obſeruandum putaui, quod in* XII.*relatū eſſet cōtra eos ciues, qui in cælibatu perſiſterēt.* Erat enim *Cenſorum officium, ne* Romæ *equites ac pedites cælibes forent: hoc ipſum ueluti probrum habitum eſt.* V*erſus autem ex antiquis legibus ſubijciam, quò facilius id totum innoteſcat.*

Cenſores equitum, peditum prolem diſtribuunto:
Cælibes eſſe prohibunto:
Mores populi regunto:
Probrum in Senatu ne relinquunto.

Ex his conſtat, qua diligentia & ſtudio ſeruatum ſit à S.P.Q.R.*ut eorum ſoboles concreſceret.* Valerius *autem Maximus Camillum, &* Poſthumium *Cenſores tradit feciſſe eos ærarios, qui ad ſenectutem cælibes peruenerant. Cumq́; aliqui talem conſtitutionem incuſarent, puniti ſunt à* Cenſoribus, *hæc aſſerentibus:* Natura *uobis quemadmodum naſcendi, ita gignendi legē præſcribit: parentesq́; uos alendo nepotum nutriendorum debito (ſi quis eſt pudor) alligauerunt.* Ite *igitur & nodoſam exoluite ſtipem, utilem poſteritati numeroſæ.* Sed *&* Moſes *hoc idem conſtituit, qui diuinas leges, quaſiq́; oracula quædam* Hebræis *tradidit.* Plato *uerò in omni uitæ officio cōſultiſsimus, ita in legibus ſtatuit:* Vxorē *quiſq; à* XXX. *anno uſq; ad* XXXVI. *ducat: quod ſi non faxit, pecunia & probro mulctetur.* Ita *enim fit, ut humanum genus ſuapte natura immortale exiſtat: neq; ullus puto reperitur, qui nō maximè cupiat æternum ſibi nomen apud poſteros.* Itaq; *hac una ratione perpetua ducantur hominū ſecula, quòd & filij filiorum continuo generandi ordine coaleſcant: neq; fas eſt ſeipſum hac immortalitate eximere: quod ab illis efficitur, qui filios &*

uxores

uxores contemnunt. Quicunque huic legi obſecundauerit indemnis eſto: qui ſecus faxit, & pecunia & probro mulctatus eſto. Hinc factum exiſtimo, ut in Romana ciuitate leges trigeminæ, & aliæ paßim latæ ſint, ad uſum procreandæ ſobolis, de quibus apud ueteres permulta legũtur.

De Centenariis cœnis, ac uerba Tertulliani expoſita: tum de lege Fannia, & milliariis apris & colũnis. CAP. VI.

TErtulliani *uerba ſunt in Apologetico contra Gentiles, quo loco de Rom. legibus agit. Quônam illæ leges abierunt, ſumptum & ambitionem comprimẽtes, quæ centum æra nõ amplius in cœnam ſcribi iubebant, nec amplius quàm unam inferri gallinam, & eam non ſaginatam? In his autẽ ſumptuarias leges inſinuat, quibus cautũ erat, ne ſupra C. HS. in conuiuijs quiſquam Romanus expenderet. Sed erit puto minus indignũ, ſi uerba Fanniæ legis referemus: cùm præſertim de re ipſa non Gellius tantùm, ſed Sammonicus, & Macrobius aliquid tradant: ut ea mittam in præſens, quæ de Licinia, Aemiliaq; legibus dicantur: ſatis enim futurum eſt gratis, ſi de Fannia, quæ legerim, apponam: quibusq; uerbis cibarij ſumptus, ac nimius Romanorum luxus inhiberetur. Ludis (inquit) Romanis, Plebeis, & Saturnalibus, & alijs quibuſdam diebus æra centena in dies ſingulos impendunto: & alijs diebus x. in ſingulis mẽſibus trigena ſunto: cæteris diebus omnibus tantũdem: ſi quis plus faxit, dicta pœna damnatus eſto. Hinc Tertullianus Romanorum libidinem & ambitionẽ in conuiuijs, tam urgẽter accuſat, cœnasq; illas ueterũ parciores appellat cẽtenarias. Video enim (inquit) & cẽtenarias cœnas, à cẽtenis iam ſeſtertijs dictas. Nam & Lucilius poëta amarulẽtus Centuſſem in ſatyris legem eandem lepidè uocauit. Permultis autem legibus cœnas illas profuſiores, &*

adip

adipales Romani *coërcuerunt: quod in ueterum commentarijs abundè explicatur.* C. *certè* Plinius *cùm de nimio ſumptu* Romanorũ *in extruendis ædificijs ſcribit, ad hunc modum* Roma. Popu. *improbitatem inceßit:* Extant, *inquit, cenſoriæ leges, glandia in cœnis, gliresq́; & alia minora apponi uetantes: marmora inuehi, & maria huius rei cauſa tranſiri, quæ uetaret lex nulla lata eſt.* Iam *& in ueterum ædificijs columnæ, & porticus centenariæ ſunt appellatæ, quæ centum paßibus longæ eſſent: ſicuti & milliariæ porticus apud Suetonium, & alios autores, à numero millenario dicuntur. Varro autem Terentius ad* Q. Plinium *de uillaticis paſtionibus, milliarios apros urbanè appellat, qui nülle pondo crederentur.* Aelius *uerò* Lampridius *Antoninum* Heliogabalum Imperatorem *centenaria uaſa refert habuiſſe argentea: id eſt, ut conijcio, centum pondo: uerba eius hæc ſunt,* Primus Heliogabalus *mẽſas, deinde & capſas argenteas habuit.* Primus *etiam cacabos, uaſa deinde centenaria argẽtea ſculpta, & nonnulla ſchematibus libidinoſißimis inquinata.*

De urbanitate M. Antonii cum Græcis, & quo cõmento Athenienſium blandimentis illuſerit, ac digno talione repreſſerit. CAP. VII.

VRbanè *factum eſt, atq; admodum callidè à* M. Antonio, *cùm* Athenienſium Vrbem *uictor ingrederetur.* Nam *cùm ipſe Antonius ob res egregiè geſtas, pro* Deo Libero *haberi ſe uellet, atque id nomen ſtatuis etiam, uelut inſigne elogium, adſcriberetur:* Athenienſis *populus, ut qui ingenio & ſalibus præſtaret, ſtatim conſiliũ hoc iniuit: ut ipſum quidem Antonium in tanta uictoria nõ ſummis modò honoribus decoraret, ſed etiam uenienti blandienter obuiam iret, & ea ratione qua* Bacchi *numen ſalutando*

tando exciperet. Eunt igitur obuiam Athenienſes cum liberis & coniugibus, & Dionyſium uocitantes blandiſſimè ſalutarũt, quod hactenus ſatis cõmodè pro re ipſa proceſſerat: ſed quoniam blandiri Atticorũ eſt, ac nimiũ aſſentari, adiecerunt etiam Palladem ſe, quæ in arce Athenienſiũ colebatur, Libero in matrimonium deſpondiſſe: ſimulq; ut eam duceret, nuptiæq; fierent, impensè illum rogauerunt. Quod Antonius haud quidem contẽpſit, & occaſione accepta ducturum ſe prorſus reſpondit: ſed imperare tamen ſe Athenienſibus nomine dotis mille talenta. In quo apparet quàm ſubdolè, quàm aſtutè Romana calliditas ingenio Attico illuſerit: quando Athenienſiũ plauſus ac blanditiæ, non modò, ut inquit Anneus Seneca, ab homine Rom. deprehẽſæ ſunt, ſed etiam caſtigatæ. Quo nomine quidam è Græculis feſtiuè ac ſcitulè in hunc modum fertur iocatus: Hic impunè ad uxorem: ſed Athenienſium ſponſalia mille talentis ſunt æſtimata.

Quæ apud Syrios dea Adagartis, ac de eius ſimulacro: & quòd uirginis ſignum pro Iuſtitia ſit à Nigidio Figulo acceptũ: eiuſdéq; uerba appoſita. CAP. VIII.

CVm nuper legeretur Baſſi commentarium ſuper C. Germanici Phenomenis, quæ ille ex Poëta Arato ciuibus Romanis Latina exhibuit: in eum fortè locum lectio deducta eſt, quo de Erigone à Germanico ſcribitur: hæc enim inter Leonem & Libram domicilium tenet. Sed ibi fortè quæſitum eſt, quænam foret dea Adagartis: quoniam Baſſus ad hunc modum de ea tradit: Virginẽ, inquit, nonnulli eſſe Cererem dixerunt, eò quòd ſpicas teneret: alij Adagartim, quidam uerò Fortunam, quoniam ſine capite aſtris infertur. Verùm cũ nihil tum ſuppeteret, incidi mox in Macrobianas cœnas, in quibus poteſtas ac uis eiuſdem

Adag

Adagartis deſcripta eſt: quo maximè loco de Adad, & Adagartide, Syrijs dijs agitur. Sed adſcribam Vectij Prætextati uerba, ne quid hac in re poßit deſiderari: Deo, inquit, quē ſummū maximumq; Aſſyrij uenerātur, Adad nomen indiderunt: eius nominis interpretatio ſignificat unū. Hunc ergo ut potißimū adorant Deum: ſed eidē ſubiungūt deam nomine Adagartim, omnemq; poteſtatē cunctarū rerum his duobus attribuunt: Solem, Terramq; intelligētes: nec multitudine nominum enuntiantes diuiſam per omneis ſpecies poteſtatē: ſed argumētis quibus ornātur ſignificātes multiplicē præſtantiam duplicis numinis. Ipſa autē argumenta Solis rationē loquuntur: nanq; ſimulacrum Adad inſigne cernitur radijs inclinatis, quibus monſtratur uim cæli in radijs eſſe Solis, qui dimittūtur in terram: Adagartis ſimulacrum ſurſum uerſum reclinatis radijs inſigne eſt: monſtrando, radiorū ui ſupernè miſſorū, enaſci quæcunq; terra progenerat. Sub eodē ſimulacro ſpecies leonū ſunt: eadem ratione terram eſſe monſtrantes, qua Phryges finxere matrē Deūm, id eſt, terrā leonibus uehi. Sed & Strabo diligēs autor in rebus Syriacis deam hanc Syris adſcribit. Trans fluuiū, inquit, Bambiena eſt, quam urbem etiam Edeſſam et Sacrā appellant: in ea uerò Deam Syriā Adagartim colunt. Ex his abundè conſtat cuiuſmodi apud Baſſum dea ſit Adagartis, eamq; tali nomine apud Aſſyrios pro terra uenerari. Baſſus enim ſpiciferā uirginē uariè acceptam aſſerit: ſicuti & C. Higinius in ſecūdo Aſtronomicon ad Fabiū recēſet. Nigidius uerò Figulus Iuſtitiam uel Aequitatē eam exiſtimatam probat his uerbis: Virgo ipſa Iuſtitia ſiue Aequitas dicitur, quæ inter mortales locis penè omnibus & cōciliabulis ſolita eſſe cōſiſtere, atq; omnibus præcipere, ne temere à Iuſtitia et æquitate diſcederēt.

Qui

Qui quàm diu monitis eius obtẽperarũt, ſine ulla quidem cura ac ſolicitudine uixerũt: ſed cùm negligentius obſeruarẽt, inſidijsq́;, & cupiditate, & auaritia alter alterũ deciperet, diſceßit illa ab hominibus, et digna cæleſti numero immortale præmiũ pietatis poſſedit. Vnde illud uulgatum:

Victa iacet pietas, & uirgo cæde madentes
Vltima cæleſtum terras Aſtræa reliquit.

De triplici numerorũ proportione, in Arithmetice, Muſice, & Geometrice: tum de eleganti ſimilitudine ad Rempublicam. CAP. IX.

SCriptum copioſe à ueteribus, & eruditè admodum explicatum, qui maximè cenſeantur termini ac proportiones in his numeris, quorum ratio ad Muſicẽ, Arithmeticen, & Geometricam diſciplinam pertineat. Neque indignum ſanè eſt, aut ab honeſtioribus literis abhorrens, ita eorum rationes & præcepta callere, ut facilè cognoſcas, quæ minor in quolibet termino ſit proportio, quæ maior, quæ itẽ poßit æqualis appellari. Nam in Arithmeticis maior quidẽ proportio eſt in minoribus terminis: In Muſice autẽ maior eſt proportio in maioribus terminis: Geometria uerò in minoribus, & in maioribus æquali proportione cõponitur: ꝙ hæc in quibuſq; proportionibus æquũ ius ubiq; cuſtodiat. Ex quo Anicius Boëthius, qui Mathematicas à Græcis accepit, pereleganti ſimilitudine uidetur uſus ad hanc ipſam proportionũ uarietatẽ dignoſcẽdã. Scribit enim, ꝙ ipſa quidẽ Arithmetica ei potißimũ reipub. cõparãda eſt, quæ à paucioribus regitur: Muſica illi, quæ ab optimatibus: Geometriam uerò, inquit, ſtatum quaſi popularẽ effingere, quòd æqualiter omnia penſare, ac æſtimare iudicetur. Maximè autem uerſatur hæc facultas in his ueſtigandis, quæ plana & ſolida dicũtur. Planum enim quod

in latitudinẽ & longitudinẽ lineas habet, ſicuti triquetra, & quadrata ſunt, citra altitudinẽ in area deſcripta. Solida uerò quæ nõ latitudinẽ & longitudinẽ cum linearũ numeris habent, ſed altitudines extollũt, ut ſunt Metæ, Pyramides, Teſſeræ, atq; Cubi, quos Latinè quidam quadrantalia interpretãtur. Sed hæc aliàs cõmodè à nobis ſunt expoſita.

De Romanorum ſtudio in bonis diſciplinis, & relata contentio inter Lucullum, Hortenſium, & Siſennam de hiſtoria Marſica componenda. CAP. X.

DElectant me interdum exempla quædam Romanæ nobilitatis, quæ in bonis adeo diſciplinis excolebatur, adeo literarum ſtudijs fauebat, ut nihil mirum ſit, ad ſummum propè faſtigium cuiuſque eruditionis eos deueniſſe. Sedenim noſtra ætate illi ferè uulgò haberi ſolent ſapientiores, & nobiliores, qui honeſtas quidem diſciplinas, ac literarum cognitionem contemnant. L. autem Lucullus, & qui tum in Romana ciuitate principes agebant, longe aliter ſentientes, ita bonis ſtudijs egregiè affecti erant, ut cum uiris doctiſſimis uerſari aſſiduè, & congredi non dubitarint: cuiuſmodi præclara illa contentio celebratur inter Lucullum, Hortenſium, & Siſennam, de qua putaui eſſe aliquid afferendum, ne tam ineptè quidam ætate noſtra ſupercilium tollant, ac ſeſe ob id ſupra cæteros ponant, quòd & literas oderint, & literatos etiam deſpiciant. Conuenerunt igitur inter ſe, ut fit, L. Lucullus, Q. Hortenſius, & L. Siſenna, idq; ea conditione, ut cui ſors contigiſſet, is Bellum Marſicum deſcriberet oratione uel carmine, Græcè uidelicet aut Latinè: prout ſors declaraſſet: quod ipſum quidem cùm L. fortè Lucullo eueniret, Græca oratione eiuſmodi hiſtoriam diligenter abſoluit: quæ & à Chæroneo Plutarcho, & ab alijs quoque celebratur. Facilè autem

tem intelligitur quanto ſtudio, & animi cupiditate togati homines bonis diſciplinis incumberent. Nam idem L.Lu*cullus* Imperator *maximus habitus eſt.* Hortenſius *uerò orator ſummus, quem &* Cicero *ipſe in dicendo ſibi aliquando prætulit. Siſenna autem in ſcribenda hiſtoria omnes prorſus* Romanos*,qui ante ſe ſcripſerant, ſuperauit.* Quod & Cicero *idem ad* Brutum *ingenuè profeſſus eſt. Sed aliàs de Siſenna,&* Hortenſio *commodè diximus.*

Qua urbanitate Antoninus Geta Imperator per literarum ordinem conuiuia ſtrueret: quibusque notis fercula ipſa prænotaret. CAP. XI.

L*Epidum ſanè commentum atque urbanum refertur à ueteribus,* Antonini Getæ Imperatoris *in cœnis & in conuiuijs agendis.* Fuit *enim Geta uir ingenio haud quidem ineleganti, uel inuenuſto.* Is *igitur conſuetudinem hanc in parandis conuiuijs ſeruabat,ut ipſas cœnas ex appoſitis literis notari atq; intelligi uellet, ſcientibus id ipſum ſeruis.* Nam *ſicubi uoluiſſet in prandio exhiberi perdices,pauos, porcellos, piſces, ac pernas, tum primæ dictionum literæ ad hunc modum apponebãtur,*P.P.P.P.P.*uel mutatis aliter literis,*Farcta,Faſianos,Ficus.F.F.F.*tum alia uarij generis edulia pari ordine literarum prænotabat.* In *quo uiſus eſt uoluiſſe aliqua in parte* L.Luculli *cœnas, atq; ordinem imitari.* Hoc *autem de* Imperatore Geta Aelius Spar*tianus ad* Conſtantinum Auguſtum *retulit.*

Quòd nullæ deorum imagines per.CLX. annos in urbe Roma fuerint, ex Numæ doctrina. Et quòd Hebræi quoque nullas in templis imagines haberent: aliaque de templis atque imaginibus memoranda. CAP. XII.

R*Es digna memoratu eſt,quæ à* Clemente Alexãdrino *traditur, de* Numa rege Romanorũ,*eiusq; religione.*

Refert enim cum is fuerit Pythagoricus, Moſis præcepta & ritus ab eo magna ex parte ſeruatos: nam Pythagoras quidē ad Aegyptios acceſsit, eorumq́; ſacra & myſteria diligenter perquiſiuit: ex quo idem Numa, inquit, apud Romanos lege conſtituit ad exemplum Moſis, necubi dijs imago ulla tribueretur: factumq́; ob id, ut per CLX. annos ab Vrbe condita nulla prorſus Romæ aut depicta aut inſculpta deorū imago uiſeretur: quod ipſum Auguſtinus & Euſebius Pamphilus probant, cum de Iudæorum ſacris & religione diſſerunt. Sed enim in eorum templo, quod in Solymis nobiliſsimum foret, nullam fuiſſe imaginem conſtat: quod & Cor. Tacitus in hiſtoria Iudaica non negat: etſi ut loquacior à Chriſtianis inceſsitur. Septimius uerò Tertullianus ſic in Apologetico: Corn. inquit, Tacitus ſanè ille mendaciorū loquaciſsimus, in eadem hiſtoria refert, Cn. Pompeiū cùm urbem Hieroſolymā cepiſſet, prætereaq́; tēplum adiſſet, ſpeculandis Iudaicæ religionis arcanis, nullum illic reperiſſe ſimulacrū: & utiq; ſi id colebatur, quod aliqua effigie repræſentaretur, nuſquam magis, quàm in ſacrario ſuo eſſet exhibitū: eò magis, quia nec uerebatur extraneos arbitros, quanquàm uana cultura. Solis enim ſacerdotibus adire licitum, conſpectus autem cæterorū uelo oppanſo interdicebatur. hæc Tertullianus. Zenō uerò Citicus in libro quem de moderanda Repub. ſcripſit, apertè oſtendit, ea prorſus contēnenda, quæ cura & ſtudio hominum perficiantur. Sacella (inquit) ac templa conſtruere, nihil quidē neceſſe eſt. Nihil enim ſacrum iure exiſtimandum, neq; pro ſancto habendū, quod ipſi homines cōſtruxerint. Sed & Xerxes traditur omnia quidem templa in Græcia combuſsiſſe, ſuadētibus hoc Magis, quòd impium, ac nefarium foret, deos ipſos parietibus includere.

An

An uerum ſit, quod de Numa & Pythagora notauimus: ac ibidem probatum, habuiſſe Romanos temporibus Numæ regis imagines deorum. CAP. XIII.

Conſiderandum melius eſt, quod in ſuperiore capite notauimus de Numa rege, & eius diſciplinis: nam quæ traduntur à Pãphilo Euſebio, & Clemẽte Alexãdrino, eundẽ Numã præceptore Pythagora Hebræos ſequutum, necubi Romanus populus deorum imagines haberet: autores quidẽ hac in re magni nominis, & doctrinæ diſſentiũt. Dionyſius enim Halicarnaſſæus eruditè ꝓbat Numam regẽ ante philoſophũ Pythagorã quatuor penè ætates uixiſſe: neq; ullo modo eius diſciplinis affuiſſe: quod & M. Cicero, & Plutarchus Chæroneus, atq; Manetus uidẽtur cõcedere: quoniã Numa ante Crotonam, & Sybarim urbes conditas, Romanũ imperiũ rexit XVI. Olympiade. Pythagoras autẽ LXIIII. Tarquinio imperante, qui Superbus eſt cognominatus. Sed illud penitus à ueritate abhorret, quod iſti afferunt de Romanis imaginibus: ſiquidẽ Numæ regis tẽporibus (ut C. Plin. tradit) ſimulacra quædam, & imagines Romæ extiterunt: quando idem Numa Ianum geminũ dedicauit, qui pacis belliq; argumento in Vrbe coleretur: cuius effigies foret digitis ita compoſitis, ut adnotatione CCCLXV. dierum per ſignificationem anni atq; temporis deum ſe deſignaret. De quo ſimulacro etiam Prætextatus in cœnis Macrobianis diſputat, cùm Ianum ipſum pro Sole accipiendum eſſe copioſe exequitur. Neq; dubium eſt, Romanorum regum temporibus lignea quidem ſimulacra, & fictilia in Vrbe fuiſſe: quod & C. Plinius exiſtimauit, etſi Auguſtinus lõge aliter ſentit, Varrone autore, cuius, inquit, uerba clariſſimè teſtantur, nullum fuiſſe in Vrbe ſimulacrum deorum per annos

CLX. *factumq́; deinceps, ut ex imaginum ac ſtatuarum multitudine, religionis cultus negligentior atq; contemptior haberetur.*

De Aſclepiade medico, qui lectos ægrotis ſuſpenſiles primus excogitauit: ac de triclіniis uerſalitibus Imperatoris Heliogabali. CAP. XIIII.

Complura ſcripta ſunt à ueteribus de Aſclepiade medico, qui ætate Cn. Pompeij uixit, deq́; eius ingenio atq; diſciplinis. Is enim præter alia multa documenta, quæ ad artē medendi pertinerent, blandimenta etiam, & quaſi lenocinia commentus eſt, ad ægrorum gratiam atq; iucunditatem. Siquidem & balneorum conſuetudinem celebrem fecit, primusq́; lectulos excogitauit ſuſpenſiles: quorum molli faciliq́; iactatione aut alliceretur ſomnus, aut morbi ipſi magis extenuari poſſent: quod à C. Plinio relatum eſt ex M. Varronis commentarijs. Idem præterea Aſclepiades permulta in arte medendi commutauit, quod & Themiſon eius ſucceſſor ſectatus eſt. De Vario autem Heliogabalo, qui ſupra omnia rerum prodigia molliſsimus fuit, traditū eſt, cum uerſatilia triclinia habuiſſe, in quibus quandoq; amicos ſuos ponere conſueuit, eosq́; uiolis & floribus obrutos opprimere: ſic ut aliqui animam efflauerint: quod in hiſtoria Lampridij memoratur ad Imperatorem Conſtantinum.

PETRI

PETRI CRINITI DE HONESTA DISCIPLINA LIB. XV.

Hiſtoria de Cleomede Pyćte, & quibus geſtis atq; honoribus claruerit: ex Theodoreto, & aliis autoribus. CAP. I.

CELEBRATVS *eſt à C.Plinio Euthimus Pyctes inſignis,qui oraculo etiam ſummi Iouis conſecratus traditur, quoniā ſemper Olympiæ uictor, & ſemel uictus fuit. Qua in re complura ſunt allata à doctiſſimo uiro Hermolao ex Pauſaniæ lectione:etſi de oraculo hoc nihil omnino apud Pauſaniam comperies. Legimus autem apud autorem Theodoretū nomen Pyctæ alterius,cui nomen Cleomedes,quem Pythius Apollo ut deum coli iuſſerit:ſicuti Pythiæ carmine probatum eſt:*

ὕστατος ἡρώων Κλεομήδης ἀστυπαλαιεύς,
ὃν θυσίαις τιμᾶτε μηκέτι θνητὸν ἔοντα.

Puto autē non iniucundū fore legentibus,ſi ea hoc loco referamus,quæ ad hiſtoriā hanc Cleomedis pertinent.Is igitur aduerſariū unico ictu cum percuſſiſſet,latera eius adaperuit,atq; iniecta manu inteſtina eduxit:ſed cum iudices hi,qui certamini præſidebant,nimiā illam crudelitatē mirati eſſent, mulctandū quidē Cleomedē putarūt:is uerò grauiter iratus diſceſſit, ac dū iter per forū capeſſit, columnā diſiecit,qua tectū literarij ludi ſuffulciebatur : eaq; ruina pueros omneis (q in eo ludo ſeſſitabāt)perobruit.Quibus geſtis factū eſt,ut eum Pythius inter deos retulerit,ut eſt autor Theodoretus.Oraculi autē ipſius,quod ſupra retulimus,ſententia hæc eſt:Vltimū heroū Cleomedē Aſtypalēſem,colēdumq; ſacrificijs,quando mortalis eſſe iā deſierit.

Sed et Pauſanias, à Cleomede refert LXXI. *Olympiade in pugilatu Iacchũ Epidãniũ fuiſſe occiſum: cũq; dãnaſſent eum iudices, quòd iniquius ſe geſſerit, palmamq; illi abſtuliſſent: mœrore nimio affectus, ad inſaniã redactus eſt, & Aſtypalæã rediit, colũnamq; ibidẽ euertit, qua literarius ludus fulciebatur: coq; caſu ſexaginta ferme pueri traduntur in ludo extincti. Quocirca cũ illũ ſui ciues lapidibus im peterẽt, in Mineruæ tẽplũ ſe recepit, atq; arcã ingreſſus, quæ fortè in templo aderat, operculo ſe obtexit: diuq; fruſtra laborarũt Aſtypalenſes, uti eam arcam aperirent: uerùm confractis tandem arcæ illius lateribus, nuſquam Cleo medẽ compererunt. Itaq; in re tam mirifica Delphos miſerunt, qui oraculorũ cõſulerẽt ſuper iis, quæ Cleomedi euenissent: reſpõſumq; à Pythia eſt idẽ carmẽ, quod ex Theo doreto attulimus: ut Aſtypalẽſes diuinos ei honores exhi berẽt, & ueluti deũ colerẽt. Quod ego cùm diligẽtius aduerto, miratus penè ſum, à Plinio fuiſſe prætermiſſum, uiro in omni antiquitate perquirẽda diligẽtiſſimo. De hoc ipſo Cleomede Plutarchus, Celſus, & Enomaus permulta referunt: etſi alicubi Diomedem pro Cleomede reperias.*

Nobile exemplum de Alexandro Macedone: contra inutiles labores, & nimis curioſam ſedulitatem. CAP. II.

P*Erſæpe in uita id accidit, ut non pauci operã, ac ſtudiũ in his rebus collocẽt, quæ etſi difficultatis multũ, atq; laboris præ ſe ferant, nihil tamen utilitatis & emolumẽti habent. Nec enim probare illa primo aſpectu debemus, quæ non ſine ſummo etiam conatu atq; uigiliis conſequi poſſumus. Siquidẽ non ſemper in arduis ac difficilioribus uirtus uerſatur: quod ab ipſis etiã Stoicis aſſertũ eſt. Sed Alexãder ille Philippi filius, exẽplo quidẽ honeſtiſſimo, idẽ cõprobauit. Nam cùm militẽ quendam in exercitu haberet, qui ex diſtãte ſpatio grana ciceris miſſa in acũ ſta*

tim ac ſine fruſtatione inſertaret,ſimulq; rē hanc pleriq;, ut arduā & mirificā,ſpectabūdi efferrēt:tū rex (ut egregia uir prudētia)eiuſdē leguminis modio militē illū donauit,digniſſimū ſanè illo opere præmiū.Haud enim ad cuiuſq id uſum,atq; emolumētū pertinebat. Neq; uerò deſunt, q inepto ambitu,laboreq; inutili ac ſuperuacuo tēpus optimū cōterāt iſtis nugis.Quæ uana quidē ſedulitas pelegāti uoce à Græcis ματαιοτεχνία eſt appellata.Id autem de Alexādro rege exemplū, & Fabius ad Marcellū Victorium refert:quo maximè loco exponit,an ſit uirtus Rhetorices.

Quid ſint apud Iureconſultos Reliquatores:& quid item Reliquari, & Reliquatio : ac loci aliquot in iure ciuili expoſiti. CAP. III.

IN libris Digeſtorum,quo loco de publicanis & uectigalibus agitur, uerba hæc ſunt:Ad conducendū uectigal nemo inuitus compellitur : & ideo impleto tempore conductionis ea locanda ſunt. Reliquatores uectigalium ad intuendam conductionem, antequàm ſuperiori conductioni ſatisfiat, admittendi non ſunt. Hæc eſt autem uera & genuina in libris uetuſtioribus lectio : quæ peruerſa, interpolataq; in uulgatioribus habetur:nam pro illo quod & nos legimus, Ea locanda ſunt : inuenies, Licitatores alloquendi ſunt:quod Accurſius quoq; Florentinus agnoſcit : & quo loco nos,Reliquatores : illi ſubdiderunt,Licitatores : ſicuti quod in principio legis huius erat Locatio,ſubdiderunt iſti, Licitatio. Neq; obſcurus admodum, ſed perfacilis eſt uerborum intellectus : ſatis fore ex uſu, quoties dies exacta ſit,in qua uectigalia quis publicè cōduxiſſet,iterū ea locare auctione : nec enim iniuriam cuiquam fieri, ſi maius pretium quæratur locandis uectigalibus : quando nemini liberum non ſit abſtinere con-

ductione. Sunt igitur ea locanda impleto tempore condu-ctionis: neq; debent, inquit, admitti ad retinendam condu-ctionem, hoc eſt, ad licitationem alteram, reliquatores, id eſt, qui nondum integrum ſoluerunt, ſed reliquũ ſibi aliud ad ſoluendum fecerunt. Nam hi ſunt proprie Reliquato-*res, qui quod alicui debent, ex aſſe & integro non perſol uunt, ſed alicuius partis debitores adhuc remanent: quod etiam ad illos referri poteſt, qui malam rationem reddunt.* Hinc *uerbum deductum eſt* Reliquari, *id eſt, reliquum ad ſolutionem facere: &* Reliquatio, *quæ in noſtris* Iurecon-*ſultis haud infrequenter comperias.* Habes *id in* Scæuolæ *uerbis:* Ea, *inquit, quæ mala ratione reliquatus eſt, quaſi furatus repoſuerat.* Pro *quo uulgati codices habent:* Ea *quæ mala ratione reliquaq; curatus eſt, & apud eundem:* Humanũ *eſt reliquari uſuras, neq; ab ipſo, qui ex admini-ſtratione, neq; à fideiuſſore eius, & multò minus à magi-ſtratibus, qui auctione acceperint, exigi oportet.* Pro *illo autem* Reliquatus *eſt: aut* Relinquitur, *aut* Relictus *eſt, in cũctis ferè exẽplaribus inuenies: unde nullus omnino ſenſus elici poteſt.* Quòd *ſicubi etiam integrum adhuc perma-neat, & reliquari uerbum, & reliquator: neſcio tamen quo pacto mutare hoc interpretes (ita creuit inſcitia) & inuertere conãtur. Sic autẽ* Paulus *in iure ciuili conſultiſ-ſimus:* Legatarius *(inquit) proferebat manu patrisfamiliæ reliquatum, quod* Accurſius *falſò* Reliquarum *legit.* Quin *& idem* Paulus *alibi: Si pupillus (inquit) poſt ſuam liber-tatem rationibus contentione acceptis, reliquationem eius ſequutus uſuras acceptauerit, priuilegium ſuum non amittit. & paulopoſt:* Quod *ex conditione reliquatus eſt, accepiſſe inde uidetur. Sed &* Scæuolæ *uerba de inſtru-mento legato hæc ſunt:* Reliquatus *eſt amplã ſummã.* De

finibus

finibus item regundis ſic Papinianus: In quibus poteſt ei conſentit reliquatus eſt: quod & uulgatiſſimi codices habent, & ab Accurſio probatur. Agnouit hoc in Pandectis etiam Politianus, cui poteſtas facta eſt Florentiæ a ſummo magiſtratu, ut cum Piſanis illis archetypis Digeſtorum libros percenſeret, qui in ſacro palatio obſeruantur: quod ille ut homo gloriæ cupidior, uelut inſtar copiæ cornu, uel diuinæ uirgulæ, ſe aſſequutum prædicabat.

Quamde, pro Quàm, apud ueteres dici ſolitum: & Lucretii poëtę uerſus emendatus, atq; expoſitus: tum alia ibidem addita. CAP. IIII.

PVdet interdum me bonarum diſciplinarum, quando in tot, ac tam altis tenebris uerſemur: ut autores etiã meliores uiolati adhuc deprauatiq; legantur: cuiuſmodi ſunt, ut alios omittam, Tit. Lucretij libri, in quibus innumeri quidem errores, atq; fœdiſſimi increuerunt, inſcitia librariorum: quocirca amiſſum penitus, atq; perditum uideretur, quod à Marco Tullio in emendando Lucretij poëmate impenſum eſt, quanquam ætate noſtra laudẽ illis debemus, qui aliqua in hoc autore, collatis ut fit exemplaribus, emendarunt. Sed in hoc tamen uideo à quibuſdã improbiſſimè peccari, qui maiore animo quàm iudicio, meliora interdum adimunt uèl inducunt, alia diſtorquent & contrahunt. In quo male docti homines paſſim aberrant: ſed multò maiore dãno doctiores. Quod equidẽ nuper cognoui in his Lucretij uerſibus cõtra Heraclitũ philoſophũ

Heraclitus init quorum dux prælia primus,
Clarus ob obſcuram linguam, magis inter inaneis,
Quamde grauis inter Graios, qui uera requirunt.

Quo loco non, Quamde grauis: ſed, quàm grauior, audaciſſimè ſubdiderũt: ignorantes arbitror illud Quãde, apud

ueteres perinde ualuiſſe ac Quàm comparationis dictionem. Nam & locum hunc Sex.Pompeius ſignauit in libro de priſcis uerbis XVI.*tum prolatis ueterum exemplis exponit,qui hoc idem dixerunt.* Et *Lucretius poëta, inquit, Quamde, pro Quàm,dixit:ſicuti etiam Liuius Andronicus poëta uetuſtiſsimus:*

Muro magis fretus,quamde manus impetu.

Iam et multa extima falſò indiderunt,quo loco pars multeſima ab eodem Lucretio ſcriptum eſt ex his uerbis:

Et uideas cælum ſummai totius unum

Quàm ſit paruula pars:& quàm multeſima conſtet.

Qua in re grammaticorum nobis autoritas patrocinatur, quando & centeſimus & milleſimus,probè dicitur.Partē multeſimā,inquit Nonius, nouè poſitū eſt à Lucretio pro minima : ne quis fortè paulò incautius atq; audacius à ueteribus diſcedat. Quæ à me uel ob eam rationem ſunt adnotata, quoniam Marullus Byzantius ætate noſtra, uir alioqui diligens,paulò improbius delere hæc,& alia pro ingenio ſubdere tentauit, quæ ab eius quoq; ſectatoribus recepta ſunt pro uerißimis.

De Hadriani Imperatoris ingenio, & urbanitate: & qua talione Florum poëtam repreſſerit, uerſiculis eiuſdem relatis. CAP. V.

HAud herclè immerito in Romanis literis permultum commendatur Hadriani Cæſaris ingenium,tum eiuſdem quædam ueluti peculiaris urbanitas. Inter alia uerò complura, non ſine magna ac mirifica oblectatione legi reſponſum illius ad poëtam Florum:nam Florus ipſe homo tum dicacior,cùm diuum Hadrianū inter Scythas ac Britannos uerſantem uideret,atq; in locis admodum remotioribus,aſperrimisq; agentem,de eo ſic luſit:

Ego

Ego nolo Cæſar eſſe,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.

At noſter Hadrianus cùm iſtiuſmodi uerſiculos legiſſet, ſtatim perurbanè Florum retaliauit: ſed adeo lepide, adeo eleganter, & uenuſtè, ut Hiſpanum certè acumen, atq; innatam eius feſtiuitatem agnoſcas. Sic autem ad Florum:

Ego nolo Florus eſſe,
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos.

Id ipſum & Aelius Spartianus ad Imperatorem Diocletianum retulit. Cętare enim Hadrianus cum philoſophis, & poëtis conſueuit: etſi diſciplinarum profeſſores ferè ut doctior (quod inquit Spartianus) riſit, contēpſit, obtriuit.

Dici ſolitum apud Veteres, Trabes, canes, duces, in ſingulari, pro eo quod eſt trabs, canis, & dux: & alia eiuſmodi obſeruata ex M. Varrone & aliis. CAP. VI.

PArū æquo animo minutiora quædā notarē, ni quorūdā eſſet inſcitiæ occurrēdū, qui cùm paulo indiligētius obſeruēt ipſam antiqtatē, ſiqd minus peruulgatū ac protritū dicatur, ſtatim pinde atq; inſolēs, et barbarū reijciūt et cōtēnūt. Cōperies autē in ueterū ſcriptis frequēter hæc: ut trabes, canes, plebes, et his ſimilia, in ſingulari numero: ſicuti et Sepes animal apud Vergiliū: ut notauit Auſonius: cū Seps à M. Cicer. dicatur. Nec enim aliter ferè uetuſtiores illi poſuerunt: ut Cn. Neuius, Accius, Plautus, Attilius & alij. Vnde illud Q. Ennij uulgatiſſimū de Argo naui:

Vtinam ne in nemore Pelio ſecuribus
Cæſa cecidiſſet abiegna ad terram trabes.

Et item in eiuſdem Annalibus:

Labitur uncta trabes remis roſtrata per altum.

Iam & Plebes multò etiã frequentius reperitur: cùm & ipſe quoq; poëta Auſonius (qui ſub Valentino Auguſto floruit) ſæpius protulerit:

Læta operũ plebes (inqt) feſtinantesq; coloni. Et alibi:
Conſona quem celebrat modulato carmine plebes.

Hinc & tribunos dicimus plebei caſu patrio, ſicuti ex grãmaticis uetuſtioribus colligitur. Canes uerò, et Duces dici in ſingulari certum eſt: autoritate M. Varronis in libris ad M. Ciceronẽ de Latina lingua: qui & Qu. Enniũ in hoc, & Luciliũ aduocat: ex quo uerſiculus Ennianus:

Tantundem quaſi fœta canes ſine dentibus latrat.

Et affirmare quidem uidetur idem Varro, fuiſſe apud uetuſtiores in uſu, ut ita proferrent: quoniam natura ipſa in quaq; re magis incorrupto principio, quàm à libidine hominum incœpit. Videmus (ut inquit Varro) ex his uerbis, trabes, duces, de extrema ſyllaba e, literam incluſam: & ideo in ſingulari factum eſt trabs, & dux: contrà ex ſingularibus non tam uidemus quemadmodum facta ſint ex b, & s, trabes: & ex c, & s, duces. Sed hæc ſatis, ne paulò minutiora conſectari auidius uideamur: etſi hæc ipſa rerũ literarumq; diſcrimina diligenter, & accuratè examinentur interdum à doctioribus, quod & Iulij Cæſaris analogici ad Ciceronem libri affirmant.

Qui ſint apud Iureſconſultos Pedanei iudices: & qui item Pedarii fautores, & Senatores ex commentariis Atticis. CAP. VII.

QVi ſint Pedanei iudices, in ueterum ſcriptis, non facilè comperies qui tibi exponat, niſi ad ipſos accedamus Iureconſultos: in quorum uidelicet commentarijs ſcriptum eſt, eos appellari iudices pedaneos, qui minores cauſas, ac negotia humiliora obeant: quãdo alij nuncupati

ſunt

ſunt aut Honorarij *, aut etiam* Prouinciales *, qui detineri conſueuiſſent in maioribus officijs, & honeſtioribus cauſis.* Solebat *enim Sen.*P.Q.R.*habere prouinciarum præſides, quorum erat officium uarias, multiplicesq́; cauſas abſoluere.* Quòd *ſi ijdem nimium fuiſſent rebus publicis occupati, permiſſum ijs erat, alios iudices ſubrogare, qui in reliquas cauſas incumberent: & hos quidem* Pedaneos *appellarũt.*Ex *quo* Diocletianus, *et* Max.A.A.*in hũc modum præceperunt:*Placet *nobis præſides de his cauſis, in quibus eò quòd ipſi non poſſent cognoſcere antehac, pedaneos iudices debeant notionis ſuæ examen adhibere:ita tamẽ,ut ſi uel propter occupationes publicas,uel propter cauſarum multitudinem,huiuſmodi omnia negotia non potuerint cognoſcere,dandi iudices habeãt poteſtatẽ.*Quod *etiam* Iulianus Imperator *ad præfectum prætorio, commodius uidetur expoſuiſſe:*Quædam,*inquit,ſunt negotia, in quibus ſuperfluum eſt moderatorem expectari prouinciæ,ideoq́;* Pedaneos *iudices,hoc eſt,qui negotia humiliora diſceptent,cõſtituendi damus præſidibus poteſtatem.* Hactenus *de pedaneis iudicibus in conſtitutionibus Auguſtalibus.* Pedarij *autem fautores hi à quibuſdam ſunt appellati, qui in alicuius ſententiam pedibus irent, eoq́; ſuffragio ſtudium ac fauorem præſtarent: unde &* Pedaria *ſententia,ſicuti in* Laberianis *nimis notatum eſt: cùm non uerbis quidem aut punctis,ſed pedibus in alienã irent ſententiam.* Neq́; *autẽ me latet,quòd equites pedarij,ſenatoresq́; alia ratione dicti ſunt,ſicuti* C.Baſſus *affirmauit.* Nam Romæ *erant* Senatores Curules *, id eſt, qui ſella curuli honoris,ac decoris gratia,in Senatum uehebantur.* Tum *erant etiam qui nondũ curulem dignitatẽ cepiſſent: quoniamq́; pedibus in Senatũ pergebant,ob id appellarũt*

eos

*cos Pedarios:ſic et eqtes q dū nōdū eſſēt à Cēſoribus in curiā lecti,etſi poterāt in ſenatū accedere,& ius habeāt ſentētiæ,nō tamē Senatores erāt,atq; ob id in aliorū ſentētiā ferè deſcēdebāt,quā ſenatus principes rogati eſſēt.*De quo *permulta etiā à Gellio referūtur in Atticis lucubratiōibus.*

Quàm eruditè à noſtris Iurecōſultis uerba Latina exponantur:& quomodo apud eos Liberi & Parentes accipi debeant: non aſpernanda obſeruatio. CAP. VIII.

VErum profectò eſt,quod à uiris eruditioribus affirmari ſolet: ueteres quidē Iureconſultos in cognoſcendis examinandiſq; uerborū uiribus maximè præſtitiſſe.De his nunc agimus,qui ante Vlpiani ætatē uixerunt:quoniā Romanorū tunc eruditio,& quaſi puritas,deformari,atq; infici cœpta eſt. Sed cum nuper Iuſtiniani principis Augu. cōmentaria legeremus,quæ per ſatyrā penè collecta ſunt: nos illud cū primis tenuit,quòd haud paucas uoces, quàm à noſtris grāmaticis, apud eum aliter explicari inuenio, cuiuſmodi hoc eſt:Quonam ſignificatu Parentes & Liberi accipi debeant. Dicunt enim relatione quadā referri Filios ad Patres,eoſq; ſimili uoce & Liberos,& Parentes appellitari.Sed apud ipſos Iurecōſultos Parētes accipimus eos,qui ad quintū uſq; cognationis gradū deueniūt:ſicuti etiā Liberos:nā pater,auus,ꝓauus,atauus,tritauus,Parētū nomine cēſetur:Liberos uerò dicimus filios,nepotes,ꝓnepotes,abnepotes,trinepotes.Ex quo Paulus Iurecōſult.in libro de cognationibus,Parētes,inqt,uſq; ad tritauū apud Romanos ꝓprio uocabulo nominātur:ulteriores,q nō habēt ſpeciale nomē,Maiores appellātur.Itē Liberi uſq; ad trinepotē:ultra hos,Poſteriores uocātur.Vulgatū uerò qđ à Cælio Placido & A.Gel.de Liberis traditur,hac uidelicet uoce et unicū ſignificari,etiā filiā,quoniā in ſingulari

ualeat

ualeat etſi in plurali pferatur. Quod Aſellio in Ro.*hiſtoria,et Ser.* Honoratus *in* Vergiliano *cōmentario aſſerunt.*

Quanta calamitas rei Latinæ acceſſerit ex interitu Hermolai Veneti, Pici Mirandulæ, & Ange. Politiani: tum de liberalitate Laurentii Medicis erga Hermolaum, ac de iniquitate ſui temporis. CAP. IX.

NEſcio quo fato ſuperiore anno euenerit, quo Francorum rex Carolus Italiā cum infeſto exercitu, & inſtructis copijs inuaſit, ut principes uiri in literis, atq; in ſummis diſciplinis clariſſimi perierint: hoc eſt, Hermolaus Barbarus, Io. Picus Mirandula, & Ang. Politianus: qui omnes in ipſo ſtatim Francorum aduentu & conatibus immaturo obitu ad ſuperos conceſſerūt. Sed enim literæ ipſæ ac ſtudia bonarū artiū ſimul cum Italiæ libertate cœperūt paulatim extingui, barbaris ingruentibus, cùm deeſſent hi homines, qui illas ſuo patrocinio, aſſiduisq; ſtudijs mirificè fouerent: qualis inter alios uir ſumma ſapiētia & egregio animo Laurentius Medices. Quod ego libētius refero, ut agnoſci poſſit, uel hoc uno exemplo, q̃ felicisſimè tunc ageretur cū literis atq; literatis. Nā cùm Hermolaus Barbarus Reipu. Venetæ nomine legationes forte per Italiā obiret, & ad urbē Florentiā obiter accederet, Laurentius Medices (qui Florentinā Rempublicā non minore tum cōſilio, quàm fortuna gubernabat) ſtatim tanto uiro cum amicis pluribus (ut fit) obuiā procedit: nihil ueritus, quòd ægros pedes haberet, ac ſummis doloribus uexaretur. Tū in Caiana uilla (quam infinitis propè ſumptibus ædificabat) honorificētiſſimè illū accepit: ſimulq; tanti hominis ingenio, & doctrina ſingulari prouocatus, eam quoq; liberaliſſimè ſtudiorū nomine illi obtulit, cum inſigni atq; inſtructiſſima bibliotheca, quā ad exēplū Philadelphi mira tū induſtria parauer

parauerat,ut in eo quaſi Muſarum ſeceſſu ſimul cum Pico Mirandula honeſtioribus diſciplinis, ac philoſophiæ ſacris pro arbitrio incumberet. In quo Hermolaus Barbarus(ut homo maximè humanus)libenter ſe dixit, & ſtudiorum cauſa, & Laurentij merito talem animum agnoſcere:uillamq; ipſam, ſi per publicas curas liceret, excipere. Quæ res monere interdum me ſolet,quàm breui tempore fortunæ ratio cõmutetur,quamq; iniquè nunc agatur cum bonis ſtudijs: ſiquidem pro melioribus diſciplinis uitia, pro humanitate & officijs, bella & cædes ſuccreuerunt: ut illud Arbitri iure optimo probari poßit:

Qui pugnas & caſtra petit,præcingitur auro,
Vilis adulator picto iacet ebrius oſtro:
Et qui ſollicitat nuptas ad præmia peccat:
Sola pruinoſis horret facundia pannis,
Ac inopi lingua deſertas inuocat artes.

De diis ipſis, eorumq; nominibus in Romanis ſacris:qui ſegetibus, ac frumentis præſiderent, ex Varronis & Auguſtini libris. CAP. X.

Scripta ſunt ab Auguſtino complura de Romanis Dijs, quæ magna ex parte accepit ex libris M.Varronis. Quo autem loco de minoribus Dijs ac plebeijs, ut uocat, agitur,in hunc modum diſſerit:Proſerpinam,inquit,ueteres frumentis germinantibus præpoſuerunt:geniculis uerò nodiſq; culmorum deum Nodinum: inuolucris autem illis folliculorum deam Volutinam:cum folliculi pateſcunt quo ſpica exeat,deam Patelenam: cum ſegetes nouis ariſtis æquantur,Hoſtilinam deam:quoniam Hoſtire & Hoſtimentum apud priſcos pro exæquatione accipitur. Sed & Floram mox adijcit,Lacticinamq;,& Maturam,quòd hæc olim numina frumentis florentibus,lactentibus,ac ma

tureſcent

tureſcentibus præſiderent. Hæc Auguſtinus ex M. Varrone. In libro autem de agricultura ſic apud eundem Varronem legitur de ſpica, & eius partibus. In ſpica, inquit, hordei & tritici tria ferè continentur, granum, gluma, & ariſta: & etiam primitus ſpica cùm oritur uagina. Granum quod intimum ſolidum eſt, uocatur. Gluma uerò folliculus eius: unde & Glubere uerbum, eò quòd folliculo granum (ut inquit) deglubatur. Ariſta, quæ uelut acus tenuis longa prominet ex gluma. Sed hæc apud autores copioſè explicata ſunt.

Quàm molli animo Artemon Periphoretus fuerit: & hiſtoria perlepida de mirifica eius formidine. CAP. XI.

QVàm molli animo, atq; effœminato, Artemon fuerit, in Græcorum commentarijs abundè traditum eſt: in quibus inuenitur, hũc ipſum cõſueuiſſe nunquàm incedere ſuis pedibus, ſed lectica uti, in qua ferè circũgeſtaretur: quocirca ridiculo cognomento Periphoretus eſt nuncupatus. Poëta autem Anacreon acerrimis uerſibus illius mollitiem, atq; prodigioſum luxum eſt inſectatus: nec ſecus quidem, atq; apud nos Menam libertum Flaccus Horatius: aut Strumam Noniũ Catullus: quòd uterq; corruptis moribus, atq; incredibili faſtu uixerit, in ea præſertim ciuitate, quæ cæteris omnibus uitæ integritate, præclariſq; exemplis proculdubio præſtitit. Sed & Plutarchus Chæroneus, ex hiſtoria Pontici Heraclidæ, Artemonẽ fuiſſe ſcribit ſupra cæteros homines mollẽ, atq; in tota uita uoluptarium: animo etiã præpauido, & ad omnia uitæ momenta incõſtantiæ ſingularis. Duos nãq; ſeruulos ſemper apud ſe continere ſolitus eſt, qui ſcutũ æneum ſupra ſuum caput ſublatũ geſtarẽt, ne quid fortè in eum deſuper poſſet excidere: quòd ſiquando proprios lares egrederetur,

uerſatili lectica circunferri conſueuit. Neq; nos præterit eundem pro fabro à quibuſdam habitum, ac loripedem creditum. Quæ omnia (ut eſt autor Plutarchus) abundè refelluntur ab Heraclide. Huius Artemonis imaginē Phidias marmore abſoluit, quæ à C. Plinio magnopere commēdatur: quo loco Aſtragalizontes, Diadumenum, & Doryphorum eiuſdem magnis laudibus extollit.

PETRI CRINITI
DE HONESTA DISCIPLINA LIBER XVI.

Quæ fuerit origo Hetruſcæ diſciplinæ, ac de Tagete uate, qui è glebis extitit, eiusq; libris diligenter obſeruatum. CAP. I.

QVAE *fuerit apud po. Ro. diſciplina Hetruſca, & quænā eius origo, in quibusq; maximè cēſeretur, uiſum mihi eſt breuiter annotare, quoniam S.P.Q.R. nihil propè magnū, aut memorādum faceret, quin illud ipſum Hetruſcis antea monitionibus, atq; decretis ꝓbaretur. Sed prius de origine, ſicuti M. Cicero, alijq; permulti tradiderūt. In agro igitur Tarquiniēſi cùm terra ipſa paulo altius araretur, ſulciq; altiores imprimerentur, Tages quidā repentè extitit, qui aratorē ipſum affatus dicitur. Is autē Tages puerili effigie (ut Cicero ex cōmentarijs Hetruſcorū tradit) apparuit, etſi prudētia quidem ſenili fuit. Verū cū ad eius ſpeciē bubulcus obſtupeſceret, edita uoce, ut fit, maximè inclamauit: quò euenit, ut breui tempore magno quidē concurſu permulti ex Hetruria eôdē cōuenerint. Tum Tages idē multis audiētibus cōplura loq*

ra loq

ra loquutus eſt, quæ diligenti cura excepta ſunt, ac literis commendata. Neq; enim aliud Tagetis *uerba cõtinebant, quàm aruſpicinæ diſciplinã, quæ multis ſubinde obſeruationibus aucta, atq; amplior facta eſt: ſic ut ea fulminũ, ful gurũq;, & oſtẽtorũ ſciẽtia traderetur: qđ &* Plutarchus *alicubi, & alij plures explicãt.* Sed & Marcellinus *Ammianus* Tagetis *libros citat, qbus ꝓdigia quædã ac portẽta poſſent interpretari: qua in re ſuũ officiũ* Hetruſci *uates, atq; ſacerdotes præſtabant. qđ & poëtæ* Latini, *& ipſæ decẽuirales tabulæ teſtãtur, in quibus illud de* Hetruſcis:

Prodigia, & portenta ad Hetruſcos, *&* Aruſpices,
Si ſenatus iuſsit, deferunto.
Hetruriæ principes diſciplinam docento.
Quibus diuis creuerint procuranto.

Liuius *præterea autor eſt, nõ minore ſtudio cõſueuiſſe* Romanos *literas* Hetruſcas *diſcere, q̃ poſtea* Græcis *incubuerũt: qđ alibi retulimus. Quin &* Labeo Antiſtius, *q in iure põtificio, et oĩm ueterũ doctrina, doctus eſt habitus, libros* Tagetis *expoſuit, eiuſq; diſciplinã* Hetruſcam *quindecim uoluminibus explanauit: quod &* Fulgẽtius *ad grãmaticum* Calcidium *refert, quo loco de* Manali *lapide diſſerit.*

De ſerpentum natura & ingenio in Aegyptia theologia: & qua ratione accipitris caput illis addatur: aliaq́; de accipitre memoranda. CAP. II.

MIrum *ꝑfectò eſt qđ ab* Aegyptijs *de natura & uiribus quorundã animantiũ traditũ ſit: qđ ut magis illi poſteris cõprobarent, inter notas hieroglyphas, ſiue ſacerdotales, ut quidã uocãt, retulerũt: ſicuti de ſerpẽte, & accipitre nũc ſubit.* Nam *fuiſſe diuinũ animal, ac diuinam ſerpẽtis naturã nõ* Taurus *modò, qui &* Thoth *ab* Aegyptijs *dicitur, in* Phœnicũ *theologia teſtatus eſt: ſed etiam*

Phœnices,atq; Aegyptij,ꝙ in eo ſupra cætera quidẽ animantia ſpiritus acrior,atq; amplius ignis exiſtat.Quæ res cũ ex illo celeri greſſu oſtẽditur ſine ullis pedibus manibusq;,uel alijs inſtrumẽtis:tum ꝙ ætatẽ ſubinde cũ exuuijs renouãt,ac iuueneſcũt.Itaq; Phœnices populi Dæmonem hunc felicẽ,Aegyptij Eneth appellarũt,cui caput accipitris adijciẽtes,celeritatẽ illius præcipuã indicabãt: qđ & Philon Byblius ſcribit, q Sachoniati hiſtoriã ex Phœnicum lingua in Græcum ſermonẽ cõuertit. Epies uerò,qui apud Aegyptios deorũ maximus interpres eſt habitus,cũ naturã accipitris,& anguis referret, Diuiniſſimũ,inquit, animal ſerpẽs, & accipitris habẽs caput perq̃ mirificum eſt.Nam ſicubi ſublatis palpebris effingebãt,tũ omnẽ Aegypti regionẽ ſuo lumine cõplebat:ſin clauſis oculis fuiſſet, tenebras circũfundi notabatur:ut nihil dubiũ ſit, naturã eius maximè igneã exiſtimaſſe.Iidẽ præterea Aegyptij totius orbis molẽ demonſtrantes, inter circulũ aëreum & igneũ ſerpentis effigiẽ cũ capite accipitris circũducũt:ut inſtar ſit Græcæ huius literæ Θ,quæ theta dicitur.Per circulũ enim magnitudinẽ, ac formã totius orbis intelligũt: per anguẽ uerò,qui mediũ interſecat,bonũ dæmonẽ,cuius merito,ac beneficio omnia alãtur,uigeãt,atq; cõtineãtur. Quin & Zoroaſtres ille Oromaſi filius, qui apud Perſas maximè ſapiẽtia præſtitit,in ſacra hiſtoria de rebus Perſicis in hũc modum de re hac meminit: Deus,inqt,accipitris caput habet:Is enim inter omnia,quæ labẽ nullã,aut corruptionẽ ſentiãt,primus ingenitus,nec interiturus unquã, partium expers, ſibiq; ipſi ſimilimus: bonorũ omniũ auriga & autor,rerum pater omniũ,optimus ac prudentiſſimus,ſacrum iuſtitiæ lumen, abſolutiſſima naturæ perfectio,eiusq; inuẽtor,& ſapiẽtia. Quæ omnia copioſe proſequitur Pamphilus Euſebius ad Epiſcopũ Theodorum.

De fœdere inter Gabios & Romanos, quòd in corio bouis inſtar Clypei exaratum fuerit: & unde Clypeis nomen, & quid item Clypeare uerbum deſignet. CAP. III.

Facta eſt mentio in ueterum ſcriptis, de eo fœdere, quod inter Gabios & Romanos actum eſt, Tarquinio Romanum Imperium regente. Sed illud in primis notandum, quòd in corio quidē bubulo eius capita & conditionē exararunt priſcis literis, ut refert Dionyſius: cumq́; inſtar Clypei foret, in tēplo Iouis locarūt. Qua in re Pompeius Sextus Dionyſio accedit, ut in eius cōmētarijs probatur, quos à Verrio Flacco collegit, etſi iuramentū Dionyſius uocat, in quo ſanciendo eximiū bouē immolarunt. Clypeum, inquit Pōpeius, ob rotunditatē ueteres coriū bouis appellarunt, in quo Romanorū fœdus cū Gabijs foret deſcriptum. Subit autem ex his Clypei formam fuiſſe propè rotundā: unde & Clypeodes gemma apud priſcos nobilis, etſi de forma quidam diſſentiunt. Dictū uerò à cluendo Clypeū, multis uideo perſuaſum, quod apud ueteres pugnare ſignificat: alij à cælatura ipſa affirmant, id eſt, ἀπὸ τοῦ γλύφειν, quòd in Clypeis imagines forent. Caius certè Plinius, uir in bonis diſciplinis acri iudicio, ab ipſis imaginibus dictū refert, qualibus in Troiano bello pugnatum ſit: non autem à cluendo, ut peruerſa ſubtilitas grammaticorum uoluit. À Clypeis uerò deductum eſt uerbum Clypeare, pro eo quod eſt, Clypeo ſe protegere: ut apud poëtam Pacuuium lectum eſt. De quo & Varro Terentius ad Marcum Ciceronem retulit: Pacuuianum eſſe uerbum Clypeare: qua figura & à Cinna dictum eſt Galeare. Ita enim Pacuuius in Hermione fabula,

Chlamyde contorta aſtu clypeat brachium.

Quod ipſum etiam Nonius obſeruauit: etſi apud hunc

parum integra uerborum fides ſeruetur.

De uiribus & ægritudine Amoris, ac de eius remediis, copioſe relatum ex Arabum cõmentariis. CAP. IIII.

QVi de morbis hominum ſcribunt, eorumq; remedijs, inter alia morborũ genera Amoris etiam tabẽ, atq; ægritudinem referunt, ſicut Græcorũ ferè, atq; Arabum cõmentarij teſtantur: nam in his multò maior atq; copioſior eius diſciplinæ cognitio reperitur. Quod equidẽ ſatis probaui, cũ ea nuper legerẽ, quæ de morbo ipſius Amoris, ac de remedijs apud Arabes tradita ſunt. Ad hãc enim propè ſentẽtiã de Amoris morbo ediſſerũt: Nihil eſt aliud amoris ægritudo, quàm nimius animi affectus, atræ bili affinis, atq; cõſimilis: qui mentẽ aßidue agitans, perurit ex imagine & forma alicuius pulchritudinis, quæ oculis & animo amantis inſidens incumbit. Is autem magis ſubinde inardeſcit, inſiti deſiderij fomẽtis accẽſus, donec uotũ conſequi ualeat. Huius uerò morbi hæc ſigna, ſicubi profunditas oculorũ adſit, & immodica ſiccitas. Deſunt enim lacrymæ, niſi fortè ſuperuenit fletus. Iam et palpebræ ipſæ motu penè aßiduo ueluti cõniuentes ſubſultant, ſic ut aliquando geſtire, & ſubridere eiuſdem uultus appareat, ceu illud ipſum, quod animo agitat, libens aſpicere, uel audire uideatur. Eſt & eius ſpiritus ueluti interſectus, & ſubſultans, uarieq; aut depreſſus, aut elatior. Quod ipſum pro animi æſtuantis fortuna & conditione cõtingit: ſiquidem affectus ille miris modis permutatur: ut qui lætitiam, fletum, hilaritatem, triſtitiam, ſpem, metum, audaciam, pauorem, præ ſe ferat, nec in aliquo poßit cõſiſtere: tum id maximè temporis, quo de amore, eiuſq; uiribus diſſerentem audiat, laboresq; & inſidiæ, iniuriæ, incõmoda, atq; repudia referantur. Membra uerò ipſius admodum areſcunt,

miriſq;

miriſq; modis impallent: nam & oculi altius reſident, & palpebræ nimijs uigilijs ac fletu tabidæ obliueſcũt: uenæ autem & arteriæ ipſius nullũ ferè ordinem ſeruãtes, ſuſq; deq; ſe habẽt. Illarum enim pulſus maximè permutatur, ut ea ratione mẽtis diuerſitas, atq; æſtus abundè intelligatur. Magis ægritudo apparet, ſicubi de re amata mentio inci=dat, aut hoc ipſum repentè oculis amantis occurrat. Quò fit, ut cognoſci etiam poßit quod ametur, etſi callidè dißi=muletur, aut obſtinatè pernegetur. Ita enim facilè depre=henditur, necubi medicorũ ſolertia deſiderari poßit. Pri=mò igitur cõplura nomina proferat medicus, eaq; ſubinde repetendo ægroti pulſum obſeruet: qui, ubi amatæ rei no=men editũ eſt, mirificè immutatur, quòd interſectus ac ſub=ſiliens eſt. Dein etiam ſimilia quædam dißimulanter me=dicus repetat, ingeniumq; & mores eius, quæ amantis affẽ ctum excitant, ad memoriam reuocet: ac tum ex ipſis ue=narum pulſibus ſatis pernoſcet & uim & cauſam ægritu dinis. Quibus diligenter conſideratis, uidendum erit, ſiqua ratione congredi, atq; cõiungi poßint: id enim potißimum ſæuientis morbi remedium cenſeri debet, quo & animo & corpore facilius conualeſcat. Quòd ſi fieri ullo modo id nequit, ut coniungantur, alia quoq; remedia excogitanda ſunt, quibus illa tabes & animi affectus tollatur. Permulta uerò ſunt, quæ in Arabum monimentis traduntur: ſed nul=lum certius, aut præſentius, quàm in aliam grauiorem cu=ram, magiſq; anxiam diſtrahi: quouſq; inſidens illa men=tis cogitatio & feruor intepeſcat: aut etiam in multis paſ ſim uarijſq; congreßibus Veneri incũbere: quod & T. Lu cretius apud nos præcipit his uerſibus:

Sed fugitare decet ſimulacra, & pabula amoris
Abſterrere ſibi, atq; aliò conuertere mentem:

Et iacere humorem collectum in corpora quæq;,
Nec retinere ſemel conceptum unius amore,
Et ſeruare ſibi curam, certumq́; dolorem.
Hulcus enim uiueſcit, & inueteraſcit alendo.
Inq́; dies gliſcit furor: atq; ærumna graueſcit,
Si non prima nouis conturbes uulnera plagis:
Volgiuagáq; uagus Venere ante recentia cures,
Vt aliò poßis animi traducere motus.
Nec Veneris fructu caret is, qui uitat amorem,
Sed potius quæ ſunt ſine pœna commoda ſumit.

M. Varrônis oraculum de Romano imperio: quod ex augurio XII. uulturum per M.CC. annos futurum eſſet. CAPVT V.

Copioſe in Epiſtolicis noſtris de ueterum auſpicijs ac portentis ſcripſimus: nunc autem minimè indignum exiſtimaui, eam partē repetere, in qua de Vrbe ipſa, eiusq́; imperio Romani augures præiudicium fecerint: quandiu uidelicet tam excelſa Reipub. dignitas ſeruanda eſſet:

Auguſto augurio poſtquàm inclyta condita Roma eſt.

Scripſit enim Varro Terentius in libris antiquitatū, fuiſſe Romæ Vectium in augurandi diſciplina nobilē, cumq́; affirmaſſe, futurū Ro. Imperij terminum poſt M. *&* CC. *annos: ſi modò inquit uerū foret, quod in hiſtorijs annalibusq́; Romanis tradatur de* XII. *uulturibus, quas poëta Ennius corpora ſancta appellat. Sic autē Varro: Si uerum eſt, quod de Romuli augurio traditum in condenda Vrbe, deq́;* XII. *uulturibus, ad* M. *&* CC. *annos Romanus pop. perueniet, cū* CXX. *annos incolumis præteriſſet. Qua in re factum eſt quidem iudicium ex numero alitum, ut ſingulæ uultures centenos annos portenderent. Cenſorinus uerò in perquirēdis ueterum monumentis uir diligens, &*

qui M.

qui M.*annos ab Vrbe condita uixit, minimè ad ſuum iudicium pertinere aſſeruit, hoc ipſum diiudicare: ne in re parum comperta minus prudenter poſteritati ſaceret impoſturam: quod his ferè hominibus accidit, qui maiore ſtudio, quàm conſilio, fortunæ aleam penſant, temporumq́; uarietatem conſiderant. Cæterùm tali ſententiæ Vectij uidetur annorum numerus conuenire: ſiquidem* C C. *annis poſt autorem Cenſorinum adiectis, imperantibus Cæſaribus Conſtantijs, Romana illa dignitas conſumpta eſt: quæ Italiæ fines egreſſa, Byzantium Vrbem ſe recepit. Nam ingruentibus in Italiam Hunnis, Vandaliſq́;, & Got this, tum maximè Ro. imperium cladibus multis affectum eſt, atq; deletum. Quòd autem* X I I. *uultures auſpicij feli citatem Romulo prænotaſſent, cùm hiſtoriæ multorum te ſtantur, tum Q. Ennius in annalibus, qui Romulum inquit ipſum in Auentino monte ſeceßiſſe ad auſpicium capiendum de Vrbe condenda, & nomine imponendo: itaq; ſtudijs ſummis de hoc inter eos peractum refert:*

Certabant Vrbem Romam'ne Remam'ne uocarent,
Omnibus cura uiris, uter eſſet Induperator.

Qui fuerint apud ueteres Adamiani, & Nyctages hæretici: ac de Lychnobiis etiam hominibus: & Horatii locus expoſitus: tum de his, qui Hemerobaptiſtæ dicerentur. CAP. VI.

IN *Chriſtiana philoſophia cùm uariæ primò ac multiplices autorum de ipſa religione forent opiniones, permulti quidem extiterunt, qui à Chriſtianis hæretici ſunt appellati: quoniam uidelicet ab optimo religionis cultu, & ueritatis ratione detorſiſſent. Ii enim, ceu peßimum uirus ſenſim per arterias illapſum in præcordia, mox non minore impetu, quàm damno ſæuiebant. Inter cætera ue-*

rò quorundam præcepta atq; diſciplinas nobiles aliquan-do fuerunt illorum factiones, qui Adamiani, atq; Nyctages appellati ſunt: de quibus cùm in ueterum commẽtarijs mentio ſit, eorum ridiculam, & perinde inſanam ſuperſtitionem libitum eſt paucis referre. Nam Adamiani ob id nomen hoc acceperunt, quoniam exemplo Adam nudi, ac ſine ullis ueſtibus degerent, eoq́; modo cum fœminis uerſari, atq; etiam orare conſueuerunt: aſſerentes illud ipſum in uita melius extimãdum, quod ad naturam magis accederet: cùm in ea re nullã prorſus modeſtiæ, aut uerecundiæ rationem haberent: quæ mortalium uitam, ut inquit Plato, pari iure inſtruit, atq; exornat. Nyctages uerò, quoniam uniuerſam noctem ſomno, & quieti concederent, neq; ipſo noctis tempore uigilandum eſſe putarent, naturæ genium uiolari, atq; corrumpi opinantes. Qui autem noctes euigilant, dies integros dormiunt, à Pedone Albinouano Græca uoce λυχνόβιοι, ab Anneo Seneca Lucifugæ appellati ſunt: ex quo illud Horatij ad Mecœnatem:

Huic parco paucis contento, quinq; diebus
Nil erat in loculis: noctes uigilabat ad ipſum
Mane, diem totum ſtertebat: nil fuit unquam
Sic impar ſibi.

Quo loco ad iſtos certè Lychnobios poëta Horatius reſpexit: cuiuſmodi à ueteribus quidam Imperatores notantur, qui peruerſo naturæ ordine noctes totas peruigilarẽt. Sed & Butas Acilius, atq; Spu. Panſa, ut apud eundem Anneum eſt, inter lucifugas reponuntur. Vnde elegans dictum Tib. Imperatoris de Acilio Buta celebratur: nam cum patrimonium ingens conſumpſiſſet, & paupertatem ſuam apud Imperatorem fateretur: Serò, inquit Tiberius, ô Buta

ō Buta experrectus es. Hi enim homines, ut refert Seneca, qui ſe tenebris dicarunt, uelut Antipodes ſunt: quibus contraria quidem non regio, ſed uita: qui ſolem nunquam orientem, aut occidentem aſpiciunt. Sed enim defunctorum loco habendi ſunt: neq; à funere abſunt, qui ad faces, atq; cereos uiuunt: quorum uidelicet contrarius uſus atq; præpoſterus Varro equiti Ro. occaſionem perelegantis dicterij præbuit. Hemerobaptiſtæ autem apud Iudæos hi uocati ſunt hæretici, qui quotidie ſeipſos, ac ſua etiam ueſtimenta abluere conſueuerunt. Verum de re hac ſecreto opere complura attulimus.

Quibus rationibus Ageſilaus princeps, & Plotinus philoſophus ſuas imagines effingi noluerunt: ac de Alexandro item Macedone nonnihil. CAP. VII.

SCriptum eſt in ueterum hiſtorijs de Ageſilao Lacedæmonum principe, quòd is quidem perpetuo edicto cauit, ne quis eius imaginem ullo modo exprimeret: quòd exiſtimaret à nullo prorſus opifice ſingularem eius formam poſſe abſolui. Alexander autē Macedo, qui fortunæ aleam pro uoto rexit, imperaſſe omnibus traditur, ne illius imago à pluribus effingeretur, quàm ab Apelle, Pyrgotele, et Polycleto, qui in ſua quiſq; arte quàm abſolutiſſimi forēt: ne tāti regis effigies, ut inquit Apuleius, à multis paſſim artificibus cōtaminaretur. Itaq; tantū permiſit, ut eam Polycletus ære duceret, Apelles coloribus delinearet, Pyrgoteles cælamine exculperet: quod & C. Plinius, & alij complures referunt. Vnde illud Horatij Flacci ad Aug. Octauium de rege Alexandro:

Edicto cauit, ne quis ſe præter Apellem
Pingeret, aut alius Lyſippo duceret æra
Fortis Alexandri uultum ſimulantia.

In quo tamen Lyſippum Horatius pro Polycleto adiecit. Plotinus autem philoſophus cum eius imaginem quidā cuperet à pictoribus perfici, acerrimè reſtitit: minimè paſſus, ut dicebat, effigiem corporis exprimi, animum non uideri. Amelius certè, qui & Gentilianus eſt dictus, nulla ratione ab eo id potuit exorare: quanquàm Plotino ipſi ſtudiorum & beneuolentiæ cauſa maximè inſediſſet, ut qui annos ſupra x x. familiariter cum illo uerſatus foret: quod & Porphyrius teſtatur. Primus autē Aſinius Pollio apud Ro. in bibliotheca ipſa imagines collocauit, cum eam dedicaret: et ingenia hominū, ut eſt autor Plinius, rēp. fecit.

Qui Abecedarii, Syllabarii, ac Nominarii ſint apud Hieronymum: ac de Abecedario ex uerbis Hieronymi, & Auguſtini. CAP. VIII.

DE Hieronymi doctrina & ingenio ſæpe aliàs diximus: in tanto enim uiro nō minus laudari debet uitæ, morūq; integritas, quàm ueterū omniū diſciplinarū egregia eruditio: nā & idem uoces aliquot apud Latinos tam feliciter adinuenit, quàm apertè & cōmodè cōpoſuit: ſicuti hæc ſunt quibus diſcentium profectus in ipſa literatura ſeu literatione deſignātur, Abecedarij, Syllabarij, & Nominarij. Ita eos appellat, qui per ſuos diſciplinæ gradus promoueant. Abecedarios, qui literarum ſeriem atq; ordinem proſequantur. Syllabarios uerò, qui ſyllabas ipſas colligere, & ſyllabatim legere incipiant. Nominarios eiuſmodi homines, qui integra nomina proferāt. Siquidē ita diſcentiū claſſes à ueteribus inſtitui cōſueuerūt, quod etiamnū in literarijs ludis apparet. Sed hoc totū perquàm eleganti deſcriptione à Hieronymo traditum eſt, in commētario Moſaicæ philoſophiæ, quo Adamantium Originem interpretatur. Dabimus, inquit, in noſtra etiam lingua ſimilitu

litudinem,qua conſequentiæ huius ratio pateſcat. In literario ludo,ubi pueri prima elementa ſuſcipiunt,Abecedarij dicuntur quidã,alij Syllabarij,alij Nominarij,alij iam Calculatores appellãtur: et cum audierimus hæc nomina, ex ipſis qui ſint in pueris profectus agnoſcimus: ſimiliter & in liberalibus ſtudijs,cùm aut locum recitare, aut allocutionem,uel laudem,aliasq́; per ordinẽ materias audierimus,ex materiæ nomine profectum adoleſcentis aduertimus.hactenus Hieronymus.Sed Auguſtinus itẽ Abecedarium uocat ordinem illum literarũ, quem puerulí condiſcunt:quod & Fab.itidem Fulgentius in Mythologicis ſequitur.Ordinem autem hunc literarum,ſyllabarũ,& nominum diligenter ac doctè Mallius expreßit his uerſibus:

Vt rudibus pueris monſtratur littera primùm
Per faciem,nomenq́; ſuum componitur uſus:
Tunc coniuncta ſuis formatur ſyllaba nodis:
Hinc uerbis ſtructura uenit:per uerba ligandi
Tunc rerum uires atq; artis traditur uſus:
Perq́; pedes proprios naſcentia carmina ſurgunt:
Singulaq́; in ſumma prodeſt didiciſſe priora.

De Romanis uatibus antiquiſsimis,eorumq́; hymnis & canticis: tum qui dicerentur Mineruii,Ianales,& Iunonii uerſus. CAP. IX.

PRimos fuiſſe apud Ro.Po. uates Publium, Calenum, Martium,& Liuium Andronicum,ueterum cõmentarij tradunt.Hi enim eiuſmodi uaticinia ac uerſus effuderunt,ut eſt autor Cicero, quos Fauni, Vatesq́; canebant: ſedenim illorum carmen ferè, aut ad laudem Deorum referebatur, aut ad ciuitatis luſtrationem & prodigia expianda.Liuius autem Andronicus eos uerſus compoſuit, qui à ter nouenis uirginibus per urbem celebrati ſunt in

Iunonem reginã, data reſti per manus: ut copioſe relatum eſt à Liuio in rebus geſtis Ro.po. qui carmen illud ueluti abhorrens, & inconditum prætereundum putauit. Sed & mox P. Licinius Tegula ad expienda prodigia carmen itidem conſimile effecit, idq́; ex reſponſo decemuirali traditur abſolutum. Zoſimus quoq; diligenter obſeruauit, quibus hymnis, & pæanibus in tẽplo Palatini Apollinis Ro. Po. uteretur. Tum quo ritu ter nouem pueri nobiles patrimi & matrimi cum totidem uirginibus illos decantarẽt. Nec illud omittendum, Iunonios quidem uerſus, Mineruiosq́; & Ianales propterea dictos à Priſcis, quòd eorum numini ac maieſtati dicarentur: de quibus Varro Terentius, alijq́; autores mentionem faciunt.

De M. Antonio, qui leonibus ad currum iunctis uehi conſueuit: ac de Heliogabali portentoſo ingenio, qui leones, tygresq́;, & mulieres ad currum iunxerit. CAP. X.

MArcus Antonius primus, ut inquit Plinius, iugatos Leones ad currum iunxit ciuili bello poſt pugnam Pharſalicam, & ab illis uectus eſt cum Mima Citharœda. De Antonino autem Heliogabalo, qui orbis terrarũ (ita dijs placuit) Imperator fuit, ſic à Lampridio ſcriptum eſt: Quaternos, inquit, canes ad currum iunxit, eoq́; modo uectatus eſt. Idem quoq; iunctis quatuor ceruis in publicum proceſſit: ſed & leones coniunxit, Cybelen ſe appellans. Iunxit & tygres Liberum patrem ſe uocãs. Habuit gemmata uehicula, & aurata: atq; ut inſaniam libidini adderet, iunxit etiam quaternas mulieres, nudusq́; à nudis peruectus eſt. De Firmo Imper. qui robuſtiſſimus eſt habitus, & illud ab Aurelio liberto ſcriptum eſt, eum fuiſſe uectum ingẽtibus ſtruthionibus: adeo ut magis uolare, quàm geſtari uideretur: quæ res à Vopiſco etiam refertur.

PETRI

PETRI CRINITI DE HONESTA DISCIPLINA, LIBER XVII.

Quot apud ueteres idiomata celebrarentur: ac de illorum inuentoribus: tum perelegantes ſenarii appoſiti: & de Gordiani Imper. ſepulchro. CAP. I.

QVONIAM ſæpe in quæſtionem uenit, Quot apud ueteres idiomatum genera fuerint, quæq; maximè celebrata: putaui non indignum fore, ſi ſenariolos quoſdam de ſeptem linguis ſubijciam: quos equidem in peruetuſto codice legi ex bibliotheca Septimana. In eo enim libro multiplex linguarum uarietas demonſtratur, tum quòd ſeptem literarum genera præcellant, ut Hebraicæ, Atticæ, Latinæ, Syriæ, Chaldææ, Aegyptiacæ, *ac* Geticæ. *Sed audiamus ueteres uerſiculos, ne impendio longius euagemur:*

Moyſes primus Hebraicas exarauit literas:
Mente Phœnices ſagaci condiderunt Atticas:
Quas Latini ſcriptitamus, edidit Nicoſtrata:
Abraham Syras, & idem repperit Chaldaicas:
Iſis arte non minore protulit Aegyptias:
Gulfila prompſit Getarum quas uidemus ultimas.

Notum uerò & illud quòd Aug. Gordiani ſepulchrum apud Circeum caſtrum titulum diu ſeruarit uarijs linguis decoratum: literis quidem & Græcis, & Latinis, & Perſicis, & Iudaicis, & Aegyptiacis. Epitaphion autē id eſt:

DIVO GORDIANO VICTORI PERSARVM, VICTORI GOTTORVM,

VICTORI SARMATARVM, DEPVLSORI ROMANARVM SEDITIONVM, VICTORI GERMANORVM, SED NON VICTORI PHILIPPI. *de qua re alibi commodius dictum eſt.*

De Maximini Imperatoris ſæuitia, & uerſiculis contra eum uulgò prolatis. CAP. II.

*D*Iocletiani Imperatoris dictũ celebre eſt: Nihil propè in tota uita eſſe difficilius, quàm Imperatorẽ bene imperare: quod ab eo tamẽ dictum creditur antequàm factus eſſet Imperator. Et ſanè ex Annalibus antiquorũ facilimè quiuis intelligit, quàm pauci omnino fuerint ex tãto principũ numero, qui optimè Imperium adminiſtrarint. Siue enim licẽtia & libido, ſiue rerũ omniũ copia eorũ animos immutaret, mirũ certè quàm breui ad ſceleſtiſsima quæq; proruerent: quod ipſum ex Claudijs, Vitellijs, Caligulis, & Neronibus apertiſsimè cõſtat. Nam quid ego de Heliogabalis nunc, & Maximinis, atq; Commodis dicam? quorum ſcelera ac monſtroſa prodigia in ipſius naturæ conuicium excreuerunt. Sed libitum mihi eſt uerſus aliquot contra Imper. Maximini ſenioris crudelitatem apponere. Is enim tã feri ingenij atq; immanis fuit, ut illũ alij Cyclopẽ, et alij Buſiridẽ, Typhonem alij, aut Gygem appellitarent. Verſus hi ſunt, quibus Thracenſi ſæuitiæ illuſum eſt:

Et qui ab uno non poteſt occidi, à multis occiditur.
Elephas quidem grandis eſt, & occiditur:
Leo fortis eſt, & tamen occiditur:
Tigris acerrimus eſt, & occiditur.
Caue multos, ſi ſingulos non times.

Id aũt carmẽ ex Græco uerſum ob eã præcipuè cauſam apposui: ut ſiquãdo in Græcũ incidamus, & illud æquè adijciatur. Habes hoc apud Iulium quoq; Capitolinũ ad Im=

peratorem Conſtantinum.

Horatii carmē expoſitum de Cyclope in ſcena ſaltante: & de Cyclopeis ludis ex ueterum autoritate, ac Lucilii uerſus de Polyphemo. CAP. III.

NOn defuerunt apud Græcos, qui de ludis, & eorum uarietate permulta ſcriberent: ſicuti ex noſtris Anneus Seneca, & Suetonius Tranquillus. Inter cæteras autē uoluptates ſcenicas celebrari uideo Cyclopea: ſic enim uocarunt, cū ipſum Cyclopem in ſcena ſaltantem proferrent, habitu, & ornamentis, quibus Polyphemus apud ipſos maximè poëtas decoratur. Quod ego duxi obſeruandum, ut apud Flaccum Horatium locum interpretemur, paulò indiligentius ab alijs expoſitum. Itaq; ſic alluſit, cùm de Sarmento ſcurra, & Meßio Oſco, eorumq; litibus diſſerit, ac Meßium ore fœdo, & facie turpi, ſimilemq; laruæ reddit.

Campanū (inquit) in morbū in faciem permulta iocatus
Paſtorem ſaltaret uti Cyclopa rogabat:
Nil illi larua, aut tragicis opus eſſe cothurnis.

Quo loco ſaltare Cyclopa, nihil puto aliud ab Horatio intelligi, quàm & fronte & habitu talem fuiſſe Meßium, ut Polyphemum in ſcena ſaltantem poſſet exprimere, ac riſum de ſe ſpectantibus facilè commouere. Sed eorū nomina referam, qui hoc in ſcena ſpectaculum exhibuerunt. Carinus quidem Imperator (ut Flauius Vopiſcus in tertio ad Baſſum libro tradit) ludos fecit apparatißimos, ac mimos undiq; aduocauit: exhibuit etiam ludum Sarmaticum, quo dulcius nihil eſt: exhibuit & Cyclopem adornatum. Tremellius item Pollio (cum Galienus Imper. decennia uarijs ludis celebraret) Cyclopem, inquit, etiam luſerunt omnes arenarij, ita ut miranda quædam & ſtupenda monſtrarent. Lucilius autem poëta (qui primus condidit ſtyli na-

ſum) Homerica imitatione ita in ſatyris de Polyphemo iocatus eſt:

Multa hominum portenta in Homero uerſificata
Monſtra putant: quorũ in primis Polyphemus ducẽtos
Cyclops longus pedes: huic porrò maius bacillum
Malus maximus ſit quàm in naui, & corbita in ulla.

Quo habitu ac figura Stylus eſſet apud ueteres, ac de parte eius deletili: & quid item ſit Stylum uertere, ex Auguſtino, Hieronymo, & aliis. CAP. IIII.

IN libro Sermonum primo ſic apud Horatium legitur, quo loco poëtæ Lucilij carmen, ut minus cultum & incompoſitum reprehenditur:

Sæpe ſtylum uertas, iterum quæ digna legi ſunt
Scripturus: neq; te ut miretur turba labores,
Contentus paucis lectoribus.

Id ego ſolitus ſum ad hunc ferè modum interpretari: uertere ut ſtylum quis dicatur, cùm ſcripta ipſa inducũtur, ac delentur: quoniã qua parte aculeatus is eſſet, atq; ſubulatus, ea potiſsimũ exararent: qua uerò parte latiuſcula acies foret, hac delere aliquid (ſicubi uſus peteret) cõſuerũt. Tales autẽ ſtylos etiãnũ graphiarij noſtri habẽt. Sed quoniã priores partes agit ſcriptio, quàm litura: propterea cùm delebant, hoc eſt, latiorem ac deletilem ſtyli partem conuertebant, uertiſſe ſtylum dicebantur. Quod etiam à diuo Hieronymo notatum eſt, qui meliorem ſtyli partem nominat, quæ peiora de autoribus expungat: ſicuti & Rufinus in eundem Hieronymum recenſet. Stultus ego, inquit, qui me putarim hoc abſq; philoſophis ſcire non poſſe, qui meliorem ſtyli partem elegeram, eam quæ deleret, quàm quæ ſcriberet: fruſtra Alexandri commentarios uerti, & Porphyrij Iſagogen expendi. Sed hoc idem ex uer-

bis

bis Auguſtini multò copioſius elicitur, quæ ſunt in libro de quantitate animæ: quo loco rem minimam, ſed admirabilem tamen, tam preſſe, tam ſignificanter deſcripſit homo ille, non ſanctitate minus, quàm doctrina ſummus, ut ob id etiam indicaſſe mihi uideatur, quantum in Roma*na eloquentia potuiſſet, niſi ſe nimis interdum ad audientium aures & menſuram ſubmiſiſſet. Sed adſcribam uerba ipſa* Auguſtini, *idq; paulo prolixius, quoniam cæteris quidem credo uſu euenturum, quod & mihi accidit, ut cum uoluptate mirifica perlegantur.* Ab *hoc (inquit) me reuocat quòd hiſce hauſi oculis penè ſerius, quàm credi poteſt: ſed certè non ſerius, quàm deberet. Cum enim nuper in agro eſſemus* Liguriæ, *noſtri illi adoleſcentes (qui tunc mecum erant ſtudiorum ſuorum gratia) animaduerterunt humi iacentes, in opaco loco reptantem beſtiolam multipedem: longum dico quendam uermiculum, uulgo notus eſt: hoc tamen quod dicam, nunquam in eo expertus eram.* Verſo *nanque ſtylo (quem fortè habebat unus illorum) animal medium percuſſit: tum ambæ partes corporis ab illo uulnere in contraria diſceſſerunt, tanta pedum celeritate, ac nihilò imbecilliore niſu, quàm ſi duo huiuſcemodi animalia forēt. Quo miraculo exterriti, cauſæq; curioſi, ad nos ubi ſimul ego &* Alipius *conſidebamus, alacriter uiuentia fruſta illa detulerūt: neq; nos parum commoti, ea currere in tabula quoquouerſum poterant, cernebamus: atq; unum ipſorū ſtylo tactum contorquebat ſeſe ad doloris locum, nihil ſentiēte altero, ac ſuos alibi motus peragente. Quid plura?* Tentauimus *quatenus id ualeret, atq; uermiculum, imò iam uermiculos, in multas partes concidimus: ita omnes mouebātur, ut niſi à nobis illud factum eſſet, & comparerent uulnera recentia,*

totidem illos ſeparatim natos, ac ſibi quenq; uixiſſe crede remus. hæc Auguſtinus. Vides autem uerſo ſtylo diſſectum fuiſſe animal, hoc eſt, parte eius deletili, qua ſcriptorum quoq; emendatio perficitur. Hinc illud Fabij ad Marcellum, Stylum ipſum non minus agere cùm delet. Qua in re uel Angeli Politiani manibus habenda eſt gratia, à quo ſimilia his aliquando audiuimus.

Quæ ſint Serperaſtra in geniculis puerorũ alligata: & Ariſtotelis uerba in Politicis, ex Varronis ſententia expoſita, CAP. V.

SCribit Ariſtoteles copioſè in Politicis, qua ratione proſpiciendum ſit his hominibus, qui in tenera adhuc ætate uerſentur: quibusq; cibis maximè nutriendi, quò magis coaleſcere poßint, eorumq; uires reddi auctiores atq; ſolidiores. Tum explicat etiam adhibendam diligentiam, ut ambulare infantes doceantur, exemplo uidelicet quorundã populorum, ne membra (ut idẽ inquit Ariſtoteles) in tenera ætate deprauata, ac diſtorta reddantur. Itaq; inſtrumentis ac machinis quibuſdam utuntur, quò puerorũ corpus & ualidius & rectius ſeruetur. Quod ego ob id putaui referendũ: quoniã M. Varro Latina uoce Serperaſtra appellat ea inſtrumẽta, quibus adhuc infantes anniculi ad greſſum ſubrigũtur, & ambulãdo facilius pergunt, ne intorta crura ſint, uel inæquali gradu inambulẽt: nã genu alligare illa Romani cõſueuerunt, ne uaciæ (ut inquit Varro) aut compernes fierẽt. Verba eius hæc ſunt in libris de Latina lingua ad M. Ciceronẽ: Si quis in cõſuetudine ambulãdi factus ſit uacia, aut cõpernis: ſi eũ corrigi nõ cõcedat, nõ ſequitur ut ſtultũ faciãt, qui pueris in geniculis alligant ſerperaſtra, ut eorũ deprauata corrigant crura: cum deculpandus non ſit medicus, qui è longinqua mala con-

ſuetud

ſuetudine ægrum in meliorem traduxit. M. quoque Cice. cùm de ſuis cohortibus agit, in epiſtola ad Pomponiũ ludens, Serperaſtra ſuæ cohortis nominat: niſi fortè nomen hoc foret cohortis: ut legio quæ Alauda, & quæ Rapax diceretur. De Serperaſtris, inquit, cohortis meæ non eſt quod doleas, ipſi enim ſe collegerunt admiratione uitæ integritatis meæ. Sed hoc ex Cicerone conſiderandum melius eſt. Dicta ſunt autem Serperaſtra (ut puto) ab inſerpendo: quoniam infantes ipſi reptare potius & inſerpere, quàm ambulare primùm uidentur. qua figura & Seliquaſtrum dicimus: quod à ſedendo M. Varro paulò incommodius detorquet.

Quid ſit propriè Lychnuchos: & emendata uox in Suetonii hiſtoria: tum Lucretii poëtæ carmen additum. CAP. VI.

DEprauata uox eſt in C. Suetonij codicibus, quam facilè agnoſcēt hi omnes, qui & Græcæ literaturæ haud imperiti omnino ſunt, & uetuſtatis nõ incurioſi: nã uerbũ quod eſt Lychnuchos tam exemptum eſt è uita Iulij Cæſ. quàm è Flauij Domitiani: proq; eo Lychnos inerudite, ac perperam ſubſcripſerũt: cum codices ferè omnes uetuſtiores Lychnuchos retineant. Qua in re nõ minus antiquitati cõcedendũ putamus, quàm autoritati. Ad hunc igitur modum Tranquillus: C. inquit, Cæſarem dictatorem capitoliũ aſcendiſſe, ad lumina elephantis dextra ac ſiniſtra lychnuchos geſtantibus. Et in Domitiano item: Venationes, inquit, & gladiatores noctibus ad lychnuchos exhibuit. Ita enim ueteres & probati codices in Vaticana etiã bibliotheca habent. Neq; eſt aliud Lychnuchus, quàm laterna, quæ Græce φανὸς, aut λύχνη, etſi facē uel lucem quidã interpretãtur. De quibus permulta ſunt in Suidæ collectaneis.

Sed & Pollux ad Commodũ, & Athenæus in Dipnoſophiſtis meminit: tũ multos ad id autores aduocat, ut Alexin, & Ariſtophanem ueteres poëtas: apud quos pro laterna uideatur lychnuchus accipiendus. Et Alexis quidem perlepidè ſic iocatus eſt de lychnucho in fabulis:

Qui primus excogitauit, ut noctu cum lychnucho deambularet,

Is profectò amator aliquis digitorum fuit.

Dictum uerò id uerbum eadem figura, qua Ceruchon, Septruchon, Ophiuchon, & alia eiuſdem generis. Sed & poëta Lucretius nihil aliud nobis inſinuat, quàm iſtos lychnuchos, qui in ædibus nobiliorum uiſerentur, unde lumen ad nocturna conuiuia ſuppeditari poſſet:

Si nõ aurea ſunt (inquit) iuuenum ſimulacra per ædes,
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur:
Nec domus argento fulgens, auroq́; renidet:
Nec citharis reboant laqueata, aurataq́; templa.

Nam & C. Plinius Lychnuchos penſiles nominat: ubi lychnos falsò legebatur: quod Hermolaus fatetur: ex quo etiamnũ Romæ lapis hoc titulo inſculptus: PANTHEI CVM SVIS PARERGEIS, ET CVPIDINES DVO CVM SVIS LYCHNVCHEIS. *Locum uerò Suetonij & Politianus agnouit, uir & ingenio acri, & lectione multiplici excellens. De Xylolychnio autem de Obeliſcolychnio aliàs dictũ à nobis eſt.*

Quid in ueterum nummis ſit, A.A.A.F.F. ac de tribunitia poteſtate ad nummos ſignandos: tum locus ex Decemuiralibus tabulis. CAP. VII.

vide Const. Land. in Num. explic. 12.

IN ueterũ nummis literas quãdoq; eiuſmodi comperias, uix ut ſenſum ſatis poßis colligere ex illis: qualis hæc

inſcrip

inſcriptio alicubi inuenitur: quæ ad Imperij Ro. amplitudinem atq; dignitatem pertinet, A.A.A.F.F. Vrbis autem literis (niſi fortè decipior) id ſignificatur, Aere, argento, auro, flando, feriundo. Quod in quorundam cõmentarijs etiam deprehenditur, in quibus de poteſtate ac uiribus notarum agitur: quẽ ego librũ haud equidẽ Probo Valerio adſcribendum exiſtimo, qui de notis Cæſarianis præter alia multa cõmentarium fecit, quod à Gellio in Atticis refertur. Libuit hanc rem, ob eã præcipuè rationẽ adnotare: quoniã iſtiuſmodi inſcriptio aliter ferè à multis exponitur. Illud autem diu ſeruatũ eſt à S.P.Q.R. ut argẽtũ deuictis gẽtibus dũtaxat imperarent, quod & Plinius Nouocomẽſis teſtatur. Signãdi uerò nummi poteſtas ad ipſos tribunos relata eſt, ſicuti & leges Decẽuirales probant: in quibus uerba ipſa ita ſe habent, ne quis maiorẽ in hoc diligentiam deſideret:

Tribuni ſunto: domi pecuniam publicam cuſtodiunto:
Vincula ſontium ſeruanto, capitalia uindicanto:
Aes, argentũ, aurum'ue publice ſignanto. *Quod ipſum à M. Tullio, & C. Plinio in metallicis approbatur.*

Cic. lib. 7. ep. ad Treb. 104. idem lib. 10. ad Attic. pag.

Qui ſint apud Iureconſultos Directarii, & Dirigere: ac reſtituta in Pãdectis uerior lectio: tum quid apud Græcos Tichobates intelligatur. CAP. VIII.

DIrectarij qui ſint apud Iurecõſultos, ipſi nobis Digeſtorũ libri indicãt: nã & in Vlpiani uerbis poſitũ id eſt, quo loco de ſaccularijs & directarijs mentio habetur: quãquam in uulgatis codicibus, pro Directarijs, Detrectarios ferè inuenias. Quin & hoc idẽ docet alibi Vlp. etſi falſo Diætarij ſcriptũ eſt. Quẽ locũ uiri paulò diligentiores non improbabunt: quãdo & Pandectarum libri ipſi antiquiſſimi, qui Florentiæ ſunt in Martiana bibliotheca, huic ſententiæ aſtipulantur. Verba autem Pauli hæc ſunt: Cùm

de criminibus extraordinarijs agitur, ſacculari qui uetitas artes exercentes, in ſacculos partem ſubducunt, partē ſubtrahunt: item qui directarij appellātur: hoc eſt, hi homines, qui in aliena ſe cœnacula direxerint furandi animo, plus quàm fures puniēdi ſunt. Vtrobiq; autem ridiculus eſt Accurſius: niſi ueniam dare homini malis, quoniam rudi ſeculo, ac prorſus illiterato natus eſt: ſed retineri tamē eius nugas, & hac ætate à noſtris Iureconſultis defendi, qua literæ omnes, ac honeſtiores diſciplinæ, permultū incrementi acceperunt, id ego uix ferendum exiſtimo, ab his præſertim, qui bonarum literarum ſacris initiati, & exculti ſunt. Sed hoc ipſum (dijs iuuantibus) commodius aſſeremus: multa enim in iure ciuili accepta perperam, & ineptè expoſita, ſententias perſæpe afferunt uiolentas, & falſas, quas defendere nemo ipſorum poßit: cum ſint adeo noſtri legulei à Romanis ſtudijs & melioribus diſciplinis abhorrētes. Qui autem Directarios fures iſtos nominarunt, à dirigendo arbitror uocem hanc inflexerunt: quòd in alienam domū ſe dirigere, perinde ſit, atq; ingredi. Eoſdem uerò eſſe directarios quidam dixerunt, qui τοιχοβάται à Græcis uocantur, apud quos frequēs hoc uerbum comperies: tametſi Flauius etiam Vopiſcus hac uoce uſus eſt in libro hiſtoriarum tertio ad Baſſum. De Carino, inquit, & Numeriano AA. memorandum id eſt, quòd ludos po. Romano ſpectaculis ornatos dederunt. Inter alia enim exhibitus eſt τοιχοβάτης, qui per parietem urſo eluſo cucurrit.

De Tertulliani eruditione, ac eius uerba contra Marcionem hæreticum relata: & quomodo Hieronymus ea tranſtulerit. CAP. IX.

Libros aliquot eruditè atq; acriter ſcripſit Septimius Tertullianus contra Marcionem hæreticum: qui Stoicorum

eorum diſciplinam ſecutus, bina principia, binosq́; Deos ponebat, bonum & malum: ſed in his quidem libris Ter*tullianus eleganter interdum & copioſe leuitatis, incōſtantiæ, atq; improbitatis* Marcionem *accuſat: cuiuſmodi ſunt hæc, quæ ob ipſam gratiam orationis* καὶ δύναμιν *uolui ſubſcribere:* Noſter*, inquit,* Marcio Scytha *tetrior,* A*maxobio inſtabilior,* Maſſageta *inhumanior,* Amazonia *audacior,* Nubilo *obſcurior,* Hyeme *frigidior,* Iſtro *fallacior,* Caucaſo *abruptior.* Quem *locum diuus* Hieronymus *(ut alia multa) ſecutus eſt, tranſmutatis quibuſdam uerbis atq; tranſpoſitis, in libro contra* Vigilantium*, quem per antiphraſim* Dormitantium *uocat.*

Mos ueterum de mittenda Imperatorū imagine ad Vrbem: ſiquādo in abſentia crearētur: & quòd ipſi Iudæi nullas imagines Cæſarum recipere uoluerunt. CAP. X.

RElatum in literis eſt, quemadmodum Romani Imperatores cùm hoc nomē, & Auguſtam dignitatem, in abſentia conſequerentur, ſoliti ſunt propriā effigiem ad Vrbem mittere, quò ſeipſos Senatui P.Q.R. facilius inſinuarent. Hoc ego putaui ob eam cauſam obſeruandum, quoniā ante Antoninorum imperium nemini, ut opinor, legitur accidiſſe: permulti autem id effecerunt ſubſequentibus annis, qui ſuam imaginem ad Vrbem miſerunt: quod Ammianus Marcellinus, & Zoſimus hiſtoriæ Ro. autores teſtantur. Nam & Conſtantij Imper. imago recepta in urbem eſt, & item Galerij: quin & Maxentius effigiem ſuam Carthagini deſtinauit, ut ſuo nomini atq; autoritati magis cōciliaret Carthaginienſem populum: quod à copijs & militibus Galerianis prohibitum fuit, renuentibus dignitatem Maxentij fieri ampliorem: ſicut à Zoſimo traditum eſt. Illud autem minimè omittam, quemadmodum C. Cæſar

cùm Iudæis populis imperaſſet, ut eius effigiem templo reciperent, nullis rationibus adduci potuerunt, ut hoc perficerent, ſed arma potius ſumpſerũt, quàm ut illud animo Cæſaris cõcederẽt. Seruatũ eſt enim à Iudæis magna religione, ut nullam prorſus imaginẽ, aut ſimulacrũ in tẽplis haberent, ſed unum duntaxat Deũ mente ipſa cõcipiẽtes colere cõſuerũt: quod Aegyptij cõtemnẽtes, uarias ac multiplices animaliũ formas pro dijs habuerunt. Itaq; ſic Tacitus Cornelius de Iudæis: Vnũ, inquit, numen ſola mente intelligunt: profanos credunt, qui Deûm imagines mortalibus materijs in ſpecies hominũ effingãt: ſolum illud & æternum, neq; mutabile, neq; interiturum. Nulla igitur ſimulacra ſuis urbibus, nedum templis ſunt: non regibus hæc adulatio, non Cæſaribus honor. Neq; illud quidem ignoratur, morem fuiſſe Ro. Imperatoribus, ſuas quoq; imagines in templis adorandas apponere: quod à Septimio Tertulliano magnis conuicijs accuſatur, atq; exibilatur.

Qui ſint apud Aelium Lampridium Bene naſati homines, ac de Imperatoris Antonini Heliogabali flagitioſa & infanda libidine. CAP. XI.

NOn committam, quò minus apud Aelium Lampridium exponamus, quinam ſint homines benè naſati in uita Antonini Heliogabali Imperatoris, qui Bene naſatos homines frequenter appellare conſueuit, cum mutoniatos, beneq; mentulatos ſignificabat. Quod equidem propterea cenſui adnotandum, ut eorum inſcitiæ ac ineptijs occurratur, qui Benè uaſatos improbiſſimè & legunt, & exponunt. Flauius certè Blondus Naſatos homines apud Lampridium pro his inſcitiſſimè accipit, qui admodum dites, & opulenti forent. Nemini autem non conſtat, Antoninum quidem Heliogabalum in tota uita

uita fuiſſe tam extremi luxus, ac nefandæ libidinis, ut potius ſeipſum naturæ portentum, quàm Romanum Imperatorem *probaret. Inter alia enim uitæ ſcelera atq; flagitia, lenones, meretrices, exoletos, ac ſubactores propè innumeros collegit, illisq; naſatos homines adiecit: hoc eſt (ut* Lampridius *etiam notauit) uiriliores: quoniã illis* Heliogabalus *ad libidinem & flagitium ſceleſtiſsimè utebatur.* Quocirca *ſic* Lampridius *ad* Conſtantinum Imper. *de prodigioſa eius libidine:* Quis *ferre poſſet, inquit, principem per cuncta caua corporis libidinem recipientem, cùm ne beluam quidem talem quiſquam ferat?* Romæ *deniq; nihil egit aliud, niſi ut emiſſarios haberet, qui ei bene naſatos perquirerent, eosq; ad aulam perducerent, ut eorum conditionibus frui poſſet. Sed hanc ipſam uocem ſæpius apud eundem comperies: facilè ut appareat, quantum hi homines incurrant, qui ſunt in legendis, penſandisq; autoribus oſcitantes, atque ſegniores. Nam &* Maioris *peculij eoſdem uocat: quoniam uiriliores ferè uiderentur: unde & prouerbium uulgò detritum, de naſatorum peculio.*

De Architæ Columba uolatili ex mechanica eius diſciplina: ac de Boëthii philoſophi pari ingenio & doctrina, ad mechanica quædam miranda efficienda, ex Caſsiodori Variis. CAP. XII.

P*Ermultum laudatur in ueterũ commentarijs Architæ* T*arentini eruditio & ingenium.* Nam & Plato *Philoſophus eidem Architæ plurimum conceſsit: cuius merito factum exiſtimatur, uti* Plato *idem à* Tyranno Dionyſio *ſeruaretur.* In *mechanicis uerò magnopere Architas præſtitit: ſic ut eius quoque columbam ligneam ponduſculis quibuſdam inſtructam, mirifico'que artificio fabrefactam uolit*

uolitaſſe ſcribant cum alij autores, tum Phauorinus: qui ut egregiè uir doctus eam celebrauit, ſicuti legitur in Atticis commentarijs. Id ego cùm diligentius conſiderarem, offendi conſimile exemplum de Boëthio philoſopho; quod ab Aurelio Caßiodoro relatum eſt in Variarum libris. Is enim Caßiodorus cùm ad eundem Boëthium ſcriberet, ſimulacra eiuſmodi atque mechanica opera libramentis adhibitis, ſummóque ingenio excogitata ab eo & confecta affirmat: ut aues deuolantes, & angues exibilantes. Et hercle tam magno ingenio fuit Boëthius, tamq́; multiplici eruditione, ut facilè ad id credendum animum inducam, aſſerente hoc maximè Caßiodoro, qui fuiſſe traditur Regis Theoderici à ſecretis. Sed apponenda ſunt eius uerba ex Varijs, quò facilius atque cumulatius hoc totum pernoſcatur. Tibi (inquit) ardua cognoſſe, & miracula mōſtrare propoſitum eſt: tuæ artis ingenio metalla mugiūt: Diomedes in ære grauius buccinatur: æneus anguis inſibilat: aues ſimulatæ ſunt: & quæ uocem propriam neſciunt habere, dulcedinem cantilenæ probantur emittere. Parua de illo referimus, cui cælum imitari fas eſt. Hæc in Varijs Caßiodorus.

Mirādum, & adynaton uideri, quod à Ioſepho traditur de Alexandro Macedone: ut huic perinde ac Moſi mare Pamphylicum patuerit: cum transfretaret in Perſas cum exercitu. CAP. XIII.

DE Alexandro Macedone, eiuſq́; maximis & feliciſſimis geſtis, permulta & uaria apud ueteres ſcribuntur: ſed quod in Ioſephi hiſtoria compertum eſt, id omnino uidetur maximè mirum, penéq́; incredendum: cùm nemo alter ex antiquis (quod equidem legerim) talia de Alexandro retulerit. Ioſephus uerò (quem Iudæorum uernaculum

culum appellat Tertullianus) cum omnium Iudæorum hiſtoriam libris x x. *complexus ſit, de Moſe, eiuſq; uita & geſtis eadem propemodum refert, quæ & in ſacra hiſtoria habentur, & apud Philonē magna ex parte repetuntur. Quo autem loco inquit, cæleſti conſilio, ac diuina poteſtate permiſſum, ut Moſes uirga accepta mare Aegyptiū diuiſerit, quò Hebræorum copijs atque militi peruium iter fieret, & expeditio facilior: tantundem, inquit Ioſephus, de Alexandri Macedonis militibus ſcriptum fuiſſe Regem Pamphylico mari imperaſſe, cumq; uniuerſo exercitu transfretaſſe, diſiuncto ac diuiſo mari, ut inuadens Perſiam uictoria potiretur, deuictis atq; ſubactis populis. Quod equidem conſiderandū diligentius exiſtimo, ac maturo iudicio expendendum. Siquidē miracula illa Moſis, & inſignia facinora minimè debent Alexandri geſtis cōparari, ab his præſertim uiris, qui in præſidio Chriſtianæ militiæ à noſtris collocentur. Neq; mirari admodum oportet, ſi pro loquaciſſimo homine Tacitus Cornelius tantopere à noſtris inceſſitur: quādo Iudæos ipſos dixerit ſuperſtitioni obnoxios, religioni aduerſos, atq; ad omnem libidinem proiectiſſimos: cùm & illi ſua inſignia & admiranda facinora Græculorum commentis, atq; mendacijs comparent: quorum ingenioſa improbitas (ut autores conueniunt) nihil non audet in hiſtoria: ſic ut mendaciorum parentes ueteri prouerbio Græci cenſeantur.*

Aureliani Imperatoris epiſtola ad Zenobiam Palmyrenorum Reginam: & eius reſponſum, quàm alto, & generoſo animo ad eundem ſit redditum. CAP. XIIII.

T*Enent me commentaria quædam Græca, in quibus de Amalaſiunta, de Zenobia, & Mammea agitur: quæ omnes & egregio quidem animo, & conſilio non uulgari*

præſtit

præſtiterũt. Itaq; *magna uoluptate,ſicubi incidit, ea adno tamus in his commentarijs,quæ memoria digna ſunt:quale hoc eſt,de* Zenobia *Palmyrenorum* Regina,*quæ tam generoſi ſpiritus fuerit, ut* Aureliani Aug.Imper. *minas & dignitatem prorſus cõtemneret.Sed apponã utriuſq; epiſtolam, ne quid hac in parte poßit deſiderari.* Aurelianus Aug.Imper.Roma.*orbis,& receptor orientis,*Zenobiæ S. Sponte *facere debuiſti id, quod meis literis nunc iubetur.* Deditionem *præcipio tibi impunitate uitæ propoſita,ita ut illic* Zenobia *cum tuis agas uitam, ubi te ex ſenatus ampliſsimi ſententia collocauero: gemmas,argentum, aurum,ſericum,equos,camelos,in ærarium* Romanũ *conferas:*Palmyrenis *ius ſuum ſeruabitur.* Ad *hæc autẽ ita reſponſum eſt:* Zenobia *regina oriẽtis* Aureliano Aug. S.

Nemo *adhuc, præter te, quod poſcis literis petijt: uirtute faciendum eſt, quicquid in rebus bellicis gerendum.* Deditionem *mei petis,quaſi neſcias,* Cleopatram Reginã *perire maluiſſe,quàm dedititiam in qualibet uiuere dignitate.* Nobis Perſarum *auxilia non deſunt, quæ iam ſperamus.*Pro *nobis ſunt* Saraceni,*pro nobis* Armenij.Latrones Syrij *exercitum tuum* Aureliane *uicerũt.*Quòd *ſi illa uenerit manus,quæ undiq; ſperatur,pones profectò ſupercilium,quo mihi nunc deditionem,quaſi omnifariam uictor, imperas.*Has *autem epiſtolas qui legere apud autores uelit:is* Flauium Vopiſcum *adeat,in libro ad* Baſſum *primo, de* Imperatorum *geſtis.*

Vnde rerum principia atq; effectus in uita exiſtãt: & quomodo Aſtrologi,Phyſici, atq; Theologi inter ſe diſſentiant. CAP. XV.

NOtandum *& illud exiſtimo,quod ab* Aurelio Auguſtino *ſcribitur de his commodis,atq; incõmodis, quæ in uita*

in uita ipſa mortalium eueniunt: quo pacto in tam uaria, multipliciq; rerum fortuna pro diſciplinarũ decretis, principia atq; effectus habeantur. Aſtrologi (inquit) & hi qui Chaldæi uocantur, omnes morbos, atq; calamitates, ſideribus ac cælo adſcribũt. Philoſophi autem, phyſici, & medici, hæc eadem, aliaq; ſimilia ad naturæ uires, & maieſtatem referunt. Theologi uerò uni Deo, eiuſq; poteſtati, quã imperare omnibus, & regere omnia meritò exiſtimamus. Hæc Auguſtinus. In quo tamen imprudentiæ ac mendacij omnes illos accuſat, qui non omnia ad unius Dei poteſtatem, atq; numen referunt. Quod ipſum & Origenes copioſe perſequitur in libris, quos de Rerum principijs compoſuit.

Qui ſit morbus Tonſillarum: & in qua maximè parte corporis: qualiq; origine dicantur Tonſillæ. CAP. XVI.

IN commẽtarijs medicorum inuenio & illa remedia eſſe relata, quæ ad tonſillas pertinent. Quo loco non minus partem faucium debemus accipere, quàm morbum ipſum qui fauces occupat. Itaq; Cor. Celſus de Tonſillarum curatione in hunc modum ſcribit: Si tonſillæ ſine exulceratione ſunt, ac per inflammationem intumuerunt, caput uelandum eſt extrinſecus, iſq; locus uapore calido fouendus: multa ambulatione utendum, caput in lecto ſublime habendum, gargarizandumq; ex reprimẽtibus. Radix quoq; ea (quam dulcem appellant) contuſa, & in paſſo, mulſo'ue decocta idem præſtat. Tum medicamina alia ſubijcit, quæ breuitati ſtudentes omittimus: cùm plura à Claudio Galeno, alijsq; medicis de eodem morbo referantur. Eſt autem hoc uerbum per diminutionem dictum, ſicuti à Pompeio grammatico ſeruatum eſt ex Ver. Flacci comment

mentarijs. Tolles, inquit, pro tumore faucium accipitur: quem per diminutionem Tonſillas uocamus. Ariſtoteles uerò, & alij complures apud Græcos Pariſthmia, & Antiades uocarunt. Inflammantur enim partes ſecundum fauces abſceſsibus hulceroſis. Sed & M. Cicero palatum ac tonſillas nominat: cùm de hominis partibus diſputat. C. Plinius tonſillas in homine conſtituit, in ſue glãdulas: quo loco diſciplinam anatomicen explicat. Quod à nobis ob id repetitum eſt, ut quorundam imperitiam deuitemus, qui de hoc morbo inſcitè atq; ineptè uerba habuerũt. Neq; illud ignoratur, quòd & Tonſas, Tonſillasq; pro remis ueteres acceperunt: ut Accius poëta, Ennius, atq; alij: ex quo illud uulgatum ex Ennianis Annalibus:

Pone petunt exin referunt ad pectora tonſas. Et item:
Tonſillas rapiunt, configunt littus aduncas.

PETRI CRINITI DE HONESTA DISCIPLINA LIBER XVIII.

De Hormiſda Perſarum principe: & quo aſtu atq; commento è cuſtodia ſit liberatus ab uxore. CAP. I.

LIBET *exemplum de Hormiſdæ fortuna, uiri ſummi, referre, qui ex familia Perſarum regia fuit, ſicuti & Zoſimus, & Marcellinus, alijq; cõmemorant. Hic igitur Hormiſda in colle quodam relegatus magno ſtudio cuſtodiebatur à Perſis, qui fratrem illius minorem natu contra legem in regno maluerunt. Euenit autem*

autem ut Hormiſdæ uxor tale cõmentũ excogitaret, quò uirum ſuũ facilius poſſet ex uinculis eximere. Itaq; piſcem eximia magnitudine ad illum mittit, inq; eius alueo limam ferream recondit, ac ſimul fidiſsimo eunucho mandat, ne quo præſente piſcem illũ comedat: tum eo utatur, quod in uentre inuenerit. Camelos quoq; uino & cibis onuſtos cuſtodibus mittit. Ille rei compos ſtrenuè hoc facinus peragit, ac ſumpta ibidem eunuchi ueſte, per medios cuſtodes euaſit incolumis. Neq; me autem latet, alios quoq; ſimilia quædam effeciſſe: ſed hoc ipſum de Rege Hormiſda non putaui omittendũ, de quo alibi tamen complura retulimus.

Vergilii carmen emendatum contra quorundam inſcitiam: *Furit intus aquai.* ex Quintiliano & aliis autoribus. CAPVT II.

FAbius Quintilianus libro Inſtitutionũ primo ad Marcellum Victoriũ, Vnde pictai ueſtis (inquit) et aquai, Vergilius doctiſsimus uetuſtatis inſeruit. Sed illud Aquai tulerunt è nouis codicibus indiligentes, imprudenteſq; librarij, proq; eo ſubdiderunt, Aulai: cùm ueteres omnino codices, & ille in primis, quẽ ex Gallia Poggius in Italiã aduexit, Aquai retineat. Fuit autẽ cauſa librarijs adulterinam uocem pro uera ſubijciendi, quòd nuſquam apud Vergilium legerãt Aquai: cùm Aulai, & Pictai legiſſent:

Aulai in medio libabant pocula Bacchi. Et alibi:

Diues opum, diues pictai ueſtis & auri.

Sed ego cogitans, non ab re factum eſſe, ut in eandem lectionem meliuſculæ fidei codices conſpirarẽt: cœpi curioſius indagare, an uſquam apud Vergilium potuerit eſſe aliquando hæc uox. Nec enim pauca quorundam inſcitia, uel immutata hactenus, uel detracta adnotauimus. Inueniſſe autem mihi uideor, uel in Seruianis quidem commenta-

rijs id ipſum, ut nihil prӕterea dubitari debeat. Verſus igitur Vergiliani ſic in libro Aeneidos ſeptimo leguntur:

Sæuit amor ferri, & ſcelerata inſania belli:
Ira ſuper: magno ueluti cum flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni:
Exultantq; æſtu latices: furit intus aquæ uis:
Fumidus atq; altè ſpumis exuberat amnis.

Quo autem loco legimus Aquæ uis: legendum eſt Aquai, ad hunc modum:

-Furit intus aquai
Fumidus atq; altè ſpumis exuberat amnis.

Cuius me lectionis Honoratus Seruius admonuit, qui diæreſin eſſe hic factam dicit. Quòd ſi quis codices Seruianos paulò meliores nactus fuerit, facilè in his Aquai comperiet. Nam & in peruulgatis ferè ſic habetur: Hanc diæreſin Tucca & Varus fecerunt, Nam Vergilius aliter ſcripſit. Quæ enim hoc loco fit diæreſis, niſi illud Aquai reſtituatur? Quin & hoc ipſum in Perſiano interprete (qui Cornutus dicitur) inuenias, cum Ennianum hoc exponit:

Lunai portum pretium eſt cognoſcere ciues.

Lunai (inquit) dictum eſt, ſecundum antiquam declinationem, ſicuti Vergilius, Furit intus aquai. Quod etiam Benedictus Philologus (cum de Vergiliana emendatione ad eum ſcriberem) comprobauit, uir unus ætate noſtra, qui de omni antiquitate ſit optimè meritus, cùm in ea illuſtranda atque excolenda aſſiduo ſtudio, ac mirifica diligentia incumbat.

Dictũ Demoſthenis de ſua fuga, ac uerba Tertulliani expoſita: & quo pacto Cicero & Demoſthenes in propriis cauſis maximè degeneres, ac timidi fuerint. CAP. III.

Notum

NOtum eſt, & in cõmentarijs celebratum Demoſthenis oratoris dictum de ſua ipſius deſidia: Nam cùm is paßim pro ignauo & inerti accuſaretur, ut qui apud Chæroneam in bello ſegniorem ſe geßit, & fuga ſalutem ſibi quæſiuit: pereleganti hoc uerſiculo reſpondit, ſuisq; accuſatoribus illuſit:

Ἀνὴρ ὁ (inquit) φεύγων, καὶ πάλιν μαχήσεται.

Quod à me ſeruatum eſt, ut Florentis Tertulliani uerba exponeremus, qui ſentẽtiam hanc eruditè (ut alia multa) mutuatus eſt, cùm de Rutilio uiro ſanctißimo loqueretur, in libro quẽ de perſecutione ad Scapulam compoſuit. Verba eius hæc ſunt: Sed omißis quidem diuinis exercitationibus, illum magis Græcum uerſiculũ ſecularis ſcientiæ ſibi adhibent: Qui fugiebat, rurſus ibi præliabitur, ut & rurſus forſitan fugiat. In quo facilè apparet, quid ipſe Tertullianus uir egregiè doctus inſinuet. Re autem uera Demoſthenes pro ignauo, & maximè timido accuſatus eſt: ſiquidem uel in propria cauſa dicturus, prius traditur aufugiſſe, quàm in iudiciũ deuenerit. Quod etiã in M. Cicerone turpius, & indignius uiſum eſt, qui cùm in aliorũ cauſis nemini prorſus concederet: in ſua tamen mirũ quàm timidum ſe, ac pauidum præſtiterit: ſicuti cum à Clodio in iudicium uocatus eſt, quòd is Lentulum, & Cethegum ante ſententiam à Senatu prolatam ſupplicio affeciſſet. Tunc enim non uili modò & ſordida ueſte indutus, ſed ſquallidus, & plorabundus, familiares, amicos, atq; notos ſupplex adijt, obſecrãs, atq; obteſtans omnes: ut riſum magis, quàm commiſerationem de ſe concitauerit. Quod Appianus Alexandrinus in Romana hiſtoria refert.

Horatii poëtæ uerſus expoſiti cõtra aliorum ſententiam de Attæ fabulis, cum inquit:

Recte nec ne crocum, floresq; perambulet Attæ Fabula. Ac de croco in ſcenis expoſitum. CAP. IIII.

HOratij Flacci uerſus hi ſunt in epiſtola ad Octauium Auguſtũ, quo loco de Romanis poëtis iudiciũ facit:

Recte nec'ne crocum, floresq; perambulet Attæ
Fabula, ſi dubitem, clament periiſſe pudorem
Cuncti penè patres: ea cùm reprehendere coner,
Quæ grauis Aeſopus, quæ doctus Roſcius egit.

In his ego uerſibus cum aliquando interpretum commentarios deſiderarem, legi apud eos deridicula quædam, & planè nugas: ſiquidem fabulam dicũt ab Atta ſcriptam, in qua de floribus ageretur: ceu officium poëtæ comici ſit, de floribus ſcribere. Neque hæc ullo quidem autore traduntur, quo nihil poteſt eſſe in bonis diſciplinis iniquius, aut peſtilentius. Quin illud magis fuerat explicandum, quiſnam hic Atta, aut quid in ſcena crocus, et flores. Quæ cum paulò diligentius penſitarem, haud ab re futurum putaui, ſi Horatianum ſenſum exponerẽ. Conſtat igitur Attam ipſum comœdiarum autorem fuiſſe haud incelebrem, ut in poëtis diximus: ex quo inquit Horatius, Si uelim nũc Attæ fabulas (ut critici ſolent) reprehẽdere, quòd in ſcenam uix afferri debeant: omnes me inſcitiæ, atque imprudentiæ arguent. Videbor enim addubitare, an ſatis in ſcena ſuas parteis abſolueret: hoc eſt, crocum & flores perambulare. quoniam conſuetudo apud ueteres fuit, uti cùm fabulæ agerentur, flores ibidem, aliaq; odoramenta inſpergerentur. Hinc Lucretianum illud in libro ad Memm. II.

Et cum ſcena croco Cilici perfuſa recens eſt:
Araq; panchæos exhalat propter odores.

Nam & P. quoq; Vergilius idem intellexit: cum in Georgicis dixerit, ex Tmolo croceos mitti odores: quo loco

Seruiana

Seruiana expoſitio ut ineptior, atq; indoctior iure inceſſitur. Iam & Hadrianus Imperator in Traiani Auguſti honorem balſama & crocum per gradus theatri fluere iuſſit: quod Aelius Spartianus ad Cæſarem Diocletianũ commemorat. Neq; ſcenam ipſam duntaxat, quæ in theatro erat, uarijs floribus ornabant: ſed & menſas etiam. Antoninus quidem Heliogabalus, qui naturæ portẽtum dici poteſt, cùm uiros ſummos inuitaſſet ad prandiũ, menſam croco ſtruebat, ſe fœnum, dicens, pro eorum dignitate exhibere. Sed nolo hac in re impendio longius uagari, ne ambitioni potius, quàm autoritati uideamur conceſſiſſe. Nam de re hac & Plinius Nouocomenſis, & Suetonius Tranquillus egerunt: ut poëtas mittamus. Hinc illud etiam peruulgatum:

Pulpita ſolennes non oluere crocos.

Quid apud ueteres Muginari ſignificet: & quomodo eá uoce utatur Cicero: & quid item ſit apud Varronem ex prouerbio, min facere. CAP. V.

Reprehendi uideo à quibuſdam uerbum hoc quod eſt Muginari, quaſi aſperum & minus Latinum: uel, ut alij dixerunt, obſcurũ nimis, & inſolens: quod ego ferendum non puto, ne illa omnia pro abſurdis, ac plebeis ſtatim reijciamus, quæ cùm ueterum uſus cõcedit, tum autoritas doctiorum defendit. Nec enim Lucilius tantùm in ſatyris hac uoce uſus eſt: ſed etiam M. Cicero. Poëta uerò Lucilius ſic ad Attam:

Muginamur, (inquit) molimur, ſubducimur Atta.

Quod ipſum alibi apud eundem ſeruatum eſt, ut Marcellus grammaticus notauit in cõmentario de proprietate ſermonis. Sed & M. Cicero (qui unus omnium Romanè loquutus eſt) minimè ab hoc uerbo abſtinuit, quando in epi=

ſtola ad Pomponium Atticum *ſic ſcribat:* De Ocella,*dum tu muginaris,neque mihi reſcribis,cepi conſilium domeſticum.*Neq; *præterea defuerunt,qui in* Plinij *præfatione ad* Imperatorem Veſpaſianum *ita legant:*Dum *iſta(ut ait* M.Varro)*muginamur,pluribus certe horis uiuimus.*Feſtus *quoq;* Pompeius *in hoc inquit uerbo accipiẽdum,cùm quid molimur,& quaſi tardius conamur. Eſt enim propè ac* Muſsitare, & Min *facere: ſicuti à* Varrone *relatum eſt: Quin min facere inquit illos, qui uix proloqui audeant: ſed ſummuſſando hæſitantes in aliquo apparent: ex quo prouerbium contra ſubuerentes. Quocirca ſic poëta* Ennius *in* Roma.*Annalibus:*

Quod minimum eſt: neq; (ut aiunt)min facere audent.

Quod ita Publius Vergilius *imitando emolliuit:*

Quid fortuna ferat populi:ſed dicere muſſat.

Qui ſint propriè milites Aerediruti apud poëtam Auſonium: ac eiuſdem uerba in epiſtola explicata. CAP. VI.

AVſonius Gallus *uerbo utitur, quod eſt* Aeredirutus, *in epiſtola ad* Paulinum *ſuper ludicro opere,quod ab eo* Centonis *nomine inſcribitur:*Et *quia,inquit, ſub imperante metu merui,procedere mihi inter frequentes ſtipendium iubebis:finaliter æredirutum facies:ut cumulo Carminis in fiſcum ſuum redacto, redeant uerſus unde uenerunt.*Hactenus Auſonius.S*ciendum uerò,quòd* Aerediruti *milites eiuſmodi appellati ſunt, quibus propter ignominiam ſtipendium ſubtrahatur.* Iocatur enim Auſonius *de uerſibus* Vergilianis,*quòd ſparſos,laceratosq; paßim collegerit,& in unum ueluti opus contexuerit,ut ex alieno, ſuum poëma factum ſit.* Nam *ſi carmen, inquit, redeat unde uenerit, haudquaquam ſtrenuus,& frequens in militia haberi potero:proindeq; me potius inertem,& æredirutum*

dirutum dixeris: neque mihi ſtipendium aliquod uelut aſſiduo poterit aßignari. Varro autem in libris de uita patrum, Stipendium, inquit, appellatum eſt quod æs militi ſemeſtre, aut annuum dabatur: cui uerò datum non ſit, is propter ignominiam æredirutus erat: quod & Nonius Marcellus in libro de doctorum indagine notauit. Nam et Verrius Flaccus eſt autor, æs militum, qui ob ignominiam mißionem habuiſſent, non in militiæ ſacculum, ſed in fiſcum mitti ſolitum.

Quo pacto Varronis uerba in libro de agricultura emendari oporteat: & quo ſenſu accipienda ſint. CAP. VII.

P*Ermulti olim quæſierunt, quænam in dicendo figura illa ſit, qua Terentius Varro in principio libri de re ruſtica ad uxorem Fundaniam eſt uſus: Potius eſſem conſequutus Fundania, & commodius, ſi tibi hæc ſcriberem, quæ nunc ut potero exponam. Ex ijs autem uerbis nulla quidem ſententia elici poteſt, digna Marci Varronis eruditione, quem Terentianus undecunq; doctißimum uocat. Sed ego antiquißimum è Marciana bibliotheca codicem nactus, quæ Florentiæ admodum nobilis eſt, inuenio ferè ad hunc modum: Otius eſſem conſecutus Fundania, commodius hæc ſcriberem tibi. quæ tamen nõ nihil etiam ſunt interpollata. Quòd ſi liceat in his tenebris quæ ſentiam reſpondere: haud aliter à Varrone crediderim ſcriptũ, quàm in hunc modũ: Otium ſi eſſem conſequutus Fundania, commodius tibi hæc ſcriberem, quæ nunc ut potero exponam. Nam illud, quod aliquot habent codices, Otius eſſem: deprauatum, uiolatumq́; improbitate ſcriptorũ eſt: quorum & uelocitas plerunq;, & inſcitia permultum obfuit bonis autoribus. Quanquàm & hoc apud ueteres quoq; uſitatum, ueluti in Plautinis adhuc, Terentianisq; fabulis*

conſpicitur,ut uocales adeo literas abijcerent: quò ſit cre dendum facilius,lectionem illam,quam reſtituimus, genui nam ac propriam eſſe:nam & cõſonanteis interdum literas pari licentia in prolatione omittebant: quod & Marcus Tullius aſſerit, & grammatici paßim factitatum affirmant.Lectio uerò hæc,quam & fidei & uetuſtatis merito intromittimus, quantopere ſit à ſtudioſis approbanda, teſtis erit mihi & Mainardus Ioannes uir diligens, & in bonis literis admodum doctus, qui eam pro uerißima tuetur, & aſſerit. Quòd autem Otium & Negotium per t, literam malim ſcribere, quàm per c,mouent ueterum elogia, & inſcriptiones, in æreis & marmoreis monumentis: ut illud Romæ uulgatũ & peruetuſtum, ARGENTARII ET NEGOTIANTES BOARII HVIVS LOCI.

Accii poëtæ uerſus apud Apuleium recogniti:& quo pacto mutuatus ſit illos ex Acciana tragœdia. CAP. VIII.

LVcius Apuleius in oratione ad Seuerianum Proconſulem Aphricæ uerſus Accianos mutuatus eſt: quo loco de Hippia,eiuſq; multiplici ingenio,ac doctrina agit. Sed eos tamen uerſus,non cuiuſq; eſt agnoſcere: quoniam nulla ibi mentio ſit,uel carmen id eſſe,uel ad aliquem ſaltem poëtarum referẽdum.Sic enim inquit Apuleius:Vno ſolatio freta eſt urbs exempli tui, quòd qui legatus mittitur, proconſul ad nos citò reuerſus eſt.Sol qui micantem candido curru atq; equis flammam citatis feruido ardore explicas:itemq; luminis eius Luna diſcipula.In his autẽ interpoſiti ſunt uerſiculi ſenarij, qui diligentia noſtra facilè autorem ſuum recognoſcent,cùm ex Accij tragœdijs ab Apuleio aſſumpti ſint.Nã & Priſcianus non contemnendus autor, pro Accianis eos affert in libro de metris comicis:

tum

tum in Phœniſsis ab Accio ita ſcriptum tradit:

Sol qui micantem candido curru, atq; equis
Flammam citatis feruido ardore explicas:
Quiq́; natum aduerſo augurio & inimico omine
Thebis radiatum lumen oſtendis tuum.

Apuleius autem non modò ad ipſum ſolem ſe conuertit: ſed ad cæteros errones, ut uerbo utar Nigidiano: *Sol, inquit, & Luna, necnon quinq; cæteræ uagantium poteſtates: Iouis benefica, Veneris uoluptifica, pernix Mercurij, perniciosa Saturni, Martis ignita.*

Egregiè factum à rege Alfonſo in legenda Liuii hiſtoria contra imperium medicorum: & de ſimultate inter eum, & Coſmam Medicen. CAP. IX.

MInus indignum fore putamus, neq; improbandum ab ijs, qui paulò humaniores ſunt, ſi & eorũ exempla in literas referamus, quibus maiores noſtri etiam uiuentibus plurimum conceſſerunt. Solent enim quidam ſic in omnibus antiquitatem admirari, ut ingenium, resq́; geſtas iuniorum prorſus deſpiciant. Sed ætate quidem ſuperiori extiterunt uiri aliquot magno animo, & egregia prudentia, cuiuſmodi habiti ſunt, Alfonſus rex Neapolitanus, Frãciſcus Sfortia, Othomanus Turcarum princeps, & Coſmas Medices: de quibus, ſi quando incidit, nonnulla à nobis relata ſunt. Sed illud celebre Alfonſi regis de Liuiana hiſtoria uiſum eſt, quod hoc loco legeretur: nã cùm inter Coſmam Medicen, maximæ autoritatis uirum, & Alfonſum regem ſuborta ſimultas crederetur, miſit muneri Alfonſo Coſmas T. Liuij commentarios: librum quidem, ut par eſt, quàm ornatiſsimum: quoniam rex idem Liuianæ hiſtoriæ maximè fuit ſtudioſus. Id autẽ cùm medici regis, qui aderant, intelligerent, ſtatim Alfonſo imperant, ut cau-

tim agat cum Florentino ingenio, neq; ullo modo Liuium attingat: librum illum ab hoſte miſſum, in eoq; uenenum occultari poſſe, atq; inter legendum contrahi. Quibus auditis, Alfonſus attentior factus eſt, quaſi aſſentiri monentibus uideretur. Sed ecce interim Liuianum opus in medium affertur: quod ubi rex cœpit aſpicere, nolentibus medicis aperuit, legit, euoluit: ſimulq; (ut homo ſummi ſpiritus) Ineptire, inquit, deſinite: nam regis animus haud priuati cuiuſquam regitur arbitrio. Nec enim de nihilo dicebat Homerus, ſub Iouis clypeo, ac patrocinio uerſari principes. Itaq; Ioannes Romanus Pontifex in epiſtola ad Imperatorem Iuſtinianum uetus illud ex hiſtoria ſacra mutuatus eſt, Cor Regis in manu Dei.

M. Ciceronis uerba expoſita de L. Tubulo ſacrilego, & Luciliani uerſus additi de eodem: quàm acri carmine Romanos ciues Lucilius exagitarit. CAP. X.

MArci Ciceronis *uerba ſunt in* V. *de finibus libro: Quis* P. *Numitorem, Fregellanum proditorem (quanquàm reipublicæ noſtræ profuit) non odit? Quis urbis conſeruatorẽ Codrũ, Quis Erichthei filias non maximè laudat? Cui Tubuli nomen odio non eſt? Quis Ariſtidem mortuum non diligit? In his autem uerbis à pleriſq;, ut uideo, ignoratur, quiſnam fuerit hic Tubulus, aut qua improbitate notatus, ut eſſe odio apud omnes debeat. Sciendum igitur, L. Tubulũ fuiſſe in Luciliana ætate hominem multis facinoribus, ac flagitijs inſignem: qui præter alia multa rapinator impius, atq; ſacrilegus eſt appellatus, & à poeta Lucilio amarulento carmine proſciſſus. Quod & Cicero idem in libris de natura deorum inſinuat: quo loco de Abderite Protagora, qui* ἄθεος *dictus, eiuſq; libris publicè combuſtis diſſerit. Quid (inquit) de ſacrilegis, quid de*

de impijs periuriſq́; dicemus? Tubulus ſi Lucius unquam,

Si Lupus, aut Carbo, aut Neptuni filius (Vt *Lucilius refert) putaſſet eſſe deos, tã periurus, aut impurus fuiſſet? Quin & alibi accuſatum inquit eundem in cauſa peculatus, & quòd in re iudicandi pecuniam dolo malo ceperit.* Et *in oratione pro* M. *Scauro audaciſsimum hunc, atq; ſceleratiſsimum uocauit.* Quocirca *ſic* Pedianus Aſconius. L. *hic* Tubulus *prætorius fuit, ætate patrum* Ciceronis. *Is propter multa flagitia cum de exilio accerſitus eſſet, ne in carcere necaretur, uenenum bibit.* Lucilius *uerò Satyrarum autor, non* Tubulum *modò, ſed* Mutium, Lupum, Carbonem, *ac* Lapatum *multis uerſibus eſt acerrimè inſectatus.* Ex *quo illud:*

–Secuit Lucilius urbem,

Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis.

Quanta ſæuitia fuerit Auidius Caſsius, ac de ſupplicio illius ad necandos homines per fumum: tum de his etiam, qui fumos uenderent, non inelegans obſeruatio. CAP. XI.

INter *cætera exempla ſæuitiæ, atq; crudelitatis, Auidij Caßij nomen atq; ingenium relatum eſt: quando & hunc ipſum nonnulli cruoris cupidum, & alterum Catilinam uocarunt. Sed hoc unum ſupplicij genus ab eo excogitatum, libitũ mihi eſt adnotare: ne tanta ſæuientis animi feritas atq; atrocitas non conſideretur.* Is *igitur* Auidius *trabem ſeu ſtipitem longitudine* L X X X. *uel* C. *pedum è materia curabat deligi, tum à ſummo uſq; ad infirmas parteis noxios alligabat, eosq́; in altum erectos incendi, atq; concremari uolebat: ſic ut multos incendio, alios fumi cruciatu necaret: quod à* Vulcatio *ſcriptum eſt ad*

Augu.

Augu. Diocletianum. Alexander autem Seuerus fumo eos necari imperabat, qui fucum facerent, & in amicorum cauſis, atq; officijs fumum uenderent. Itaq; Turinum fami liaritate ſibi coniunctũ, & quòd improbius Imperatorem uenderet, in foro tranſitorio ad ſtipitem alligatum, fumi cruciatu extinxit: addito per præconẽ elogio, Fumo pereat, qui fumum uendidit. Hi enim homines fumum uendere dicuntur, qui in officijs aulicis ementientes, Imperatoris autoritate abutuntur, eiuſq; famam & dignitatem infami ambitu dehoneſtãt: quales apud Antoninum Heliogabalum nobiles in hoc genere habiti ſunt Cordus, & Herodes: qui eum ex ſtulto ſtultiorem faciebant.

Relatum ex lege Menia de comprimendis morientium oculis: & quòd minimè filiis liceret parentum oculos occludere. CAP. XII.

DE *lege Menia ſcriptũ ſic eſt: apud ueteres fuiſſe cautum, ne filij parentibus oculos in obitu ſugillarent: quoniam pietatem oſtendi, atq; probari exiſtimarent. Verba legis hæc ſunt: ut eſt autor Terentius Varro:*

Ne filij parentibus luci claro oculos ſugillanto.

Quod ipſum & Marcellus Nonius obſeruauit. C. autem Plinius refert, ſacrum fuiſſe magno ritu Quiritum, ut morientibus oculos operirent, in rogo autem patefacerent: quò magis indicari poſſet, neq; ab homine ſupremum eos ſpectari fas eſſe, & cælo non oſtendi nefas. Hinc frequens locus apud poëtas ad pathos maximè permouendum, de operiendis, comprimendiſq; morientium oculis: quo nomine infelices, inquit Plutarchus, eos uulgo ſolemus uocitare, quorum oculos propter abſentiam non potuerint parentes obtegere.

Verbũ quod eſt Subulo Hetruſcũ eſſe, ac pro tibicine accipi: & Macrobii uerba de Subulonib⁹ adſcripta. C. XIII.

Seruatum

SEruatum eſt alibi à nobis, fuiſſe apud ueteres qui fabulas Hetruſco ſermone componerent: ac in ipſa quoq; Vrbe ſtudium fuiſſe Romanis ciuibus, ut Hetruſcam eruditionem perdiſcerent: quocirca uoces compluréis adhuc afferuntur à grammaticis, quæ ſuam originem in Hetruria habuerunt: quod à Teren. Varrone, & Fab. Quintil. ſcriptum eſt. Inter alia uerò quæ traduntur uocabula, Subulonem, inquit Feſtus Pompeius, Tuſcam eſſe dictionem, qua ſignificatur tibicen: quod ipſum & Q. Ennius poëta in hoc uerſu poſuit:

Subulo quondam marinas propter aſtabat aquas.

Vt M. Varro notauit in libro de uerbis poëticis: Huius, inquit, uerbi radices haud quidem in Latio, uerùm in Hetruria petendæ ſunt. Sed illud in primis ſeruandum eſt, hanc uocem & in cœnis Macrobianis haberi, quo loco de iocis ac dicterijs diſſerit, quæ in cœnis atq; compotationibus ad urbanitatem, & gratiam merito exiguntur. Neq; illa, inquit, proferenda ſunt, quæ Planipedes, aut Subulones ſolent. quem locum facilius quidam contaminãt, quàm exponunt. De Subulis notum eſt omnibus, acceptas eſſe pro mucronatis ſpiculis, quorum ſit uſus in lanificijs ad plectenda uellera. Hinc illud ab Anneo Seneca dicitur: Indignum eſſe pro dijs hominibusq; in aciem, ſuſcepta ſubula, armatum deſcendere. Plinius in ceruorum cornibus ſubulas nuncupat, quæ à Græcis πατ[?]άλοι appellantur.

De animantibus quæ in igne uiuant: ac ibidem de Chamæleontis facie, ingenio, & coloribus. CAP. XIIII.

INter alia animantia, de quibus ſcribitur à ueteribus, relatum de his eſt, quorum uita ex ipſo tantum igne conſtet. Ob eam cauſam Pyraules beſtiæ, uel Pyrauſtæ uocantur

tur à Græcis,quòd in flagrantibus fornacibus medio igne peruolitant.Quadrupedes ſunt,ac pennulis inſtructæ, magnitudine maioris muſcæ,ut ab Ariſtotele,& C.Plinio notatum eſt. L.Apuleius Flammida appellat, Latino uerbo: quæ totum æuum in igne(ut inquit)conſumūt: ubi à flammis longiore paulò uolatu abſunt, protinus emoriuntur. De Chamæleonte uerò uulgatum eſt,eum ex elemento aëris duntaxat conſtare. Sed hac in re libet uerba C. Plinij ſubijcere,qui in his proſequendis atq; explicandis ſumma diligentia,incredibiliq; doctrina præſtiterit. Chamæleontis figura,inquit,magnitudine Crocodili eſt,niſi crura eſſent recta & excelſiora:latera uentri iunguntur, ut piſcibus,et ſpina ſimili modo:prominet ei roſtrum, ut in paruo animanti, haud abſimile ſuillo ſit:cauda illi prælonga in tenuitatem deſinens,& implicans ſe uiperinis orbibus:ungues adunci,motus tardior ut teſtudini, corpus aſperum, ut Crocodilo:oculi in receſſu cauo,tenui diſcrimine prægrandes,& corpori concolores:nunquam eos operit, nec pupillam mouet,ſed totius oculi uerſatione circumaſpicit: ipſe celſus hianti ſemper ore:ſolus animalium omnium nec cibo,nec potu,neq; alio quidem, quàm aëris alimento nutritur:circa caprificos ferus,innoxius alioqui. De colore eius mirificum illud notatur,eum nanq; ſubinde mutat,& oculis,& cauda,& toto corpore:ac ſemper illum reddit, quencunq; proxime attigerit : præter rubrum tamen, & candidum, ut autores conueniunt: ob idq; animantium timidiſsimum exiſtimatur. Hinc uetus prouerbium traditur de ijs hominibus,qui ad omnia commodè atq; aptiſsimè ſe habent:quod in Athenienſem Alcibiadem relatum eſt. Viſitur hoc animal præcipuè in India,et hybernis menſibus latere ſolet,ut lacerta. De uiribus autem,et poteſtate eius,

com

complura atq; admiranda referuntur ab autoribus, maximeq; à Democrito, qui librum de poteſtate Chamæleontis conſcripſit. Neq; autem ignoramus accuſari à criticis C. Plinium, quòd in deſcribendis Chamæleontis uiribus Democriti autoritate abutatur. In quo equidem minime ſum iudicium noſtrum interpoſiturus, præſertim cũ idem Plinius fidem ſuam ad autores uetuſtiſsimos reuocet, in inueſtigandis atq; aperiendis naturæ arcanis.

PETRI CRINITI

DE HONESTA DISCIPLINA LIBER XIX.

De remedio expergiſcendi à ſomno, & quomodo inter ſe differant autores, de Alexandro Macedone, & Ariſtotele philoſopho enarrantes. CAP. I.

DIGNVM *ſanè exemplum Græcis ingenijs celebratur in ueterum monimentis, quo ſeipſum facilè quis poſsit urgente ſomno eximere. Relatum enim de Alexandro quidem Macedone, quòd is ut in gerendo Imperio occupatior, remedium hoc contra ſomnum excogitauerat. Primò uas æneũ prope lectum adſtituens, ſeipſum ita ad quietem componebat, uti pilam æneam, ſeu argenteam, manu compreſſam retineret, brachiumq; ſuper uas prolatum haberet quo pila ipſa (ſicubi ſomno concederet) è manu delapſa, in ſubiectum æneum procideret, ſimulq; illo ſonitu excitus exurgeret. Vnde hæc Alexandri potius dormitatio, quàm ſomnus uideri poterat*

terat. Hanc rem & Ammianus Marcellinus, homo Græcus, in Romana hiſtoria retulit: quo loco ſimilem facit Alexandro Byzantium Iulianum, quòd is in tres maximè partes noctem diuiſerat: ſic ut quieti, & Reipublicæ, & Muſis iuſtum penſum rependeret. Sed eſt tamen in quo autores diſſentiant: alij enim Ariſtoteli philoſopho id adſcribũt, ut Laertius Diogenes, qui ab eo factum aſſerit, quò poſſet experrectius in omnibus ferè diſciplinis aduigilare. Nos eiuſmodi autorum differentiam iudicaturis liberam relinquimus.

De inſtrumentis militarium machinarum, & earum uocabulis, ac de Tellenone, & de machina Demetrii ducis, quæ Poliorces dicebatur. CAP. II.

VIſum mihi eſt in otio agenti tormentorum uoces, & apta bellis inſtrumenta percenſere, quæ Græci uocãt Poliorcitica: ne nihil agendo male agere diſcamus. Sunt igitur hæc, quæ prout memoria ſuppeditauerit, minimè duximus ſupprimenda, Teſtudines, Arietes, Fundibulæ, Aſſeres, Balliſtæ, Arcuballiſtæ, Carroballiſtæ, Harpagones, Exoſtræ, Falces, Muſculi, Triſaces, quæ ex Balliſtis emittuntur, Fuſtibuli, Cataphractæ, Plumbatæ, quas uocant Martiobarbulos, Onagri, Heliopolis, Plutei, Sambucæ, Præla, Scorpiones, quos Manuballiſtas appellant, Ambulatoriæ Turres, Tribuli, Sariſſæ, Poliorces, Vineæ, Tellenones, Phalæ, ex quibus intorquentur Phalaricæ. Nominantur etiam Tragulæ, Bipennes, & Crates metallæ. Eſt autẽ Tellenõ machinæ genus, cùm una trabes præalta humo defigitur, & ſummo uertice altera trãſuerſa, eademq́; lõgior annectitur: eo uidelicet libramẽto, ut ſi unũ caput deprimatur, alterũ ſtatim ſurrigatur. In uno autem capite machina

machina cum tabulatis cratibus contexitur, in qua armati aliquot collocantur: tuncq́; altero capite funibus depreſſo, eleuati milites in muro facilè ſuperponuntur. De hac ma*china & Plautus poëta mentionem fecit in fabula Aſtraba, cum lepidè inquit:*

Quaſi Tellenon, aut pylum Græcum reciproces plana uia.

De Poliorce, quoniã & hoc minus frequens, ad hunc propè modũ Plutarchus: Erat hæc machina à Demetrio principe his rationibus & habitu cõſtructa. Primò quadratam ſedem habebat, cuius ſingula quidem latera æqualia in latitudinem LX. *cubitorum protendebantur: à poſtrema uerò baſi uſq; ad uerticem, ſic gradatim uidebatur extenuari, ut ſedes infima multò latior ſuprema parte foret, ac mirifica quædam, & egregia uidebatur figura ex quacunq; parte reſultare. Intus prætera latebræ erant, & cauernæ complures ad excipiendos milites accommodatæ: quà uerò hoſtes ipſos ſpectabat, patefactam frontem habebat, & undiq; feneſtellas obtectas, quibus citra ullum diſcrimẽ facilè poterant milites tela in hoſtes iacere: & quod ſupra omnia maximè mirum uidebatur, tanta quidem facilitate in quamlibet partẽ mouebatur, ut etſi ſtrepitum maximum ederet, minime tamẽ obſeruari aut conſpici poterat, in utrã partem inclinaret. Hac uerò machina Demetrius ille Antigoni filius, qui Poliorcites eſt appellatus, ita cupidè ac ſtrenuè utebatur, ut ex urbium ruinis nomẽ illi inditũ ſit. Plura autem huius generis bellica inſtrumẽta reperiũtur apud Græcos in Athenæi & Philonis commentarijs. Apud Romanos uerò autores non Flauius modò Vegetius de his, ſed Ammianus Marcellinus, & Pollio Victruuius ad Octauiũ Auguſtum ſcripſerunt.*

Ennii poëtæ diſtichon de P. Scipione allatum: & Annei Senecæ uerba in epiſtolis emendata, atq; recognita. CAP. III.

Nihil inuenio in Romanis literis magis deprauatum, aut corruptū, quàm ea omnia, in quibus ueterū poëtarum carmen allatum ſit: ut Accij, Neuij, Lucilij, & eiuſmodi aliorum. Mirum enim quàm peruerſæ uoces, quàm præfracti numeri, & intorta lectio extat: ut magnopere laborandum ſit, uel ſenſum aliquem poſſe aucupari. Quod ego nuper expertus ſum in Annei Senecæ epiſtolis, in quibus ſi quādo citantur ueterum carmina, nullam propè imaginem ueræ lectionis, aut effigiem dignoſcas. Libro autem, ut uulgò nunc creditur, undeuigeſimo, carmen hoc Ennianum affertur de Publio Scipione, quod ille idem de ſe, ut animo fuit maximo, ſic refert:

Si fas cædendo cæleſtia ſcandere cuiquam,
Mi ſoli cæli maxima porta patet.

At in epiſtola Annei quàm corruptum hoc eſt, quàm uiolatum, quàm peruerſum, ut nec uerba ipſa ſatis cohæreant, neq; ſenſus in aliquo appareat: quam rem ſatis habui pro tēpore bonis ingenijs indicare. Quòd ſi quis Ennianos uerſus, perinde ut appoſui, ex integro apud autorem deſideret, Cælium is Firmianū legat, in libro ad Imperatorem Conſtantinum primo de diuinis inſtitutionibus: quo loco & hoc ipſum carmen de Scipione magnis conuicijs inceſſitur: quando & M. Cicero in libris de Republi. poſuerit: ſicuti à Firmiano demonſtratur. Vnde illud etiam Vergilianum,

—Quem ſuper ingens Porta tonat cæli.

Caſsii Seueri dictum perelegās in Labienum hiſtoricū: ac de improba eiuſdem Labieni dicacitate. CAP. IIII.

Dictum

Dictum hercle lepidũ, & perinde elegans fertur Caſsij Seueri in Labienũ hiſtoriæ autorẽ, cuius fortè libri cũ fuiſſent exuſti, bellè ſecum agi Caſsius putauit, ſi quid in hominem, cui credebatur admodum inuiſus, ſcommaticè iocaretur. Itaq; dũ illius, ut dixi, commẽtarij ex Sen. Conſ. eſſent concremandi: Me, inquit Caſsius, uiuum uri oporte t, qui illos didici: feſtiuè nimis atq; mordaciter. Huius autem rei meminit Anneus Seneca in epiſtola ad Nouatum. Nam cùm Labienus idem Pompeij partibus ſtuderet, ac hiſtoriam rerum eius geſtarum ſcripſiſſet, Senat. Conſ. actum eſt, ut eius commentarij cremarentur. Fuit autem in Labieno libertas tanta, ut libertatis nomen excederet: & quoniam paſsim ordines, honoresq; omnes laniabat, Rabienus uulgò uocatus eſt: quod in oratoribus noſtris copioſius explicauimus.

Quid ſit Repãdiroſtrũ, & Incuruiceruicũ pecus, ex Pacuuio apud M. Varronem: & emendata ibidem uerba & expoſita contra imperitorum ſententiam. CAP. V.

Complura quidẽ uocabula reperiũtur, quæ poëtæ ueteres nõ minore ſtudio innouandi, quàm conſilio delectandi adinuenerunt: exiſtimãtes fore (quod ait Cicero) ut Romanus ſermo fieret in dies aptior, atq; locupletior. Quòd ſi in quibuſdam compoſitio ipſa paulò durior, atq; improbior uideri poteſt, apud Comicos præſertim autores, pleraq; tamẽ longo uſu atq; conſuetudine mitiora efficiuntur: eoq; gratiora forent, ſi minus deprauata, & corrupta haberentur: cuiuſmodi hæc ſunt, Repandiroſtrũ pecus, & Incuruiceruicũ, & arietes etiã Reciprocicornes, de quibus breuiter nunc agemus. Nam delphinos quidam repandiroſtrũ animal & incuruiceruicum uocarunt, ſumpto ex habitu animantis uocabulo, quod roſtrum habeat

t 2 repand

repandum, & ceruicem quaſi incuruam. Quod & M. Varro ad Ciceronẽ, & Fabius Quintilianus in Pacuuianis fabulis obſeruarunt. Sic enim Varro: Secundus gradus, à quo Grammatica deſcendit antiqua, quæ oſtẽdit quemadmodũ quodq; poëta uerbũ cõfinxerit, quod etiã declinarit. Hinc Pacuuius Rudentiſibilus, hinc Incuruiceruicũ pecus, hinc Chlamyde clypeat brachium. Quæ uerba in gratiam ſtudioſorum apponere uolui: quoniam in uulgatis ferè exemplaribus præfracta, & fœdè inuerſa ſunt. Quod autẽ Incuruiceruicum pecus in Pacuuiana fabula dictum ſit, demõſtrat hoc ipſum & Fabius ad Marcellum Victorium, referens Pacuuianum hunc uerſiculum:

Nerei repandi roſtrum, incuruiceruicum pecus.

Sed & Lucilius quoq;, qui apud noſtros ſtyli naſum primus cõdidit, repãdi roſtros appellat delphinos in ſatyris:

Laſciuire pecus iuſsit, roſtriq; repandum.

Quod in commentarijs Nonianis inuenitur. Arietes uerò primus Laberius (ut exiſtimo) reciprocicornes appellauit, quod haberent reciproca & obtorta cornua. Id & commentaria quorundam ueterum probant, & Septimius Florens in libro, quem de Pallio inſcripſit; Arietem, inquit, non ut Laberius reciprocicornem & lanicutem appellauit, ſed trabitextum.

De imagine Nemeſis, eiusq; poteſtate, & nominibus: ubi & epigramma Auſonii expoſitum. CAP. VI.

QVæ dea ſit Nemeſis, & quo maximè honore habeatur, exponunt ferè cõplures, tã apud Græcos quàm apud Latinos: ſed libuit adnotare hoc loco epigrãma illud Auſonij Galli, quod ex Græco poëta ingenioſus (ſicuti pleraq; alia) in Latinum conuertit. Carmen id eſt:

Me lapidem quondam Perſæ aduexere trophæum

Vt fierem bello:nunc ego ſum Nemeſis.
Ac ſicut Græcis *uictoribus aſto trophæum:*
Punio *ſic* Perſas *uaniloquos* Nemeſis.

Quod apud Græcos tamen neſcio quo pacto preßius multò,atq; limatius habetur:

Καὶ μὲ λίθον Πέρσαι δεῦρ' ἤγαγον ὄφρα τρόπαιον
Στήσωνται νίκας, εἰμὶ δὲ νῦν Νέμεσις.
Ἀμφοτέροις δ' ἕστηκα, καὶ Ἑλλήνεσσι τρόπαιον
Νίκας, καὶ Πέρσαις τοῦ πολέμου Νέμεσις.

Hiſtoriã *uerò ex qua utrunq; declaretur epigramma,*Pauſanias *ponit, ad hanc propemodum ſententiam:*À Marathone,*inquit,ſtadijs ſupra* L X.Rhamnus *abeſt uicina mari, qua* Oropum *itur: paulò autem ſupra mare templum* Nemeſeos *eſt,quæ contumelioſis maximè hominibus ineuitabilis dea.* Videtur *autẽ barbaros quoq; illos indignatio huius nominis cõprehendiſſe,qui in* Marathonem *deſcenderunt:nam cùm* Athenas *ipſas deſpicerent, eaſq; impedimento ſibi fore arbitrarentur, lapidem* Parium *attulerũt, tanquam uictoria iam forẽt potiti:quem lapidem* Phidias *opifex in ipſam* Nemeſis *ſtatuam formauit.* Ineſt *autẽ capiti eius deæ corona,in qua cerui ſunt,& uictoriarũ exiguæ uiſuntur imagũculæ:in dextera phialã retinet,in qua cælati ſunt* Aethiopes*, propter ipſum fortaſſe* Oceanum*, qui pater* Nemeſis *traditur.*Hæc Pauſanias*:qui tamẽ idem in hoc ipſo libro haud* Oceanum Nemeſis *parentem dicit,ſed* Iouem*: ſicuti* Helenam *matrem, nutricem* Ledam. Neq; *autem me latet, aliter de* Nemeſi *ac* Rhamnuſia Plinium Secundum *ſcribere:ſed ad cognitionem epigrammatis, non* Plinij *uerba, ſed adhibendus* Pauſanias *fuit.*Nam *&* Ammianus *quidem* Marcellinus *de geſtis* Galli Imperatoris *ad hunc modum:*Hæc, *inquit,& huiuſmodi ali-*

quoties operatur Adraſtia, quam duplici uocabulo Ne- meſin appellamus: ius quoddam ſublime numinis effica- cis humanarum mentium opinione, lunari circulo ſuper- poſitum. Vel, uti definiunt alij, ſubſtantialis tutela, ge- nerali potentia partilibus præſidens fatis: quam Theolo- gi ueteres fingentes Iuſtitiæ filiam ex abdita quadam æternitate tradunt omnia deſpectare terrena. Hæc ut re- gina cauſarum, & arbitra rerum, hæc diſceptatrice urna ſortium temperat, accidentium uices alternans, uolunta- tumq; noſtrarum exorſa interdum alio, quàm quò conten debant, exitu terminans: multiplices actus permutando conuoluit: eademq; neceſſitas inſolubili retinaculo morta- litatis uinciens faſtus tumentis, in caſum & incremento- rum & detrimentorum momenta uerſabilis: & nunc ere- ctas mentium ceruices opprimit, & eneruat, nunc bonos ab imo ſuſcitans, ad bene uiuendum extollit. Pinnas autem ideo fabuloſa uetuſtas aptauit, ut uolucri uelocitate cunctis adeſſe exiſtimetur: & prætendere gubernaculum dedit: ei'que rotam ſubdidit, ut regere uniuerſitatem per ele- menta diſcurrens omnia non ignoretur. Et hæc demum, inquit, mutabilis & inconſtans, fecit Agathoclem Sicu- lum ex figulo regem: & Dionyſium gentium quondam terrorem, Corinthi literario ludo præfecit: & Andri- ſcum Adramytenum, in Fullonia natum, ad Pſeudophi- lippi nomen euexit: ac legitimum Perſei filium artem fer- rariam ob uictum quærendum edocuit. Verùm de hoc di- ctum à me alibi copioſius.

De prudenti reſpōſo Cæcilii Metelli ad amicum, qui eius animi conſilium ſcire cupiebat: neque eſſe cuiuſquam ingenio facilè confidendum in rebus grauioribus. CAP. VII.

Nemini

NEmini unquam dubium fuit, quin prudentiores illi homines, atq; conſultiores habiti ſint, quorũ conſilia & in republi. ſeruanda, & in uita inſtruenda maximè præſtiterint. Qua in re obſeruatũ hoc eſt, cautiſſimũ quẽq; haud temerè animi conſultationes, uel intimis etiam amicis committere. Nihil enim dicebat Democritus maiorem arguere imprudentiam, atq; uecordiam, quàm ea credere homini, quæ parum æquo animo patiaris diſſeminari. Itaq; reſponſum Metelli Cæcilij eiuſmodi uiſum eſt, quod his quoq; cõmentarijs legeretur. Nã hic ipſe Metellus, qui deuicta Macedonia dictus eſt Macedonicus, cum ſummæ uir prudentiæ & conſilij haberetur, amico cuidã, quid eſſet in re magni momenti acturus rogitanti, ad hunc modum cordatè reſpondit: Tunicam, inquit, hanc meam exſcinderem, ſi eam meum ſcire conſilium exiſtimarem. Quo dicto facilè quiuis poteſt conſiderare, cuiuſmodi ſit uiri prudentis officiũ: cum ſit homo ipſe (ut inquit alicubi Cicero) acutum animal, ſagax, uarium, & multiplex: ut nihil ſit minus tutum, quàm hominis fidei confidere, iuxta ſentẽtiam Pauli Tarſenſis. Id autem de Metello Nepos Cornelius, & Val. Maximus in exemplis, retulerunt. Poëta uerò Ennius eum præcipuè amicum probat, qui uerborum uir paucorum ſit, & qui non minus loqui, quàm omnino tacere calleat: qualis ab eo Seruilius Geminus doctiſſimis uerſibus cõmendatur.

Ceruos pro ſeruis & fugitiuis accipi apud ueteres: ac Martialis poëtæ carmẽ expoſitum contra aliorum ſententiam. CAP. VIII.

MArtialis poëtæ uerſiculi ſunt notiſſimi in hunc modum: quos adſcribam, ut in libris antiquioribus inuenio:

Suppoſitam fama eſt quondam pro uirgine Ceruam:

At nunc pro ceruo mentula ſuppoſita eſt.

Ita enim ueteres adhuc codices retinent, quæ lectio propria & genuina eſt: ut non puerum, ſed ceruum ſuppoſitum legamus. Nam qui lepor, obſecro, in carmine, quæ feſtiuitas in poëta urbaniſſimo fuerit, ſi, ut quidam legunt, pro uirgine ceruam fuiſſe ſuppoſitam, nunc pro puero ſupponatur mentula? Hoc autem loco ceruum Martialis & eleganter & antiquorum more pro fugitiuo accipit: ſiquidem & ſupra:

Huic comes hærebat domini fugitiuus Achillas,
Inſignis forma, nequitiaq́; puer.

Ceruos uerò apud antiquos uocari conſueuiſſe à celeritate fugitiuos, docet etiã Sex. Pompeius, cuius uerba ex libro de uerborũ ſignificationibus XIX. ſubiecimus: etſi in peruulgatis iſtis codicibus neutiquam comperias. Seruorum, inquit, dies feſtus uulgò exiſtimatur Idus Auguſti, quòd eo die Seruius Tullius natus, idemq́; Dianæ ædem in Auentino dedicauerit: cuius tutelæ ſunt cerui: à quorum celeritate fugitiuos uocant ceruos. Quibus intellectis, apertè ſenſus elicitur. Neq; illud alienum uideri debet, quod in Terentiana fabula ſcriptum eſt ab Aelio Donato: quo enim loco Terentius Quadrupedem inquit cõſtringito. Quadrupes, inqt Donatus, ligaturæ genus in cruribus: aut itẽ Quadrupedẽ poſuit pro ſeruo & fugitiuo. unde illud Vergilianũ:

Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit.

Quocirca apud comicos etiam autores Ceruum pro fugitiuo dici ſolitum apparet: ſicut & Lupæ itẽ pro meretricibus paſſim accipiũtur, & Canes pro amatoribus: ut qui lepores magno ſtudio conſectentur, quæ ab eodem Donato aſſeruntur. Hinc illud uulgatum:

Fœcundi leporis ſapiens ſectabitur ármos,

Et

Et illud etiam Terentianum ex Liuio Andronico(ſi Iulio Capitolino credimus)pro militari dicto:Tute lepus es, & pulpamentum quæris.

M. Ciceronis uerba emendata,atq; expoſita,in libro de optimo dicēdi genere Lucilianis uerſibus de Eſernino oratore:ac de eo nonnihil. CAP. IX.

MAr. Ciceronis liber eſt, cui titulum fecit,de optimo genere oratorum. Quo autem loco de Aeſchine ora tore Attico, & Eſernino Romano habetur mentio, uerba quædã corrupta alicubi ſunt,& obſcurè inuoluta: quod ut facilius extimari,atq; iudicari poſſit, adſcripſimus: ueluti etiamnũ leguntur in omnibus ferè exẽplaribus. A me, inquit,quò maximis minima conferam,gladiatorum par nobiliſſimum inducitur Aſchines, tanquam Eſerninus(ut ait Lucilius)non ſpurcus homo,ſed acer & doctus: quo modo à Pacidiano hoc componitur optimus longe poſt homines natos. hactenus Cicero. In queis tamẽ uerbis nullus propè ſenſus elicitur, nulla carminis Luciliani effigies apparet. Nos autem,qui bonis mentibus elaboramus,non indignum prorſus operæ pretium fore arbitramur, ſi & Ciceronis uerba exponamus, & ipſum Lucilij carmen reſtituamus. Eleganter enim & eruditè M. Cicero inter nobiliſſimos gladiatores,hoc eſt,inter eos, qui in foro uelut in acie & arena certantes dimicent,Aeſchinen connumerauit, collata cum Eſernino ſimilitudine ex Luciliana ſatyra. Facilè autẽ Ciceronis uerba intellexeris,ſi Lucilij uerſus adſcribamus, ſicuti adhuc integri ſeruantur in commentarijs Nonianis ad filium:

Eſerninus fuit flacco ore:æque quoq; ſannis
Spurcus homo:uita fuit illa dignus,locoq;
Cùm doctus tum acer componier optimus multo

Poſt homines natos, gladiator qui fuit unus.

Ex his planè conſtat, quo pacto Ciceronis locus & interpretandus ſit, & emendandus. Quãquàm hoc idem de Eſernino in epiſtolis ad Pomponium Atticum, & in Tuſculanis etiam relatum eſt. Neq; illud præterea ignorandum, quòd idem P. Lẽtulus Eſerninus uocatus eſt, & promptus in dicendo. Cuius pater Marcellus Eſerninus in oratorum quoq; numero à M. Tullio intromiſſus: ſed filius (de quo ſupra) longe doctior, acrior, & exercitatior habitus eſt. Quam rem & in noſtris Oratoribus perdiligenter explicauimus. Apud Senecã uerò Anneum, & alter Eſerninus Marcellus in Declamationibus celebratur, qui nepos Aſinij Pollionis fuit: à quo ſic inſtructus, atq; doctus traditur, ut eius eloquentiæ futurus hæres crederetur. Sed hæc alibi diximus copioſius.

Locus elegans Heliogabali Imperatoris de ſuis conuiuiis in diſcumbendo, ac de Sigmate etiam menſa: & quid ea uoce apud Martialem poëtam ſignificetur. CAP. X.

LEpidè factum traditur à Vario Antonino Aug. qui Heliogabalus eſt appellatus, in amicorum conuiuijs. Nam cùm his cœnam fortè exhiberet, quibuſdam ſimul diſcumbentibus non accubitus quidem pro conſuetudine, ſed reflatiles folles ſubſterni curabat, idq; ipſum mirifica arte & ingenio: ſic ut conuiuæ reflatis paulatim follibus, infra cæteros ſub menſis ridiculè ſubſiderent. Quin & idem Imperator, ut à Lampridio traditum eſt, primus adinuenit Sigma humi conſternere, ſine lectulis, ut à pedibus utres ad reflandum ſpiritum ſoluerent. Quod autem Sigma hoc loco Lampridius dixerit, in ea uoce accipiendum eſt, menſæ genus, quæ Lunæ ſimilitudinem

nem

nem haberet, formamq́; præferret Σ, literæ Græcæ: quod & Valerius Martialis inſinuat:

Accipe lunata ſcriptum teſtudine Sigma. Et alibi:

Septē Sigma capit. Tametſi dictio hæc noſtris grammaticis ferè deprauari conſueuit. Sedenim Lampridius id totum apertiſſimè explicat. Habuit hanc, inquit, cõſuetudinē, ut octo caluos rogaret ad cœnã, itē octo luſcos, item octo podagroſos, octo ſurdos, octo nigros, octo longos, octo pingues: cum capi nõ poſſent uno eodemq́; ſigmate, ut ea ratiõe maior ſubinde riſus ſpectatoribus moueretur.

De Cymbio uaſe, & Carcheſio, & quo pacto Macrobius fœde errauerit, cùm de his diſſerit in Saturnalium commentariis. CAP. XI.

Notandum Macrobij Aurelij erratum, & quidē fœdum, de uaſculo, quod ſit Cymbium. Aſſerit enim in Romana quidē eruditione primùm de hoc factã eſſe mentionem à poëta Vergilio: cùm alij ante illum de eo meminerint. Vulgatũ autē complureis apud Græcos de eo diſſeruiſſe. Nam præter Philemonem comœdiarum autorem, & Anaxãdridē, Eratoſthenes quoq;, & Demoſthenes de Cymbio egerũt: quod apud eundem Macrobiũ Euſtathius affirmat. Sed eius uerba ſubijcienda ſunt, quò facilius cognoſci ueritas, ac iudicari ſyncerius poßit: De Carcheſijs, inquit, & Cymbijs apud Latinos haud ſcio an unquam mētionē reperias. Ac paulo mox: Nec Cymbia, inqt, in Latino ſermone reperies: nã ſic unus apud nos P. Vergilius:

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte.

Quod autem incognitũ id Latinis ingenijs dicat, neq; ab aliquo prorſus uſurpatũ ante Maronē, perfalſum eſſe apertiſſimis ratiõibus cõuincitur: quãdoquidē Varro ipſe Terentius, qui ante Vergiliũ ſcripſit, Cymbiũ uas nominauit,

in eo

in eo maximè commentario, quem de uita patrũ inſcripſit. Erãt, inqt, uaſa uinaria, ſicuti cymbia, aquilinæ, pateræ, gutti, ſextarij. hæc hactenus Varro, quæ Nonius *etiã* Mar*cellus in libris ad filiũ agnoſcit, quo loco de uaſculis agit.* De *figura autẽ Cymbij nõ eſt agendũ nunc pluribus: conſtat enim ab effigie cymbæ denominatũ: nam Cymbium, ut idem ait Macrobius, per comminutionẽ à cymba deducitur.* Q*uin & alia traduntur poculorum genera, quæ ab ipſis nauigijs formam & nomen acceperunt: ſicuti Carcheſium.*Neq; *mirari quiſquam debet, Macrobium hac in re excidiſſe, cùm in Carcheſio etiam pari fermè errore deliquerit: quando & hoc ipſum uerbum à* Liuio *quidẽ* An*dronico poſitum eſt, qui Latinorum poëtarum uetuſtiſſimus meritò habetur: ſic enim* Liuius *de Carcheſio:*

Florem antlabant liberi ex Carcheſijs.

Q*uod &* Pompeius *Feſtus obſeruauit, cuius doctrinam atq; eruditionẽ idem Macrobius magnopere commendat.*

Quibus cauſis Romanus populus atros dies ac luctuoſos haberet: ac de minuendo luctu, & publicè, & priuatim. CAP. XII.

IN *collectaneis Sex.* Pompeij, *quæ contraxit ex Verrij Flacci cõmentarijs, rationes afferũtur de minuendo luctu tã publicè, quàm priuatim: quoniã pro rerum fortuna atque calamitate, luctus in ciuitate habebatur: ueluti cùm Veſtalis ob noxam iuſſu pontificũ confoderetur, cùm cæleſti igne Capitoliũ tangeretur, aut cùm clades aliqua inſignis foret denũtiata.* Tolli *autẽ luctũ in populo his maximè tribus cauſis relatũ eſt: in dedicatione ædis, in cõdendo luſtro, quod ad Cẽſorũ officia pertinebat: tertio cùm uotũ publicè ſuſceptũ ritè ſolueretur.* Et *hæc quidẽ contra publicũ mœrorẽ cõſtituta ſunt.* Priuatim *uerò cõplura in unũ*

congr

congruebant, quæ omnẽ familijs luctũ abolerent: hoc eſt, cùm liberi naſcerẽtur, cùm nouis honoribus familiã honeſtarent: itẽ cùm pater, aut filius, aut uir, aut frater ab hoſte captus domũ rediret, cùm puella deſponſaretur, cùm propiore cognatiõe aliquis naſceretur, quàm ille cuius nomine luctus fuiſſet. Poëta autẽ Ouidius per decẽ menſes tradit poſt uxoris obitũ ſupereſſe in cõiugibus luctũ, quod ex legibus Numæ aſſumptum eſt, ut copioſè exponitur à Plutarcho. Putaui hæc adnotanda, ut intelligatur facilius, quæ potiſſimũ rationes forent, quibus Romanus populus ad luctũ, aut ad lætitiã adduceretur: quando & in ueterũ Annalibus frequens mentio fit de luctu publice cõminuendo.

De Necepſo rege & philoſopho, eiusq; magice, & Paulini poëtæ uerſus expoſiti, ex Firmico Materno & aliis. CAP. XIII.

Carmen eſt in poëmate Auſonij Galli, quod à Paulino conditum ſcribit, cùm Tranquilli hiſtoriam de Regibus in epitomen referret:

Quiq; magos docuit myſteria uana Necepſi:
Et qui regnauit ſine nomine mox Seſooſtris,

Quis autem accipiendus ſit hoc loco Necepſus, aut quid etiã ſcripſerit, dubitari uideo à doctioribus. Qua in re legendi ſunt ueterum Annales, in quibus reperiemus regem fuiſſe Aegyptiorum Necepſum, qui annos plures imperauit, quod & Manethus autor antiquiſſimus, & Euſebius tradunt: quin & à Iulio Firmico plurimum celebratur, non pro uiro tantum in aſtrorum cognitione peritiſſimo, ſed etiam pro rege iuſtiſſimo. Quo enim loco de Apoteleſmatibus & Decanis diſſerit, plura de Necepſo adijcit. Sunt Decani, inquit, magni numinis & poteſtatis, quòd omnia proſpera per ipſos, & omnia infortunia decernuntur:

tur: ſic & Necepſus Imperator iuſtiſsimus Aegypti, & aſtrologus ualde bonus, per ipſos Decanos omnia uitia, ualetudinesq́; collegit: oſtendens, quam ualetudinem quis Decanus afferret. Et quia natura aliam naturam, & quia Deum frequenter alius Deus uincit: ex contrarijs naturis, & contrarijs poteſtatibus omnium ægritudinum medelas diuinæ rationis magiſterijs inuenit. Idem alibi eundem Necepſum, ac Petoſyrim diuinos uiros, ac ſanctiſsimæ religionis antiſtites appellat. Quod & C. Plinius ſenſit, qui in tradenda ratione humanæ ætatis Petoſyrim ac Necepſum autores nominat, quorum ſententia Trimoria ipſa in uita hominum redderentur. Quòd autem uana myſteria Necepſi dixerit, ad eius magicen, ut puto, reſpexit, qua reges ferè Aegyptij præſtiterunt, quæq́; à C. Plinio non ſemel inepta uanitas, merumq́; præſtigium appellatur. Hæc una, inquit, omnium artium fraudulentiſsima, quæ in toto terrarum orbe plurimum ſemel ualuit. Sed à Tiberio Imperatore uana falſaq́; comperta eſt. Ea enim, ut inquit Plinius, quæ à ſphæris, ex aëre & ſtellis, & lucernis, peluibus, ſecuribusq́;, et multis alijs modis diuina promittunt: & umbrarum præterea inferorum'que colloquia, falſa omnia, & improbè recepta ſunt.

PETRI CRINITI DE HONESTA DISCIPLINA LIBER XX.

De Sibyllarum diuinatione, quæ in Branchis ac Delphis uaticinia redderent: ac ibidem nonnihil de prophetis relatum ex doctrina Platonicorum. CAP. I.

CAelius Firmianus, Hieronymus, & alij ueteres permulta de Sibyllis, earũq; diuinatione ſcripſerũt: quod etſi aliás diligẽter obſeruaui, libitum tamen eſt ea hoc loco repetere, quæ in Academicorũ cõmẽtarijs legimus: quo pacto, quibusq; ratiõibus, & in Delphis, atq; in Branchis eiuſmodi uates Deũ ſe concipere crederẽt. Nã Prophetæ ipſi & Vates, ut eruditè à Platone & Iamblicho ſcribitur, per Deos quidem aut Dæmones uaticinandi ſpiritum capiunt: quo rerum cauſas cernunt, & futura etiã præuidẽt. Nihil enim ſine Dijs perficitur: quorum tanta eſt poteſtas & bonitas in ſubiecta, ut dum in ſeipſis permanẽt, ad alia tamen ſubdita pro rerum genio & ſimilitudine calor ille & poteſtas accedit: ueluti & Solis radijs accidit, ſicubi in alia corpora atq; elementa influunt. Neq; autem poſſunt homines ſuopte ingenio quicquam de Dijs cognoſſe, niſi uis quædã ab illis, & quaſi ignis incidat, quo inſpirãte humana ſimul & diuina cẽſeantur: quod à Porphyrio & uniuerſa Academia copioſe aſſeritur. Opera enim diuina, quæ penitus abſoluta ſunt, Dij qdẽ perficiũt, media Angeli, tertia Dæmones. Verũ ſic de Fatidicis Chalcidẽſis Iamblichus ad Porphyriũ: Sibylla, inqt, in Delphis duplici ratione Deũ ſuſcipere ſolita eſt: aut enim ꝑ tenuẽ ſpiritũ & ignem,

ignẽ, qui alicubi ex ore quodã antri prorũpebat: aut ipſa etiam in adyto ſedens ſuper æneam ſellam, quæ tripes uel quadrupes foret, numiniq́; dicata, & utrobiq; diuino illo ſpiritu acta, uaticinia fundebat: itaq; tum plurimus ignis ex antro euolans uati undiq; circunfunditur, eamq́; ſuo numine repletam agitat. Aut item ſacratæ ſedi adhæret, per quã Deo afflata protinus ad uaticinia erumpit. Sed & Vates Fatidica in Branchis quæ in axe conſidit, aut uirgam manu geſtat à numine aliquo ſibi conceſſam, aut pedes interdum limbumq́; undis proluit, uel ignis uaporem ex undis haurit, ſimulq́; his rationibus diuino ſplendore completur, Deoq́; plena, ut dicunt, rerum pandit oracula. Quin & Prophetæ ipſi ac cæteri Vates (ut inquit Iamblichus) cùm Dei numine afflantur nihil timent, nihil uerentur. Nam & per inuia incedunt, perq́; ignem intacti feruntur, & flumina tranſeunt. Quod etiam fieri ſcribit à ſacerdotibus in Cathaballis. Quibus manifeſto apparet, uates ipſos omnem prorſus humanitatem exuere, cùm diuinum ignem & ſpiritum hauriunt, quo agitati magis extimulantur: ut à poëta Vergilio prudenter traditum eſt de Cumana Deiphobe. Scripſimus aliàs de Sibyllarum numero, & ætate, ex Varrone, Auguſtino, Firmiano, Capella, & alijs, cùm Varro Terentius à quibuſdam temere in hoc accuſetur.

Mos ueterum relatus in comitiis dirimendis, Ioue tonante, fulgurante: & quòd Flaminica etiam feriata tunc eſſet. CAP. II.

INter alias ueterũ obſeruationes de comitijs dirimẽdis, illud etiã in augurũ diſciplina diligenti cura prouiſum eſt, ne qd ageretur cũ populo ſicubi fulgura aut tonitrua extitiſſent: quòd illa omnia Dijs ſuperis improbari uiderentur, quæ Senatus, P. Q. R. decerneret. Itaq́; in iure ueterum

rum pontificum ſic lege cautum eſt:

Ioue tonante, fulgurante, ne comitia ſunto.

Quod ob eam quoque rationem referendum eſt, quoniam apud ueteres poëtas inſinuari hoc ipſum alicubi uidemus, ſicuti Plautinum illud nunc ſubit in ſtatuendo iudicio:

Vt primùm tonuit, citatrix ruffula, ſublurida:

Iacent rationes, ſilet iudicium: quid dicam neſcio.

Et illud notum, Tonat augure ſurdo.

Haud enim fas putabatur, eo temporis cum populo agi. Quæ res cùm locis multis apud M. Tullium, tum in orationibus contra Antonium notatur. Vnde uitioſi magiſtratus atq; dignitates dicebantur, ſi quando Ioue tonante ac fulgurante crearētur. Sed hoc idem Appianus Alexandrinus explicat, ut alia permulta omittamus, qui in celebri illa ſeditione inter Apulcium Tribunum, & Cæcilium Metellum, tam ingenti uoce Romanos ipſos refert in comitijs proclamaſſe, ut tonaſſe de cælo uideretur: Quo tempore nihil quidem, inquit, ex lege cum populo agi conceditur. Illud autem ſciendum, quòd ipſa quoq; Flaminica, quoties tonitrua audiſſet, feriata erat: neque agere quicquam fas erat, quouſq; Deos rite placaſſet: ut à Vectio Prætextato refertur ex Pontificum commentarijs apud Macrobium.

Quòd in Tyberis undatione draco Maximus per Vrbem uiſus ſit, Maurico imperante: ac de alio item Auguſti Cæſaris dracone, quem pro comitio oſtentauit: & alia ibidem cōſimilia ex hiſtoriis ueterū allata. CAP. III.

SCriptum eſt in Romanis Annalibus, ac ſæpius notatum, quo tempore dracones, uel qua magnitudine, in Vrbem Romam delati ſint. Nam inundante maxime Tyberis fluuio uiſi per urbem traduntur: quod ipſum temporibus noſtris contigit. Sed illud propè incredendum quibuſdam ui-

u deri

deri ſolet, quod imperante quidem Maurico Auguſto Romæ accidit: qua uidelicet tempeſtate exundationes aliquot maximæ extiterunt & Atheſis, ac Tyberis fluminũ: quando ob ingentem uim undarum Veronæ urbis mœnia dicũtur alicubi diſiecta ac diruta. Tyberis autem fluuius in tantam excreuiſſe magnitudinem traditur, ut eiuſdem alluuiones ſupra muros urbis influerent, ac regiones occuparent. Quò factum eſt, ut quum multa ſerpentum genera per alueum Tyberis, æſtuante fluuio, eſſent deuecta, inter hæc draco mira quadam & inſigni magnitudine per Vrbem tranſiens, uſque ad ipſum mare deſcendit: quod & mox horribile prodigium peſtis maxima ſecuta eſt. Iam uerò & Octauius Aug. draconem, ſiue anguem, quinquaginta cubitorum Romæ habuit, eumq́; pro comitio Romano populo oſtentare conſueuit: ſicuti etiam Rhinocerotem apud ſepta, & Tigrim in ſcena. ſiquidem Auguſtus idem eiuſmodi ludis ac ſpectaculis magnopere tenebatur. Mittimus nunc hiſtoriam de illo nobili dracone, quem Attilius Regulus in Aphrica ad Bragadam fluuium, caſtris ibidem poſitis, ac machinis admotis tandem interfecit. Cuius etiam corium CXX. pedum longitudine fuiſſe traditur: cum'que illud in Vrbem mitteretur, diu à Romanis, non ſine miraculo, ſpectatum eſt: ſicuti & Tubero in hiſtoria, & Gellius, aliiq́; ex Græcis permulti ſcripſerunt.

De ſymbolis Aegyptiæ theologiæ: ac de Loto arbore, ſuper quam Deus locaretur: aliaq́; obiter non iniucũda de Loto capillata. CAP. IIII.

INter alia ſymbola, ſiue notas Aegyptiæ theologiæ, Loton, Perſicum, & eiuſmodi alias arbores inuenio celebrari, quibus doctrina occultior, atq; intellectus ſignaretur, ut multi ex ueteribus teſtantur. Nam & limum cum

nominabant, ſymbolicôs mundi molem, ſeu corpus intelligere ſoliti ſunt, quo ipſa rerum materia exprimitur. Cum *uerò* Deum Loto *inſidentem dicerent, id quidem pro* Deo *ipſo, atq; diuina intellectus perfectione accipiũt.* Quod *&* Chalcidenſis Iamblichus *ad* Porphyriũ *ſcribit.* Quoniam, *inquit, omnia in* Loto *& orbiculata & rotunda ſunt, & poma & folia, quæ figura omnium proculdubio abſolutiſſima eſt. Sedenim ex ea effigie, inquit* Iamblichus, *mentis actio denotatur.* Deus *autem ſuper hanc actionem in ſeipſo totus conſiſtens, ac reliquos principatus exuperans, ſanctus & ubique uenerandus penitus conquieſcit: quod ex ipſo etiam ſedentis habitu pernoſcitur.* Nam *hic idem, cùm generationis ac totius naturæ uirium omnium, quæ inſitæ elementis ſunt, cauſa exiſtat, immaterialis quidem ipſe, indiuiſus, immobilis, ingenitus, totusq́; ex ſeipſo, & in ſe ipſe totus, omnia cõplexus.* Qua *ratione ſuper aquatilem* Loton *eiuſmodi numen* Aegyptij *prænotarunt.* Proclus *autem, quo loco de* Magia *diſſerit, animantia quædam, lapidesq́;, & arbores recenſet, quæ ſuis dicata numinibus, maximè præſtant:* Loton *etiã inquit* Apollinis *numini adſcriptam, atq; dicatam: quòd ante* Solis *emerſum ſua folia implicat, profurgente autem ſenſim ac paulatim explicat: & quatenus ad mediam cæli plagam aſcendit, folia expandit, quò uenerationem ſuo numini peculiarem oſtẽdat.* Notum *uerò, quòd in* Vrbe *olim* Roma *&* Lotos *plurimum celebrata eſt: nec illa tantũ, quæ in* Lucinæ *area eſſet, & quæ item in* Vulcanali*: uerùm quæ capillata diceretur, quoniã* Veſtalium *uirginum ad hanc capillus deferretur.* Quas *omneis æui longiſſimi fuiſſe, teſtes ſunt &* M. Varro, *&* C. Pli. De *eadẽ arbore, eiusq́; magnitudine, fructu, & uiribus permulta apud* Theophraſtum, *& cæteros comperiũtur.*

Neque enim ignoramus & herbam eſſe Lothon, & inter paluſtres etiã caules referri. Hæc in Aegypto fabæ ſimilis traditur, arbor uerò in Aphrica frequẽs, pyri magnitudine cenſetur, quam Celtin uocitant, ut à Plinio ſeruatũ eſt.

Scita admodũ ac elegans expoſitio à Plutarcho, de origine uerbi, quod eſt Spurius: ac nõnihil etiam de Latinis prænominibus. CAP. V.

IN *commẽtarijs ueterum Grammaticorum, illi homines ferè à Latinis nominati ſunt Spurij, qui non ex legitimo genere, ſed ex quadam colluuione orti ſunt: quòd eorũ uidelicet parentes ignorẽtur: nam & ipſi, uelut ignobiles, notiſſimo dicto Terræ filij, olim dicebantur. Sed unde originem duxerit hoc uerbum, quamq́; rationem habeat, Plutarchus homo in omni diſciplinarũ genere diligentiſſimus, egregiè exponit in Romanis quæſtionibus. Quum ueteres, inquit, Romani cõplura nomina unis literis, aut binis, ternis'ue ſignarẽt, ueluti P. Cn. Ser. & Sext. hoc eſt, Publios, Cnæos, Seruios, & Sextos, quæ patrum forent prænomina: Spurium itidem binis literis ita notabant, Sp. quæ deſcriptio & orbatos parẽtibus indicabat: quoniã ſi quos ſine parẽtibus dicerent, Sp. tantum ſcriptitabant. Quò factum eſt, ut Spurios etiam uocarẽt eos, qui incerto genere crederẽtur. Quòd autẽ uiris honeſtiſſimis hoc prænomen inditũ fuerit, Sp. Carbilius Ruga, Sp. Melius, alijq́; cõplures teſtantur, tali prænomine inſignes. Neque probandam cenſeo eorum opinionem, qui etymon huius uocis ad ipſos Sabinos referant: tametſi prænomina etiam Romanorũ, ut alibi diximus, magna ex parte à Sabinis accepta ſunt.*

De Veſtalium capillis, qui ad arborem Loton obruerentur: ac Plinii locus expoſitus: tum quæ arbores felices, aut infelices à ueteribus habeantur. CAP. VI.

In lib

IN *libro C.Plinij ad Veſpaſianũ Auguſtum xvi.quum de arborũ ætate ſcribit,uerba hæc ſunt: Antiquior Lotos eſt, quæ capillata dicitur,quoniam uirginũ Veſtalium ad eam capillus defertur. Quo loco dubitari uideo à doctioribus,quid Plinius deſignet de Veſtaliũ crinibus. Nos uerò morem uirginum putamus inſinuari, quo tenerentur omnes, quæ Veſtæ ſacris forent initiatæ, capillum detonderi, qui deinde ad arborem Loton inter felices receptam deuectus humo obrueretur. Quod ipſum ex Flaminum ac Veſtalium ſacris elicitur: in quibus cautum fuit, ſicut in ueterum commentarijs traditur, ut unguium, & capilli præſegmina ſubter felicem arborem terra obtegerentur: quod Aulus Gellius in Atticis noctibus refert, ſic enim de Flaminum ſacris notatum:*

Capillum dialis niſi qui liber homo eſt,non detondeto.
Vnguium dialis,& capilli ſegmina,ſubter arborem felicem terra integunto.

Quam rem in Veſtalibus etiam obſeruatam exiſtimo: itaque ad capillatam Loton earum crines deponi mos fuit. Sextus autem Pompeius in hoc uidetur diſſentire: cùm capillarem arborem ea ratione dictam crediderit,quòd ad eam,ut inquit,attonſus capillus ſuſpenderetur. Felices uerò arbores ſunt,quæ à Verannio traduntur,quærcus,æſculus,ilex,fagus,corylus,ſorbus,ficus alba,pyrus,malus,uitis,prunus,& cornus. Infelices uerò dicit, quæ dijs manibus & inferis dicatæ ſint, ut ſanguinem, filicem, ficum atram, & quæ nigranteis baccas,nigroſq; fructus ferunt, de quibus copioſe Macrobius ad Euſtathium ſcribit.C. quoque Plinius eas dicit arbores religione damnatas, quæ neque ſeruntur unquam,neque fructum ferunt: quod ipſe etiam Theophraſtus non ignorauit.

Quid apud ueteres ſit Prætextatus ſermo: ac de uerbis prætextatis, & quomodo in ea uoce parum conſentiant autores. CAP. VI.

TRaditum eſt à C. Suetonio Cæſarẽ Veſpaſianum plurimæ dicacitatis fuiſſe, & ſic ſcurrilis ac ſordidæ, ut nec prætextatis quidem uerbis abſtinuerit. Quo loco Prætextata uerba, ac ſermonem uocat ſubobſcœnum & impudentem, cuiuſmodi peculiaris eſt iunioribus ac pueris, qui prætexta utantur, nec togam uirilem induerint: ſic enim ex ipſa uocabuli ratione uideretur intelligendum. Quod à me ob id in primis notatum eſt, quoniam contraria his ac penitus diuerſa à Pompeio Sexto *referũtur libro* XVI. *de uerbis priſcis: Nefas, inquit, apud ueteres habitum, uti prætextati pueri uerbis obſcœnis uterentur: ideoq; Prætextatum ſermonem appellarunt, qui nihil obſcœnitatis referret. Quod ipſum & Vectius Prætextatus apud Macrobium uidetur probare: Nam togam, inquit, prætextam ea ratione pueris additam, ut ex colore purpuræ ingenuitatis pudor regeretur: diuq; negatum libertinis fuit, ut prætexta uterentur. Idq; iudicari facilè poteſt, uel ex mutatione uitæ apud Romanos uerbi ſignificatum permutatum, aut ipſos quandoq; autores pugnantia, & contraria ſcribere. Neq; illorum ſententiæ accedimus, qui apud eundem Pompeium ſermonem prætextatum accipiunt pro impudico & laſciuo: cùm nihil dixerit habere obſcœnitatis. Hinc Prætextatæ fabulæ apud antiquos celebres, quibus præcepta & monitiones ad optimos mores traderentur. Neque autem ignoramus in eodem Macrobio Prætextata uerba pro impudicis eſſe accipienda, cùm dixerit, admittendam in ſympoſio uenuſtam alacritatem, quæ laſciuia careat: neque Prætextata, & impudica uerba adſint, cuiuſmodi*

modi Subulones, atque Planipedes faciunt. De Prætextata uerò, eiuſque initio & cauſis alibi ſcripſimus: ac multa in Saturnalibus referuntur, quæ Macrobius è Gellianis noctibus maiore ſtudio, quàm iudicio tranſtulit: cùm ſit obnoxiæ mentis, & ingenij maximè infelicis, nunquam fateri, per quos autores profeceris.

Aenigmata duo allata, unum ſcilicet ex Platone: alterum uerò ex fabulis Plautinis, & utrunque lepidum, & perurbanum. CAP. VIII.

QVærebatur nuper à uiris doctioribus, de ſtudio ueterum in his perquirendis ac referendis, quæ propter ipſam obſcuritatem à Græcis Griphi & Aenigmata dicuntur. Sed ex pluribus, quæ relata ſunt, libitum mihi eſt Platonis philoſophi ænigma apponere: quò legentiũ animus in his quoque penſitandis, atque intelligendis excitetur. Eſt autem hoc, uelut in Parthenicis ſatyris triplici ſenariolo expreßimus, ludicrũ ſanè & ridiculum: ſed quod à Platone tamen uiro grauißimo notatum ſit:

Homo non homo, uidens non uidens, alitem
Non alitem, lapide non lapide perculit,
Cùm ſuper arbore, non ſuper arbore degeret.

Quin & aliud de Arietini reſponſo conſiderandum exiſtimo, quod in Atticis lucubrationibus relatum ſcimus ex Freto Plautina. Id autem in hunc modum ſe habet:

Hoc illud, quod Arietini reſpõſum magnis ludis dicitur:
Peribo ſi non fecero, ſi faxo uapulauero.

Quod et Gellius uir Romanus diligẽti ſtudio perquiſiuit.

De licentia ueterum Poëtarum in notandis hominibus: ac elegans Parodia Metelli Conſ. contra Poëtam Neuium. Tum de lege à Cenſoribus lata, qua Poëtarum maledicentia reprimeretur. CAP. IX.

NOtum eſt ex ueterum hiſtorijs, quanta animi liber=tate ac licentia Poëtæ Græci flagitia hominum, atq; improbitatem inſectarentur: tum hi præcipuè, qui anti=quas comœdias ſcripſerunt, cuiuſmodi fuerunt Suſarion, Machnes, Cratinus, Ariſtophanes, Eupolis, & alij com=plures: quorum ingenium & licentiam apud noſtros etiam quidam ſunt imitati in taxandis, ac nominatim accu-ſandis hominibus. Siquidem Lucilius, Gn. Neuius, & C. Lucullus acerrimi quidem, ac uirulenti contra uitia exti-terunt. Neuius certè Poëta Metellos etiam ipſos, ac Sci-piones ſuis uerſibus proſcidit, quod & M. Cicero perele=ganti Parodia uſus contra Q. Metellum in oratione ad-uerſus Verrem ſignificat, ſicuti Pedianus quoque Aſco=nius agnoſcit: ſic enim Cicero: Te non fato Conſulem, ut cæteros ex ueſtra familia. quoniam idipſum Poëta Neuius ita Satyricè dixerat:

Fato Metelli Romæ fiunt Conſules.

Cui etiam dicto (ut eſt autor Pedianus) cum eſſet conſul Metellus, ita reſpondit ſenario hypercatalecto, quem Sa-turnium uocamus:

Dabunt malum Metelli Neuio Poëtæ.

De qua re & Maurus Terentianus ad Nouatemũ memi-nit. Quin idem Neuius pari licentia atq; mordacitate uſus eſt contra P. Scipionẽ Aphricanũ, nulla tanti hominis ra=tione habita. Quò factum eſt, ut Poëta Neuius ob nimiam in ſcribendo maledicẽtiam, ac probra in Romanos princi=pes, ab ipſis quidem Triumuiris in uincula cõiectus ſit, & in carcere aliquandiu haberetur, ubi fabulas etiam aliquot compoſuit. Sed enim maledicendi licentia, & improbitas adeo proceſſit, ut lex Romæ per Cenſores lata fuerit, qua eiuſmodi probra ac maledicta reprimerẽtur. Quod ab Ho-

ratio

ratio Flacco demõſtratur, qui in epiſtola ad Octauiũ Aug. refert ueteres Romanos irato animo atq; ægerrimo tuliſſe à Poëtis lacerari. Vnde fuit illis hæc quoq; cura, inquit,

Conditione ſuper communi, quinetiam lex,
Pœnaq́; lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Deſcribi: uertêre modum formidine fuſtis,
Ad bene dicendum, delectandumq́; redacti.

De morbo Elephantiaſi, & unde nomen acceperit: ac de Lichenis ibidem, & Gallica ſcabie contra quorundam inſcitiam. CAP. X.

Riſum nuper mihi mouerunt medici quidam in Academia Florentina, qui cum de Lichenis & Elephante morbo, ſeu Elephantiaſi loquerentur, imperitè ſimul & ineptè de his, eorumq́; nominibus & poteſtate diſſeruerũt. Inter alia enim Lichenas pro eo morbo falsò accipiebant, quem uulgò Gallicum uocitant, in quo contagio ipſa, doloresq́;, & alia permulta maximè diſsimilia ſunt. Elephantiaſis (quantum ex ueterum commentarijs colligitur) pro Cancro accipi poteſt, quo uniuerſum penè corpus occupetur: itaque nullis propè remedijs ſanari poteſt, iuxta Pauli ſententiam. Nam ſi cancer quod unum aliquod membrum uexat, penè inſanabile eſt, quantò minus Elephas curari poterit, qui uniuerſum corpus ſuo paſsim contagio depaſcitur? Sed & Claudius Galenus, alij'que permulti, in medicina celebres, inter peſtilentiſsimos morbos & inſanabiles Elephantiaſim referunt. Neque me autem præterit, in Arabum libris ea de Lepra referri, quæ maximè ad Elephantiaſim uideantur pertinere, quoniam ille morbus Aegyptios maximè afficiat, quòd ibi cæli calores æſtuent, cibiq́; craſsiores, & piſculenta copioſe ſuggerantur. Græci uerò autores Elephantiaſim à Lepra diſtinguunt, ſic ut

NOtum eſt ex ueterum hiſtorijs, quanta animi liber=tate ac licentia Poëtæ Græci flagitia hominum, atq; improbitatem inſectarentur: tum hi præcipuè, qui antiquas comœdias ſcripſerunt, cuiuſmodi fuerunt Suſarion, Machnes, Cratinus, Ariſtophanes, Eupolis, & alij com=plures: quorum ingenium & licentiam apud noſtros etiam quidam ſunt imitati in taxandis, ac nominatim accuſandis hominibus. Siquidem Lucilius, Gn. Neuius, & C. Lucullus acerrimi quidem, ac uirulenti contra uitia extiterunt. Neuius certè Poëta Metellos etiam ipſos, ac Sci-piones ſuis uerſibus proſcidit, quod & M. Cicero perele=ganti Parodia uſus contra Q. Metellum in oratione ad-uerſus Verrem ſignificat, ſicuti Pedianus quoque Aſco=nius agnoſcit: ſic enim Cicero: Te non fato Conſulem, ut cæteros ex ueſtra familia. quoniam idipſum Poëta Neuius ita Satyricè dixerat:

Fato Metelli Romæ fiunt Conſules.

Cui etiam dicto (ut eſt autor Pedianus) cum eſſet conſul Metellus, ita reſpondit ſenario hypercatalecto, quem Sa-turnium uocamus:

Dabunt malum Metelli Neuio Poëtæ.

De qua re & Maurus Terentianus ad Nouatemũ memi-nit. Quin idem Neuius pari licentia atq; mordacitate uſus eſt contra P. Scipionẽ Aphricanũ, nulla tanti hominis ra=tione habita. Quò factum eſt, ut Poëta Neuius ob nimiam in ſcribendo maledicẽtiam, ac probra in Romanos princi=pes, ab ipſis quidem Triumuiris in uincula cõiectus ſit, & in carcere aliquandiu haberetur, ubi fabulas etiam aliquot compoſuit. Sed enim maledicendi licentia, & improbitas adeo proceſſit, ut lex Romæ per Cenſores lata fuerit, qua eiuſmodi probra ac maledicta reprimerẽtur. Quod ab Horatio

ratio Flacco demõſtratur, qui in epiſtola ad Octauiũ Aug. refert ueteres Romanos irato animo atq; ægerrimo tuliſſe à Poëtis lacerari. Vnde fuit illis hæc quoq; cura, inquit,

Conditione ſuper communi, quinetiam lex,
Pœnaq́; lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Deſcribi: uertêre modum formidine fuſtis,
Ad bene dicendum, delectandumq́; redacti.

De morbo Elephantiaſi, & unde nomen acceperit: ac de Lichenis ibidem, & Gallica ſcabie contra quorundam inſcitiam. CAP. X.

RIſum nuper mihi mouerunt medici quidam in Academia Florentina, qui cum de Lichenis & Elephante morbo, ſeu Elephantiaſi loquerentur, imperitè ſimul & ineptè de his, eorumq́; nominibus & poteſtatę diſſeruerũt. Inter alia enim Lichenas pro eo morbo falsò accipiebant, quem uulgò Gallicum uocitant, in quo contagio ipſa, doloresq́;, & alia permulta maximè diſsimilia ſunt. Elephantiaſis (quantum ex ueterum commentarijs colligitur) pro Cancro accipi poteſt, quo uniuerſum penè corpus occupetur: itaque nullis propè remedijs ſanari poteſt, iuxta Pauli ſententiam. Nam ſi cancer quod unum aliquod membrum uexat, penè inſanabile eſt, quantò minus Elephas curari poterit, qui uniuerſum corpus ſuo paſsim contagio depaſcitur? Sed & Claudius Galenus, alij'que permulti, in medicina celebres, inter peſtilentiſsimos morbos & inſanabiles Elephantiaſim referunt. Neque me autem præterit, in Arabum libris ea de Lepra referri, quæ maximè ad Elephantiaſim uideantur pertinere, quoniam ille morbus Aegyptios maximè afficiat, quòd ibi cæli calores æſtuent, cibiq́; craſsiores, & piſculenta copioſe ſuggerantur. Græci uerò autores Elephantiaſim à Lepra diſtinguunt, ſic ut

in lepra cutis impetiginem quandam, & uelut ſcabiem acceperint, quæ Galliæ *populos incredibili contagio tenet: in* Elephantiaſi *autem non cutis duntaxat, ſed nerui carnesq́;, & oſſa maximè uitiantur. quod &* Cor. Celſus *aliją; permulti tradunt.* Iam & T. Lucretius,*quo loco de morborum contagione ſcribit, pedes maximè refert atq; oculos* Elephantiaſi *affici, his uerſibus:*

Eſt Elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypti *in medio: neq; præterea uſquam:*
Hac lue tentantur greſſus, oculiq; micantes.

Nomen uerò tam obnoxij, tamq́; peſtilentis morbi deductum eſt ex ipſa ſimilitudine cutis Elephanti, *quoniam qui eo morbo uexantur, cutem ſuffuſcam plenamq́; tuberibus, & papulis habent, qualis præcipuè in* Elephantis *uiſitur: quod ipſum &* Galenus *probat. Sed &* Serenus *in hunc modum de* Elephantiaſi:

Eſt Elephas morbus triſtis, quoq; nomine dirus,
Non ſolùm turpans infandis ora papillis,
Sed citò præcipitans funeſto fata ueneno.

Quod ego idcirco putaui obſeruandum, quoniam Laurentius Valla, *uir alioqui accuratè doctus, quorundam ineptias ſecutus, ob id* Elephantiaſim *dici exiſtimauit, quòd inter alios omnes morbos ita præſtaret, ſicuti inter animantia* Elephas: *quo nihil poteſt eſſe, non dico magis abſurdum, ſed etiam ridiculum.*

PET

PETRI CRINITI DE HONESTA DISCIPLINA LIB. XXI.

Qui maximè dicãtur apud ueteres nullo affectu perturbati: ac de M. Antonino Imperatore, & Philippo Aug. qui nullo unquam cõmẽto ad riſum potuit excitari. CAP. I.

NOBILES *ſunt in ueterum monumentis complures, qui ex ipſa animi conſtantia & apathia, ut Stoici appellant, eodem ſtatu in omnibus atq; tenore ita permanſerint, ut nullis propè affectibus, aut perturbationibus mouerentur: quales celebrantur uiri ſapientes & ingenio præclari, Socrates, Heraclius, Diogenes Cynicus, & Pyrrhon. Apud noſtros uerò M. Craſſus, qui ſemel in tota uita riſit, ob id appellatus* ἀγέλαστος. *Sed & uiſum ad hæc de Romanis etiam Imperatoribus aliquid afferre, ut de M. Antonino Cæſ. qui Philoſophus eſt cognominatus, ac de Philippo iuniore Auguſto. M. enim Antoninus tanta animi tranquillitate, ac mentis conſtantia fuit, ut nullo unquam affectu, nullis rerum fortunis uultum dicatur immutaſſe. Quem uitæ rigorem ac ſeueritatem auxit etiam philoſophiæ Stoicæ profeſſio, in qua ſeipſum continuit, præceptoribus ad eam optimis: ſiquidem inter alios complures Sextum Chæronenſem Plutarchi nepotem, & Apollonium Chalcedonium magno ſtudio coluit. Neque obfuit eiuſdem conſtantiæ, aut filius gladiator, & ſceleſtus, aut uxor infamis, ut à Iulio Capitolino relatum eſt ad Imperatorem Diocletianum. Philippus uerò iunior, qui cum patre imperauit, anno ab Vrbe condita milleſimo, tam ſeueri animi, tam'que inflexibilis fuit,*

fuit,ut nullo unquam cõmento,nullisq́; rationibus ad riſum ſolui,aut excitari potuerit: & quod eſt maximũ ſeueritatis exemplum,cùm patrẽ fortè aſpiceret ludis ſecularibus petulantius cachinnantem, eum ipſum auerſato uultu notauit:ut ab Eutropio,*traditum eſt in* Romana *hiſtoria.*

De Mario Gratidiano, uiro prætorio: & quanta immanitate à Sergio Catilina diſſectus atq; interemptus fuerit in Syllanis tumultibus,ex Iulio Firmico:& alia de Catilina & Cicerone addita contra Feneſtellam. CAP. II.

Celebrati ſunt apud ueteres è Mariorum *familia complures, qui & rebus geſtis,& dignitate claruerunt: nam* Marij *duo, ac totidem* Catones *cenſentur: de quibus commodè in* Rom.*familijs egimus.*Hoc *autem loco de* M. Mario *dicendum eſt,* Marij Gratidij *filio, de quo ſic* Q. Cicero *ad* M.Tullium *ſcribit,in libro de petitione cõſulatus. Cum* L.*inquit,*Catilina *conſulatũ petis, qui hominem chariſsimũ Senatui populoq́;* Romano M.Marium *inſpectante* Pop.Rom.*uirgis per totam* Vrbem *ceciderit,ad buſtum egerit,ibidẽ omni cruciatu lacerarit,uiuo ſtatim collum gladio ſua dextera ſecuerit, cum ſiniſtra capillũ eius à uertice teneret,caput ſua manu tulerit,cùm inter digitos eius riui ſanguinis fluerent.*Hunc *igitur* M.Marium *deſignat,qui à* L.Catilina *crudeliſsimè interẽptus eſt.* M. *uerò* Cicero *in ea oratione quam habuit cõtra* Antoniũ *&* Catilinam *cõpetitores,copioſe retulit de hoc ipſo* Mario. Is *enim,ut eſt autor* Pedianus,*uir popularis fuit,atq; ob eam cauſam bis prætor:cuius abſciſſum caput ſua manu* Sergius Catilina *per urbẽ circuntulit,quod illi à* M.Tullio *ſæpius obiectum eſt.* Iulius *autem* Firmicus *ſic de cæde* Mariana *ſcribit ad* Mauortiũ Lollianũ:*Prætorio uiro iuniori* Mario, *qui iudicio omniũ benemeritus de rep.uidebatur,* Sylana

lana iuſsione eliſa ſunt prius crura, deinde deiecta de ſtatu corporis brachia, humeris tenus diſſoluta ceciderũt, tertiò amputata lingua, uocem reliquit in faucibus, ad poſtremũ omni parte corporis mutilata, oculi, qui fuerant ſpectatores & ſuperſtites, egeruntur: & in tam anguſto corpore à nefario patriæ carnifice tot ſunt inuenta ſupplicia, & uix anima tantis uulneribus erogata eſt. Quod iccirco adnotauimus, ne tam imperitè quidam à ueteribus diſſentiant. Nec illud præterea concedi debet, quod à Feneſtella proditum fuit, L. Catilinam à M. Cicerone fuiſſe in cauſa defenſum, etſi ad Atticum ſcripſerit, ſe cogitaſſe de Catilinæ defenſione. Hoc tempore, inquit, Catilinam competitorem noſtrum defendere cogitamus: iudices habemus quos uolumus, ſumma accuſatorum uoluntate: ſpero ſi abſolutus erit, coniunctiorem nobis fore in ratione petitionis: ſin aliter acciderit, humaniter feremus.

De uaticiniis per aquam & per uinum, & apud quos maximè populos clara eſſent, ex Plutarcho & aliis autoribus. CAP. III.

SCriptũ à nobis eſt ſuperiori uolumine de his uaticinijs, quæ in Branchis, Delphis, atque Cathaballis apud ueteres fieri cõſueuerint: nunc libitũ eſt ea addere, quæ apud Thracenſes populos, & Clarios celebrentur, quò tam diſſimilis quidem uaticinandi ratio, tumq; diſpar conſuetudo in oraculis edendis intelligatur. In Thraciæ igitur regione apud Ligureos adytus fuit Libero ſacer: ex quo cùm uaticinia & oracula reddi ſolerent, eius tẽpli antiſtites uino affatim epoto reſpõdebant. Apud Clarios autem, ubi Clarij Apollinis templum foret, diuerſa res traditur: nam quibus diuina effari permiſſum eſſet, aqua prius aſſumpta rem peragebant: quod ipſum Vettius Prætextatus apud Macrob

crobium refert,quo loco eundem eſſe Deum Liberum atq; Apollinem copioſe diſſerit. Plutarchus autem Chæroneus & aqua & mero teſtatur antiſtites quoſdam apud diuerſos populos ſacra perficere, ac deinde uaticinari. ut enim uinolenti dicuntur prædiuinare,ſic etiam Lympholenti.

Iunonis Monetæ nomẽ,& origo allata:tum de eiuſdem templis,& inſcriptione in nummis Cæſaris Domitiani Auguſti. CAP. IIII.

TRaditum eſt à M.Tullio,cum de diuinatione ſcribit, Iunonem ipſam idcirco à Romanis Monetam uocari ſolitam,quòd ex arce tẽpli Rom.populum cõmonuerit, ut propter terræmotũ,qui acciderat,ſue plena rem procurarent.Qua in re uideo ab antiquis plurimũ diſſentiri. Maximus Valerius,& alij,Iunonis tradunt Monetæ imaginẽ à Veiorũ oppido Romam delatam, quo tẽpore Imperator Furius Camillus ſuis auſpicijs Veios ſuperauit: nam apud eos præcipua quidem religione Iuno Moneta colebatur. Captis autẽ Veijs,cùm miles fortè Rom.per iocũ eam rogaret,an uolens Romam concederet, annuiſſe ferunt, ac ſe uelle reſpondiſſe:quæ res in admirationẽ uerſa eſt, ac protinus læti milites eiuſdem ſimulacrũ in Vrbem deuexerũt, atq; in Auentino monte collocatum eſt.Neq; tamen deſunt, qui Allocutio Deo illa adſcribant,quæ de Iunone Moneta referuntur,quo nihil dici poteſt abſurdius:cùm Deus Allocutius,ſiue Aius,nam idem eſt,cauendum à Gallis ſua uoce monuerit, ac infima uia noua aram habuerit, quod apud ueteres multi cõmemorant:ſed eorũ inſcitiam alibi cõmodius repreſſimus.Templum uerò Monetæ nõ in Auentino tantũ uideo ab autoribus celebrari,ſed in ipſo etiam Capitolio,ut idem Maximus Valerius ac Liuius aſſerũt:quo loco Manlij Capitolini domus fuiſſe traditur. Pub.autẽ Victor

ctor in regione Vrbis tertia collocauit, ubi Thermæ Tatianæ atq; Traianæ ſorent. Sed & Macrobius Aurelius ædem refert Iunonis Monetæ calẽdis Iunijs dicatam, Coſſ. Claudio Martio Rutilio. III. *&* T. *Martio Torquato.* II. *Neq; dubium eſt in æde Monetæ ſolitos ſeruari libros linteos, in quibus* Ro. *Imperij fata cõtinerẽtur. Quin illud adnotandũ eſt, q̃ in peruetuſtis etiam nũmis Domitiani Aug. talis deſcriptio ſeruatur:* DIVAE MONETAE. *qđ & Ber. Oricellarius obſeruauit, uir & in gubernãda rep. prudẽs, & in perquirẽdis ueterũ monumẽtis diligẽter accuratus.*

De uiribus Dæmonum, & quòd eorum ſex genera tradantur, diligens adnotatio, ex commentariis Pſelli, & Auguſtini. CAP. V.

Librum fecit Auguſtinus de poteſtate dæmonũ, in quo eruditè atq; copioſè explicat, quãtis uiribus polleant, quoq; habitu ſint, & quibus maximè rebus aduerſari, aut oblectari ſoleant. Qua in re non tam Chriſtianam uidetur Academiam ſequutus, quàm Platonicorum placita, & cõmentarios, in quibus multa de his cõperiuntur. Quòd autem ſex eorum genera habeantur, id ego apud Michaëlem Pſellũ inuenio, qui ex Marci traditionibus hoc totũ egregiè recenſuit, Baſiliumq; & Paulum uiros doctrina & morũ ſanctitate clariſſimos aduocauit in hiſtoria dæmonũ. Ad hunc igitur modum diuerſam eorũ naturam, atq; poteſtatẽ retulit: Primũ, inquit, dæmonũ genus Igneum cenſetur, quod in ſublimiori aëre peruagari ſolitũ eſt, ut Marcus dicebat, qui illud uoce barbara Leliureon appellabat. Secundum genus quod in proximo aëre, ac nobis propinquo obuolitat, quod etiamnum à pleriſq; Aëreum nuncupatur. Tertium porrò Terreũ eſt, quod in terræ ipſius regionibus uerſatur, ex quo multiplici ratione, atq; inſidijs

terren

terrenis animantibus aduerſatur. Quartum Aquatile & Maritimum dicitur, quod humoribus ſe immergit, undiuagum ſcilicet, ac in paluſtribus habitans, ut multos in aquis malè afficiat, æſtusq́; ac tempeſtates in mari excitet, ac nauigia ipſa cum hominibus prorſus demergat, atq; inobruat. His adijcitur quintum genus, quod appellat Subterraneum, quando & ipſis terræ uiſceribus incluſos dæmones, atque abditos tradit, unde motus terræ, fundamentorum ruinæ, ac uentorum colliſiones oriantur. Præcipuè autem infeſtari hoc dæmonum genere ſcribit eos homines, qui aut in puteis effodiendis uerſantur, aut in metallis perſcrutandis. Sextum & ultimum, quod omnem quidem lucē refugit. Tenebroſumq́; idcirco uocitat, quoniam in tenebris aßiduè teneatur. Mitto nunc quibus potißimum inſidijs, aut quo aſtu ſcripſerit eos decipere, atque allicere humanum genus. Conſtat enim (ut eſt autor etiam Auguſtinus) omneis fere dæmoneis hoc ingenio & natura eſſe, ut Deos pariter oderint, & hominibus maximè aduerſentur. Sed alibi hoc totum diſſeruimus.

Quæ figura ſit dicēdi in ueterū libris Mediusfidius: quaq́; origine cēſeri debeat, ac de Fidio Deo nōnihil. CAP. VI.

MEhercule, & Mecaſtor, figura eſt in ueterū libris admodum frequens, qua intelligendū eſt, diligat uel adiuuet: quod à Sex. Pompeio diligēter eſt obſeruatum. In hoc enim, inquit, iureiurando ſubaudiendum eſt: me amet, uel adiuuet, quibus figuris multò ſæpius Græci autores utuntur. Quo autem modo accipiendum ſit Mediusfidius, pauci adhuc, ut uideo, probè intelligunt, aut originē percipiunt. Ego uerò ita expono, ut eiuſmodi quidem locutio perinde ualeat, atq; mehercules, & Deusfidius, cuius ſacra Romanis Annalibus tradūt, eiusq́; templa in Vrbem à ueterib

teribus relata ſunt, ſicuti Plutarchus, Varro, & Poëtæ Latini teſtantur. Sed & Sex. Pompeius in libro de priſcis uerbis XII. *pro Iouis filio accipit, quoniam d, litera cum l, affinitatem retineat. Itaq; iuſiurandum hoc, inquit, per Diui fidem quidam dixerunt. In fabulis autem Plautinis iuſiurandum refertur per Deum Fidium. Hunc enim Sanctum Fidiumq; appellantes, in Quirinali iugo ueteres coluerunt Nonis Iunijs. Quocirca ſic in Faſtis Ouidius:*

Quærebam nonas Sancto, Fidio'ne referrem,
An tibi Semipater. tunc mihi Sanctus ait,
Cuicunq; ex illis dederis, ego munus habebo:
Nomina trina fero, ſic uoluere Cures.
Hunc igitur ueteres donarunt æde Sabini,
Inq; quirinali conſtituere iugo.

Quibus uerbis in Latino ſermone uti debemus: & quod uerecunda eſſe debeat in cõponẽdis uocibus tralatio. CAP. VII.

IN ſermone Latino habẽda eſt præcipuè ratio in uerbis componendis, atq; utendis: cùm ex infinita uocabulorũ ſylua, alia quidem ad uſum pertineant, alia ad eruditionẽ, alia uerò ad gratiam. Itaq; uerba deſita, & parum frequentia cognoſſe debemus, eorumq; uires, & cõparationẽ ſcrutari: antiqua uerò & propria recipere, Poëticis delectari. Qua ratione Terentius Varro cùm ſcriberet ad M. Tullium prudentiſſimè inquit, Poëticis multis uerbis magis delector, quàm utor: antiquis magis utor, quàm delector. Tralatio autem in componendis uocibus (ut eſt autor Theophraſtus) nõ audax, aut inſolẽs debet eſſe: ſed proba, & uerecunda. Quod ipſum Pontanus etiam Iouianus approbat, uir unus ætate noſtra, qui antiquitatem ipſam ac diſciplinas honeſtiores pari facundia atq; ingenio exprimat.

De inſigni atq; mirifico portento infantis, qui duplici pe ctore atq; capite biennium uixerit, hiſtoria non contemnenda: ac de cauſis portentorum. CAP. VIII.

NOtum eſt, quàm multa ſunt relata prodigia in ueterũ annalibus atq; hiſtorijs, quantumq́; admiranda. Sed unũ præcipuè hoc loco repetendũ exiſtimaui, præ cæteris (quæ unquam ſcribãtur) inſigne, atq; monſtrificũ, ſi modò hac in re antiquitati fides habeatur. Traditũ eſt igitur in oppido quidem Emaus, Theodoſio Cæſ. imperante, puerũ natum fuiſſe, qui umbilico tenus integer extaret. Supernæ autem partes eiuſdẽ gemina facie apparebant, ut duo pectora, totidẽq́; capita eſſent ſuis partibus ac ſenſibus prædita: nam & una pars aliquando cibis & potione utebatur, altera abſtinebat. Sic itidem in ſomno & quiete uariè ac differenter ſe habebant, ut uiciſſim luſitarent, & riſu & lacrymis tenerentur, mutuiſq́; plagis ſe cæderent, acſi diuerſis animis atq; ingenio forent. Annis autem propè duobus uixerunt. Factum deinceps eſt, ut cùm alter perierit, qui ſuperfuit, quatriduo poſt ex agnata tabe computreſcens interijt. Quam rem Sigibertus in ſuis commentarijs retulit: homo quidem diligẽs, atq; ut illis temporibus, ſtudioſus magis, quàm eloquens. Quibus autem rationibus eiuſmodi portenta oriantur, Galenus & Ariſtoteles copioſe docent, ut aliorum ſententias omittamus. Et affirmat quidem Ariſtoteles, idcirco fieri monſtra in animantibus, quoniam plura ac diuerſa ſemina inter ſe cohæreſcunt, atq; confunduntur, aut cùm fortè materies exceſſus uel defectus extiterit.

Traditum eſſe, quòd ex uiris ſapientibus plerunq; inſani, ac dementes gignantur, exemplo addito de Ariſtarchi filiis uiri doctiſsimi, & aliorum complurium, ex Aelii Spartiani uerbis. CAP. IX.

DE *Ariſtarcho grammatico, qui Alexandrinus fuit, eiusq́; multiplici ac ſingulari eruditione cõplura leguntur in Græcorum commentarijs. Cùm is unus & cenſor maximus omnium Poëtarum ſit habitus, et Philometoris regis filij præceptor extiterit, qui Philadelphi nepos fuit. Illud autẽ de liberis Ariſtarchi conſiderandũ eſt: nam cùm duos fortè habuiſſet, hoc eſt Ariſtagoram, & Ariſtarchum, uterq; demens ac ſtolidus fuiſſe dicitur: ſicuti & Suidæ collectanea teſtantur. Quo nomine haud temerè quæſitum eſt à philoſophis, Cur ex uiris ſapientibus plerunq; ignaui ac dementes oriantur. Sed hac in re libitum mihi eſt uerba Aelij Spartiani ſubijcere ad Imperatorem Diocletianum: Conſtat, inquit, Auguſte neminẽ propè magnorum uirorũ optimum & utilem filiũ reliquiſſe: deniq; aut ſine liberis uiri interierunt, aut tales habuerunt, pleriq;, ut melius fuerit de rebus humanis, ſine poſteritate diſcedere. Et ut ordiamur à Romulo, hic nihil liberorũ reliquit, nihil Numa Pompilius, quod utile poſſet eſſe Reipu. Quid Camillus? num ſui ſimiles liberos habuit? Quid Scipio? Quid Catones? qui magni fuerunt. Iam uerò quid de Homero, Demoſthene, Vergilio, Criſpo, Terentio, Plauto, cæteriſq́; alijs loquar? Quid de Cæſare? Quid de Tullio? cui ſoli melius fuerat liberos non habere. Quid de Auguſto? qui nec adoptiuum bonum filium habuit, cùm illi eligendi poteſtas fuiſſet ex omnibus. Falſus eſt etiam ipſe Traianus in ſuo municipe ac nepote deligendo. Sed ad genitos ueniamus. Quid Marco felicius fuiſſet, ſi Commodum non reliquiſſet hæredem? quid Seuero Septimio, ſi Baßianum non genuiſſet?*

Quomodo ſit accipiendum Stadium: & quàm multiplex fuerit: ac nonnihil etiam de aliis menſuris. CAP. X.

SCriptum eſt à ueteribus diligẽter de mẽſuris, earumq́; uarijs, ac diuerſis rationibus: hoc eſt, de iugero, milliario, ſtadijs, et paraſangis. Nos hoc loco de ipſo Stadio breuiter agemus, quò inſcitiã quorundam, atq; ineptias deuitemus: qui cùm de re hac nuper ſermonem haberent, imperitè ſimul atq; perplexè diſſeruerunt. Itaq; ſciendum eſt, nomen ipſius Stadij diuerſum, ac multiplex fuiſſe, tum ſpatio inter ſe diſsimuli: præcipuè autem nominatur Olympicum, Pythicũ, & Italicũ. Nam Pythicũ quidem pedibus millenis finitur. Olympicũ, pedibus c c c c. Italicum pedibus c x x v. ſic enim Cenſorinus refert, qui de Natalitio ad Cerellium ſcripſit. Neq; me latet Herculis quoq; ſtadium ab antiquis celebratum, quo c c. pedes haberentur: quod ipſum ſtadij ſpatium Hercules ſuis pedibus metatus eſt Piſis apud Iouem Olympicum: de quo & Plutarchus, & in Atticis Gellius meminerunt. Neq; deſunt etiam autores, qui tradant, octauam partem milliarij ipſo ſtadio ferè contineri: tum Diaulon et Dolichon addunt. Vt enim ſtadij menſura pedes c c c c. habet in uniuerſum: ita Diaulus M. c c. Dolichus ſtadia x I I. & Schenus x x. ut ipſe etiam Plinius refert: etſi hoc totum in Græcorum commentarijs, cum à pluribus alijs, tum ab ijs relatum eſt, qui Platonis leges interpretati ſunt: quo loco de currendi ratione, & ludis Olympicis diſſerit. Pollio autem Vitruuius Stadiatas porticus appellauit, ex ipſa ſtadij, ut puto, menſura, ſicuti etiam Milliarias dicimus: Menſurã uerò ij, qui Geometræ appellantur, in hunc modũ haberi ſcribunt: hoc eſt, quicquid põdere, capacitate, longitudine, altitudine, latitudine, ac ſpiſsitudine finiatur: ut Boëthius, et Iunius Nypſus. Is enim in libro de menſuris agrorum ſic ad Celſum: Menſurarum, inquit, appellationes, quibus in

longitud

lõgitudine utimur, XII. *ſunt, id eſt, digitus, uncia, palmus, ſexta, pes, cubitus, gradus, paſſus, decempeda, actus, ſtadium, milliariũ. Sed hæc ſuo loco ſunt pluribus diſſerenda.*

Præclarè factum, atq; ingenti animo ab Auidio Caſsio Aug. in ſeditione exercitus: atq; eiuſdem uerba ibidem relata. CAP. XI.

D*Ignũ facinus à* Volcatio *relatũ eſt, de Caßio Auidio Aug. eiusq; egregio animo. Nã cùm in exercitu quẽ Imperator regebat, magna ſeditio orta eſſet, ac milites ipſi uelut ad cõflictũ æſtuarẽt: tumultu cõperto, egreſſus prætorio Auidius, ſagoq; tantũ caſtrenſi tectus, Et me ipſum (inquit) milites percutite, ſi hoc audetis, et corruptæ diſciplinæ flagitiũ addite. Quo audito omnes quidẽ quierunt: ſimulq; illũ proſequuti ſunt, nõ ſine mirifica obſeruatione. Itaq; dictũ pereleganter eſt à* Volcatio *de Auidio Imperatore, Timeri à milite meruit, quia ipſe nõ timuit. Idẽ Aug. Syriacas legiones luxu ac delicijs defluẽtes, ad priſtinã ſeueritatem, atq; diſciplinam redegit. Tum in Armenia, & Arabia, atq; Aegypto ſtrenuè ac præclarè rem geßit.*

Quibus liceret in Vrbe ſepeliri: ac de Poſthumio Tuberto uiro conſulari, de quo M. Cicero in Legibus ſubobſcurè intellexit. CAP. XII.

N*Otatum alibi à nobis eſt, fuiſſe apud* Romanos *lege cautum, ne quis in* Vrbe *ſepeliri poſſet, præter eos tantũ, qui egregia uirtute, rebusq; clariſsimè geſtis, meriti hoc eſſent: quod ipſum exemplo Athenienſis populi factũ ab illis exiſtimamus, ut qui Solonis leges de Sepulcris magna ex parte ſequerentur. Plutarchus autem in* Rom. *quæſtionibus, eis tradit ex* Lyparei *autoritate conceſſum in* Vrbe *ſepeliri, qui de hoſtibus triumphaſſent: tũ* Val. & C. Fabritium *nominat, qui ob eorum præclara facinora ſe-*

pulcrum in foro habuerunt. Sed & M. Cicero cùm leges Romanorum exponit, idem aſſerit, ac Val. quoq; Publicolæ, & C. Fabritio Tubertum adijcit: cuius ſumma uirtus, ut inquit, hunc honorem promeruit. Nos autem de Tuberto ipſo diu quæſiuimus, quando eius nomen Latinis annalibus, atq; hiſtorijs minus uideatur cōpertū. Dionyſius uerò Alicarnaſſeus in Rom. antiquitatibus, P. ſcribit Poſthumiū uirum conſularem, ac maximè nobilē, qui Tubertus fuerit appellatus. Anno, inquit, poſt exactos reges quinto, quo tēpore Iſcomachus Crotoniates in ſtadio uictor fuit, creati ſunt Romæ Coſſ. M. Valerius Publicolæ frater, & P. Poſthumius, qui Tubertus eſt cognominatus. Itaq; dubitari amplius nō poteſt, Tubertū ipſum apud M. Ciceronē uirum conſularē fuiſſe: quem & Liuius, & alij Poſthumiū uocant: referētes ab eo proſperè pugnatū contra Sabinos: ac ſecundo eius conſulatu deuictis Sabinis orationem celebraſſe, ob præclara eius geſta, Meneniumq; Agrippam eius collegam triumphaſſe. Quibus rationibus factum crediderim, ut in ipſa etiam Vrbe ſepulcrum meruerit Poſthumius Tubertus: ſicuti & Val. Publicola, quod ab eodem Dionyſio copioſe explicatur.

De Rom. familiis Fabiorum atq; Curionum: & qua maximè dignitate in ciuitate præſtarent: tum de Lepidis etiã breuiter adnotatum. CAP. XIII.

RElatum eſt in ueterum commentarijs de Fabijs atq; Curionibus, quòd ipſa gens Curionum continua quidem ſerie tres optimos oratores habuit, atq; in agendis cauſis inſignes. In Fabiorum uerò familia tres in Senatu fuiſſe continuos principes, & egregijs facinoribus clariſſimos, cuiuſmodi cenſentur, M. Fabius Ambuſtus, Fabius Rutilianus filius, & Quintus Fabius Gurges nepos. quod

& C. Plin. ad Veſpa. Aug. refert. De Lepidis quoq; illud ſciendũ, quòd in eorũ genere tres inintermiſſo ordine obducto mẽbrana oculo geniti tradũtur, ut nõ minus naturæ quàm ingeniorũ quedã uelut inſignia in homine exiſtant. Sed hæc in cõmẽtario de Rom. familijs cõmodè notauimus.

Quantum ſit ab amoris contagio abſtinendum, ex Cratetis philoſophi ſententia: ac ibidem Panætii uerba notata ex Anneo Seneca: in quibus par grauitas atq; doctrina exiſtat. CAP. XIIII.

INter alia multa, quæ Crates Thebanus prudenter ac ſapienter de uita diſſeruit, illud etiam de amoris poteſtate ab eo relatum traditur: Amorem inquit fame ſedari, ſin minus tempore. Quòd ſi duo hæc non ſufficerint, ad laqueum eſſe accedendum. Hæc Crates de amore: ad quæ poëta Auſonius reſpexit, cum de inſania ac dementia amãtium loqueretur. Panætius autem philoſophus inter Stoicos inſignis, peregregiè (ut conſtat) uidetur reſpondiſſe, cùm eiuſmodi contagio longè abſtinendũ moneret: Minimè, inquit, cõmittendum eſt, ut in rem commotam incidamus, utpote alteri emãcipatam, uilẽ ſibi. Si enim nos reſpicit quod amatur, humanitate eius irritamur: ſin contẽnit, ſuperbia accẽdimur. Aequè facilitas erroris, ac difficultas nocet: Facilitate capimur, cum difficultate certamus. Itaq; qui ſuæ imbecillitatis conſcius eſt, is moneo ut quieſcat. Quod et Seneca Anneus ex Panætio retulit, et nos in uita obſeruandum ueluti optimam legem, ac ſanctiora quædam oracula exiſtimamus.

De ſtudio ueterum in auſpiciis: ac de iis auibus, quę ominoſæ, ac inauſpicatæ haberentur: quæq; Oſcines aut Præpetes dicerentur. CAP. XV.

NOtũ ꝓpè omnibus eſt, quãtopere ueterũ ſedulitas ĩ futuris ueſtigãdis, atq; prænoſcẽdis elaborauerit: quã-

toq; ſtudio ac diligentia auguria omnia, extiſpicia, & reliqua diuinandi genera coluerit: ut in uarijs quidem animantibus, eorumq; uoce, inceſſu, cibis, colore, uolatu, auguria capere conſueuerit. Sed hoc loco ea tantum adnotare uiſum eſt, quæ ad alitum auſpicia, & omen pertineant: quæq; diræ, & ominoſæ aues, quæ rurſus fœlices, & auſpicatæ crederentur. Inter diras igitur & ferales enumerant, Noctuas, Vlulas, Tinnunculos, Miluos: quòd ij quidem rapaciſſimi, & ſemper famelici ſint. Bubonem quoq; inauſpicatiſſimi ominis dixerunt, idq; in publicis maximè auſpicijs, ex quo funebrem etiam uocarunt. Hinc illud notum:

Fœdaq; ſic uolucris uenturi nuntia luctus
Ignauus Bubo, dirum mortalibus omen.

Quin & in Coruis dirum & ominoſum eſt habitũ, ſicubi glutiunt, & uocem uelut ſtrangulati emittunt. Quanquã de Coruis, & Cornicibus uaria traduntur: ſi quando ad læuam aũt ad partem dextrã conuolitent. C. uerò Plinius has ipſas aues inauſpicatæ garrulitatis appellat. Sed & Gallos probabant in tripudijs maximè ſoliſtimis, quod ab ipſis pullarijs indicabatur. Quidam grammatici in hunc propè modum de augurijs ſcribunt: ea eſſe in geſtu, motu, uolatu, ac uoce, ueluti ſigna rerum conſtituta. Oſcines autem uocatæ ſunt, quæ ore, cantuq; auſpicium facerent, ut Coruus, Cornix, Picus. Quæ futura uolatu portenderent, ut Buteones, Sanqualiæ, Aquilæ, & Vultures, ſi fœlices fuiſſent, & proſperæ, appellarunt Præpetes: ſin aduerſa atq; ominoſa prænuntiaſſent, Inebras dixerunt, quòd aliquid fieri inhiberent: ut eſt autor Sex. Põpeius: tum Inebras etiam uocarunt, quæ tardare auſpicium, atq; morari exiſtimarent.

PETRI CRINITI DE HONESTA DISCIPLINA LIB. XXII.

Copioſe expoſitum de Aſaroticis pauimentis, ac lithoſtratis ſeu Teſſellatis: tum de opere Vermiculato: ac de Ceroſtratis nonnihil. CAP. I.

OCCVRRENDVM *eſt quorũdam quæſtioni, quæ animos etiam doctiorum diu anxios atq; incertos habuit, de hoc picturæ genere, quæ Muſiua ferè à noſtris dicatur.* Tum *de his pauimentis diſſerendũ, quæ* Lithoſtrata *ueteres, ſeu* Teſſellata *uocarunt, teſſerulis uarijs ſtructa, lapidumq́; cruſtis ornata. Scire igitur debemus, ea opera quæ* Plinius *Muſea uocari tradit, pro ijs accipienda eſſe, quæ poſteriores* Muſiua, *ſeu* Muſeacea *dixerunt: in quibus uitreis teſtulis, uarijsq́; colorum picturis, mirifica quædam gratia atq; uenuſtatis ſpecies exhibetur.* Græci *hoc opus* Aſaroton *uocarunt: quale in primis cùm ab alijs, tum à* Plinio *commendatur quod olim* Pergami *fuit à* Zenodoro *conſtructum, in eo genere peritiſsimo. Dictum uerò ſic exiſtimatur, quoniam cœnæ purgamenta in ipſo quoq; pauimento conuerri ſolent, ueluti relicta: ut eſt autor* C. Plinius: *quæ* Analecta Græci *appellant. De his* Aſarotis *mentionẽ fecit* Papinius *in deſcribenda* Mallij Vopiſci Tiburtina *uilla: ubi pauimentum refert aſarotica elegantia, uariaq́; ſtructura præſtitiſſe, his uerſibus:*

Dum uagor aſpectu, uiſuſq́; per omnia duco,
Calcabam, nec opinus, opes: nam ſplendor ab alto
Defluus, & nitidum referentes aëra teſtæ

Monſtrauere ſolum: uarias ubi picta per artes
Gaudet humus, ſuperantq; nouas Aſarota figuras.

Apollinaris item Sidonius lapillos aſaroticos nominat, quibus muſea ipſa conſtruerentur, quæ uelut eroſi annis pumices ad reddendam ſpecus imaginem forent dependentia. Inuentū id Romæ Marci Agrippæ temporibus, quādo in eius thermis figulinum opus encauſto pictum fuit. Neq; dubitauit Plinius, quin uitreas cameras feciſſet Agrippa, ſi id repertum antea fuiſſet. Notum uerò eſt omnibus, quòd ipſa muſiua è uitreis teſſerulis atq; ſectilibus cruſtis, uario, multipliciq; colore conſtructa ſunt, cuiuſmodi adhuc Romæ uiſuntur locis multis: tum in propylæo baſilicæ Petri nobilis illa & fluitans nauis, quam Ioannes pictor cognomēto Cimabous, mirifico artificio, atq; diligētia traditur perfeciſſe. Quidam appellarunt id opus Cymbam aſaroticam, ex effigie ipſius picturæ. Neq; idem eſt Vermiculatum pauimentum, & Aſarotum, ut quidam falſo exiſtimant: ſiquidem poſt Luciliū poētam Aſarota in Vrbe cœpta ſunt. Vermiculatum opus uocamus, quod etſi cruſtis uarijs cæmento illitis fiat, non tamen uitro conſtabat. Quæ res à Lucilio deſignatur, quum dixerit in Satyris:

Lexim bene compoſitam: ut teſſerulas omneis
Arte, pauimento, atq; emblemate uermiculato.

Hoc eſt, orationem uarijs figuris, atq; coloribus eleganter compoſitam. C. Plin. in perquirenda antiquitate diligens, Vermiculatum opus idcirco dictum exiſtimat, quòd eſſet uariegatis cruſtis, atq; maculoſis ad effigiem uermiculi. Vt minimè ſit improbanda Nonij ſententia, qui pro minuto uermiculatum exponit. Verbo autem, quod eſt Muſiuū, uſi ſunt apud nos Auguſtinus, Spartianus, & Trebellius, ut alios omittam. Iulius Firmicus Muſiuarios artifices nominat

minat in Aſtronomicis. Sed agamus nunc de Lithoſtratis: quæ à noſtris ferè Teſſellata dicuntur, id eſt, uarijs cruſtis, ac lapidum ſegmentis conſtructa, ceu uiſuntur Romæ locis compluribus, ac Florentiæ in æde diui Ioannis, quæ Bapti ſterij nomen retinet: quo loco miram gratiam atq; decorē præfert, pauimentata ſtructura, teſſerulis lapidum multico loribus, interpoſitis orbibus è lapide Macedonico, uel Porphyretico. Ibidem uiſitur totius cæli ambitus, atq; ſi- gniferi ſpecies cum ſuis imaginibus: adeo ut Sol ipſe uelut moderator & auriga in medio exiſtat. Et ea ferè debent admitti in lithoſtratis (ut à ueteribus præcipitur) quæ apta uarietate, ac multiformi picturæ gratia uenuſtatem ſimul et elegātiā referant. Quò minimè mirari oportet, ſi C. Cæſar in ſuis expeditiōibus teſſellata ac ſectilia pauimē ta circūtulerit. Sūt in pretio Ceroſtrata, atq; Xyloſtrata: illa ex cornibus atq; ebore conſtant, hæc ex materia cen= ſentur, maximeq́; ebeno, larice, tamarice, olea. De ceroſtra tis Victruuius, & Plinius meminerunt: proditumq́; eſt ex Vrorū cornibus effici, quæ Romani ad ſuas delicias tranſ= tulerunt, nunc tincta, nunc ſublita. Nunc quæ Ceroſtrata picturæ genere dicerentur, ad ſellas principū atq; lecticas parantur, quales Aegyptij reges inter cætera ornamenta habuiſſe traduntur. Xyloſtrata coloribus uarijs diſtin= guuntur: & multiformi materia conſtant, præcipueq́; ad templorum ſacraria & ſubſellia pertinent, quos appellāt Choros: ceu ſpectantur Venetijs in æde Helenæ, in quibus nobiles Italiæ Vrbes atq; clariores additæ ſunt ſingulis ſubſellijs, miro picturæ artificio, atq; elegantia ſingulari.

De pœna Romanorum ciuium per uites: ac Plinii uerba expoſita ex hiſtoria de Scipione Aphricano: tum de ui te Centuriali copioſè. CAP. II.

Verba

VErba ſunt C.Plinij, quo loco de arboribus diſſerit: Vitis ipſa et in delictis etiam pœnam honorat. Quæ meum aliquando animum ſuſpenſum tenuerũt. Haud enim uidebam, quibus pœnis homines per uitem afficerentur, quando nihil ad rem illud pertineret, quòd inſigne Centurionum id eſſet, ut quidam parũ doctè exponunt. Sed enim quòd ad pœnam uites pertinerent, deductum hoc exiſtimamus ex lege ueteri de ſupplicijs militum. Nam & Scipio Aphricanus, qui Numantiam obſedit, ſicubi extra ordinẽ milites Romanos deprehendiſſet, acribus pœnis afficere ſolitus eſt: ut qui ciues uitibus, alios autem uirgis cædi iuberet. Quocirca Plinius pœnæ honorem habitũ ſcribit, quum ciues non uirgis uerberatos, ſed uitibus refert. Quam rem Liuius in hiſtoria Romani populi notauit, ut ex Flori compendijs colligitur. De uite autem, quam Centuriones præferrent, non poëtæ tantum meminerunt, ſed Aurelius Macrobius, Aelius Spartianus, ac Plinius, qui inſertas, inquit, caſtris uites ſummã rerũ, imperiumq; continere, Centurionum in manu uitis, & optimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas. De Hadriano item Auguſto notatum eſt, quòd is quidem nulli uitem conceſſit, niſi robuſto, & egregiæ famæ uiro: neq; Tribunũ, niſi plena barba efficit. Hinc etiam Heliopolitani Iouis oraculum de Cæſare Traiano, qui cùm ſcriptis codicillis Deum conſuluiſſet, an Romam peracto bello eſſet rediturus, (nam contra Parthos mouebat) uitem ſibi Centurialem Deus in ædem deferri iuſſit, diuiſamq; in partes ſudario condi, ac perendie efferri. Sed & ſub uitem præliari dicebantur milites, quum aſtantibus Centurionibus ſudes eijcere cogerentur: quod & Sextus Pompeius annotauit.

De

De Sortibus Prænestinis, earumq; origine apud Romanos: & quomodo ederentur in templis: ac Liuii Locus expoſitus. CAP. III.

Titus Liuius inter cætera prodigia, quæ in hiſtoria de geſtis Romani populi refert, Sortes inquit extenuatas, ſicuti bello Punico, & unā prætereà excidiſſe ita ſcriptam, Mauors ſuum telum concutit. Et nos igitur ad hæc intelligenda commodū fore exiſtimamus, ea de ratione ac origine ſortium hoc loco repetere, quibus id totū copioſe aperiatur, & Liuij uerba intelligantur. Nā & Præneſte olim, et Antij tēpla magno cultu, honoreq́; habita ſunt, ubi ſortes ederētur. Origo autē cōmētitia quidē (ut multi dixerūt) & futilis, ſed à ueteribus tradita eſt in hūc modū: Numerius Suffuſtius, uir admodū clarus, quū aſsiduis ſomnijs, etiamq́; minacibus iuberetur certo in loco ſilicem excidere, perterritus dicitur ſic, ut agere id occœperit, ridētibus hoc ciuibus: ſed perfracto ſaxo erupiſſe ſortes, quæ in robore forent inſculptæ, priſcarū literarum notis. Quin eodē tempore mel ex olea fluxiſſe dicunt, & aruſpicum monitionibus factum, uti ex eadem olea fieret arcula, & in ea reconditas ſortes, ad quas præmonente Fortuna Romani Pontifices accedebant, ut pueri manu commiſtas educere ſolebant. Ac talis quidem origo Prænestinarum ſortium traditur: quæ diuinatio ut uarijs paſsim exemplis atq; urbibus exculta eſt, ita Iulij Cæſaris tempore penè abolita: neq; alibi earum cultus ſeruatus eſt, quàm Præneſte. Qua ratione dicebat eleganter Carneades, nuſquàm ſe uidiſſe fortunatiorem Fortunam, quàm Præneſte. Hæ uerò ſortes Romani populi fata cōtinebant, teſſeris quibuſdam ligneis inſculptæ. Vnde Liuius extenuatas ſortes inter prodigia numerat, quoniam literæ illæ fatales alicubi conſumptæ uiderent

uiderētur. Imperante autē Augu. Domitiano ſatis lætam, feliceniq́; ſortem Præneſtina Fortuna per nouennium dedit: in ſequenti anno triſtiſſimā reddidit, neq; ſine ſanguinis mentione, ut eſt autor Tranquillus. Neq; me latet, aliū quoq; fuiſſe morē Romanis Imperatoribus in aucupanda per ſortes fortuna, uerſibus ad eam rem compoſitis, uel ex aliquo poëmate translatis: ut illud uulgatum de Cæſare Hadriano, quum Vergilianas ſortes conſuleret:

Quis procul ille autem ramis inſignis oliuæ
Sacra ferens: noſco crines, incanaq́; menta
Regis Romani: primam qui legibus urbem
Fundabit: Curibus paruis, & paupere terra
Miſſus in imperium magnum.

De ſortitione autem iudicum, & ſortilegijs ſuo loco ſcripſimus.

Quanta prudentia M. Cato iudicauerit, non eſſe publicè audiendos in Romana ciuitate tres Athenienſium oratores, id eſt, Carneadem, Critolaum, et Diogenem: ac de illorum mirabili ingenio & facundia. CAP. IIII.

QVanta prudentia & conſilio in moderanda ciuitate, quantaq; doctrina fuerit M. Cato, qui Cenſorius dicitur, ueterum commentarij explicant. Sed hoc inter cætera eius uiri mirificum uideri debet, ijs præſertim hominibus, qui in obeundis Reipu. officijs uerſantur, quod ab eo dictum atq; iudicatū eſt de Athenienſium nobili illa, ac celebri legatione ad Sen. P.Q.R. in qua tres ingenio et eruditione clariſſimi extiterunt: hoc eſt, Carneades Academicus, Critolaus Peripateticus, Diogenes Stoicus. Nā quum hi facūdia in primis atq; oratione pollerent, facilè Romano populo perſuaſiſſent quæcunq; peterent. Sed hanc rem cum M. Cato maturè conſideraret, ex uſu eſſe Romanæ

Reip.

Reip. aſſeruit, ne tales oratores, tamq; ualida eloquentia præditi, qui poſſent æqua pariter, atq; iniqua perſuadere, audirētur publicē. Quoniā Carneade ipſo, ut inquit Plin. argumētante, quid ueri eſſet, haud facilè diſcerni poterat: quē unum traditū eſt, quū pro iuſtitia publicè multa eleganter, ac ſapienter diſſeruiſſet, poſtridie non minori doctrina atq; copia cōtra iuſtitiā peroraſſe. De his autē tribus philoſophis illud à Latinis criticis obſeruatū eſt, Eloquentia fuiſſe Carneadē rapida & uiolenta, tereti & eleganti Critolaū, modeſta & ſobria Diogenē. Quod etiam Macrobius (ut alia complura) è penu Gellianæ eruditionis in ſuas cœnas deprōpſit: homo ſatis quidē eruditus, ſed ingenio maximè ingrato, ac propè impudēti: ut qui tanto æris alieni cumulo nuſquam creditoris nomē profiteatur.

Quæ differentia tradatur inter Deportatos et Relegatos: & qui maximè autores deportari homines ac portenta ſcribant. CAP. V.

IN *libris Iureconſultorū ſcita ſatis atq; elegās differētia ponitur inter eos qui relegati, et deportati dicūtur. Nā Relegatos fere illos uocari aſſerunt, qui cùm in exiliū mittantur, bonis tamen proprijs utūtur. Deportati uerò ea lege atq; conditione uocātur, ut nihil è ſuis bonis poßideāt: quod à noſtris tamen grāmaticis minime obſeruatur. Sedenim C. Plinius ac Liuius in aliā magis ſignificationē acceperunt, ut qui portenta atq; prodigia deportanda ex urbe aſſerant, cùm in aliū locū transferēda ſignificēt. Cuiusmodi illud eſt à C. Plinio relatū inter mirifica prodigia, de Valeria fœmina, quæ regū tēporibus inauſpicato quidem exēplo cum dētibus in Vrbe nata eſt: ob eamq; cauſam reſpōſum eſt Aruſpicū uaticinijs, exitio futurā ei ciuitati, in quā deferretur. Itaq; Seſſapiā tū florētißimā deportata eſt,*

neq;

neq; citra illius urbis exitium. Sed & Liuius item deportata nonnunquam monſtra in aliam regionem tradit. Poſteriores uerò, qui Antoninis & Conſtantijs Imperatoribus ſcripſerunt, Deportatos in exilium aut in inſulas, accipiunt pro ijs, qui deſcripti ac relegati fuerint. Quod in Lampridio, Volcatio, Ammiano, ac Hieronymo frequens reperitur. Hinc illud in oratione M. Antonini Cæſaris, quū ſuam clementiā atq; pietatē in Caßiani defectione Romanis patribus probaret: Nemo, inquit, ſenatorum puniatur, proſcripti bona recipiāt, deportati in patriā redeāt. Quin & Antoninus Caracalla relegatis ac deportatis reditum in patriam reſtituit: ut ab Aelio Spartiano ſcriptum eſt.

De Quadragenario numero, & eius poteſtate in puerperis & infantibus: tum de feſto die, quem Græci Teſſaracoſton appellarunt. CAP. VI.

QVi de numeris, eorumq; poteſtate ſcribunt, diligēti cura uidentur ea omnia obſeruaſſe, quæ ad quadratos, perfectosq; numeros, et imperfectos pertinent: ut cùm Septenariū humanæ uitæ uehiculum uocēt, Quaternariū uim iuſtitiæ, Denarium & Quinarium connubij. In quibus Academici ipſi maximum ſtudium impenderunt. De numero autem Quadragenario illud hoc loco referendū exiſtimaui, quod ad ipſam partus rationē facit. Nam Teſſaracoſton tēpus à Græcis autoribus appellatum, ob eam cauſam celebratur: quòd illis maximè diebus mirifica quædā intelligātur. Itaq; prægnātes etiā fœminæ quadraginta olim dies ante fœturā nefas habuerunt ad ſacra accedere: ac totidē quoq; diebus poſt partū grauoiri morbo ſolēt cō flictari, ut ægrè poßint ſanguinē cōtinere. Sed eodem præterea tēpore infantes morbidi ſunt, ac riſum continēt, magnoq; uitæ diſcrimine uiuunt. Quocirca (ut ad Cerellium tradit

tradit Cenſorinus) cùm is dies quadrageſimus præterijt, conſueuerunt ueteres feſtum agitare, quod Teſſaracoſton appellarent.

De clementia M. Antonini Imperatoris: & quibus maximè uerbis contra ſeipſum conſpirantibus parcendum monuerit. CAPVT VII.

V*Etus dictum celebratur, Nullum eſſe certius teſtimonium probitatis atq; innocẽtiæ, quàm ipſam uitæ conſcientiam: in qua ſapiẽtiſsimus quiſq; uirtutis bonum collocauit: nam & Academici ipſi hoc abundè fatẽtur. Quod etiam Antonini Auguſti uerba (qui Stoicorum diſciplinis incubuit) uerißima ſuffragatione probant. In quibus non modò ſuam uitæ innocentiã, ſed æquißimũ ingeniũ ac maximè probandũ aſſeruit. Nam cum fortè Auidius Caßius, alijq; cõplures cõtra Antoninũ Imperatorẽ cõſpiraſſent, ac detecta coniuratio eſſet, parendũ omnibus cenſuit Antoninus, nec Auidiũ quidẽ imperãdi auidißimũ iußit occidi, ſed paſſus eſt, ut à Volcatio traditur. Cumq; tam egregiam ſingularemq; eius clementiã ac lenitatẽ plures accuſarent, eundemq; (ut ſunt uaria hominum ingenia) paßim arguerent, quòd tam mitis in ſuos etiam hoſtes foret: ſimulq; adderent, Aliter ſe res haberet, ſi Auidius uiciſſet: grauißimè reſponſum eſt ab Imperatore Antonino: Non ſic deos colimus, aut uiuimus, ut ille nos uinceret. Tantum adeo anteactæ uitæ conſcientia, & innatæ probitatis teſtimonium poteſt, ut nihil inſidias hoſtium metuat, nihil alienas uires reformidet. Idem quoq; Auguſtus ſic in epiſtola ad uxorem Fauſtinam de ſe ſcribit, Horatianam ſententiam mutuatus; Quieto animo ſis, dij me tuentur, & dijs cordi mea pietas. Quam rem & Volcatius hiſtoriæ autor ad Imperatorem Diocletianum retulit.*

Quàm conſtanti & alto animo fuerit M. Cato: & eius dictum de ſe, cùm bella inter Cæſarem & Pompeium æſtuarent. CAP. VIII.

MEmoria dignum eſt, quantum Catonis uirtus atque conſtantia ueteres permouerit, præſertimq́; philoſophos Stoicos: ut eius uiri animũ atq; diſciplinam cũ Socrate, Poßidonio, & Chryſippo conferant. Sed inter alia hoc præcipuè admirantur, quòd in ea Romanæ ciuitatis tẽpeſtate, cùm ciuilia bella inter Cæſarem & Pompeium ſtreperẽt, uarijsq́; fortunis Reſpub. premeretur: eũ ipſum de animi ſtatu nihil eſſe immutatũ. Nam cũ utrunq; Cato improbaret, atq; exarmare cuperet, utriq; etiam uirtute ſua et animo ingẽti occurrit. Dixit enim de Cæſare, ſi uicerit, ſe moriturũ: ſin Pompeius, exulaturum: quoniã Pompeius quidem (ut eſt autor Tacitus) occultior fuit, nõ melior. Et hæ ſunt illæ uoces (ut Picus noſter dicebat) quas familiæ Stoicorum lætis animis agnoſcunt: quæ omnibus ſuffragijs probantur, & in porticu Apathian confirmãt. Sed enim Cato nullis unquam caſibus mutatus eſt, nullis affectibus conceßit, aut calamitati ſuccubuit: ſed eundẽ ſemper ſe in tam uaria rerum fortuna præſtitit, in pretura, in accuſatione, in prouincia, in urbe, exercitu, repulſa, atque interitu: ſicuti ab Anneo Seneca relatum eſt.

De Proſa, & Poſtuerta Romanis diis: ac ibidẽ de Anteuorta: & quid inter ſe differant, quaq́; ratione colerentur à Romanis. CAPVT IX.

SEruatum eſt ab ijs, qui de ueterũ religione ſcripſerũt, Proſam & Poſtuertam fuiſſe apud Romanos pro dijs acceptas: atq; illis aras & ſacra etiã cõſtituta ob ipſas pariendi rationes, atq; diſcrimina. Nã Proſæ numen et poteſtas ab ijs fœminis maximè colebatur, quæ rectũ ac legitimũ partũ ederẽt. Poſtuerta autẽ ab ægris, atq; infirmis.

Cuiuſm

Cuiuſmodi habētur ferè hi partus, cùm in ipſo nixu nō caput primum ex aluo, ſed ipſi pedes exiſtūt. Proindeq; ab autoribus Agrippæ appellati ſunt. Quam rem C. Plinius ac Gellius, ut alios mittam, diligenter proſequuntur. Sed & Poſtuertam deam atq; Anteuertam in aliā partem acceperunt, ut à Vectio Prætextato in cœnis Macrobij relatum eſt. Hac enim ratione illas coluerunt, ac templa dicarunt, quòd ea omnia intelligi oportere exiſtimarēt, quæ præterita ac futura eſſent: ex quo diuinitatis comites aptiſſimas appellarunt, non ſecus atq; conſilium & prouidentiam, quibus humana omnia, et diuina expendi, ac præuideri poſſunt. Quod à nobis alibi cōmodius expoſitum eſt.

Quæ ſint Samiata ferramenta in Aureliani Aug. epiſtolis: & Samiare arma, ac de Samiis uaſis, & Numæ capeduunculis in Romanis ſacris. CAP. X.

QVæſitum nuper ab eruditis, quid eſſent in Aureliani Auguſti epiſtola, quam de officio Trib. militum ſcribit, Ferramēta Samiata. Sic enim refert de ipſis militibus: Arma omnia terſa ſint, ferramēta Samiata, calceamēta fortia. Quo locō cū doctiores etiā dubitare ſolcant, eorum quæſtioni occurrēdum à nobis eſt. Samiata igitur tela pro his acceperūt ueteres, quæ in ſpiculū mucronata, atq; acuminata forent. Quod & Nonius Marcellus probauit. Samium enim pro acuto acceptū eſt, ac Samiare pro acuere. Quoniam in Samo (ut eſt autor Nonius) hoc artis genus præcipuè claruit: qua uoce & Lucilius poëta eſt uſus in Satyris. Sed et Samia uaſa à multis celebrātur, quibus Romani pōtifices pro Numæ Regis inſtituto in ſacris uterentur. Itaq; ſic M. Cicero in libris de Repub. Quæ ſunt, inqt, imperia pontificū dijs īmortalibus grata ſine Samijs? Quæ uaſa Capedines etiā, & Capedunculos uocarunt, ut apud

autores frequenter habetur. Vnde & illud Perſianum:

Aurum uaſa Numæ, Saturniaq; impulit æra:
Veſtaleſq; urnas, & Tuſcum fictile mutat.

De oratore Iſocrate, eiusq; inſigni facundia: & quomodo tria in primis notanda præſtiterit, ex hiſtoria Pauſaniæ. CAPVT XI.

TRia dicũtur in oratore Iſocrate memoratu digna inter alia accidiſſe, eumq; in ijs præſtandis nõ minore iudicio, quàm fortuna ualuiſſe. Primum, ut uegeto ac ſolido corporis robore, modeſtia ſingulari, & ſumma animi libertate præſtaret. Nã & ad nonageſimũ octauumq; annum cũ perueniſſet, nũquam adeo defeciſſe, aut elanguiſſe ſcribitur, quin ſuos quoq; diſcipulos pro ueteri inſtituto inſtrueret, atq; edoceret. In altero tam modeſtus & probus, ut ab omni ciuitatis adminiſtratione prorſus abſtineret; neq; de rebus item publicis curã ullam ſuſcepit: in quo liberum ab omni cupiditate animum, maximeq; ſyncerum probauit. Quam rem (ut alios mittam) & Pauſanias hiſtoriæ autor in Atticis commemorat. Hic autem Iſocrates ille eſt, cuius elegãtiam atq; iucunditatem M. Cicero apud nos in dicendo egregiè expreſſit, cùm uim Demoſthenis ac Platonis magnitudinem adieciſſet.

De eruditione Criſpi Paſsieni, & eius eleganti ſententia in habendis, probandiſq; amicis. CAP. XII.

LAudatum eſt Paſsieni ingenium, ac eruditio à multis: præcipueq; ab Anneo Seneca, qui locis aliquot aſſeruit, nihil ſe Criſpo Paſsieno ſubtilius, atq; inſignius cognoſſe, in diſtinguendis maximè uitijs atq; curãdis. Sed inter alia multa dictum eiuſdem perelegãs quidem, & egregium eſt adnotandum. Nam quum habere amicos uelimus, & prudentia pariter, & gratia, liberalitateq; ornatos: habenda ratio eſt in utroq; genere. Sic enim Paſsienus dicebat,

bat,quorundam ſe malle iudicium, quàm beneficium: & quorundam beneficium,quàm iudicium. Cui *ſententiæ tantum concedit noſter* Oricellarius, *ut is unus in legendis, colendis,atq; ſeruandis amicis non minus prudentiam & iudicium, quàm conſtantiam & probitatem obſeruet: ad exemplum (credo) principis Auguſti,qui ſolitus eſt iudicium in eligendis, conſtantiam in ſeruandis adhibere.*

PETRI CRINITI

DE HONESTA DISCIPLINA LIBER XXIII.

Quòd Octauius Auguſtus tria potiſsimum in uotis habuerit: ac de Fortunæ uiribus,honore, & nominibus apud Romanos. CAP. I.

LIBRVM *fecit* Plutarchus Chæroneus, *de* Romanorum Fortuna: *in quo accuratè (ut ſolet) atq; egregiè permulta de illius cultu, poteſtate, ac templis diſſeruit. Tum præcipuè illorum exempla refert, qui cum meliorem aliquando fortunam, atque feliciorem habuerint,maximo illam honore ac ueneratione proſecuti ſunt: ut* Ancus, Camillus,*& alij.* Quod *autem de* Octauio Auguſto *tradit,hoc equidem non putaui alienum aut indignum,ut adnotarem:* Octauius,*inquit,*Cæſaris *filius (qui primus* Auguſti *nomen habuit) quum quartum & quinquageſimum annũ ageret, precatus à dijs eſt* Scipionis *fortitudinem,beneuolentiam* Pompeij,Cæſaris *fortunam:quam quidem inquit fortunam rerum eſſe omnium maximarum uictricem.* Hæc *enim* M.Ciceroni, Lepido, Panſæ,Hirtio, *atq;* Antonio *plurimum aliquando indulſit:cumq;*

ſit:cumq; hos omnes ad ſummum decus & gloriam extu- liſſet, demum deſeruit, atq; uni tantum Cæſari ſeipſam ſeruauit: ut apertè cognoſci poſſet, quibus ludis, atq; blandimentis humana omnia uerſare & commiſcere conſueuerit. Sed hæc apud autorē copiosè referuntur: cùm Romani ipſi (ut conſtat) uarijs quidem nominibus illam & colendam, & appellandam duxerint: ut Fortem, Viſcatam, Muliebrem, Reducem, Victricem, Primigeniā, Obſequentem, & Mammoſam: de quibus in Epiſtolicis ſcripſimus.

De immodico luxu Antonini Heliogabali Imperatoris, ac de eius culcitris cum leporinis pilis, & perdicum plumis: ibidemq; expoſitum de accubitis. CAP. II.

DE Vario Antonino Imperatore, qui Heliogabalus dictus eſt, permulta à Græcis, et Latinis autoribus ſcribuntur, quo luxu, quibusq; libidinibus, atq; flagitijs Imperium geſſerit: ut naturæ magis prodigium ad omnem uitæ improbitatē haberi poſſet, quàm Romæ urbis Imperator. Is igitur eo ſtudio, atq; ingenio fuit, ut nihil auidius, quàm de luxu, uarijsq; uoluptatibus cogitaret: ſicuti copioſe ab Aelio Lampridio traditum eſt, ad Conſtantinum Imperatorem. Nam ut de prodigioſa illius mollitie breuiter agamus, primus triclinia, lectos, ac porticus omni florum genere ſtrauit, Lilijs, Violis, Hyacinthis, et Narciſsis: ac per eos ambulauit, neq; in culcitris, ſeu accubitis (ut appellāt) facilè cubuit, niſi quæ leporinū pilum haberēt, aut perdicum plumas ſubalares. Tanta inerat animo eius mollities: quod idem Lampridius retulit: ut ex his mirandum non ſit, ſi deinceps urgente fato, & à tali monſtro ſcelerum pœnas repoſcente, in latrina occiſus fuerit. Quòd autem Accubitas diximus, id quidem uerbum ab accubando deductum eſt, neque in Lampridio tantùm legitur, ſed apud ipſos

ipſos etiam Iuriſperitos, qui hac uoce pro culcitris & toralibus utuntur, ut Varro appellat. Hinc & Accubitalia pro ipſis ſtratis, ſeu ſtragulis accepta ſunt, ut in epiſtola Valeriani Imperatoris habetur ad Zoſymionē Syriæ pro curatorem. Nam cùm Claudio legionis Martiæ præfecto complura forent pro militiæ inſtituto tribuenda, miſit illi Valerianus Imperator accubitalium Cypriorum (ut uocat) paria duo, interulas puras, togam, & laticlauum, ſagochlamydes, & ſubſericam albam.

Quæ diuinationis ſpecies habenda ſit Capnomantia, & Statii poëtæ uerſus allati atq; expoſiti ſuper hac uaticinandi ratione. CAP. III.

INter alia diuinandi genera, de quibus ueteres ſcribunt, illud etiam in antiquorum monumentis notatur, quod Græci Capnomātiam, noſtri per fumum diuinationem dicunt: cum ipſe uidelicet fumus uel in orbem uoluitur, uel in obliquum flectitur, aut in rectum protenditur: quocirca meliorem ſibi fortunam quis pollicetur, uel aduerſam præſagit: ut eſt animus mortalium omnium ad futura præноſcēda magno ambitu intētus. Itaq; Capnomantia Græcè appellata eſt. Et Capnomantes, qui diuinationum eiuſmodi forent interpretes. Statius autem Papinius perelegan ti carmine id expreſſit in Thebaide, cùm de Meneceí cæde ageret:

Vincatur pietas (inquit) pone eia altaria uirgo:
Quæramus ſuperos: facit illa: acieq; ſagaci
Sanguineos flammarum apices: geminumq; per auras
Ignem, & clara tamen mediæ faſtigia lucis
Orta docet: tunc in ſpeciem ſerpentis inanem
Ancipiti gyro uolui, frangiq; rubore

Demonſtrat dubio, patriasq́; illuminat umbras.

In his enim uerſibus & per ignem diuinatio, ac per fumum deſcribitur: nam ſicubi ex flamma geminus apex extitiſſet, diſsidium indicari exiſtimabant: ut Marcus Cicero tradit. De Capnite autem uino & gemma commodè diximus, quæ interiectis ueluti ſpiris fumidam quiddam refert.

Quòd imperante Tiberio uitrum flexile ac ductile redditum ſit: & qua pœna tantæ inuentionis autor damnatus fuerit. CAP. IIII.

TRaditum eſt à C. Plinio inter alia multa, & hoc maximè murandum, ac memoria dignũ de uitro, quemadmodum flexile atq; ductile redditum ſit imperante Tiberio Aug. adeo nihil in rerum natura intentatum, aut inexpertum reliquit antiquorum ſolertia. Quod equidẽ non alijs uerbis aſſerẽdum eſt, quàm eiuſdem autoris C. Plinij. ſic enim quo loco de uitri inuentione, atq; origine ſcribit: Excogitatum, inquit, eſt Tiberio principe uitri temperamentum, quo flexibile eſſet: ſed eius officina abolita eſt, ne æris, argenti, auri'ue metallis pretia detraherentur. Hoc idem & Iſidorus recenſet: tum adijcit, huic inuẽtioni Principem Tiberium maximè iratum, ſic ut opificem ipſum necandum imperaret, ne aurum uileſceret, ac pro luto (ut inquit) haberetur, cæterisq́; metallis pretium demeretur. Id autem uerum'ne, an falſum exiſtimari debeat, malim hercle pro ſuo quiſque arbitrio iudicet: in tanta præſertim rerum atque ingeniorum uarietate.

Quibus maximè cibis uenenata quædam animantia uiuant: ut Viperæ, Scorpiones, Stellionesq́;: ac de Amphiuiis etiam, & aliis. CAP. V.

Relatum

RElatum eſt cùm ab alijs multis, tũ ab his autoribus, qui animantiũ hiſtoriam deſcripſerunt, quibus maximè cibis ueſci, & quandiu uiuere conſueuerint: nos eam partem breuiter nunc exequemur, qua naturæ ipſius uires, ac maieſtas in capiendis cibis probari poßit. Sic igitur obſeruatum, Anates in Ponto uenenis uiuere: itẽ capreas, atq; cothurnices aues uenenis pingueſcere, animalia (ut inquit Plinius) placidißima. Mures uerò auiditate maxima ſalem lambunt, eoq; (ut traditũ eſt) reddũtur prægnantes: quod ex Ariſtotele Plinius (ut alia multa) refert. Scorpiones terram ferè exedentes uiuunt. Aſcalabotes autem ſeu Stelliones, & aranei minimo ſuctu. Hæc enim animantia (ut adnotatum à nobis eſt) uitreis incluſa poculis, nullo quidem cibo ſupra ſemeſtre ſpatium uitam protrahunt, et ſi eorum oculi extumeſcunt. Sed & lupi cùm maiori fame uexantur, terram etiam depaſcuntur. Serpentes uerò (ſicubi adeſt facultas) cupiditate ſumma uinum appetunt. Itaq; minimè mirandum eſt, ſi uiperas à Claudio Galeno ſcribitur repertas quãdoq; in amphoris uinarijs. Quin & pleraq; animantia, quæ Græci Amphiuia uocant, non minus uenenis, quàm alijs cibis uiuunt. Ea M. Cicero uitæ ancipitis Latina uoce appellat.

Deos eſſe accipiendos tam fœminino genere, quàm maſculino: ac de Luno etiam deo pro Luna, & quo cultu atq; inſtitutis apud Carras coleretur. CAP. VI.

SCripſeram paulo ante (ut inter amicos fit) epiſtolam ad Coſmicum, in qua poſitum hoc fuit: Venerem quidem, ac Cererem inter Romanos deos locauimus. Id autem (ut relatum mihi eſt) ueluti minus Latinũ & imperitè dictum reprehenditur, quòd in genere aberrauerim: nõ enim deos aſſerunt ſcribi oportere, ſed deas. Qua in re miratus

ſum quorundam imperitiam, qui dum cæteris ſe præferũt, & quaſi cenſores publicos in literis cõſtituunt, tam impudenter, atq; ineptè decipiuntur. Nam quis eſt obſecro tam alienus à ueterum lectione, aut ita demum imperitus, qui neſciat, ipſos deos pro fœminis interdum accipi: etiamſi ἀῤῥενικῶς *pronuntiemus? quod & Macrobius Aurelius, alijq; copioſe probant: ut nihil ſit iſtis hominibus impudentius, qui ſe criticos, atq; Ariſtarchos in diſciplinis nominãt. Sanè uerò hoc permulti aſſerunt, ut Vergilius, Atherianus, Caluus, & Leuinius, ut Ariſtophanem mittam, qui Venerem Aphroditon appellauit: quorum ſuffragatio & quidem honeſtiſſima noſtræ ſententiæ abundè patrocinatur. Nam Varro Terentius Palem deum ſcripſit: ſed & Lunum deum pro Luna quidam dixerunt, cuius templum Carris uiſeretur, ut ab Aelio Spartiano relatum eſt, qui Cæſ. inquit Antoninũ Caracallam templum dei Luni acceſſiſſe, quem mirifica ueneratione Carrenus populus coluit: adeo ut mulieres uirili ueſte, uiri autẽ muliebri ſacra illi perficerent. quod & Philochorus, & Spartianus tradunt. Qua ratiõe Græci quoq;, & Aegyptij (etſi Lunam fœminino genere habent) deum tamen appellant. Sed nolo eſſe in re aperta longior, ne uidear magis habuiſſe rationem alienæ inſcitiæ, quàm noſtræ in ſtudijs diligẽtiæ: cùm permulti quidẽ ſint, qui ut maiore audacia, quàm iudicio iudicant: ita inuident potius alienis laboribus, quàm ipſi aliquid in communem uſum moliantur.*

Iudicium à poëta Marullo factum de Latinis poëtis: & quo uitio notati ſunt, aut quo ordine habendi. CAP. VII.

FActum eſt iudicium nuper à noſtro Marullo de poëtis Latinis, egregiè profectò, & prudenter. Nam cùm fortè incidiſſet mentio de ueterũ diſciplinis, ac de poëtis

maximè Latinis:Poëtice, inquit, apud Romanos plures habuit uerſificatores,quàm poëtas: ſi paulò diligentius id expendatur,quod exigendum ſit in illis, qui iure debeant poëtæ appellari.In Publio,inquit, Ouidio reprehendi poteſt laſciuiës,ac nimium ſibi indulgens ingenium: quod et Fabius,in omni antiquitate Romanus Ariſtarchus,aſſeruit. In Statio durum nimis carmen,et anxiũ:prætereaq; ſupra modam tumidum.Silium uerò Italicum, inquit ſorum redolere:ac uulgarem profluentemq; magis uenã carminis, quàm elegantem & probam.Flaccum Valerium,& Lucanum concitatos eſſe,ſed audaciores interdum,quàm grauiores.Itaq; legendi quidem ſunt omnes,inquit:ſed hi maximè probandi pro ſuo quiſq; genere:Tibullus,Horatius, Catullus, & in comœdia Terentius. Vergilium uerò & Lucretium ediſcendos aſſerebat.Quod ipſum, ut poſteris etiam probaret,hiſce uerſiculis expreßit:

Amor Tibullo,Mars tibi Maro debet:
Terentio ſoccus leuis,
Cothurnus olim nemini ſatis multum,
Horatio Satyra,& Chelys.
Natura magni uerſibus Lucretij,
Lepore Muſæo illitis.
Epigramma cultum teſte Rhallo adhuc nulli.
Docto Catullo ſyllabæ:
Nos ſi quis inter cæteros locat uates,
Onerat,quàm honorat uerius.

De Iuliorum,& Antoninorum familiis:& quòd in hominibus improbiſsimis atq; mõſtroſis defecerint. CAP. VIII.

NEc illud omittendum eſt,quod à probis autoribus notatur de Iuliorum, atq; Antoninorũ familijs, quæ ut uiros maximos atq; inſignes complureis habuerunt,ita in eiuſmodi

eiuſmodi hominibus deſierunt, qui ob nimia ſcelera atq; flagitia impuriſsimi habiti ſunt. Nam *Iuliorum quidem ultimus fuit* Domitius Nero, *quo nullum unquam animal crudelius, ſæuius, immanius fuit. Vnde notum illud:* Progenies Cæſarum in Nerone defecit. *In* Antoninis Aug. Varius Heliogabalus, *cuius flagitia & inſanæ libidines prodigium fuiſſe, non hominem aſſerunt.*

Vinum eſſe remedio contra Aconitum: ac defenſus à calumnia quorundam Macrobius, qui Cicutam pro aconito audacius quàm uerius in eius Saturnalibus reponunt. CAP. IX.

P*Aulò improbius, atq; etiam indoctius quidam fecerũt, qui apud autorem* Macrobium *cicutam pro aconito reponunt, quo loco de uiribus ac poteſtate uini diſputat: aſſerentes ea in re uel ipſum* Macrobium *erraſſe, uel* Cicuta, *ſeu* Conion, *pro* Aconito *legendum: quoniam uinum (ut aiunt) contra eius uenenum præcipuum remedium creditur: quod* Alexander *medicus,* Plutarchuſq́;, *& alij complures teſtantur.* Ego *autẽ non puto ſtatim concedendum, ut quod in omnibus ſit exemplaribus deſcriptum, tam audacter id contra publicam fidem immutetur.* In *quo etiam doctiores maximo damno incurrunt, quòd eorum plerũq; iudicium probari ſoleat, proq́; ratione haberi.* In *hoc autem non modò poteſt à* Criticorum *calumnia defendi* Macrobius, *quòd* Aconito *ſcripſerit uinum mederi, ſed egregiè cõmendari.* Nã *quis eſt tã alienus à lectionibus ueterũ medicorum, tamq́; abſurdo ingenio, quin apud* Corn. *ſaltem* Celſum, *&* Plinium *legerit, uinum maximas uires habere contra aconitum: ut* Galenus, *& alij plures omittantur.* Plinius *certè ad* Imp. Veſpaſianum, *de poteſtate ac uiribus uini, ſic diſſerit:* Merum *quidem remedium eſt cõtra cicutam,*

cicutam, coriandrum, aconita, uiſcum, meconium, argẽtum uiuum, apes, ueſpas, crabrones, phalangia, ſerpentum ſcorpionumq́; ictus: contraq́; omnia quæ refrigerando nocent. Itaq; ignoſcent nobis hac in re præceptores noſtri, ſi ab illis liberè diſſentimus: quando nihil etiam magis debet incumbere agenti rem poſteritatis, quàm præſidium inueniendæ ueritatis.

Quàm iniquo animo Porphyrius philoſophus Chriſti religionem ſit inſectatus: ac eiuſdem falſum atq; improbum uaticinium appoſitum: in quo Chriſtianos ipſos per C C C L X. annos duraturos ſcripſerit. CAP. X.

SCriptũ apud complures autores, quàm infenſo & acri animo Porphyrius philoſophus Chriſtianã religionem ſit inſectatus: quibusq́; uoluminibus eam lacerauit, atq; uexauit: ſed eiuſdem uaticinium, quod ab eo de illa factũ eſt, ponendum exiſtimaui, ut iudicari facilius poßit, quàm uanum hoc, quàm audax & ridiculũ fuerit: præſertim in eo homine, qui & ingenio, & multiplici diſciplinarum cognitione præſtiterit. Cùm igitur uideret Chriſtianum nomen magis in dies pollere, atq; illuſtrius fieri, non conuicijs tantũ in Chriſtianos ſæuiendũ putauit, ſed & Petrum apoſtolũ magicæ diſciplinæ inſimulans, edoctũ illũ aſſeruit à Chriſto: ut in ea (ſicut impudentißimè uocat) deceptiõe, quaſi princeps, ac ſignifer foret. Tũ nõ amplius eam duraturã ſcripſit, quàm per C C C. & L X. annos. Quod ipſum quàm iniquo animo atq; perturbato dictũ fuerit, referẽdũ nõ eſt. Auguſtinus certè & inſcitiæ & iniquitatis Porphyrium accuſat, qui tam audaci illecebra, uanißimoq́; commento crediderit multorum animos decipere, atq; ab ipſa ueritate depellere: quod & Petrarcha ſcribit, eo maximè opere, cui de religioſorum otio titulũ fecit. Is autem

Porphy

Porphyrius Tyrius fuit, præceptoremq́; audiuit Plotinũ: de cuius uita & moribus multa retulit, eiusq́; opera correxit, & in nouenarios digeſsit. Neq; defuerunt, qui Porphyrianis iurgijs, atq; inſectationibus in Chriſtianos ferulam referrent. Siquidem ab Euſebio, Apollinare Laodiceo, & Methodio copioſe reſponſum eſt. Ex his Apollinaris xxx. libros cõtra Porphyrium exarauit, Methodius autem uſq; ad decem millia uerſuum, quod in Epiſtolicis diligenter diſſeruimus.

De Val. Homulli ingenio, & eiuſdem dictis contra M. Antoninum Imperatorem, eiusq; conſtantiam. CAP. XI.

Notatum eſt à ueteribus, quàm elegãs & urbanus fuerit Val. Homullus, quibusq́; dictis, atq; leporibus ſit uſus, ut nec Romanis etiam principibus parceret: cuiuſmodi illud quàm lepidiſsimum traditur in M. Antoninũ Aug. Nam cum fortè Imperator eiuſdem Homulli domum uiſeret, columnasq́; ibidem è Porphyretico lapide inſigneis, atq; egregias miraretur: rogauit Homullum, unde eas habuiſſet: tum ille, Imperator, inquit, cum in alienã domum ueneris, & mutus, & ſurdus eſto. Idem quoq; pari licẽtia cum Lucillam Antonini matrẽ (qui Pio Imperatori ſucceſsit) uenerantem Apollinis ſimulacrũ uidiſſet, in aurem Auguſti inſuſurrans, Et illa, inquit, nũc rogat pro tuo obitu, ut filius imperet. Quæ tamẽ ipſum Imperatorem nihil omnino mouerunt, ſicuti à Iulio Capitolino memoratur. Tanta erat Marci probitas, & inſignis modeſtia, ut non modò urbanè dicta, ſed importunam præterea dicacitatem æquiſsimo animo tulerit.

De diſciplina Arabum in Aſtronomicis: & quòd ipſa hominum ætas certis temporibus ad planetas referatur. CAP. XII.

Perele

PEre legãter multa ac eruditè ſcripta ſunt in Arabum commentarijs:tũ ea maximè, quæ ad cæli ſiderumq; poteſtatem,ac diſciplinas pertinent. Neq; uidetur apud alios quidem populos fuiſſe ſtudiũ acrius, aut maior ſolertia in aſtronomicis ſpeculandis:etſi magna ex parte Græcorum quoq; ingenia imitati ſunt. Illud autem mirificum exiſtimo,ac memoria dignum,in quo Mathematici ipſi,et Chaldæi uniuerſam hominum ætatem ad planetas referũt: ut quæcunq; in uita aguntur,ea quidem ſtatis,certisq; temporibus planetæ ipſi propemodũ efficiant.Luna(inquiũt) ab ipſo natali uſq; ad quintum ætatis annum moderatur, atq; diſponit:ſequens Mercurius per decennium: Venus per annos octo:Sol undeuiginti:Mars x v.Iupiter x i i. Saturnus reliquum uitæ tempus.Ita enim digeſta atq; diuiſa uitæ mortalium tempora traduntur,ut nuper cum Iano Theolopho aſtronomiæ peritiſsimo diſſeruimus. Neq; illud ignoramus,aliam fieri diuiſionẽ ab alijs autoribus de hominum ætate.Noſtri enim Lunæ infantiam, pueritiam Stilboni,ſeu Mercurio, adoleſcentiam Veneri, iuuentam Soli,uirilitatem Marti, ſenectutem Ioui, ſenium Saturno adſcripſerũt:adeo ut ſingulis ſua quoq; officia & affectus tribuant.

Expoſitum diligenter quid Hoſtorium ſit,quid Rutrum,& Rutellum,ex Lucilii carmine, ac de imaginibus etiam cum Rutro. CAP. XIII.

SCripſit ætate noſtra Iouianus Pontanus inter alia ſuæ diligentiæ monumenta,de Aſpiratione libros,in quibus ſtudioſe cõplura & accuratè obſeruauit:ſecutus ueterum grammaticorum exemplum,qui & in minimis etiam perſcrutandis maxima ſolertia incubuerunt:ut Fabius,Varro, Martianus,Nigidius,et Meſſala,qui de litera s,librũ compoſuit.

poſuit. Quo autem loco à Põtano traditur Hoſtilios lares, Hoſtias, & Hoſtire cum aſpiratione ſcribenda eſſe: Hoſtorium quoq;, inquit, ab hoſtiendo, id eſt, æquãdo dictum eſt: nam ſic uocamus, inquit, lignum æquatorium, ac teretem bacillum, quo in dimetiendo tritico modij æquantur. Quibus apparet Hoſtorium pro Rutro illo, ac bacillo accipiendum, quo in menſuris frumenti cumuli exæquãtur. Tametſi haud ſatis memini an apud ueterum quenquam de Hoſtorio legerim. Lucilius autem poëta Rutellum uocat in Satyris eiuſcemodi inſtrumentum, ut ex eius carmine colligitur:

Frumentarius eſt, modium hic ſecum atq; rutellum
Vnà affert.

Quod & Nonius ponit. Rutrum uerò ab eruendo dictum eſt, non à radendo, ut quidam uolunt. In Capitolio præterea effigies fuit Ephebi rutrum tenentis, arenamq; eruentis, cauſa exercitationis, pro more Græcorum: quod ſignũ ex Bithynia Romam deportauit Pompeius Bithynicus, ſicuti ex Feſti Collectaneis ab Hermolao etiam notatum eſt. Nam & Var. Terentius inter ruſtica inſtrumenta Rutrum enumerat, in libris de origine uerborum ad M. Ciceronem: ut aratrum, ſarculum, raſtrum, & alia generis eiuſdem. Neq; omittendum eſt, quod ab Euſebio refertur, Remum fuiſſe à Fabio Romuli duce occiſum rutro paſtorali. Sed & Rutabulum hinc dictum, quo ad excoquendos panes ruſtici ferè uterentur in proruẽdo igne: proptereaq; poëtæ ueteres allegoricôs hoc uerbum pro uirili membro acceperunt. Vt poëta Næuius, qui retritum rutabulum lepidiſſimo uerſu uocauit:

Senile tractet retritum rutabulum.

Vnum eſſe hominem inter omnia animantia, qui calidis in potu utatur, & ad uenerem pro libidine quocunq; anni tempore accedat. CAP. XIIII.

Rela

Relatum eſt ab ijs, qui ſcribunt hiſtoriam de animalibus, unum eſſe hominem in omni animantium genere, qui calidis in potu utatur. Nam cætera quidem animantia in totum abſtinent. Sicuti etiam de Venere illud ſeruatum à philoſophis, Homines ipſos quocunq; anni tempore pro libidine ad Venerem accedere, & in coitu eſſe: cùm alia ferè animantia cuſtodiant ſuum tempus, & proprios coitus certis temporibus habeant, quos uocant ſtatos. Sed hæc an uera ſint, haud equidem prorſus aſſeruerim in tanta naturæ uarietate, tametſi optimis autoribus comprobantur.

PETRI CRINITI
DE HONESTA DISCIPLINA LIBER XXIIII.

Quantum Ariſtoteles Platoni magiſtro conceſſerit, ac uerſus in ara ab eo poſiti: & quòd Magi etiam Platoni immolarũt, propter abſolutum nouies nouenarium numerum. CAP. I.

RECEPTVM *uulgò eſt, Platonẽ Academiæ principẽ fuiſſe à diſcipulo Ariſtotele in tradendis diſciplinis neglectũ, aut ſaltem minus cõmendatum: cùm & ab eo liberè diſſentiat, ac ignorãtiæ alicubi (ut quidam opinantur) arguat. Quod ego aliter accipiendum exiſtimo, ſicuti Macrobius, & alij ueteres exponunt. Neq; enim uiginti annos dũtaxat in Academia Platonẽ audiuit: ſed eidẽ tãtũ tribuit, atq; cõceßit, ut eius quoq; nomini arã in templo cõſtruxerit, ſtatuamq; conſecrarit, in qua deſcriptum eſſet: hunc eſſe illum, quem probi omnes meritò debeant & imitari, & commẽdare. Quod & nos in Parthe-*

nicis noſtris attigimus his uerſibus:

Hæc ill' eſt ara floribus redimita ſuaueolentibus,
Quam gratus benemerenti ſtatuit diſcipulus ſeni,
Tituloq; hoc teſtatus animum ſuum atq; officium,
Platonem probandum probè à probis:ab alijs nefas.
Sic ille princeps & autor egregius ſapientiæ,
Tam diuturnæ diſciplinæ,& ſacri muneris tulit
Dignum pro meritis tantis ab alumno ſuo præmium.

Idem præterea Ariſtoteles Platonis nomē ſanctū,atq; diuinū uocitabat: egregiāq; orationē de Platonis laude cōpoſuit,ut ab Olympiodoro proditum eſt. Mitto autē nunc illud,quod Anneus Seneca de Magis Perſarū tradit, quòd hi quidem Platoni defuncto immolarunt,quoniā ſuo natali deceßiſſet, annumq; unū ſupra octogeſimum abſoluiſſet, ſine ulla prorſus additione, uel deductione. Aſſerunt enim inter alia ſuæ diſciplinæ dogmata,eum eſſe omniū perfectiſſimū numerū,quē nouies nouenum multiplicāt, qua ætate Platonis philoſophi fuiſſe interitū cōſtat.Hinc Labeo Romanus theologus eundem Platonem inter ſemideos,ut Herculem,ac Romulum,referendum putauit.

De cultu quorundam animātium à uariis populis: & de Syria dea,eiusq; effigie relatum. CAP. II.

IN *commentarijs eorum, qui de animātibus ſcripſerunt, notatū eſt, pleraq; animantia propter mirificum ſui genium,atq; officia in uita mortalium, à proprijs uiribus & populis coli,& ueluti certa numina conſecrari:ut columbas à Syrijs,ciconias à Theſſalis, apud quos capitale habitum eſt, ciconiam occidiſſe: anſeres à Romanis, quibus ob Capitolium ſeruatum publicè à Cenſoribus alimenta præbebantur. Quin & Syrij ijdem magna religione diu ſeruarunt, ut abſtinerent à piſcibus: quod cum alij plures*

plures ſcripſerunt, tum Porphyrius philoſophus ad Imperatorem Conſtantinum in libris, de abſtinendo ab animantibus. Qua in re Menādri poëtæ uerſiculos affert, qui huic ſententiæ ſuffragantur. Abſtinent autem ea potiſſimū ratione, quòd Facelitis Veneris filia in piſcis formā commutata eſt, quam Syrij pro dea coluerūt. Huic argēteos piſces, ut à Baſſo relatum eſt, in templis conſecrare conſueuerūt. Non me præterit hoc loco, quæ tradantur de Syria Derceto, ſeu Atargate. Cuius templum inſigne fuit iuxta Aſcalonem, in quo imago eius muliebri facie, reliquū corpus figura piſcis haberetur. Porphyrius autem ſic in libro de ſacrificijs: Rhadamanthus, inquit, ac deinceps Socrates, per animalia iurare ſoliti ſunt. Græci quoq; imagini Iouis arietis cornua adiecerunt, & Dionyſio tauri. Sed & Panis effigiem ex capella & homine compoſuerunt: Iouē quoq; ipſum in aquilam, taurum, & cygnum aliquando ſe transformaſſe aiunt. De Aegyptijs omittendū nō eſt, quorum prodigioſa ſuperſtitio multiplices, uariasq; animantiū formas pro dijs maximo cultu habuit: ut feles, crocodilos, ichneumones, ibes, uultures, & alia eiuſmodi. De quibus cum alij plures, tum Diodorus, Herodotus, Strabo, & Appion in Aegyptiacis commētarijs cōplura explicarūt.

Mercurii Aegyptii uerba relata de natura ac de maieſtate Dei: deq; ſpiritu & Mundi materia, ac de homine. CAP. III.

QVantū præſtiterit Aegyptius Mercurius in peruestigandis atq; intelligendis rebus diuinis, Græci autores, & Latini copioſè aſſerunt: qui hunc ipſum uelut diſciplinarum omnium principem, atque conditorem exiſtimant: adeo ut ab hoc uno credatur ſcientia illa rerū diuinarum, atque humanarum diligenter fuiſſe meditata,

optimè percepta, egregieq; explicata. Quod ipſum cùm locis multis probauit, tum in ea diſputatione, in qua de ipſo Deo, *deq; Spiritu, & Mundi materia eleganter & doctè diſſeruit. Sed hanc rem libitum eſt illius uerbis adnotare.* Fuit Deus *&* Hyle, *inquit, quam & Mundum dicimus; mundo autem Spiritus aderat: ſed non tamen ut ipſi* Deo, *neque Deus ſunt hæc, de quibus mundus eſt. Iccirco neque erant, quum nondum nata erant: unde naſcendi poteſtatem habuerunt. Non enim ea ſola non nata dici debent, quæ necdum nata ſunt; ſed ea quæ carent fœcunditate generandi; ita ut ex his nihil naſci poteſt. Quæcunque igitur ſunt, quibus ineſt generandi natura, generabilia ſunt, de quibus naſci poteſt, tametſi ex ſe nata ſint. Neque enim dubitatur ex his, quæ ex ſe nata ſunt, facilè naſci poſſe, de quibus cuncta naſcuntur. Deus ergo ſempiternus, quocirca nec naſci poteſt, nec potuit: hic eſt, hic ſemper fuit, hic ſemper erit. Hæc itaque eſt, quæ ex ſe tota eſt natura Dei.* Hyle *autem, uel Mundi natura, & Spiritus quamuis nata uideantur, à principio ex ſe naſcendi procreandi'que uim poßident, atque naturam fœcunditatis. Etenim initium in qualitate naturæ eſt, quæ conceptus, & partus in ſe poßidet uim atque materiam. Hæc ſine alieno conceptu eſt ſola generabilis. Quæ autem uim ſolam concipiendi habeant, ex alterius connexione naturæ ita diſcernenda ſunt: ut hic locus mundi, cum his quæ in ſe ſunt, uideatur eſſe non natus; qui utique in ſe uim totius naturæ habet: locum dico in quo ſunt omnia. Neque enim hæc omnia eſſe potuiſſent, ſi locus deeſſet, qui omnia ſuſtinere, & capere potuiſſet. Omnibus nanque rebus, quæ fuerunt, præcauendum eſt de loco: nec qualitates, nec quantitates, nec*

poſſeß

poſſeßiones, nec affectus dignoſci potuiſſent earum rerum, quæ nuſquam ſunt. Sic ergo & Mundus, quamuis natus non ſit, in ſe tamen omnium naturam habet: utpote qui omnibus his ad concipiendum ſinus præſtat fœcundißimos. Quocirca totum hoc eſt qualitatis, materiæq; creabilis, quamuis creata non eſt. Sicut enim in ipſa natura materiæ qualitas fœcunda eſt, ſic & malignitatis eadem eſt æquè fœcunda. Neque ego ô Aſclepi, & Hammon, illud aſſero, quod à multis dici ſolet: non poterat Deus incidere atque auertere à rerum natura malitiam. Quibus reſpondendum nihil omnino eſt: quæ tamen cauſa fuerit, hoc proſequar, & in eo rationem reddam, quod acceperam. Dicunt ipſi omnifariam Deum liberaſſe mundum à malitia: nam ita in mundo eſt, quaſi membrum ipſius uideatur eſſe. His enim rebus, quibus cæteris anteſtamus animalibus, ſoli poſſumus malitiæ fraudes, ac dolos uitare: ea enim qui antequam ſit illis implicatus, ex aſpectu uitarit: is homo eſt diuina intelligentia, prudentia'que munitus. Fundamentum uerò diſciplinæ eſt, quod in ſumma bonitate conſiſtit. Spiritu autem miniſtrantur omnia, atque uegetantur in mundo: & quaſi organum uel machina ſummi Dei uoluntati ſubiectus eſt. Itaque hactenus intelligatur à nobis, mente ſola intelligibilis: ſummus qui dicitur Deus: Rector, gubernator'que ſenſibilis Dei, eius qui in ſe complectitur omnem locum, omnem rerum ſubſtantiam, totam'que gignentium, creantium'que materiam, & omne quicquid eſt, quantumcunque eſt. Spiritu uerò agitatur ſeu gubernatur omnis in mundo ſpecies: unaquæque ſecundum naturam ſuam à Deo diſtributam ſibi. Hyle autem, ſeu Mundus omnium eſt receptaculum, omniumq; agitatio, atque fre-

quentatio: quorum Deus gubernator, diſpenſans omnibus rebus humanis, quantum unicuiq; neceſſarium eſt. Spiritus uerò implet omnia, cuiuſcunq; naturæ qualitas eſt. Mundi enim rotunditas caua eſt in ſphæræ modũ: ipſa ſibi qualitatis inſitæ uel formæ ſuæ cauſa inuiſibilis tota: ut ex his conſtat, quæ ex orbe uarijs locis prominẽt. Quod ab ipſis etiam Pythagoricis aſſertum eſt. Probat enim Mercurius ab ipſo mundo corpora nutriri, à ſpiritu animas, à ſenſibus mentes: neq; tamen omnes, ſed eorum duntaxat, qui tantum beneficium capere poſſunt. Quod ipſum Timæus Locrenſis, & alij quidam Academici opinantur, qui de Dijs atq; animis magna ex parte cum Mercurio ſentiunt. Plato autẽ & Pythagoras pleraq; (ut eſt autor Iamblichus) è columnis Mercurij acceperũt, quæ doctrinis uarijs, atq; reconditis fuerunt refertæ. Sed hæc multò copioſius proſequimur in noſtris Theorematis.

Poëtæ Lucretii obitum eodem die contigiſſe, quo Publius Vergilius uirilem togam induit, Licinio & Pompeio Conſulibus: ac de natali Poëtæ Vergilii. CAP. IIII.

QVi ſtudium, ac diligentiam collocarunt in obſeruanda, atq; deſcribenda uita, & moribus ueterum, de poëta Lucretio, & Pub. Vergilio id referunt, dignum ſane adnotatione: quòd eodem die Vergilius uirilem togam induit, quo Lucretij obitus contigit. Qua in re naturæ benignitas atque propenſio uiſa eſt Romanæ eruditionis patrocinium ſuſcepiſſe: ne deeſſent in re Latina, qui Græcorum ingenijs atq; diſciplinis non minores haberentur. Natus autem traditur Vergilius Octobris Idibus, Cn. Pomp. & M. Licinio Craſſo primũ Coſ. Togã uerò ſumpſiſſe in adoleſcentia ijſdem Coſ. quibus natalẽ habuerat:

etſi

etſi quidam exiſtimant eodem anno Lucretium periſſe, quo Vergilius natalem habuerit. Idus uerò illas præcipuè ſeruauit, ac maxima religione coluit Silius Italicus. Valerius quoq; Martialis in hunc modum:

Maiæ Mercurium creaſtis Idus,
Auguſtis redit Idibus Diana,
Octobres Maro conſecrauit Idus,
Qui magni celebras Maronis Idus.

Sed hãc rem & in poëtis noſtris retulimus, qui paulò poſt in communem uſum atq; publicam utilitatem edentur: ne inſtituto operi uideamur deeſſe, iuuandi atq; inſtruendi bonorum ingenia.

Quàm ſeuerè factum ſit à Romanis cõtra inſolentiam: & de conuiciis atq; cõtumeliis, quæ publice in triumphantes à ſeruulis dicerentur. CAP. V.

VVlgatum eſt, quanta diligentia ac ſtudio Sen. Popu. Q. Roma. contra hominum inſolentiam, atq; faſtum ierit: quibusq; legibus ac decretis inſolentis animi improbitatem repreſſerit. Sed inter alia cõplura illud obſeruandum exiſtimo de his, qui iure uictoriæ cæſisq; hoſtibus triũphare ſoliti ſunt. Nam triumphantibus quidem pro inſtituto maiorum conuiuium dapſile, atque magnificentiſſimum parabatur: idq; in Capitolio celebrari mos fuit. Ac ne fortè animus eorum nimium efferretur, aut immodeſtius in maiore fortuna inſoleſceret, propè aßidebat ſeruulus, qui ſubinde in conuiuio diceret: Magis ſeruo tuo pareo, quàm tibi: quo uelut probro admonitus, ſeipſum, atq; hominum conditionẽ æquo animo æſtimaret. Mitto nunc quæ Planipedes, cæteriq; Mimorũ ſcriptores liberè atq; mordaciter in eum dictitabãt. Notũ & illud de triumphantibus,

Z 4 quòd

quòd annulo etiam ferreo uti conſueuerunt. Quod & C. Plinius teſtatur, qui C. Marium ſcribit cum ferreo annulo triumphaſſe de rege Iugurtha.

De animantibus, arboribus, ac lapidibus, quæ naturali conſenſu cum Solis & Lunæ uiribus cõſentiant. CAP. VI.

Diſputatum ſæpius eſt, ac diligenter probatum à philoſophis, ineſſe rebus ſuperioribus uim inſitam, atq; ingenitam, quæ magna ex parte cum inferioribus conueniat: quocirca Sympathiam quandam, & quaſi concentum inter hæc elementa ſtatuerunt: unde animantium motus, atq; taciti conſenſus congruere cum diuinis corporibus uideantur. Qua in re Academici in primis complura tulerunt: arboresq; & lapides etiam ſentire has uires, eorumq; affectibus moueri, atq; affici aſſerũt. Quo nomine adſcribũtur hæc inferiora ſuis numinibus. Inter animantia, quæ dicata Apollini traduntur, Aries, Crocodilus, Cantharus, Aſtur, Leo, & Gallus à Cheremone Stoico, & Porphyrio referuntur. Inſitum Gallis eſt (inquit Proclus) numen Apollinis aduocare, & uelut proprijs canticis exurgenti applaudere. Pythagoras autem cauendum monuit, ne quis gallum mactaret, quoniam Soli & Lunæ dicatus foret. Inter arbores de Lauro, Palma, & Loto ſcribitur, quòd ad Solis poteſtatem maximè accedant. Lotos enim ante emerſum Solis folia ſua implicat & contrahit: eo autem exiſtente, ſenſim reuoluit, atq; explicat. Heliotropium præterea, & Selinotropium herbas enumerant, quæ Solis uires ac Lunæ, conſenſu mirifico ſubſequantur, unde inditum illis eſt nomen. De lapidibus multa ab Aegyptijs, & Magis tradũtur: ut de Helinite, Selinite, Aſterite, Vranothalmo, & alijs pluribus, quæ uel ſiderum imaginem

præf

præferunt, uel poteſtatem eorum affectus ſentiunt. Quod ipſum & Proclus in commentario de Magica exiſtimauit: qui & Dæmones inquit ſolares aliquando fuiſſe cum leonis facie: quibus quum galli obijcerentur, confeſtim euanuiſſe. De quo in Epiſtolicis noſtris copioſè diſſeruimus.

Verſiculi aliquot in Vergiliano poëmate emẽdati: ac de dactylicis & ſpondaicis numeris nonnihil. CAP. VII.

PAulò ante rogatus ſum per epiſtolam ab amicis, ut aliquid pro Vergiliana emẽdatione in communem uſum conferrem. Quod à nobis factum ſatis accuratè pro ſtudio ac diligentia noſtra in bonis diſciplinis. Inter alia uerò quæ notauimus, monui deprauatum eſſe carmen illud in Georgicis, quo curationes atq; remedia pecudum morbis deſcribit:

Et ſpumas miſcent argenti, ac ſulphura uiua:
Idæasq; pices, & pingues unguine ceras.

Sed legendum eſt, Viuaq; ſulphura: ita enim uetuſtiora exemplaria retinent: & Honoratus Seruius, ac Macrobius agnoſcunt. Illud etiam in ſexto Aeneidos libro ita ſcribere oportet:

—Quin protinus omnia
Perlegerẽt oculis: ni iam præmiſſus Achates Afforet.

Quæ noſtri Grammatici ferè omiſerunt, ut pridem ſcripſimus ad Aldum Romanum, qui de omni antiquitate, boniſq; literis optimè meritus eſt. In his Dactylicos uerſus accipere debemus, quoniam in ultima ſede dactylum habent: ut Spondaicos illos, qui ſpondeum in quinta. Etſi uocantur præterea ſpondaici uerſus, qui omnibus ſpondeis conſtant: ut ille poëtæ Ennij:

Ciues Romani tunc facti ſunt Campani.

De quo Grammatici multa, & Cenſorinus in Natalitio ad

Cerellium ſcribit. In ijs autem quos poſuimus uerſibus, ſecutus eſt Homerum Vergilius: pariq; licentia, & acephalos, & longiuſculos delicijſq; profluentes imitatus eſt. Quod Euſtathius in Macrobianis cœnis copioſe diſſeruit.

Qua ratione intelligatur Ver ſacrum fieri: ac uerba Plinii expoſita, de populis Sabinis ex hiſtoria Siſennæ. CAP. VIII.

PIcentes populi (ut à Plinio ſcribitur) originẽ à Sabinis acceperunt uoto Vere ſacro. Qua in re ſecutus uidetur Siſennæ hiſtoriam, qui de Sabinis agens, eos refert uouiſſe uer ſacrum ſe facturos, ſi melioribus locis conſtitiſſent. Quam rem Nonius Marcel. apud ipſum Siſennam obſeruauit: ut in libro habetur de ijs, quæ à doctis quæruntur. Quo loco, Ver ſacrum pro religioſo, inquit, à Siſenna acceptum eſt, cùm alij pro uitali, atq; execrando intellexerint. Relatum de Lacedæmonijs eſt, quòd ij quidem uer ſacrum deſtinauerunt, quo tempore Vrbem Heracleam condiderunt. Sex. autem Pompeius ob eam rationẽ dictum exiſtimauit, quòd in magnis periculis uouendi mos fuit, ſe cuncta animalia immolaturos, quæ Vere proximo naſcerentur. Quæ res (inquit) cum paulò crudelior atq; atrocior uideretur, pueros, puellasq; innocentes interimere, in adultam ætatem perductos uelabant, atq; extra fines exigebant. Hinc appellati ſunt Sacrani ex oppido Reate orti, quòd in ſacro Vere nati haberentur. De his ſacris & in commentarijs Græcorum mentio habetur, qui maiore diligentia atq; ſtudio Romanos ritus ac inſtitutiones perquirunt.

Plauti uerba expoſita in prologo Pœnuli: quo loco Ariſtarchi Achillem nominat, contra imperitorum ſententiam. CAP. IX.

In

IN comœdia M. Plauti, quæ Pœnulus inſcribitur, ſic à prologi perſona refertur:

Achillem Ariſtarchi mihi commentari lubet.

Inde mihi principium capiam ex ea tragœdia.

In quibus exponendis, noſtri Grammatici coniecturis tantum nituntur: neq; afferunt aliquid de Achille Ariſtarchi dignum Plauti eruditione, quo ſententiam ſatis explicare uideantur. Ego uerò pro Enniana fabula intelligendum exiſtimo, cuius hæc ipſa inſcriptio foret: quoniam Q. Ennius Tragœdias aliquot compoſuit, quales à priſcis citantur Stratocles, Medea, Alcinous, & Achilles Ariſtarchi. Quod abundè probatur, cùm ex antiquis autoribus, tum ex Collectaneis Sexti Pompeij, in quibus ad hunc modum legitur: Prolato ære aſtitit, poëta Ennius quum dixerit in Achille Ariſtarchi, ſignificat clypeo ante ſe protento. Quod ipſum in uulgatioribus iſtis exemplaribus neutiquã comperies. Voluit autem Plautus argumentum fabulæ ex Ennij tragœdia transferre in Pœnuli prologum. Qua in re complures uariè diſſerunt, ſed nullis (quod ſciam) probis ac receptis autoribus.

Perlepida hiſtoria de Phryne meretrice; & Praxitele: & quo commento uſa ſit in explorandis Praxitelis operibus, quæ abſolutiora forent. CAP. X.

SAtis lepida, & perurbana hiſtoria refertur de Phryne meretricula, quo commento atque arte uſa ſit in explorandis, cognoſcendisq́ue Praxitelis operibus, quæ ab autore ipſo haberentur in ſummo pretio. Nam quum Praxiteles illius formam incredibili amore deperiret, eiq; polliceretur ſe conceſſurum, quod illi opus pulcherrimũ uideretur: ſed ea conditione, ut nihil dicente illo, quodcunq; uellet pro ſuo iudicio eligeret: Phryne puerum in-

ſtruit,

ſtruit, qui opportunè accurrens, nuntiat officinam ipſam Praxitelis magno incendio correptam, ac iam pleraq; opera flammis abſumpta. Ad hæc Praxiteles extemplo ad officinam ſe proripiens, Et ſimul actum eſt, inquit, de meis omnibus laboribus, ſi Satyrus, & Cupido concremati ſunt. Tum Phryne: Mane, inquit, & bono animo ſis. Nihil tibi ignis obſuit. Quo dolo uictus Praxiteles, quæ forent operum abſolutiſſima profeſſus eſt. Phryne autē Cupidinē delegit. De quo cum à poëtis Græcis plurima afferūtur, tum à Pauſania in Atticis. Neq; illud omiſerim, factam fuiſſe à Praxitele imaginem meretricis lætantis, quā putarunt nonnulli Phrynen eſſe, quòd in ea deprehenderent amorem artificis, & mercedem in uultu meretricis. Quæ res cum ab alijs, tum à Plinio refertur.

De doctrina Ioannis Scoti: & quàm ſæuiſsima cæde ab ingratiſsimis diſcipulis interemptus fuerit. CAP. XI.

NOtū eſt ferè omnibus, quàm egregia eruditione, clariſſimoq; ingenio præſtiterit Ioānes Scotus in rebus diuinis: ut qui omnē Chriſtianæ theologiæ diſciplinā maximo ſtudio coluerit. Qua in re illud mihi uiſum eſt adnotatione dignū, quod in Gallorū annalibus legitur de ſæuitia diſcipulorū in eū ipſum, atq; incredibili immanitate. Is enim Scotus, quum fortè in Britānia Chriſtianæ religioni ſe dicaſſet, atq; diſcipulos aliquot (ut fit) erudiret: factum eſt ut illi cōtra præceptorē conſpirarēt, graphijsq; aſſumptis, illū ſæuiſſimè interimerēt. Quo ſcelere nihil atrocius, aut flagitioſius dici poteſt. Idem Ioannes Græcas literas calluit, quæ illis tēporibus magna ex parte amiſſæ fuerāt. Hinc Francorum rex Carolus (qui Caluus eſt appellatus) quū Chriſtianæ theologiæ ſtudio teneretur, Ioanni Scoto mandauit, ut Dionyſij Areopagitæ libros, qui de ſacra

Hierarchia ſcribũtur, Latinitate donaret. Quod ipſum pro officio ſuo erga regem accuratè abſoluit, etſi maiorem diligentiam, quàm elegantiam tali opere indicauit.

Verba ex epiſtola Octauii Auguſti relata, de luxu & mollitie Mecœnatis: & quàm impudenter, atq; inſcitiſſimè ab imperitis deprauata ſint. CAP. XII.

CElebrantur epiſtolæ aliquot diui Auguſti ad C. Mecœnatem, in quibus uiri mollitiem atq; fluentes delicias perèleganter & uenuſtè irriſit: ſicuti in his etiam uerbis apparet, quæ Auienus in cœnis Macrobianis retulit. Vale Mecœnas mel gentium, ebur Hetruriæ, laſar Arretinum, adamas Supernas, Tyberinum margaritum, Cilneorum ſmaragde, iaſpi figulorum, berylle & carbunculum Porſenæ. Ita enim legere oportet, quod & ueteres codices docent. Quibus uerbis ab Auguſto inſinuatur Mecœnatem ipſum permultis Italiæ populis gratũ fuiſſe: quanquàm hoc loco magis id affertur, ut effœminatum, atque molliſsimum hominem argueret. Id ipſum eò libentius putaui obſeruandum, quòd in quibuſdam commentarijs Annij Viterbienſis, qui pleraq; omnia impudentiſsimè confinxit, deprauari hæc uideo: & æſar, pro eo quod eſt laſar: & figulos pro poëtis exponi tam omnino inſcitè, quàm improbè atque inſolentiſsimè: quum nihil dici abſurdius, atque ineptius poſsit. Auguſtus enim Mecœnati illudens, affectatas illius cacozelias lepidiſsimè inceſſebat; ut qui conſueuiſſet eius myrobrechos (ut inquit Suetonius) ac cincinnos in ſcribendo perſequi, & imitando per iocum irridere. Quocirca perurbanè ipſum uocat mel gentium, Hetruriæ ebur, & Arretij laſar. Anneus quoq; Seneca diſcinctum Mecœnatem, eiusq; molliſsimas delicias, & portentoſam orationem appellauit: quod alibi diximus.

De

De impia & uaniſsima ſuperſtitione Templariorum: & quomodo à Clemente Pontifice Max. abolita fuerit, non iniucunda cognitio. CAP. XIII.

DE Templarijs hæreticis, eorumq́; diſciplina: & inſigni flagitio complura referuntur in quorundam annalibus. Nos pauca quædam de his pro tempore adnotabimus. Fuerũt igitur anno poſt Auguſti Imperium circiter mılleſimo & trigeſimo in Solymis ciuitate: qui ſub prætextu religionis Templarios ſe nominarunt, breui'que tempore tantum nominis atque fidei obtinuerunt, ut præter ingentes diuitias, quas cumularunt, templa etiam uarijs regionibus atque urbibus adepti ſint. Ea'que ratione Templarios quidam putant fuiſſe appellatos, quòd in templis frequentes atque aſsidui uerſarentur. Hi autem pro inſita hominum libidine, tanta animi inſolentia ac peruerſitate elati ſunt, ut Chriſti ſacris impudentiſsimè abdicatis, in flagitia quædam, atque fœdiſsimam falſitatem diuerterint. Traditur enim eos ſimulacrum quoddã ſummo artificio compoſuiſſe, cui hominis cutem ſuperinduxerant, eidemq́; binos præfulgentes carbunculos ſub ipſa fronte collocaſſe, qui uice oculorum promicarent. Quod ſi quis tali factioni nomen dabat, primò ad hanc ſtatuam perductus erat, ordinemq́; & uitam Templariorum perdiſcebat. Qua in re illud in primis cautum fuit, ut abnegata Chriſtianæ ueritatis religione, ac reiecto ſanctiſsimæ Crucis uexillo, ſacra ritè peragerent. Morientiũ præterea cadauer in cineres adactum, cæteris in potũ conferebãt: qua potione firmiores, atq; conſtantiores ſe futuros putabant. Eos uerò, qui ex Templarij, uirginisq; coniugio fuiſſent nati, ſubiecto igne torrebant, ſimulq; ex humore deliquato ſuũ ſimulacrum perungebant: quò maiorẽ decorem

atq;

atq; religionem probarent. De his ſacerdotibus & illud notatum eſt, quòd amore maſculorum fœdiſsimo tenerentur. Quocirca creditur fuiſſe tam nefarium ſcelus detectũ, atq; in Viennenſi concilio damnatum, aſſerente hoc Pontifice Maximo Clemente, qui Benedicto ſucceſsit. Nam eo tempore quicunq; ex Templarijs deprehenſi ſunt, propter impiam atq; ſceleſtam diſciplinam cõcremati fuerunt: quæ trecentis propemodum annis perdurauit, non ſine maxima bonorum calamitate.

Tertulliani uerba expoſita de Curio aleatore: & quàm nobilis tradatur fuiſſe in talari ludo, ex Marco Cicerone, Pediano, & aliis. CAP. XIIII.

IN *libro Tertulliani, quem de Pallio inſcripſit, mentio habetur de Curio aleatore his uerbis: Taceo Nerones, & Apicios, & Ruffos: dabo autorem Tacitum impuritatis Scauri, & alcæ Curij, & uinolẽtiæ Antonij: & memento interim iſtos ex multis togatos fuiſſe. Quo loco dubitari uideo à plerisq; de ipſius Curij alea. Sed ne quis in hoc perquirendo nimium fatigetur, ſciendum eſt, Curium hunc fuiſſe uirum quæſtorium, ac ſatis nobilem temporibus M. Tullij, cuius aleam & eruditionem in talis poëta etiam Caluus celebrauit. Cicero in oratione, quam habuit contra C. Antonium, & L. Catilinam competitores, Licinium gladiatorem & Q. Curium accuſat, ut homines flagitioſos. Quocirca Pedianus Aſconius eundem Curium notiſsimum aleatorem uocauit: qui poſtea, inquit, damnatus eſt. Caluus autem poëta elegãtiſsimus tali uerſiculo aleatorem Curium demonſtrat:*

Et talis Curius pereruditus. ut ab eodem Aſconio traditur.

Quid

Quid ſignificent hæ uoces, hoc eſt, Tricones apud Iulium Capitolinum: & Lymphiones in epiſtola Phlegontis liberti: ac de Lympholentis nonnihil. CAP. XV.

IN hiſtoria Iulij Capitolini uerba hæc leguntur de Vero Imperat. *Fertur & nocte perpeti alea luſiſſe, quum in Syria contraxiſſet id uitium: atq; in tantum uitiorū Caianorū, & Neronianorū, ac Vitellianorum fuiſſe æmulū, ut uagaretur nocte per tabernas, ac lupanaria, obtecto capite, cucullione uulgari uiatorio: & cōmiſceretur cum triconibus, committeret rixas, diſſimulans quis eſſet, ſæpeq; afflictum liuida facie rediſſe, & in taberuis agnitum, quum ſe abſconderet.* Quòd autem dixerit Verū Imperatorē triconibus ſe cōmiſcuiſſe, ac temerè inſeruiſſe: uidetur eos homines Tricones intelligere, qui Gerrones à ueteribus, ſeu rixatores dicuntur: quales ij ſunt, qui contentiones ac rixas auidius cōſectantur. Id ex Satyris poëtæ Lucilij aſſumptum eſt, qui primus (ut puto) ab intricando hanc uocem deflexit. Carmen Lucilij id eſt ad Panætium:

Cotta ſenex Craſſi pater huius Panæti
Magnus fuit triconum: idem manus ſoluere nulli
Lentius.

Quo loco Tricones Nonius accipit pro moroſis hominibus, & ad quāq; rixam paratis. Lymphiones autē, p uētoſis, & furibūdis quidā exponūt: qua uoce Phlegon Hadriani Imperatoris libertus eſt uſus, in epiſtola ad Seruianū ter Coſ. i qua omneis Aegyptios refert cuiuſq; artis Lymphiones uideri: hoc eſt (ut ego exiſtimo) diſcurſantes, atq; ſatagios: cū podagroſi (ut inquit) & chiragrici homines habeāt, in quo ſe maximè occupatos oſtēdant. Quod apud autorē Vopiſcum comperies in uita Aug. Saturnini. Quidam Lympholentos pro eodem accipiunt, ſeu (quod idem eſt) Nympholentos, quaſi furentes & debacchantes:

quos

quos Græci frequentes Nympholeptos appellant, ut à Sexto Pompeio exponitur, qui paulò tamen ieiunius etymon huius uocabuli explicauit.

Quis apud ueteres Aegyptios maximus omnium Deus haberetur, qualiq́; imagine ſit ex oraculo Serapidis celebratus. CAP. XVI.

QVis apud ueteres Aegyptios Deus deorũ fuerit habitus, qualiq́; effigie: id ipſum ex celebri oraculo ſeruari poteſt, quod à Serapide Aegyptiorum Deo prolatum traditur: cum Nicocreontes Cypriorum tyrannus paulò curioſius hoc indagaret. Sic enim Serapis commonuit, eum ſupra cætera omnia pro maximo numine habendum atq; uenerãdum, cuius caput cælum foret, uenter maria, pedes terra, aures in ipſo æthere locarẽtur, oculi præfulgentes, clariſſimum Solis lumen. Sed eſt apponendum oraculum ſuis uerſibus, quò melius conſiderari, atq; clarius poſſit innoteſcere:

Εἰμὶ θεὸς τοῖος δὲ μαθεῖν οἷον κἀγὼ ἄπω,
Οὐράνιος κόσμος κεφαλὴ, γαστὴρ δὲ θάλασσα,
Γαῖα δέ μοι πόδες εἰσὶ, τὰ δ' ὄυατ' ἐν αἰθέρι κεῖται,
Ὄμματε τηλαυγὲς, λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.

Quod à Vectio Prætextato relatum eſt in cœnis Macrobianis, cum de Iſide, & Serapide diſſerit. Romani autem paulò tardius in urbem acceperunt Serapidis numen: etſi magno cultu atq; ueneratione quidã principes eum proſequuti ſunt. Templum ipſius in regione urbis nona (quæ circus Flaminius dicitur) locatum fuit: quo loco & Iſæum, & Mineruam Chalcidicam fuiſſe conſtat: ut à Publio Victore traditur.

A PETRI

PETRI CRINITI

DE HONESTA DISCIPLINA LIB. XXV.

Qui maximè homines comitiali morbo uexentur: & quibus argumentis hoc agnoſcatur, ex L. Apuleio, & aliis. CAPVT I.

ET Ariſtoteles philoſophus, & medici aliquot aſſerunt, eos maximè homines comitiali morbo teneri, qui atra bile uexentur, et ingenio ac doctrinis excellãt: quod in quæſtionibus phyſicis copioſè ab Ariſtotele probatum eſt. Sed uiſum mihi hoc loco exempla quædam referre, quibus probari poßit, eos plerunq; homines comitiali morbo affectos, qui et ingenio ſummo, & animi magnitudine præſtiterint. Neq; ob aliã cauſam medici Herculeum appellarunt, quàm quòd ille infeſtaretur tali ægritudine. Iulius Cæſar extrema iam ætate animo repentè linqui cõſueuit, atq; etiam per ſomnium exterreri. Comitiali quoq; morbo (ut eſt autor Suetonius) bis inter res genendas correptus eſt. Sed & Plotinus Philoſophus inſignis (cuius libros digeßit Porphyrius in nouenarios) eodem morbo laborauit, ut in Græcorum commentarijs legitur. Mitto alios complureis, qui apud autores memorantur. L. uerò Apuleius in oratione ad Claudiũ procõſulem, non modò hunc maiorem morbum uocari ab antiquis tradit, ſed etiam diuinum ac ſacrum: quòd in rationalem maximè partem, quæ longè ſanctißima eſt, deſæuiat. Quocirca religioſum fuit apud Romanos, eo tempore cum populo agere, quo morbo comitiali quiſquam in ſenatu opprimeretur: à qua ſuperſtitione denominatum eſſe Comitia-

lem

lem morbum grammatici exiſtimarunt. Hinc illud carmen *apud* A. *Serenum:*

Eſt ſubiti ſpecies morbi, cui nomen ab illo eſt
Quòd fieri nobis ſuffragia iuſta recuſat.
Sæpe etenim membris atro languore caducis
Concilium populi labes horrenda diremit.
Ipſe Deus memorat dubiæ per tempora Lunæ
Conceptum: talis quem ſæpe ruina profudit.

Inter alia uerò eius morbi indicia, hæc à noſtris medicis referuntur: Cùm caput grauedine oppreſſum eſt, ceruix obtorpet, tempora ipſa uelut ictu quodam pulſantur, aures tinnitum emittunt, in labris rorem quendã & ſpumam reddunt, ac ſubinde oculos circunducunt. Illi *autem ſanari ægrius atq; difficilius dicũtur, quibus dexteræ partes magis afficiantur.* Quod *etiam* Ariſtoteles *probat, ut* Hippocratem & Galenum *mittamus, qui libros integros de hoc morbo compoſuerunt.* Neque *illud ignoratur,* Liuiũ Druſum *(qui tribunus plebis fuit) cum tali morbo laboraret,* Anticyram *contendiſſe, & in ea inſula aſſumpto* Elleboro *conualuiſſe: quod à* Gellio *ſeruatũ eſt in* Atticis *noctibus ex hiſtoria* C. Plinij. *Solæ autem coturnices in omni animantium genere præter hominem comitiales habentur, ut ab antiquis eſt adnotatum.*

De nominibus ueterum auſpiciorum, ac de illorum ſuperſtitioſis obſeruationibus, ex antiquis grammaticis. CAP. II.

DE *auſpicijs ueterum cõplura à* M. Tullio, Auguſtino, *& alijs referuntur, cum ea ferme omnia* Romani *auſpicato perficerent, quæ ad publica & priuata officia pertinerent.* Inter *alia & hæc apud autores nominãtur, hoc eſt,* Cæleſtia, Pedeſtria, Soliſtima, Canaria, Peſtifera,

Caduca,Piacularia: item Cliua & Inebra, quæ fieri aliquid inhiberent,quoniã ueteres ferè cuncta ardua & difficilia conſueuerunt Cliuia appellare, unde & Cliui pro locis arduis dicuntur. Cæleſtia uocarũt,cùm tonitrua,uel fulmina ederentur: quo tempore nefas habitum eſt apud Romanos agere quicquam cũ populo: & ob eam cauſam Iouem Elicium,tonantem, & fulguratorem in Hetruſcorũ libris nominarunt.Pedeſtria uerò pro illis accepta ſunt, quæ ex uulpe (ut inquit Feſtus) lupo,ſerpente,equo,cæterisq; quadrupedibus redderentur.Soliſtima,quæ ex tripudijs gallinaceorum,ut alibi diximus. Canaria item,quòd in illis rutilæ canes immolarẽtur, quæ ſacra pro frugibus fiebant contra uredines,atq; ſæuitiam caniculæ ſideris.Peſtifera,in quibus cor ipſum in extis,aut caput in iocinore non extitiſſet. Caduca,cùm in templo aliquid decidiſſet, in quo exauguratio facta diceretur:quod accidebat, ſiquãdo in augurãdo uirga augurantis è manu decidiſſet: qua contemplari,& auſpiciũ capere mos fuit.Piacularia,ex quibus triſtia & ominoſa portendebantur, cum hoſtia profugiſſet ab ara, aut percuſſa mugitũ dediſſet, aut in aliam partem corporis,quàm oporteret,concidiſſet. Mitto nunc Oſcinia & Regalia,de quibus cum ab alijs agitur, tum à Feſto Pompeio.De ijs auſpicijs,quæ per acumina fiebãt, non ſatis hactenus mihi compertum: etſi M.Cicero in libris de diuinatione hæc celebrat.Bellicam rem (inquit) maiores noſtri niſi auſpicato adminiſtrari noluerunt: quanquàm multi anni ſunt,cum bella à Proconſulibus & Proprætoribus adminiſtrantur,qui auſpicia non habent. Itaq; nec amneis tranſeunt auſpicato,nec tripudia auſpicantur: nam ex acuminibus quidem (quod totum auſpicium militare eſt) M.Marcellus quinquies Coſ.totum omiſit: idem

Imper

Imperator & augur optimus. Soliti autē ſunt ueteres augures quinque ſignorū genera in auſpicijs obſeruare, hoc eſt ex cælo, ex auibus, ex tripudijs, ex quadrupedibus, & ex diris: quod à Feſto Pompeio diligenter exponitur, ex commentarijs Verrij Flacci.

Quanta fuerit Eſdræ ſacerdotis eruditio: & quàm mirifica eiuſdem memoria in ordinanda atq; componenda Hebræorum philoſophia, ac de Cabala etiam nonnihil ex uerbis Pici Mirandulæ. CAP. III.

DE Eſdra Hebræo relatum id eſt, dignum prorſus memoria atq; obſeruatione, eundē tam egregia ac ſingulari eruditione præſtitiſſe in legibus atq; diſciplinis omnibus Hebræorum exponendis, ut uniuerſas eorum doctrinas in memoria habuerit. Eundem præterea Iudæorum literas immutaſſe, ne cum populis Samariteis congredi poſſent: ac uolumina illa ſacræ theologiæ digeſſiſſe, eoq́; ordine condidiſſe, quo imperāte mox Philadelpho in Græcam eruditionem ſunt à LXX. interpretibus conuerſa. Quod & Hieronymus, alijq́; ueteres ita probant, ut inter admiranda, atq; inſignia Hebræorū referant. Neq; ſunt omittēda hoc loco, quæ à Pico nuper Mirādula audierim, cùm ſacra hæc apud Hebræos diligētius atq; curioſius indagaret. Diuinæ legis interpretatio, inquit, quā Moſes ab ipſo Deo accepit, ſubinde per animos reuelata eſt, & Cabala appellata: quod idē eſt apud Hebræos, qđ apud nos ſciētia ſecretior: ob eā ſcilicet rationē quòd illā doctrinā nō per literarū monumēta, ſed ordinarijs reuelationū ſucceſſionibus alter ab altero, quaſi hæreditario iure, ſuſciperet. Sed poſtquàm Hebræi à captiuitate Babylonica per Cyrū reſtituti ſunt, & inſtaurato tēplo, ſub Zorobabele ad legem ſubſtituendam animum adiecerunt: Eſdras tum præfectus

Eccleſiæ, poſt emendatũ Moſis opus, cum intelligeret per exilia, cædes, fugas, captiuitatem gentis Iſraëliticæ, inſtitutum à maioribus morem tradendæ per manus doctrinæ ſeruari non poſſe: futurumq; ut ſibi diuinitus indulta cæleſtis doctrinæ arcana perirent, quorum cõmentarijs nõ intercedentibus durare diu memoria non poterat: conſtituit ut conuocatis, qui tunc ſupererant, ſapientibus, afferret unuſquiſq; in medium, quæ de legis myſterijs memoriter tenebat: adhibitisq; notarijs in L X X. uolumina relata ſunt: quoniam totidem in Synedrium ſapientes conuenerant. Qua de re qui minus fidei mihi habent, Eſdrã ipſum audiant ita loquentem: Exactis X L. diebus loquutus eſt altiſsimus, dicens: Priora quæ ſcripſiſti propalam pone, ut ea uniuerſi legant. Nouiſsimos autem L X X. libros conſeruabis, ut eos tradas ſapientibus de tuo populo. In his enim uena intellectus continetur, & ueræ ſapientiæ fons, et ſcientiæ flumẽ: atq; ita feci. Hi ſunt, inquit Picus, L X X. libri ſcientiæ Cabalæ, in quibus merito Eſdras uenam intellectus, id eſt, ineffabilem de altiſsima diuinitate theologiam, ſapientiæ fontem, de intelligibilibus, angelicisq; formis abſolutam metaphyſicen, ſcientiæ flumen, id eſt, de rebus naturalibus firmiſsimam philoſophiã eſſe, clara in primis uoce pronuntiauit. Hi libri, cum ſumma diligentia, & incredibili ſtudio à Xyſto I I I I. Pont. Max. eſſent perquiſiti, curauit ut in publicã noſtræ religionis utilitatẽ Latinis literis mandarẽtur: quod ab eo propter importunum obitum abſolui nõ potuit. Noſtra uerò ætate in tanto pretio atq; religione habentur apud Hebræos, ut neminem liceat niſi quadraginta annos natũ eos attingere: mirumq; eſt quàm Cabalæ ipſius doctrina Chriſtianis decretis conſentiat: quàm eadẽ locis multis comperiuntur, quæ apud

Pa ulum

Paulum ferè,Dionyſium,Hieronymum, Auguſtinum,& alios noſtræ religionis principes leguntur. Hactenus Picus:quæ mox in ſuum opus retulit, uir unus ætate noſtra, qui propter multiplicem rerum,doctrinarumq; ſcientiam cum omni antiquitate comparari poßit.

Quid ſit apud Iureconſultos Præſcriptio quinq; pedum in finibus regundis,ac M.Ciceronis uerba expoſita in libris de legibus. CAP. IIII.

QVæſitum eſt ſuperiori ætate à uiris doctioribus: quidnam in iure noſtro ciuili Præſcriptio quinque pedum ſignaret,qualisq; foret in ea intellectus. Quã rem Laurentius Valla, & alij complures,cùm non ſatis perciperent,hac una ſe ratione defendebant,quod Ioãnes Baialardus,inter eos,qui ius ciuile profitentur,uir conſultißimus, ingenuè affirmarit,ſe illud ignorare. Nos autẽ minimè ab re futurum exiſtimamus, ſi totum hoc noſtra diligentia exponatur. Sciendum igitur ſumptum id ex XII. tabulis fuiſſe,in quibus quinq; pedes habiti ſunt inter uſucapiones:etſi in Digeſtis ipſis Iuſtiniani Imp.præſcriptio quinque pedum ſublata eſt,ſicuti alia permulta,quæ propter nimiam uetuſtatem abolita fuerunt:ut à Sex. Cæcilio Iuriſcõſulto traditur. Sed actionem hanc quinq; pedũ ex legibus Solonis in XII.tab.tranſtulerunt: in qua controuerſia haberetur de finibus, ſi quando ſpatium quinq; pedum interceßiſſet. Ita enim cautum fuit à Solone,ut eſt autor Plutarchus,de iure uſucapionum:

Si quis in agro aliquid plantarit,quinque pedes à uicino abeſto:

Si ficum,uel oleam,pedes nouem abeſto.

Quoniam iſtiuſmodi arborum radices longius proſerpũt, damnumq; ob id, ac perniciem finitimis afferunt. Caius

vide l. fin. ff. finiu. regu. quoq; Iuriſconſultus legem Solonis citat in finibus regundis, ad hunc propè modum:

Si qui ſepem, uel maceriem ad alienam regionem effoderint, limitem ne excedunto:

Si murum, pedē unum: ſi domū, pedes duos relinquunto:
Si ſepulcrum aut foueam, quantum ſit altum, tantundem relinquunto:

Si puteum, paſſum: ſi oliuā aut ficum, nouē pedes relinquunto:
In cæteris arboribus quinq; pedes ſeruāto.

Hinc Cicero pereleganter & eruditè iocatus eſt in legibus, cum dixerit, ſe non permiſſurum depaſci poſſeßionem academiæ à Stoicis: quoniam uſucapionem, inquit, XII. *tabulæ intra quinq; pedes eſſe uoluerunt, quòd in finibus tantùm diſſentirent, in cæteris omnibus optimè conuenirent. Iulius Nypſus de hac re meminit in libro ad Celſum, quem de menſuris agrorum cōpoſuit. Quinq; pedum, inquit, præſcriptione ſummota finalis iurgij uel locorum libera peragatur intentio. In quo Theodoſij, & Valentiniani Imperatorum epiſtolas citat, ex quibus tolleretur iſtiuſmodi actio in regundis finibus.*

Quæ foret in libris pontificum dea Tutulina: & de ſacerdotibus Tutulatis in Saturnio carmine diligenter notatum. CAP. V.

IN ueterū libris, qui Pontificales appellati ſunt, mentio inuenitur de Tutulina dea, cuius nomē, ut interpretatur M. Varro, à tutādo deductū eſt. Itaq; de poëta Ennio legitur, illū Tutulinæ loca habitaſſe, ut à Porcio ſcriptum eſt. In magno cultu & religione fuit, adeo ut piaculum haberetur, ſi quis eam fortè inauſpicato appellaſſet. Proinde ſic adnotatum eſt in antiquis ſacris:

Obſeruanto ferias, ſi quis Salutem, Semoniam, Setiam, Segetiam, Tutulinam inauſpicato nominaßit.

Refert Auguſtinus eius numen tutandis frumētis præfuiſſe: ut Nodinam, Patelenam, & Hoſtilinam, de quibus commodè diximus. Sed & ſacerdotes Tutulati ob eam rationem uocati ſunt, quòd in ſacris capitibus, ceu mitram habere conſueuiſſent, quæ Tutulus diceretur, quod etiamnum Chriſtiani ſacerdotes ferè cuſtodiunt. Matres quoq; familiâs conuolutos ad verticē capitis crines tutulos dixerunt, ut Varro aſſerit, qui Saturnium carmen exponens, de Argeis atq; Tutulatis copioſe diſſeruit. Qua in re Sex. Pompeius uidetur diſſentire, qui Tutulum pro ornamento capitis Flaminicarum accepit, quod innexa crinibus purpura in uerticem extaret. Hinc Tutuli milites, & Tutanus deus nobilis, quem omnes mortales (ut inquit Varro) labore affecti inuocarent: quòd iis præſidium atq; opem afferret. Tutelares item dij, qui Lares, Patrij, & Magni dicti ſunt: Tutelariumq; ſacra ueterum annalibus celebrata: in quibus patrocinium & ſalus urbis, uelut à certis numinibus, rogabatur. Fulgentius Tutulum pro pallio expoſuit, quo Roma. ſacerdotes caput obnuberēt, cùm in ſacris uerſarentur, in quo Varronis ac Numæ teſtimonium citat. Vnde & illud inquit Vergilianum:

Et capita ante aras Phrygio uelabat amictu.

Lapidare, & Lapidationes uario ſignificatu intelligi: & quid item Lapideſcere, & Lapire ſit. CAP. VI.

MVltiplex ac diuerſa ſignificatio eſt in iis uerbis, quæ Lapidare, & Lapidationes dicimus. Nam de cælo lapidatum inter prodigia legimus: pro eo quod eſt, lapides pluiſſe, ut apud autores frequenter comperies. Hinc illud apud C. Suetoniū de Germanici Cæſ. obitu. Quo defunctus eſt die, lapidata ſunt templa, ſubuerſæ decrū aræ, lares à quibuſdam familiares in publicum abiecti. Lapida-

tionem uerò factam in aliquem intelligere debemus, cum in eum lapides coniecti ſunt: quod ipſis principibus Romæ alicubi accidit, ut conſpiratione facta, impetum, atq; lapidationes contra eos populus faceret. M. Tullius hoc uerbo utitur locis multis, & in geſtis Clodij: Marcellinus, inquit, cum grauiter queſtus eſſet de Clodianis incendijs, trucidationibus, lapidationibus, ſententiam dixit. Macrobius autem ut interdũ audacior, nimiusq; nouitatis affectator, paulò durius, Lapidare pro inceſſere, & notare uſus eſt. Nam cùm de Laberij poetæ mordacitate diſſerit, eiusq; uerſiculis in C. Cæſarem: Vniuerſus, inquit, Roma. populus ad unum Cæſarem oculos & ora conuertit, notantes eius impotentiam hac dicacitate lapidatam. Dicũtur etiam Delapidata itinera, quæ lapide ſtrata ſunt, ut à Sex. Pompeio traditur: ſicuti Dilapidare, pro expugnare, et deperdere. Elapidare apud Plinium, pro eo quod eſt lapides eximere. Lapideſcere uerò apud eundem nihil eſt aliud, quàm obdureſcere, et in lapidem conuerti: quod Græci λιθόειν dicunt. In flumine, inquit, Silere ultra Surrẽtum, non uirgulta modò immerſa, uerùm & folia lapideſcunt. Qua figura ſunt: noteſcunt, ſeneſcunt, cauleſcunt, uireſcunt, opuleſcũt, luteſcunt: & alia generis eiuſdem, quibus maximè traditur delectatus Furius Antias: etſi à Ceſellio Vindice accuſatur, quòd in his Latinam linguam dedecorauerit. Apud C. Plinium ſæpe idem comperies: quod illi neceſſariũ fuit in tam uaria rerum hiſtoria, ac multiplici naturæ opere deſcribendo. Inſolentius uerò Pacuuius Lapire dixit, pro rigeſcere, in Tragœdia:

Lapit cor cura, ærumna corpus conficit.

Quod ipſum & Nonius diligenter obſeruauit.

Quo

Quo nomine apud ueteres Manna diceretur: ac de illius uſu, & cognitione apud medicos: tum de Manna thuris nonnihil. CAP. VII.

PAulò ante accidit ut Venetijs agerent, atq; in ſermone (ut fit) hominum doctiorum adeſſem: inter quos bilem mihi mouit, ne riſum dicam, quorundam medicorum inſcitia: qui, cum de Manna mentio haberetur, pari improbitate atq; ignorantia aſſeuerabant, non multis antè ſeculis, neq; ante Galeni ætatē ad noſtros inuectam fuiſſe mannam: quod à uero maximè diſsidet. Siquidem mannæ uſus (ut noſtri uocant) uel Tiberio Cæſ. imperante à medicis probatus eſt: tametſi alio nomine Romani autores eam appellant: ut in pleriſq; alijs contigit, quæ ad uſum uitæ pertineant. Aſtipulatur huic ſententiæ Cor. Celſus, qui curari quædam hulcera tradit, ſi perungantur melle addito rore Syriaco, aut amaris nucibus. Quo loco Syriacum rorem pro eo intelligi oportet, quod à noſtris medicis Mānā, Hebraico nomine uocatur: cuius humor, ut conſtat, Syrijs olim populis celebratus eſt. De quo cùm plures, tum Dioſcorides copioſe ad Arium ſcribit: Mannam referens, quæ ἐγκόνδρος dicitur, probari in Libano candore præcipuo, eamq́; adulterari, ſi addatur reſina ex pinu, uel tenuiſsima ſiligo, quam γύριν appellat. Sunt qui in Papinio poëta de manna intelligant, quo loco Palæſtinos & Hebræos liquores nominat. Orpheus uates & hanc inter Thymiamata refert. Mitto Galenum & alios medicinæ autores, qui nobis hac in re patrocinantur. Noſtris temporibus ea maximè in pretio eſt, quam Calabrenſem uocāt, cuius commendatio habetur, ſi albicans & friabilis ſit. Neq; deſunt, qui hanc Syriacæ præferant. Minimè autem me præterit, uel in ipſo thure mannam dici à Plinio, & alijs, micas thuris,

quæ

quæ eliſæ ſunt. In thure, inquit Plinius, eliſas concuſſu micas mannam uocamus. Quod et Barbarus Hermolaus non ignorauit, uir in perquirenda omni antiquitate diligens & accuratus.

Quæ habita ſit apud ueteres autores minor mulcta, & maxima, ac de mulctãdis iniuriis, ex x i i. tabulis diligenter obſeruatum. CAP. VIII.

Apud eos autores, qui ius ciuile profitentur, complura ac uaria de antiquorum pœnis traduntur: ſed hoc loco illud adnotandum exiſtimo, quod à grammaticis ſeruatũ eſt de Minore mulcta, & Maxima. In x i i. igitur tabulis uiginti quinq; aſſes illi appellati ſunt, ad quos mulcta hæc minor pertineret: quòd intuliſſent alicui iniuriam. Quo circa ſic in x i i. tabulis ſcriptum fuit:

Si qui iniuriam alteri faxit, x x v. æris pœnæ ſunto. Tunc enim ſinguli aſſes librarij erant, quos S. P. Q. R. in uſu haberet: ut à Sex. Cæcilio Iuriſconſulto aſſeritur. Neq; me latet, paulò mox hanc legem de uigintiquinq; aſſibus fuiſſe abolitam, & à prætoribus reiectam, iudicesq; additos recuperatores, qui damnum illatæ iniuriæ uindicarent: quod & Q. Labeo retulit, ut à Gellio in Atticis commentarijs ſcribitur. Notum præterea eſt, quòd & ijs literis ſignarentur, qui tali pœna eſſent damnati:

V. Q. A. L. C. S. hoc eſt,

Vigintiquinq; aſſes legitimè condemnati ſunto. De *Maxima pœna, quæ ſumma & ſuprema dicitur, ſcriptum eſt à Pompeio in hũc modũ: Mulctam maximam ueteres illam uocarũt, quæ trium milliũ & x x. aßium foret. ſiquidem nefas habitum eſt, quenquã pluris quàm x x x. bobus, et duobus ouibus mulctari. Exiſtimabatur autem bos centußibus, ouis decußibus: diuq; ſeruatũ Romæ fuit per ipſas pecudes mulctare ciuiũ delicta: in quibus ferè ſuas di*

uitias habuerunt: unde Pecunia, *&* Peculium *nomẽ acce-pit: quod à* Columella, *& alijs pluribus traditur.* Non me *præterit hac in re diſſentire* A. Gellium, *qui minorem mul ctam ad unũ ouem referri ſcribit, ex autoritate* M. Varro*nis.* Cùm *citatus, inquit, eſt reus, neq; reſpondit, excuſatus non eſt.* Ego *ei unum ouem mulctam dico.* De *pœnis uerò in hunc modum* Cicero: Octo, *inquit, pœnarum genera in legibus continentur: hoc eſt,* Damnum, Vincula, Verbera, Taliones, Ignominiæ, Exilia, Seruitutes, *&* Mors. De *quibus anno ſuperiore, cùm* Ferrariæ *agerem in palatio* Herculis *principis, permulta diſſerui cum* Pandulpho Collenuccio Iuriſconſulto, *qui ætate noſtra ueteres omnes diſciplinas ſtudio ac diligentia ſingulari proſequitur.*

Quàm ſit fugienda illa Reſpub. in qua magis diuitiæ, quàm uirtus, æſtimẽtur: & quòd hoĩes prædiuites dãnoſiores plerũq; ſunt in ciuitatibus: ex uerbis Ioannis Canaccii. c. IX.

PLato *philoſophus, & alij ueteres copioſe diſſerunt, quàm ſit calamitoſa illa ciuitas, atq; deteſtabilis, in qua plures, & ampliores honores diuitijs habentur, quàm uirtutibus.* Quoniam *ubi diuites atq; locupletiores* Imperium *habent, cæteri omnes non modò contẽnuntur, uerum etiam iniurijs plerũq;, & iniquiſsimis cõtumelijs afficiuntur.* Neq; *enim reſpiciunt ad æquitatem, & rationẽ, cùm tales in regẽda ac moderãda ciuitate uerſantur: ſed affectibus, atq; libidine ducuntur.* De *quo egregiè nuper & grauiſsimè diſputauit* Ioannes Canaccius, *uir unus (quantum equidem uideo) præclaris moribus, & excellenti uirtute inſignis.* Turpe *eſt, inquit, cum in proba ciuitate, beneq; inſtituta magis conceditur improbis uoluptatibus, quàm bonis diſciplinis: ſed illud in primis turpiſsimũ, cũ uiri ſapientes, & qui optimis conſilijs præſtant, à diuitibus occupantur,*

tur,ac uelut facta cõſpiratione reijciuntur. Nã ingentes, nimiæq; diuitiæ in libera ciuitate luxum primò,& libidinem,deinde ambitionem atq; ſcelera pariunt. Proinde,inquit,minimè imprudenter factum ab ijs eſt, qui decretis, atq; legibus ſtatuerũt in ſuis ciuitatibus, ne qui ciues maiorem cenſum, quàm par uideretur, poßiderent. Quæ res quandiu obſeruata eſt,optimè conſultum exiſtimatur humano generi:feliciores'q; illæ urbes,atq; firmiores habitæ ſunt,in quas auiditas iſta cumulandæ pecuniæ tardius deuenerit. Sed in ciuitate,inquit,noſtra ſi quẽ fortè uolumus cognoſſe,primùm hoc rogamus,quantum habet,quàm locuples eſt,quantis opibus ac diuitijs excellit: nèminemq; exiſtimamus habere prudẽtiam,aut præſtare ingenio,præter hos homines,qui magnis largitionibus, & ambitioſis ſumptibus ſeſe ampliores, clarioresq; demonſtrant. Quò fit,ut quæſtum pro innocentia,pro uirtute diuitias,pro ſapientia aurum habeant. Quod ab ipſis Academicis probatur,qui diuites plerunq; malos eſſe referunt,atq; alijs perniciosos:quoniam cæteros omnes deſpiciunt, cùm ad auri fulgorem,quaſi ad ueram felicitatem,omnem uitæ curſum atq; induſtriam dirigunt. Hactenus Canaccius. Qua in re Euripidis poëtæ carmen adſcribẽdum eſt, quod ab eo ſub auari diuitis perſona refertur:

Sine me uocari peßimum,ut diues uocer.
An diues,omnes quærimus:nemo,an bonus,
Non quare,& unde:quid habeas tantum rogant.
Vbiq; tantus quiſq;,quantum habuit,fuit.
Quod eſſe nobis turpe ſit quæris,nihil.
An diues optem uiuere,aut pauper mori.
Bene moritur,quiſquis moritur dum lucrum facit.
Pecunia ingens generis humani bonum.

Cui

Cui non uoluptas matris, aut blandæ poteſt
Par eſſe prolis: non ſacer meritis parens,
Tam dulce ſi quid uenit in uultu micat.
Meritò illa mores cælitum atq; hominum mouet.

In his Euripides prædiuites homines, eorumq; inſolētiam perelegan ter accuſat: quorum inanis gloria eſt, & bracteata felicitas, ut ab Anneo Seneca ſcribitur.

De oraculis, quæ ederentur in Dodone ex ſonitu peluium: & Auſonii poëtæ carmen expoſitum. CAP. X.

IN *epiſtola poëtæ Auſonij legũtur hi uerſus ad Paulinũ:*
Nec Dodonæi ceſſat tinnitus aheni,
Ad numerum quoties radijs facientibus ictæ
Reſpondent dociles moderato uerbere pelues.

In quibus Paulinum ipſum arguit nimij ſilentij, cùm omnia quidem animantia, ut inquit, uocem aliquã emittant: nihilq; ſit à natura conſtitutum, in quo non reddatur aliquis ſonitus: ut in ſiſtro, cymbalis, ac peluibus Dodonæis. Vt autem hoc intelligatur de ſonitu Dodonæo, legendi ſunt Græci autores, qui morem fuiſſe referunt, uti uaticinantes mulieres ad quærcum agerent, quæ in urbe Dodone erat. Qui uerò ad capiendum reſponſum ingrederentur, protinus moueri quærcum, ac ſonitum fieri credebãt. Ibi enim ſtatua uiſebatur uirgam ferens, qua Lebetem, qui propè aderat, percutiebat: ex quo reſponſum (ut inquit Auſonius) moderatis ictibus pelues referrẽt. Hinc à P. Vergilio Dodonæi lebetes dicuntur. Hoc ipſum de reſponſis Dodonæis per ſonitum, cum locis multis apud Græcos exponitur, tum in Suidæ collectaneis. Auſonius pelues poſuit, quos Græci lebetes nominant. Quod iccirco notandũ fuit, quoniã epiſtola hæc Auſonij à pauciſſimis adhuc legitur. Neq; ſunt referẽda hoc loco, quæ Herodotus, atq;

alij ſcribunt de Dodonæis columbis & oraculis: quoniam nihil ferè pertinent ad explicandum Auſonij carmen.

Quid ſit Sonticus morbus, in legibus decemuiralibus, & cauſa ſontica: quóue ſignificatu accipiendum ſit Sontire uerbum: ex ſententia Iuriſperitorum. CAP. XI.

SEx. *Cæcilius & alij ueteres* Iuriſ*periti, qui* XII. *tabulas interpretati ſunt, morbum ſonticum, pro uehementi & grauiſſima ægritudine acceperunt. Caſſius uerò &* Venuleius *(ut in Pãdectis habetur) pro iuſto & perpetuo* Sonticum *exponunt, quod alicui rei gerendæ impedimento eſt: proindeq́; in militaribus decretis non tenebatur is eſſe iureiurando aſtrictus, qui ſontico morbo eſſet affectus: quod apud autorem* Cincium *obſeruauit* Gellius. Iurabãt *enim milites, qui ſcripti erant, ſe affuturos pro uoluntate & imperio Conſulis, niſi harũce cauſa aliqua interceſſiſſet: hoc eſt, funus familiare, feriæ denicales, Calẽdæq́;, quæ non eius rei ergò in eum diem collatæ ſint, quo is eo die minus ibi eſſet, morbus ſonticus, auſpicium'ue, quod ſine piaculo præterire nõ liceret, ſacrificium'ue anniuerſariũ.* Quæ *uerba in* Atticis *noctibus deprauata ſunt.* C. Plinius *eſt autor, eius lapidis ſuffitu, qui* Gagates *uocatur, morbum ſonticum, & uirginitatem deprehendi: definitumq́; eſt à* Marco *iuris ciuilis legũq́; peritiſſimo, qua in re ſonticus morbus à febri differat: cùm de habẽdis, probandisq́; iudicijs differit.* Apud *poëtam* Næuium Sontica *cauſa, pro iuſta & legitima exponitur.* Sonticam *eſſe oportet cauſam, quamobrem perdas mulierem.* Elius Stilo Sonticum *exiſtimauit pro noxio dictum: unde* Sontes *homines, pro obnoxijs & deperditis: &* Sõtire *uerbum (ut refert* Pompeius) *pro eo quod eſt, in aliqua re obeſſe, & grauiter nocere: quæ tamen uox propter nimiam antiquitatem, atq́;*

inſo

inſolentiam, magis intelligenda eſt, quàm uſurpanda: ne illorum ingenia ſcribendo imitemur, qui ſuis ineptijs ac friuolis affectationibus impudentiſſimè cõtaminant Latinã eruditionẽ. De hoc ipſo morbo & Perottus Sipontinus diligenter multa perquiſiuit, ne uidear eius uiri ſtudiũ cõtempſiſſe, qui de omnibus quidem literis eſt optimè meritus.

De nominibus & poteſtate Deorum apud ueteres, & quàm inanis ac futilis eorum ſuperſtitio foret, copioſè enarratum. CAP. XII.

MAR. *Varro, & alij ueteres cõplura diligẽter quæſierunt de Romanis Dijs, eorũq; poteſtate: nos hoc loco breui adnotatione quædã colligemus, ut facilius agnoſci, atq; intelligi poßit, quàm friuola, inanis, ac prorſus ridicula fuerit eorũ ſuperſtitio. Quæ res illorũ ſtudium atq; cõmẽtarios inſtruere, & adiuuare poterit, qui de antiquorum ſacris, atq; ferijs ſcripſerũt. Auſpicabimur uerò à Dijs maioribus, & quaſi patricijs, deinceps ad alios accedemus.*

Iupiter, quem optimum maximũ dixerunt, pro ſublimi æthere acceptus eſt, in quo allegoricè poteſtatem totius luminis intellexerũt: unde Lucretius: Dieſpiter, Elicius, Fulminator & Feretrius uocatur. Iuno pro aëre, quòd elemento ſuperiori ſubditus ſit: & ob id Lucinam, Fluonam, Hecaten, Matrẽ, & Dianam nominarunt. Neptunus ad maria, Pluto refertur ad terram: eosq; cùm ſuis coniugibus Salacia, & Proſerpina componunt. In focis domeſticis Veſta collocatur: in fabrorum fornace Vulcanus, quibus ignea ferè atq; feruidiora (ut inquit Varro) conueniunt: ſic enim de Veſta in antiquis legibus:

Virgines Veſtales ignem foci publici ſempiternum cuſtodiunto.

Publicè & priuatim modo rituq; agunto.

In uaticinijs,atq; diuinationibus Apollo,cuius numen atq; egregia poteſtas,cùm ab alijs multis,tum à Vectio Prætextato deſcribitur in cœnis Macrobij. In emundis uendundisq; mercimonijs Mercurius:cuius feſta ob id à mercatoribus magno cultu ſeruata ſunt. In Iano rerum principia,ianitores,portitores,meſſores,ac terminatores. Eundẽ pontifices multis uarijsq; nominibus uocant:ut Geminum, Bifrontẽ, Quadrifrontẽ,Patrẽ Quirinũ,Iunoniũ,Cluſiũ, & Patulcium. In Saliari carmine Deus deorũ eſt appellatus. In Saturno tempora & ætates,cui ſarculorum inſitiones,pomorũq; eductiones, & omnẽ agri colendi diſciplinam tribuunt. Quo nomine à Romanis etiã Stercutius creditur dictus,ut eſt autor Prætextatus,quòd ab eo ſit inuentũ,ut in ſtercorãdis agris fœcũditas adderetur. Martem,& Bellonam ad conflictus,& cædes referunt: Cererẽ, cum ſuo Triptolemo,ad frumenta & ſegetes: Liberũ,ad uites,& uineas,quem Bacchũ,Bromium, Lenæumq; dixerunt: Dianam,ad lucos,nemora & ſyluas: Mineruam, ſeu Palladẽ ad ingenia,diſciplinas & artes:quã Cicero etiam inter patrios deos & urbis cuſtodes locat. Hactenus de dijs maioribus. Plebei & ignobiles ingentẽ turbã, ac infinitum quaſi agmen conficiunt: ut nihil propè inueniatur in officijs uitæ mortalium,quin ad aliquod numen retulerint. qua in re probãt,quàm ridiculæ uanitati honores dicarẽt.

In his quæ ad hominum uitã, educationesq; pertinent, Statilinũ, Statanum,Fabulinũ,Vagitanũ,Pilunnũ,Picunnũ, Cuninã,Leuanã,Ruminã,Edulicã, Potinã,Carnã. Statilinum,& Statanũ,quòd eo tempore pueris præſideant,cũ ſtandi,& conſiſtendi poteſtatem habent. Fabulinum & Vagitanum, cũ fandi ac uagiendi auſpiciũ eſſet. Picunnum uerò, & Pilunnum, pro dijs coniugalibus acceperunt,in quorum æde Lectiſternia parabantur, unde pueris

uitæ præſidiũ foret, ut à M. Varrone traditũ eſt. Cuninã, cùm in cunis agerẽt: Leuanã, cuius ope de terra ſubleuarẽtur: Ruminã, quòd exugẽtibus opẽ ferret: nã ueteres Rumã pro mãma acceperũt, unde Subrumi agni, ac Ficus ruminalis apud autores nobileis. Edulicã & Potinã, quòd eſcã, atq; potiones exhibeãt: Carnã, quòd humanis uitalibus præeſſet, cui ſacrũ in Cælio mõte conſtitutũ fuit. Volupiã, quoq; & Libẽtinã propter uoluptates et libidines.

Ad officia hominũ Adeonã, Albeonã, Volunã, & Volunũ: Vacunã præterea, & Feſſoniã, propter uacãtes & feſſos: hinc apud Horatiũ Vacunæ templũ celebratur. Pelloniã, ad hoſtes depellẽdos: Agenoreã, Strenuã, & Stimulam, quod excitarent ad agendũ, & excitatos ſtimularẽt. Numeriã ad numeros. Quietã ac Murcidã, propter quietem, ac deſidiã: quoniã Murcidos (ut ait Pomponius) pro deſidioſis atq; ignauis habuerũt: cuius templũ in Auentino fuit, ob eamq; cauſam (ut creditur) Murcus eſt appellatus. Virtutem præterea, Mentẽ, Honorem, Fidem, Victoriam, Pietatẽ, Concordiam, pro dijs ſtatuerunt: ut omittamus Metũ, Spem, Pallorem, & Febrem, cuius ædes in palatio collocatur. In morbis Angeronã, Orbonam, Proſam, Poſtuertã: quibus templa conſtituerunt, ut quiſq; præcipuè illos coleret, quorum auxilio magis egeret: tanta eſt ambitioſæ mortalitatis ſecordia. Sentiã, dicendis ſententijs: Conſum, conſilijs præpoſuerunt. Vnde Cõſualia, feriæ publicæ, & in circo ludi ad aram Conſi, propter raptum Sabinarum. Carmenta ad fata, Camœnæ ad cantus relatæ ſunt, quarum ædes in regione Vrbis, quæ porta Capena dicitur. Vitunus, & Sentinus ad uitam & ſenſus. In coniugijs quoque, menſtruis, partu, & funeribus deos confinxerunt: ut Siluanum, Deuerrã, Intercidonem, Do-

miducum, Domitium, Manturnam, Virginenſem, Subigum, Premam, Partundam, Populoniam, Menam, Tellumonem, Ruſonem, Orcum, quem dixerunt etiam Quietalem, & Næniam, cuius templum fuit extra portam Viminalem. Ad frumenta, & ſegetes Segetia, Seia, Tutulina, Proſerpina, Nodina, Volutina, Patelena, Hoſtilina, Flora, Lactucina, Matura, Runcina, Rubigus, Auerruncus, & Spinenſis. Segetia, cui ſegetes ipſæ commendantur: Seia, quæ ſatis frumentis opitulatur, antequam è ſolo exiſtant: Tutulina, collectis atque reconditis: Proſerpina, germinantibus: Nodina, geniculis & nodis culmorum: Volutina, inuolucris illis folliculorum: Patelena, cùm pateſcunt folliculi, ut ſpica exeat: Hoſtilina, cùm ſegetes nouis ariſtis coæquantur, quoniam ueteres Hoſtire & hoſtimentum dixerunt, pro exæquatione: Floram, Lactucinam, & Maturam uocarunt, quoniam florentibus, lactentibus, matureſcentibus præſidio ſint. Rubigum, ne contrahant rubiginem, qua interdum ſegetes occupantur: Auerruncum, ne auerruncari ulla tempeſtate, aut conuelli poßint. Runcinam, ad runcationes: Spinenſem, propter ſpinas, & uepres: Pomonam, propter poma, quam magna religione coluerunt: unde Pomonales flamines, & ſacra in pontificum commentarijs tradita. Fructeſam propter fructus: Aeſculanum, & Argentinum, ab ære & argento. Quocirca diuus Auguſtinus (ut eorum dementiæ illuderet) Aurinum quoq; adiecit.

Ad agros & latifundia Rurinã deam, ruri tribuerunt, Collinam collibus, Valloniam uallibus, Iugatinum montiũ iugis, Forulum foribus, Cardam cardinibus, Limentinum, ac Terminum liminibus & terminis: unde Terminalia ſacra in pontificum faſtis relata. Palem paſtoribus, Empandam

dam paganis, Arculum arculis & capſulis, Lauernam furunculis: qui ob id (ut puto) Lauerniones uocati ſunt. Fornacem fornacibus: & hinc fornacalia ſacra farris torrendi gratia. Præterea Nundinam, Tanagream, Allocutium, Anteuortam, Matutam, quæ Leucothea dicitur: Larundam, Monetam, Februum, Furinam, Fidium, Larentiam, Mutinum, Alburnum & Inuum, ſeu Panem cum ſua Canna: Maieſtam quoque Cloaciniam, Veniliam & Maniā, in cuius honore compitalia eſſent conſtituta. Opem Conſiuam, Bonum euētum, & Vertunnum, qui Hetruriæ Deus exiſtimatur. In qua deorum colluuione agnoſcuntur urbani, ruſtici, militares, agreſtes, patricij, opifices, funerarij, coniugales, deſidioſi, ac frumentarij. de quibus accuratiſſimè ſcriptum eſt à Marco Varrone in libris de rebus diuinis, quos ad C. Cæſarem miſit. Nos Auguſtinum in his, Tertullianum, Lactantium, & alios complures ſecuti ſumus, qui ex Varronis theſauris talia collegerunt. Sic autē ſcriptum fuit in antiquis legibus de ipſis dijs:

Ollos diuos, qui cæleſtes ſemper habiti, colunto:
Olloſq́; quos in cælum merita uocarunt,
Herculem, Liberum, Aeſculapium, Caſtorem, Pollucē, Quirinum.
Et ollis, propter quæ datur homini aſcenſus in cælum, Mentem, Virtutem, Pietatem, Fidem, Delubra ſunto.
Nec ulla uitiorum ſacra ſolennia faciunto.
Certaſq́; fruges, certaſq́; baccas publicè libanto.

Quæ ueterū flagitia, ineptam ſuperſtitionem, autores noſtri prolato crucis uexillo ſic deiecerunt, ut ipſam quidem ueritatem non tantum è Cleanthis puteo extraxerint, ſed ad communem omnium utilitatem ſuper mōtem (ut inquit Hieronymus) collocarint.

Admonitio operis ad legentes.

A Bſoluta ſunt ad hunc diem uolumina X X V.*de* Hone*ſta* Diſciplina, *in quibus plurimum diligentiæ ac laboris poſui, quò magis prodeſſem cæteris, & meo nomini conſulerem in tanta ſtudiorum uarietate.* Et *erunt hæc ueluti ſubſidia quædam, quibus memoria reddi inſtructior poßit, atque locupletior in his omnibus, quæ ad uſum uiuendi, eruditionemq́; antiquitatis pertinere uideãtur.* Neq; *poſthac defuturi ſumus incœpto operi, iuuandi bonorum ingenia: quoniam ſemel huic militiæ nomen dedimus, nec licet à ſignis decedere, aut aciem refugere.* E*dentur paulò mox libri complures, quos inſcripſimus* Epiſtolicarum *reſponſionum.* N*am docendo, uigilando, & ſcribendo magis cupio fatigari, quàm malo otio, atque uoluptatibus (ut pleriq; faciunt) animum deprauare: in ea præſertim ciuitate, in qua ambitio pro uirtute, pro modeſtia improbitas, eruditio pro deſidia habetur. Satis autem mihi futurum eſt, ſi conſeneſcere in hoc noſtro otio licuerit: atque uitæ reliquum diſponere, ut omnes facilè intelligant, nullo modo defuiſſe præclaro inſtituto bonarum diſciplinarũ, quod ab ineunte ætate ſuſcepi.* E*t quoniã decet agẽtem negotiũ poſteritatis potius bonis aduigilare, quàm multis: ea potißimum ratio me monuit, ut me ipſum probarem liberalibus ſtudijs, quàm ut infami ambitu, prauisq́; artibus laudem nominis, atq; gloriam quærerẽ.* I*n his uerò commentarijs legem hanc uolumus eſſe adſcriptam è ſacris* E*leuſinis, quæ plebis inertiam, profanumq́; uulgus lõge arceat: quoniã paulo ante experti ſumus, nihil magis obeſſe probis ingenijs, atq; optimis inſtitutis, quàm rudem imperitorum audaciam, quæ nullo quidem iudicio aut ratione, ſed inſcitia atq; libidine omnia expendit.* Q*uod ſicubi de ue-*

terum

terū dijs ac religione(ut fit)diſſerui, hoc ipſum propterea factū à nobis eſt,ut literis humanioribus cōſuleremus: neq; renouare quicquā uolumus,aut eam ſuperſtitionem probare,ut quidam temerè obloquuntur : quam non modò reieci, ut uanam & improbam, ſed ut nefariam, flagitioſamq́; locis multis coargui.

Legis cautio contra ineptos criticos.

Quoi legent hoſce libros,maturè cenſunto:
Profanum uolgus & inſcium,ne attrectato:
Omnesq́; legulei,blenni,barbari procul ſunto:
Qui aliter faxit,is ritè ſacer eſto.

Autoris proteſtatio.

Illud in calce operis addimus, Petrum Crinitum in his commentarijs nihil omnino approbare, niſi quod à Romana *tantum eccleſia decretum, atq; aſſertum fuerit: ne quis maiore audacia,quàm iudicio ad maledicendum, atque obtrectandum rapiatur.*

FINIS.

PETRI CRINITI LIBRORVM DE POETIS LATINIS, AD COSMVM PACCIVM PONT. ARRETINVM,

PRAEFATIO.

LIBROS *noſtros de* Poëtis Latinis, *Coſme* Pont. Arretine, *tuo nomini dicare cõſtitui: qua in re uideri poſſum rectè atq; ordine feciſſe.* Multa *enim (ut conſtat) magno cultu, atq; ueneratione haberi ſolẽt, quòd ipſis templis* Deorum *rite dicata ſunt: quò magis tibi gratulandum eſt, qui ſumma eruditione, optimiſq; diſciplinis excellis.* Ego *uerò permultum in hoc opere elaboraui, ea perquirendo, ac diligentiſſimè obſeruando, quæ ad hãc hiſtoriæ partem componendam pertinerent.* Neq; *mihi conſilium fuit, ea omnia complecti, quæ infinitis penè autorum commentarijs traduntur.* Multa *de induſtria prætermiſi: ne quis forte diceret, plus laboris atq; ſtudij à me impenſum in congerendis* Poëtis, *quàm prudentiæ ac iudicij in eligendis.* Itaq; *fore quidem exiſtimo hos libros minime ingratos illis hominibus, qui rectè iudicare uoluerint.* Neq; *præterea obſcurum eſt, quantum* Romana *ciuitas in hac ſtudiorum facultate claruit. ſiquidem* Rom. *etiam principes, aucto* Imperio, *& rebus clariſſimè geſtis, magna cura, incredibiliq; diligentia* Poëticam *coluerunt.* Octauius Aug. Germanicus Cæſ. *& alij plures, maxima*

animi

animi uoluptate in hoc diſciplinarum genere uerſati ſunt. Nos à Liuio Andronico exorſi ſumus, qui princeps apud Latinos habitus eſt in edendis carminibus, ut ſuo loco à nobis dicetur. Peruentum'que eſt uſq; ad Theodoſij Augusti tempora, quibus Romana omnis eruditio, ſimul cum maieſtate Imperij comminuta eſt, ingruentibus in Italiam uarijs populis, atq; barbaris nationibus. Idq; effecimus ſumma breuitate, imitati Suetonium Tranquillum, his maximè libris, quos de Grammaticis ac Rhetoribus Latinis compoſuit. Neq; deſunt exempla doctiſſimorum uirorum, qui de Poëtis apud ueteres diligenti ſtudio ſcripſerunt: ut apud Græcos, Zeno Cyticus, & Ariſtoteles: apud nos M. Varro, & Vulcatius Sedigitus: quorum opera interciderūt iniuria longæ uetuſtatis. Eorum nos induſtriam ſequimur. Nihil enim potius aut antiquius mihi poteſt accidere, quàm uerſari in hoc liberali officio bonarum diſciplinarum: etſi nullum omnino præmiū cōſtitutū eſt probis ingenijs, propter aduerſam rerū fortunā, & iniquiorē temporū conditionem. Sed nolim uideri cuiquam in hac parte nimis ambitioſus, referendis his malis, quæ noſtra tempeſtate inualeſcunt. Laurentius Medices auunculus tuus, cùm illi relatū foret, in ciuitate ſua nōnullos, qui præclaro ingenio, ac excellenti eruditione præſtarēt: primū lætitia incredibili affectus eſt, deinde multū his pollicendo, clareq; & munificè agendo effecit, ut & benè meriti uiderētur de ſuis ſtudijs, & acrius atq; attentius in dies peruigilarēt in proſequēdis atq; excolendis optimis diſciplinis. Haud enim ſatis dignum exiſtimauit, uir conſilio & prudentia clarus, in ciuitate ſua eos homines haberi ſine ulla mercede, qui aſſiduam operā, ſingularemq; induſtriam ponerēt in tam præclaro opere indagādæ, atq; illuſtrandæ antiquitatis. Sed his miſſis

ad institutũ noſtrum accedamus, quo per ſuas ætates Poëtæ omnes Epici, Comici, Tragici, Lyrici, *& alij ueteres transfigurantur, qui apud* Latinos *in hoc ſcribendi genere præſtiterunt.* Et *ſanè nihil toto opere magis me ipſum uariè agitauit, quàm diuerſa ſcriptorum traditio de temporibus, cum magna ex parte inter ſe longe diſſentiant. Tu interim munus hoc noſtrum læto animo capias: monumentum quidem perpetuum ſummæ erga te beneuolentiæ. In quo teſtes habemus locupletiſsimos, cum alios plures, tum* Bernardum Oricellarium, *cuius libri de urbe* Romana *facilè probaturi ſunt omnibus poſteris, quantum illius diligentiæ iure optimo ſit concedendum, in obſeruandis atq; illuſtrandis antiquorum monumentis.* Bene Vale. Calend. Nouembris, M. D. V.

DE ORIGINE POETICAE.

QVi *apud ueteres* Latinos *paulò diligentius de* Poëtice *ſcripſerũt, eiusq; originem accuratè inueſtigarunt: ſerò aſſerunt à* Romanis *fuiſſe hanc facultatem receptam: annos poſt* Vrbem *conditam ſupra* CCCC. Ante *id tempus* Rom. *ciues illi habebantur nobiliores atq; egregij, qui ſtrenuè pugnando acres forent, ac in rebus gerendis excellenti animo, & uirtute præſtarent.* Sic *laudabatur bonus ciuis* Romæ, *ut bonus* Colonus, *& fortis miles.* Quo *nomine malebant ea tempeſtate ab alijs ſua geſta diſcribi, quàm ipſi aliorum narrare.* Sed *poſtea quàm* Imperium *ad id magnitudinis acceſsit, ut rebus clariſsimè geſtis, pacem ſibi & pacis commoda uindicaſſent, ſatis pulchrũ atq; magnificum putabant* Reipub. *operam nauare, & in* Senatu *benè dicendo, reliquisq; diſciplinis percipiẽdis ingenium ſuum inſtruere.* Atq; *ut de* Poëtica *rectius, ordineq; agatur,*

agatur,imperante adhuc Numa Pōpilio, *& occupata iam tum armis ciuitate*, Saliorū *carmina facta ſunt, quæ ſacerdotes* Gradiui Martis *ancilia geſtantes cum tripudijs & ſolenni ſaltatu certis diebus decantarent.* Et *hæc quidē inculta,atq; incondita traduntur fuiſſe,pro temporum uetuſtate:proptereáq; parum poſteris ſeculis intellecta.* Paulò *mox cantica quædam,& deuotionum ſacra uulgata ſunt, laudesq;* Deorū *immortaliū uerſibus abſolutæ:quibus more ſuo* Deos *cōprecari cōſueuerunt,aut expiare* Vrbē *inſigni aliquo prodigio.* Neq; *tū* Romæ *defuerunt,qui uaticinijs editis* Popu.Romani *fata deſcriberēt: ut* Pub.Licinius Tegula, *&* Martius Vates, *qui perobſcuris uerſibus futuras clades* Punicis *bellis prænūtiauit:ac de ludis præterea* Apollinaribus *carmē reliquit.* Per *eadem fermè tempora(quantū ex antiquorum monumentis colligere poſſumus) primus omnium ſtudium* Poëtices *in* Vrbem *intulit* Liuius Andronicus, *eamq; facultatem illuſtrare cœpit edito carmine de bello* Punico, *ut ſuo loco proſequemur.* Auxerunt *hanc paulò mox, præcipuéque inſtruxerunt,* Q. Ennius, M.Plautus, Næuius, Pacuuius, Accius *&* Lucilius: *qui* Græcorum *diſciplinas imitati, permultum excoluerunt ſuis faculis atq; carminibus* Romanorum *ingenia.* Qua *in re illud minimè prætermittendum exiſtimo,quod à* M.Catone *relatum eſt:* Poëtas *ipſos principio in* Vrbe *contemptui habitos, & craſſatores uulgò appellatos, qui poëticæ ſtudio tenerentur.* Quocirca *minimè mirari oportet, ſi* M.Fuluio Nobiliori *uitio datum eſt, quòd is conſul cùm eſſet,in* Aetoliam *prouinciam* Q.Ennium *ſecum duxiſſet.* Factum *tamen eſt, ut paulò mox principes etiam uiri,aucto* Imperio, *& domi foriſq; pace adepta, ad hanc ſtudiorū partem animū inclinarint.* Summoq; *cultu, atq;*

atq; honore illos habuerint, qui carmine abſoluendo uiderentur admodũ excellere. Gratiſsimus fuit P. Scipioni Ennius, Mario L. Plotius, C. quoq; Lælio uiro clariſsimo P. Terentius, qui adeo familiariter cum eo uixiſſe traditur, ut illius fabulæ à nonnullis Lælio adſcribãtur. Decius *præterea* Brutus, *uir maximus, atq; Imperator egregius, magnopere Poëtam Accium dilexit: nullam quidem ob aliam rationem, præterquam quòd in ſcribendo carmine præclaro ingenio foret.* Hinc *ſacratum in ipſa Vrbe Muſis templum, & magna religione habitum. Quoniam exiſtimarent à Gratijs abeſſe illorum ingenia, qui paulò indoctiores haberentur, & quaſi à Muſarum ſacris alieni.* Sed *hæc non debeo proſequi longiori oratione.* Nam *ſecreto opere de hac materia diligentiſsimè complura collegimus. Quæ ſuis & ipſa temporibus edentur ad communem ſtudioſorũ utilitatem.* Nunc *ad eos Poëtas accedamus, qui ſcribendis carminibus præcipuè apud Latinos claruerunt.*

COMMONITIO AD LEGENTEIS.

MOnendi ſunt, qui legẽt hos libros, ne uitio mihi uertant, ſicubi uiderint literas nonnullas perperam locatas: id enim neceſſariò accidit, dum ipſi opifices (qui libros formis excudunt) in rem ſuam attentiores complura paſsim peruertunt, aut temerè poſtponũt: quò fit, ut quædam literæ egrediantur de præſcripto: aliæ interdum ſubſiſtant. Qui *ſunt paulò doctiores, perfacilè hæc cognoſcũt, atq; inter legendũ corrigunt, in cõmunẽ ſtudiorũ utilitatem.* Ad *eos prouocamus, ne uideamur decedere ab inſtituto noſtro probandi mea ſtudia illorum iudicijs, qui magis rationẽ ipſam ſequuntur, quàm libidinem in cẽſendis atq; æſtimandis ingenijs.* Reliquum *eſt, ut ſubijciamus eorum* Poëtarũ *nomina, de quibus egimus per ſingula uolumina.*

LIBR

LIBRORVM DE POETIS LATINIS CAPITA.

EX LIBRO PRIMO.

L.*Liuius Andronicus* Epicus.	*Caput* I.
Q.*Ennius Epicus.* II. M.*Plautus Comicus.*	III.
Cn. Næuius Comicus.	IIII.
M.*Pacuuius* Tragicus.	V.
Statius Cæcilius Comicus.	VI.
L.*Accius Tragicus.*	VII.
Pub.Terentius Comicus.	VIII.
C.*Lucilius Satyricus.*	IX.
Sex.Turpilius Comicus.	X.
Cn.Matius mimographus.	XI.
L.*Afranius Comicus.*	XII.
Fabius Dorſennus Comicus.	XIII.
M.*Attilius Tragicus.*	XIIII.
Q.*Trabeas Comicus.*	XV.
Cn.Aquilius Comicus.	XVI.
C.*Licinius* Imbrex *Comicus.*	XVII.
Q.*Nouius Comicus.*	XVIII.

EX LIBRO SECVNDO.

T.*Lucretius Phyſicus.*	XIX.
L.*Pomponius* Bononienſis *Comicus.*	XX.
Decius Laberius mimographus.	XXI.
Q.*Catullus epigrammatum ſcriptor.*	XXII.
Q.*Atta Comicus.*	XXIII.
Pub.Syrus mimographus.	XXIIII.
Porcius Licinius epigr.	XXV.
Valerius Aedituus epigr.	XXVI.
C.*Valerius Catullus.*	XXVII.

Cor.Licinius Caluus epigr.	XXVIII.
Q.Cornificius epigr.	XXIX.
C.Heluius Cinna.	XXX.
M.Furius Bibaculus.	XXXI.
Pub.Terentius Varro Atacinus.	XXXII.
C.Ticida epig.	XXXIII.
Furius Antias.	XXXIIII.
L.Iulius Calidius.	XXXV.
Laurea Tullius.	XXXVI.
EX LIBRO TERTIO.	
Pub.Verg.Maro Heroicus.	Caput XXXVII.
Q.Horatius Flaccus.	XXXVIII.
Titus Valgius.	XXXIX.
Albius Tibullus Elegiacus.	XL.
M.Mallius Mathemat.	XLI.
Cn.Cornelius Gallus.	XLII.
Sex.Aurelius Propertius Eleg.	XLIII.
Lu.Varius Tragicus.	XLIIII.
C.Mecœnas.	XLVI.
Pub.Ouidius Naſo.	XLVI.
Caßius Seuerus.	XLVII.
Domitius Marſus epig.	XLVIII.
Iulius Montanus.	XLIX.
C.Germanicus.	L.
Au.Cæſius Baſſus Lyricus.	LI.
Aemilius Macer Veronenſis.	LII.
C.Rabirius.	LIII.
L.Anneus Seneca Tragicus.	LIIII.
C.Aſinius Gallus.	LV.
A.Perſius Flaccus Satyricus.	LVI.
Cor.Seuerus.	LVII.

M.Ann

M. Anneus Lucanus.	LVIII.
Pomponius Secundus Tragicus	LIX.
Cn. Getulicus epigr.	LX.
Sextilius Hæna Hiſpanus.	LXI.
Saleius Baſſus Epicus.	LXII.
Clodius Sabinus.	LXIII.
C. Pedo Albinouanus.	LXIIII.
Volcatius Sedigitus.	LXV.

EX LIB. QVARTO.

Pub. Statius Papinius Heroicus.	Caput LXVI.
Silius Italicus Heroicus.	LXVII.
Val. Flaccus Setinus Heroicus.	LXVIII.
Dec. Iunius Iuuenalis Satyricus.	LXIX.
Aruntius Stella.	LXX.
M. Val. Martialis epigr.	LXXI.
Sentius Augur epigr.	LXXII.
Veſtritius Spurina Lyricus	LVXIII.
Voconius Victor epigr.	LXXIIII.
L. Paulus Paßienus Elegiacus.	LXXV.
T. Annianus Po. Feſcennin.	LXXVI.
Marcus Marullus.	LXXVII.
A. Serenus Lyricus	LXXVIII.
Verg. Romanus Comicus	LXXIX.
Feſtus Ruffus Auienus.	LXXX.

EX LIB. QVINTO.

Alphius Auitus.	Caput LXXXI.
Septimius Afer.	LXXXII.
T. Calphurnius Siculus.	LXXXIII.
Aurelius Olympius Nemeſianus.	LXXXIIII.
Maurus Terentianus.	LXXXV.
Cl. Claudianus Alexandrinus.	LXXXVI.

Dec. Auſonius Gallus.	LXXXVII.
Damaſus Hiſpanus.	LXXXVIII.
Iuuencus Hiſpanus.	LXXXIX.
Aurelius Prudentius Clemens.	XC.
Pontius Paulinus.	XCI.
Licentius Hipponenſis.	XCII.
Venantius Honorius Fortunatus.	XCIII.
Fauſtus Gallus.	XCIIII.
C. Sollius Sidonius Apollinaris.	XCV.

PETRI CRINITI

DE POETIS LATINIS LIBER PRIMVS.

LIVIVS ANDRONICVS EPICVS. CAP. I.

LVCIVS Liuius cognomine Andronicus, Poëta Epicus habitus eſt: Romæ floruit poſt Vrbem conditam annis paulò ſupra quadringẽtis, quæ res probis autoribus confirmatur. In Annalibus enim, quos habemus à Græcis, plerunq; annorum ſupputatio falſa eſt, & hiſtoriæ ueritas corrupta. Marcus Cicero, & alij ueteres, Liuium hunc referunt primùm dediſſe fabulas apud Latinos, eoq́; maxime tẽpore præſtitiſſe, quo Sen. P.Q.R. pacẽ fecit cũ Pœnis. Gellius autẽ ſcriptor nobilis, & in perſcrutanda omni antiquitate diligẽs, de Liuio Andronico ad hunc modum tradit: quo loco annorum hiſtoriam cõtexit, L. Liuius poëta, inquit, fabulas primò in urbe

Roma

Roma docere cœpit, Cor. Claudio Appij Cæci filio, & Marco Tuditano Coſſ. poſt obitũ Sophoclis et Euripidis annis plus ferè centũ et L X. *Quod & M. Cicero, qui ad Brutũ ſcribẽs, anno ante natũ Enniũ refert Liuiũ dediſſe fabulas. Porcius uerò Licinius cũ de poëtica loqtur, eius ſtudiũ dicit Romæ cœptũ bello Punico ſecũdo. Quod ex his uerſibus facilè colligitur, quos Horatius Flaccus imitatur:*

Punico bello ſecundo Muſa pennato gradu
Intulit ſeſe bellicoſam in Romuli gentem feram.

Sed hæc ſatis hoc loco, ne fortè uideamur nimium detineri in his repetendis. Idem Liuius domi ac foris primò docuit utraq; lingua, ut Suetonius tradit, non ſine magna commendatione ſui nominis. Nam uetuſtiſſimi illi erant ferè Semigræci, & Græcas diſciplinas, atq; etiam Hetruſcas pari ſtudio diſcebãt, quod ex ueterũ monumẽtis intelligitur. Laudatur Liuius, et eius carmen, cùm ab alijs multis, tum à Vale. Maximo, & T. Liuio: qui copioſè ſcribunt, quantũ Romæ præſtiterit editis carminibus: quæ ter nouenæ uirgines, data reſte per manus, per Vrbẽ euntes decãtarũt, ad iram deorũ placandã. Prætereo de his fabulis referre, quas Liuius dicitur à Satyris tranſtuliſſe, puerumq; ad canendũ inſtruxiſſe ante tibicinẽ. Præcipuè uerò cõmendatus eſt ab antiquis grãmaticis Liuius in Odyſſea, in Romanis annalibus: Etſi quidã temerè hæc referunt ad alterum Liuiũ, parum diligẽter conſiderãtes, quæ à Gellio, & Priſciano ſcribuntur. Diomedes quidẽ ſic de Liuianis annalibus prodit: Epos, inquit, apud Latinos primus dignè ſcripſit Liuius is, qui geſta Romani Populi duodeuiginti complexus eſt libris. Hi ſunt appellati Annales Liuiani, quòd acta ſingulorũ annorũ continerent. Idẽ præterea Liuius cõpoſuit hymnos deorum, ut à Terentiano, & Liuio

notatum eſt in Romana hiſtoria. Aſſeruntur hi uerſus Liuij ex hymno de Diana:

Et iam purpureo ſuras include cothurno:
Baltheus & reuocet uolucres in pectore ſinus:
Preſſaq; iam grauida crepitent tibi terga pharetra:
Dirige odoriſequos ad certa cubilia canes.

In his uariatur carmen, ac ſub heroico miuron apponitur: quocirca ſic de Liuio Terentianus:

Liuius ille uetus Graio cognomine ſuæ
Inſerit in omni uerſu puto tale docimen.
Præmiſſo heroo, ſubiungit nanq; miuron:
Hymnum quando chorus feſto canit ore Triuiæ.

Hæc ſunt quæ de Liuio Andronico digna relatu exiſtimauimus: de obitu eius nihil apud ueteres legimus.

Q. ENNIVS. CAP. II.

Quint. Ennius Poëta Epicus, Tarẽti natus traditur, ut eſt autor Euſebius, ut pleriq; uolũt Rhudijs oppido Salẽtinorũ: qđ à Mela Põponio et alijs ueteribus affirmatur. Trãslatus in Vrbẽ dicitur à Catone quæſtore, deuicta Sardiniæ ꝓuincia: qua tẽpeſtate miſsi ſunt ab Atheniẽſibus legati ad Senatũ pop. Romani, Diogenes Stoicus, Carneades Academicus, et Critolaus Peripateticus, florẽte in ſcena Marco Plauto, & in ciuitate Marco Catone oratore clariſsimo. Deinceps inſequuti ſunt Statius, Cæcilius, Pacuuius, Accius, et Publius Terentius. Dicitur fuiſſe Ennius ingenio acri, et eruditione multiplici, ut qui domi foriſq; docuerit: & cũ Græcã linguã, Oſcamq;, & Latinã calleret: ſolitus eſt dicere, ſibi eſſe tria corda. De quo multa ſcribũtur à Gellio in Atticis cõmẽtarijs. Si quis eſt, ꝗ cognoſſe uelit, qualis, & quãtus uir Quintus Ennius fuerit, qua fide, modeſtia, comitate, ingenio, doctrina, cultu, probitate uixerit, legat illos uerſus ex annali ſeptimo, quos Ae-

lius Præconius nõ minus ad ipſum autorẽ Enniũ exiſtimauit referẽdos, quàm ad Seruiliũ Geminũ. Neq; *defuerũt q putarẽt* Q. *Enniũ de ſeipſo & ingenio ſuo talia ſcripſiſſe.* Nos *eò libẽtius carmẽ adſcribemus, quoniã Gellius pari diligẽtia ediſcẽdũ aſſerebat, atq; præcepta quædã, et optima decreta philoſophorũ, de ratione & officijs rectè uiuẽdi:*

Hocce loquutus uocat, quicum bene ſæpe libenter
Menſam, ſermonesq; ſuos, rerumq; ſuarum
Comiter impertit: magna cum lapſa diei
Pars foret: è ſummis rebus, paruisq; regundis:
Parte fuiſſet, de paruis, ſummisq; gerundis
Conſilio, induforo, lato, ſanctoq; ſenatu.
Cui res audacter magnas, paruisq;, iocumq;
Eloqueret: quæ tincta malis, & quæ bona dictu
Euomeret: ſi quid uellet, tutoq; locaret.
Quò cum multa uolup, ac gaudia clamq; palamq;,
Ingenium cui nulla malum ſententia ſuadet,
Vt faceret facinus: leuis haud ſimul haud malus, idem
Doctus, fidelis, ſuauis, homo, facundus, ſuoq;
Intentus, atq; beatus, ſcitus, ſecunda loquens in
Tempore, commodus, & uerborum uir paucorum.
Multa tenens antiqua, ſepulta: & ſæpe uetuſtas
Quæ facit: & mores ueteresq;, nouosq; tenentem:
Multorum ueterum leges, diuumq; hominumq;
Prudentem: qui multa loqui'ue, tacere'ue poßit.
Hunc inter pugnas compellat Seruilius ſic.

In Auentino colle *dicitur domum habuiſſe prope ædem Tutulinæ deæ: adeoq; tenui uictu, et parcis ſumptibus uixiſſe, uti contentus fuerit unius ancillæ miniſterio.* Inter *amicos habuit* Marcum Catonẽ, C. Cethegum, & M. Nobiliorem, *quem ſequutus traditur, cùm conſul in* Aetoliam

proficiſceretur. Scipioni Africano ita coniũctus, atq; cha rißimus fuit, ut inter præcipua fidei, ac beneuolentiæ exempla, relatum hoc ſit à ueteribus. Compoſuit permulta opera uario & multiplici carmine. Nam præter celeberrimos libros annalium, Satyras etiam, comœdiaſq́;, & tragœdias ſcripſit. Annales eius Q. Vargũteius inter antiquos grãmaticos nobilis, magna celebritate certis diebus expoſuit. Octauius quoq; Lampadio eoſdem libros diligentißimè emendauit, ut in ueterum cõmentarijs adnotatum eſt. Duodecimum annalem addidit, cùm ſeptimum & ſexageſimũ annũ ageret: ut eſt autor M. Varro. Satyrarum libros ſcripſit quadratis uerſibus, qui in magno pretio habiti ſunt. Citatur præterea Ennius in his fabulis, hoc eſt, in Telepho, in Ambracia, Eumenidibus, Alcmeone, Andromacha, Thieſte, Medea, quam ex Euripide in Latinũ conuertit. Item in Phœnice, in Telamone, Hecuba, Hectoris luſtris, Achille Ariſtarchi & Pãcratiaſtis, in Epicharmo, in Cteſiphonte. Idem in Latinum ſermonem tranſtulit poëtam Euhemerum, qui de Dijs Græca oratione libros compoſuit: ut Cicero et alij ueteres teſtantur. T. Lucretius eundem Ennium refert primum fuiſſe apud Latinos, qui coronam ſibi ex Helicone aſſumpſit, quo loco Pythagoræ ſententiam repetit de animæ Metamorphoſi:

Ennius ut noſter cecinit: qui primus amœno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam,
Per gentes Italas hominum quæ clara clueret.

Silius Italicus Centurionem fuiſſe Ennium tradit in bello contra Pœnos: ac præſenti animo rem geßiſſe: ut in his uerſibus declaratur:

Nota parum magni longo tradantur in æuo
Facta uiri, & meritum uati ſacremus honorem.

Ennius antiqua Maſſapi ab origine Regis
Miſcebat primas acies, Latiæq; ſuperbum
Vitis adornabat dextram decus, hiſpida tellus
Miſerunt Calabri, Rhudiæ genuere uetuſtæ.
Nunc Rhudiæ ſolo memorabile nomen alumno.
Is prima in pugna, uates ut Thracius olim
Inſeſtam bello quateret cùm Cynthius Argo:
Spicula depoſito Rhodopeia pectore torſit.
Spectandum ſeſe non parua ſtrage uirorum,
Fecerat, & dextræ gliſcebat cædibus ardor.

Quintilianus poëtam Ennium ſummopere commendat, pariq; ueneratione colendum atq; adorãdum ſtatuit, qua ſacros uetuſtate lucos, in quibus grandia et antiqua robora non tantam habent ſpeciem, quantam religionem. Vixit ad extremam ſenectutem: cumq; morbo articulari teneretur, eo ingraueſcente, ſeptuagenario maior in fata conceßit. Sepultusq; traditur unà in monumento Cn. Scipionis, uia Appia, intra primum ab Vrbe milliarium. Neq; deſunt, qui dicant, ipſius Ennij oſſa ex Ianiculo fuiſſe in patriam translata. Fuit alter Ennius paulò poſterior, in officio artis grãmaticæ nobilis: qui de metris ſcripſit, deq; augurandi diſciplina libros reliquit. Sed hoc dicemus commodius. Nunc illud carmen uulgatum adijciemus de poëta Ennio, quod equidem ſubdubitaſſem ab eo fuiſſe compoſitum, niſi Marcus Cicero pluribus locis ab ipſo Ennio editum affirmaret:

Aſpicite ô ciues ſenis Ennij imaginis urnam:
Hic ueſtrûm pinxit maxima facta patrum.
Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu
Faxit. cur? uolito uiuus per ora uirûm.

M. PLAVTVS. CAP. III.

MAr. Plautus patria Sarſinas fuit ex Vmbria: quod ipſe de ſe inſinuat in fabula Moſtellaria, & alij ueteres tradunt. Conſtat eum ijs temporibus Romæ uixiſſe, atq; in ſcena præſtitiſſe, quibus in ciuitate Publius Scipio Fuluius nobilior, & M. Cato excellentes habiti ſunt. Ingenio perurbano fuit, & maximè feſtiuo: quod cùm alia multa indicant, tum Comœdiæ ipſius plenæ iucunditatis, ac leporum. Relata ſunt ab A. Gellio complura in Atticis noctibus de eruditione, & fabulis Plautinis, ex autoritate M. Varronis: qui Plautum ait, cùm erogaſſet omnem pecuniam in ſcenicis ornamentis, ad ſummam paupertatem fuiſſe redactum: eaq; ratione in Vrbem rediſſe, & operã piſtori locaſſe, ad uictum comparandum, his molis circumagẽdis quas truſatiles uocãt: Hieronymus Manuales appellauit. Et cùm aliquandiu in piſtrino uerſaretur, ibidem fabulas aliquot dicitur compoſuiſſe, Saturionem, & Addictũ. M. Varro in libro de Plautinis comœdijs uerba hæc poſuit, quæ adſcribẽda exiſtimaui, ut à Gellio eſt obſeruatũ: Feruntur ſub Plauti nomine comœdiæ circiter c. & x x x. ſed homo eruditiſsimus Lælius x x v. duntaxat illius eſſe cenſuit. Neq; dubium eſt, quin iſta etiam, quæ à Plauto ſcripta non ſunt, ueterum poëtarum fuerint, ut M. Accij, C. Plautij, à quo dictæ ſunt Plautianæ fabulæ, non Plautinæ. Ceterùm cum x x v. à ueteribus connumerentur M. Plauti Comœdiæ: ſciendum eſt præter illas x x. quæ à noſtris grammaticis conſenſu omnium pro Plautinis habentur, treis à Gellio nominari: hoc eſt, Boëthiam, Neruulariam, Fretum. Varro & Sex. Pompeius alias plures nuncupant, ut Artemonem, Friuolariam, Phagonem, Ceſtrionem, atq; Aſtrabam, eaſq; inter Plautinas referunt.

referūt. De Aſtraba tamen Gellius & Nonius dubitarunt. In fabulis ſuis ſequutus eſt Græcos autores, maximè Demophilum, Philemonem, & Epicharmum Siculum, ut Horatius Flaccus teſtatur. Tantumq́; ſcribendi elegantia & ſalibus uiſus eſt præſtitiſſe, ut Epius Stolo affirmare non dubitauerit, Muſas ipſas Plautino ſermone fuiſſe locuturas, ſi Latinè loqui uoluiſſent: quod à Fabio Quintiliano refertur. Quocirca Gellius cenſor optimus omnium ſcriptorum, appellat eundem Plautum parentem ac principē in omni Latina elegantia. Volcatius Sedigitus cùm de ordine Comicorum ſcribit, poſt Cæcilium collocauit Plautū, cæteriſq́; omnibus prætulit. Nomen Plauti deductum eſt à planitie pedum, ut eſt autor Sextus Pompeius: prius enim Marcus Plotus dicebatur. Hinc Semiplotia calceamenta dicta ſunt, quibus in uenationibus uterentur: ſed hac de re ſuo loco diximus. Obiſſe traditur paucis annis poſt Quintum Ennium, Olympiade centeſima XLV. Quantum iacturæ factum ſit in eius obitu, teſtatus eſt idem poëta his uerſibus de ſe compoſitis:

Poſtquam eſt morte captus Plautus
Comœdia luget, Scena eſt deſerta.
Deinde riſus, ludus, iocusq́; & numeri
Innumeri ſimul omnes collacrymarunt.

CN. NAEVIUS. CAP. IIII.

CN. Næuius poëta Comicus, illuſtris eſt habitus, Cāpanus fuit, ut à Gellio traditur in Atticis noctibus. Volcatius Sedigitus poſt Cæciliū & Plautū conſtituit illi tertiū locū. Neq; Licinio tātū, uerū etiā Attilio, Terētio, atque Turpilio prapoſuit. Eo maximè tempore in ſcena dicitur præſtitiſſe fabulis ad populum editis, quo Sp.

Carbilius, cognomento Ruga, primus Romæ de amicorũ ſentẽtia diuortiũ cum uxore fecit, quòd eſſet ſterilis: iurauitq; apud cenſores, uxorẽ ſe liberũ quærendorũ cauſa habere. Traditũ eſt ab antiquis ſcriptoribus, poëtã Næuium ſtipendia feciſſe bellis Punicis, idq; ipſum teſtari Næuiũ eo carmine, quod à ſe ſcriptum eſt de bello Punico. Qua in re nec illud eſt omittẽdũ, quòd cùm eſſet unicũ uolumẽ Næuij, Octauius Lampadio, grammaticus excellẽs, diuiſit illud in VII. *libros, ut alibi diligẽter expoſuimus. Priſci enim grãmatici cõſueuerunt pro iudicio ſuo, atq; eruditione, omniũ ſcriptorũ opera percẽſere, autoresq; ipſos aut numero eximere, aut in ordinẽ redigere. Scripſit Næuius præter Punicũ bellũ Comœdias ac Tragœdias ſtylo in primus erudito & graui, ut ueteres teſtantur. Comœdias aliquot exẽplo Græcorũ cõpoſuit probris, atq; maledicẽtia plenas, in quibus Romanæ ciuitatis principes acriter eſt inſectatus: ut qui Metellũ conſularem uirum, & P. Scipionem Africanum maledictis ſuis onerauerit. Sic enim de Scipione:*

Etiam qui res magnas manu ſæpe geßit glorioſè,
Cuius facta uiua nunc uigent: qui apud genteis ſolus
Præſtat: eũ ſuus pater cũ pallio una ab amica abduxit.

Hinc factum eſt, ut poëta Næuius in uincula conijceretur à Triumviris, propter immoderatam uerborum petulantiam, ac mordacitatem. Et cùm aliquandiu haberetur in cuſtodijs, fabulas aliquot cõpoſuit. Paulò mox à Tribunis plebis è carcere exemptus eſt, ea conditione, ut delicta illa ac probra dilueret, quæ cõtra Romanos ciues ſuis fabulis inſeruerat. De quo ſcribuntur cõplura in Atticis commentarijs. Qui de Næuij fabulis agunt, citant illum in Alceſte, in Aureolo, Lycurgo, Tripholo, Leonte, in Colace, Aegyſtho, Terco, et Zenone. Terentius Varro in libris de La-

tina

tina lingua ad M.T*ullium plures alias pro* N*æuianis cõmemorat: ut* E*ſionam,* C*laſtidium,* D*olum,*D*emetrium,* P*erſas,*L*ampadionẽ,*A*gedonem,*R*omulum,*S*tigmatiam.* A*b hoc* N*æuio multa mutuatus eſt* P*ub.* V*erg. ſicuti ab* E*nnio,*L*ucretio,*P*acuuio & alijs:ut à* M*acrobio diligẽti ſtudio eſt obſeruatum.*O*bijſſe traditur* V*ticæ,cum factione nobilium, præcipueq́;* M*etelli, foret ex* V*rbe eiectus.* N*unc epigramma illud uulgatum referemus ab ipſo* N*æuio de ſe compoſitum, in quo* C*ampana ſuperbia merito ab antiquis culpata eſt:*

I*mmortales,mortales ſi foret fas flere,*
F*lerent diuæ* C*amœnæ* N*æuium poëtam.*
I*taq; poſtquam eſt* O*rci traditus theſauro,*
O*bliti ſunt* R*omæ* L*atina loquier lingua.*

D*e* Q.N*ouio,qui* A*ttellanarum ſcriptor fuit,ſuo loco dicemus:ne tam apertè decipiantur noſtri grammatici:cùm* N*æuium hunc,pro* N*ouio imperitè accipiant.*

M. PACVVIVS. CAP. V.

M*Ar.*P*acuuius in ſcribẽdis* T*ragœdijs nobilis,ijſdem fermè tẽporibus natus eſt, quibus* C*ato quæſtorius, &* M*etellus clariores in* V*rbe habebantur.* Q*uidam tradunt, illum fuiſſe ex* B*runduſio* C*alabriæ urbe.* N*epos fuit* Q*uinti* E*nnij, quod* E*uſebius ac* P*linius referunt.* R*omæ uixit in ſumma claritate nominis.* C*ommendatur maxime illius ingenium, & natiua quædam facilitas in capiendis liberalibus diſciplinis.* N*eq; defuit illi ſtudium pingendi, quod &* C.P*linius indicat, qui* P*acuuij poëtæ opera in magno honore à ueteribus habita affirmat: eaq́; in primis, quæ in æde* H*erculis foro* B*oario pfecit.* Q*uocirca clariorem fecit eam artem in* V*rbe propter gloriam ſcenæ.* I*dem* P*acuuius amplum ac ſonorum dicendi genus*

ſequutus eſt, ut M. Varro teſtatur. Quod ſi durior alicubi, ac propè horridus habitus eſt: id ipſum tamẽ non uitio illius, ſed temporũ adſcribitur: nam Fabius Quintilianus apertè aſſerit, clariſſimum fuiſſe Pacuuium grauitate ſententiarum, uerborum pondere, et autoritate perſonarum. In qua ſententia & M. Cicero fuit: qui hunc ipſum cæteris omnibus in Tragœdia facilè præfert, carmenq́; illius magnopere commendat. Grammatici ueteres permultum Pacuuio conceſſerũt, eiusq́; fabulas complures enumerãt, in quibus non mediocrẽ laudem acceperit: ut Peribeã, Hermionã, Atalantam,Ilionã, Antiopam, Teucrũ, & Medeã. Citatur etiã in Chryſe, in Nyptris, in Paulo, in Oreſte, in Armorum iudicio. Ex qua fabula decantatum carmen traditur, cùm ludi celebrarentur in funere Iulij Cæſaris, quò magis commiſeratio, & inuidia excitaretur contra ipſius interfectores. Horatius Flaccus in epiſtola ad Octauium Aug. cùm de antiquis poëtis iudicium facit, in Pacuuio doctrinæ famam locauit. Paulò ſenior fuit L. Accio, & in iiſdem ædibus, ut refert M. Cicero, Pacuuius atq; Accius fabulas docuerunt, paucis quidem annis interpoſitis. Vixit ad extremam ſenectutem, et, ut ſeruatum eſt in Latinis annalibus, cùm tædio ſenectutis, ac morbo detineretur, Tarẽtum ſe contulit, ibiq́; propè nonagenarius obijt, neq; ſine maxima iactura ſtudiorum. Quantum modeſtia uitæ atq; uerecundia præſtiterit, teſtis eſt hoc carmen, quod idem de ſe Pacuuius compoſuit:

Adoleſcens tametſi properas, hoc te ſaxum rogat,
Vt ſe aſpicias: dein, quod ſcriptum eſt, legas.
Hic ſunt poëtæ Pacuuij Marci ſita oſſa.
Hoc te uolebam neſcius ne eſſes. Vale.

STA

STATIVS CAECILIVS. CAP. VI.

STatius Cæcilius in Gallia natus eſt, ut creditur, & ob id Mediolanenſem quidam dixerunt, quod ex Annalibus Hieronymi acceperunt. Illud pro certo haberi debet, in urbe Roma eum uixiſſe, & in ſcribẽdis Comœdijs principem locum tenuiſſe, ut à Volcatio Sedigito ſcriptum eſt, qui hunc ipſum Cæcilium, non Terentio tantùm, & Plauto, ſed reliquis omnibus Comicis ſine controuerſia præpoſuit. M. Cicero in eadem ſententia eſt, tantumq́; Statio Cæcilio concedit, ut illius quidem carmen, ut conſtat, ſummis laudibus proſequatur. Fabius Quintilianus, qui in omni antiquitate publicus cenſor eſt habitus, treis maximè nominat in deſcribẽdis Comœdijs, hoc eſt, M. Plautũ, P. Terentium, & Statium Cæcilium. Vixit ſumma familiaritate cũ poëta Ennio, ut ab Euſebio refertur. Idem magnopere dilectus eſt à Terentio, qui tantum illius iudicio tribuit, ut ad poëtam Cæcilium, ceu ad optimum cenſorẽ, ſuas fabulas referret. Enumerantur ſupra xxx. Statij Comœdiæ à grãmaticis ueteribus. Neq; togatas minore ſtudio compoſuit, quàm palliatas, unde ſingularẽ gratiam reportauit, iudicio eruditorum. In pretio magno fuerunt, Nauclerus, Syracuſæ, Pauſimachus, Hyppobolymeus, Epiclerus, Cratinus. Plocius, Aſotus, Ephæſtion. Citatur etiam in Subditiuo, in Fallacia, in Andria, in Annalibus, in Fœneratore, in Venatorio, in Vmbris, in Obolo, in Synariſtoſis, quarũ partem à Menandro, Philemone, & Apollodoro tranſtulit. Neq; defuerunt antiqui grammatici, qui hunc Cæcilium accuſauerint, quòd in uertendis à Menandro fabulis parum aptè aut concinnè quædam tranſtulerit. Mortuus eſt ſequenti anno poſt obitum Quinti Ennij, & iuxta Ianiculum ſepultus traditur. De

Statio

Statio rhetore, qui Toloſanus fuit, ſuo loco ſcripſimus.

L. ACCIVS CAP. VII.

LVcius poëta inter principes Tragœdiarum ſcriptores relatus eſt à ueteribus: Paulo iunior fuit M. Pacuuio: natus traditur parentibus libertinis, Marcino & Serano Coſſ. Quidam ſcribunt, fuiſſe illum relatum inter eos colonos, qui ex urbe ad oppidū Piſaurū conceſſerūt: ubi fundū ſuum poſſedit, qui de ipſius nomine Accianus eſt appellatus. Ingenio acri fuit, & in ſcribendis fabulis miro ſtudio incubuit. Notum eſt, quantū ei conceſſerit Decius Brutus, uir clariſsimus, cùm uoluerit Accianis uerſibus tēplorū ac monumentorū aditus exornari. Quod à M. Tullio refertur. Idē Accius cùm iter faceret in Aſiam, diuertit ad poëtam Pacuuiū, qui Tarenti agebat, cumq́; eo dies aliquot uerſatus eſt: & cùm Atreū ſuam illi recitaret, laudauit eam Pacuuius: & ſimul grandia inquit, & ſonora eſſe, quæ ab Accio ſcripta forent: uideri tamen ſibi duriuſcula, & ſubacida. Quod Accius quidē minime negauit: nec ſe inquit pœnitere, quoniā idē fermè ingenijs ſolet accidere quod pomis: quæ enim dura admodū, & acerba naſcuntur, paulatim mitia fiunt, atq; perfectiora redduntur. Quæ uieta gignūtur, & mollia, nūquam ad uerā frugē & maturitatem perueniūt. Sic, inquit Accius, ſentiendū eſt de hominū ingenijs. Statura fuit admodū breui, ut à C. Plinio refertur: etſi imaginē ſuam collocauit in æde Camœnarū prægrandi forma. Citantur eiuſdem Accij fabulæ cōplures à noſtris grāmaticis: ut Phœnice, Menalippus, Epigoni, Medea, Alcmeon, Prometheus, Philoctetes, Atreus, Neoptolemus. M. Cicero præcipuè nominat Brutum, & Argonautas: in qua Tragœdia magnopere laudatum eſt illud carmen de Argo naui, quod admirabundus paſtor refert: nos illud

ſubijcie

ſubijciemus, ut æſtimari facilius poßit de ingenio & do=ctrina poëtæ Accij:

Tanta moles labitur,
Fremebunda ex alto ingenti ſonitu & ſtrepitu
Præ ſe undas uoluit:uertices ui ſuſcitat.
Ruit,prolapſa pelagus,reſpergit,profluit,
Ita dum interruptum credas nimbum uoluier:
Dum quod ſublime uentis expulſum rapier
Saxum,aut procellis,uel globoſos turbines
Exiſtere ictos undis concurſantibus.
Niſi quas terreſtres pontus ſtrages conciet:
Aut fortè Triton fuſcina uerrens ſpecus
Subter radices penitus undanti in freto
Molem ex profundo ſaxeam ad cœlum eruit.

Fuit inter alios & Accius Labeo *: cuius* Iliadem Perſius *notauit, ceu imperitum opus,& inſaniæ plenum.Sed alibi dicemus de* Accio Labeone.

P. TERENTIVS. CAP. VIII.

PVb. *Terentius poëta comicus Carthaginienſis patria fuit:*Romã *perductus traditur cùm in tenera ætate fo=ret.* Quibus *potißimũ bellis id acciderit,parũ cõpertũ eſt: ut refert* Aelius Donatus *ex* Feneſtellæ *commẽtarijs.* Illud *pro certo conſtat, cũ* Romæ *diligẽtia* Terẽtij Lucani *pa=troni accuratè inſtitutũ, atq; liberalibus diſciplinis erudi tum.* Cumq; *facilitate ingenij et elegãtia in primis excelle ret,breui conſecutus eſt, ut à* Terentio *patrono eſſet ma=numiſſus.*Per *ea tempora in ſcena floruit, quibus præclari atq; egregij ciues* Romæ *habiti ſunt,* M. Marcellus,P. Sci pio,Quin. Fabius Maximus. Neq; *deſunt autores,qui ſcri bant, eundem* Terentium *maxima familiaritate uixiſſe cum* Pub. Scipione, & C. Lælio:*ſæpeq; ſolitum apud no=*

biliores

biliores ciuitatis cœnitare. Qua in re dum placere illis omni opera nititur, eorũq; cõmodis inſeruire, ad ſummã inopiam traditur redactus. Statiũ præterea Cæciliũ, qui ſcribendis Comœdijs excelluit, magna diligentia obſeruauit, eiq; ſuas fabulas more ueterũ recitare cõſueuit. Comœdias ſex compoſuit, easq; ab Apollodoro, et Menandro Poëtis Græcis in ſermonẽ Latinũ cõuertit, tanta ſermonis elegãtia & proprietate, ut eruditorum iudicio nihil perfectius aut abſolutius in eo ſcribendi genere habitum ſit apud Latinos. Secutus eſt in his Q. Ennium, M. Plautũ, et Næuium, ut ipſe teſtatur, cùm ſuis calumniatoribus reſpondet. Phormionem & Hecyram ab Apollodoro tranſtulit, reliquas quatuor à Menandro. Aelius Donatus qui complura diligentiſſimè de hoc poëta ſcribit, cùm alia multa in eo commendat, tum præcipuũ dicit, quòd in ſcribendis fabulis ea arte uſus eſt, ut & morem antiquũ retinuerit, & ita temperauerit affectus, ut neq; ad tragicam magnitudinem intumeſcat, neq; abijciatur ad hiſtrionicam. Quod minimè factum eſt, inquit, à Plauto, Afranio, & cæteris Comœdiarũ ſcriptoribus. M. Cice. in epiſtola ad T. Atticum refert, P. Terentium eſſe optimum autorem Latinitatis, eiusq; fabulas multos exiſtimaſſe propter elegantiam ſermonis à C. Lælio ſcriptas. Quam opinionem idem Terentius maximè ſcribitur confirmaſſe, quò magis calũniatores ſuos in odium traheret. Sic enim refert in Adelphis fabula ſub perſona prologi:

Quod illi maledictum uehemens exiſtimant,
Eam laudem ducit maximam, Cùm illis placet,
Qui uobis uniuerſis & populo placent.
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſq; tempore uſus eſt ſine ſuperbia.

Horat

Horatius Flaccus ueterum poëtarũ optimus cenſor, in Cæcilio grauitatẽ, in Terentio artem cõſtituit, qua inter cæteros Comicos mirificè excelluit. Quod & Quintilianus uidetur ſentire in libris ad Marcellum Victorium. Sed idẽ tamen, inquit, maiorem gratiam habuiſſet, ſi intra trimetros conſtitiſſet. Auſonius quoq; Vergilium Homero, Terentium Menandro adiungit, eiq; elegantiam Latini ſermonis præcipuè tribuit:

Tu quoq;, qui Latium lecto ſermone Terenti
Comis, & aſtricto percurris pulpita ſocco.

Traditum eſt illum poſt editas aliquot Romæ fabulas in Græciam adnauigaſſe, quò facilius diſciplinas Græcorum, atq; inſtituta perciperet: plurimasq; fabulas à poëta Menãdro in Latinũ conuertiſſe, quæ facto naufragio perierunt. De obitu illius uaria ſcribunt autores: in Arcadia obijſſe cùm alij plures teſtantur, tum Poëta Auſonius, ob nimium dolorem amiſſarum fabularum, quas ipſe naui præmiſerat. De fortuna illius, atq; effigie, referuntur complura ab Aelio Donato, qui eiuſdem Comœdias magna eruditione interpretatus eſt. Argumẽta illa quæ Terẽtianis fabulis præponuntur, à Sulpitio Apollinari illuſtri grammatico cõpoſita ſunt. Quod cũ alijs multis argumẽtis, tũ maximè antiquitate Codicũ, ꝓbari poteſt, in qbus nomẽ Sulpitij legitur.

C. LVCILIVS. CAP. IX.

CAius Lucilius Satyrarũ ſcriptor, iiſdem propè temporibus floruit, quibus Poëta Accius, Sex. Turpilius, & Statius Cæcilius in Scena celebres habiti ſunt. Ex Arunca Vrbe Auſoniæ fuit. Quocirca alũnus Arũcæ uocatus eſt à Iunio Iuuenale. Parentes habuit ſatis nobiles, &, ut quidã grãmatici tradunt, fuit auunculus Cnæo Põpeio. Illud in

primis manifeſtum eſt, fuiſſe Lucilium *ingenio acerrimo, & in ſcribendis uerſibus feſtiuo, & urbano.* Amicos habuit Q. Attam *poëtam* Comicum, Albutium Lapathum, Albinũ, et C. Perſiũ, *qui eſt appellatus ab antiquis doctiſſimus: ad quos ſcribere etiã conſueuit.* Præter alios omnes Q. Philocomum *familiariſſimè coluit.* Idem Lucilius primus *cœpit ſcribere Satyras, maximeq́; inſectatus eſt* Rutilium Lupum, Carbonem, L. Tubulum, *& alios plures, quorum ſcelera atq; flagitia ferre æquo animo non poterat.* Fuit enim Lucilius *optimis moribus, & alienæ iniquitatis acerrimus accuſator.* Satyrarum *libros ſupra* xxx. *compoſuit, uti* Varro *& alij grammatici oſtendunt.* Neq; *me præterit,* Q. Philocomum *et* Lælium Archelaum *fuiſſe autores, ut* Lucilij *Satyræ in libros referrentur: quod à* Suetonio *ſcribitur.* Nam *grammatici ueteres cenſoria uirgula utebantur, poëtarumq́; carmen in libros diuidebant: ut* C. Octauius Næuij *opus de bello* Punico, & Q. Vargunteius *Ennianos annales.* Horatius Flaccus *lutulentum uocat* Lucilium, *& in ſcribendis carminibus incompoſitum.* Qua *in re magni autores ab eo diſſentiunt: præcipuè* Gellius *&* Fab. Quintilianus, *cuius uerba ſubijciemus:* Satyra *quidem tota noſtra eſt, in qua primus inſignem laudem adeptus eſt poëta* Lucilius, *qui quoſdam ita deditos ſibi habet amatores, ut eum non eiuſdem modò operis autoribus, ſed omnibus poëtis præferre non dubitent.* Ego *quantum ab illis, tantum ab* Horatio *diſſentio, qui* Luciliũ *fluere lutulentè, & eſſe aliquid, quod tollere poßis, putat.* Nam *eruditio in eo mira, libertaſq́;, & acerbitas, & abundè ſalis.* Hadrianus Imperator *eundem* Lucilium *omnibus poëtis præponebat, qui* Satyram *ſcripſiſſent.* Metrophanem *ſeruum habuit, cuius fidem atq; induſtriam in* Satyris commen

commendauit. Mortuus urbe Neapoli*, eodẽ propè anno, quo* Furius Bibaculus *natalem habuit. Neq; deſunt autores qui ſcribant, publico funere* Lucilium *fuiſſe elatum, cùm annũ ætatis ſextum & quadrageſimum impleuiſſet.*

SEX. TVRPILIVS. CAP. X.

SEx. *Turpilius poẽta Comicus ingenio facili fuit, & in fabulis componendis idoneo. Quocirca tantum nominis conſecutus eſt in ſcena, ut comœdiæ Turpilianæ magnopere probatæ ſint à Romanis. Inuenio apud ueteres grammaticos hũc Turpilium ſumma beneuolentia cõiunctum fuiſſe* Pub. Terentio *: & in iiſdem ludis utriuſq; fabulas aliquando actas.* Vulcatius Sedigitus *ſeptimũ locum Turpilio dedit inter Comicos poẽtas, eũq; Luſcio, Q. Ennio, & Trabeæ præponit.* Nonius Marcellus *in commentarijs ad filium* XV. *Comœdias nominat, quæ à Turpilio compoſitæ fuerunt. In quibus legendis atq; obſeruandis diligentiam ſuam, atq; ſtudium probat. Citatur in* Philopatro, *in* Lemnis, *in* Demetrio, *in* Bethonibus, *in* Pedis, *in* Epiclero, *in* Canephoro, *in* Thraſilione, *in* Demiurgo, Hecyra, Paraterufa, *&* Leucadia. Lyndia *quoque in magno pretio habita eſt à grammaticis, in qua commendantur præcipuè hi ſenarij de officio & ratione uiuendi:*

Profectò ut quiſq; omnino contentus fuit,
Ita fortunatam uitam duxit maximè;
Vt Philoſophi aiunt, iſti quiduis ſat eſt.

Autores ſunt qui referant hunc Turpiliũ ad extremã penè ætatẽ acceſſiſſe: et in Sinueſſana urbe perijſſe iiſdẽ penè tẽporibus, quibus Furius Bibaculus *natalẽ ſuum habuerit.*

CN. MATIVS. CAP. XI.

CN. Matius *Mimorum ſcriptor, in magno pretio habitus eſt: quod cùm alij plures, tum* Au. Gellius *teſta-*

tur in Atticis cõmentarijs. Ingenio fuit eleganti & faci-li. In ſuis autem Mimis, quos uocauit Mimiambos, uerba quædam noua, & perlepida poſuit, ut grammatici obſer-narunt. Iulianus Rhetor, uir multiplici eruditione orna-tus, permultũ delectatus traditur Matianis fabulis, pro-pter natiuum quendam leporem, & mirificam illorũ ſua-uitatem, maximeq́; hos uerſus commendabat:

Iam tonſiles tapetes ebrij ſucco,
Quos concha purpura imbuens uenenauit. Et item:
Sinu amicam reficere frigidam caldo
Columbatim labra conſerens labris.
Quapropter edulcare conuenit uitam,
Curaſq; acerbas ſenſibus gubernare.

Idem Matius, ut quidam exiſtimant, compoſuit opus he-xametris uerſibus, quod inſcriptum eſt, de Iliade. Cuius carmen M. Varro, & alij grãmatici, quandoq; citant. Sed hac in re parum conſentiunt ueteres autores. Maurus te-rentianus de poëta Matio facit mentionem, eiuſq; Mimi-ambos, ut elegantes, & lepidos celebrat. Fuit alter Ma-tius Romanus ciuis, & amicitia Octauij Cæſaris nobilis, qui primus Tonſilia nemora excogitauit.

L. AFRANIVS. CAP. XII.

LVcius Afranius poëta Comicus, ijſdem fermè tempo-ribus in urbe claruit, quibus poëta Terentius, & Sex. Cæcilius in ſenium uergebant. Vulcatius Sedigitus Afra-nium hunc non numerat inter cæteros Comicos. Operam ſuam, atq; diligentiam, poſuit in togatis fabulis componen dis. Sunt enim Togatæ illæ, in quibus de rebus Romanis ageretur, à toga denominatæ. In his primum locum obti-nuit, ut à ueteribus traditur. Menandrum poëtam præci-puè imitatus eſt ſtylo & orationis charactere: quocirca

ſic Horatius in Epiſtola ad Octauium Auguſtum:

Dicitur Afrani toga conueniſſe Menandro.

Furius Albinus, & Macrobius aſſerunt, Afranium ipſum permulta à Menandro ſumpſiſſe, quod ille etiam liberè, atq; ingenuè profeſſus eſt: ut omnibus apertè demonſtraret, quàm modeſtus, atq; ingenuus foret. Itaq; in Compitalibus ita reſpondet ſuis obtrectatoribus:

Fateor, ſumpſi non à Menandro modò,
Sed ut quiſq; habuit, quod conueniret mihi:
Quod me non poſſe melius facere credidi.

Cumq; ingenio ac ſalibus excelleret, ſententias paßim, & acutè dicta, inſerebat ſuis fabulis, non ſine ſumma elegantia, & mirifica uenuſtate: quod cùm alij multi, tũ M. Cicero teſtatus eſt. Culpatur à Quintiliano Afranius, quòd in ſuis argumentis amores proprios paulò impudentius uulgauerit. In togatis, inquit, excellit Afranius, utinamq; nõ inquinaſſet argumenta puerorum fœdis amoribus, mores ſuos faſſus. A. Gellius permultum Afranio tribuit, præcipueq; illud carmen putauit commendandum, in quo de Sapientia ſic loquitur:

Vſus me genuit, mater peperit memoria,
Sophiam me Graij uocant, uos Sapientiam.

Citatur idem Afranius perſæpe ab antiquis grammaticis, in Augure, in Conſobrinis, in Cinerario, in Compitalibus, in Brunduſinis, in Fratribus, in Homine, in Incendio, in Emancipato, in Prodito, in Patella, in Roſa, in Suſpecta, in Sella, in Talione. De obitu ipſius nihil apud ueteres legimus.

FABIVS DORSENNVS. CAP. XIII.

FAbius Dorſennus inter Comicos poëtas relatus eſt ab antiquis autoribus. Vulcatius Sedigitus, qui de poëtis

ſcripſit, minimè hunc nominat: quocirca ueriſimile eſt, minus nobilem fuiſſe habitum. Horatius in epiſtola ad Cæſarem Auguſtum, cùm de Comœdia diſſerit, de Plauto, & Dorſenno agit, eorumq́; fabulas ſatis celebres in ſcenis demonſtrat. Sic enim de Dorſenno:

Quantus enim Dorſennus edacibus in paraſitis,
Quàm non aſtricto percurrat pulpita ſocco:
Geſtit enim nummum in loculos demittere: poſthac
Securus cadat, an recto ſtet fabula talo.

Idem Dorſennus à Plinio cõmendatur in comœdia Acharistione: quo loco uerſiculos eius affert. Feſtus quoq; Pompeius Afranium & Dorſennum poëtas citat, cùm de temeto loquitur, & hunc ſenarium lepidiſsimum Dorſenni repetit:

Sequimini præminaciæ: ſequimini temeti timor.

Hic eſt ille Fabius Dorſennus, quantum exiſtimare poſſũmus, in cuius monumẽto carmen hoc legebatur, ut ab Anneo Seneca relatum eſt,

Hoſpes reſiſte, & philoſophiam Dorſenni lege.

In nummis præterea uetuſti æris ita legitur, DORSEN. P. *cum effigie barbata, ut priſci illi Romani fuerunt.*

M. ATTILIVS. CAP. XIIII.

MAR. *Attilius in ſcribendis Tragœdijs nobilis habitus eſt, iudicio ueterum. M. Cicero ſic eum nominat, ut poëtam duriſsimũ, cùm ſcribit ad Pomponiũ Atticum. Fabius Quintilianus Pacuuium & Accium enumerauit, qui in Tragœdia excelluiſſent, de Attilio omiſit. Cõſtat hunc ſecutum fuiſſe poëtã Sophoclem, & aliquot fabulas in Latinũ conuertiſſe, in quibus duriorẽ ſe præſtitit, ob eamq́; rationẽ à Licinio, ſcriptor ferreus uocatus eſt, ut teſtatur M. Cicero, quo loco de Electra illius fabula meminit in*

nit in libris de Finibus. Relatũ præterea eſt, in ludis C. Cæſaris quædam fuiſſe cantata ad miſeratione illius cædis contra interfectores, & ex Pacuuio in Armorũ iudicio, et ex Attilio in Electra. Etſi apud Suetonium grammatici noſtri decepti ſunt, cũ paulò imprudẽtius Acciũ pro Attilio ſcripſerint. Vulcatius Sedigitus Attiliũ poëtã refert inter Comicos nobiles, eumq; poſt Næuiũ & Liciniũ collocat. Quidam exiſtimarũt eundem eſſe: mihi parum adhuc cõpertum eſt, in tanta rerum obſcuritate. De obitu, & moribus illius, nihil aliud legimus in ueterum monumentis.

Q. TRABEAS. CAP. XV.

Quintus Trabeas Comœdiæ autor, in ordine Comicorum relatus eſt à Vulcatio Sedigito. Locũ octauum obtinuit poſt Terentium, & Turpiliũ: de quibus cõmodè diximus. Mentio de hoc Trabea fit à ueteribus grãmaticis, qui perſæpe citant eius fabulas. M. Cicero minimè dubitauit commendare eundem Trabeam, carmenq; illius locis multis referre. Sunt qui credant, in ſcribendis Togatis præſtitiſſe, quod & Sex. Pompeius demonſtrat. Laudantur à Marco Tullio ij uerſus Trabeæ, in quibus credulitas amantis, ac nimia geſtientis animi lætitia, lepidè & eleganter deſcribitur:

Lena delinita argento, nutum obſeruabit meum,
Quid uelim, quid ſtudeã: aduenìens digito impellã ianuã,
Fores patebunt: de improuiſo Chryſis ubi me aſpexerit,
Alacris obuiam mihi ueniet, complexum optans meum,
Mihi ſe dedet, fortunam ipſam anteibo fortunis meis.

Ex his colligitur: quantum ſalis, atq; urbanitatis in poëta Trabea fuerit.

CN. AQVILIVS. CAP. XVI.

CN. Aquilius in ſcribẽdis comœdijs non ignobilis ha=

bitus eſt, ut teſtatur M. *Varro. Vulcatius Sedigitus nullã mentionem de hoc Aquilio fecit in his uerſibus, qui de Comicis poëtis leguntur. Quocirca exiſtimandum eſt, illius fabulas non fuiſſe in magno admodũ pretio.* Relatũ *eſt ab antiquis grãmaticis,* Comœdias *aliquot* Plauti *falsò inſcriptas* Aquilio, *ſicuti* Boethiã: *de quo idẽ Varro parũ cõſtanter diſſeruit.* Si Gellij *cemmentarios paulò diligẽtius legamus, illud affirmatur de* Aquilio, *eum pleraſque fabulas à* Menandro *poëta tranſtuliſſe: quod & Pub.* Terentius, *&* Sex. Cæcilius *factitarunt.* De C. Aquilio *diximus alibi, qui* Iuriſperitus *fuit, ac formulas de dolo malo protulit, in quibus de ſimulatione, & diſsimulatione ageretur.*

C. LICINIVS IMBREX. CAP. XVII.

CAius Licinius Imbrex *inter eos poëtas refertur, qui* Comœdias *ſcripſerunt. Vulcatius Sedigitus, cùm de* Comicis *ſcriptoribus iudiciũ facit, Licinio multũ tribuit, eumq́; non* Attilio *tantũ, et* Ennio *præpoſuit, ſed &* Turpilio, *atq;* Terẽtio. Grãmatici *ueteres citant aliquot* Licinij *comœdias, ut* Næuiam *&* Nearam. De *qua* Gellius *in* Atticis *noctibus ſcribit: quo loco de cõprecationibus deorum diſſerit. Afferuntur ij uerſus ex* Neæra Licinij:

> Nolo ego Neæram te uocent, *ſed* Nerienem:
> *Cùm quidem Marti es in connubium data.*

Sextus *quoque* Pompeius *ita* Licinium *nominat, ut poëtam maximè lepidum, atq; urbanum.* Hæc *ſunt ferè, quæ apud ueteres de* Poëta Licinio *obſeruauimus.*

Q. NOVIVS. CAP. XVIII.

QVintus Nouius Atellanarũ *ſcriptor illuſtris eſt habitus. Grãmatici ueteres cùm de ipſius ingenio & doctrina diſſerunt, permultũ illi concedunt.* Aurelius Macrobius *probatiſsimum poëtam hunc uocat inter eos autores,*

res,qui Atellanas fabulas ediderūt.Qua in re poſt Nouiū, inquit,Pomponius atq; Mommius præclari habētur. Scripſit Nouius complures Comœdias, in quibus magnopere probauit ingenium ſuum, atq; urbanitatē. Citatur maximè in his fabulis,hoc eſt,in Fullonico,in Exodio, in Virgine prægnante,in Pedio,in Dotata,in Gallinaria, in Geminis, in Partu. De quibus multa leguntur in cōmentarijs Nonij Marcelli,etſi pro Nouio quandoq; Cn. Næuiū temerè ſcriptū ſcio. Hæc ſunt quæ de poëta Nouio adnotauimus. De obitu illius nihil apud antiquos autores legimus.

PETRI CRINITI

IN LIB. SECVNDVM DE POETIS LATINIS, AD EVNDEM PRAEFATIO.

IN priore libro Coſme,Pontifex Arretine,eos poëtas complexi ſumus, qui rudi adhuc Roma,& populo armis occupato, magna diligentia conati ſunt ciues ſuos inſtruere,fabulisq; editis, illorum ingenia delectare. Nā ciuitas ipſa Imperio aucto, & rebus proſperè geſtis,incredibile dictu eſt, quàm breui tēpore in omni ſtudiorum genere profecerit. Adeo ualet humanum ingenium in præclaris etiā inſtitutis,ubi illud ualde intēderis. In hoc libro eos relaturi ſumus,qui plura in dies ac meliora ſcripſerūt apud Latinos: accedemusq; ad ætatem Pub. Vergilij,ne quid deſiderari ab aliquo poſsit in opere inſtituto percenſendi ueteres poëtas. Mihi enim diligēter intuenti ſtudia hæc noſtra, & antiquorum diſciplinas animo repetenti,neceſſarium præcipuè uidetur, ea in re ma-

ximè laborem ponere: qua me ipſum inſtruere poßim,& aliorum prætereà ingenia excitare: his præſertim temporibus, quibus paucißimi omnino reperiuntur, qui intenti admodũ ſunt in hoc egregio ac liberali officio literarum. Tu uerò ita accuratè ac diligenter, ut uideo, aduigilas, ut unus propemodum in ciuitate noſtra habearis, qui ſolerti animo cõſiſtas in præſidio bonarum literarum: puteſq; in tantis Italiæ fluctuantis periculis minimè deſerendum tibi tam inſigne atq; optimum inſtitutum, quo poßis familiam tuam exemplis illuſtribus ornare, ac perpetuis tuarum uigiliarum monumẽtis immortalem ſtatuere. Sed aliàs de re hac agetur commodius. Interim accedemus ad T. Lucretium, qui de rerum natura primus apud Latinos diligenter atque eruditè carmen compoſuit.

T. LVCRETIVS CHARVS. CAP. XIX.

Titus Lucretius Charus ex Lucretiorum familia natus creditur, quæ Romæ inſignis, & peruetuſta habita eſt. Paulò antiquior fuit Terentio Varrone, & M. Tullio, ut quidã ſcripſerunt, quod eſt obſeruatum diligenter. Quoniam in his Annalibus, quos à Græcis habemus, complura falsò expoſita ſunt, contraq; rationem tẽporum peruerſe ſignata. Ingenio ſummo traditur fuiſſe, & in ſcribendis carminibus maximè excitato. Solebat enim per interualla tẽporum ad carmen accedere, nõ ſine quodã animi furore, ut ueteres autores oſtendunt. Hinc illud Statij,

Et docti furor arduus Lucreti.

Fabius Quintilianus, cùm de Latinis poëtis diſſerit, Aemilium Macrum, & T. Lucretium præſtare elegantia teſtatur: ſed ipſius Lucretij carmen multum difficultatis retinere. Quæ res non modò propter ipſam materiam illi contigit, ſed etiã propter egeſtatem linguæ, & rerũ nouitatẽ:

ut ille

ut ille inquit. Scripſit libros ſex de rerum natura, in quibus Epicuri *doctrinam, &* Empedoclem *poëtam ſecutus eſt: cuius carmen atq; ingenium uehementer admiratur.* Neq; *deſunt qui ſcribant, fuiſſe* Lucretij *opus à* M. Tullio *emendatũ.* Q*uocirca ueriſimile eſt, propter importunum obitum ab eo imperfectum atq; inemendatum relictum.* Q. *frater plurimum* Lucretij *uerſibus conceßit, & in eius opere multum eſſe artis, atq; ingenij refert: neq; mirari oportere, ſi* Lucretij *uerſus duriores interdum uidentur, & quaſi orationi ſolutæ ſimiles.* Fuit *hoc proprium illis temporibus: ut optimè teſtatur apud* Macrobium Furius Albinus, *cuius uerba hæc ſunt:* Nemo *debet antiquiores poëtas ea ratione uiliores putare, quòd eorum uerſus nobis ſcabri uidentur.* Ille *enim ſtylus maximè tũ placebat: diuq́; laborauit ætas ſecuta, ut magis huic molliori ſtylo acquieſceret.* Itaq; *minimè defuerunt,* Imperantibus *etiam* Veſpaſianis, *qui* Lucretium *pro* Vergilio, *&* Lucilium *pro* Horatio *legerẽt.* Idem Lucretius *miſit ſuum opus ad* C. Memmium L. Memmij *filium, qui à deuicta* Achaia *cognomen accepit, & urbem* Corinthum *diruit, ſigniſq́; ac tabulis ſpoliauit.* Non *me præterit alios in hoc diſſentire:* Sed *hi quidem dum parum diligenter temporum rationem obſeruant, facilè refelli poſſunt.* Publius Vergilius *nõ modò uerba aliquot accepit ex poëmatis* Lucretij, *ſed locos penè integros ab eo tranſtulit: quod & grammatici ueteres accuratè notarunt.* De *hoc autem* Lucretij *opere illud à* Publio Ouidio *ſcribitur:*

Carmina ſublimis tum ſunt peritura Lucreti,
Exitio *terras cum dabit una dies.*

Perijt *ætate integra, cùm paucos annos ſupra* XL. *impleuiſſet.* Euſebius *tradit, tanto eum furore percitum fuiſſe aſ-*

ſumpto amatorio poculo,ut propria manu ſe interfecerit. Quo tempore(ut quidam teſtantur) P. *Vergilius uirilem togam aſſumpſit,*Cn.*Pompeio &* M. *Licinio Craſſo iterum* Coſ. *Inter alios ueteres nominatur Lucretius Poeta Comicus, ut à Fulgentio relatum eſt in commentario de priſcis uerbis.*

L. POMPONIVS BONONIENSIS. CAP. XX.

LVcius *Pomponius Atellanarũ ſcriptor, iiſdem ferme temporibus in* Vrbe *præſtitit, quibus Laberius, Publius, & Iulius Calidius,ut in Latinis Annalibus relatum eſt.Euſebius,& alij, Bononienſem hunc faciunt. Ingenio perurbano dicitur fuiſſe,& in notãdis hominum moribus maximè feſtiuo.Sunt enim Atellanæ fabulæ ab Atella urbe appellatæ,in quibus Poëtæ ueteres ſolebant uarios iocos atq; ſales uernili quadam dicacitate admittere. De his Pomponij Atellanis* M.*Cicero, & Anneus Seneca pluribus locis meminerunt, ingeniumq́; Pomponij uehementer commendat.Nonius Marcellus magna diligentia obſeruauit has Pomponij fabulas: quod ipſum colligitur ex illius commentarijs,in quibus ſupra triginta eius Comœdias nominat.Citatur Pomponius ſæpe ab antiquis grammaticis, in Aleonibus,in Proſtibulo,in Pannuceatis,in Nuptijs, in Porcaria,in Priuigno,in Piſcatoribus,in Ergaſtulo,in Patruo,in Aſina,in Ruſtico,in Dotata, in Decuma Fullonis, in Præcone poſteriore,in Buccone,in Macchis geminis,in Verre ægroto,in Piſtore,in Syris,in Medico,in Maiali,in Sarculario,in Augure,in Petitore,in Annulo poſteriore, in Præfecto,in Ariſta, in Hirnea, in Porcetra. Itidem in Marſupio,in Aeditumo,in Auctorato,in Satyra, & in Gallis trãſalpinis. Gellius præterea,& Priſcianus de Atel*lanis

*Ianis Pomponij ſæpe agunt,pluresq́; uerſiculos afferunt: ex quibus intelligi poteſt,quantum præſtiterit gratia & ſalibus.*De Pomponio Secundo,*qui fuit ſcriptor* Tragœdiarum,*& clariſsimus ciuis,ſuo loco dicemus.*

DECIVS LABERIVS. CAP. XXI.

DEcius *Laberius eques* Romanus *fuit, & in ſecunda dignitate, quandiu uixit,ſe continuit. Studium atq; operam poſuit in ſcribendis* Mimis*: qua in re non mediocrem laudem cōſecutus eſt iudicio* M.Tullij*, & aliorum.* Moribus *præclaris,& ingenio urbano fuit.* Libertate *tanta in accuſandis uitijs,ut libertatis nomen excederet.*Quo *nomine* C.Cæſar *magnopere commotus eſt, neq; prædicare deſtitit,acceptiores ſibi eſſe* Publij Mimos, *quam* Laberij.*Traditum eſt à* Sulpitio Apollinare,*&* Gellio *in* Atticis *commētarijs,* Laberium *ipſum in ſuis fabulis quæpiam poſuiſſe paulò duriora, ac minus* Latina*, & ob id à quibuſdam* Criticis *in ordinem coactum,* Sed Macrobius *&* Anneus Seneca *plurimum* Laberio *concedunt: quòd in eius* Mimis *non minus ſentētiarum,quàm lepiditatis foret.* Quod *ipſum teſtari poſſent ea carmina, quæ à noſtris grãmaticis referuntur.*Nonius Marcellus,*& alij ueteres maxima diligentia* Poëtam Laberium *obſeruarunt, eumq́; citāt ſæpiſsime in his* Mimis*:hoc eſt,in* Virgine,*in* Gemellis, *in* Necromātia,*in* Cōpitalibus,*in* Lacu Auerno, *in* Aquis calidis,*in* Coloratore,*in* Catulario, *in* Sororibus, *in* Tuſco,*in* Cropio,*in* Nuptijs,*in* Gallis,*in* Cacomenone, *in* Saturnalibus,*in* Alexandrea,*in* Ephebo.*Idem* Laberius *Mimos ſuos egit in maxima celebritate, donatusq́; ampliſsimis præmijs,ac iure ſedendi in quatuordecim gradibus.* Proindeq́; *factus nobilior,aucta dignitate, rogatus eſt à* C.Cæſare,*& perhumaniter inuitatus, ut in ſcenam prodire uel*

re uel

re uellet,& Mimos ipſe agere, quos tum aßiduè componebat. Qua in re Laberius neceſſariò ſe coactum reſpondit, nihil tanto uiro denegare, cui & ipſi dij omnia tribuiſſent. Sed hoc iudicari melius poterit ex ipſis Laberij uerſibus, quos in fabulæ prologo inſeruit. Nos hoc loco illos adijciemus, ut facilius æſtimari poßit, quantum iacturæ fecimus in Laberianis Mimis:

Neceßitas, cuius curſus tranſuerſi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt:
Quò me detruſit penè extremis ſenſibus?
Quem nulla ambitiò, nulla unquam largitio,
Nullus timor, uis nulla, nulla autoritas
Mouere potuit in iuuenta de ſtatu?
Ecce in ſenecta ut facilè labefecit loco
Viri excellentis mente clemente edita
Submiſſa placidè blandiloquens oratio.
Etenim ipſi Dij negare cui nil potuerunt:
Hominem me negare quis poſſet pati?
Ergo bis trigenis annis actis ſine nota
Eques Romanus lare egreſſus meo, domum
Reuertar Mimus? nimirum hoc die
Vno plus uixi, mihi quàm uiuendum fuit.
Fortuna immoderata in bono æquè atq; in malo,
Si tibi erat libitum literarum laudibus
Floris cacumen noſtræ famæ frangere:
Cur cum uigebam membris præuiridantibus,
Satis facere populo, & tali cum poteram uiro,
Non flexibilem me concuruaſti, ut carperes?
Nunc me deijcis quò? quid ad ſcenam affero?
Decorem formæ, an dignitatem corporis?
Animi uirtutem, an uocis iocundæ ſonum?

Vt hedera ſerpens uires arboreas necat:
Ita uetuſtas amplexu annorum necat.
Sepulcris ſimilis nihil niſi nomen retineo.

Qui uerſus à Laberio ipſo ſub perſona Syri pronuntiati ſunt. Cumq́; inter agendum quaſi cæſus ab hero, exclamaret: iniecit hunc Senarium:

Porrò Quirites libertatem perdidimus.
Et paulo poſt adiecit:
Neceſſe eſt multos timeat, quem multi timent.

In quo notari Cæſarē populus Romanus exiſtimauit, coniectis in eum oculis. Hinc Cæſar palmam tranſtulit ad Poëtam Publium, qui in eadem ſcena mimū agebat: Laberium uerò donauit annulo aureo, quingentis HS. additis. Tum Laberius perſpecto ingenio Cæſaris, in ſequēti commiſſione interiecit hos uerſus:

Non poſſunt primi eſſe omnes omni tempore.
Summum ad gradum cùm claritatis ueneris,
Conſiſtes ægrè: citiusq́;, quàm aſcendas, decidas.
Cecidi ego: cadet qui ſequitur: laus eſt publica.

Ad extremam ſenectutem acceſſit, corpore ualido, & ſenſibus integris. De obitu nihil hactenus legimus.

Q. CATVLVS. CAP. XXII.

QVintus Catulus ex Catulorum familia illuſtri natus, ingenio præclaro fuit, & ad carmē faciendum mirè accommodato. Dilectus maximè eſt à C. Cotta, & L. Craſſo propter elegantiam ingenij, & morum ſuauitatem. Idem Catulus tam uenuſtè atq; egregiè luſit epigrammata, ut ab antiquis autoribus relatum ſit: Nihil apud Latinos aut Græcos legi poſſe mundius, preſſius, aut uenuſtius Qu. Catuli epigrammatis. Traditum eſt fuiſſe illum facili animo, & procliui ad amores, ac delicias. Itaq; Ro-

ſcium Gallum præcipuè dilexit: qui tum adoleſcens eleganti forma, & indole optima florebat: etſi oculos peruerſos habuit, ut M. Cicero, & Diomedes grammaticus teſtātur. Epigrāma autē lepidiſsimū Qu. Catuli celebratum eſt à Marco Tullio de forma Roſcij, quod apponemus:

Conſtiteram exorientem auroram fortè ſalutans,
Cùm ſubitò à læua Roſcius exoritur.
Pace mihi liceat cæleſtes dicere ueſtra,
Mortalis uiſus pulchrior eſſe Deo.

Laudatur & illud maximis laudibus, quod ad Theotimum ſcribit, ut relatum eſt in commentarijs Atticis:

Aufugit mi animus: credo, ut ſolet, ad Theotimum
Deuenit: ſic eſt, perfugium illud habet.
Quid ſi non interdixem: ne illum fugitiuum
Mitteret ad ſe intrò, ſed magis eijceret?
Ibimus quæſitum: uerum ne ipſi teneamur
Formido: quid agam? da Venus conſilium.

Hic eſt ille Q. Catulus, qui cum Mario conſule familiariter uixit, & à Marco Tullio magnopere laudatus eſt, quòd Archiam Licinium, & amare, & probare poſſet. De Quinto Catulo uiro Cenſorio, qui dedicauit Capitolium, dicetur à nobis commodius.

Q. ATTA. CAP. XXIII.

QVintius Atta Togatarum ſcriptor habitus eſt: & in his componendis magnopere à quibuſdam commendatur. Sunt qui referant eundem Romæ uerſatum his temporibus fuiſſe, quibus Pomponius Bononienſis in ſcena floruit: & Plotius Gallus in tradendis præceptis rhetorices præſtitit. Horatius Flaccus in ea epiſtola, qua loquitur de Latinis Poëtis, uidetur Attæ fabulas notare, indignasq; exiſtimare, ut à Romanis ciuibus tanto ſtudio,

atq;

atq; attentione audirentur:

Rectè nec'ne crocum, floresq; perambulet Attæ
Fabula, ſi dubitem, clamant periſſe pudorem
Cuncti penè patres: ea cùm reprehendere coner,
Quæ grauis Aeſopus, quæ doctus Roſcius egit.

Citantur ſæpe à Latinis grammaticis comœdiæ Q. Attæ: Quocirca uerisimile eſt in magno pretio illas fuiſſe habitas. Gellius quidem & alij citant eum in Conciliatore, in Aedilibus, in Tirone proficiſcēte. Traditum eſt cognomen Attæ illis eſſe impoſitum, qui eo uitio pedum laborant, ut uideantur magis inniti plantis, quàm liberè ambulare. Iſidorus nominat Attam in Satyris, quo loco de cereis & graphijs diſſerit. Sed parum mihi compertum, an ad hunc ipſum referri oporteat. Seruatū eſt in Latinis Annalibus, Attam Romæ periſſe, & in uia Præneſtina ſepultum, ſecundo ab urbe milliario.

PVBLIVS SYRVS. CAP. XXIII.

Publius natione Syrus in ſcribendis Mimis operam poſuit, ac in magno pretio his temporibus habitus eſt, quibus M. Cicero, & Nigidius Figulus perierūt, ut in Latinis Annalibus notatum. Idem Publius (ut ſcribit Macrobius) cum puer deduceretur ad patronum domum, facilè illum promeruit, cùm gratia, & decore formæ, tū ſalibus, atq; ingenio. Quibus rationibus factum eſt, ut à domino manumiſſus eſſet, & maiori diligentia quàm antea diſciplinis liberalibus eruditus: breuiq; tanto profecit, ut in fabulis componendis magnam nominis celebritatem ſit adeptus. Referuntur ab Auieno dicteria quædam Publij, in quibus mira feſtiuitas, atq; incredibilis comitas apparet. Iulius Cæſar palā profeſſus eſt, ſibi acceptiores fuiſſe Publij Mimos, quàm Laberij, propter ſententiarum grauitatem

tatem atq; ſingularē elegātiā. Quocirca prælatus illi eſt: & in ſcena uictor pronuntiatus. Caßius quoq; Seuerus tantum concedebat Publianis Mimis, ut eius carmen diſertißimum uocaret. Neq; illud omittendū eſt, quòd idem Publius in ludis Cæſaris omnes illos longè ſuperauit: qui carmen in ſcenam attulerint, in quorum numero Dec. Laberius fuit. Nos hoc loco uerſiculos aliquot referemus ex illius Mimis, qui ab antiquis autoribus in ſummo pretio habiti ſunt, & perinde accepti, ac ſententiæ quædam ex intimis philoſophiæ adytis: quòd ad uitæ officia, morumq; probitatem maximè pertinere uideantur:

Tam deeſt auaro quod habet, quàm quod non habet.
Deſunt luxuriæ multa, auaritiæ omnia.
O' uita miſero longa, felicibus breuis!
Pars beneficij eſt, quod petitur, ſi belle neges.
Beneficium dando accepit, qui digno dedit.
Cui plus licet, quàm par eſt, plus uult quàm licet.
Alienum eſt omne, quicquid optando uenit.
Feras, non culpes, quod uitari non poteſt.
Furor fit læſa ſæpius patientia.
Malum conſilium eſt, quod uitari non poteſt.
Nimium altercando ueritas amittitur.
Nunquam periculum ſine periculo uincitur.
Comes facundus in uia pro uehiculo eſt.
Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt.
Ita amicum habeas, poſſe ut hunc fieri inimicum putes.
Improbè Neptunū accuſat, qui iterū naufragiū facit.
Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

De obitu ipſius Publij nihil apud ueteres legimus.

P. PORCIVS LICINIVS. CAP. XXV.

Porcius Licinius cùm ex Liciniorū familia nobili ortus

tus uir clarus habitus eſt, tum ingenio facili et elegāti, præſertim in componēdis Epigrammatis. Iulianus rhetor (qui Hadriani principis temporibus uixit) Licinij carmen magnis laudibus extollit, adeo ut hunc ipſum præferre non dubitauerit Poëtis omnibus Græcis. Quod in Atticis commētarijs obſeruatum à Gellio eſt, quo loco Val. Aeditui, Q. Catuli, & Porcij Licinij carmen recenſuit. Afferuntur eiuſdem Licinij uerſus complures à noſtris grammaticis, ex quibus probari poteſt, quàm eleganter atq; egregiè Poëtæ officium abſoluerit. Nos hoc loco adijciemus epigramma illud elegantiſsimum, in quo ſuos calores, atq; animi æſtus uenuſtiſsimè expreſsit:

Cuſtodes ouium, teneræq; propaginis agnûm,
Quæritis ignem? ite huc: quæritis? ignis homo eſt.
Si digito attigero, incendam ſyluam ſimul omnem:
Omne pecus flamma eſt, omnia quæ uideo.

Sunt qui credant eundem Licinium ſcripſiſſe annales octonarijs uerſibus: ſed hoc non ſatis mihi compertum eſt. Illud pro certo haberi debet, Macrum Licinium fuiſſe autorem annalium Romanorum, de quo dicturi ſumus commodius.

VALERIVS AEDITVVS. CAP. XXVI.

Valerius Aedituus in ſcribendis epigrammatis Poëta inſignis habitus eſt, maximeq; aptus ad exprimendas Veneres, ac delicias. In quo numero à grammaticis noſtris relati præcipuè ſunt, Quintus Catulus, Porcius Licinius, & Val. Catullus. Magnopere commendatur Aedituus ab Au. Gel tantumq; illius carmini conceſsit, ut affirmare auſus ſit, nihil ſe legiſſe uel apud Græcos Poëtas uenuſtius, aut ſuauius: qui uideri ſolent cæteris omnibus in hoc genere ſcribendi gratiores atq; elegantiores. Sed eſt adijciendum carmen Val. Aeditui, quò facilius poſsint de hoc ſtatuere,

tuere, qui hæc legerint. Sic igitur ad Pamphilam:

Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis,
Quid mi abs te quæram? membra labris abeunt.
Per pectus miſerum manat ſubitò mihi ſudor.
Si tacitus, ſubidus, duplo ideo pereo.

Neq; illud prætermittam ad puerũ Philerotem, in quo ſuauior atq; ad ignem profluentior apparet:

Quid faculam præfers Phileros, qua nil opus nobis?
Ibimus, hic lucet pectore flamma ſatis.
Iſtam non potis eſt uis ſæua extinguere uenti,
Aut imber cælo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, ſi non Venus ipſa,
Nulla eſt quæ poſſit uis alia opprimere.

Laudatur idem Aedituus, cùm ab alijs multis, tum à M. Varrone, qui eius uerſiculos alicubi citauit. De moribus autem & uita ipſius nihil aliud legimus.

C. VALERIVS CATVLLVS. CAP. XXVII.

Caius Valerius Catullus Veronæ natus eſt, quo tẽpore Terentius Varro in Vrbe claruit. Quidam Criſpum Salluſtiũ Catullo ſupparẽ faciunt. A' Catulli autẽ natalibus ad Pub. Vergilium paulò minus quàm duodeuiginti anni connumerantur, ſi quorundam annales ſequimur. Quando & illud pro comperto habetur, carmen de paſſere Leſbiæ ad Vergilium fuiſſe miſſum:

Sic forſan tener auſus eſt Catullus
Magno mittere paſſerem Maroni.

Cæterùm non humili loco, aut obſcuro natus eſt: ſiquidem eius parens, autore Suetonio, Iulij Cæſaris hoſpitio familiariter uſus eſt. Val. autem Catullus primò traditur à Mallio Romam deductus, cùm adhuc in tenera

ætate

ætate ageret. Paulò mox ingenij facilitate & doctrina adeo Romæ acceptus, atque ciuibus gratus fuit, ut Marci Tullij patrociniũ meruerit: quod ipſum elegãti epigrãma te ingenuè teſtatus eſt, quo gratias Ciceroni patrono egit:

Diſertiſſime Romuli nepotum
Quot ſunt, quotq́; fuere Marce Tulli,
Quotq́; poſt alijs erunt in annis,
Gratias tibi maximas Catullus
Agit peſſimus omnium Poëta:
Tantò peſſimus omnium Poëta
Quantò tu optimus omnium patronus.

Mallium uerò & eius nuptias magno ſtudio celebrauit, cum quo ſe excuſat parum ſibi licere ueteres amores (ut antea) decantare, quoniam fratrem amiſerit. Ex cuius interitu ſtudium inquit ſuum ſcribendi carminis ſe abieciſſe. Sic enim ad Mallium:

Sed tibi ne mea ſint ignota incommoda Malli,
Neu me odiſſe putes hoſpitis officium:
Accipe quàm merſer fortunæ fluctibus ipſe,
Ne amplius à miſero dona beata petas.
Tempore quo primum ueſtis mihi tradita pura eſt,
Iucundum cum ætas florida uer ageret:
Multa ſatis luſi, non eſt dea neſcia noſtri,
Quæ dulcem curis miſcet amaritiem.
Sed totum hoc ſtudium luctu fraterna mihi mors
Abſtulit: heu miſero frater adempte mihi.
Tu mea, tu moriens fregiſti commoda frater:
Tecum una tota eſt noſtra ſepulta domus.

Inter cæteros amicos Furium & Aurelium magnopere dilexit, Cinnam quoque, Cornificium, Fabullum, & Verannium, quem alicubi Veranniolum blanditer appellat.

Puellam prćterea Ipſitillam conciuem ſuam, & Clodiam amauit, quam ficto nomine Leſbiam dicit. Sicuti Madaurenſis Apuleius teſtatur in oratione ad Claudium Maximum. Eruditorum conſenſu docti cognomen accepit: ita enim peculiari epitheto Catullus cenſetur. Atque hunc quidem Ouidius Vergilianæ maieſtati opponit, Tantum nominis apud eruditos, ac laudis eſt conſequutus. Sed & uerſus ipſius, quanquàm ut duriuſculi notantur, (quod uterq; Plinius aſſerit) tamen perelegantes habiti ſunt, ac ſectatores complures in his inuenit: ſicuti Pompeium Saturninum, & Sentium Augurem, qui Catulli epigrammata, ac Licinij mira diligentia ac ſtudio ſunt æmulati: ut aliàs diximus. Val. Martialis Catullum ſibijpſi audacter præponit, Sic enim ad Macrum:

Nec multos mihi præferas poëtas,
Vno ſed tibi ſim minor Catullo.

Opus ſuum ad Cor. Nepotem miſit, uirum doctrina & rerum cognitione egregium. Diuiditur autem in libros tres: ut Primus Lyricos, Secundus Elegiacos, Tertius Epigrammata contineat. Ad hunc enim modum ordinem ferè meliorem cuſtodiemus. Elegiam de coma Berenices ex poëta Callimacho in Latinos numeros conuertit, eamq́; ad Ortalum amicum miſit, quæ in Elegiarum adhuc libro legitur. Idem Val. Catullus à Fabio Quintiliano & Diomede inter Iambicos reponitur, ab alijs inter Lyricos. In Atticis noctibus ut poëta elegantiſſimus ac uenuſtiſſimus à Gellio laudatur. Neque illud omittendum eſt, fuiſſe ab ipſo Catullo alia complura compoſita, quæ uitio longæ uetuſtatis deſiderantur. C. autem Plinius libro hiſtoriæ naturalis XXXVIII. ad Cæſarem Veſpaſianum (cum de magia diſſerit) amatorium de incantamẽtis carmen à Catullo editum

editum refert. Hinc Theocriti, inquit, apud Græcos, Catulli apud nos, proximeq́; Vergilij incantamentorũ amatoria imitatio. Sed carmen Ithyphallicum ſcripſit, ut eſt optimus teſtis Maurus Terentianus ad Nouatemum, qui hos Catulli uerſiculos citat:

Et fermè modus hic datur à pleriſq; Priapô,
Inter quos cecinit carmen quoq; tale Catullus,
Hunc tibi lucum dedico, conſecroq́; Priape.
Nam te præcipuè in ſuis urbibus colit ora
Helleſpontiaca, cæteris oſtreoſior oris.

Cæſarem maximè Iulium, Mamurram, & Nonium Strumam Iambicis nominatim proſcidit ex ueterum conſuetudine: uC. Lucullus Iambicorũ autor, Luciliusq́;, & Næuius. Qua in re dignũ illud memoria eſt, quod ipſe Cæſar cum perpetua ſibi ſtigmata (ut ait Suetonius) impoſita uideret ex Catulliano carmine de Mamurra, eadem tamen die Poëtam ipſum cœnæ adhibuit, ſimulq́; hoſpitio ſuo nõ ſecus atq; antea uti eum permiſit. Mortuus Romæ eſt iuuenili admodum ætate, cùm annum circiter trigeſimum ageret, ut quidam putarunt, quo tempore Publius Vergilius in urbe Cremona ſtudijs operam daret. Vulgatum quoque de Valerio Catullo illud:

Tantum parua ſuo debet Verona Catullo,
Quantum magna ſuo Mantua Vergilio.

CORN. LICINIVS CALVVS. CAP. XXVIII.

CORn. Licinius Caluus in poëmatis ſcribendis perelegans habitus eſt, & apud ueteres inter optimos poëtas relatus. Ingenio lepido, & urbano fuit: cumq́; ſuaſsimis moribus præſtaret, præcipuè dilectus eſt à Val. Catullo, qui ſumma familiaritate cum eo uixit: quod ex

Catulli uerſibus facilè poſſumus colligere. Dicitur fuiſſe breui ſtatura, & exiguo corpore: quocirca Sollopichius eſt appellatus à Catullo, ut apud Anneum Senecam copioſè exponitur. Idem Caluus puellam Quintiliam amore incredibili dilexit: cuius interitum quàm moleſto animo ferret, teſtatus eſt, ſcriptis carminibus de obitu illius:

Hoc etiam docti confeſſa eſt pagina Calui,
Cùm caneret miſeræ funera Quintiliæ.

Eruditionem Calui atq; elegantiam in componendis uerſibus præcipuè commendauit Sentius poëta, & M. Cicero, qui refert eum in ſcribendis Iambicis præſtitiſſe. In ijs enim minimè dubitauit principes etiam ciuitatis acerrimè inſectari, ut C. Cæſarem, & Pompeium. Fuiſſe eundem oratorem oſtendunt Fabius Quintilianus, & Anneus Seneca, qui Caluum hunc tradunt habuiſſe diu iniquiſſimam litem cum M. Cicerone de principatu eloquentiæ, & contra Vatinium in eo accuſando uiolentum ſe, atque acerrimum præſtitiſſe. An fuerit alter Caluus orator, commodius diſſeremus: cùm probatiſſimi autores in hoc uideantur diſſentire.

Q. CORNIFICIVS. CAP. XXIX.

QVintus Cornificius per eadem tempora in poëtice floruit, quibus in ſcribenda hiſtoria Salluſtius, Luceius, & Cor. Nepos in Vrbe præſtiterunt. Fuit ingenio eleganti & lepido, atq; in ſcribendis epigrammatis uerſatus eſt. Pub. Ouidius Cornificium hunc nominat inter eos poëtas, qui poëmata & amores decantarunt, ut Caluum, Metellum, Cinnam, Hortenſium, Catullum, Propertium, & alios. Grammatici ueteres, ſi quando citant uerſiculos Cornificij, permultū illis concedunt. Val. Catullus ſæpe ad

hunc ipſum ſcribit: qua in re facilè demõſtrat, quanta fami= liaritate cum eo uixerit. Sororem habuit nomine Cornifi= ciam, ut ab Euſebio relatum eſt, cuius carmen in magno pretio habitum inuenio. Idem Cornificius in militia uerſa= tus dicitur: & cùm præfecturam cohortium haberet, ſuosq; milites paulò ignauiores uideret ad ſubeunda belli diſcri= mina, non deſtitit eos increpare, & iocularibus dictis illu dere, galeatos lepores appellans, quòd audito pugnæ claſſi co minimè gradum ſeruarent: ſed relicto præſidio, temerè palantes diffugerent. Neq; deſunt qui referant eundem ali quãdo deſtitutum à militibus inter dimicandum occidiſſe. De Cornificio oratore, qui rhetoricos libros compoſuit, di ximus in libris de Oratoribus.

C. HELVIVS CINNA. CAP. XXX.

CAius Heluius Cinna in epigrammatis & poëmatis deſcribendis nobilis habitus eſt. Eadem ætate claruit, ut conſtat, qua Catullus, Caluus, Hortenſius & Cornifi= cius celebres fuerunt. Commendatur maximè illius inge= nium, atq; diligentia in abſoluendis carminibus. Inter cæ= teros amicos poëtam Catullum, & Valerium Catonem ſumma beneuolentia dilexit, qui Lydiam & Dianam com= poſuit. Idem Cinna opus perfecit titulo Smyrnæ, in quo no uem annos cõſumpſit, non ſine maxima laude ſui nominis. Itaq; L. Craßitius inter ueteres grammaticos excellens il= lud interpretatus eſt: ac tanta eruditione id effecit, ut uulgo relatum ſit:

Vni Craßitio ſe dicit Smyrna probare,
Deſinite indocti coniugio hanc petere.
Soli Craßitio ſe dixit nubere uelle,
Intima cui ſoli uota ſua extiterant.

Fabius Quintilianus magnopere cõmẽdauit Cinnæ opus, ut magno ſtudio elaboratum, ac diligenti lima perfectum. In qua ſententia & Catullus fuit, qui Voluſio & Hortenſio poëtis Cinnæ carmen præpoſuit. Gellius & alij grammatici perſæpe citant Heluij Cinnæ poëmata. Ex quibus apertè colligitur, quàm falſa ſit, atq; inepta illorum opinio, qui ſcripſerunt fuiſſe hũc poëtam implicatum, & perobſcurum. Sunt qui credant eundem eſſe, qui occiſus fuerit à plebe Romana pro Cor. Cinna, ſimilitudine nominis deceptæ. Quo tempore celebratum eſt funus C. Cæſaris, ac Romana plebs cũ facibus ad ædes Bruti & Caßij acceßit.

M. FVRIVS BIBACVLVS. CAP. XXXI.

MAr. Furius, qui cognomine Bibaculus eſt appellatus. Cremonæ (ut quidam ſcribunt) natus eſt iiſdem propè temporibus, quibus poëta Lucilius, & Sex. Turpilius Comœdiarum ſcriptor perierunt. Fuit ingenio ſummo, & in primis lepido: adeo ut de ſuo quoq; nomine iocatus dicatur: Et Bibaculus erã, & uocabar. Quod eſt ab eo dictũ imitatione poëtæ Anacreõtis, qui neq; ꝓprio nomini pepercit. Idẽ Furius Bibaculus in carmine Iambico uerſatus eſt, cuius acerbitatẽ tam doctè quàm egregiè expreßit, ut nõ minorem laudem tulerit, quàm Val. Catullus, aut Horatius, ut aſſerit Fabius Quintilianus. Quocirca uerisimile eſt, Meſſalam Coruinum pertimuiſſe ingenium & mordacitatem Bibaculi, cùm in epiſtola ſcripſerit, nihil ſibi eſſe cum poëta Bibaculo. Amicos habuit Gallum poëtam, & Val. Catonem: quorum ingenium ac doctrinam ſuis hendecaſyllabis laudat. Extant adhuc elegantes uerſiculi ad Gallum de Villa Tuſculana Catonis, quæ propter æs alienum creditoribus ceſſerat.

Nos

Nos eos adſcribemus, quò melius poßit iudicari de Bibaculi ingenio:

Catonis modò Galle Tuſculanum
Tota creditor urbe uenditabat.
Mirati ſumus unicum magiſtrum,
Summum grammaticum, optimum Poëtam,
Omnes ſoluere poſſe quæſtiones,
Nullum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti, En iecur Cratetis.

Afferuntur & alia complura eiuſdem Bibaculi à noſtris grammaticis: quibus facilè intelligitur, quantum ingenio & elegantia præſtiterit. Hæc ſunt, quæ legimus apud ueteres de Furio Bibaculo.

PVBLIVS TERENTIVS VARRO ATACINVS. CAP. XXXII.

Publius Terentius Varro Atacinus, iiſdem temporibus natus eſt, quibus M. Cicero, & Hortenſius clari habebantur in eloquentia. Quidam ob id uocarunt Atacinum, quòd oriundus foret ab Atace uico prouinciæ Narbonenſis: uel ab Atace fluuio, ut alij exiſtimant. Ingenio præclaro fuit, & in componendis poëmatis mirifico ſtudio incubuit. Idem Varro ſingulari diligentia, ut traditur, Græcas literas didicit: quò facilius poſſet illorum ingenia atq; doctrinas imitari. Scripſit Argonautica, ſequutus Apollonium Rhodium, ſuumq; opus libris quatuor abſoluit, ſi antiquis autoribus credimus. Fabius Quintilianus de hoc Varrone ſic ad Marcellum ſcribit, quo loco iudicium facit de Latinis poëtis: Atacinus in his, per quæ nomen eſt aſſequutus, interpres operis alieni, non ſpernendus quidem: uerum ad augendum facultatem dicẽdi parum locuples. Probus Valerius, & alij grammatici celebrant Argonau-

tica Atacini, ac ſæpe uerſiculos ex illis referunt. Scripſit etiam epigrammata, & carmen Elegiacum, in quo decantauit puellam nomine Leucadiam, quam præcipuè dilexit. hinc illud notum:

Hæc quoq; perfecto ludebat Iaſone Varro,
Varro Leucadiæ maxima flamma ſuæ.

Illud præterea relatum eſt ab antiquis autoribus, Publiũ Vergilium magnopere delectatum Varronis ingenio, ac illius carmen magno ſtudio imitatum. Citantur à Priſciano hi uerſus in Varronis orthographia:

Ergo inter Solis ſtationem, & ſidera ſeptem
Exporrecta iacet tellus: huic extima fluctu
Oceani, interior Neptuni cingitur ora.

C. TICIDA. CAP. XXXIII.

CAius Ticida in ſcribẽdis epigrãmatis claruit his maximè tẽporibus, quibus Corn. Cinna, Val. Catullus, & Cornificius præſtiterunt. Afferuntur à grãmaticis noſtris Ticidæ uerſus, ex quibus colligitur, fuiſſe illum elegan ti ingenio, & ad ſcribendum carmen accommodato. Meſſala Coruinus in epiſtola quadã (ut à Suetonio relatũ eſt) de hoc Ticida meminit: ſcribens, nihil ſibi eſſe cũ Furio Bibaculo & Ticida. Neq; deſunt apud nos, qui tradant ab eodem Ticida dilectam fuiſſe Metellam, quam mutato nomine Perillam appellauit. Quod etiam Catullus fecit: qui Leſbiam pro Clodia nominauit. Habuit inter principes amicos Val. Catonem, cuius poëmata illuſtrauit editis uerſibus de Lydia illius. Priſcianus Ticidam in Hymenæo citat, repetens hunc uerſiculum:

Felix lectule talibus ſole amoribus.

Ouidius quoq; inter eos Poëtas hunc enumerat, qui amores decantarunt: ut Metellũ, Cornificiũ, Hortẽſium, Catonem,

nem, Caluum, & alios. Hæc ſunt, quæ de C. Ticida apud ueteres legimus.

FVRIVS ANTIAS. CAP. XXXIII.

F*Vrius Antias poëta inſignis habitus eſt, & inter uetuſtiores receptus. Macrobius Furium hunc, & alios complures enumerat, à quibus poëta Vergilius permulta (ut fit) mutuatus eſt: ut Ennium, Næuium, Accium, Lucretium, & Varium. Idem Furius annales compoſuit hexametris uerſibus, & poëmata ſatis eruditè, & eleganter. Neq; probandus eſt Ceſellius Vindex grammaticus, qui reprehendere Furium auſus eſt, atque in ordinem redigere. Qua in re parum prudenter ſe criticum profeſſus eſt, ut A. Gellius teſtatur. Itaq; petulantiæ ſimul atq; inſcitiæ arguitur, quòd hæc uerba damnauerit in Furij poëmatis, id eſt, terram luteſcere, nocteſcere, increſcere, purpurare, opuleſcere. Verſus adijciemus ex poëmatis Furianis, in quibus hæc ſunt, ſicuti adhuc leguntur in Atticis commentarijs:*

Sanguine diluitur tellus: caua terra luteſcit.
Omnia nocteſcunt tenebris caliginis atræ:
Increſcunt animi, uireſcit uulnere uirtus:
Vt fulica ipſa leuis uolitat ſuper æquora claßis,
Spiritus eurorum uirides cum purpurat undas.
Quò magis in patrijs poßint opuleſcere campis.

Nonius Marcellus, & alij grammatici, perſæpe afferunt uerſus Furij Antiatis: ex quibus colligitur, non defuiſſe illi ingenium, aut eruditionem. De M. Furio, qui Bibaculus eſt appellatus, ſuo loco diximus.

L. IVLIVS CALIDIVS. CAP. XXXV.

L*Vcius Iulius Calidius, Romæ natus, ex nobili Calidiorũ familia, equeſtrem dignitatẽ ſeruauit: uir probo*

ingen

ingenio ornatus, & optimis artibus inſtitutus. Pedianus, & alij ueteres, multum Calidio tribuunt, quod in abſoluendo carmine plurimum præſtiterit. Coluit enim magno ſtudio poëticen, ut Cor. Nepos teſtatur, qui Calidiū hunc elegantiſſimum poëtam uocat, & Lucretio ac Val. Catullo adiungit. Neq; dubium eſt, eundem fuiſſe uehementer dilectum à Pomponio Attico, & maximis periculis ab eo diligenter defenſum, atque ſeruatum, ut ueteres autores referunt. Idem Calidius, cum eſſet relatus in numerum proſcriptorum à Pub. Voluſio, qui fuit præfectus fabrûm Antonij, ab Attico abſolutus eſt, propter ingenium ſuum, atq; elegantem eruditionē: quod à Cor. Nepote ſcribitur. De poëmatis Calidij, & eius obitu, nihil hactenus legimus. De M. Calidio dicemus commodius.

LAVREA TVLLIVS. CAP. XXXVI.

Laurea Tullius, M. Tullij oratoris libertus fuit, & à patrono ſuo propter ingenium, atq; eruditionis elegantiã magnopere dilectus. Cicero enim Tironē ac Lauream libertos ſuos magni fecit: quod cùm alia multa, tum illius epiſtolæ teſtantur. Ipſe autem Laurea ingenio præſtitit, ac in poëmatis ſcribēdis claruit. Quæ res Plinij teſtimonio patet, qui præcipuis laudibus carmen illius commendat. Inter alia epigrammata, ſcripſit illud notum de laude Marci Ciceronis, ac de aquis in Academia uilla erumpentibus, quæ remedium ægris oculis afferrent. Carmen id eſt dignũ ſanè quod ubiq; legatur, propter egregiam indolem, & elegantem ſuauitatem:

Quod tua Romanæ uindex clariſſime linguæ
Sylua loco melius ſurgere iuſſa uiret,
Atq; Academiæ celebratam nomine uillam
Nunc reparat cultu ſub potiore uetus:

Hinc

Hinc etiam apparent lymphæ non antè repertæ,
Languida quæ infuſo lumina rore leuant:
Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cum pateſecit ope.
Vt quoniam totum legitur ſine fine per orbem,
Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

Leguntur & apud Græcos Epigrãmata Laureæ, in quibus par elegantia atque eruditio habetur. Mihi non ſatis conſtat, an idem ſit, qui fuerit Marci Tullij libertus.

PETRI CRINITI

IN LIB. TERTIVM DE POETIS LATINIS, AD EVNDEM PRAEFATIO.

PERVENTVM *eſt ad ea tempora, Coſme Pont. Arretine, quibus omnes bonæ diſciplinæ acceſſerũt ad ſummum faſtigium unà cum maieſtate Romã. Imperij. Qua in re cùm conſidero uitæ mortalium conditionem, permultum quidem intereſſe exiſtimo in rebus humanis, quo maximè æuo, quibusq; potiſſimum ciuitatibus ipſi homines ætatem degant. Imperante enim Cæſ. Auguſto tã proſperè, tamq; feliciter humano generi conſultũ uideri poteſt, ut nemini dubiũ ſit, optimis auſpicijs atq; cõſilijs per ea tempora adminiſtratũ fuiſſe Imperium, & omnes artes in ſumma dignitate Romæ claruiſſe. Nã ubi præmiorũ ſpes aliqua eſt illorũ animis, qui in præclaro facinore intenti ſunt, mirũ profectò eſt, quantũ excitentur in dies, atq; accendantur ſtudia mortaliũ ad capeſſendam uirtutẽ. Quò factum eſt, ut uigẽte Romani Imperij fortuna,*

fortuna, clariſſima ingenia in ciuitate præſtiterint: nõ modò in facultate poëtica, ſed in cæteris omnibus diſciplinis, quæ honeſtæ ac liberales haberi ſolent. Sequentibus deinde ſeculis poſthabita uirtute, cùm uitia hominum magis æſtuarent, paulatim Reſpub. delapſa eſt in partem deteriorem, & ſimul fortunæ conditio cum moribus immutata eſt. Itaq; luxus & immoderatæ libidines ciuitatem primò inuaſerunt: deinceps (ut in magno malo atq; licentia accidit) nimia imperandi ambitio cuiuſq; animos occupauit. Quibus malis impedita ac fatigata ciuitas, non tantum priſtinam dignitatem diminuit, ſed ipſum præterea Imperiũ peſſimè affecit. Quæ omnia relata ſunt à nobis ob eam rationem, ut facilius intelligere poſſimus, quantum eorũ Imperio mortales iure optimo debent, quibus datum eſt, rectè ordineq; Rempub. moderari, & ingenia ciuiũ digna mercede confirmare. Nunc ad Pub. Vergilium accedemus, qui Auguſto principi gratiſſimus fuit, & ſimul cõplectemur eos omnes poëtas hoc uolumine, qui uſq; ad Flauios Imperatores deuenerunt.

P. VERGILIVS MARO. CAP. XXXVII.

PVb. Vergilius Maro natalem ſuũ habuit Idibus Octobris, M. Craſſo, & Cn. Põpeio Coſs. Quæ res probatur cùm ueterũ monimẽtis, tũ uerſibus illis Val. Martialis:

Maiæ Mercurium creaſtis Idus,
Auguſtis redit Idibus Diana:
Octobres Maro conſecrauit Idus.

Natus eſt in uico Ande, qui nõ longe abeſt ab Vrbe Mantua: ob idq; Andinus uates appellatur à Silio Italico. Modicis facultatibus, peneq; exiguis, primam ætatem tranſegit. Deinde cùm tempus aduentaſſet capiendæ eruditionis, optimis præceptoribus, atq; eruditis, operã dedit: idq;

effec

effecit uarijs ac diuerſis urbibus. Nam Cremonæ primùm, deinceps Mediolani, ac poſtremò Neapoli ingenium ſuũ magna diligentia, & incredibili ſtudio excoluit: maximeq́; Orbilium, & Scribonium Aphrodiſium audiuit, à quibus maturè inſtructus eſt. Traditũ eſt à ueteribus, eodem die poëtam Vergilium induiſſe uirilem togam, quo T. Lucretius in fata conceßit. Adeo inſigni modeſtia & uerecundis moribus dicitur fuiſſe: ut uulgo appellatus ſit Parthenias. quod præter alios multos etiam poëta Auſonius teſtatur in epiſtola ad Paulinum. De poëmatis ipſius minimè oportet hoc loco pluribus agere: cum Seruius grãmaticus, & alij plures diligẽter de his ſcripſerint, tradentes, quæ ſint ad hunc ipſum referẽda: quibusq́; temporibus ab eo cõpoſita. Idẽ Seruius octo opuſcula pro Vergilianis enumerat: hoc eſt, Cyrin, Aetnam, Culicem, Catalecton, Priapeia, (de quibus inter grammaticos non ſatis adhuc certis argumentis conſtat) Copam, Epigrammata, & Diras. In Bucolicis Theocritũ poëtam eſt imitatus, in Georgicis Heſiodum, quem ſine ulla quidem controuerſia longè ſuperauit. In ipſa Aeneide ſequutus eſt ex autoribus Græcis, Parthenium, Piſandrũ, Apollonium Rhodiũ, & in primis Homerũ. Ex Latinis Q. Ennium, Liuium Andronicũ, Næuium, T. Lucretiũ, & alios cõplures: quod ipſum cum alij permulti adnotarũt, tum præcipuè Macrobius. Octauius Cæſar, qui per ea tempora optimis auſpicijs Imperium orbis terrarũ gubernauit, & in poëtica facultate excelluit, maxima uoluptate tenebatur in legendis, atq; audiendis Vergilij carminibus: quocirca frequẽtes epiſtolas ad eum mittere cõſueuit, plenas officij, atq; beneuolentiæ. Neq; ab re futurum eſt apponere particulã epiſtolæ Pub. Vergilij, in qua reſpondet Octauio principi, ut Symma-

chus

chus teſtatur. De Aenea quidẽ meo, inquit, ſi mehercle iam dignum auribus haberem tuis, libenter mitterem: ſed tanta inchoata res eſt, ut penè uitio mentis tantum opus ingreſſus mihi uidear: cum præſertim, ut ſcis, alia quoq; ſtudia ad id opus, multoq́; potiora, impertiar. Quibus uerbis facilè poſſumus colligere, quantum laboris atq; uigiliarum po ſuerit Vergilius in hoc poëmate abſoluendo. Statius Papinius, & Silius Italicus ita Vergilij opera admirati ſunt, ut nihil præterea ſe dicant magis cupere, quàm poſſe imitari aliqua in parte maieſtatem Vergiliani carminis. Fabius Quintilianus, cùm de poëtis Latinis loquitur, Maronem ipſum longe omnium principem conſtituit, quẽ cæteri maximo interuallo ſubſequantur. Quod etiam Domitius Afer exiſtimauit, qui eum poſt Homerum fecit ſecundum: ſed magis proximum primo, quàm tertio. Neq; defuerunt apud ueteres, qui tam peruerſo ingenio fuerint, tamq́; abſurdo, ut reprehendere Vergilium ipſum non dubitauerint, & in omni poëtica elegantia ineptum dicere. Carbilius quidem grammaticus librum compoſuit de Vergilianis erroribus, cui titulus fuit Aeneidomaſtix. Alij præterea complures furta eiuſdem colligentes ut imperitum furem accuſarunt: de quo multa ſcribuntur à Macrobio in Saturnalibus. Cæſar Caligula nihil ueritus eſt affirmare nullo ingenio, minimaq́; doctrina fuiſſe Vergilium: itaq; paulò abſuit, ut Suetonius refert, quò minus ex omnibus bibliothecis ſcripta & imagines illius aboleret. Qui uerò ſumma eruditione præſtant, & in exploranda, atq; cenſenda antiquitate excellunt, eam dicunt eſſe maximam laudem, præcipuamq́; gloriam Vergilij, ut nullius laudibus creſcat, nullius uituperatione minuatur. Vulgatum eſt, cautum ab eo fuiſſe teſtamento, ut hoc opus Aeneidos

crematretur, uelut imperfectum, atq; inemendatum. Qua in re apponemus eos uerſus, qui referuntur ab antiquis grammaticis in Octauium Auguſtum:

Ergo'ne ſupremis potuit uox improba uerbis
Tam dirum mandare nefas? Ergo ibit in ignes?
Magnaq́; doctiloqui morietur Muſa Maronis?
Ah ſcelus indignum, ſoluetur litera diues,
Et poterunt ſpectare oculi, nec parcere honori
Flamma ſuo, ductumq́; operi ſeruabit amorem?
Pulcher Apollo ueta, Muſæ prohibete Latinæ:
Liber, & alma Ceres ſuccurrite, ueſter in armis,
Veſter miles erat: docilis per rura colonis.
Nam docuit quid uer ageret, quid cogeret æſtas,
Quid pater Autumnus, quid bruma nouiſſima ferret.
Arbuta formauit, ſociauit uitibus ulmos:
Curauit pecudes, apibus ſua caſtra dicauit:
Hæc dedit, ut pereant? ipſum ſi dicere fas eſt.
Sed legum eſt ſeruanda fides: ſuprema uoluntas
Quod mandat, fieriq́; iubet, parere neceſſe eſt.
Frangatur potius legum ueneranda poteſtas,
Quàm tot congeſtos noctesq́; diesq́; labores
Hauſerit una dies: ſupremaq́; uerba parentis
Amittat uigilaſſe ſuum: ſi forte ſuperbum:
Errauitq́; in morte piger: ſi lingua loquuta eſt
Neſcio quid titubante animo, non ſponte, ſed altis
Expugnata malis, odio languoris iniqui.
Si mens cæca fuit: iterum ſentire ruinas
Troia ſuas, iterum cogetur reddere uoces.
Ardebit miſeræ poſt uulnera uulnus Eliſæ.
Tam ſacrum ſoluetur opus, tot bella, tot enſes,
Incineres dabit ora nocens & perfidus error.

Huc huc Pierides date flumina cuncta ſorores.
Expirent ignes. Viuat Maro doctus ubiq;,
Ingratusq; ſui, ſtudiorumq;, inuidus orbi:
Et factus poſt fata nocens: quod iuſſerat ille,
Sit uetuiſſe meum: ſatis eſt poſt tempora uitæ.
Imò ſit æternus tota reſonante camœna
Carmen, & in populo diui ſub numine nomen
Laudetur, uig eat, placeat, relegatur, ametur

Inter præcipuos amicos coluit Aſiniũ Pollionẽ, Cor. Gallum, Quintilium Varum, Horatiũ Flaccũ, & Mecœnatem, cum quibus ſumma familiaritate uixit. Octauio principi adeo acceptus ob ſingularem modeſtiam, atq; cæteras uirtutes, ut relatũ ſit, nihil fuiſſe unquam illi denegatum. Scribit Corn. Tacitus eundem Vergilium maximo honore habitum ab uniuerſo populo Rom. & aſſurrexiſſe illi auditis uerſibus in Theatro: præſentemq; ac ſpectantẽ Vergilium pari ueneratione obſeruaſſe, atq; Octauium principem. Traditum eſt habitaſſe in Eſquilijs ſecundum hortos Mecœnatis: ſæpeq; in Campaniã ſolitum decedere ad animum atq; ingeniũ recreandũ: quò liberius pro loci amœnitate nauare operam poſſet inchoatis à ſe operibus. Helius Meliſſus grammaticus excellens, qui commentarios de loquendi proprietate compoſuit, refert, Vergilium fuiſſe paulò tardiorem in loquendo, peneq; indoctũ & ſubagreſtem. Quæ ſcripta ſunt de illius dicterijs cum Cæſare Auguſto, deq; contentionibus cum Cornificio grammatico, & appẽſis carminibus in palatinis ualuis, ea quidem neq; refellere hoc loco, neque adſcribere in animo eſt. Tarenti perijt, ut Seruius refert: ut alij uolunt Brunduſij, cõtracta ægritudine ex itinere ad uiſendum Metapontum, propter calores ac nimios æſtus. Paulò mox delatum eſt illius cadauer

dauer Neapolim, ibi'que ſepultus Vergilius, addito hoc carmine:

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope: cecini paſcua, rura, duces.

Quod etiam notatum eſt ab Euſebio in annalibus. Deplorarunt eiuſdem obitum complures alij: & inter cæteros Cornelius Gallus his uerſibus ad Cæſarem Auguſtum:

Temporibus lætis triſtamur, maxime Cæſar,
Hoc uno amiſſo, quem gemo Vergilium.
Sed uetuit relegi ſi tu patiare libellos,
In quibus Aeneam condidit ore ſacro.
Roma rogat, precibusq; etiam tibi ſupplicat orbis,
Ne pereant flammis tot monumenta ducum.
Atq; iterum Troiam, ſed maior flamma cremabit,
Et laudes Italûm, fac tua facta legi.
Aeneamq; ſuam fac maior nuntius ornet.
Plus fatis poſſunt Cæſaris ora dei.

De effigie ipſius, cæterisq; animi uirtutibus, permulta ſcribuntur à noſtris grammaticis, quæ prætermittimus ſtudio inſtitutæ breuitatis.

Q. HORATIVS FLACCVS. CAP. XXXVIII.

Quintus Horatius Flaccus in Venuſio Apuliæ oppido natus eſt: Patrem habuit libertini generis, unde illud:

Quem rodunt omnes libertino patre natum.

Pro certo habetur, eius natalem fuiſſe duobus circiter annis ante coniurationem L. Sergij C tilinæ, quo tempore celebres erant in ciuitate, ex poëtis Val. Catullus, Licinius Caluus, & Heluius Cinna: ex oratoribus M. Cicero, Qu. Hortenſius, & Q. Catulus: ex Philoſophis Var. Terentius, & Figulus Nigidius. Orbilium Beneuentanū (ut

conſtat) à puero audiuit: quem appellat alicubi plagoſum. Ac mirum, quàm breui tempore in bonis literis profece-rit. Ingenio enim facili & auidiſsimo fuiſſe traditur in capiendis optimis diſciplinis. Vbi autẽ ſatis uiſus eſt nauaſſe operã Latinis ſtudijs, Athenas ſe contulit, ut philoſophorum præceptis liberius incũberet: maximeq́; Epicureorũ placita uidetur probaſſe: ut illud urbanè dictum teſtatur:

Me pinguem, & nitidum bene curata cute uiſes,
Cum ridere uoles Epicuri de grege porcum.

Moribus fuiſſe dicitur ſubobſcœnis, & ad bilem interdum paulò excitatior: adeo erga amicos gratus, atq; officioſus, ut nobiliorum etiã ſtudijs & gratia clarior in dies ac nobilior eſſet. Nam primò dignitatem tribunitiam honeſtis ſuffragijs eſt adeptus, & Romanæ legioni præpoſitus. quod ipſe de ſe ſcribit. Amicos uerò habuit ex poëtis Albium Tibullum, Quintiliũ Varum, cuius obitum officioſe deplorat, Valgiũ cõſularem, Vergiliumq́; ipſum: ex prima nobilitate Iuliũ Florum, Maximum Lolliũ, & Mecœnatem, cũ quo ſupra ſeptẽ annos ſumma familiaritate uixit. Quod cùm locis multis, tũ maximè his uerſibus apparet:

Septimus octauo propior iam fugerit annus,
Ex quo Mecœnas me cœpit habere ſuorum
In numero.

Nam cum ipſo quidem Horatio iocari liberius Mecœnas atq; agere conſueuit, eidemq́; concredere ſua ſtudia. In rebus ciuilibus, cùm ipſa ciuitas magnis factionibus teneretur, uarijsq́; ſeditionibus æſtuaret, ſequutus primò eſt Bruti & Caßij partes: quod à multis alijs, & à Sidonio Apollinare traditum eſt, qui ad Iulium Maioranum ſic refert:

Et tibi Flacce acies Bruti Caßiq́; ſequuto
Carminis eſt autor, qui fuit & ueniæ.

Mox uerò accidit,ut fauore Mecœnatis nõ dignitates tantum aſſequeretur,ſed ipſi quoq; Octauio Imperatori foret inſinuatus: cùm liberè & amicè ad illum ſcribat. Illas tamen epiſtolas, quæ referuntur à quibuſdam Auguſti ad Flaccũ,magis cõfictas opinamur,quàm dignas tãto principe,eiusq; ſumma eruditione. Quod ipſum cùm alia multa,tum elocutio in primis probat. Cõpoſuit perplura, quæ uulgò etiam ſunt notiſsima, nos quàm breuiſsimè repetemus. Libros Carminum quatuor,Epodon,& Seculare carmen,quibus Auguſtum ac Mecœnatem miris laudibus celebrat. In ſcribẽdis Iambicis mirè efficax habitus eſt,quod & Fabius Quintilianus teſtatur. Inter Lyricos,inquit, ſolus ferè dignus eſt legi Horatius: quoniam & inſurgit aliquando,& plenus eſt iucunditatis & gratiæ, uarijsq; uerbis & figuris feliciſsimè audax. Ex quo illud peruulgatum:

Hic inter Lyricos ſublimi uertice uates
Sidera ſumma ferit: ſeu dulcia furta puellæ
Cantat,amicitias,conuiuia,prælia,paces:
Siue Lycambeis lacerat latratibus hoſtem,
Impetit aut uario corruptos carmine mores.

Apollinaris quoq; ſic ad Tonantium de Horatio:

Sed tu per Calabri tramitis aggerem
Vis ut noſtra dehinc curſitet orbita:
Qua Flaccus Lyricos Pindaricum ad melos
Frænis flexit equos plectri potentibus:
Dum metro quatitur chorda Glyconico
Nec non Alcaico,uel Pherecratio,
Iuncto & Leſbiaco,ſiue Anapæſtico,
Vernans per uarij carminis eclogas
Verborum uiolis multicoloribus.

Diomedes grammaticus, & alij ueteres, undeuiginti carminum modos ab Horatio decantatos aſſerunt: quorũ rationes in tertio de grammatice libro à Diomede ipſo referuntur. Scripſit de Poëtica librum ad Piſones: uolumina duo Satyrarum, ac totidem Epiſtolarum. In Satyra uerò Lucilium ſequutus eſt, etſi eum ut lutulentum accuſat. Fabius certè Quintilianus præcipuum in Satyra dicit hunc ipſum Horatium, ac purũ in primis, & terſum. Quin hoc proprium & peculiare fuit, ut ridenti ſimilis, & quaſi diſſimulans, improbitatem ac uitia hominum accuſaret: quòd ea magis urgeant, atque afficiant, quæ ſenſim irrepunt, quàm quæ aperta fronte inuadunt. Quod ipſum & Poëta Perſius demonſtrat:

Omne uafer uitium ridenti Flaccus amico
Tangit: & admiſſus circum præcordia ludit:
Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.

Sed & poëta Ouidius ingenuè fatetur, magnopere ſe Horatianis uerſibus delectatum, & eius carmen diligẽter audiſſe: ueluti Propertium, Macrum, Ponticum, & Baſſum qui Iambicos luſit:

Et tenuit noſtras numeroſus Horatius aures,
Cum ferit Auſonia carmina culta lyra.

Permultos uerò enumerat Horatius, quorum & ſtudium & iudicium percoluit: ut Plotiũ, Mecœnatem, Varium, Vergilium, Fuſcos, Valgiũ, Pollionem, Meſſalã, & alios. Sequutus eſt eum in componendis Lyricis Paulus Paßienus: qui (ut eſt autor Plinius) mirificè illum exprimebat. Statura fuiſſe traditur breui, corpore obeſo, oculis lippis. quæ uel ex carmine illius uarijs locis colligũtur. Mortuus eſt autem Horatius anno ætatis ſuæ ſeptimo & quinquageſimo, ut in Euſebij Annalibus relatum eſt. Alij ſupra

LXX. annum uixiſſe ſcribunt. Quod ego tamen falſum exiſtimo: ut alibi obſeruatum eſt.

T. VALGIVS. CAP. XXXIX.

TItus Valgius iter eos poëtas refertur à ueteribus, qui Elegias & poëmata ſcripſerũt. Familia ortus eſt nobili, & inſigni, ut quæ conſulares uiros tulerit. Neq; deſunt, qui eius ingeniũ atq; elegantiã cõmendent in ſcribendis carminibus. Horatius Flaccus plurimũ tribuit Valgio, & in eodẽ numero eũ collocauit, in quo Plotiũ, Varium, Mecœnatẽ, Aſinium, & Vergiliũ: ad quorũ iudicium ſua ſcripta probari poſtulat. Meſſala item Coruinus, qui cum rebus præclarè geſtis, tum eloquentia maximè præſtitit, magnopere Valgium coluit, propter eius elegantiam & ingenium. Itaq; præcipuè laudatus eſt à poëta Tibullo, qui eum dicit aptiſſimum ad canendas laudes Meſſalæ, & aſſurgere in carmine ad Homerum:

Eſt tibi, qui poſſit magnis ſe accingere rebus
Valgius: æterno propior non alter Homero.

Relatum eſt à Seneca de Valgio poëta, quòd is Aetnam Siciliæ montem nobiliſſimum imperitè unicum uocauit, qui ignes euomeret: cùm alij plures tradantur, qui idem efficiant. Inter alios uerſus, qui afferũtur à grammaticis, & hoc carmen Valgij legitur:

Hic mea me longo ſuccedens prora remulco
Lætantem gratis ſiſtit in hoſpitijs.

Fuit in magno pretio & alter Valgius, q inter Apollodoreos refertur: quoniã Apollodori Pergameni ſectã magno ſtudio dicatur cõſequutus: ſed agimus de hoc ĩ Oratoribus.

ALBIVS TIBVLLVS. CAP. XL.

ALbius Tibullus Romæ (ut creditur) natus, Hirtio & Panſa Coſſ. qui annus etiam Naſonis poëtæ natalibus

inſignis fuit. Nam uterq; conſul cùm ad liberandum Brutum apud Mutinã mitteretur, fugato Antonio occiſus eſt. Parentes habuit ex equeſtri ordine bello & pace ſatis illuſtres. Is autem Tibullus, quòd ingenio facili, & egregia forma foret, nobiliores ciuitatis ſibi cõciliauit: in quorum numero fuit Meſſala Coruinus, qui mira diligentia & aſſiduis officijs poëtam Tibullũ fouit. Quocirca ſui ſtudioſum uocat eũ Tibullus, & inſigni carmine laudes eiuſdem ac uirtutem celebrauit. Neq; illud ignoratur, cùm in eiuſdem Meſſalæ comitatu in prouinciam Phæacum pergeret, in aduerſam ualetudinem incidiſſe. Ex quo tali carmine fidem ſuam, atq; fortunam, uoluit poſteris commendari:

Hic iacet immiti conſumptus morte Tibullus:
Meſſalam terra, dum ſequiturq́; mari.

Horatium Flaccum, & Macrum poëtam, qui de herbis libros conſcripſit, familiariter dilexit: eumq́; hortatur ut relictis caſtris, & militia, ad amores, & Veneres redeat. Albius enim Tibullus in amoribus & delicijs (ut apparet) paulò procliuior fuit, ut qui Marathum & Cherynthum pueros maximo affectu dilexit: ſicuti Deliam, Sulpitiam, Neæram, et Nemeſim: de cuius forma & moribus frequẽs in ueterum libris mentio eſt. Vnde illud notum:

Vßit amatorem Nemeſis laſciua Tibullum,
In tuta iuuit quem nihil eſſe domo.

Sed & L. Apuleius, quo loco de amoribus diſſerit apud Claudium Maximum Proconſulem, fictum Deliæ nomen à poëta Tibullo refert, cũ Plautia uocaretur. Flaccus Horatius liberè illum hortatur amicitiæ nomine, ut forti animo, & conſtanti immitis Glyceræ faſtum atque inſolentiam perferat: tum aliorum exemplis diſcat, quanta ſit in ſequendis amoribus uarietas. In ſcribendo autem carmine

mine Caſsio Parmẽſi eundẽ præponit: quo loco ſuorũ ſermonũ iudicẽ facit, bonaq; animi & corporis illi adſcribit:

Albi noſtrorum ſermonum candide iudex,
Non tu corpus eras ſine pectore: dij tibi formam,
Dij tibi diuitias dederant, artemq; fruendi.
Quid uoueat dulci nutricula maius alumno,
Quàm ſapere & fari poſsit, quæ ſentiat: & cui
Gratia, fama, ualetudo, contingat abundè,
Et mundus uictus non deficiente crumena?

Is uerò Tibullus in carmine ad Meſſalam copioſè oſtendit, parum ſibi licere in otio uerſari, & Muſis pro animi arbitrio incumbere, quòd aduerſantis fortunæ iniquitas nimium illi obfuiſſet: & cùm ſatis illi opes florerent, conditione tẽporum factum eſt, ut ad paupertatẽ redigeretur:

Cui fuerant flaui ditantes ordine ſulci,
Horrea fœcundis indeficientia menſis:
Cuiq; pecus denſo paſcebant agmine colles,
Et domino ſatis, & nimium furiq;, lupoq;:
Nunc deſiderium ſupereſt.

Idem Tibullus libros quatuor Elegiarum, ſiue Amorum compoſuit: in quibus facilè probatur, quàm elegans, & candidum ſit eius carmen: ut eiuſmodi caloribus deſcribendis Latinos omnes uideatur ſuperaſſe, cùm affectibus exprimendis, tum elegantia, & ſuauitate ingenij. Quod ipſum etiam Fabius Quintilianus ad Marcellũ Victorium refert, cùm poëtam Tibullum & elegantem in primis, ac terſum exiſtimarit. Obijt autem cùm adhuc iunior eſſet, neq; ſine maximo mœrore Ouidij poëtæ, quod ille teſtatus eſt longo carmine: in quo probatur, quanta literarum iactura Tibullus occiderit. Eoq; moleſtior fuit eius interitus, quò immaturior uiſus eſt. In funere illius & parens, &

ſoror præſtiterūt pietatis officium:quod & Nemeſis, & Delia pari animo fecerunt,ſicuti ab Ouidio refertur. Vulgatum illud eſt de elegantia & carmine Tibulli:

Donec erunt ignes,arcuſq́; Cupidinis arma:
Diſcentur numeri culte Tibulle tui.

M. MALLIVS. CAP. XLI.

MAr. *Mallius ex illuſtri familia natus creditur. Iiſdem temporibus in Vrbe claruit,quibus diuus Auguſtus Imperium Romanæ urbis feliciſſimè gubernauit. Neq; dubitandum eſt,fuiſſe illum tanto principi gratiſſimum,propter egregiam diſciplinarum cognitionem, & ingenij excellentiam. Fabius Quintilianus nullam mentionem de poëta Mallio fecit:quocirca mirantur quidam,cur illum prætermiſerit:præcipuè cum de T. Lucretio,& Aemilio Macro iudicium fecerit. Studium ſuum atq; induſtriam collocauit in Mathematicis artibus, tātumq́; in his profecit,ut maximas ingenij ſui laudes tulerit. Scripſit libros quinq; de Aſtronomicis,carmine hexametro: in quibus magna ex parte Hipparchum, Eudoxum, atq; Aratum ſequutus traditur. Idem Mallius ſe ipſum excuſat,parum ſibi licere in ſuo carmine,propter difficultatē operis, omnia Latinis uerbis exequi : & in eo maximè laborare, ut magis inſtruere,ac docere uideatur, quàm delectare: quoniam Ornari res ipſa negat,contenta doceri. Neq; deſunt,qui exiſtiment,C. Plinium de hoc ipſo Mallio intellexiſſe,quo loco de Obeliſcis diſſerit. Is enim ſuo ingenio pilam auratam in obeliſci apice conſtituit, ex cuius umbra horarum momenta obſeruarentur, qua in re maximam commendationem accepit. De obitu illius nihil à nobis compertum eſt.*

CN. CORN. GALLVS. CAP. XLII.

CN. *Cornelius Gallus poëta eximius habitus eſt in Elegia et Poëmatis deſcribendis.*E*odem propè anno creditur natus,quo* M.*Terentius* V*arro doctiſsimus* R*omanorum perijt, ut à* H*ieronymo relatum eſt in Annalibus.*Q*uidam tradunt fuiſſe illum patria* F*oroiulienſem,et eruditum bonis artibus,diuq́; cum Cæcilio* E*pirota uerſatum in ſumma familiaritate.*F*ortuna tenui fuit,peneq́; inſima:ſed ſtudio & fauore* O*ctauij* A*uguſti ad præfecturæ gradum aſcendit : factusq́; in dies nobilior , ut mox dicemus.*S*cripſit* E*legiarum libros,in quibus commẽdatur ma gnopere illius ingenium,& elegantia.* F*abius tamẽ* Q*uin tilianus duriorem hunc fuiſſe dicit.* S*eruius grammaticus ſic de Gallo ſcribit:*I*s,inquit,*E*uphorionem* P*oëtam in* L*a tinum ſermonem tranſtulit,& amorum ſuorum de* C*ythe ride libros quatuor compoſuit.*I*n amicis* O*ctauij* C*æſaris primò receptus eſt,ac deinde cùm in ſuſpicionem ueniſſet, quòd in eum coniuraſſet,occiſus eſt.* F*uit in primis* P*ublio* V*ergilio amicus:adeo ut quartus liber* G*eorgici operis à medio uſq; ad finem eius laudes contineret:quas poſtea iu bente* C*æſare* A*ugu.in* A*riſtei fabulam commutauit.*I*dem* G*allus amauit* C*ytheridem meretricem , libertam* V*olumnij:quæ eo ſpreto* A*ntonium euntẽ ad* G*allias eſt ſecuta.* D*iomedes(cum de* E*legia loquitur) eundem* G*allum* T*ibullo &* P*ropertio adiungit.*C*ytheridem uerò,quam pro pè ad inſaniam dilexit,mutato nomine* L*ycorim uocauit: hinc illud uulgatum:*

Gallus & Heſperijs,& Gallus notus Eois:
Et ſua cum Gallo nota Lycoris erit.

N*otatum eſt à pluribus,ipſum* G*allum ab* A*uguſto principe factum* A*egypti præfectũ,diuq́; ſummis officijs, atq; honorib*

honoribus euectum, atq; honeſtatum. Ammianus *refert, à Gallo in præfectura exhauſtam fuiſſe* Thebarũ *ciuitatem: & cùm furti, ac populatæ prouinciæ in ius uocaretur, ueritum indignationem nobilium, ferro incubuiſſe.* Tranquillus *uidetur hac in re nonnihil diſſentire: qui ſcribit ob ingratum & maleuolum animum ab* Octauio Auguſto *domo, & prouincijs ſuis* Corn. Gallo *interdictum.* Illacrymatum *præterea* Auguſtum *uicẽ ſuam doluiſſe, quòd amicis non liceret, quatenus uellet, iraſci.* Nec *deſunt, qui tradant, tertio & quadrageſimo anno poëtam* Gallum *propria manu ſe interemiſſe. Leguntur ætate noſtra* Elegiarum *libri ſub nomine* Cor. Galli, *qua in re facile eſt imponere imperitis hominibus.* Qui *autem paulò diligentius antiquitatem obſeruarunt, nihil minus cenſebunt, quàm ut hæc referenda ſint ad poëtam* Gallum. De Aſinio Gallo *dicemus paulo poſt, qui filius fuit* Aſinij Pollionis.

SEX. AVRELIVS PROPERTIVS. CAP. XLIII.

SExt. Aurelius Propertius *ex* Meuania *oppido oriundus, quod in* Vmbria *eſt, ut ipſe autor copioſè teſtatur: quo loco* Vmbriam Romani Callimachi *patriam uocat:*

Vt noſtris tumefacta ſuperbiat Vmbria *libris:*
Vmbria Romani *patria* Callimachi.

Sunt qui ſcribant, eius patrem equeſtri dignitate ornatum, ac triumuirali poteſtate fuiſſe: tum inter eos connumeratum, qui L. Antonium *ſecuti,* Peruſia *capta, ex* Octauij Cæſ. *autoritate ad* Aram Diui Iulij *perducti, ibidem occiſi fuerunt.* Illud *omnino conſtat,* Aurelium *hũc* Propertium *magna ex parte amißis bonis* Romam *ſe recepiſſe, cum patrem ſuum in tenera adhuc ætate amiſiſſet: quod illis uerſibus apparet:*

Aſpice

Aſpice me, cui parua domus, fortuna relicta eſt:
Nullus & antiquo Marte triumphus aui.
Et alibi clarius:
Oſſaq́; legiſti, non illa ætate legenda,
Patris: & in tenues cogeris ipſe lares.
Nam tua cùm multi uerſarent rura iuuenci,
Abſtulit excultas pertica triſtis opes.
Mox ubi bulla rudi demiſſa eſt aurea collo
Martis, & ante deos libera ſumpta toga:
Tum tibi pauca ſuo de carmine dictat Apollo,
Et uetat inſano uerba tonare foro.

In urbe autem nominis celebritatem breui adeptus eſt, cùm ſumma ingenij comitate, tum elegantia carminum. Mecœnati & Corn. Gallo maximè acceptus fuit, quòd uterq; poëtæ ſtudijs & doctrinæ pro ſimilitudine profeßionis fauerent. Ouidium quoq;, Tibullum, & Baſſum inter principes amicos coluit, ad quos de ſuis caloribus & puellæ ingenio ſæpius ſcripſit. C. Plinius in epiſtola ad Romanum, Paulum refert Paßienum in ſcribendis Elegis eruditum habuiſſe inter ſuos maiores Propertium: eaq́; ratione Gentile, inquit, eſt hoc in Paßieno, qui ex eodem quoq; municipio eſt, quo Propertius. Vnde maximum ſtudiũ Paßieno fuit, calores Propertij, atq; ingenium ſuo carmine exprimere. Cùm in Elegijs (ut inquit Plinius) foret egregius, atq; præcipuus Propertius, libros quatuor Elegiarũ compoſuit: in quibus ferè ſuos calores, & Hoſtiæ laudem, ac formam celebrat. Nam in puellam Hoſtiam miro quidem affectu exarſit: quam mutato nomine (ut eſt autor L. Apuleius) Cynthiam appellare maluit. Hinc Apollinaris Sidonius ad Heſperium ſcribit: Meminiſſe debes, quòd ſæpe uerſum Corinna cum ſuo Naſone compleuit, Leſbia

cum

cum Catullo, Ceſenna cum Getulico, Argentaria cum Lucano, Cynthia cum Propertio, Delia cũ Tibullo. Callimachum præcipuè Cyreneum Mimnermum & Philetam Græcos poëtas in carmine ſecutus eſt, quorum manibus comitem ſe profitetur. Nam ut illi apud Græcos in Elegia, conſenſu omnium, longè præſtiterunt: ita Propertius apud Latinos eorum imitatione primas uidetur quorundam iudicio conſecutus. Fabius Quintilianus cẽſor in literis acerrimus, cùm Tibullum maximè commendauerit, non deeſſe tamen inquit, qui Propertium malint: Cùm ſit Ouidius laſciuior, Gallus in Elegia durior. Ouidius certè cùm ſæpe de ipſo Propertio agat, blandum, tenerũ, ac dulcem appellat, multumq́; illius carmini ſemper conceßit, & recenſenti ſua carmina auditor affuit:

Sæpe ſuos ſolitus recitare Propertius ignes,
Iure ſodalitij qui mihi iunctus erat.

Sed & Val. Martialis Propertij ingenio et amoribus plurimum tribuit, ut eo maximè loco probauit, quo Galli Lycorim, Tibulli Nemeſim, & Leſbiam Catulli celebrat. Sic enim ait in Apophoretis:

Cynthia facundi carmen iuuenile Properti
Accepit famam, nec minus ipſa dedit.

De obitu eius parum compertũ eſt. Quidam ſcripſerunt illum periiſſe annos alterum & XL. natũ. Fuiſſe alterum Propertiũ Fulgentius oſtendit, qui in libro ad Calcidium de priſco ſermone, & uerba hæc ex Propertio refert. Catillata geris uadimonia publicum proſtibulum.

L. VARIVS. CAP. XLIIII.

LVcius Varius iiſdem temporibus floruit, quibus in eloquentia præclari habiti ſunt Meſſala Coruinus, M. Callidius, Numatius Plancus, & Aſinius Pollio. Relatum

eſt

eſt ab antiquis, eundem Varium inter Epicos poëtas cen=ſeri, & in ſcribēdis Tragœdijs maximè præſtitiſſe. Quo=circa magnopere dilectus eſt à principe Octauio, qui in ſtudio Poëtices magna uoluptate uerſatus creditur. Tantum illi tribuit Horatius Flaccus, ut cum ſcribe=ret ad M. Agrippam conſularem uirum, unum dicat eſ=ſe L. Varium, qui poßit eius geſta, atq; egregias uirtutes præclarißimo carmine poſteris commendare. Cor. Tacitus ſub Materni perſona ita laudat Varij Thyeſtem, & Oui=dij Medeam, ut inter præcipua opera referat. Nullus, in=quit, liber Pollionis Aſinij, aut Meſſalæ tam illuſtris eſt, quàm Medea Ouidij, aut Varij Thyeſtes. Sed & Fabius Quintilianus autor eſt, Varij Thyeſtem cum omnibus quidem Græcis potuiſſe conferri. Tantum ſublimitate car minis, & ingenij felicitate excelluit. Habuit inter amicos Horatium Flaccum, Pollionem Aſinium, & Plotium Tuc cam. Pub. autem Vergilium familiarißimè coluit, ut in eo dem contubernio uerſarentur. Neq; deſunt, qui ſcribant, fuiſſe dilectam à Pub. Vergilio uxorem Varij, eoq; nomi=ne dono illi datam Tragœdiam à ſe compoſitam, ac deinde ſub nomine ipſius Varij editam. Quæ res apertè refelli=tur autoritate doctiorum. Illud pro comperto habetur, re lictos fuiſſe hæredes à Pub. Vergilio ex parte L. Varium, & Plotium Tuccam: tum illis demandatum prudentia et autoritate Octauij principis, ut Aeneam Vergilij emenda rent: ſed ea conditione, ut nihil operi adderetur. Quidam ætate noſtra imprudenter faciunt, qui cum L. Vario, Quin tilium Varum confundunt: parum intelligentes, quan=tum inter ſe differant & carminum genere, & moribus.

C. MECOENAS. CAP. XLV.

C*Aius Mecœnas ex clarißima familia regū Hetruſco=*

rum

rum natus eſt. In ſecundo ordine permanſit, tanta ſuæ modeſtiæ commendatione, ut relatus ſit inter nobiliſsimos ciues. Quidam Arretio *oriundum putarunt, quæ urbs habita eſt inter antiquiſsimas* Hetruriæ. *Illud minimè obſcurum eſt, eundem* Mecœnatem *dum ageret in tenera ætate, maximè præſtitiſſe facilitate ingenij in literis perdiſcēdis, ut* Horatius Flaccus *& alij plures teſtantur. Ac primò incubuit ſumma diligentia præceptis eloquentiæ, in qua mediocriter excelluit. Deinde ad poëticam facultatem diuertit* Tragœdiasq́; *& alia uarij generis poëmata ſcribere aggreſſus eſt.* Octauio *adeo gratus fuit, propter ſingularem fidem, & ingenij comitatem, ut ab eo receptus ſit inter præcipuos amicos. Vulgatū eſt de* Mecœnate, *quātū literis, ac literatis omnibus fauerit: cùm in* Vrbe *unus hic potiſsimum haberetur, ad quem poetæ omnes, atq; oratores, uelut ad certam anchoram perfugium ſibi haberent. Itaq; ab eo uehementer dilecti ſunt, operaq́; et muneribus ampliſsimis honeſtati* Pub. Vergilius, Horatius Flaccus, Aſinius Pollio, Valgius, *& alij complures. Reprehenſus eſt à ueteribus, quòd eſſet animo molliori, ac ſolutis ueſtibus uteretur, nimiumq́; ſinuoſis, & fluentibus. De cuius mollitie atq; delicijs, cùm multi alij ſcripſerunt, tum* Anneus Seneca, *qui in cēnſendis, notandisq́; moribus acerrimus cenſor fuit:* Magnumq́;, *inquit, exemplum* Romanæ *eloquentiæ daturus erat* Mecœnas, *niſi illum eneruaſſet felicitas.* Referuntur *ab eodem* Seneca *alia multa, in quibus orationem* Mecœnatis *maximè accuſat, ut mollem, ac nimijs delicijs fluentem: quod &* Suetonius Tranquillus *tradit. Itaq́; conſueuit* Octauius *princeps ſæpe illum exagitare ſuis epiſtolis, aut per iocum irridere. Scripſit* Tragœdiā Prometheū, *&* Elegias *complures, ut ueteres*

autores

autores teſtantur. Inter cætera illius laudatur hoc carmẽ, de contemnendo ſepulcro:

Nec tumulum curo: ſepelit natura relictos.

Hortos Romæ habuit pulcherrimos in Eſquilijs, ubi uerſari interdum conſueuit, deq́; liberalibus diſciplinis ſermonem habere cum amicis ſuis. Ad hos perſæpe diuertit Cæſar Octauius, propter loci amœnitatem: uelut qui animum liberum haberet à curis in eo quietis ſeceſſu. Tanta animi libertate uixit Mecœnas cum Auguſto, ut monere illum & reprehendere aliquãdo non dubitauerit, ut copioſe ſcribit Dion, Græcus autor in Romana hiſtoria: qui eundem refert primum inueniſſe notas quaſdam literarum, quibus ad ſcribẽdi celeritatem uteretur, ac per Aquilam libertum ad aliorum uſum traditas. Notatum eſt à C. Plinio de Mecœnate inter mirifica naturæ officia, cum nunquam horæ momentum dormiſſe per totum trienniũ ante obitum. Sed hoc non planè compertum eſt, an referendum ſit ad alterũ Mecœnatem. Publius Vergilius ad hunc Mecœnatem libros ſuos miſit, qui Georgica inſcribuntur: abſolutiſsimum omnium opus, quæ in eo genere compoſita unquam ab aliquo fuerint. Extant adhuc Propertij poëtæ, & aliorum, laudes de ipſo Mecœnate, quàm liberali animo fuit, quãq́; docta eruditione excelluit: quæ à nobis hoc loco omittuntur ſtudio breuitatis. Conſtat eum obijſſe edita iam ætate, & in ſenium uergente: ut ueteres autores teſtantur.

PVB. OVIDIVS NASO. CAP. XLVI.

Pvb. Ouidius Naſo genitus eſt Sulmone patria, quod oppidum in Pelignis fuit. Natalẽ habuit Aprili mẽſe, diebus Quinquatrijs, quibus ſacra Mineruæ celebrari mos fuit apud Romanos, A. Licinio, & L. Panſa Coſs. qui Mutinẽſi pugna contra Antonium ceciderũt. Neq́; deſunt, qui

referrant, eodē die natos fuiſſe P. Ouidium, *&* **Albium Ti=**
bullum poëtam, in ſcribēdis Elegijs maxima elegantia. Ma
iores illi cōtigerunt nobili genere atq; ſatis honeſto, à qui
bus equeſtrem dignitatem acceptam perpetuò ſeruauit. In
ipſo adoleſcētiæ ſuæ principio magnopere probauit quan
tum præſtaret ingenij facilitate, ac præclaris moribus. Quo
circa Romæ *inſtitutus eſt in* Latinis *literis maxima dili=*
gentia parentis. Et *cum in tenera ætate (ut conſtat) ſumma*
uoluptate & gratia teneretur componendis carminibus,
ab eo ſtudio retractus eſt parentis monitionibus: qui mone=
re illum, & aſsiduè hortari non deſtitit ad oratoriam facul
tatem, ut qui ad quæſtum & opes comparandas animum
magis intendiſſet. Itaq; factum eſt, ut Pub. Ouidius *ſtudium*
illud atq; curam abſoluendi carmina intermitteret, ani=
mumq; ad cauſas & forū conuerteret, præceptoribus Arel
lio Fuſco, *&* Porcio Latrone: *cuius eloquentiam atq; eru=*
ditionem uehemēter admiratus eſt. Neq; *in ea re tulit uul=*
garem laudem, aut commendationem ingenij ſui, ut re=
fert Anneus Seneca. Nam *& in priuatis, & in* Centum=
uiralibus cauſis præſedit, aliasq; prætcrea dignitates obi=
uit poſteaquam uirilem togam ſumpſit, & latum clauum
adeptus eſt. De quo habentur complura apud ipſum Oui=
dium diuerſis locis, quæ ſunt à nobis prætermittenda ſtu=
dio breuitatis. Cæterum cùm nihil animo ſuo potius fo=
ret, quàm uerſari in otio literarum, poſthabita omni cu=
ra rerum publicarum, ad inſtitutum ſuum redijt, ac to=
tum ſe dicauit poëticæ facultati, unde perpetuum ſibi no=
men, & quietem ſingularem fore ſperabat. Minimè *du=*
bium eſt, eundem habuiſſe tres uxores. Primam *enim*
ſub ipſam adoleſcentiam ut inutilem, parumq; ſe di=
gnam repudiauit, cumq; ea more ueterum diuortium fecit.

Alter

Alteram bonis parẽtibus ortam, beneq́; moratam, ſed parũ ſtabili connubio ſibi cõiunctam, maturè dimiſit. Succeßit his Perilla, cuius egregiã formam atq; probitatẽ pluribus locis extollit: neq; tantũ dilexit eam maxima fide, & beneuolẽtia ſingulari, ſed in poëtica etiã erudiuit, magnaq́; cura excoluit. Quò factum eſt, ut Perilla exulanti marito ædem ſuam diligentißimè ſeruauerit. Amicos habuit permultos cùm doctrina & generis nobilitate inſignes, tum probitate ac moribus ornatißimos: ut Albiũ Tibullũ, Cor. Seuerum, Sabinũ, Sex. Pompeium, Græcinum, & Flaccum uiros conſulares, quorũ familiaritate intimè uſus eſt. Meſſalam præterea Albinouanũ, Aemilium Macrum, Maximum, & alios complures, cùm quibus (ut ipſe refert) coniunctißimè uixit. Relatũ eſt à Suetonio Trãquillo, Iulium Higinium, qui Augusti libertus fuit, ſummoq́; ingenio & doctrina præſtitit, familiarißimum fuiſſe Ouidio poëtæ. De ipſius operibus haud magnum operæpretium eſt pluribus agere, cùm multi de his ſcripſerint, eaq́; uulgo ſatis nota ſint ex commentarijs noſtrorum grammaticorum. Et ſanè hic unus præter cæteros omnes uidetur plura atque uaria poëmatum genera deſcripſiſſe. In eo opere cui titulum fecit Metamorphoſeon, ſecutus eſt Partheniũ Chium poëtam, qui Græcè ſcripſit præclarum poëma pari argumento, & materia ſimili. Id Ouidij opus in tanto pretio habitum eſt Græcorum ingenijs, ut illud conuerterint in ſuum ſermonem: eſt enim refertum uaria atq; multiplici eruditione: quãquam ipſe autor inemendatũ, atq; imperfectum reliquit, ut ipſe teſtatur uerſiculis additis. Nam abſente illo, atq; etiam neſciente, editum eſt in uulgus ab amicis. Faſtorum libros ſex compoſuit, eoſ́que ad Germanicum Druſi filiũ miſit; reliquos per importunũ obitum &

aduerſam exilij fortunam (ut plerique putant) non potuit perficere. Ipſe tamen alicubi aſſerit, duodecim à ſe compoſitos. Opus quidem eruditum, & plenũ magna & copioſa rerum ſcientia:

Sex ego Faſtorum ſcripſi totidemq; libellos:
Cumq; ſuo finem menſe libellus habet.

De amoribus libros tres, in quibus ſub ficto nomine Corinnæ maximè probauit ingenium ſuum. Complures etiã Epiſtolas, in quibus eſt uſus mira elegantia, & artificio ſingulari, ut Critici aſſerunt. In Elegia habitus eſt paulò laſciuior, ut qui nimium quandoq; indulſerit ingenio ſuo. Prætereo libros Artium amãdi, & Remediorum, in Ibin, de obitu Druſi, Epigrammata, & poëmata cõplura, quæ ab eodem compoſita ſunt, ut grammatici ueteres teſtantur. Quædam tamen falsò atq; improbè ad eum referũtur: ut carmen de uocibus auium, de Pulice, & alia indigna prorſus, atq; aliena ab ingenio, & doctrina tanti poëtæ. Volumen præterea ſcripſit Alicuticon, in quo complexus eſt uaria, & inaudita ad eam diem nomina piſcium: quod amiſſum eſt (ut alia multa eiuſdem autoris) iniuria hominum, & longa uetuſtate inſequentium temporum. Idem Ouidius magnopere commẽdatus eſt in Medea tragœdia, propter ipſam elegantiam & ſentẽtiarum grauitatem, ut Cor. Tacitus, & Fabius Quintilianus referũt. In Vrbe ſecundũ Capitolium habitauit, hortosq; habuit in colle poſitos, qua uia Appia coniungebatur cum Flaminia. In his magna animi uoluptate uerſari conſueuit, ſuumq; otium mitioribus curis traducere. Relegatus eſt à Cæſare Augusto in Pontum ad oppidum Tomos: quo tempore ipſe maiorem quietem atq; otiũ dari ſibi ſperabat recolendis ueteribus ſtudijs, ut qui acceßiſſet ad ætatẽ prouectiorẽ. Cau-

ſam uerò tam ſæui,tamq́; inciuilis exilij uariè multi, ut in re ancipiti euenit,interpretantur. Alij hoc referunt ad eos libros,qui ab eo ſcripti ſunt de Amoribus:quòd eſſent paulò laſciuiores, ut eſt autor Sextus Aurelius, qui de Rom. principibus ſcripſit. Pleriq; exiſtimant proueniſſe hoc ex adulterio cum Iulia Auguſti filia.Qua in re etſi Pub.Ouidius nihil omnino apertè retulit, tamen alicubi uidetur id ipſum inſinuare uelata proprij criminis cauſa. Itaq; Sidonius Apollinaris uidetur exiſtimaſſe ob id fuiſſe illum relegatum ab Auguſto,ut ſatis declaratur his uerſibus:

Nec te carmina per libidinoſa
Notum Naſo tener,Tomosq́; miſſum,
Quondam Cæſareæ nimis puellæ
Ficto carmine ſubditum Corinnæ.

Hoc idem innuit Ouidius,cùm refert:

Lingua ſile:non eſt ultra narrabile quicquam.

Et alibi ſeruata ratione obſtinati ſilentij:

Nec breue,nec tutum eſt,peccati quæ ſit origo
Dicere:tractari uulnera noſtra timent.

Minimè autem obſcurũ eſt, Iuliã Auguſti principis filiam deflagraſſe magna libidine, & infamem fuiſſe uulgatis per Vrbẽ adulterijs, ut ab antiquis ſcriptoribus refertur. Quapropter inclinat animus,ut exiſtimem, haud ſatis potuiſſe Octauiũ ſibi temperare,quò minus deſæuiret in poëtam Ouidium,conficta cauſa noui criminis, quòd in impudicis carminibus operam atq; ſtudium poſuiſſet. In exilio ſupra ſeptem annos uerſatus eſt: cumq́; illi uiuendum foret inter incultas atq; barbaras nationes,tantum ſibi promeruit gratiæ atque ſtudij, benè præclareq́; agendo,ut in eius obitu Gethæ illi, ac Tomitani populi tenere lacrymas non potuerint. Fuit enim Ouidius moribus apprimè

honeſtis, & facilitate mirifica ad concilianda ſibi ingenia hominum, quod in primis dignum eſt ſumma admiratione. Cùm Gethicum ſermonem atq; Sarmaticũ didiciſſet, poëmata deſcripſit Gethica lingua, laudesq́; Cæſarum decantauit. Obiiſſe traditur eodẽ anno, quo T. Liuius, qui nobiliſsimus autor habitus eſt in Romana hiſtoria deſcribẽda: ſepultusq́; fuit iuxta oppidũ Tomos, ut Euſebius teſtatur. Permulti ſcriptores cùm ueteres, tum iuniores, deplorarunt obitum illius, ut indignum, atq; miſerabilem, habita deteſtatione tam ſæuæ, tamq́; calamitoſæ relegationis: ſed eleganter in primis, & copioſe, ut ego exiſtimo, Angelus Politianus id fecit his uerſibus:

Et iacet Euxinis uates Romanus in oris:
Romanum uatem barbara terra tegit.
Terra tegit uatem, teneros qui luſit amores,
Barbara: quam gelidis alluit Iſter aquis.
Nec te Roma pudet, quæ tanto immitis alumno
Pectora habes ipſis barbariora Gethis?
Ecquis Io Muſæ Scythicis in finibus ægro
Tædia qui morbi demeret ullus erat?
Ecquis frigidulos qui lecto imponeret artus,
Aut qui dulciloquo falleret ore diem?
Aut qui tentaret ſalientis tempora uenæ,
Aut fomenta manu qui properata daret?
Conderet aut oculos media iam morte natantes,
Aut legeret ſummam qui pius ore animam?
Nullus erat, nullus, ueteres tu dura ſodales
Heu procul à Ponto martia Roma tenes.
Nullus erat, procul ah coniunx, paruiq́; nepotes,
Nec fuerat profugum nata ſequuta patrem.
Scilicet immanes Beſſi, flauiq́; Coralli,

Aut uos pelliti ſaxea corda Gethæ:
Scilicet horribili dederit ſolamina uultu
Sarmata ab epoto ſæpe uehendus equo.
Sarmata, cui rigidam demiſſo in lumina frontem
Mota pruinoſo tempora crine ſonant:
Sed tamen & Beßi extinctum, & fleuere Coralli,
Sarmataq́;, & durus contudit ora Gethes.
Extinctum & montes flebant, & ſylua, feræq́;,
Et fleſſe in medijs dicitur Iſter aquis.
Quinetiam pigro concretum frigore Pontum
Nereidum lacrymis intepuiſſe ferunt.
Accurrere leues Paphia cum matre uolucres
Arſuroq́; faces ſuppoſuere rogo.
Quem ſimul abſumpſit rapidæ uiolentia flammæ
Reliquias tecto compoſuere cado.
Impoſitumq́; breui ſignarunt carmine ſaxum:
Qui iacet hîc, teneri doctor amoris erat.
Ipſa locum latè ſancto Cytherea liquore
Irrorat niuea terq́; quaterq́; manu.
Vos quoq; Pierides uati libaſtis adempto
Carmina: ſed noſtro non referenda ſono.

CASSIVS SEVERVS. CAP. XLVII.

Caßius Seuerus patria fuit Parmenſis, ut ab autoribus traditur. Grammatici ueteres referunt, eum ſcripſiſſe Elegiacum carmen, & Epigrammata, neq; à ſtudio Tragœdiarum abfuiſſe. P. Ouidius enumerat hunc Seuerũ inter eos poëtas, qui ſua ætate claruerunt, ut Sabinus, Montanus, Meliſſus, Propertius, & alij plures. Relatum eſt, eundem Caßium in acie uerſatũ, & pro Bruto & Caßio ſtrenuè operam ſuam nauaſſe: quibus ſuperatis Athenas ſe recepit ad ſtudia literarum; ibiq́;, dum in otio uerſatur, à

Quinto Vario dicitur interfectus, opera & conſilio Octa uij Auguſti. Illud notiſſimum eſt, Horatium Flaccum infen ſo animo fuiſſe contra hunc Caſsium, quod ab eo pluribus locis demonſtratur: ſed præcipuè Iambico carmine, quo poëtam Archilochum expreſſit. Nam concitato animo, atq; acri illum eſt inſectatus. Neq; me præterit, quantum decipiantur quidam noſtra ætate, qui Cornelium Seue= rum pro Caſſio temerè acceperunt. Fuit alter Caſſius Se= uerus iiſdem fermè temporibus, qui in cauſis, ac Romana eloquentia magnopere excelluit. De quo diximus ſatis in libris de Oratoribus.

DOMITIVS MARSVS. CAP. XLVIII.

Domitius Marſus poëta inſignis eſt habitus in ſcriben= dis Epigrammatis, ut ueteres teſtantur. P. Ouidius & hunc ipſum nominat inter poëtas ſui temporis: ut Cor. Se= uerum, Montanum, Pedonem, Rabirium, & reliquos. Lau dantur eius Epigrammata, cùm ab alijs, tum à Val. Mar= tiale, qui ad exemplum illius laſciuam uerborum licentiam excuſat in ſuis carminibus. Idem Marſus compoſuit Bellum Herculis contra Amazones: eoq́; argumento uocauit Ama zonidem ſuum opus, in quo non magnam laudem adeptus eſt, ut ex antiquis autoribus poſſumus colligere: uulgatis uerſibus, in quibus poëtæ Perſio poſtponitur. Melenem puellam dilexit, eamq; celebrauit longo carmine, ut Catul= lus Leſbiam. Quocirca ſic de Marſo Val. Martialis:

Nota tamen Marſi fuſca Melenis erit.

Citatur hoc carmen Marſi de Orbilio Grammatico:

Si quos Orbilius ferula, ſcuticaq; cecidit.

Fuit enim Orbilius paulò aſperior in diſcipulos, & ob id ab Horatio plagoſus uocatus. Hæc ſunt quæ legimus apud ueteres de Domitio Marſo.

IVLIVS MONTANVS. CAP. XLIX.

IVlius Montanus in poëtica nobilis habitus eſt: à P. Ouidio refertur inter eos poëtas, qui ſua ætate claruerūt, ut Sabinus, Meliſſus, Priſcus, Camerinus, Marius, Seuerus, & alij plures. Primum tempus Cauſis, atq; Declamationibus dedit, ſuumq; ingenium diligenter excoluit cum Cæſtio, Arellio Fuſco, Aſinio, Marcello Aeſernino, & alijs. Commendatur præcipuè Montani urbanitas & lepor. Quò factum eſt, ut Tib. Cæſ. pergratus haberetur. Scripſit poëmata uerſibus hexametris, ac pentametris, in quibus non uulgarem laudem meruit, ut copioſè aſſerunt Ouidius, & Anneus Seneca. Reprehenſus eſt à quibuſdam, quòd in ſuo carmine parum prudēter quædam repeteret: quo uitio & Ouidius dicitur laboraſſe. Quocirca dictum pereleganter eſt à Scauro, non minorem eſſe uirtutem Scire deſinere, quàm ſcire dicere. Referuntur ab antiquis Montani uerſus, in quibus ortum Solis, atq; occaſum deſcripſit. Vnde feſtiuè dictum commendatur Nactæ uiri clariſſimi. Carmen id eſt:

Incipit ardentes Phœbus producere flammas,
Spargere ſe rubicunda dies: iam triſtis hirundo
Argutis redit uſa cibis, immittere nidis
Incipit, & molli partitos ore miniſtrat.

Et paulò mox:

Iam ſua paſtores ſtabulis armenta locarunt,
Iam dare ſopitis nox pigra ſilentia terris.

C. GERMANICVS AVGVSTVS. CAP. L.

CAius Germanicus Auguſtus ex nobiliſſima Claudiorum familia ortus eſt, patre Druſo, ac diligenti cura in Vrbe eruditus. Tantum profecit ſub primā adoleſcentiā in optimis diſciplinis, ut incredibile dictu ſit, quantum ab

antiquis ſcriptoribus commendetur. Suetonius, ac Fabius Quintilianus maximis laudibus eius ingenium, atq; opera extollunt, etſi pauló iunior ea ipſa compoſuit. Idem Germanicus in Cauſis præterea uerſatus eſt, & his quidem triumphalibus. Inter alia ſtudia Græcas comœdias á ſe editas reliquit, & opus Arati de rebus cæleſtibus in Latinos numeros cõuertit, nihil commotus, quód á M. Tullio foret interpretatũ, ut obſeruatum eſt ab Hieronymo. Quintilianus inter poëtas heroicos hunc conſtituit, quo loco enumerat Val. Flaccum, Saleium Baſſum, Rabirium, & Lucanum. Quid, inquit, Germanici operibus ſublimius, doctius, & omnibus deniq; numeris præſtantius? Quis bella canere melius potuit, quàm qui ſic egerit? Reliqua omittimus, ne uideamur plura nunc repetere, quàm inſtitutum opus patitur. Cognomen Germanici á deuictis Germanis reportauit, contra quos magno exercitu, ac ſummis uiribus dimicauit. Vxorem Agrippinã habuit M. Agrippæ filiam, & ex ea liberos plures procreauit. Traditum eſt, eum obijſſe in urbe Antiochia, quum quartum ac xxx. annum ageret: neq; ſine ſuſpicione ueneni, Tiberio autore talis facinoris, ut Suetonius putauit. Quæ res credita eſt, non modó propter liuores, qui toto corpore extiterunt: ſed ex ipſo etiam corde, quod igni admotum cremari haud potuit. Publius Ouidius opus ſuum de Romanis Faſtis ad hunc Germanicum miſit, eiuſq; doctrinam tanti fecit, ut inter egregios poëtas illius nomen retulerit. Nec defuerunt, qui exiſtimarent ab eodem Germanico compoſitum fuiſſe epigramma illud uulgatum de puero Thracenſi: quod equidem propter egregiam, ſingularemq; in eo genere elegantiã ſubijciendum exiſtimaui:

Thrax puer aſtricto glacie dum luderet Hebro,

Frig

Frigore concretas pondere rupit aquas.
Dumq; imæ partes rapido traherentur ab amni,
Præſecuit tenerum lubrica teſta caput.
Orba quod inuentum mater dum conderet urna,
Hoc peperi flammis: cætera, dixit, aquis.

CAESIVS BASSVS. CAP. LI.

CAeſius Baſſus inter poëtas Lyricos relatus eſt. Floruit ætate Claudij principis, & uſque ad Flauiorum Imperium peruenit: quod ipſum Fabius Quintilianus teſtatur, qui refert illum à ſe uiſum, quo tempore libros ſuos de Oratoria inſtitutione componeret. Fuit hoc obſeruandum ea ratione, ut facilius deuitemus illorum errorem, qui parum prudenter de Cæſio Baſſo diſſerunt. Idem libros aliquot ſcripſit uario & multiplici carmine, ut Flaccus apud nos, & Pindarus apud Græcos. Veteres autores quum de poëtis Lyricis agunt, Horatium Flaccum, & Cæſium Baſſum præcipuè enumerant, qui legi mereantur. Diomedes quoque grammaticus Moloßicos numeros refert, qui durißimi habentur, à Cæſio Baſſo compoſitos. Amicos habuit Publium Ouidium, & Perſiũ Satyrarum ſcriptorem, qui ad hunc Baſſum ſcribens, ita illum alloquitur:

Admouit iam bruma foco te Baſſe Sabino?
Iam'ne lyra, & tetrico uiuunt tibi pectine chordæ?
Mire opifex numeris ueterum primordia uocum
Atq; marem ſtrepitum fidis intendiſſe Latinæ,
Mox iuuenes agitare iocos: & pollice honeſto
Egregios luſiſſe ſenes?

Neque deſunt, qui ſcribant, eundem Cæſium cum uilla ſua
conflag

conflagraſſe, ardente Veſeuo monte, ignibus latè æſtuantibus. Celebres fuerunt iiſdem temporibus Aufidius Baſſus hiſtoriæ autor, et Saleius Baſſus poëta Epicus. De utroque dicemus ſuis locis.

AEMILIVS MACER VERONENSIS. CAP. LII.

AEmilius Macer patria Veronenſis fuit, ut quidã exiſtimãt: ingenio & doctrina traditur præſtitiſſe, quod eius carmen ſatis indicauit. Floruit his maximè temporibus, quibus Meſſala Coruinus, & Aſinius Pollio in Latina eloquentia claruerunt. Id cùm aliis multis colligitur, tum ex Pub. Ouidio, qui comes illi fuit, dũ iter faceret in Aſiã, ac Siciliæ regionem perluſtraret. Amicos præcipuè habuit Albium Tibullum, & Ouidium ipſum: cum quibus propter ſuauitatem morum, atque communia ſtudia magna familiaritate uerſatus eſt. Idem Macer, præter opus de bello Troiano, ſcripſit etiam libros de uenenatis animantibus, ac de herbis, ſecutus Nicandrum poëtam Colophonium. In quibus non mediocrem laudem tulit ſuæ diligentiæ, atq; laboris. Fabius Quintilianus elegantiam carminis in hoc poëta commendauit, ac legenda quidẽ eſſe illius opera refert, etſi ad eloquentiam oratoris non multũ pertinere uideantur. Nonius Marcellus Aemilium Macrum citat in Theogonia, referens id carmen:

Et nunc agreſtes inter Picunnus habetur.

Obijt in Aſia paucis annis poſt Publium Vergilium, ut ab Euſebio relatum eſt.

C. RABIRIVS. CAP. LIII.

CAius Rabirius poëta inſignis habitus eſt, ut à multis traditur. Fabius Quintilianus, cenſor omnium penè ſcriptorũ, poſuit hunc Rabiriũ in eorum poëtarũ numero, qui

qui Epici appellantur: ſicuti Varronē Atacinū, Coruinū, Seuerū, Saleiū Baſſum, Lucanū, & alios. Laudatur maximè ab Anneo Seneca, & Ouidio, quòd in ſuis carminibus multū animi ac uiriū demōſtrauit. Verba Senecæ hæc ſunt de Rabirio: Egregiè mihi uidetur M. Antonius apud Rabiriū poëtam exclamare, quum fortunā ſuā ad alios tranſeuntē uidet, nihilq; aliud ſibi relictum, præter ius mortis:

Hoc habui, quodcunq; dedi.

Parum mihi compertum eſt, an idem ſit hic Rabirius, qui Satyras ſcripſerit, quod à Fulgentio refertur. Rabirius, inquit, in Satyris de Mecennia:

Abſtemium temulenta fugit Mecennia nomen.

Hæc ſunt quæ legimus de C. Rabirio apud ueteres autores.

L. ANNEVS SENECA TRAGICVS. CAP. LIIII.

LVcius Anneus Seneca, natione Hiſpanus, patria Cordubēſis fuit: inter poëtas refertur, qui Tragœdias ſcripſerūt, ut Pacuuius, Accius, Attilius, & Pomponius Secundus, qui eadē ætate claruit, & cum ipſo Seneca paribus ſtudijs uerſatus eſt in faciendis Tragœdijs, ut Fabius Quint. teſtatur. In magno pretio habitus eſt, & ob elegantiā ingenij plurimum commendatus. Scripſit Tragœdias x. in quibus propter ſublimitatem carminis grauitatemq́; ſententiarum, non uulgarem laudem conſecutus eſt, etſi tempora illa, in quæ incidit, magna ex parte aduerſa extiterunt melioribus diſciplinis. In ſuis fabulis Euripidem atque Aeſchylum traditur imitatus. Quæ res facilè intelligetur ab his, qui paulò diligentius eas obſeruabunt. Qui ſcribunt poëtam hunc filium fuiſſe Annei Senecæ, qui in Stoicorum diſciplinis magnoperè claruit, coniecturis tantum nituntur: neque hanc rem, ut ego exiſtimo, ullis autoribus

bus aſſerunt. Minimè *autem dubium eſt, duos fuiſſe Senecas, quorum alter in Philoſophiæ ſtudijs præclarus atque excellens habitus eſt, eumq́; diuus* Hieronymus *propter egregiam illius probitatem, ſingularemq́; uitæ conſtantiã, ut puto, inter autores Chriſtianos collocauit. Quæ res optimis rationibus et antiquis ſcriptoribus probatur.* Val. *Martialis duos celebrat Senecas, & unicum Lucanum ex eadem Corduba. Sidonius* Apollinaris *in ſuis poëmatis ſic de* Anneo *Seneca ſcribit ad Felicem eo carmine, in quo de Latinis poëtis diſſerit:*

Non quòd Corduba præpotens alumnis,
Facundum ciet, hic putes legendum:
Quorum unus colit hiſpidum Platona,
Incaſſumq́; ſuum monet Neronem:
Orcheſtram quatit alter Euripidis,
Pictum fæcibus Aeſchylum *ſecutus,*
Aut plauſtris ſolitum ſonare Theſpim:
Qui poſt pulpita trita ſub cothurno
Ducebat olidæ patrem capellæ.

Ex *his manifeſtè colligitur, qđ exiſtimari debeat de utroq; Seneca: præcipuè hoc quod elici poteſt ex octaua eiuſdem* Tragœdia, *in qua* Neronis *ſcelera & crudeliſſima flagitia copioſè enumerantur. Grãmatici ueteres uidentur maximi feciſſe, præter cæteros omneis,* Pacuuiũ *&* Acciũ *in ſcribendis* Tragœdijs, *ut alibi diximus.* Non *me præterit, quàm multa ſcripta ſint de hoc Seneca à* Xicone Poletano: *ſed is mihi uidetur abuti ſua diligẽtia, & aliorum iudicium contemnere, qui tam anxiè defatigatur in re minimè dubia explicanda.*

C. ASINIVS GALLVS. CAP. LV.

Caius

CAius Aſinius Gallus patrem habuit Aſinium Pollionẽ, uirũ conſularẽ, & in Romana eloquẽtia excellentẽ. Filius Aſinius, diligentia & ſtudio parẽtis, ſecutus eſt primò diſciplinã paternã: deinde in poëtica ſuũ ingeniũ præcipuè excoluit. Anneus Seneca, & alij ueteres, oratorẽ & poëtam hũc faciunt. Afferuntur à noſtris grãmaticis uerſiculi aliquot Galli Aſinij, ex quibus apparet, quãtũ ualuerit in ſcribendis Epigrãmatis & acumine, & gratia. Fecit inter cætera carmẽ de Põponio grãmatico, quẽ pugilẽ fuiſſe iocatur. C. quoq; Plinius de Aſinij epigrãmatis meminit in epiſtola ad Põtiũ: dicit enim ſcriptos libros à Gallo Aſinio de cõparatiõe patris & Ciceronis: in qbus amores M. Tullij cũ ſuo Tirone retulerit. Itaq; ſic Plinius de poëta Gallo:

Cumq; libros Galli legerem, quibus ipſe parenti
Auſus de Cicerone daret palmamq;, decusq;,
Laſciuum inueni uerſum Ciceronis, & illo
Spectandum ingenio, quo ſeria condidit, & quo
Humanis ſalibus, multo uarioq; lepore,
Magnorum oſtendit mentes gaudere uirorum.

Celebrãtur adhuc carmina quædam ſub nomine Galli Aſinij de puero Hippolyto, quẽ unicè dicitur dilexiſſe: ſed parum mihi compertum, an hoc aſſeratur à probis autoribus. Quidam ſcripſerunt hunc Gallum Tiberio principi inuiſum, & ob id magnis ſupplicijs ab eo fuiſſe occiſum.

A. PERSIVS FLACCVS. CAP. LVI.

AVlus Perſius Flaccus Volaterris Hetruriæ oppido natus eſt. Quidã exiſtimarũt Lunis, quòd hoc uideatur inſinuari ab ipſo Perſio. Euſebius certè & grãmatici ueteres Volaterranũ faciunt. In ſecundo ordine permãſit, ut ad notatũ eſt. Conſtat eum claruiſſe iiſdẽ fermè tẽporibus, quibus Domitius Nero Imperium Romanæ Vrbis ſuſcepit.

In

In grammatice præceptorem habuit Rhemnium Palæmonem Vicẽtinum, qui grauiſsimas inimicitias dicitur exercuiſſe cum M. Varrone: in Rhetorice Flauium Verginiũ, ſi fides adhibeatur Grammaticorũ commentarijs, qui eundem Perſium expoſuerunt. Anneum uerò Cornutum, qui philoſophiæ ſtudio excelluit, magna diligentia, ſingulariq; obſeruatione coluit, cumq́; eo familiariſsimè diu uixit. Qua in re mirificè gratulatur Perſius ſibi ipſi, quòd ſibi contigerit Cornutum habere præceptorem, optimamq́; illius diſciplinam atq; inſtitutionem ſequi: ut amicè ac liberè ad eum ſcribit:

Cumq́; iter ambiguum, & uitæ neſcius error
Deducit trepidas ramoſa in compita mentes,
Me tibi ſuppoſui, teneros tu ſuſcipis annos
Socratico Cornute ſinu.

Amicos præterea maximè dilexit Anneum Lucanum, Cæſium Baſſum, qui in lyricis carminibus claruit, & Macrinum: quod apertè colligitur, cùm ipſius Perſij uerſibus, tum ueterum commentarijs. Probis moribus fuit, & egregia uitæ integritate. Quocirca continere ſe nõ potuit, quin ipſum quoq; Neronem, eiusq́; iniquiſsima flagitia liberius accuſaret, ut qui ſub Midæ regis nomine illum irriſerit ſatyrica quadam urbanitate. Sed admonente Cornuto, carmen immutauit. Compoſuit Satyras numero ſex, præfatus in his multum ſe laboris atq; diligentiæ poſuiſſe, neq; ſe repentè poëtam prodijſſe. Non deſunt, qui ſcribant imperfectum fuiſſe hoc opus à Perſio relictum: quod mihi uериſimile uidetur, propter immaturum illius obitum. Cùm publicarentur Perſij Satyræ, mirum eſt, quàm fuerint iudicio eruditorum approbatæ. Itaq; maiorẽ laudem atq; ampliorem commendationem meruit, quàm grande illud, atq;

oper

operoſum poëma Marſi, quod Amazonidis nomine inſcripſit; ut Fabius, & Valerius Martialis teſtantur:

Sæpius in libro memoratur Perſius uno,
Quàm leuis in tota Marſus Amazonide.

Secutus eſt in ſcribendis Satyris poëtam Lucilium, qui acerrimus fuit in notandis, atq; inſectandis Romanorum uitijs. Relatum eſt ab Euſebio, eum perijſſe, quum nondũ xxx. uitæ annum compleuiſſet. Quo tempore Nero imperator omniũ ſcelerum cumulatiſsimus cum cantoribus ac ſcenicis hominibus in theatro decantauit. Habitus eſt in maximo pretio alter C. Perſius ob ſingularem doctrinam, cuius iudicium atq; grauiſsimam cenſuram Lucilius reformidare ſe dixit: Sed hæc ſuo loco exponentur.

CORNELIVS SEVERVS. CAP. LVII.

Cornelius Seuerus inter poëtas Epicos relatus eſt ab antiquis autoribus. Ingenio fuit magno, & in ſcribendis uerſibus facili. Conſtat eundem diu fuiſſe uerſatũ in agendis declamationibus, qua in re ingenium ſuum atq; eruditionem maximè probauit, quum in eodem officio forent alij complures, ut Aſinius Pollio, Põpeius Silo, Arellius Fuſcus, Sextilius Hæna, Cæſtius Pius, Porcius Latro, & Aufidius Baſſus. À Fabio Quintiliano ita commendatur, ut uerſificator, quàm poëta melior habitus ſit. Scripſit inter alia multa opus de bello Siculo, quod ab eo abſolutũ non eſt, propter importunum obitum. Quòd ſi potuiſſet illud perficere ad exemplũ primi libri, merito ſibi ſecũdũ locũ uindicaſſet, ut ab eodẽ Fabio relatũ eſt, qui alia inqt Seueri opera maximã indolẽ & admirabilẽ gratiam indicaſſe. Afferuntur uerſus Corn. Seueri à noſtris Grãmaticis, ex quibus colligi poteſt, quantum præſtiterit ingenio et doctrina. Sed apponemus carmen illud, in quo elegãter

H defleuit

defleuit interitum M. Tullij. Quod etiam ab Anneo Seneca magnopere commendatum eſt:

Oraq́; magnanimum ſpirantia penè uirorum
In roſtris iacuere ſuis: ſed enim abſtulit omnes
Tanquam ſola foret rapti Ciceronis imago.
Tunc redeunt animis ingentia conſulis acta,
Iurataéq; manus, deprenſaq; fœdera noxæ,
Patriciumq́; nefas, eſt nunc & pœna Cethegi:
Deiectusq́; redit uotis Catilina nefandis.
Quid fauor aut cœtus, pleni quid honoribus anni
Profuerunt? ſacris exacta quid artibus ætas?
Abſtulit una dies æui decus: ictaq́; luctu
Conticuit Latiæ triſtis facundia linguæ:
Vnica ſollicitis quondam tutela, ſalusq́;:
Egregium ſemper patriæ caput: ille ſenatus
Vindex, ille fori, legum, ritusq́;, togæq́;,
Publica uox, ſæuis æternum obmutuit armis,
Informes uultus, ſparſamq́; cruore nefando
Canitiem, ſacrasq́; manus, operumq́; miniſtras
Tantorum, pedibus cuius proiecta ſuperbis
Proculcauit ouans: nec lubrica fata, deosq́;
Reſpexit: nullo luet hoc Antonius æuo.
Hoc neq; in Hemathio mitis uictoria Perſæ,
Nec te dire Siphax, non fecit in hoſte Philippo:
Inq́; triumphato ludibria cuncta Iugurtha.
Affuerat, noſtræq́; cadens ferus Annibal iræ:
Membra tamen Stygias tulit inuiolata ſub umbras.

Idem Cornelius carmē fecit de Aetna monte, quo non uulgarem laudem conſecutus eſt, quum alij quoq; in eadem materia ſe exercuerint: ut Publius Vergilius, & Ouidius. Hæc ſunt quæ legimus de Cornelio Seuero.

M. AN

M. ANNEVS LVCAN. CAP. LVIII.

MAr. Anneus Lucanus natione Hiſpanus, patria Corдubenſis fuit. Patrem habuit L. Anneũ Melam, qui habitus eſt Senecæ & Gallionis frater, ut obſeruatũ eſt in Annalibus Euſebij. Natalis eius traditur C. Cæſ. Germanico iterum, & L. Cæſiano Coſ. Delatus ad Vrbem, quũ in prima adhuc infantia eſſet, quò facilius pro ætate in bonis diſciplinis cultũ ingenij caperet. Adoleſcens factus illuſtres habuit præceptores. In literis Rhemniũ Palæmonẽ, qui principem locum inter omnes Grammaticos tenuit: in Rhetoricis Flauium Verginiũ, Rhetorem illis temporibus nobiliſſimũ. Tantumq́; diligentia ſua ac facilitate ingenij profecit, ut Græcè ac Latinè declamaret non ſine ſumma admiratione audientiũ. Inter cæteros condiſcipulos Saleiũ Baſſum, & C. Perſiũ, qui Satyras ſcripſit, ſingulari beneuolentia dilexit, mutuisq; officijs proſequutus eſt. Apud Cæſ. Neronem permultũ gratia et beneuolentia in prima ætate potuit: adeo illi efficax fuit ingeniũ ad promerẽdos, conciliãdosq; ſibi animos hominũ. Itaq́; non modò ad quæſturæ dignitatem prouectus eſt, ſed in Augurum quoq; collegiũ aſcitus, compoſitis uerſibus de laudibus Neronis. Non tamen permanſit in gratia apud eum principem, qui alienas laudes moleſtiſſimo animo ferret: quiq́; in repellendis, opprimendisq́; aliorum uirtutibus acerrimus ac ſæuiſſimus fuit. Vxorem habuit nomine Pollam Argentariam, de cuius ingenio atque doctrina multa referuntur à Sidonio Apollinare, & Papinio, qui maxima quadam reuerentia inquit ad natalem Lucani celebrandum ſe accedere: & eſſe hoc imputandum Pollæ Argentariæ, cuius eruditio atque nobilitas ſumma fuit. Valer. quoque Martialis multis carminibus natalem Lucani deſcribit,

bit,quale eſt illud contra Neronis iniquitatem:

Hæc eſt illa dies,quæ magni conſcia partus
Lucanum populis,& tibi Polla dedit.
Heu Nero crudelis,nullaq́; inuiſior umbra,
Debuit hoc ſaltem non licuiſſe tibi.

Enumerantur à grammaticis noſtris,præter opus de bello Cæſaris & Pompeij,cõplura alia ab eodem Lucano compoſita,in quibus maximã laudem adeptus eſt ingenij & doctrinæ.Scripſit enim Saturnalia,Syluarum libros x.Tragœdiã Medeam,quam non abſoluit:de incendio Vrbis,de incendio Troiæ cum Priami calamitate, Orpheũ, Fabulas complures,& Epiſtolas.Ex libris Pharſaliæ treis primos emendauit, cum uxore Argentaria, reliquos imperfectos atq; inemendatos reliquit,propter intempeſtiuũ interitũ. Fabius Quintilianus autor eſt,Lucanum ipſum magis annumerandũ eſſe oratoribus,quàm poëtis. Eſt,inquit,ardẽs & concitatus,ſententijsq́; clariſsimis excellens.In cõcionibus admirãdus atq; excultus,adeò ut uideatur ſatis exprimere ſingularẽ illã elegantiã & maieſtatẽ Vergilij. Sunt qui ſcribant,eũ perijſſe florenti adhuc ætate,cùm nondum xxx.annũ attigiſſet:ſed referendũ id uerbis Corn.Taciti,qui de hoc agit in geſtis Neronis. Attico Veſtino & Silio Nerua Coſ. facta eſt cõſpiratio cõtra Neronẽ Imperatorẽ principe tã præclari facinoris C.Piſone.Lucanũ propriæ cauſæ ad hoc accendebãt,ꝙ famã carminũ eius Nero deprimebat,prohibueratq́; oſtẽtare, uanus aſsimulatione. Patefacta autẽ cõiuratione Lucani cædẽ imperauit Nero. Is brachiũ dedit medico ad ſecãdas uenas:et ubi profluẽte ſanguine pedes frigeſcere,manuſq́;,& paulatim ab extremis cedere ſpiritum,feruido adhuc, & cõpote mentis pectore,intelligit: recordatus à ſe carmẽ cõpoſitũ,quo uulneratum

neratum militem per eiuſmodi mortis imaginem obijſſe tradiderat, uerſus ipſos retulit: eaq́; illi ſuprema uox fuit. Viſitur adhuc Romæ *in marmoreis monumentis id elogium de* Lucano *priſcis literis*: M. ANNEO LVCANO CORDVBENSI POETAE BENEFICIO NERONIS CAES. FAMA SERVATA. *Sed apponendum præterea eſt carmen illud uulgatum de ipſo Lucano:*

Corduba me genuit, rapuit Nero: prælia dixi,
Quæ geſſere pares: hinc ſocer, inde gener.
Continuo nunquam direxi carmina ductu,
Quæ tractim ſerpant: plus mihi comma placet.

POMP. SECVNDVS. CAP. LIX.

POmponius Secūdus *nobili ac illuſtri familia natus, iiſdē tēporibus claruit in* Vrbe, *quibus optimi rhetores habiti ſunt* Porcius Latro, Domitius Afer, *&* Albutius Silo. *Inter eos poëtas refertur, qui tragœdias cōpoſuerūt: ut* Accius, Pacuuius, *&* Attilius. *Relatum eſt à* Fab. Quintiliano, *longe omniū excelluiſſe hunc* Pomponiū *in eo genere carminis, quos ipſe uiderit. Tanta enim doctrina, atq; ſublimitate excelluit, ut uulgo ſit appellatus* Pindarus Tragicus. *Multa de* Pōponio *traduntur ab antiquis ſcriptoribus, quæ copioſe indicāt uixiſſe illū in ſumma dignitate, et gratia apud nobiliores ciuitatis. Quod &* C. Plin. *aſſerit, qui duos libros cōpoſuit de uita & moribus* Pōponij Secundi: *tantū illius nomini, ſummisq́; uirtutibus cōceſſit.* Germanico Cæſari *gratiſſimus fuit, quē aliquādo cœna accepit, ut notatū eſt ab antiquis.* C. Pli. *eundē* Pōponiū *ciuē, ac uatē clariſſimū uocat, quo loco de monumētis* Tiberij *&* Caij Gracchorū *diſſerit. Afferūtur uerſus à* Mauro Terētiano, *et alijs ueteribus: ex quibus facilè intelligitur quātū*

iacturæ factum ſit, ex amiſsione Tragœdiarum Pomponij. De obitu illius nihil apud autores legimus.

CN. GETVLICVS. CAP. LX.

CN. Getulicus poëta nobilis habitus eſt in ſcribendis Epigrammatis, ut grammatici noſtri tradunt. Val. Martialis, ad exēplū Getulici, carmina ſua excuſat, ſi paulò laſciuior in illis uidetur. Relatū eſt ab antiquis ſcriptoribus, fuiſſe ab eo dilectam puellā nomine Ceſenniam, magnoq; ſtudio celebratam, ut Corinnam ab Ouidio, Leſbiā à Catullo, Argentariā à Lucano: quod à Sidonio ſcribitur in epiſtola ad Heſperium. Val. Probus affert hos uerſus Getulici, cùm de cardinibus cæli loquitur:

Non aries illum uerno ferat aëre cornu,
Gnoſia nec geminos præcidunt cornua tantum
Sicca Lycaonius reſupinat plauſtra Bootes.

Nominatur à Suetonio Tranq. Cn. Lentulus Getulicus: ſed in dubio eſt an idē haberi debeat, etſi tēporū ratio ſatis congruit. Hæc ſunt ferè, quæ de poëta Getulico legimus.

SEXTILIVS HAENA. CAP. LXI.

SExtilius Hæna natione Hiſpanus, patria Cordubenſis fuit, ex eodem municipio, quo Lucanus poëta, Anneus Gallio, et uterq; Seneca. Traditum eſt de hoc Sextilio, fuiſſe illū magis ingenioſum, quàm eruditum: et in ſuo carmine peregrinū quiddam, & inæquale retinuiſſe, ut eſt autor Seneca. Inter alia opera carmen compoſuit de laude et interitu M. Tullij, quod ab eodem recitatū eſt in ædibus Meſſalæ Coruini. Qua in re nō prætermittam referre hoc loco, quod acciderit ſatis urbanū ac lepidū de Aſinio Pollione. Is enim cùm eſſet conuocatus ad audiendum Sextilium, non potuit ſibi temperare, quò minus indicaret, quàm infenſus eſſet nomini M. Tullij: quāq; iniquo animo illius

illius laudes acciperet. Nam cùm principio Sextilius hoc carmen retuliſſet:

Deflendus Cicero: Latiæq; ſilentia linguæ.

Tũ Pollio Aſinius uehementer ea re permotus, Tu, inquit, Meſſala, uideris quid tibi liberum ſit in domo tua: ego iſtũ non ſum auditurus, cui uideor mutus: & ſimul conſurgens diſceßit, ne cæteros uerſus audiret. Permulta referuntur de hoc Sextilio, et eius ingenio, cùm alibi, tum apud Anneum Senecam in controuerſijs.

SALEIVS BASSVS. CAP. LXII.

SAleius Baſſus ijs temporibus Romæ claruit, quibus in eloquentia nobiles habiti ſunt Domitius Afer, Iulius Secundus, Trachalus, & Vibius Criſpus, Ingenio magno fuit, & in uerſibus componendis uehementer excitato. Inter eos poëtas relatus eſt, qui carmen heroicum decantarunt. Quintilianus Val. Flaccum, Saleium Baſſum, & Rabirium inter Epicos nominat, quo loco Vergilium, Enniũ, ac Lucanum ponit. Laudatur ab antiquis magnopere Saleius: neq; tantum ut uir optimus, ſed ut poëta egregius, atq; abſolutißimus. Coluit præcipua beneuolentia, & uſu contubernij, Lucanum Cordubenſem, & Iulium Secundum, qui inter ſummos oratores ſuæ ætatis celebratur. Cæſar autem Veſpaſianus plurimi fecit Saleij ingenium, atq; doctrinam: tantumq; illi conceßit, ut inter illuſtria monumenta poſitum ſit, Auguſtum Veſpaſianum quinquaginta HS. elargitum fuiſſe Saleio Baſſo, propter ingenium, ſingularem'que eruditionem. De quo ſcribuntur complura à Corn. Tacito. Iuuenalis quoq; in Satyris de hoc Saleio meminit, cumq; tradit maximè nobilem fuiſſe, ſed exiguo ac tenui cenſu. Hæc de Saleio poëta legimus.

CLODIVS SABINVS. CAP. LXIII.

CLodius Sabinus poëta ſatis nobilis, inter eos relatus eſt, qui Elegia cum carmē ſcripſerunt. Primum tēpus ſuæ ætatis in Cauſis, atq; Declamationibus collocauit cum Ouidio, Argentario, Cor. Seuero, & alijs. Qua in re magnam laudem conſequutus dicitur & ingenij et urbanitatis, ut eſt autor Anneus Seneca. Erat, inquit, Sabinus homo urbaniſſimus, ac ſi quid illi defuit in eloquentia, urbanitate ac ſalibus penſauit. Referuntur dicta illius complura, ex quibus colligitur, quàm comis, & ingenioſus fuerit Sabinus. Scripſit opus de bello Troiano, & item epiſtolas aliquot, quæ noſtris temporibus leguntur, & ab Ouidio ſumma laude commendantur. Perijt immatura ætate, et ob importunū obitū nō potuit incœpta opera perficere.

C. PEDO ALBINOVA. CAP. LXIIII.

C. Pedo Albinouanus inter eos poëtas relatus eſt à ueteribus, qui Epigrammata & Iocos ſcripſerunt. Præcipuè claruit temporibus Neronis principis, ac in tenera ætate operam & ſtudium poſuit in declamationibus, quod ex Anneo Seneca facilè colligitur. Ouidius poëta enumerat hunc ipſum Pedonem cum illis, qui ſua ætate carminū ſtudio præſtiterunt, ut Marſum, Rabirium, Macrū, Montanum, Sabinum, & alios plures. Ingenio eleganti & urbano fuit, uerſatusq; eſt in ſcribendis epigrāmatis non ſine magna commendatione ſui nominis. Itaq; Val. Martialis refert ſe habere autores quos ſequitur, Catullum, Pedonē, Marſum, atq; Getulicum, & in primis cupere, ut ſua carmina ad illorū æſtimationē atq; gratiā accedant. Idē Pedo laudatur ab Anneo Seneca, ut fabulator egregius, & maximè feſtiuus. P. Ouidiū ſingulari beneuolētia dilexit: cūq; eo in iocis, & cōmunibus ſtudijs familiariter uerſatus eſt.

Legunt

Legũtur adhuc Pedonis uerſus, quos dixit nauigante Germanico in Alexandri deliberatione de trãſfretando Oceano cum exercitu. Nos eos ſubijciemus, quò facilius iudicari poſsit de illius ingenio:

Iampridem poſt terga diem, ſolemq; relictum,
Iampridem notis extorres finibus orbis
Per non conceſſas audaces ire tenebras
Heſperij metas, extremaq; littora mundi:
Nunc illum pigris immania monſtra ſub undis
Qui ferat Oceanum: qui ſæuas undiq; piſtres
Aequoreosq; canes ratibus conſurgere panſis,
Accumulat fragor ipſe metus, iam ſidere limo
Nauigia, & rapido deſertam flamine claſſem
Seq; feris credunt per inertia fata marinis
Tam non felici laniandos ſorte relinqui:
Atq; aliquis prora ſe dat ſublimis ab alta
Aëra pugnaci luctatus rumpere niſu.
Vt nihil erecto ualuit dignoſcere mundo,
Obſtructo tales effundit pectore uoces:
Quò ferimur? ruit ipſe dies, orbemq; relictum
Vltima perpetuis claudit natura tenebris.
An'ne alio poſitas ultra ſub cardine gentes,
Atq; alium libris intactum quærimus orbem?
Dij reuocant, rerumq; uetant cognoſcere finem
Mortales oculos: aliena quid æquora remis
Et ſacras uiolamus aquas? diuumq; quietas
Turbamus ſedes?

VOLCAT. SEDIGITVS. CAP. LXV.

Volcatius Sedigitus in poëtica illuſtris eſt habitus, ut à C. Plinio refertur, qui hũc ipſum locus pluribus celebrat. Gellius cõplures uerſus eiuſdẽ Volcatij repetit in At

ticis noctibus,ex quibus facilè colligitur, præſtitiſſe illum ingenio,& multiplici doctrina. Neq; deſunt apud ueteres, qui aſſerant, appellatum fuiſſe Sedigitum ea ratione, quòd ſingulis manibus ſenos digitos haberet. Vnde & Horatij *filiæ Sedigitæ nuncupatæ ſunt,de quo ſcripſimus ſuo loco.*Idem Volcatius *librum compoſuit de* Poëtis Latinis *ſenarijs uerſibus:quo opere iudicem ſe,atq;* Criticum *præbuit,in adnotandis atq; iudicandis poëtis:quod &* Lucilius,& Horatius Flaccus *fecerunt.*Fuiſſe *alterum* Volcatium *conſtat,qui* Romæ *nobiliſſimus eſt habitus,quiq; ius ciuile* Ceſelliū *edocuit.*Quod & Caius Plin. *cōmemorat.*

PETRI CRINITI

IN LIB. QVARTVM DE POETIS LATINIS, AD EVNDEM PRAEFATIO.

POSTEA *quàm de his* Poëtis Coſme Pont.Arretine *accuratè ac diligenter ſcripſimus, qui ſumma elegantia, pariq; doctrina hoc munus obierunt:reliquum eſt, ut de his etiam agamus, qui ſequentibus ſeculis in hac ſtudiorum facultate ingenium ſuum excoluerunt.*Qua *in re ſeruabimus rationē temporum,ne quis me ipſum parum diligentē exiſtimet in his omnibus adnotandis, quæ ad inchoatū opus uideantur pertinere.* Neq; *poteſt accidere aliqd mihi gratius,aut potius,quàm proſequi inſtitutū noſtrū,quod à principio adoleſcētiæ certis atq; optimis rationibus ſuſcepi, peruigilandi in bonis ſtudijs,eaq; aſſiduè meditandi,quæ laborē atq; diligentiā noſtrā uirtuti atq; poſteritati cōmendēt.*Sed *hæc aliàs trāſigemus:illud abs te rogatū atq; impetratū magnopere uolumus*

lamus pro tuo erga me animo, atq; optima uoluntate, ut Maximi Tyrij orationes, quas in Latinũ ſermonem paulo ante ex Græco conuertiſti, ad nos aliquãdo mittas. Maiora enim ac lõgè grauiora in dies agitamus, quæ maturè ad frugẽ perducentur dijs bene uolẽtibus. Interim ad Statium Papiniũ & reliquos poëtas accedemus, quò cumulatius abſoluamus hanc partẽ, & ſimul pleniori officio ingenijs conſulamus. Neq; te latet, magnum prouentũ poëtarum extitiſſe his temporibus, ut Caius Plinius refert.

PVB. STATIVS PAP. CAP. LXVI.

PVblius Statius Papinius inter poëtas heroicos relatus, haud ignobili genere ortus eſt. Quidam ſcribunt, maiores eius oriũdos Epiro, diuq; uerſatos Sellis, non ſine commendatione ingenij atq; probitatis. Patrẽ Papinium habuit, qui ob inſignem eruditionem, egregiasq; uirtutes ciuitate Neapoli donatus eſt, in qua Statius poëta natalem ſuum habuit. Quæ res cùm locis multis indicatur, tum illis præcipuè carminibus, quibus Claudiam uxorem hortatur, ut, relicta Vrbe, Neapolim ſe recipiat, quò liberius atq; facilius animo ſuo indulgere poſſet. Primam ætatem in ſtudijs literarum & honeſtis diſciplinis collocauit, diligentia Papinij patris inſtitutus. Cumq; in poëtica facultate multum profeciſſet, breui tempore adeptus eſt ſummã celebritatem nominis. Vxorem habuit nomine Claudiam, quæ ingenio magno fuit, minimeq; uulgari doctrina, ut ipſe Statius alicubi refert. Quidã falſo exiſtimarunt, eandẽ eſſe Pollã Argentariã, quæ uxor Annei Lucani fuit, ut dictũ eſt à nobis cõmodius. Compoſuit multa & uaria poẽmata, de quibus breuiter agendũ eſt. Thebaidẽ libris XII. quos conſecrauit Cæſ. Domitiano. In hoc opere ſequutus eſt magna ex parte poëtam Antimachũ, qui pari argumẽto ma

to maximũ atq; operoſiſſimũ opus reliquit. Neq; dubiũ eſt, poëtam Statiũ in eo abſoluẽdo mira ſolertia uſum, et incredibili ſtudio per XII. annos. Fateturq; liberè, & ingenuè, ſe magnopere adiutũ à parẽte ſuo in pernoſcẽda ac deſcribenda locorũ hiſtoria: & à ſe editũ atq; publicatũ iudicio ac monitionibus Iunij Maximi, qui per ea tẽpora excelluit magna eruditione, & eloquẽtia. Deinde aggreſſus eſt ſcribere opus de Achille, in quo maiore ſpiritu, ac lõgiori carmine parabat exequi geſta illius, atq; uirtutes: ſed per importunũ obitum minimè potuit inchoatũ opus perficere. Quidã exiſtimarunt fuiſſe ab eo abſolutum, ac maiori ex parte amiſſum iniuria tẽporum. Syluarum libros quinq; edidit, auſpicatus à Cæſare Domitiano, qui ſtudium poëticæ quantũ potuit maximè ſimulauit. In his facilè probauit Statius, quantũ faueret bonis ingenijs, quantumq́; amicorum ſtudijs atq; officijs concederet. Idem tamen refert, ſe diu, multumq́; dubitaſſe in his libellis emittendis, qui ſubito calore, et quadam feſtinandi uoluptate fluxerunt. De his Apollinaris Sidonius meminit, magniſq́; laudibus proſequitur, non modò in Epiſtolis, ſed in ſuis etiam Hendecaſyllabis.

Non quod Papinius tuus, meuſq́;
Inter Labdaicos ſonat furores:
Aut cum forte pedum minore rhythmo
Pingit gemmea prata ſyluularum.

Inter cæteros amicos præcipuè coluit Attedium Meliorem, Pollium Septimiũ, Stellã Patauinum, & Marcellũ Victoriũ: ad quem Fabius Quintilianus libros ſuos miſit de oratoria inſtitutione. Cæſar Domitianus tantũ ſtudij atq; officiorum demonſtrauit erga poëtam Statium, ut eum quandoq; ſuſceperit magnifico atq; apparatiſſimo conui

uio-

uio. De quo ſcriptũ eſt carmen à Statio, adiecta laudatione principis, quẽ indulgentiſsimum uocat. Idem Domitianus donauit eum inſigni corona, & alijs muneribus, atq; dignitatibus honeſtauit. Filium amiſit, cùm in tenera ætate eſſet, cuius acerbum interitum defleuit pater modeſtiſsimus longiori carmine, ut habetur eo ſyluarum libro, quẽ Abaſcantio miſit. Minimè dubiũ eſt, perijſſe Statium prouecta ætate, ut grãmatici noſtri teſtantur. Neq; inclinat animus, ut uerum eſſe exiſtimem, quod à quibuſdam ſcribitur, fuiſſe illũ ſtylo præacuto occiſum à Cæſare Domitiano, cùm tam diligenter, tamq; officioſe multis ac uarijs poëmatis blandiatur principi in extollendis atq; aſsiduè celebrãdis illius officijs. De Statio Cæcilio, qui nobiliſsimus habitus eſt inter Comicos, diximus ſuo loco.

SILIVS ITALICVS. CAP. LXVII.

Silius Italicus poëta Heroicus, ex Hiſpania oriundus traditur, deducto genere ab Italica Vrbe nobili, unde cognomen reportauit. Sed Romæ natus eſt, ut creditur, atq; etiam educatus. Neq; obſcura fama eſt, principio adoleſcentiæ præ ſe tuliſſe optimam indolem capiendis literis: cumq; ſtudio & diligentia uehementer præſtaret, breui conſequutus eſt, ut Romæ haberetur inter præcipuos oratores. Nã magna ſolertia, & incredibili cura conatus eſt exprimere Marci Tullij eloquẽtiã, quẽ præ cæteris omnibus ſibi propoſuerat ad imitãdũ. Sub imperatore Nerone dicitur famã ſuã læſiſſe accuſatis atq; inſimulatis nonnullis apud ſæuiſsimũ principẽ. Cũ Vitellio geſsit ſe prudẽter, & egregia uitæ honeſtate. Mox factus eſt Aſiæ proconſul, in quo manifeſtò apparuit, quanta modeſtia præſtaret: ut qui eam dignitatẽ geſſerit ſingulari cõtinentia, & integritate maxima. Domitiano Auguſto gratiſsimus fuit: eo autore

perductus eſt ad tertium cōſulatū honeſtiſsimis ſuffragijs. De quo leguntur adhuc uerſiculi poëtæ Martialis, quibus uenerationem ſuam profitetur:

Auguſto pia thura, uictimasq́;
Pro noſtro date Silio Camœnæ.
Biſſenos iubet en redire faſces
Noto conſule, nobiliq́; uirga
Vatis Caſtaliam domum ſonare.
Rerum prima ſalus & una Cæſar
Gaudenti ſupereſt adhuc quod optet,
Felix purpura: tertiusq́; conſul.

Caius Plin. permulta refert de poëta Silio in epiſtolis, quæ in re minimè alienū fuerit, particulā ſubijcere: quò facilius atq; cumulatius percipiatur, quàm elegāti ingenio fuerit, atq; ſtudioſo, in proſequendis optimis exēplis. Plures uillas (inquit) poßidebat, adamatisq́; nouis, priores negligebat: multumq́; ubiq; librorū, multumq́; ſtatuarū, multūq́; imaginū, quas nō habebat modò, uerum etiā uenerabatur: Vergilij ante omnes, cuius natalē religioſius, quàm ſuum celebrabat: maximeq́; Neapolim, ubi monumentum eius, adire, ut tēplum ſolebat. Opus compoſuit libris XVII. de bello Punico ſecūdo, non uulgari, neq; abſurdo carmine: etſi illud maiore cura, ut traditur, q̄ ingenio perfecit. Præcipuè Maronē imitatus eſt, cuius ingeniū, atq; felicißimam maieſtatē admirabatur in deſcribēdis carminibus. De hoc poëmate Silij Valerius Martialis ſic refert:

Sili Caſtalidum decus ſororum
Qui periuria barbari furoris
Ingenti premis ore: perfidosq́;
Faſtus Annibalis, leuesq́; Pœnos
Magnis cedere cogis Aphricanis,

Noſtris

Noſtris otia commoda Camœnis.

Complura leguntur apud eundem Martialẽ de laude ingenij, atq; optimæ eruditionis Silij, quæ hoc loco prætermittimus. In agro Neapolitano prædiũ habuit, in quo cum frequenter eò ſecederet, maxima animi uoluptate conſueuit ſuum otium tranſigere. Neq; dubium eſt, eundem ad extremã penè ſenectutẽ deueniſſe, ut qui maior ſeptuagenario uitam finierit: nam morbo detentus inſanabilis claui, ſingulari conſtantia obitum præpoſuit. Felix propemodũ, ac beatus uſq; ad extremum diem: ut copioſe relatum eſt à Plinio in Epiſtolis.

C. VAL. FLACCVS SETINVS. CAP. LXVIII.

Caius Valerius Flaccus Setinus inter eos qui heroica decantarunt, poëta multorũ iudicio admirandus. Patauinus fuit, iuxta Aponũ natus, ut à ueteribus traditũ eſt, qui ſcribunt, eius patriam fuiſſe maxime inſignẽ natalibus Liuij, Stellæ, & Val. Flacci. Itaq; hunc ipſum Val. Martialis laris Antenorei alumnũ appellauit. Alij Setinũ crediderunt ex Setia Cãpaniæ Vrbe, quæ haud procul à Velitris fuit: unde in magno pretio habita ſunt Setina uina, ut ab antiquis ſcriptoribus relatum eſt. Et mirũ uideri debet, quãto ſpiritu Flaccus inſurgat, quantaq; ingenij felicitate in ſcribendo carmine præſtet. Hic eſt ille Valerius Flaccus, in cuius obitu multum fuiſſe amiſſum, queritur Fabius Quintilianus in libris ad Marcellum Victorium. Extant ipſius octo uolumina de Argonauticis, quod opus dicatũ eſt Cæſari Domitiano: uel, ut alij uolunt, patri Veſpaſiano, quoniam ſic ad eum ſcribat in ipſa præfatione operis:

Eripe me populis, & habenti nubila terræ
Sancte pater: ueterumq; fauë ueneranda canenti
Facta uirûm: uerſam proles tua pandit Idumen:

Nanq; potes, Solymo nigrantem puluere fratrem
Spargentemq́; faces, & in omni turre furentem.

Scripturus erat multò plures libros, niſi mors intēpeſtiua eum nobis eripuiſſet. Videtur autem in illis, qui ſuperſunt, Apolloniū Rhodiū non tantū argumento operis expreßiſſe, ſed etiam ſingulis quādoq; carminibus. Atacinus quoq; Varro pari titulo compoſuit libros de Argonautis, quod alibi notauimus. Idem Flaccus inter amicos habuit Secundū, Maternum, Stellā, & Val. Martialē, qui ad eum ſcribit, eruditionemq́; illius magnopere extollit. Conſtat hunc mediocri cenſu ac penè tenui fuiſſe, et prædiū poſſediſſe exiguum, in quo (ut Martialis refert) Muſarū curas reponeret. Itaq; Martialis idem liberè illum monet, ut relictis Muſis atq; otio, malit in foro, & cauſis agendis uerſari, quoniam Poëtarum ſtudia parui admodum cenſerentur, ut his uerſibus patet:

O' mihi curarum pretium non uile mearum
Flacce Antenorei ſpes & alumne laris,
Pierios differ cantusq́; chorosq́; ſororum.
Aes dabit ex iſtis nulla puella tibi.
Quid tibi cum Cyrrha? quid cum Parmeßidos unda?
Romanum propius, diuitiusq́; forum eſt.
Illic æra ſonant.

Habuit Flaccus puerum in delicijs, quem Amazonicum quidam appellant: eius formam, indolem, atq; uenuſtatem Martialis proſequitur eleganti epigrammate. De alio Flacco, qui epigrammata ſcripſit, ſuo loco diximus.

DECIVS IVNIVS IVVENALIS. CAP. LXIX.

Decius Iunius Iuuenalis patria fuit Aquinas. Quae res non modò percipitur ex inſcriptione ueterum codicum,

dicum, ſed his etiam uerſibus, qui ſub perſona Vmbricij dicuntur:

Ergo uale noſtri memor, & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino:
Me quoq; ad Eluinam Cererem, noſtramq; Dianam
Conuelle à Cumis.

Natus eſt patre libertino, ut quidam credūt. Alij ab eo inſtitutum, proq; filio habitum dicunt. Temporibus Domitiani principis floruit, etſi ad Neruæ ac Traiani ætatem peruenit: quod indicatur multis atque uarijs locis, præcipueq; hoc carmine:

Et ſpes & ratio ſtudiorum in Cæſare tantum:
Solus enim triſtes hac tempeſtate Camœnas
Reſpexit, cùm iam celebres notiq; Poëtæ
Balneolum Gabijs, Romæ conducere furnos
Optarent.

In hoc enim gratulatur Neruæ, quòd inter alios principes maximè præſtaret ſummis officijs, atque effectibus in proſequendis, atq; honeſtandis diſciplinis. Quidā putarūt referendum eſſe ad Cæſ. Domitianū, qui magnopere ſimulauit ſtudiū Poëticæ, ut autores ſunt Tacitus & Suetonius. Frontonē grāmaticum primò audiuit, ſummaq; diligentia ab eo dicitur inſtitutus: qui Romæ docuit illis tēporibus magna celebritate nominis, ut Gellius teſtatur. Deinceps probauit ingeniū ſuum in foro, & cauſis agendis. In quo magis uidetur elaboraſſe pro ueteri conſuetudine declamādi, quàm ut uerſari diu uellet in eo ſtudiorum genere. Neq; deſunt, qui referant, eruditum fuiſſe Iuuenalem præceptis atq; inſtitutionibus Quintiliani, qui per ea tempora maximè excelluit inter cæteros rhetores. Verſatus eſt maximo ſtudio in ſcribēdis Satyris, ſecutus exemplum

Lucilij atq; Horatij. Qua in re haud mediocrē laudē adeptus eſt iudicio eruditorū,cōpoſitis quinq; uoluminibus. In his enim facilè oſtendit,quàm acrem ſe,atq; uiolentum præberet accuſandis atq; inſectandis hominum uitijs: ut qui moleſtiſsimo animo ferret, corruptos ciuitatis mores. Inter amicos præcipuo affectu coluit Voluſium Bithynicum,& Coruinū. Val. quoq; Martialis plurimum detulit Iuuenali, ſuumq́; ſtudium atque ſingularem beneuolentiam pluribus locis teſtatus eſt,ut his uerſibus apparet:

Cum Iuuenale meo, quæ me committere tentas,
Quid non audebis perfida lingua loqui?

Quidam grammatici tradunt eundem acceſsiſſe ad ultimam ſenectutem,& in remotiſsimam Aegypti partē miſſum à Cæſ. Domitiano ſub prætextu demandatæ dignitatis,ibiq́; ſenio cōfectum,ac nimio uitæ tædio perijſſe:quod ego nondum reperio apud eos autores,qui pro recepis ac fide dignis habentur.

ARVNTIVS STELLA PATAVINVS. CAP. LXX.

ARuntius Stella nobili genere natus eſt,familia honeſta & conſulari. In qua ſeruato à maioribus ordine perpetuam dignitatem retinuit. Id ſatis colligitur ex his uerſibus Poëtæ Papinij:

—Clarus de gente Latina
Eſt iuuenis, quem patricijs maioribus ortum
Nobilitas gauiſa tulit,præſagaq́; formæ
Protinus è noſtro poſuit cognomina cælo.

Val. Martialis oriundū Patauio refert,cùm ſcribit Aponi regionē magno pretio haberi ob natalem Liuij, Stellæ,ac Flacci. Claruit autē per ea maximè tēpora, quibus Flauij Cæſares Romæ imperarūt: tantumq́; ſcribendis carminibus di

bus dicitur præſtitiſſe, ut inter optimos Poëtas habitus ſit in poëmatis abſoluẽdis:ut ſatis teſtantur Martialis,& Papinius,qui eundẽ Stellam clariſſimũ Poëtam uocat. Violantillam puellam Neapolitanã cùm uehemẽter diligeret,impetratis nuptijs uxorẽ accepit. De quibus cõplura leguntur apud ueteres. Martialis eã appellat Ianthidam Græco nomine. Idẽ Stella uſus eſt magna familiaritate cum Iulio Secundo,& Val. Martiale. Papinius uerò tanti fecit ingenium atq; eruditionẽ Stellæ,ut minimè dubitauerit,dicare illi ſua poëmata, eiuſq; laudes & epiſtolis & carminibus editis ꝓſequi. Inter alia quæ dicũtur à Stella cõpoſita,Elegiæ ponũtur,& opus de Aſteride. Sed in primis laudatur eiuſdẽ Poëma de interitu Colũbæ. Quod à Martiale præpoſitũ eſt Catullianis uerſibus de paſſere Leſbiæ: ſic enim refert:

Stellæ delicium mei Columba,
Verona licet audiente dicam,
Vicit maximi Paſſerem Catulli.

Quantum præſtiterit in urbe publicis dignitatibus atque honoribus,ſatis explicatur à Papinio in ſyluis. Non enim prætor tantũ creatus eſt,ſed etiam Duumuir: quocirca magnam gratiam, ſingularemq; commendationem ſuæ uirtutis reportauit. Hæc ſunt quæ legimus de poëta Stella in ueterum commentarijs.

M. VALERIVS MARTIALIS. C. LXXI.

MAr. Valerius Martialis genere Hiſpanus fuit, Bilbili natus,haud ignobili oppido Celtiberiæ,ut ueteres autores tradunt: & ipſe Martialis cùm pluribus locis demonſtrat, tum maximè his uerſibus ad Licianum municipem ſuum:

Vir Celtiberis non tacende gentibus,
Noſtræq; laus Hiſpaniæ,

Videbis altam Liciane Bilbilim
Equis & armis nobilem.

Sub primam ætatem profectus eſt ad urbem Romam, quò facilius in literarũ ſtudio uerſari poſſet, ſuumq; ingenium erudire. Sed cùm agẽdis cauſis minimè ſe idoneũ uideret, omnem operã atq; diligentiã retulit ad ſcribẽda epigrammata, in quibus magnopere excelluit iudicio ueterũ. Maximè autem ualuit in promerendis ſibi, atq; cõciliãdis hominum ſtudijs, adeo urbanitate & ſalibus præſtitit. Relata ſunt à C. Plinio permulta de ingenio et eruditione Val. Martialis: quibus ſatis colligere poſſumus, quanti fecerit hunc ipſum poëtam, quantũq; illius uerſibus oblectari conſueuit. Sic enim ſcribit: Fuit Martialis ingenio acri, & qui plurimum in ſcribendo & ſalis haberet, & fellis, neq; candoris minus. Itaq; minimè mirari oportet, ſi Aelius Verus Imperator, qui Cæſari Hadriano gratiſſimus fuit, ſolitus eſt ſingulari affectu proſequi lepôres atq; iocos poëtæ Martialis, ſuumq; Vergilium uocare. Neq; dubium eſt, illum Romæ publicis honoribus ornatũ, atq; honeſtatũ fuiſſe. Nam equeſtri dignitate donatus eſt, & prætura, & iure trium liberorũ, ut ipſe de ſe teſtatur. Libros XII. epigrammaton compoſuit miro ingenio, & ſingulari urbanitate, quibus adiecit Xenia, & Apophoreta, libellis duobus abſoluta. In his ſecutus eſt Marſum poëtam, Pedonem, atq; Getulicum, quorũ exemplo ſeipſum tuetur, ac laſciuam uerborum licentiã excuſat. Valeriũ quoq; Catullũ, & Licinium Caluũ plurimi fecit, qui in hoc ſcribẽdi genere inſignes habiti ſunt. In duodecimo libro Neruæ atq; Traiano Imper. blanditus eſt, dãnatis temporibus Domitiani Cæſ. Ad eundẽ refertur ſpectaculorũ liber, qui extra ordinem aliorum habetur à noſtris grãmaticis, ut uetuſti codices probant.

probant. Inter amicos præcipuè habuit Stellã Patauinum, Decianum, Silium Italicum, Val. Flaccum, Parthenium, aliosq; cõplures, ad quos ſæpenumero ſcribit. Stertinius uir clariſſimus (quem Martialis mutato nomine Auitum appellat) tantũ conceſſit ipſius ingenio, atq; doctrinæ, ut uiuenti adhuc illi imaginẽ more ueterũ in ſua bibliotheca poſuerit. Poſtremò cùm Martialis foret prouectior, tædio rerum urbanarũ affectus, in patriã redijt, atq; in natali ſolo paulo pòſt interijt, non ſine lacrymis ac magno mœrore C. Plinij, ut ingenuè teſtatus eſt, ſcripta epiſtola ad Cor. Priſcum. De Gargilio Martiale dicemus ſuo loco, qui libros compoſuit de geſtis Imperatorum.

SENTIVS AVGVR. CAP. LXXII.

SEntius Augur Romæ natus, atq; honeſtis artibus eruditus, inter eos poëtas cõnumeratur, qui epigrammata & poëmata ſcripſerunt. Permulta de hoc referuntur à Plinio in epiſtolis, quibus facilè colligitur, quantũ præſtiterit elegantia ingenij, & optimis moribus. Vixit magna familiaritate cum Spurina, & Antonino uiris grauiſsimis, maximeq; ab illis probatus eſt propter ingenij modeſtiam, & egregiam uitæ probitatẽ. Sequutus in ſcribendis epigrammatis Val. Catullum, & Liciniũ Caluum: multaq; compoſuit eleganter & lepidè, alia cum bile & ſtomacho, ut à Plinio refertur, qui nõ ſine magna admiratione ſolitus eſt audire Poëmata ipſius Sentij. Leguntur adhuc uerſiculi aliquot, quibus apertè explicatur, quantum in eo genere ualuerit & gratia & ſalibus. Sic enim ſcribit ad Plinium:

Canto carmina uerſibus minutis
His, olim quibus & meus Catullus
Et Caluus, ueteresq;: ſed quid ad me?
Vnus Plinius eſt mihi prior: is

Mauult uerſiculos foro relicto,
Et quærit quod amet: iuuatq́; amare
Illos. Plinius ille, quid Catones?
I nunc, qui ſapias amare noli.

Hæc hactenus de poëta Sentio obſeruaui. De obitu ipſius nihil legi apud ueteres autores.

VESTRITIVS SPVRINA C. LXXIII.

VEſtritius Spurina nobili ac præclara familia ortus, inter eos poëtas relatus eſt ab antiquis ſcriptoribus, qui Lyrici appellantur. Per eadẽ tempora floruit, quibus Veſpaſiani Principes rerum potiti ſunt. Moribus optimis fuiſſe traditur, ac domi foriſq́; magna & excellẽti uirtute ſe geßiſſe, nõ ſine cõmendatione ſummæ grauitatis, ac ſingularis prudentiæ. Idẽ Spurina factus eſt Imperator cõtra Breueterum regẽ. Cumq́; illũ ſtrenuè, atq; ingẽti animo repuliſſet, fuſo atq; fugato exercitu ferocißimarũ gẽtium, triumphali ſtatua donatus eſt. Filiũ Cocceium adhuc iuuenem amiſit, cuius interitũ cõſtanti animo tulit: ut qui humanæ fragilitatis improbitatẽ optimè cognoſceret. Poëmata ipſius præcipuè cõmendãtur à Plinio his uerbis: Scribuntur à Spurina Lyrici uerſus: & quidem utraq; lingua, & doctißimè: mira illis dulcedo, mira ſuauitas, mira hilaritas, cuius gratiam cumulat ſanctitas ſcribentis. In his ſecutus eſt Flaccum Horatium, cuius indolem atq; elegantiam magna felicitate exprimebat. Vixit ſumma familiaritate cũ Iulio Apro, & Agricola, qui ſocer fuit Cor. Taciti. Plinium Secundum uehementer dilexit, propter ingenium, atq; ſingularem modeſtiam. Neq; dubium eſt, eum ad extremam ſenectutem perueniſſe integris ſenſibus, ualidoq́;, ac uigenti corpore. De ſapientia ipſius in rebus gerendis, cæteriſq́; animi uirtutibus complura ſcribuntur à

C. Plin

C. Plinio, quæ nos breuitatē præfati magna ex parte omittimus. Celebratur ab antiquis ſcriptoribus alter Spurina, qui prænuntiauit C. Cæſari futurum interitum, cumq́; ſubmonuit cauendas ſibi eſſe Martias Idus.

VOCONIVS VICTOR. CA. LXXIIII.

VOconius Victor nobili genere ortus traditur. Romæ uixit in ſecundo ordine: ſed illuſtrior factus eſt poëticæ ſtudio. Præcipuè floruit tēporibus Hadriani principis, qui ex Italica Vrbe Hiſpaniæ genus duxit. Idē Voconius ſub primam ætatem in foro & cauſis agendis operam poſuit, magna laude ingenij ſui, atq; ſtudiorū. Fuit enim modeſtia ſingulari, & in conciliandis ſibi hominum animis mirè efficax: ut relatum eſt à C. Plinio, qui maxima familiaritate uixit cum poëta Voconio, paribusq́; ſtudijs atq; diſciplinis diu incubuit. Neq; dubium eſt, eum excelluiſſe in ſcribendis elegis, atq; epigrammatis, ut Martialis teſtatur: in quibus affectauit ueneres, ac laſciuam uerborum licentiā: uir alioqui probis moribus, atq; honeſtiſsimis. Quocirca Cæſar Hadrianus, cum permultum concederet Voconij poëmatis, ſingulari affectu proſequutus eſt illius memoriam, taliq́; carmine decorauit eiuſdem ſepulchrum:

Laſciuus uerſu, mente pudicus erat.

Qua in re ſeruauit ueterem legem ſcribēdis epigrāmatis:

Nam caſtum eſſe decet pium poëtam
Ipſum, uerſiculos nihil neceſſe eſt.

Quod à Lucio Apuleio relatum eſt. Celebratur apud ueteres adoleſcens Teſtylus, quem propter egregiam, præclaramq́; indolē, magnopere dilexit Voconius: ut à Martiale ſcribitur his uerſibus:

Teſtyle Victoris tormentum dulce Voconi,
Quo nemo eſt toto notior orbe puer:

Sic etiam poſitis formoſus amere capillis,
Et placeat uati nulla puella tuo.

L. PAVLVS PASSIENVS. CAP. LXXV.

LVcius Paulus Paßienus nobili atq; honeſta familia ortus, equeſtrem dignitatem à maioribus ſuis acceptam retinuit. Sed quantũ colligere poſſumus ex ueterũ monumentis, in Vrbe factus eſt longè nobilior ob elegantiã ingenij, ac poëticæ ſtudium, in qua magnopere excelluit, ut Plinius & Gellius teſtantur. Traditũ eſt, eum fuiſſe oriundum ex Vmbria eodem oppido, quo poëta Propertius, à quo genus ſuum deduxit. Præcipuè claruit in ſcribendis Elegis, imitatus Propertium, cuius gratiã atq; uenuſtatem magno ſtudio dicitur expreßiſſe, ut à Plinio relatũ eſt his uerbis: Reddit Propertiũ in primis: Elegos eius in manus ſumpſeris, leges opus terſum, molle, iucũdum, & planè ut Propertium. Idem Paßienus non tantum in Elegia uerſatus eſt, ſed ad poëmata, & Lyricos ingenium ſuum cõuertit, in quibus Horatio Flacco magnopere accedebat. Inter cæteros amicos præcipuè coluit Iulium Celſinum, Gellium, & Caium Plinium, qui omni officiorum genere, ſingulariq; diligentia Paßienum fouit. Hic eſt ille Paulus Paßienus, quem Gellius uocat in Atticis noctibus poëtam doctißimum. In agro Vaticano prædium habuit, in quo magna cum uoluptate uerſari in ſtudijs, & de literis agere conſueuit, ut à Gellio ſcribitur, qui Pauli eruditionem atq; poëmata pluribus locis commendat. Hæc ſunt quæ de hoc poëta apud ueteres obſeruauimus.

T. ANNIANVS. CAP. LXXVI.

TItus Annianus per eadẽ tẽpora floruit, quibus Cæſar Hadrianus ad Imperiũ aſcitus eſt. Traditur fuiſſe lepido ĩgenio, maximeq; urbano, ut ueteres grãmatici ſatis teſtantur.

ſtãtur. Feſcẽninos uerſus cõpoſuit, uarijs iocis, atq; ſalibus refertos. Nam in his liberã iocorum laſciuiam, ac feſtiuam procacitatem admittebant, ſumpta origine ab urbe Sabinorum, unde inditum eſt nomen. Auſonius poëta de Anniani Feſcẽninis meminit in excuſanda petulantia ſui carminis. Neq; enim ſunt accuſanda, inquit, ea poëmata, quæ pruritum mouent: quòd in carminibus laſciuia commendatur, in moribus grauitas. Grammatici ueteres perſæpe citant eiuſdẽ uerſiculos: quibus haud dubiè apparet, Annianum ipſum inter eos poëtas iure optimo connumerari, qui & ingenio, & doctrina præſtiterint. Sũma familiaritate uſus eſt cum Gellio & Erutio Claro, ut habetur apud eundem Gellium, qui Annianum poëtam ut elegantiſsimum, atq; urbaniſsimum celebrauit.

M. MARVLLVS. CAP. LXXVII.

M*Arc. Marullus Mimorum ſcriptor habitus eſt, per ea tempora Romæ uixit, quibus Cæſar Antoninus rerum potiretur, qui pro inſtituto uitæ ac profeßione ſtudiorum uindicauit ſibi cognomen Philoſophi. Itaq; minimè mirum eſt, ſi ea tempeſtate omnes bonæ diſciplinæ maximum incrementum acceperint, auſpicijs & fauore optimi principis. Commendatur Marulli ingenium, atq; eruditio, ab antiquis grammaticis in componendis Mimis: in quo genere ſcribendi claruerunt apud Latinos Decius Laberius, Publius, Lentulus, & alij permulti. Relatum eſt à Iulio Capitolino, tantum animi atq; libertatis fuiſſe in hoc poëta, ut minimè uéritus ſit, notare principes ciuitatis, ac nominatim ſuis carminibus perſtringere. Et inter alios dicitur accuſaſſe Cæſ. Antoninum, præſentemq; ac ſpectantem reprehendiſſe, quòd eos uiros potiſsimum ad ampliores dignitates promouiſſet, qui infames uulgò haberentur*

adulterijs Fauſtinæ uxoris.Palamq́; eſt,nominatum ab eo fuiſſe Tertullum hoc uerſiculo:

Ille iam tibi dixi Tertullus dicitur.

Seruius grammaticus perſæpe meminit de fabulis huius poëtæ, referens perurbanum dictum Marulli contra nequam paraſitum: Tu ut Hector ab Ilio non recedis.quod in prouerbium uenit.Diuus quoq; Hieronymus inter Mimographos autores hunc poëtam enumerat, cùm de Philiſtione & Lentulo agit in Apologia contra Rufinum. Celebratur alter Marullus apud Valeriũ Martialem,de quo nihil dicendum eſt hoc loco.

AVLVS SERENVS. CAP. LXXVIII.

AVlus Serenus inter poëtas Lyricos relatus eſt ab antiquis grammaticis,in quo genere apud Latinos præcipuè claruerunt Horatius Flaccus,Cæſius Baſſus,& alij plures.Traditum eſt de hoc Sereno,eum fuiſſe ingenio eleganti,& facili,ad amores & iocos deſcribendos. Maurus Terentianus cùm de eo loquitur,egregium ac nobilẽ poëtam facit.Poëmata ſcripſit uario et multiplici carmine, ut Hieronymus teſtatur,qui eundẽ inter ueteres Lyricos enumerat.Nonius Marcellus,& Martianus Capella,pluribus locis citant Sereni poëtæ opuſcula. Quibus manifeſtò apparet,illũ præſtitiſſe magna eruditione, & elegantia.De Quinto Sereno commodè à nobis dicetur,ſeruata temporum ratione,qui libros compoſuit de remedijs morborum.

VERGILIVS ROMANVS COMICVS. CAP. LXXIX.

VErgilius Romanus per eadem tempora in Vrbe floruit,quibus Hadrianus Cæſar, & Antoninus imperarunt.Ingenio præclaro fuit, & antiquitatis maximè ſtudioſus.Scripſit inter alia opera Mimiambos,in quo genere

re poëmatis Gn. Matiũ ſequutus eſt, poëtã uetuſtiſſimum. Relata ſunt complura de eruditione & elegantia huius Vergilij à Plinio Secundo, qui illius Comœdias, atq; Miãbos magnopere celebrauit, quod ijs uerbis colligitur: Fecit Mimiambos tenuiter, argutè, uenuſtè, atq; in hoc genere eloquentiſſimè. Idem Plinius Vergilij fabulas adeo eſt admiratus, ut minimè dubitarit Plautinis, atq; Terentianis eas adiungere. Fuit enim in accuſandis uitijs ac deteſtandis acer & uiolentus, in quo tamen fictis nominibus ac perſonis eſt uſus, non ſine gratia & ſingulari urbanitate. Inter cæteros amicos præcipuè coluit Caiũ Plinium, ut ex epiſtolis illius elicitur. De obitu ipſius nihil apud ueteres autores legimus.

PETRI CRINITI

IN LIB. QVINTVM DE POETIS LATINIS, AD EVNDEM PRAEFATIO.

IN hoc extremo uolumine operis noſtri, Coſme Pont. Arretine, ſeruatum eſt à nobis, ut de ijs poëtis ageremus, qui Antoninorum tẽporibus uſq; ad Theodoſium & Conſtantios Cæſ. uixerũt. Neq; enim uiſum eſt pertinere ad inſtitutum noſtrũ, de omnibus ſcribere, declinata Imperij maieſtate, bonisq; artibus magna ex parte deſtitutis. Itaq; dabunt mihi ueniam eruditi homines, qui cùm legent hos libros, uidebunt à nobis referri poëtas illos, qui re uera paulò ineptiores, atq; inelegantes haberi poſſunt: quales ſunt Iuuencus, Fortunatus, & alij generis eiuſdem. In quo moderatè me geſſi: nam mutata re

ligione

ligione, mutarunt etiam indolem, atq; gratiam carminis. Quocirca minimè mirari oportet, (præcipuè cum uniuerſa Italia magnis atq; uarijs cladibus confecta eſſet, diſtrahentibus eam plurimis populis, atq; Barbaris nationibus) ſi antiquorum elegantia atq; puritas uiolata eſt, & ſimul inſcitia bonarum literarum, atq; imperitia ſuccreuit. Noſtra uerò tempeſtate magnopere debemus lætari, quòd ad id acceſſerunt honeſtæ ac liberales diſciplinæ, ut aliqua ex parte uideantur cũ ipſa antiquitate contendere. Quam rem facilè probaturi ſunt, qui Pontani opera, & Marulli paulò attẽtius perlegerint: nam uterq; (niſi ego fortè hac in re decipior) in ſuo genere abſolutus haberi debet. Sed minimè par eſt, de ijs facere iudiciũ hoc loco, quos noſtri homines pro optimis exemplis agnoſcunt: & uelut decora quædam, & illuſtria monumẽta uetuſtatis admirantur. Nos inſtitutum opus proſequamur, capientes principium à Feſto Auieno, qui præter alia multa opera, quæ compoſuit, Aratum poëtam conuertit in Latinos numeros, ut ſuo loco à nobis referetur.

RVFFVS FESTVS AVIENVS. CAP. LXXX.

Ruffus Feſtus Auienus, poëta eruditus & elegans, per eadem tempora floruit, quibus Cæſ. Diocletianus Imperator eſt appellatus: quæ res cùm multis alijs argumentis colligitur, tum ex commentarijs Diui Hieronymi, qui (cùm loquitur de Arati Phænomenis) Auienũ refert paulo ante in Latinum ea conuertiſſe, poſt M. Tullium, atq; Germanicum. Quidam putant fuiſſe illum genere Hiſpanum: ſed hoc mihi non ſatis compertum eſt in tanta rerum obſcuritate. Illud minimè dubiũ eſt, eum magna doctrina, ac multiplici rerum ſcientia præſtitiſſe. Nam præter opus

Arati(quo maximam laudem adeptus eſt) cõpoſuit etiam librum de orbe terrarum ijs uerſibus,quos uocant hexametros,imitatus Dionyſium Græcum *poëtam.* De *maritimis quoq; ſcripſit* Iambicis *uerſibus:intactũ opus* Latinis *ingenijs,tantæq; difficultatis,ut diu multumq; ſibi elaborandum fuerit in eo abſoluendo.*De *hoc poëmate ſic idem Auienus refert:*

Laboris autem terminus noſtri hic erit,
Scythicum ut profundum,& æquor Euxini *ſali,*
E*t ſi quæ in illo marmore inſulæ tument,*
E*diſſerantur:reliqua porrò ſcripta ſunt*
N*obis in illo plenius uolumine,*
Q*uod de orbis oris,partibusq; fecimus.*

P*lura in hoc opere inſeruit ex uarijs,atq; reconditis autoribus:præcipueq; ſequutus eſt(ut ipſe teſtatur)*Hecateum Mileſium,Hellanicum Leſbium, Philonem Athenienſem, Pauſimachum,Euctemum,Cleonem Siculum,*aliosq; permultos:ut prætermittamus* Annales Punicos, *à quibus cõ plura accepit,*Neq; *deſunt,qui exiſtiment, fuiſſe alia compoſita ab eodem* Auieno. S*eruius quidem grammaticus, cùm de cometis diſſerit,Auienum ſcribit feciſſe* Vergilianas *fabulas* Iambicis *uerſibus, & hiſtorica quædam ex libris* Liuianis. Q*ua in re non ſatis habeo exploratum, an hæc ad eundem ſint referenda,etſi ratio temporum maximè congruit.*Inter *amicos præcipuè coluit* Myrmecium F*lauianum,uirum clariſſimum, & probũ, cuius uirtutem atq; probitatem magnopere commendat dicato illi uolumine de maritimis.* H*æc ſunt que legimus de hoc* Auieno *apud ueteres autores.* De *Auieno poëta* Græco *(cuius leguntur* Epigrammata*)nihil dicendum eſt hoc loco.*

ALPHIVS AVITVS. CAP. LXXXI.

A*Lphius Auitus poëta illuſtris eſt habitus, uixit ijſdem*

penè tēporibus,quibus Cæſares Conſtantij præſtiterunt. Quæ res abundè colligitur ex Mauro Terētiano,qui poëtam Septimiū atq; Alphiū Auitū inter recētiores cōnumerat.Sūt qui putēt illū fuiſſe Carthaginiēſem, in quo deſideramus autores.Ingenio elegāti fuit,& componendis carminibus accōmodato.Inter cætera,quæ dicitur ſcripſiſſe, libros fecit,qui inſcripti ſunt Excellētium.In ijs perpetuò eſt uſus dimetris Iambicis,magna quidem uenuſtate,ac pari elegantia,ut grammatici ueteres teſtantur.Quod etiam ſatis colligitur ijs uerſiculis, qui adhuc ſuperſunt ex libro ſecundo Excellentium:

Tum litterator creditus
Ludo,Phaliſcum liberos
Conatus in campi patens
Extraq́; muri ducere
Spatiando paulatim trahit
Hoſtilis ad ualli latus.

Maurus Terentianus perſæpe citat Alphij poëtæ carmina:deq́; eo ſic ſcribit in libro de uarijs metris:

Phaſelus ille,quem uides
Plerunq;,nec carmen modò,
Sed & uolumen explicat:
Vt pridem Auitus Alphius
Conſcripſit Excellentium.

Priſcianus quoq; de eodem meminit pluribus locis. Hæc ſunt quæ de Alphio poëta obſeruauimus. De Alphio fœneratore ſcriptum eſt ab Horatio,& Iunio Columella.

SEPTIMIVS AFER. CAP. LXXXII.

SEptimius natione Afer inter eos poëtas relatus eſt, qui poëmatis ſcribendis operam atq; ſtudium poſuerunt. De hoc mentio habetur cùm apud alios, tum apud

Mau

Maurum Terentianum, qui per eadem tempora prope-modum floruit, ut apertè indicauit his uerſibus:

Qui multos legere negant hoc corpore metri
Romanos aliquid ueteres ſcripſiſſe poëtas.
Dulcia Septimius qui ſcripſit opuſcula nuper
Ancipitem tali cantauit carmine Ianum.

Quibus colligitur compoſitum fuiſſe hymnũ à Septimio de laudibus Iani. Neq; alienum fuerit eius uerſus aliquot ſubijcere, quò facilius iudicari poßit de ipſius ingenio, atq; eruditione:

Iane pater, Iane tuens, diue biceps, biformis,
O cate rerum ſator, ò principium deorum,
Stridula cui limina, cui cardinei tumultus,
Cui reſerata mugiunt aurea clauſtra mundi.

In hoc carmine imitatus eſt poëtam Callimachum, qui inter cætera opera elegantißimè ſcripſit hymnos deorum, eoq́; genere metri uſus eſt. Leguntur alia plura eiuſdem Septimij, quales ſunt hi uerſiculi de Agello:

Inquit amicus ager domino,
Si bene mi facias memini.
Pinea brachia cum crepitant
Audio canticulum Zephyri.

Itaq; cum uteretur uario ac multiplici genere carminum, uocauit ſuos libros opuſcula. Inter cæteros autores qui hoc nomine appellati ſunt, præcipuè commendatus eſt ab antiquis Septimius hiſtoriarum ſcriptor, qui de geſtis Imperatorum libros compoſuit.

T. CALPHVRNIVS SICVLVS. CAP. LXXXIII.

Titus Calphurnius natiõe Siculus fuit, ut inſcriptiones ueterum codicum probant. Inter eos Poëtas relatus eſt, qui ſcripſerũt Bucolicũ carmen: in hoc enim, iudicio

eruditorũ,magnopere excelluit,cùm gratia carminis,tum elegãtia & proprietate. Per eadem tẽpora floruit, quibus Diocletianus Cæſ.& Cõſtãtij principes Romanũ Imperiũ moderati ſunt. Quæ res manifeſto indicatur ex cõmẽtarijs Flauij Vopiſci,qui Olympiũ Nemeſianũ celebrat: ad quẽ poëta Calphurnius ſuũ opus miſit,ut in uetuſtis exemplaribus legitur. Quocirca in magno errore uerſantur, qui exiſtimãt eũ fuiſſe ætate Cæſ.Auguſti. Modicis facultatibus uixit:quod ex ipſo autore ſatis poſſumus colligere. Neq; deſunt,qui putent,de Diocletiano Imperatore intelligi oportere,cùm ſcribit ſub perſona Orniti:

> Aurea ſecura cum pace renaſcitur ætas,
> Et redit ad terras tandem ſquallore ſituq́;
> Alma Themis poſito,iuuenemq́; beata ſequuntur
> Secula,maternis cauſam qui luſit in ulnis.

Alij hoc ad Numerianum referũt, qui & ſcribendis carminibus, & eloquẽtia præcipuè excelluit. Sũt qui malint ſcribere Calpurniũ ſublata aſpiratione,quòd à Calpo deducatur nomen Calpurnij:ſed hoc ut friuolum eſt, ita liberum relinquimus noſtris grammaticis.

AVRELIVS OLYMPIVS NEMESIANVS. CAP. LXXXIIII.

Avrelius Olympius Nemeſianus, Afer genere, patria Carthaginiẽſis fuit, quod antiquiores codices teſtantur. Per ea tẽpora ĩ Vrbe floruit,quibus Cæſ.Numerianus & Diocletianus imperarũt, Quãtũ præſtiterit in cõdẽdis poëmatis,copioſe relatũ eſt à Flauio Vopiſco,q hũc ipſum Nemeſianũ nobiliſſimũ fuiſſe poẽtã refert,omnibusq́; colonijs atq; urbibus magnopere illuſtratũ. Calphurnius Siculus (de quo ſupra ſcripſimus) arctiſſima beneuolentia proſecutus eſt Nemeſianum: eiq́; dicauit ſuum carmẽ bucolicum, ueluti monumentum propriæ diligentiæ, atq;

optimæ uolũtatis. Legũtur adhuc eiuſdẽ Nemeſiani Aeglogæ. Quibus manifeſto apparet, eũ merito cõmendari inter præcipuos atq; optimos poëtas ſui tẽporis. Quocirca ueriſimile eſt à Numeriano Impatore in maximo pretio habitũ, q & eloquẽtia, & abſoluẽdis poëmatis excelluit. Idẽ Nemeſianus alia plura cõpoſuit: nã Cynegetica, Nautica, & Alieutica ſcripſit. Ioãnes Boccacius uir, ut illa tẽpora tulerũt, haud oĩno indoctus, citat Nemeſiani poëtæ uerſiculos. Hæc ſunt quæ legimus apud ueteres autores de Nemeſiano.

MAVRVS TERENTIANVS. CAP. LXXXV.

MAurus Terẽtianus natione Afer, patria Carthaginiẽſis fuit. Per eadẽ fermè tẽpora excelluit in poëtica, quibus Alphius Auitus, Septimius, Petronius Arbiter, & Aurelius Apollinaris, q Iãbicos ſcripſit. Grãmatici ueteres ſi quãdo citãt Terẽtianũ, inter recẽtiores autores referũt, ut apud Seruiũ & Priſcianũ legitur. Opus cõpoſuit uario multiplicíq; carminũ genere de literis, ſyllabis, pedibus, & uarijs metris. In quo habita ratione utilitatis, omnẽ propè gratiã contẽpſit: & cùm ualde laboraret in ſcribẽda atq; explicãda uarietate carminũ, minimè alienũ exiſtimauit ab officio eruditionis, ſi eorũ poëtarũ exemplis uteretur, qui ſuis propè tẽporibus aliquid ſcripſiſſent: ut Alphij Auiti, Septimij, atq; aliorũ: quod his uerſibus ingenuè profitetur:

Non equidem poſſum tot priſcos noſſe poëtas,
Vt ueterum exemplis ualeam quæ tracto probare.
Maurus item quantos potui cognoſcere Graios,
Quorum præcipuè ſtudijs pars maxima conſtat?
Nemo tamen culpet, ſi ſumo exempla nouella,
Nam melius noſtri ſeruarunt metra minores.

Neq; dubium eſt, ipſum Terentianum ad extremam ætatem perueniſſe: & in hoc opere condendo ita uerſari ſolitum:

tum: quaſi animum tali ſtudiorũ officio recrearet, ſeniumq́ʒ ſuum mollioribus curis tranſigeret. De hoc Terentiano *Auguſtinus etiam meminit, referens illius uerſiculum de* Marco Varrone:

Vir doctiſsimus undecunq́ʒ Varro.

Quòd habuerit filiũ nomine Baſſum, & Nouatemum generum, facilè colligitur ex ipſis Terentiani carminibus.

CL. CLAVDIANVS ALEXANDRINVS. CAP. LXXXVI.

CL. *Claudianus poëta inſignis, Arcadij & Theodoſij tẽporibus floruit. Patria fuit Alexandrinus, nobiliſsima urbe Aegypti. Quidã Florẽtinũ faciũt, parũ diligẽter obſeruãtes ueterũ cõmẽtarios. Autores Græci, qui de poëta Claudiano meminerũt, Alexãdrinũ appellãt. Cui ſentẽtiæ idẽ autor aſtipulatur: dũ Nilũ ſuũ uocat, ut nihil prætereà dubitari poſsit, ei patriã fuiſſe Alexandriã. Ingenio excellenti fuit, maximeq́ʒ apto ad carmẽ cõponẽdũ. Nã & aſſurgit feliciter, uarijsq́ʒ figuris ac ſententijs mirificè delectat, ut uideatur à natura ipſa inſtructus ad poëticam facultatẽ. Veriſimile eſt, eũ Romæ diu uerſatũ, multasq́ʒ Italiæ urbes peragraſſe: quod cùm multa teſtantur, tũ hi uerſus, quos de Balneis Aponi compoſuit. Opera illius ſatis nota ſunt: ſed præcipuã laudẽ iudicio multorũ ſibi uindicat ijs carminibus, qbus principes uiros ſummis laudatiõibus, ſeu panegyricis extulit. De raptu Proſerpinæ libros quatuor ſcripſit, eosq́ʒ ad Florẽtinũ miſit, ueluti monumentũ ſuæ beneuolẽtiæ atq́ʒ optimæ uolũtatis: nã cũ eo arctiſsima familiaritate coniunctus uixit. Prætereo eiuſdẽ poëmata, Epiſtolas, & Epigrãmata, in qbus de Nilo, de Phœnice, de Magnete, de Cryſtallo, de Balneis Aponi, de Torpedine, de Gallicis mulabus, deq́ʒ alijs multis aptè & elegãter carmẽ deſcripſit.*

Auguſtinus & alij ueteres plurimum commendarunt ingenium atq; eruditionem Claudiani, referentes illius uerſus de laude & uictoria principis Theodoſij contra Eugenium Gallorum Regem. Conſtat enim Theodoſium ipſum parua manu cōtra ingentes Barbarorū copias dimicaſſe, cæſisq; magna ex parte hoſtibus, clariſſima uictoria potitum: nō tam ſuis auſpicijs, quàm ope & præſidio obortæ tempeſtatis, ſæuientibus uentis contra hoſtiū aciem. Quocirca ſic Claudianus elegantiſſimè ſcribit:

Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit aduerſas acies, reuolutaq; tela
Vertit in autores, & turbine reppulit haſtas.
O nimium dilecte deo, cui fundit ab antris
Aeolus armatas hyemes, cui militat æther,
Et coniurati ueniunt ad claſſica uenti.

Idem Claudianus magna ueneratione coluit Probū, Probinum, & Olibrium uiros cōſulares. Gennadiū præterea, Honorium, Stiliconem, ac Mallium Theodorum ſingulari ſtudio & incredibili diligētia proſequitur: teſtatus officium ſuum libellis à ſe compoſitis de illorū laudibus. Hæc ſunt quæ de poëta Claudiano obſeruauimus. De obitu ipſius nihil apud ueteres autores legimus. De Claudiano Mamerco, qui libros de Anima ſcripſit, commodè à nobis dicetur.

DECIVS AVSONIVS GALLVS. CAP. LXXXVII.

DEcius Auſonius, genere Gallus, patria Burdegalenſis fuit. Quæ res apertè indicatur cùm locis pluribus, tum præcipuè his uerſibus:

Burdegallia eſt mihi natale ſolum,
Vbi mitis eſt cæli clementia.

Vixit,ut conſtat,imperantibus Valentino & Valẽtinia-no Auguſtis. Quibus magnoperè acceptus traditur, ob ingenium,atq; excellentem doctrinam. Sed longe nobilior factus eſt ſub Gratiano Cæſare,quẽ in Latinis literis, atq; honeſtis diſciplinis magna diligentia erudiuit, ut paulò poſt dicemus. Parentẽ habuit nomine Auſoniũ,profeßione medicum,multisq; ac uarijs honoribus illuſtratum. Quod poëta Auſonius teſtatur eo carmine, quo pietatem ſuam profeſſus eſt in deplorando obitu patris. Quidam imperitißimè faciunt,qui ad hunc poëtam referunt,quæ ad patrẽ Auſonij pertinent. Cæſar Valentinianus tantum conceßit moribus,atq; doctrinæ Auſonij, ut eum præcipuè delegerit inter cæteros omnes, qui Gratianum filium inſtrueret, eiusq; ingenium Latinis literis erudiret. Quocirca maximam nobilitatem adeptus eſt,adeo ut paulò mox patrocinio Cæſ. Gratiani prouectus fuerit ad conſularem dignitatem quàm honeſtißimis ſuffragijs: ut abundè percipitur ex illa nobili gratiarum actione,qua Imperatori optimo, & diſcipulo humanißimo gratulatur. Permulta compoſuit & proſa oratione,& carmine. Librum epigrammatum magna ex parte à Græcis poëtis acceptum in Latinos numeros conuertit mira elegantia, pariq; ingenio. Fuit enim Græcè ac Latinè peritißimus. Itẽ de ijs urbibus ſcripſit,quæ nobiliores,atq; clariores haberẽtur, uario & multiplici genere carminũ. Ex quo poëmate quædam ueluti fragmenta adhuc leguntur. Puellã nomine Biſſulam multis carminibus celebrauit, admiratus egregiam illius formã,ſingularemq; uenuſtatem. De fluuio Moſella, qui Lingonum fines prætergrediens in Rhenum influit. In quo maximam laudem (ut eſt autor Symmachus) iure optimo ſibi uindicauit. Siquidẽ incredibili elegãtia utitur

in eo

in eo deſcribendo. Faſtorũ præterea libros abſoluit, opus magni laboris, ac multarum uigiliarum. A' principio enim urbis conditæ auſpicatus eſt, continuato ordine uſque ad ſuum Conſulatum, ut ijs uerſibus teſtatur:

Vrbis ab æterno deductam Rege Quirino
Annorum ſeriem cum Procule accipies,
Mille annos centum, & bis fluxiſſe nouenos
Conſulis Auſonij nomen aduſq; leges.
Fors erit ut luſtrum cum ſe cumulauerit iſtis,
Confectam Proculus ſignet Olympiadem.

Inter amicos præcipuè habuit Tetradiũ Gallum, Paulinũ poëtã, & Heſperiũ: quorum ſtudiũ atq; beneuolentiã pluribus ac uarijs epiſtolis teſtatur. Symmachus autẽ uir Conſularis, & apprimè doctus, tantũ poëtæ Auſonio detulit, ut aſſertũ ab eo ſit, neminẽ eſſe omnium mortaliũ, quem in officio amicitiæ illi compararet. Extant adhuc epiſtolæ ipſius Symmachi, uelut optimi teſtes tã mutuæ, tamq; ſingularis inter ſe neceſſitudinis. Neq; dubium eſt eundẽ Auſonium inter Chriſtianos relatum, quod illius opera multis locis demonſtrant. De obitu ipſius nihil certi habetur ex ueterum lectione. Etſi quidam tradunt nonagenarium perijſſe. In quo magno errore decipiuntur, cùm id ad parentem Auſonij pertineat.

DAMASVS HISPANVS. CAP. LXXXVIII.

Damaſus natione Hiſpanus, nobili atque clara familia ortus eſt, ut ueteres ſcribunt. Iiſdem temporibus in Vrbe floruit, quibus in ſcribenda hiſtoria nobiles habiti ſunt Paulus Oroſius, & Eutropius, qui de rebus Romanis libros plures compoſuit. Laudatur ingenium Damaſi atq; eruditio in faciendis carminibus, cùm ab alijs multis, tum præcipuè ab Hieronymo: qui cõplura opera à ſe cõpoſita

huic Damaſo dicauit. Adeo modeſtus fuit, tamq; excellenti uirtute ornatus, ut ingẽti ſtudio creatus Romæ fuerit Pontifex maximus, repulſis atq; improbatis illorũ accuſationibus, qui nomine adulterij conabantur famam, atq; innocentiã eius inſimulare. Plura de poëta Damaſo relata ſunt apud illos autores, qui de geſtis Pontificum ſcribunt. Poëmata edidit nõ uulgari elegantia, & hymnos complures, ut Prudentius, Ambroſius, & alij eiuſdẽ ordinis autores. Item librum de Romanis Pontificibus ſoluta oratione, quẽ ad Hieronymum miſit: eumq; liberè & amicè hortatur ad exponendam, atq; illuſtrandam Hebræorum doctrinam. Putabat enim lectionem ipſam parum quidem cõferre ſine ſtylo: neque poſſe aliquem ſatis proficere in ſtudijs literarum, atq; antiquis diſciplinis, ſine magno ac diligenti uſu ſcribendi. Neq; deſunt, qui referant, ipſum Damaſum perueniſſe ad extremam ſenectutem, ac ſub Theodoſio Auguſto periſſe, cùm octogeſimum annum ageret: quod etiã Hieronymus tradit.

IVVENCVS HISPANVS. CAP. LXXXIX.

IVuencus poëta, natione Hiſpanus, familia inſigni maximéque illuſtri natus eſt, ut ab Hieronymo traditur. Præcipuè floruit Imper. Conſtantio & Conſtante. Qua tempeſtate in eloquentia apud Latinos clari fuerunt Tiberianus Nazarius, & Flauius Vopiſcus, qui de geſtis Romanorum principũ libros compoſuit. Inter alia poëmata, quæ dicuntur ab eo edita, ſcripſit quatuor Euangelia hexametris uerſibus, qua in re maiori diligentia uſus eſt in ſeruanda rerum hiſtoria, quàm in demonſtranda ingenij ſui elegantia. Idem Iuuencus aliquot hymnos fecit, quibus facilè indicauit, ſe optimè meritum de religione Chriſtiana. Neque dubium eſt, fuiſſe illum relatum inter

ſacerdotes Chriſtianos,ut ueteres autores teſtantur. Diuus Hieronymus alicubi repetit Iuuenci carmina,eumq; ut eru ditum,& elegantem poëtam commendat.

AVRELIVS PRVDENTIVS CLEMENS. CAP. XC.

AVrelius Prudentius Clemens in Latinis literis magna diligentia,pariq; ſtudio inſtitutus,ut Gennadius, & Iſidorus teſtantur: quibus potißimum parentibus ortus fue rit, haud ſatis mihi compertũ eſt ex lectione ueterum autorum. Quidam exiſtimant,fuiſſe illum genere Hiſpanum. Primam ætatem agendis cauſis poſuit, & in ciuilibus officijs uerſatus eſt. Deinceps ad maiores,amplioresq; dignitates prouectus,ad Præfecturam militiæ perductus eſt, ſtudijs, atq; ſuffragio Cæſaris Theodoſij. Quæ res ſatis intelligitur, cùm alijs argumentis, tum præcipuè ijs carminibus Prudentij:

Frænos nobilium reximus urbium,
Ius ciuile bonis reddidimus,reos
Tandem terruimus,militiæ gradu
Euectum pietas principis extulit.

Legũtur adhuc ipſius poëmata multiplici,ac uario genere carminũ cõpoſita: quibus facilè probari poteſt,eũ quidem pro conditione tẽporũ maximè præſtitiſſe inter Chriſtianos poëtas:non modò eruditis uerborum figuris, ſed etiam grauitate ſententiarum. Sidonius Apollinaris haud omnino contẽnendus autor in legendis atq; obſeruãdis antiquis ſcriptoribus,cùm loquitur de poëta Prudentio,minimè ueritus eſt,illũ Horatio adiungere. Præcipuã laudẽ cõſecutus eſt iudicio doctiorũ ex eo poëmate, quo proſequitur illorũ probitatẽ,atq; cõſtantiã,q ſeipſos deuouerũt pro Chriſtiana religione: cuiuſmodi ab eo celebrãtur diuus Laurẽtius,

Vincentius, Romanus, Hippolytus, Caſsianus, & alij complures. Cōmēdantur præterea eiuſdē carmina de natali domini, & geſtis & miraculis Chriſti, de expiandis animis, de conflictu uitiorum ac uirtutum. Inſectatus eſt acri animo, ac plurimis uerſibus hoſtes Chriſtiani nominis, maximeq́; Symmachum uirum conſularem, cuius ſententias atq; eruditionem longo opere accuſat. Minimè autem obſcurum eſt, eundem Prudentium perueniſſe ad ſummam ſenectutem, ac plurimis dignitatibus perfunctum perijſſe.

PONTIVS PAVLINVS. CAP. XCI.

Pontius Paulinus nobili genere natus, inter eos poëtas refertur, qui ſub Imperio Cæſ. Gratiani floruerunt, ut Fauſtus, Tetradius, & Auſonius. Burdegalenſis fuit, ac in poëtica facultate magnopere excelluit. Quidam putarunt fuiſſe nepotē Auſonij, quòd eū grata ac beneuola quadam appellatione filiū nominet: ſed hoc nō ſatis cōſtat in tam uaria & ancipiti rerū obſcuritate. Inter alia opera, ſcriptum eſt à Paulino poëma hexametris uerſibus de regibus ex Suetonio Tranquillo collectis, in quo maximā laudem adeptus eſt, ut ab Auſonio refertur ijs uerbis: Coëgiſti in epitomen tres libros Suetonij de regibus tanta elegātia, ſolus ut uidea re cōſecutus, quod cōtra rerū naturā eſt, breuitas ut obſcura nō eſſet. Legūtur adhuc quædā ipſius Paulini carmina, in q̄bus mirifica eruditio, & incredibilis elegātia apparet. Idē Paulinus præclaris, atq; honeſtiſsimis dignitatibus perfunctus eſt, & inter principes uiros, atq; nobiliſsimos habitus. Fuit ijſdē fermè tēporibus alter Paulinus Pōtifex Nolanus, moribusq́; & ſingulari cōtinētia clariſsimus: cuius epiſtolæ atq; epigrāmata uulgò leguntur. Quidam exiſtimāt eūdē eſſe habēdū, parū diligenter conſiderātes, quantū inter ſe differant, & profeſsione uitæ, & carminū elegantia.

LICENTIVS HIPPONENSIS. CAP. XCII.

Licentius poëta natione Afer, patria Hipponenſis fuit: quod apertè intelligitur ex epiſtolis Auguſtini, q̃ hũc ipſum appellat ciuem ſuum. Etſi Tagaſta oppido natus eſt Auguſtinus, ut ueteres autores tradũt. Qui ſcribũt de poëta Licẽtio, magnopere cõmẽdant illius ingeniũ in perquirendis ueterũ diſciplinis. Cum Auguſtino uerſatus eſt ſumma familiaritate, eumq; ueluti præceptorẽ ſuum, ac parentem magna obſeruatione, ac reuerentia coluit. Referuntur complura de hoc Licentio cùm ab alijs multis, tum à Meropio Paulino, qui plurimis carminibus cohortatur, ut abdicatis cæteris curis, ad illuſtrandam Chriſti religionẽ animum referat, & Auguſtini exemplum atq; eruditionẽ proſequatur. Inter cætera, quæ dicuntur à Licentio compoſita, hymnos & epiſtolas plures deſcripſit, in quibus ſatis demonſtrat, quantum teneretur poëticæ ſtudio, quamq; aſsiduam operam collocaret in condendis poëmatis. Leguntur ipſius carmina ad Auguſtinum, quæ à noſtris grammaticis in magno pretio habita ſunt, præcipueq; ij uerſus de Proteo commendantur:

Protea nanq; ferunt ueterum commenta Pelaſgûm,
Qui dum ſollicitis non uult aperire futura
Spumat aper, fluit unda, fremit leo, ſibilat anguis:
Captum aliquando tamen in munera parua uolucrum.

De probitate ipſius, cæteriſq; animi uirtutibus, permulta apud Auguſtinum, & Poſsidonium habentur, quæ ob inſtitutam breuitatem omittimus.

VENANTIVS HONORIVS FORTVNATVS. CAP. XCIII.

Venãtius Honorius Fortunatus inter Chriſtianos poëtas relatus eſt, & cùm ingenio atq; moribus longe

præſtaret, Rauennæ *eruditus traditur, magnaq́; diligentia in* Latinis *literis inſtitutus. De hoc* Fortunato *referuntur permulta apud eos autores, qui de geſtis* Gallorum *annales compoſuerunt.* Neq; *deſunt, qui ſcribant, illum diu uerſatum in* Gallia, *& ob egregiã eruditionẽ, optimumq́; ingeniũ* Pontificem Pictauorũ *factum.* Plura *ac uaria opera edidit, quibus ingenij facilitatem, minimeq́; uulgarem doctrinam demõſtrat.* Leguntur *adhuc eius poëmata, & hymni complures, qui magnopere commẽdati ſunt à noſtris grãmaticis.* Sed *& libros quatuor fecit de geſtis diui* Martini, *uerſibus hexametris, præfatus tali opere ſe imitari* Chriſtianos *poëtas, ut* Alcymum, Prudentium, Iuuẽcum, Paulinum, *& alios plures.* Idem Fortunatus *maximo affectu, ſingulariq́; beneuolentia proſequutus* Gregorium Pontificem, Emphronium, *atq;* Felicẽ, *ut alios omittamus.* In *peruetuſtis exemplaribus additũ eſt nomen* Clementiani: *quod ab his probari poterit, qui paulò accuratius antiquitatem perſcrutari uoluerint.*

FAVSTVS GALLVS. CAP. XCIIII.

FAuſtus *natione* Gallus, *patria* Vaſſates, *ut quidam referunt: alij* Lugdunẽſem *fecerunt: iiſdem temporibus in poëtica excelluit, quibus doctrina & ingenio præſtantes habiti ſunt* Boëthius, Claudianus Mamercus, *&* Caßiodorus: *qui à ſecretis fuit* Theodorici Imperatoris. Enodius *&* Apollinaris *permultum concedunt* Fauſti *poëmatis, quòd in iis eruditum ſe, atq; ingenioſum probaret.* Scripſit *enim pro inſtituto* Chriſtianæ *profeßionis* Epigrammata *& hymnos de rebus ſacris, ut manifeſtò colligitur ex epiſtolis* Enodij. Verſatus *traditur* Lugduni Galliæ *urbe, quæ à* Numatio Planco *condita eſt, ut quidam putant: ibiq́; maximã laudem adeptus eſt ſuæ doctrinæ.* Relatũ *præterea eſt*

de

de hoc Fauſto, *fuiſſe illum probis moribus, & in accuſandis uitijs magna ſeueritate: quod etiam* Caßiodorus *pluribus locis affirmat.* De *ipſius poëmatis atque doctrina ſic ſcriptum inuenio apud* Enodium:

In ueterum morem pangit noua carmina Fauſtus,
Et per membra ſuum deſecat arte melos,
Doctus ad incudem uerba infabricata referre:
Quosq; facit uerſus terq; quaterq; probat.

Complura *alia de poëta* Fauſto *ſcribuntur ab* Enodio, *quæ à nobis omittēda ſunt.* De Fauſto Manichæo *dicemus ſuo loco: contra quem leguntur adhuc multa uolumina ab eruditißimo uiro* Auguſtino *compoſita.*

C. SOLLIVS SIDONIVS APOLLINARIS. CAP. XCV.

CAius Sollius Sidonius Apollinaris, *genere* Gallus *fuit.* Quidam Burdegalenſem *faciunt.* Ipſe *uerò de ſe ſcribens, pluribus locis atque epiſtolis* Aruernum *ſe dicit. Sunt enim* Aruerni *populi finitimi* Eduis, *inter* Celtas *conſtituti.* Honeſtis *parentibus, & illuſtri familia ortus eſt,* Latinisq; *literis à prima ſtatim ætate magna diligētia inſtitutus.* Nam *ſub* Flauio Nicetio *(qui per ea tempora excellens grammaticus habebatur) eruditionē accepit: cumq; ingenio & induſtria in proſequendis diſciplinis magnopere præſtaret, breui effecit, ut eos omnes antecederet, qui paribus ſtudijs tenebantur.* Permulta *ſcripſit cùm ſoluta oratione, tum uario genere carminū.* Libros *nouē epiſtolarū, ſecutus* Plinium Secundū, *ut ipſe refert: etſi tali opere magis ingenium probatur* Sidonij, *quàm iudicium, ut qui peregrinū &* Gallicum *redoleat, & ſimul inepta uerborum affectatione ſupra modū laboret.* Cuiuſmodi *accuſantur à noſtris grāmaticis* Caßiodorus, Enodius, Fulgētius, *& Claud*

& Claudianus Mamercus, qui uiolata paſſim ac diſiecta Romani Imperij dignitate, minimè ſeruarunt Latini ſermonis puritatem. Itaq; multò maiorem laudem adeptus eſt ex poëmatis, atq; hendecaſyllabis, quòd in ijs multum ingenij ſit, atq; elegantiæ minimè uulgaris. In ijs quoq; Panegyricis commendatur, quos Antemio atq; Maioriano dicauit, uiris conſularibus, atq; clariſsimis. Idem Sidonius magnopere dilexit eruditorum ingenia, ſummisq; officijs, ac ſingulari humanitate fouit: ut Lampridium, Tonantiũ, Tetradiũ, & alios plures: quam rem ipſius epiſtolæ, atq; epigrãmata ſatis oſtendunt. De ſacerdotio illius, cæterisq; dignitatibus nihil dicendum uidetur, quod in pleriſq; alijs omiſimus, qui collocati ſunt ab antiquis ſcriptoribus inter Chriſtianos poëtas.

ADMONITIO OPERIS AD EOS QVI LEGERINT.

PErfecimus ad hanc diem libros quinq; de Poëtis Latinis: in quibus permultum diligentiæ ac laboris nobis collocatum eſt: nihil enim ſatis dignum memoria effici poſſe exiſtimo, in quo parum diligenter, parumq; accuratè ſit elaboratum. Iuuabunt hoc inſtitutum pernoſcendæ antiquitatis, libri de Grammaticis, atque Oratoribus, qui paulò mox in lucem prodituri ſunt dijs bene iuuantibus. Non ſum defuturus operi inchoato in aſſerendis atq; approbandis ſtudijs noſtris: ac ſatis quidem factum exiſtimo ab ijs hominibus, qui alicui præclaro facinori intenti, contemnunt maleuolorum improbitatem, & alienam inſcitiam paruifaciunt, præſertim in ea re, in qua munus ſuſtineatur iuuandæ atq; excolendæ poſteritatis. Quod equidẽ cùm diligenter conſidero, multò acrius, atque uigilantius perſiſtendum arbitror in præſidio optimarum diſciplinarum

rum, in quibus uniuerſam ætatem non ſine maxima uolu-ptate conſumpſimus, perlectis atque obſeruatis ueterum monumentis. Quòd ſi nulla præmia ſunt in ciuitate noſtra conſtituta bonis ingenijs, propter aduerſam rerum fortu-nam, & incredibilem hominum ambitionem: ſpero tamen fore, ut multi gratiam aliquam ſint habituri noſtris labo-ribus, quòd in tam ſæua conditione ſtudiorum gradum ſer-uaui: ac re maximè inclinata minimè deſperandum putaui. Quod utcunq; acceptũ æſtimatumq́; ſit in tam uario & ancipiti iudicio homi-num, haud equidẽ uehementer labo-ro: ſemel enim conſtitui, hone-ſtius eſſe, famã præclaris ſtudijs quærere, quàm turpẽ quæſtum malis arti-bus conſe-ctari.

F I N I S.

LVCEIVS VERONENSIS S. D. PETRO BEMBO PATRICIO VENETO V. CLARISS.

MISIT ad me ſuperioribus menſibus Cotta noſter Poëmata Petri Criniti: cupiebã enim (ut ſcis) magnopere ea legere: non tantum, quia permultum delector illius ingenio: ſed quoniam ex tuis Epiſtolis ſæpe intellexi, quantum præſtaret noſtris temporibus in hoc etiam genere ſcribendi, in quo perpauci (ut uidemus) æquo animo legi poſſunt: nedũ commendari ab eruditis hominibus debeant. Eſt enim (ut dicitur) rara auis bonus Poëta. Audio complura alia ab eodem Crinito compoſita eſſe, eaq; haberi cùm alibi locis multis, tum Ferrariæ apud Eſtenſes principes. Ego uerò quia ualde faueo ingenijs noſtræ ætatis, nolui abs te deſiderari officium meum: & ob id curaui, uti per eos opifices, qui libros formis imprimunt, diligenter atq; accuratè excuderentur. Neque præterea me latet, fore hoc minimè ingratum ijs hominibus, qui ueterum ſtudia ſectantur, ac bonas diſciplinas colũt. Quod reliquum eſt, dabo operam quàm diligentiſſimè potero, ut cætera eiuſdem poëmata ad te perferãtur, quæ mihi pollicitus eſt Io. Cotta uir ſumma fide, atq; excellenti doctrina ornatus.

Vale.

PET

PETRI CRINITI POEMATVM LIBER PRIMVS.

Quòd Muſis dicatus ſit, reiecta populi inſcitia.

MVſis dicatus ſemoueo procul
Vulgus profanū: nec populi ambitus,
Aut liuor nimium procax,
In me ius ſibi uendicat:
Si non decora cum chlamyde arduos
Inter receptus fulgeo principes;
Si nec gemmea pocula
Noſtris in laribus nitent:
At iure certo mi chelys aurea
Debetur olim; & per numeros graues
Inſignis cithara deus
Me carmen tenerum docet.
Hinc peruirenti texere debitam
Lauro coronam Melpomene cupit;
Qua firmum ſtatuens decus
Vatum me referat choris.
Seu me reductis uallibus audiat
Faunus canentem candida Næuiæ
Colla, & labra corallia,
Quæ me ſollicitum tenent.
Seu malim inanes pectoris anxij
Iactare curas: & nimium graui
Detentum laqueo caput

Solari ad citharæ modos.
Vtcunq; doctis carminibus iuuat
Inter morari Pieridum choros:
Vt uulgi imperium inſolens
Ceu dirum fugiam nefas.
Nam quis putabit maius adhuc ſcelus,
Quantum nefandæ plebis inertiæ
Seruire:& petulantiam
Probroſam populi pati?
O' ſancta uatum pectora:& meis
Certum leuamen barbite queſtubus,
Quàm te ſuſcipio libens
Porrectum Idalia manu?
Tu teſtis,ut proludat amabilis
Inter uerendas Næuia uirgines,
Cùm molles choreas agit,
Et blandos repetit iocos.

De ſua æternitate ex oraculo Apollinis.

NVper ſolutus cùm pharetra graui
Pæan reſumpſet fatiloquam chelyn,
Occepit inter carmina dulcibus
Vocare Muſas cantibus.
Vidi per antrum(fas mihi dicere)
Paßim moueri Pieridum choros.
Heu mens recenti prætrepidat metu
Cum ſacra Phœbi cogito.
O' quàm uerendus crinibus aureis,
Ac prænitenti pectine celſior,
De me camœnis fata recluſerit
Nullis mouenda ſeculis.

Cælo receptus cum cithara breui
Cantabo uates: ſic placuit Ioui:
Dicam potentes Romulidum duces,
Dicam feroces barbaros:
Cædesq; regum ſanguine Gallico
Factas, & acri pectore Vandalos.
Addemus armis indomitos Gethas,
Vireſq; Turcarum graues.
Pridem reſolui ferrea uincula
Queis colla regum Parca tenax ligat.
Vitabo felix regna Acherontica,
Diramq; Tartari luem.
Viſam Gelones, & iaculo leues
Dacos, & alti brachia Caucaſi:
Nil me mouebit degener ambitus,
Aut uana plebis gratia.
Liuore maior raptus in æthera
Luſtrabo celſas cælicolûm plagas:
Et qua refulgens Heſperium decus
Incandet alma lampade.
Non me reuinctis pallida crinibus,
Turpiq; luctu Nænia defleat:
Aeuo gratus perpetuo fruar
Seclis dicatus poſteris.

Ad Auitum, exhortatio ad Virtutem.

VIrtute nil felicius,
Nil clarius ſol aſpicit,
Auite Muſarum decus.
Incumbe quod facis, & gradum
Virtutis erectum tene:

Nec te labores anxij
Ab inſtituto flexerint.
Abſolue totis uiribus
Quod inchoatum dixeras.
Haud ille præſtat cæteris,
Qui congerendis nummulis
Impallet,argento incubans.
Virtus repulſam deſpicit,
Ridetq́; uanos ambitus:
Non fluctuat uento leui,
Nec pallet ignauo metu:
Variamq́; ſortis aleam
Audax inertem nuncupat.
Vbiq; uirtus imperat
Suis decora faſcibus:
Et acriter ſeruat gradum,
Immota cunctis caſibus,
Ne faſtus occupet grauis,
Aut luxus incidat impudens.
Virtus honeſtat purpuram,
Fiuntq́; ueri conſules:
Verumq́; nomen perferunt
Vbi illa ſucceſsit comes.
Non conſul auro & purpura
Sed conſulendo præcipit:
Recteq́; patriam regens.
Inane nomen,& decus
Vanum eſt habendum protinus,
Se purpuratum uendere:
Ni uirtus amplior prius
Circunſtet ipſos principes.

Ille eſt

Ille eſt beatus omnium
Cui uirtus affuit comes.

Nænia de obitu Laurentii Medicis Viri Clariſsimi ad Ioannem Picum Mirandulam.

EC quis perpetuis conſtituet malis
Finem ullum,ut ualeam reddere me mihi?
Pridem ſepoſui dulciloquam chelym
Et blandos Charitum modos.
Accedunt miſeris funera luctibus,
Nec quicquam ſuperos flectere uictimis
Fas eſt,ut uideo:ſic placitum Ioui,
Qui nutu regit omnia.
Heu noſter Medices Italiæ decus
Ô Pice interijt:uæh miſero mihi.
Lugete Aonidum qui colitis ſacra,
Et qui pro ueteri fide
Virtutis pretium ritè repoſcimus.
Nam quis tam rigido pectore barbarus:
Immaniq́; animo,quin uideat ſtatim
Sublatum columen bonis?
Hic ſolus patriam conſilio graui
Vndantem uarijs fluctibus extulit:
Nil diram ueritus (diſcite poſteri)
Regum ſæuitiem & dolos.
Hic ſe pro pauidis ciuibus obtulit:
Hoſtilemq́; aciem robore pectoris
Perfringens,uiridi tempora gramine
Cinxit,dum ſibi non putat
Parcendum,ut Latio præſidium ferat.
Heu heu quàm uolucri decipimur bono:
Incaſſumq́; pij,ut qui nimio ambitu

Surdos diſtrahimus deos.
At tu mœſta nouis patria lacrymis
Indulge:nec enim cernere adhuc potes,
Quantum mox miſeris ciuibus imminet
Fatorum grauis exitus.
Diſiecta horriſono marmora fulmine
Templorum,& nimium dira tonitrua
Non fruſtra exitium terrificis minis
Portendunt patrijs deis.
O` fallax utinam mentiar augur,&
Non uero auſpicium carmine proferam.
Tu Pice interea deſine conqueri,
Et parce imperio Iouis.
Quòd ſi non alius mox aderit Deus,
Extinctum Italiæ qui reparet decus:
Et Phœbum cupiat ſedibus Aonum
Transferre in Latios lares:
Conſiſte in ueteri præſidio tamen
Virtutum:& quod habes auſpicijs tuis
Iam partum,in tacito contineas ſinu,
Felix ſorte tua ſatis.
Nam mitto tot opes ingenij,& ſacrum
Fœcundi genium pectoris: & ſimul
Præclaris animum dotibus arduum,
Quo certum ſtatues gradum.
Sed me ſub tenerum tempus adhuc,uelut
Surgentem uiridi robore palmitem,
Cæli ſæuities inuida perculit,
Deiecitq; bonam indolem.
Sic decuſſa iacent brachia uiribus
Alliſis:neq; poſthac animo pari

Audebo

Audebo ingenium tollere: nec licet
Sperare ulterius mihi.

Ad Auitum, de quiete uiuendi.

AVite, ſi beatus eſſe contendis,
Supraq; cunctos otio frui certo:
Nihil timebis ultimam diem fati:
Animoq; forti lubricam feras ſortem.
Vites potentum purpuras uelut peſtem:
Colasq; ſemper liberum genus uitæ,
In quo uoluptas adſit, & quies mollis:
Blandi lepores, & ſodalitas grata:
Delecti amici, candidi, & fides ſimplex.
Vita eſt habenda non ſolutior luxu:
Non ſegnis, aut uexata pluribus curis:
Sed in uigenti corpore uigeant ſenſus.
Iſte eſt beatus, qui omnibus uacat curis:
Nec alteri, nec ſibi negotium præbet.

De ſua quiete poſt multas calamitates.

SI quis in tantis hominum procellis
Inter & curas, uarioſq; caſus
Gaudet aſſertor fidei decoram
Carpere uitam:
Huius exemplum ſequar expeditus:
Et meos uitæ melioris annos
Liber ad certam referam quietem
Cultor honeſti.
Cautius poſthac mea cymba curſum
Acta per ſyrteis ſcopuloſq; duros
Soluet, & nullos temere inſequetur

Aequoris æſtus.
Profuit ſæuæ rabiem Charybdis
Atq; ueſanos adijſſe fluctus:
Gratior tandem foret ut uoluptas
Viſere portum.
Integram feßi melius quietem
Sentiunt: blandus pluuijs relictis
Redditur Pæan: nitidumq́; lumen
Pandit Olympi.
Illud in primis ſuperos precamur,
Vita dum noſtrum comitatur æuum,
In ſacris totum ut liceat camœnis
Ponere tempus.

Monodia de laude Angeli Politiani.

SIren relicto Daunio
Quærebat ubi conſiſteret:
Diuq́; uagula deuolans
Acceßit amnem laſſula
Arni fluentis leniter:
Et commota ſatis, iter
Parabat incœptum ſequi.
Sed ecce dum uaga ſubuolat,
Audit repentè rem nouam,
Nouosq́; numeros, & noua
Carmina canentis Angeli.
Itaq; ſtatim in labra conuolat
Dulci lepore perlita:
Et inquit, hic libet agere,
Hic hic morabor ſedulo:
Vbi gratiæ, decor, & Venus

Tam

Tam blanditer ſimul canunt,
Carmenq́; fundunt aureum.
Tu nunc ualebis Daunie.

Ad Fauſtum, de ſuis ſtudiis, & iniquitate ſui temporis.

EXpetis ut proprias referam tibi carmine curas,
Simulq́; noſtra gaudia:
Si tamen ulla poteſt hoc tempore grata uoluptas
Soporem adimere ſenſibus.
Nam quid in Aonidum liceat deſcendere ſyluas
Occluſo ubiq; tramite?
Additur & noſtris hæc ætas ferrea damnis,
Qua Mars repreßit Pallada.
Officiumq́; togæ perijt: tantum arma ſuperſunt,
Geruntur omnia uiribus.
Iam uideo inſtructas acies in bella uocari.
Promuntur enſes Martij.
Materiam ſcelerum ſtruimus, propriumq́; nefandæ
Ius additur libidini.
Sic hominum uita aßiduo dum fluctuat æſtu
Torquetur in dies magis.
Nullus enim uarijs nouit præſcribere uotis
Finem: ſed omnes fallimur.
Illum ſollicitat faſtoſæ gloria laudis:
Hunc ambitus uexat grauis.
Ex humiliq́; aliquis nunc ſumma peroccupat audax,
Paremq́; fatis ſe putat.
Qui tamen (ut ſuperis libuit) deceptus inani
Aura iocantis aleæ,
Præcipitem ſeſe tradens immergitur undis,

Nec ſubleuat preſſum caput.
Aſt ego non me iſtis committam Fauſte procellis,
Nec otio imponam meo.
Et ualeant, quibus atra fames inſederit auri,
Sic ipſe mecummet habito:
Inq́; dies uitam ueluti moriturus in horas
Carpo, & reſeruo me mihi.
Atq; utinam liceat ſtudiorum attingere ſummam
Queis docta uoui pectora.
Interea curas ueterum tu Fauſte laborum
Reſcribe ut altum percales.

Ad Fauſtum, de ſylua Oricellaria.

OLim decorum frondibus ſacris nemus
Mones dicandum poſteris.
In quo labores Cynthius noſter ſolet
Doctis leuare cantibus.
Non deſit ullo tempore ſalubritas loci,
Mitiſq́; cæli gratia.
Hinc ſat uidebis alta Floræ mœnia
Et Fæſulas biuertices.
O quàm reuiſo nobilem ſyluam libens,
Genio dicatam Palladis!
Libet uagari Fauſte per ſacrum nemus,
Dum uernat alta populus,
Et dum uirenti ſibilat pinus coma,
Amata priſcis uatibus.
In aſtra ſurgens maximi quærcus Iouis,
Protendit alta brachia:
Suberq́; iuxta pumicoſo cortice
Ramis uireſcit æmulis.

Illic & alnus blandienti gratia
   Intexit umbris gramina.
Philyraq́; mollis peruenuſtis frondibus
   Procreſcit in ſyluæ decus.
Hederæ ſequaces reptitant per arbores,
   Viridiq́; nexu ueſtiunt.
Et molliores mutuis amplexibus
   Vites maritantur pyris.
Ac dum ſubinde uinciuntur arctius
   Tegunt amores frondibus.
O' quàm uirenti fronde ſylueſcit nemus
   Cum uerna Cypris incalet.
Platanus in altum porrigit lætum caput
   Aſcita ad umbræ gratiam:
Mutansq́; proprium quotannis corticem
   Inter uirentes arbores:
Audax renidet cum iuuentam reſpicit
   Velut reſurgens lætior.
Neq; hæc rigari poſtulat dulci mero,
   Aut amnium nymphas petit.
Lotos per orbem turbinat comas ſuas,
   Lotos ſacrata Cynthio:
Vbi grata me Dryas reuiſit, & comi
   Lepore alumnum detinet.
Syluam hanc tuetur Curus, & Capripes deus:
   Tuentur & Satyri leues.
Iuuat uidere laureas Daphnes comas,
   Floresq́; cum baccis ſuis.
Illic ſtrepentes conqueruntur alites,
   Varioq́; certant murmure.
Et interim diſcurſitant damæ leues,

Lepusq́; ſubſilit pauens.
Proludit antris & cuniculus ſalax,
Syluæq́; cultor hinnulus.
Et hiſtrices acuminatis ſpiculis
Minantur, & tamen placent,
Seu tela uibrant ſæuiente prælio,
Seu mitiores luſitant.
Quantum propinqui floret horti amœnitas
Cum conſitis abietibus?
Seu te uirentes floreis pratis comæ,
Seu cultus herbarum capit,
Vtcunq; ſit parantur illa commoda,
Quæ molliter curas ſouent.
Et ò beatum, qui ſub antiqua ilice
Liuentis expers ambitus
Vel ſacra uatum curat, aut doctum otium
Curis ſolutior ſouet.
Sic ille nil miratur æſtus principum,
Nec ſceptra regum ſuſcipit.
Sed in uirenti detinetur gramine,
Et ſe reſeruat poſteris.

Ad Mariam uirginem.

O Diua celſo prædita lumine,
Quæ cuncta nutu ſidera temperas,
Deſcende cælo
Nube reiecta.
Adſis precanti, & Caſtalium melos
Cum thure ſacro ſuſcipias rogo,
Dum uota ſoluit
Carmine uates.

Suſcepta cælo diuiparens nitens,
Felixq́; ducis uirgineos choros,
Cui plaudit alto
Vertice Olympus.

Ad Auitum de innocentia Vatum.

AEterna uatum pectora mollibus
Mulcentur auris. Nam cithara graui
Phœbus decorem Caſtalium inſtruit.
Vates uerendo pectore nobilis
Vel fata pandit, aut tripodes ſacros
Grato ac perenni carmine concutit.
Non illum Auite plebis inertia
Aut inſolentes heu animi mouent.
Sed ipſe felix perpetuis bonis
Paret Camœnis, & placidam ſimul
Mentis quietem molliter occupat:
Virtuti amicus, nil reliqua æſtimat.
Hunc ſæpe Pallas Gorgonis immemor
Secernit inter prata uirentia:
Et fronde ſacra tempora uinciens
In alta paßim ſidera ſubleuat.
Qui mox receptus Pieridum choris
Depromit audax Palladium melos.
Sic æſtuanti liber ab ambitu
Liuoris atri deſpicit impetum:
Vulgiq́; luxum, & deſidiam procul
Tutus relinquit. Nanq; Heliconidum
Carmen beatis concipit auribus,
Quo fata rerum perpetuo uigent.

Ad Fauſtum, de Carolo Rege Francorum, cùm ad Vrbem tenderet cum exercitu.

QVid occupatum litteris urges tuis,
Fruſtraq́; toties flagitas,
Vt impotentis Galliæ faſtum grauem,
Regemq́; dicam Carolum?
Satis ſuperq́; Fauſte dedimus lacrymis,
Cladem q́; noſtram luximus.
Et ecce rurſus additur malis ſcelus,
Fouemus ipſi Galliam:
Ac ſtudio inerti opes & omnem militem
Iungimus ad hoſtilem manum.
Irrepſit altum uirus animis Italûm,
Ac peruagatur latius.
Vides nefandis ut trahuntur odijs
Pleriq́; Thuſcorum duces.
Et dum uiciſsim fluctuantes dimicant,
Bacchantur in cædem ſuam.
Sed interim Carolus ad urbis mœnia
Cum copijs uictor agitur:
Audaxq́; monſtrat militi Romam ſuo,
Et comminatur patribus.
Intorquet haſtam miles in flumen ſacrum,
Patremq́; Tybrim deſpicit.
Ó priſca uirtus, ò ſenatus Romuli,
An hæc uidetis Cæſares?
Vidi mouentem Martios faſces Iouem,
Et annuentem Barbaris.
Quantum hinc malorum, quantum adeſt incendij,
Quantum cruoris effluet?
Pœnam rependet innocens Neapolis

Virtutis immemor ſuæ:
Et occidet Aragoniæ clarum decus,
Sic Mars cruentus imperat:
Qui nunc feroces Galliæ turmas fouet,
Ridens inertes Italos.
Graue eſt uidere Fauſte,quæ fata imperant.
Væh tibi,caue Neapolis.

De Morando Hetruſco Luctatore cum Gallo.

VOcatus à Gallo Morandus ad luctam,
Primùm modeſtè congredi recuſauit.
Sed poſtquàm inertem hunc nominat furens Gallus,
Illic reſumens priſtinum ferox robur,
Hetruſca uirtus conſtitit gradu firmo:
Simul renudat horrida atq; ſetoſa
Membra,ualentia latera atq; compacta:
Et pondus ingens grandium lacertorum:
Firmumq́; robur & acre pectoris uaſti.
Mox in palæſtram prodeunt minabundi:
Sed ubi uiciſsim nexibus catenatis
Accenſa uirtus excitauit ad palmam:
Subin Morandus comprimit reluctantem,
Vaſtaq́; mole pectoris ſuperſtantis
Recuruat:ille inflexa colla contorquens
Et uicta brachia implicans,iners robur
Luctante nixu dum nouare contendit,
Victor Morandus urget:ac ſtatim Gallus
Latè per antrum ſternitur ſupinatus.

De ſuo amore in Glyceren,ex Poëta Anacreonte.

DVm ſacrum Paphiæ deæ
Sertis cum roſeis paro,

Et inter uiolas ſimul
Nectuntur candida lilia:
Raptim cum tremula face
Atrox Idaliæ puer
In me ſæuius inſilit:
Et in præcordia, uæh mihi,
Illapſus fremit, & procax
Me flammis agitat ſuis:
Quo ſemper Glyceren bonam
Veſanis ignibus ardeam.

Nænia de obitu Poetæ Marulli Byzantii.

AIn' periſſe maximum uatem meum?
Num uera Philon nuntias?
Quid audio? quis auſus, indignum ſcelus,
Nobis, Marulle, te abſtulit?
O ludicram ſpem uitæ: & ò dementiam
Mortalis impotentiæ.
Vt falſi inani detinemur gaudio,
Vanasq; iactamus preces.
Sed ò deorum imperium, & ò neceſſitas
Quæ ludis humanum genus:
Celſi tonantis inſidens capite altius,
Superba uinclis æneis
Quæ cuncta nectis, & potenti dextera
Noſtrum repellis ambitum.
En ipſe cum meis repulſus uictimis
Falſo Marulle dixeram:
Viues beatos atq; candidos dies:
Viues fauente Cynthio.
Sed ò ſacrum pectus, quis ille undantibus

Te

Te Cæcinæ lymphis dedit?
Quis ille noſtris obſtitit uotis Deus:
Contráq; tot meas preces
Audax negauit te mihi ſuperſtitem?
O` nullibi certam fidem.
An diua Nape filia potens Cæcinæ
Marulle te mihi abſtulit:
Numerosq; nobiles & entheum melos
Dicauit undis gemmeis?
Sic tu Marulle deſeris dulcem chelym,
Vatumq; carmen aureum?
Quis inter aptus Gratias atq; Veneres
Docte camœnas inſeret?
Quis nunc deorum laudem & omnigenum decus
Cæleſtis aulæ concinet?
Quis fronde ſacra cinxerit crines ſuos,
Regemq; dicet maximum?
Sed fruſtra inerti lacrymamus nænia,
Quod arripit fatum potens.

De laude Fr.Gonzagæ Principis illuſtriſsimi Mantuani, cùm ad Tarrum contra Gallos dimicauit.

O Quis beato carmine tam potens,
Tantumq; clara nobilis indole,
Aut dote rara polleat ingeni,
Vt hoc egregium decus
Cantare Italidum queat?
Qui nuper audax uindice dextera
Horrenda uictos reppulit agmina
Gallorum: & idem reddidit Italis
Antiquum imperium, atq; opes.
Salue ò præſidium & ſalus.

Tu

Tu ſolus autor Barbaricam luem
Viſendus acri ferreus agmine
Repreſti: & inter mille cadentium
Cædes horrificas uirûm.
Virtutis retines decus.
Tu præpotentis gloria Mantuæ
Tarrum cruentas: cæde potentior
Ferrata ſæuæ robora Galliæ
Perrumpens, ſimul impetu
Obtruncans aciem hoſtium.
Non aliter atrox diruit in Gethas
Gradiuus olim: cum clypeo graui
Oppreſſa Thracum fortia pectora
Contriuit miſeris modis
Seſe conſtituens deum.
Sic tu receptis arduus Italis
Vindex nefandi uincula ſeruiti
Iniecta rumpis: nec pateris tuos
Fidentes male Barbaris
Seruire imperio truci.
Hinc promerenti populifer Padus
Illapſus undis ſuaue uirentibus
Geſtit perennes reddere gratias:
Et gramen tenerum ferens
Acclinat capiti ſacro.
Porgunt & Alpes candida brachia,
Poßint ut alto uertice clarius
Summum tueri præſidium Auſonum,
Quo ſtat militiæ gradus
Et firmum columen ſuis.
Lætare tanto Mantua principe,

Et dic, quieſcam ſub Clypeo Iouis,
Donec licebit cernere ſoſpitem,
Qui ſigna & ueteres opes
Deuictæ Italiæ refert.

Carmen Chariſticon ad Eridanum Fluuium pro recepta ſalute cum in eum decidiſſet.

HVc affer Hile uictimas ſacris lectas,
Paríterq; thurea munera & feſtas dapes.
Par eſt dicatum ſalubribus diem Nymphis
Sanctéq; colere maximum
Padi numen.
Eridane ſalue fluminum omnium princeps:
Nam te decoris & fluentibus nymphis
Velut parentem cæteri colunt amnes.
En cape dicatas ritè uictimas: uates
Quas pro recepta tibi ſalute perſoluit.
Tu me cadentem mollibus tuis ulnis
Excepiſti, & altis ſubleuas aquis merſum:
Madidáq; ueſte preſſum in herbidis ripis
Ac præuirenti reddis in ſolo tutum.
Salue bicornis alme Eridane, quem Phœbus
Sub luce clara genuit inclytis undis.
Tu cernis alto uertice Heſperi ſedem,
Soluſq; luſtras ditia Auſonum regna:
Tot nobiles urbes, tot arduos montes,
Et tot perennes amnium ſimul Nymphas
Decore grato & commodis tuis ornas.
Quid hic uirentia nemora, & uagos ſaltus,
Fonteſq; dicam: & prata florea, & colles
Qui prominentes accolunt tuum numen?
O' quot perenni ſemine generas natos,

Qui te parente nobiles magis ſurgunt:
Proculq; uarias Italûm uident gentes?
Quantum renidet luſitans pecus lætum,
Cum paßim amœnis peruagatur in ripis,
Vt ueſperi laboris optimi munus,
Diſtenta portet ubera ad pium quæſtum?
Argenteo piſces colore fulgentes
Per blandientis fluminis natant undas.
Illic gregatim congruunt Scari molles,
Qui præpotentum dapſiles ſtruunt cœnas.
Et ponderoſi confluunt aquis Mulli:
Lupusq; ſaltim ludit, & celer Mugil.
Quid hic minores piſcium greges dicam,
Et agminatim promicantibus ſquamis
Inter fluentes lubricum pecus riuos?
Vndoſa Nais te accipit ſinu blando,
Varioq; cantu aura fauente permulcet:
Torum Lytea molliter tibi ſternit,
Multoq; flore lubricum caput ſpargit,
Et inter herbas prænitentibus Nymphis
Iungit uirentia ſuauiter tibi labra.
Tu iure medium lumen obtines cæli,
Et inter aſtra fulgidum nites ſidus.

Monodia de Fortuna & eius viribus.

FOrtuna pollens imperio graui
In quenq; ſummis prædita uiribus,
Ceu nimbus alto proditus à Ioue,
Faſtum potenti deijcit impetu:
Regumq; turres pro nihilo facit.
Ludit procaci ſæuitia ut lubet,

Hum

Humana miſcens inſtabili ioco.
Et nunc probatos improbat impudens:
Extollit audax obſequio leui
Tardos,inertes,& fatuos ſimul.
Fortuna celſo uertice prominens
Sublimis almo conſtitit æthere,
Et cuncta ponens ſub pedibus ſacris
Extrema primis percupidè implicat,
Et prima rurſus uerſat in ultima.
Non lege certa conuariat gradum,
Nulliq́ſeruat pollicitam fidem:
Sed urget omnes dira neceßitas,
Nodoq́ſtringens irreſolubili
Nectit catenam fati adamantinam.
Hanc nullus unquam diſſoluit ſatis,
Torquentur omnes ſub laqueo truci.
Magisq́ fortes fortius opprimit:
Qui ſe extimarunt libera cernere
Deuincta ſæuis pectora uinculis.

De Lacone ſaucio: ex Græco.

LAcon relicta parmula
Cùm ſe uideret ſaucium
Cedentibus paßim ſuis,
Cruentus in bellum redit,
Clypeoq́ adepto nobilis
Inclamat ad ſuos ſtatim,
Adeſte,quò decurritis?
Non ſunt timenda uulnera:
Præſtat mori,quàm cedere.

De Ludouico Sfortia Principe Clariſs. qui proditus eſt per Heluetios.

OLim uigebat Sfortiadum genus,
Et præpotenti milite nobilis
Princeps & aſtu, & conſilio fuit:
Qui nunc Heluetiûm dolis
Vinctus nefanda compede, proh pudor,
Nequicquam inertes aduocat Inſubres.
Vt impudenter perfidus Allobrox
Stringendum dedit hoſtibus.
An hæc ſacratæ fœdera dexteræ?
Quid iura belli ſancta refringitis?
O non ferendum flagitium inſolens.
Quid culpam ſceleri additis?
Non hoc decebat Martia pectora.
Sed tuta nuſquam eſt heu miſeris fides:
Fortuna certis neſcia uiribus
Tutari ueterem gradum,
Cur tam procaci lubrica gaudio
Geſtis potentum uota repellere,
Et celſa diro concutis impetu
Ne uirtus nimium ſibi
Confidat: aut iactet proprium bonum,
Si quando ſummis pollet honoribus?
Tu nunc catenas Sfortia principum
Immortale decus, teris.
Circunligarunt undiq; barbara
Nodis reuinctum uincla tenacibus,
Ne poßit ullo tempore liberum
Monſtrare Italiæ caput.

Monod

Monodia de choro Sybaritico. Ex Græco.

HAec uirtus Sybaritica,
Per molles choreas uago
Saltatu,& tremulis modis
Exercere iuuentam.
Gradiuus ualeat furens:
Non hic horrida tympana,
Non uultu Cicones truci,aut
Sæuis Biſtones armis:
Sed læti atq; hilares ioci,
Et molles ueneres ſimul
Inter delicias fluant,
Grato non ſine luxu.
Sic poſcit Veneris calor,
Dum noſter Genius uiget,
Et blandas Charites refert,
Dulces iungite amores.
Carpamus celerem diem,
Dum uitæ breuitas monet,
Et cantus teneri uocant.
Nil ſub ſole perennat.
Hic multum ſapiet ſibi,
Qui magnos calices rapit
Vndantes ueteri mero,
Et ſe proluit auro.
Iam nunc ô comites boni
Inter grandia pocula
Certemus Venerem ſequi,&
Dulces promere fructus.

Ad Ber. Carapham, de malis atq; calamitate Neapolis.

MIttantur ueteres tot querimoniæ,
Carapha, & lacrymis pone modum tuis.
Indulſti patriæ, dum licuit, ſatis:
Sed fruſtra ſuperos uocas.
Nam fatis trahimur, fata Neapolim
Vexari miſeris cladibus imperant,
Et duro pariter ſeruitio premi,
Donec, non alium, queat
Regem Parthenope *cernere maximum,*
Qui clarum proprijs nomen honoribus
Sublimis liquidum tollat in æthera,
Et firmum reparet decus.
Id quando acciderit, non ſatis audeo
Effari: ſiquidem non Clarius mihi
Per ſacros tripodes certa refert Deus,
Nec ſeruat penitus fidem.
Quod ſi quid liceat credere adhuc tamen,
Nam læuum tonuit, non fuerit procul
Quærendus celeri qui properet gradu,
Et Gallum reprimat ferox.

Monodia de laude Horatii Flacci Poëtæ.

FLacce, qui cantu nimium beato
Surgis, & molles teneris labellis
Dulce perfundis numeros, & aptè
Carmina nectis,
Trade nunc primum Citharam petenti,
Quam tibi uates merito ſacrauit
Filius ſummi Iouis, & ſoluto
Crine decorus.

Nanq;

Nanq; tu doctis Charitas camœnis
Iungis, & flauos per amica crines
Colla delapſos Glyceres in alta
Sidera tollis.
Siue tu Martis clypeum potentis
Verſibus ſæuos referens Sicambros
Dicis: & claras acies Gelonum, &
Cæſaris arma:
Siue Cyrrhæos nemoroſa ſaltus
Rura perluſtras, tenuesq; lymphas
Tiburis captas, ſimul & uirentis
Gramina campi:
Liber exultas modulante plectro,
Daulias qualis uiridi ſub antro
Conſpicit Phœbum, teneroq; mulcet
Aethera cantu.
Siue crateras ueteri Lyæo
Impari ſumis numero, & puellas
Inter & poſcis iuuenes proteruo
Ludere riſu.
Siue tu mauis Satyros procaces
Furta cum lætis agitare Nymphis,
Dum Venus dulci ſuperante ludo
Spirat amores.
Blanda felicem leuat aura uatem,
Siue perluſtrat Phaëthonta magnum,
Siue depreſſum uolitat per orbem
Præpete lapſu.
Nunc Iouis claros memoras triumphos,
Et uagum Maia genitum per aſtra
Rite labentem ſtatuis decorum

Laude perenni.
Sic per immenſi caua templa cæli
Vectus audaci recreas Thalia
Cuncta, & inſanos Veneris calores
Carmine mulces.

Ad ſeipſum, de perfidia Neæræ.

CRinite tandem cum tuo malo, prudens
Satis, ſuperq́; te Neæra decepit,
Amata nobis, ut nihil magis poſſet.
Sed pone demum, pone tot malis finem:
Et quod periuit, perditum quidem ducas.
Sic ipſa forſan mihi Neæra, quæ tantum
Inſedit olim, protinus relabetur.
Ergo ualebis ô Neæra, nón digna
Tam certo amore, tamq́; nobili cura:
Puella perfida, inſolens & ingrata.
Vale, uale, inquam, & alterum ut lubet ſume.
Tu perfer, obdura, obſtinatam habe mentem:
Reſiſte prorſus, & animi tui robur
Confirma, ut æquum & alma poſtulat uirtus.
Non cernis ut complura te cohortantur,
Et in dies magis, magisq́; te cogunt
Vt æquitatem, & optimos colas mores:
Quo iure poßis approbare te cunctis?

FINIS.

PETRI CRINITI

POEMATVM LIBER SECVNDVS.

Ad Ferrandum Aragonium, Neapolis, & Siciliæ Regem inuictiſsimum.

PRinceps coruſca lampade clarior,
Quem præpotentes Heſperiæ duces,
Et purpurati Romulidum patres
Ad iura imperij uocant.
Hinc rite ſupplex te Calaber petit,
Et uota lectis concipit hoſtijs
Sacras ad aras, ut ſibi te dei
Seruare incolumem uelint.
Hinc te ſupremus uiſere pontifex,
Omniſq; late Lydia, & Appulus,
Et deſtitutæ regna Neapolis
Vnum te reuocant ſibi.
Quid differendo protrahis? & moras
Innectis ultra? quin agedum eſſedum
Inſcende felix: nec pudeat ſemel
Diuorum imperium ſequi.
Sunt plura, quæ te perpetuò monent,
Ne derelictam Parthenopen uelis:
Quæ te regente, & ſoſpite, non timet
Prælongas Venetûm manus.
Nam tot procellis, tam uarijs malis
Vexata tandem, ceu ſibi redditum
Cælo parentem, & præſidium, deis
Grates innumeras agit.
Nil differendum: quod ſuperis placet.

Non fruſtra inertes concilio Iouis
Arcentur: & primum adſore tempori
Virtutis pretium fuit.
Abſolue tandem: nanq; per Auſones
Et per uagantis gramina Lyridis
Latè patebit certum iter: & tuis
Iam cœptis Latium fauet.
Vulturnus undis lene fluentibus
Tollit decorum cæruleus caput:
Et longa ſupplex brachia porrigit
Antiquum repetens decus.
Olim tuetur te ſuperûm pater,
Sacroſq; crines caſide Martia.
Fecit uerendos: & triplici ſimul
Armauit clypeo latus.
Pridem catenis ſubdita ferreis
Fortuna uotis obſequitur tuis.
Idemq; certis ſidera motibus
Portendunt penitus tibi.
Virtute tantum conficies tua,
Quantum nec alter milite maximo
Perfecit unquam. Te populi optimæ
Cuſtodem fidei colunt.
Tu ſigna Mauris rapta minantibus
Ferrande regum uictor Ibericas
Refers ad undas: hinc meritis adeſt
Immortale decus tuis.
Per te nefandæ fræna libidini
Iniecta: quondam ſacrilegum genus
Bethis reſumptis legibus impiam
Euaſit ueterem luem:

Et

Et uera ſenſim numina Cælitum
Iam ritè diſcens conſtituit pari
Nexu reuinci iuſtitiam & fidem:
Conſtantiq; animo tenet.
Te uidit atrox fulmina Cantaber
Torquentem: & ictu mœnia barbaræ
Confracta gentis: nam tibi pro ſacris
Pugnanti ſuperi fauent.
Per te reſurgit gens Aragonia:
Tu ſolus aucta per numeros ſuos
Virtute princeps in ſuperas plagas
Aſcenſum facilem paras.
Vnus ſuperſtas maxime principum
Vindex futurus: numine qui tuo
Chriſti cadentem militiam regas,
Et pacem Italiæ feras.
Maiora uirtus auſpicijs tuis
Molitur, ô rex inclyte: nam tibi
Nil denegatum: ſic pietas meret,
Et rarum fidei decus.
Tu perge felix, quò ſuperi uocant,
Ferrande: & olim rapta fauentibus
Tot ſigna fatis dent animos tibi
Firmandi patrios deos.

Ad Marullum Byzantium, de Imagine & portento Auaritiæ.

NVper Fæſuleis (ut ſoleo) iugis
Mentem Leſbiaco carmine molliter
Solari libuit: mox teneram chelym
Myrto ſub uiridi depoſui: & gradum
Placuit ad urbem flectere:

Qua

Qua noſter Medices Pieridum parens
Marulle hoſpitium dulce tibi exhibet:
Ac te perpetuis muneribus fouens,
Phœbum non patitur tela reſumere:
Laurens Camœnarum decus.
Dumq́; amnem meditor uiſere patrium,
Qui Floram tenui proluit ambitu:
Ecce horrenda oculis,heu facies meis
Raptim fumifico deſiliens ſpecu
Immane monſtrum conſtitit.
Cui ſunt & manus & pectus ahenea,
Et diris colubris implicitum caput:
Frons humana tamen,lurida buxeo
Pallore,& maculis ſquallida liuidis
Monſtrauit inſitam famem.
Tunc primum pauido dirigui metu:
Et mens attonitis torpida ſenſibus
Vnde hæc obſtupuit,tanta lues foret:
Quæ ſic tabificis noxia ſordibus
Vrbes & agros inficit.
Sed mox cum licuit cernere clarius:
Et dirum uideo prodigij ſcelus:
Agnoui cupidis implicitum uiris
Monſtrum:qui miſera ſolliciti fame
Nil præter aurum cogitant.

De laude Conſalui Ferrandi in uictoria Lyriana contra Gallos.

O Quis repoſti pocula Liberi
Depromit? aut quis nunc mihi uictimas
Cum thure ſacro rite puer parat,
Inſignem ut referam diem?

Quo

Quo dux uigenti milite maximus
Lyrim refuſo ſanguine Galliæ
Vidit tumentem: geſáq; ſupplici
Porrecta in medium manu.
Heu quanta paßim funera nobilem
Lucem ſacrarunt, qua tibi maxima
Ferrande laus, & perpetuum decus
Partum eſt auſpicijs tuis.
Tu macte princeps conſilio graui
Frænum receptis uiribus inijcis:
Galloſq; & aſtu, & uiribus occupans
Hoſtilem ſuperas manum
Victor, & urges: teſtis adeſt cruor:
Teſtiſq; & omnis Gallia: dum tuum
Mirata forti pectore militem
Hiſpanum ſubijt iugum.
Quantus triumphus: quæ ſtatuæ tibi
Debentur? ô ſi nunc meritas queam
Cantare laudes principis, & pares
Aptare ad numeros chelym.
Sic eſt, uolenti nihil homini arduum:
Quem firma uirtus extulit: inuium.
Nullum relictum eſt ingenijs iter,
Queis cælum petere eſt datum.
Ferrandus armis, & ſapientia
Præclarus, ut qui Marte potens acri
Deiecit arces funditus, & ſibi
Aeternum ſtatuit decus.
Non ante quiſquam tam celeri gradu
Oppreßit hoſtem uictor: & impiger
Munita certis oppida uiribus

Aſtu

Aſtu perdomuit ſuo.

Ad Phoſphorum contra inſolentiam principum.

Quicunq; in aſtra tendit, & ſequi uelit
Virgam decoris aurei,
Declinet aulam, & æſtuantes purpuras,
Frontem tyranni deſpuat.
Quid tam ſceleſtum, quin ſibi arroget impudens
Libido nequam principum?
Non ſentis impotentis ut faſtus animi
In quenq; ſæuit optimum?
Extollit audax perditam uecordiam,
Fouetq́; primum noxios.
At obſoleto mœret, indignum nefas,
Vbiq; uirtus pallio,
Et in remoto deliteſcens angulo
Modeſta ſecum muſſitat:
O' ludicram ſpem uitæ, & ò dementiam
Mortalis impudentiæ.
Vixi tot annos alea infelix graui,
Nec datur adhuc quies malis.
Quid contra inermem comminaris acrius?
Inanis eſt uictoria,
Gradum tuebar hactenus pro uiribus
Non immemor natalium,
Satis ſuperq́; conſtat exemplis meis
Quantum tibi nunc arroges.
Sic acta fatis uirtus aduerſantibus
Animo reſiſtit arduo:
Et obſtinata mente defendit gradum,
Neſcitq́; uicta cedere.

Ego

Ego interim Phoſphore quietus uixero:
Miſerq́; dicar, non reus.

Ad Angelum Cyprium: quòd in Lyricis canendis præſtet.

DVm ſacris uigilas Palladis, & tuam
Illuſtrem repetis chelym,
Inter Pieridum choros
Quis te nobilius canit?
Nil miramur enim ſi ueteres Cyprus
Ignes, ac teneras ſimul
Per te nequitias refert,
Cui ſe tota Venus dedit.
Amiſſum reuocas Caſtalium decus:
Nec te carmine Leſbio
Sabina exuperat fides:
Seu cantes tenerum melos,
Seu te detineat Nænia funebris,
Mirum eſt quàm facilis fluat
Inter delicias lepor,
Et ſint ad genium omnia.
Seu tu floriferam concelebras Paphum,
In qua ſæpe hedera ſacros
Dum ludit pedibus Dryas
Crines præuiridi ligat.
Tu reddis Veneris percalidum bonæ
Suaui ceſton amaraco,
Quo tactus ſuperûm pater
Formas omnigenas ſubit.

Ad Bernardum Carapham Neapolitanum.

O Me beatum, qui æſtuantis æquoris
Tantos peregi turbines:

Qui

Qui diſsidentibus tot auſtris cymbulam
Non penitus infregi meam.
Non Scylla, non Charybdis hactenus minax
Me mouit uſquam de gradu:
Sed ipſa uitæ ratio & antiquum decus
Mentem excitauit acrius.
Defleuit olim, meq́; præreptum ſibi
Teſtata Siren queſtubus.
Sic ipſe tandem mille poſt curas graueis,
Ac tot peracta incommoda,
Te præmonente Palladis munus ſacrum
Summis capeſſam uiribus.
Tu me Carapha ſuſcipis molli ſinu,
Doctisq́; mulces cantibus.
Debemus ergo muneri pares tuo
Laudes & æquè gratias.

De uirtute Ioannis Andreæ Lamponiani Tyrannicidæ.

PArabat olim ſacra Bruti manibus
Antiqua uirtus Italûm:
Ac forte lectam dum rependit hoſtiam
Marti dicatam uindici:
Frontem retorſit illico ad acres Inſubres
Mirata fortem dexteram.
Quid, inquit, hoc tandem uideo? quò euocor?
Valere Brutorum ſacra.
Hic noſter eſt alumnus. ò certum decus,
Vindex nefandi criminis,
Qui tam cruento acynace ferox indicat
Sparſum tyranni ſanguinem.
Vt ſpirat audax in tyrannicum ſcelus?

Vere

Vere eſt alumnus hic meus.
Aliæ hoſtiæ, Nouæ parentur uictimæ,
Quis alta ſurgat indoles.
Quod ſiquis improbos tyrannos eijcit,
Aut odit inſolentiam,
Litare debet mecum: & hanc lucem ſacram
Seruare centum uictimis.

Ad Phoſphorum, de fugiendis malis quæ in amore ſunt.

AMoris æſtus atq; amantum inſaniam
Si quis ſequatur Phoſphore,
Idemq; dicat eſſe multò gratius
Amore captum uiuere:
O quàm nefaſto ludibundus poculo
Senſim uenenum concipit.
Quietis expers anxiam mentem gerit,
Et ardet ambitu leui.
Nunc plenus aura uota deſpectat ſua:
Falſoq; trahitur gaudio:
Nunc inſolens contemnit infames notas,
Aut pallet ignauo metu:
Vel impudenti contumax audacia
In omne proruit ſcelus.
Non feruet æquè ſub Sicanis montibus
Vaſto receptus in ſpecu
Gigas nigrantes horridus flammas uomens,
Quam amantis æſtuat animus,
Et huc, & illuc peſte ſuccenſus graui
Inclamat heu diras faces,
Vt ardeo infelix, ut in præcordia
Deſæuit hoc incendium.

Ergo nefandis liberum caput malis
Nobis tuendum Phoſphore.

Ad Thomam Fuſcum de malis & incommodis ſuæ ætatis.

DVm mecum repeto, quàm fuerit grauis
Fortuna Italidum, & quàm uarius cruor
Inficit miſeris cædibus Auſones:
Heu mens, atq; animi cadunt.
Exactum uideo Fuſce decennium,
Quo Martis fragor, & diſsidium potens
Vexauit Latium: ſic ſtudium mali
Excreuit magis in dies.
At nos Pieridum quos retinet decus,
Et mollis tenerum carmen inertiæ,
Nil ultra faciles credimus affore
Incœptis grauibus deos.
Nam cui tam rigidum eſt pectoris ænei
Robur, quin pauidis ſenſibus excidat,
Dum tantam uideat diluuiem, & truces
Inſtare Italiæ duces?
Atrox ſanguineam ſuſtulit ægida
Bellona: & celeri uecta petorrito
Inſtruxit Morinum in prælia militem,
Prædiris agitans minis.
Heu heu iam ſtrepitus claſsica barbari,
Et iuncta horriſonis tympana cornibus
Ad cædem uariam ſæuius intonant.
O` quantus cruor effluet!
Quantum Mars Gethico ſæuiet impetu
Inter mille neces: nanq; ualentibus
Pugnabunt acies undiq; dexteris,

Nec

Nec fortem referent gradum.
Implebunt Latium ſanguine Martio,
Reges Heſperij: ſic libitum Ioui,
Qui diram imperio non reuocabili
Fatorum ſeriem trahit.

Ad Marullum Byzantium de improba mordacitate Zoili tardipedis.

ADhuc, Marulle, tardipes meus uiget
Nec ponit improbas minas.
Liueſcit uſquequaq;, & impudentius
In quenq; ſæuit æſtuans:
Superbienti tumidus inſolentia
Deſpectat humanum genus:
Omnesq; liuidis inurens morſibus,
Vbiq; uirus proijcit:
Non parcit ullis, & uocari Zoilum
Lætatur, infandum ſcelus.
Et quod minus ferendum, ut olim dixeras,
Ceu trimulus puer ſapit.
Idem retorto crure tardipes meus,
Turpiq; facie fœdior,
Satis nefandi pectoris luxum grauem,
Et impiam mentem probat:
Hæc peſtis eſt, Marulle, noſtri ſeculi:
Non illa, quam procul fugis:
Licet relinquas patrios demum lares,
Aut Galliam tuam petas:
Seu te per undas Rhindacus uidet ſuas,
Vbiq; te tamen occupat.

Ad Paulum Candidum, de mutua beneuolentia.

NOndum Pieridum rite canens melos
Aptabam fidibus Barbiton aureum:
Cùm tu, Paule, tuis blandiloquens modis,
Doctam ſollicitas chelym.
Nec fers me nimia ſegnitie uagum
Culpam nequitiæ iungere deſidi:
Quin ultrò reuocans ingenium potens,
Admota extimulas face.
Ergo Leſbiacis ad citharam modis
Concordem referam nunc genium tibi:
Iunctamq; unanimis pectoribus fidem,
Quam nulla imminuet dies.
Non ſors aſperior rebus in arduis,
Non liuentis iners inuidiæ fames
Ex certo poterit uellere eam gradu:
Sed firmam ſtatuet magis.
Felix ille nimis, nec ſuperis minor,
Cui tantum liceat carpere commodi,
Aeternumq; bonum: nam quid adhuc datur
Sperari melius fide?
Non hæc iura animi fallere cogitat,
Nec uult officijs cedere maximis,
Sed certum columen protinus aſtruens,
Nil non perficiet libens.
Sic nos dum liceat rite fidem ſequi,
Condignasq; refert certus amor uices:
Iam ſacra ingenij fœdera candidi
Seruemus facili deo.

Ad P.

Ad P. Miſenatem Patricium Venetum.

SAlue ô præſidium meum perenne
Miſenas Veneti decus Senatus,
Cui dulcis tenero lepore Siren,
Frequens mollibus inſidet labellis.
Quid agunt ueteres mei ſodales,
Facunda Aoniæ cohors Mineruæ,
Aldus, Phoſphorus, & comis Nouatus?
Quid Bembus lepido diſertus ore?
An rem nunc Venetam probus gerendo
Præclari ſuperat gradum parentis?
An blandas Charites in antra ducit,
Et dulces pariter mouet Camœnas?
Quid Fuſcus, Placidusq́; Donnulusq́;?
An illos agitat ferus Cupido?
Et dum per teneros ſubinde ſenſus
Proſerpit tacitæ libido flammæ,
Mendaci nimium trahuntur aura?
Reſcribas mihi, num bene, ac beatè
Cum ſuis ualeant ſatis puellis.
Ego autem, ut potero, hinc pedem mouebo:
Omnes ut pariter meos reuiſam,
Qui paßim Venetis fouentur undis.
Iam libet facilem parare dextram,
Qua certam penitus fidem rependam:
Et per ſuauia mille, mutuosq́;
Complexus, ualeam uicem referre.

Nænia de obitu Io. Pici Mirandulæ Viri clariſs.

DVm finem aßiduis ponere lacrymis
Sperabam, & miſeris reddere ſenſibus

Tandem præſidium: ecce heu aliud nouis
Creſcit funeribus malum.
Nondum præteritæ uulnus inaruit
Fortunæ, en iterum Nænia lugubres
Depoſcit numeros: nec ſpatium datur
Solandi miſerum caput.
Expectanda dies ſcilicet omnibus,
Qua filium digitis inuida ferreis
Perſcindat Lacheſis: nanq; perenniter
Humano generi dolos
Molitur, neq; uitam meritis refert.
Sic eſt, cùm tremuli ſeſe oculi exerunt,
Primæuamq́; auidi percipiunt diem,
Tum ſanè incipimus mori.
Et quid tantopere, aut tam cupimus diu,
Quin ultrò pudeat, quod ſemel aſſequi
Permiſſum fuerit? Non minimum facit,
Qui fatum ſequitur uolens.
Hic ſe tabifico liberat ambitu
Viuendi, & facili pectore in ultimum
Seruat ſe interitum. Nata etenim omnia
Naturæ imperio cadunt.
Sic tu Palladiæ dum ſapientiæ,
O' Pice, inuigilas, & pariter cupis
Intento nimium pectore conſequi
Virtutis pretium bonæ,
Florentem uiridi deſeris indolem
Aetate, & ſuperos ante diem petis.
At me triſtities, & lacrymæ graues
Poſthac perpetuò manent.

Iambicum

Iambicum Carmen contra Viperam.

VBi eſt peruſtæ frontis impudens ſcelus?
Vbi retorrido colore Vipera?
An ſic inertem concipit tandem fugam:
Pariterq; uanis comminatur ſibilis?
Sed ſiſte: quid fruſtra paras reſurgere?
Et implicatis nexibus reſiſtitas?
Conſiſte tandem: an audis æneum ſonum,
Notasq; ſacras carminum ualentium?
Simulq; falces æneas cum uittulis
Paßim reuinctas uiperinis nexibus?
Iam nunc miſella deuomas peſtem grauem,
Viruſq; mentis improbæ teterrimum,
Quo me tot annos morſibus ueneficis
Credis notatum: ſed age penitus euome,
Euome nefandam tabem inertis pectoris.
Sed euomit tandem: bene eſt: ô quæ lues!
Proh, ſumme Iuppiter, quid hoc cerno amplius?
Quantum ueneni fundítat tetrum ſcelus?

Ad Chelym ſuam.

SAlue dulcis amor Chelys,
Quæ reddis tenerum melos,
Et quæ flectis ad oſcula
Ceruicem Glyceres bonam:
Vt ſpiras ueneres & charites ſimul.
Te Cyllenius aliger
Inter fulgida ſidera
Viſendam merito tulit:
Quo rite ad numerum uelis
Nobis ſumme parens mitior affore.

O Iane, Aonium qui retines decus,
Et uirtute animi, atq; egregia indole
Præſtas, & proprijs ſurgere honoribus
Condignum reputas tibi.
Hoc te præcipuè commonitum uelim,
Vt turpem caueas deſidiam: & procul
Molles illecebras, & uarios dolos,
Ceu dirum fugias nefas.
Nil mortale genus tam grauiter premit,
Nec tantum miſeris urbibus obfuit,
Quantum degeneris torpor inertiæ,
Ac luxus nimium fluens.
Rex olim Aſſyrius, dum muliebriter
Seruit flagitijs languidus improbis,
Imbellemq; colum, & ſtamina protrahit,
Extinxit patriæ genus.
Inuictum Annibalis robur, & arduo
Virtus imperio, dum ualuit ferox,
Per cædes uarias perculit Italos,
Et ſæuum impoſuit iugum:
Romanasq; aquilas Marte potens fero
Fecit purpureas ſanguine conſulum.
Sed mox degeneri mollis inertia
Fortem deſeruit gradum.
Vt qui fœmineis captus amoribus,
Inter blanditias, & Veneris iocos,
Serò congemuit cum fremitu graui:
Probroſam reputans fugam.
Nam quid Romulidum præcipuas loquar
Vires & decus, & militiam grauem?
Nil præter nimium deſidiæ ſcelus

In præceps penitus dedit.
Tum primum pauidi pernicies mali
Tam dirum ac uehemens progenuit nefas:
Quo nomen Latium, pilaq́; Cæſarum
Duxerunt miſerum ſitum.
Sic uirtus Italûm protinus occidit,
Armatusq́; ſua cum trabea Deus
Amiſit fidei præmia bellicæ,
Romanum fugiens ſolum.
Tu Iane interea dum teneris uiget
Annis ingenium, & firmus adeſt calor,
Erectum teneas in ſuperos gradum: &
Virtutem ſequere, ut facis.
Sic me Pierijs rite ſacrum choris
Vatem conſtitues, & pariter tuum
Præclari genium pectoris arduis
Aeternum ſtatues bonis.
Et iam læua monent omnia, nobilem
Exortum è patrio ſemine palmitem,
Cuius fronte noua, & frugibus aureis
Exornet ſobolem decor.

De Lacone in bello occiſo, ex Græco.

TRaiectus haſta pectus infenſa Lacon
Cruentus in bellum ruit.
Ac dum inter arma, & hoſtium fertur neces,
Tandem peremptus concidit.
Hunc poſtquam amici collocant mœſti rogo,
Augentq́; funus lacrymis:
Miratus hanc inertiam parens, ait:

Abite

Abite non prorſus uiri:
Abite procul ô patriæ quondam genus:
Olim Lacones uiximus.
Quid uos inertes impios luctus datis?
Hic natus eſt meus, & Lacon.

Contra Viperam ueneficam Anum.

QVando licebit Viperæ diram luem,
Et implicatum Theſſalis malis ſcelus
Videre tandem ſedibus Proſerpinæ
Fœdum cadauer inuehi: ô lætum diem,
Quantis ubiq; te colemus uictimis.
Nam uieta, paſſa, rancida & ſilicernium eſt.
Proh quanta feruet in ſenili pectore
Tabes malorum, quantus æſtuat furor:
Seu cùm potenti ſæuiens incendio
Perurit atro delibuta ſanguine,
Fœdatq; turpi cuncta contactu nocens.
Vidi ipſe, uidi, cùm tumente gutture
Inflata carmen muſsitares Colchicum,
Sectos & ungues implicares crinibus,
Et hæc in æneum referres cantharrum,
Ter inſpuens, ter cereas imagines
Deflexti ad ortum ſubrubentis Cynthiæ.
Quid illa referam, quæ negare non potes?
Cum diſsipas reconditum puluiſculum,
Sacrumq; retro conuolutas turbinem:
O quam caleſcit Viperæ dirus cruor!
Credo hanc parentem unam eſſe laruarum omnium,
Lamiamq; maximam fæces cum ſurpuit.
Sic turbat atrox luridas ſedes Stygis,
Ac torua torquet Tartarum uultu truci.

De

De fugiendis ingratis.

INgratus eſt uitandus ut dirum ſcelus.
Nil cogitari peſtilentius poteſt,
Nec eſſe portentoſius quicquam puto.
Ingratus aut maleficit, aut male cogitat,
Sibiq; tantum parcit, alijs detrahit,
Et odit omnes, qui bonis beneficiunt.
Ingratus eſt audacior, quò nequior,
Et impudens ad omnia ſcelera trahitur,
Audaxq́; cuncta ſemper in peius mouet.
Ingratus eſt ſeminarium ſcelerum omnium:
Hinc eſt auara mens, & animus perditus:
Hinc faſtus impotens, & ambitus grauis.
Ingratus hoc unum beneficit, cùm perit:
Nam tellus ipſa fœdius nihil creat.
Portentum id omnium eſt habendum maximum.

Ad Phoſphorum, de ponenda mœſtitia & curis.

QVid te tam crucias Phoſphore? non probat
Iſtam mœſtitiam, nec lacrymas graues
Olim cum Cithara Cynthius aurea.
Cernis, quàm teneris inſtat amoribus,
Et blandas recolit delicias Venus,
Seu poſcit choream, ſeu repetit merum?
Quòd ſi te petulans Lydia deſpicit,
Nec flammas ueteres ſentit adhuc procax,
Firmatamq́; diu diſſoluit fidem:
Nil eſt quod metuas, ſic Veneri placet.
Aſſume Aonium Phoſphore barbiton,
Dilectamq́; chelym carmine Leſbio
Reddas Pierijs percelebrem choris.

Irrepit

Irrepit ſenium uetacito gradu:
Aetatemq́; bonam protinus occupans,
Morbis aßiduis deterit in dies.
Olim te uolucris commonuit decor,
Et dulcis Glyceres improbitas bonæ,
Quantum conueniat ludere, dum uacat.

Ad Marullum Byzantium, quòd relictis Muſis à Næuia detinetur.

PRidem relicta Pallade
Amoris hauſi poculum,
Et me Cytheres militem
Delegit in caſtris ſuis.
Marulle quid fruſtra mones,
Vt ſacra Phœbi proſequar,
Et me camœnis aſſeram?
Libet uocanti Cypridi
Parere, dum calor uiget:
Et in uirenti gramine
Inter iocos & gratias
Aura fauente ludere:
Nunc in reductis uallibus
Duros amores inſequi.
Tu carmen altum principis
Vates beato pectore
Abſolue, dum Phœbus monet,
Tu dedicatus Cynthio
Docto, Marulle, carmine
Tradas perennem poſteris
Famam potentis ingeni.
Mi ſat calores mutuos,

Firmamq́; ſacri pectoris
Fidem probare Næuiæ.

Ad Ianum Parthenopeum: ut Muſis incumbat.

CAnta dulciſluum Pieridum melos:
Reſpondet nemoris candida Delij
Per frondes melius Muſa tibi leues.
Canta nunc igitur precor.
Aetas admonet, heu quàm celeres citò
Anni diffugiunt, atq; dies boni.
Noui, noui hominum morem, & inertiæ
Quàm ſit dulce malum omnibus.
Felix Iane nimis, uaticinor modò:
Felix crede canes, ſi modò cœperis:
Accedet potior nanq; tuis dies
Donis egregiæ indolis.
Sic noſter ſenium Cynthius exuet,
Ac doctæ referent præmia uirgines,
Cùm tu Mæonio carmine nobilis
Tangis undiq; ſidera.

De Natali Muſarum.

FAuete linguis poſteri,
Non ante dictum uatibus
Cantare carmen molior,
Sacris receptus delubris.
Apollo nunc ſpirat deus,
Procul profanos pellite
Arcana dum fiunt ſacra.
Adeſte uati cælites,
Debetur hic Muſis honor,
Quem feſta rettulit dies:

Pro

Pro quo tot annos pallui.
Lux hæc decora claruit
Dicata priſcis uatibus,
Qua molliter gratum melos
Aeterna protulit chelys.
Lucina ridens adſuit,
Et crine Phœbus aureo
Vocauit ad certos modos
Selecta cœli numina.
Tum læta ſubſtitit Cypris,
Et candido uultu Charis
Induxit almis cantibus,
Vt uos ſacraret ætheri.
Sed & deorum maximus
Et optimus rerum pater
Vos fouit ulnis mollibus,
Interq́; mille ſuauia
Leni decenter ſpiritu
Deduxit ad ſacrum nemus:
In quo uolantis Pegaſi
Liquor perennis effluens
Niteſcit undis gemmeis.
Hic collocatas primitus
Dulci repleuit nectare:
In altaq́; iuſſit ſidera
Secum uolare protinus:
Vnde entheum fluxit melos,
Et grata Siren aurea
Reficit orbem nænia.
Vobis Camœnæ uiximus,
Vobis perennes gratias,

Sacrumq́;

Sacrumq́; carmen reddimus.
Seruate dum licet precor
Deuota uobis pectora,
Seu grata Delos detinet,
Seu Cynthius pulcher uocat.

De poteſtate Amoris.

DVm tenet dulcem Venus alma Cyprum:
Et puer curas mouet æſtuantes:
Dum ſubis blandos Erato calores,
Dic age carmen.
Dic ut in ſummis uiget ignis aſtris:
Et per obliqui uariata limbi
Signa decurrens fouet alma totum
Rite uoluptas.
Manat ex alto uagus ardor igne,
Atq; diuina calefactus aura
Tranſmeat cælum uolitans, & urit
Aequora lapſu.
Legibus certis ſuperos reuincit,
Colligans motu celer inquieto
Ima cum ſummis, & amica reddit
Aethera terris.
Mollit Hircanæ fera corda Tigris,
Mollit & toruæ rabiem leænæ:
Hinc Libyßini pariter colubri
Sibila ponunt.
Flectitur tauri furor iniugati,
Feruidus duris agitans rubetis:
Sentit hunc ignem quoq; ſæuientis
Impetus apri.
Ponit & miles Morinus rigorem,

In

In tuis pugnans Erycina caſtris:
Et calent Scythæ genus efferatum ad
Cypridis ignes.
Arma deponunt Cicones feroces:
Horridam Thraces aciem relinquunt,
Vt tua poßint agere in Palæſtra
Diue Cupido.
Aequor undoſum calet igne ſacro,
Luſitant piſces per aquoſa furta:
Perq́; Neptunum iaciunt gelatum
Pectore flammas.
Aſtra diffuſos referunt nitores,
Cùm Venus blando reſerare riſu
Solis excelſi iubar alma poſcit
Nube reiecta.
Blandius ſpirant Zephyri calentes,
Dumq́; te ſolers Orithyia quærit,
Frigidus pennis Boreas niuòſis
Suſcipit ignem.
Immemor belli galeam recuſat,
Baltheo ſacræ Veneris recinctus,
Diua te poſcens, & amica libat
Oſcula Mauors.
Quicquid in terris generatur ullis
Diua ridenti creat alma uultu:
Et fouet gratos Cytherea fœtus
Lampade ſacra.
Germinat tellus, ſaliunt fluenta,
Frondibus lætis ſyluæ uireſcunt,
Proferunt pictos uariata flores
Rura nemusq́;.

O Si quid

Si quid aſpectu celebratur almo,
Si quid & gratum retinet decorem,
Illud in primis tibi diua paret
Non ſine riſu.

Ad Nouatum, de inſtruendis adoleſcentibus in re militari.

PArum Nouate conſulis
Veris nepotum laudibus:
Qui dum ſeneſcis molliter,
Et otio indulges tuo:
Præſtare credas liberis
Si diſciplinas calleant,
Quibus tot annos excubas.
Sed hoc ineptè perficis,
Deceptus exemplo tuo.
Imbellis eſt ætas ſenum,
Nec apta rebus arduis:
Sinas iuuentam ſtrenuæ
Seruare uirtutis gradum,
Et inter arma nobilem
Et galeam & enſes Martios
Tractare, dum uires ualent.
Hetruſca qualis indoles
Ferox potenti dextera
Lares tuetur patrios:
Sic ille pugnat acrius,
Nec horret hoſtiles minas,
Qui ætate ſub prima potens
In arma miles proſilit,
Interq; tela feruidus
Florem iuuentæ deterit.

Sic

Sic alta ſurgit indoles:
Virtus peruſta ſolibus
Inter cruenta uulnera
Vireſcit in dies magis.
Sequuntur ignauos probra
Cùm terga uertunt deſides,
Nec ſtare ſub dio queunt.
Nouate non ſatis decet
Acrem iuuentæ ſpiritum
Torpere molli inertia,
Aut implicari fœnore.
Nanq; hoc habet Florentia:
Cenſetur ille maximus,
Qui fœnus addit fœnori,
Nummosq́; plures congerit,
Vt diues in foro queat
Se purpuratum uendere.
O noxiam mentem uirûm,
Quos in legendis nummulis
Tam dira peruaſit fames.
Ego hoc ſolutus crimine
Summis capeſſam uiribus
Inſigne uirtutis decus.

Monodia de Saltatione Bacchica.

GRadiuus ualeat pater,
Et ſæuus galeæ ſonus.
Huc adſint nemoriſſequæ
Nymphæ cum Satyris: leues
Adſint Niſigeni ſimul,
Adſint & caua cymbala,
Et cornu graue mugiat,

Tollite quiſq; pedem.
Iam curæ ualeant graues,
Non hic fluctiſonans tridens,
Non toruæ reſonent tubæ:
Sed gratus lepor,& Charis,
Et Chromys,& Hamadryas,
Mnaſyllusq; rubens genas,
Et fortis temeto Lyas,
Et nudata lacertulos
Melite,& Canace ſoror,
Laſciuiq; pedis Dryo,
Pronis in zephyros comis
Ad numerum canite.
Omnes nunc animis pares
Et ſaltu & tremulis modis
Dicamus, bone Vitifer,
Thyrſo & palmite nobilis
Tu uictor Semeleius,
Summi progenies Iouis,
Incingens hedera caput,
Auratas agitas comas
Perpetuoq; cales.
Tu rex Euhye Baſſareu,
Tu Bryſſeus, Hyalyſus,
Liber,Nyctileus,uagus,
Nyſeus,Bromius,ſacer
Tu ſternis ferula graui
Fratres terrigenas potens:
Nam uictrix tua dextera
Exemit ſuperos metu,
Et firmum ſtatuit decus

Vincere

Vincere cum libuit.
Salue Bacche Dieſpiter,
Nos te proſequimur ducem,
Nos ultro anguigerum caput
Bacchantes agimus leues.
Tu nos Thyrſigeras iubes
Vatem Threicium ſtatim
Diuulſum uarijs modis
Iactare exanimem feris.
Per te ſemper ineſt calor,
Tu depellis inertiam,
Tu cunctis meritò imperas,
Imperiumq́; tenes.

De ſuo amore in Glyceren.

QVo me nunc trahitis Pierides bonæ?
Vrit me Glyceres grata proteruitas,
Vrit perpetua blandus amor face,
Et ſæuus premit in dies.
Olim dum licuit liberius loqui,
Tum noſtris laribus Delius affuit,
Nec fruſtra tripodas concutiens ſacros
Excepi Clarium Deum.
Heu quantum intepuit Pieridum calor,
Et uatum celebris cura:nec amplius
Permiſſum uiridi dulce ſub arbuto
Audire Aonidum melos.
Non ſum,qui fueram:ſic uoluit puer,
Qui duras laqueis molliter implicans
Ceruices,teneris addit amoribus
Luctus,& lacrymas graues.
Me pridem Glycere ſurripuit mihi,

Dum uultu petulans & lepidis iocis
Furtim blanditias inſerit aſperas,
Et ſe difficilem negat.
Decantare iuuat bellica Cypridis
Arma, & perfidiam cum lacrymis grauem.
Seu me detineat carmine Lydio,
Seu uexet Glyceres decor.

Palinodia ad Næuiam de ſuo amore.

ADſum reſumpto ſeruitutis uinculo,
Totumq́; me dedo tibi: pœnam irroges,
Nil deprecor, nil uſq; pœnarum abnuo.
Non ille qui hactenus recanto Næuia,
Recanto, ſupplices & offero manus
Quodcunq; iuſſeris paratas ſoluere.
Succendor, uror, ardeo totus miſer.
Non æquè flammis ardet æſtuantibus
Atrox Sicano conditus Gigas ſpecu.
O' ante dedicata Muſis pectora
Vt igne ſucenſi cruoris æſtuant?
Tuus reuertor, parce parce ſupplici.
Cantare laudes ordiar primum tuas,
Et expiatus entheis uates ſacris
Tete perennem dedicabo poſteris.
Sic tu pudica uirgo, tu meum decus,
Tu celſa uinces ſidera ſacro lumine,
Clarumq́; nubilans face tua Cynthium
Cælo refulges candidum, & uerum iubar.

De Tarchonte, & ſtatua ultrice hoſtis, ex Græco.

MArmoream effigiem Tarchon cũ cerneret hoſtis,
Subſtitit, & niueam deſpuit in faciem.
Protinus & gladium ſtringens, quem fortè gerebat,
Incipit

Incipit inuiſum ſæpe ferire latus.
Sed ſtatua indignos ceu ſi pernoſceret ictus,
Paulatim è proprio concidit acta loco:
Et ſimul infenſum dum prona inclinat in hoſtem,
Contriuit miſerum certa ruina caput.
Sic pietas diuûm ſceleratæ conſcia mentis
Suſtinuit partes uindicis & ſtatuæ.

Ad Ianum Epidaurium, de ſuis ſtudiis.

SI quid carminibus ſuis
Vates fatidici ualent,
Non fruſtra Aonidum ſacra
Tam ſolers colui hactenus.
Vt primum licuit mihi
Voces Threicias ſequi,
Deuoui teneram chelym
Caſtis Pieridum choris.
Me Phœbo comitem dedi,
Is uultu facili probat,
Quàm tolluntur ad æthera
Qui doctos tripodas colunt.
Hinc uates uigeo, & deis
Pergrata eſt pietas mea:
Erectiq; animi indoles,
Et rarum fidei decus.
Nouit Melpomene ſatis,
Quantum carmine Leſbio
Ac molli ualeam ioco
Inter ludere uirgines:
Seu dicam Veneris dolos,
Et per dulcia ſuauia
Ceruicem roſeam ſinu

Suſceptam Glyceres meo.
Non ſpernet liquidum melos
Annorum ſeries grauis:
Nec mi defuerit ſacer
Inter phœbicolas locus.
Vixi gratus Apollini
Excellens cithara breui:
Et iam canities ſubit,
Quæ noſtrum ſenium refert.
Nil me flexit adhuc, neq;
Cultorem ſolidi boni
Mouit de ueteri gradu
Siren cum teneris dolis.
Sed me per ſuperos Clio
Sublimem tulit, & ſimul
Cinxit frondifluam mihi
Myrto prævirídi comam.

Ad Neæram, ex epigr. Platonis Philoſophi.

DVm te Neæra ſuauior,
Gratumq; florem ſpiritus
E ſemiulcis ſuauijs
Per mutuas uices traho:
Tum mi labella preſſula
Tenello amore ſaucia,
Animam tenere geſtiunt:
Ne ſe relinquat protinus,
Tuiſq; labris mollibus
Decepta dulci ſuauio
Senſim reperto tranſitu
Labatur in pectus tuum:
Et dicat eſſe gratius,

Seruare

Seruare tam bonos lares,
Tecumq́; ſemper uiuere:
Vbi alma Cypris incalet,
Blanduſq́; germinat lepor,
Et grata luſitat Charis.
Quòd ſi Neæra aduenerit,
Vt igne amoris percita
Animula mea miſellula
Me linquat in cœtu oſculi,
Et me relicto tranſeat:
Remitte quàm primùm potes,
Et redde mi uitam precor,
Vt ſeruiam ſemper tibi,
Fidemq́; firmam comprobem.

De ſeipſo.

AVrum nefandis accumulent dolis,
Regumq́; magnas diuitias ſibi
Quærant inerti ſolliciti ambitu
Qui fœnus repetunt graue.
Nil me potentum ſceptra minantia
Poſſunt uerendo flectere de gradu
Virtutis almæ:nil animos mihi
Veſtes Attalicæ mouent.
Securus antris Pieridum uagor,
Et Phœbo amicus leniter arduas
Perluſtro ripas,dum Glycere uocat,
Et nymphæ ſaliunt leues.
Non me caduci ſanguinis extulit
Proles parentum:uertor in alitem,
Dulceſq́; cantus,& tenerum melos
Demulcent liquidum æthera.

Terras relinquo, me iuuat arduo
Cælo receptum per ſuperûm choros
Senſim uagari: iam uolito altius,
Dum Phœbus celerem gradum
Affectus almo carmine contrahit,
Nunc ad Sicambros, ſeu libeat Scythas
Spectare ſæuos, & pariter leui
Inſtructos iaculo Dacos,
Idemq́; pennis Pegaſeis feror.
Vſq; ad Britannos, & Morinum trucem:
Necnon procellæ littora Caſpiæ
Præter conſpicio uolans.
Nullum Camœnis eſt iter inuium,
Cælum beatis auſpicijs petunt,
Sedesq́; ſummi ſub pedibus Iouis
Olim Conſtituunt ſibi.

De ſua ægritudine, & imminenti obitu.

Nil eſt quod ultrà ſit licitum mihi
Sperare tandem, nil medicæ manus
Ex imminenti me miſerum rogo
Referre incolumem queunt.
Et iam medullis æſtuat intimis
Accenſa bilis, nec patitur meo
Vnquam dolori finem aliquem dari,
Sed uexat magis in dies.
Obducta frontis lumina, per genas
Delapſa tetra cum macie cutis,
Et deſtitutæ mentis inertia,
Inſtare exitium monent.
Ò quantum inanes illecebræ anxia
Paßim uirorum pectora diſtrahunt!

Quan

Quantaq; rerum mole peræſtuat
Humani generis lues!
Quàm ſæpe dixi, Martia principum
Cantabo geſta, & ſæua per Auſones
Gallorum ab altis alpibus agmina
E ducta in Latios duces!
At nunc parato funere frigidus
Per membra ſudor labitur: & meum
Flammis cadauer rite puer ſacris
Iam componere deſtinat.
Et Cypri odores, thuraq; maſcula
Inferre lectis oßibus, & leui
Cum rore lymphas ſpargere, quo ſua
Reddatur cineri quies.
Ergo ſub annos præuirides mihi
Soluetur atro ſanguine ſpiritus?
Nil eſt reluctandum ſuperis: libens
Quod fata annuerint ſequor.
Non ille cuiquam flebilis occidit,
Quem uitæ honeſtas, & fidei decor
Inter ſacrarunt numina Cælitum,
Expertem grauis ambitus.
Sed feſſa tandem lumina mors tegit:
Tu me deorum ſumme parens uelis
Vatem beatis ſiſtere ſedibus,
Vt ſacros referam choros.

FINIS POEMATVM.

EPIGRAMMATVM
INDEX
IN LIBRO PRIMO.

Quòd poeta ipſe Muſis dicatus ſit reiecta populi inſcitia.
De ſua æternitate, ex oraculo Apollinis.
Ad Auitum exhortatio ad uirtutem.
Nænia de obitu Laurentij Medicis uiri clariſsimi ad Ioannem Picum Mirandulam.
Ad Auitum de quiete uiuendi.
De ſua quiete poſt multas calamitates.
Monodia de laude Angeli Politiani.
Ad Fauſtum poetam de ſuis ſtudijs, & iniquitate ſui temporis.
Ad Fauſtum de ſylua Oricellaria.
Ad Mariam Virginem.
Ad Auitum de innocentia uatum.
Ad Fauſtum de Carolo Rege Francorum cum ad Vrbem tenderet cum exercitu.
De Morando Hetruſco luctatore.
De ſuo amore in Glyceren ex poeta Anacreonte.
Nænia de obitu poëtæ Marulli Byzantij.
De laude Frãciſci Gonzagæ principis illuſtriſsimi Mantuani, cum ad Tarrum contra Gallos dimicauit.
Carmen Chariſticon ad Eridanum fluuium pro recepta ſalute cum in eum decidiſſet.
Monodia de Fortuna & eius uiribus.
De Lacone ſaucio, ex Græco.
De Ludouico Sfortia principe clariſsimo, qui proditus per Heluetios eſt.

Mono

Monodia de choro Sybaritico,ex Græco.
Ad Ber.Carapham de malis atq; calamitate Neapolis.
Monodia de laude Horatij Flacci poëtæ.
Ad ſeipſum de perfidia Neæræ.

IN LIBRO SECVNDO.

Ad Ferrandum Arragonium Neapolis & Siciliæ regem inuictißimum.
Ad Marullum Byzantium de imagine & portento auaritiæ.
De laude Conſalui Ferrandi in uictoria Lyriana contra Gallos.
Ad Phoſphorum,contra inſolentiam principum.
Ad Angelum Cyprium,quòd in Lyricis canẽdis præſtet.
Ad Ber. Carapham Neapolitanum.
De uirtute Ioannis Andreæ Lamponiani tyrannicidæ.
Ad Phoſphorum de fugiendis malis quæ in amore ſunt.
Ad Thomam Fuſcum de malis & incommodis ſuæ ætatis.
Ad Marullum Byzantium de improba mordacitate Zoili tardipedis.
Ad Paulum Candidum de mutua beneuolentia.
Ad P.Miſenatem Patricium Venetum.
Næmia de obitu Ioannis Pici Mirandulæ uiri clarißimi.
Iambicum carmen contra Viperam.
Ad Chelym ſuam.
De Choro Laconico per Pueros,Iuuenes, & Senes: ex Græco.
Ad Ianum Sotherinum de fugienda deſidia.
De Lacone in bello occiſo,ex Græco.
Contra Viperam ueneficam anum.
De fugiendis ingratis.
Ad Phoſphorum de ponenda mœſtitia & curis.

Ad

Ad Marullum Byzantium: quòd relictis Muſis à Næuia detinetur.
Ad Ianum Parthenopæum ut Muſis incumbat.
De natali Muſarum.
De poteſtate amoris.
Ad Nouatum de inſtruendis adoleſcentibus in re militari.
Monodia de ſaltatione Bacchica.
De ſuo amore in Glyceren.
Palinodia ad Næuiam de ſuo amore.
De Tarchonte & ſtatua ultrice hoſtis, Ex græco.
Ad Ianum Epidaurium de ſuis ſtudijs.
Ad Neæram ex epigrammate Platonis philoſophi.
De ſeipſo.
De ſua ægritudine & imminenti obitu.

FINIS.

VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA IN ROMA

